

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Н.В. ШАНДОВА,
Н.В МЄШКОВА-КРАВЧЕНКО,
С.А. ЛАТКІНА**

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

**Навчальний посібник
для студентів закладів вищої освіти**

ХЕРСОН 2021

УДК 658(075.8)
ББК 65.9(4Укр)29я73
Ш-26

Шандова Н.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Латкіна С.А.

Ш-26 Економіка підприємства: навчальний посібник. Херсон, 2021. 334 с.

У навчальному посібнику розкрито економічний механізм функціонування підприємства, враховуючи особливості сучасної законодавчої та нормативно-правової бази України. Запропоновано наочну інтерпретацію теоретичного матеріалу у вигляді логічних схем, таблиць. Формуванню у здобувачів здатності застосовувати знання при вирішенні практичних завдань з економіки підприємства сприяють наведені приклади розв'язання практичних завдань, завдання для самостійного розв'язання. Наведені тести за матеріалами кожної теми дозволяють провести контроль рівня засвоєння навчального матеріалу.

Навчальний посібник призначений, у першу чергу, для здобувачів спеціальності «Економіка» початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, а також здобувачів спеціальностей галузі знань «Управління та адміністрування» та технічних спеціальностей, може бути корисним для аспірантів, викладачів, керівників і фахівців підприємств різних галузей економіки України.

Рецензенти:

1. Ушкаренко Ю.В. - д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, менеджменту та адміністрування Херсонського державного університету;
2. Баранова В.Г. - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку Одеського національного економічного університету

*Рекомендовано Вченою радою Херсонського національного технічного університету як навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти
Протокол Вченої ради № 1 від 30.08.2021 р.*

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП	7
ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО В СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	9
1.1. Підприємство як економічний суб'єкт	9
1.2. Види та напрями діяльності підприємств	14
1.3. Класифікація підприємств	16
1.4. Характеристика організаційно-правових форм підприємств. Об'єднання підприємств	23
1.5. Характеристика зовнішнього середовища господарювання підприємства	27
1.6. Правові основи функціонування підприємств	30
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	32
ТЕМА 2. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	34
2.1. Структура підприємства	34
2.2. Сутність, функції і методи управління діяльністю підприємства	44
2.3. Організаційні структури управління підприємством	47
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	58
ТЕМА 3. ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	60
3.1. Планування як функція управління	60
3.2. Методологічні основи планування	61
3.3. Види планування: стратегічне, тактичне та оперативно-календарне планування	65
3.4. Виробнича програма підприємства	69
3.5. Бізнес-планування	75
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ	76
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ	77
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	78
ТЕМА 4. ТОВАРНА ТА ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА	80
4.1. Сутність товарної політики підприємства	80
4.2. Товарний асортимент та номенклатура	82
4.3. Сутність та види цін	83
4.4. Методи і стратегії ціноутворення	89
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ	91
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ	94
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	96
ТЕМА 5. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ	98
5.1. Кадрова політика на підприємстві	98
5.2. Класифікація персоналу підприємства	102
5.3. Визначення чисельності працівників	107
5.4. Продуктивність праці персоналу	111
5.5. Соціально-економічна сутність заробітної плати	115
5.6. Форми і системи оплати праці	117
5.7. Тарифна система оплати праці	122
5.8. Особливості організації оплати праці на підприємстві в сучасних умовах	123

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	125
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	135
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	138
ТЕМА 6. ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ	140
6.1. Сутність основного капіталу та основних засобів.....	140
6.2. Класифікація і структура основних засобів.....	141
6.3. Методи оцінки основних засобів.....	143
6.4. Відтворення основних засобів.....	145
6.5. Знос і амортизація основних засобів.	147
6.6. Система показників та шляхи підвищення ефективності використання основних засобів.....	155
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	158
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	163
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	165
ТЕМА 7. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ	167
7.1. Сутність, склад та структура оборотного капіталу.....	167
7.2. Визначення потреби в оборотному капіталі.	170
7.3. Характеристика наявності та ефективного використання оборотного капіталу..	176
7.4. Шляхи покращення використання оборотного капіталу.....	180
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	181
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	184
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	185
ТЕМА 8. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ	187
8.1. Сутність та роль інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства.	187
8.2. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства.	189
8.3. Поняття та класифікація нематеріальних активів.	192
8.4. Оцінка та амортизація нематеріальних активів.....	193
8.5. Правовий захист та ефективність використання інтелектуального капіталу.....	195
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	198
ТЕМА 9. ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА І ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ.	200
9.1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва.....	200
9.2. Організаційно - економічне управління технічним розвитком підприємства....	201
9.3. Поняття, види та чинники формування виробничої потужності підприємства...	203
9.4. Розрахунок виробничої потужності підприємства та визначення рівня її використання.....	204
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	206
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	208
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	210
ТЕМА 10. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	212
10.1. Логістика постачання, її місце в логістичній системі.....	212
10.2. Організація матеріально-технічного забезпечення.....	213
10.3. Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах.....	216
10.4. Основні положення теорії організації операційної діяльності.....	218
10.5. Виробничий процес, його різновиди та принципи організації.....	219
10.6. Типи і методи організації виробництва.....	224
10.7. Суспільні форми організації виробництва.....	226

10.8. Інфраструктура підприємства.....	230
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	231
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	234
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	235
ТЕМА 11. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ.....	237
11.1. Поняття конкурентоспроможності продукції і методи її оцінки.....	237
11.2. Сутність, показники та методи оцінки якості продукції.....	240
11.3. Системи управління якістю продукції.....	244
11.4. Стандартизація і сертифікація продукції.....	245
11.5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції.....	247
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	247
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	251
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	252
ТЕМА 12. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА.....	254
12.1. Характеристика витрат підприємства, їх класифікація.....	254
12.2. Кошторис витрат.	258
12.3. Калькулювання собівартості продукції.....	259
12.4. Визначення собівартості продукції на підприємстві.	262
12.5. Управління витратами на підприємстві.....	264
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	265
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	271
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	271
ТЕМА 13. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	273
13.1. Дохід підприємства та джерела його формування.....	273
13.2. Прибуток підприємства, його суть, функції і види.....	275
13.3. Формування і використання прибутку.....	277
13.4. Система показників рентабельності та методика їх визначення.....	279
13.5. Фінансовий стан підприємства та показники його оцінки.....	281
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	283
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	286
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	287
ТЕМА 14. ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	289
14.1. Сутність і класифікація інвестицій.....	289
14.2. Визначення необхідного обсягу та джерел формування реальних інвестицій... ..	292
14.3. Характеристика і типи інновацій.....	293
14.4. Зміст інноваційної діяльності, форми її інвестування.	294
14.5. Поняття інвестиційного та інноваційного проєктів.....	296
14.6. Методи і способи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів....	299
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	302
ТЕМА 15. ІНТЕГРАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ.....	304
15.1. Сутнісна характеристика і види ефективності діяльності підприємства.....	304
15.2. Вимірювання ефективності діяльності: критерії і система показників.....	306
15.3. Поняття та показники конкурентоспроможності підприємства.....	307
15.4. Оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства.....	308
15.5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.....	310
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	311

ТЕМА 16. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА.....	313
16.1. Сутнісна характеристика та функціональні складові економічної безпеки підприємства.....	313
16.2. Оцінка рівня економічної безпеки та антикризове управління діяльністю підприємства.....	316
16.3. Сутність і тенденції організаційного розвитку підприємств.....	318
16.4. Характеристика окремих організаційних форм підприємств.....	320
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	323
ВІДПОВІДІ НА ТЕСТИ	325
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	326
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	332

ВСТУП

Підготовка фахівців нової формації, які володіють сучасним економічним мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, здатних до аналізу сучасної економіки, прийняття та обґрунтування господарських рішень має важливе значення як для окремого підприємства, так і економіки країни в цілому.

Освітньо-професійна програма підготовки фахівців на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» передбачає вивчення навчальної дисципліни «Економіка підприємства».

Мета дисципліни «Економіка підприємства»: формування здатності приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання:

- проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності;
- вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки;
- використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні знати: основні поняття та категорії економіки підприємства, на основі системного розуміння та взаємозв'язків із суміжними дисциплінами; економічний зміст ресурсів; методичні підходи до аналізу ефективності формування та використання персоналу, активів (основних засобів, оборотних коштів, нематеріальних активів) підприємства, основи організації виробничо-комерційної діяльності; показники результативності діяльності; правові основи діяльності підприємства. Здобувачі повинні вміти: виокремлювати особливості різних видів підприємств, робити обґрунтований вибір сфер бізнесу та напрямків діяльності; планувати та аналізувати ефективність використання ресурсів; оцінювати діяльність підприємства з економічної точки зору; визначати напрямки підвищення ефективності діяльності та розвитку підприємства.

На сучасному етапі вимоги до змісту та характеру підготовки фахівців суттєво змінюються. Навчальні програми ускладнюються, виникають протиріччя між обсягом інформації, що зростає, і фіксованим обсягом часу на її засвоєння. У таких умовах виникає необхідність наочної інтерпретації навчального матеріалу за допомогою знакових

моделей, представлених у вигляді логічних схем, таблиць, що і запропоновано в даному посібнику.

Навчальний посібник охоплює найважливіші теоретичні аспекти економіки підприємства, тісно пов'язуючи їх з нормативно-правовою базою України, з питаннями бухгалтерського та управлінського обліку, фінансів, менеджменту та маркетингу.

У посібнику наведено приклади розв'язання практичних завдань. Практичні навички здобувачі мають можливість набутися розв'язуючи практичні завдання для самостійного розв'язання.

Для успішного вивчення дисципліни за кожною з тем наведені тести для самоконтролю та відповіді до них.

Навчальні матеріали розраховані в першу чергу на здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» галуз знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», що дозволяють засвоїти дисципліну в обсязі 5 кредитів.

Також даний посібник може бути використаний при підготовці бакалаврів, молодших бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та фахівців технічних спеціальностей.

Автори сподіваються, що даний посібник може бути корисним не лише для здобувачів, а також для викладачів, підприємців, керівників і фахівців суб'єктів господарювання різних галузей економіки України.

Навчальний посібник підготовлений творчим колективом професорсько-викладацького складу кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки Херсонського національного технічного університету на основі попередніх видань:

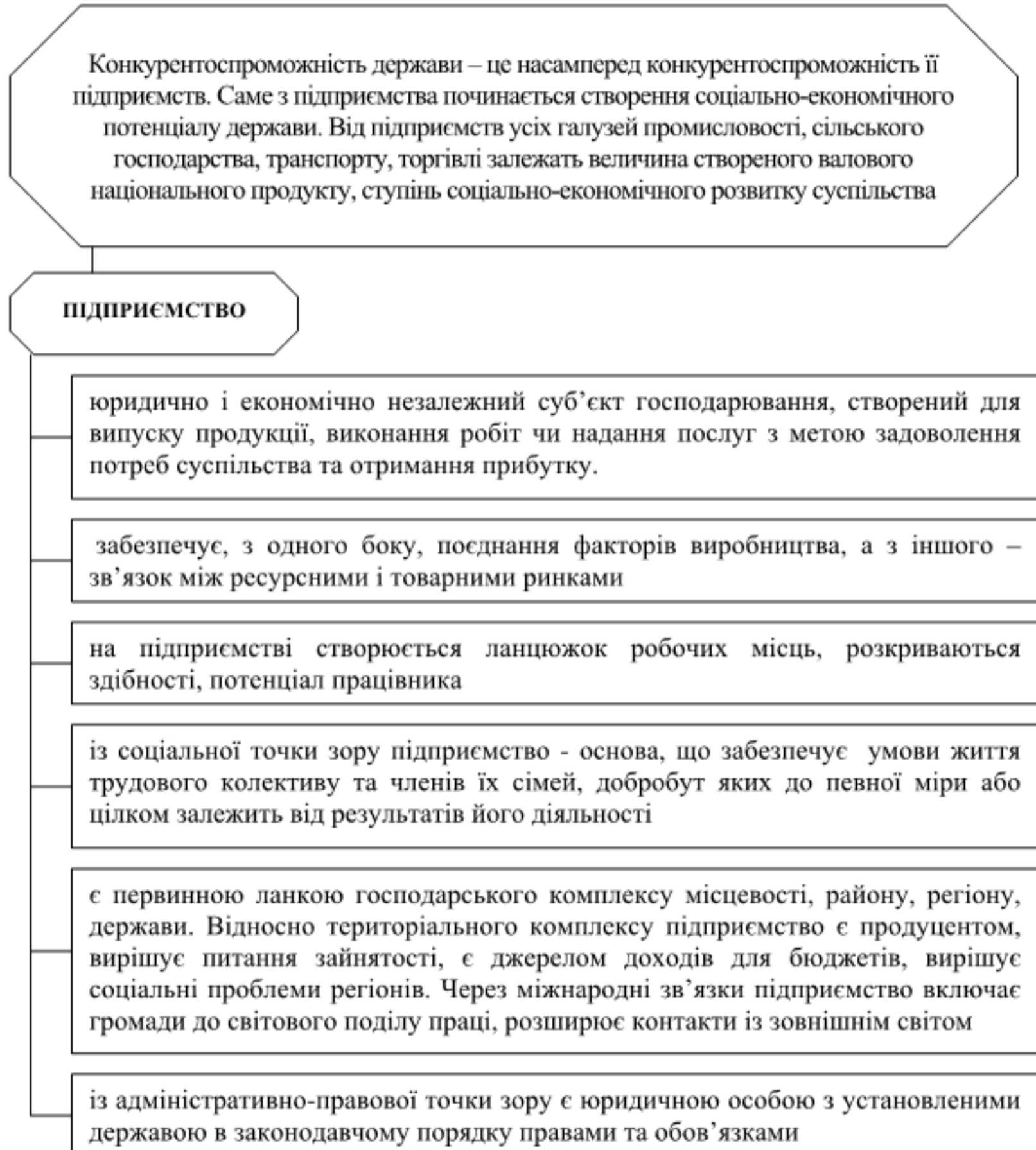
Шарко М.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства (Частина 1): навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 436 с.; Шарко М.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Латкіна С.А. Економіка підприємства (Частина 2. Практикум): навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 278с.; доповнено та уточнено на основі узагальнення літературних джерел та досвіду викладання і професійної діяльності на підприємствах.

Автори будуть вдячні за конкретні зауваження і пропозиції щодо покращення змісту і структури посібника, які можна надсилати за адресою: 73008, м. Херсон, вул. Бериславське шосе, 24, ХНТУ, кафедра економіки, підприємництва та економічної безпеки.

ТЕМА 1. ПІДПРИЄМСТВО В СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

- 1.1. Підприємство як економічний суб'єкт.
- 1.2. Види та напрями діяльності підприємств.
- 1.3. Класифікація підприємств.
- 1.4. Характеристика організаційно-правових форм підприємств. Об'єднання підприємств.
- 1.5. Характеристика зовнішнього середовища господарювання підприємства.
- 1.6. Правові основи функціонування підприємств.

1.1. Підприємство як економічний суб'єкт

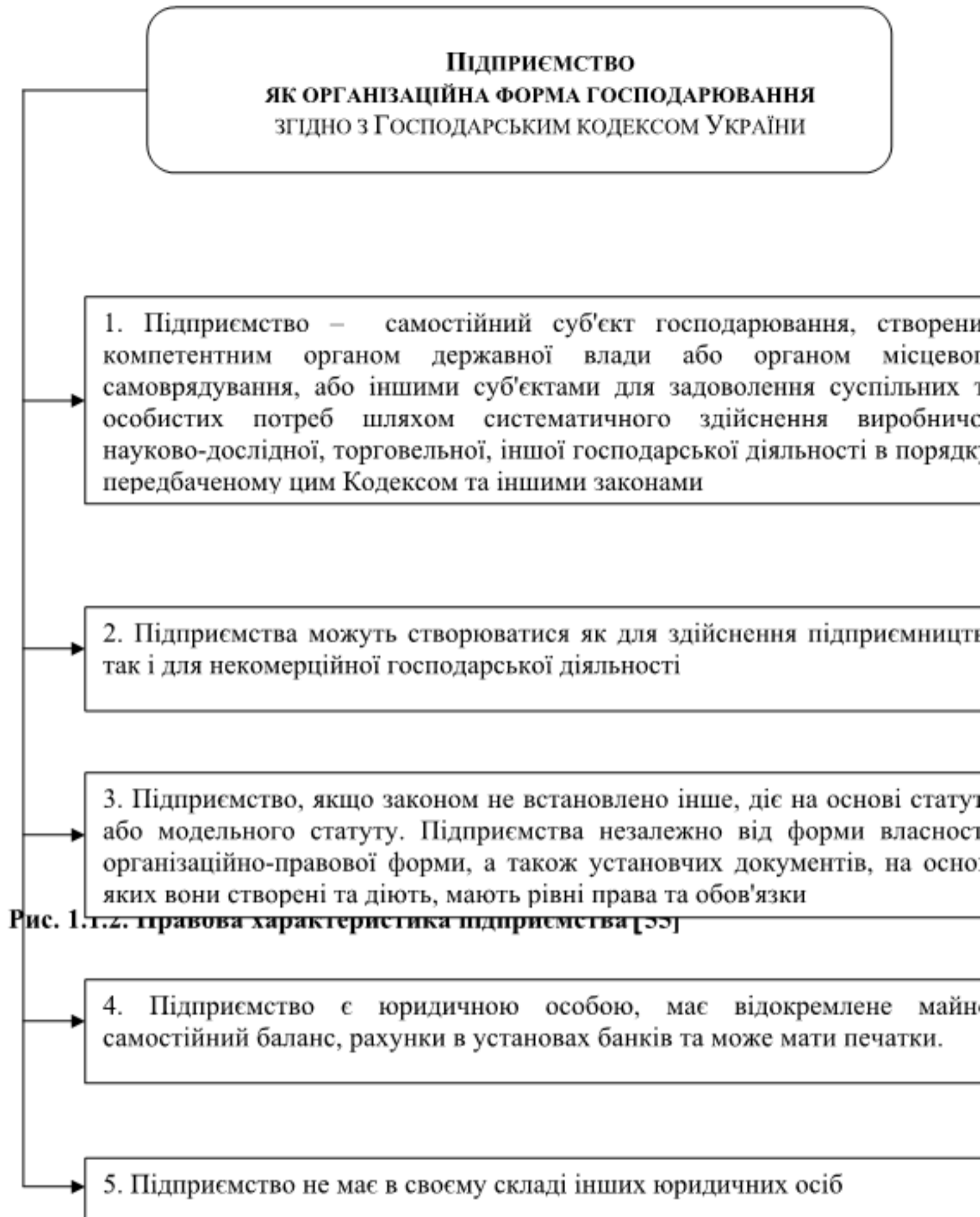
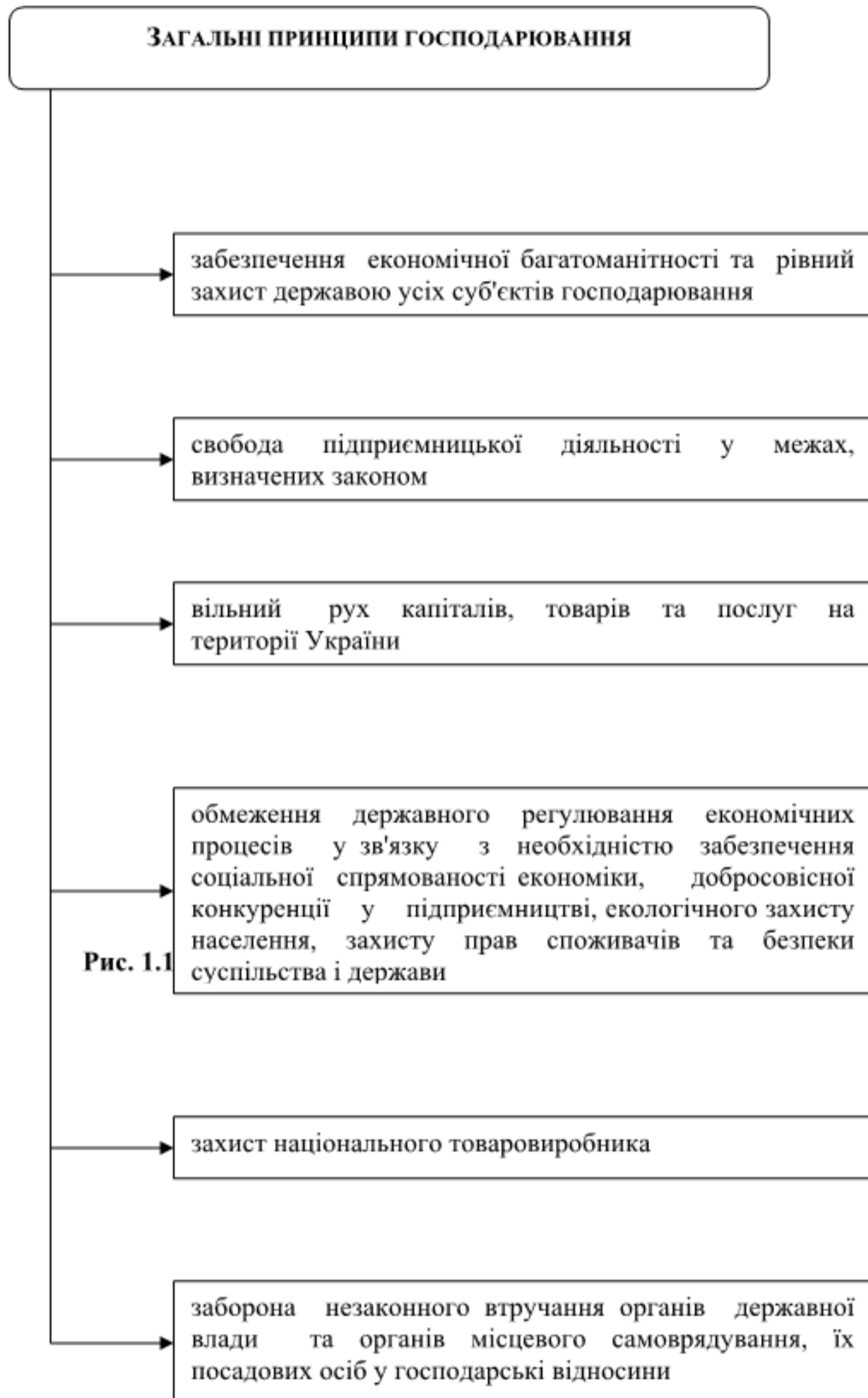

Рис. 1.1.2. правова характеристика підприємства [22]

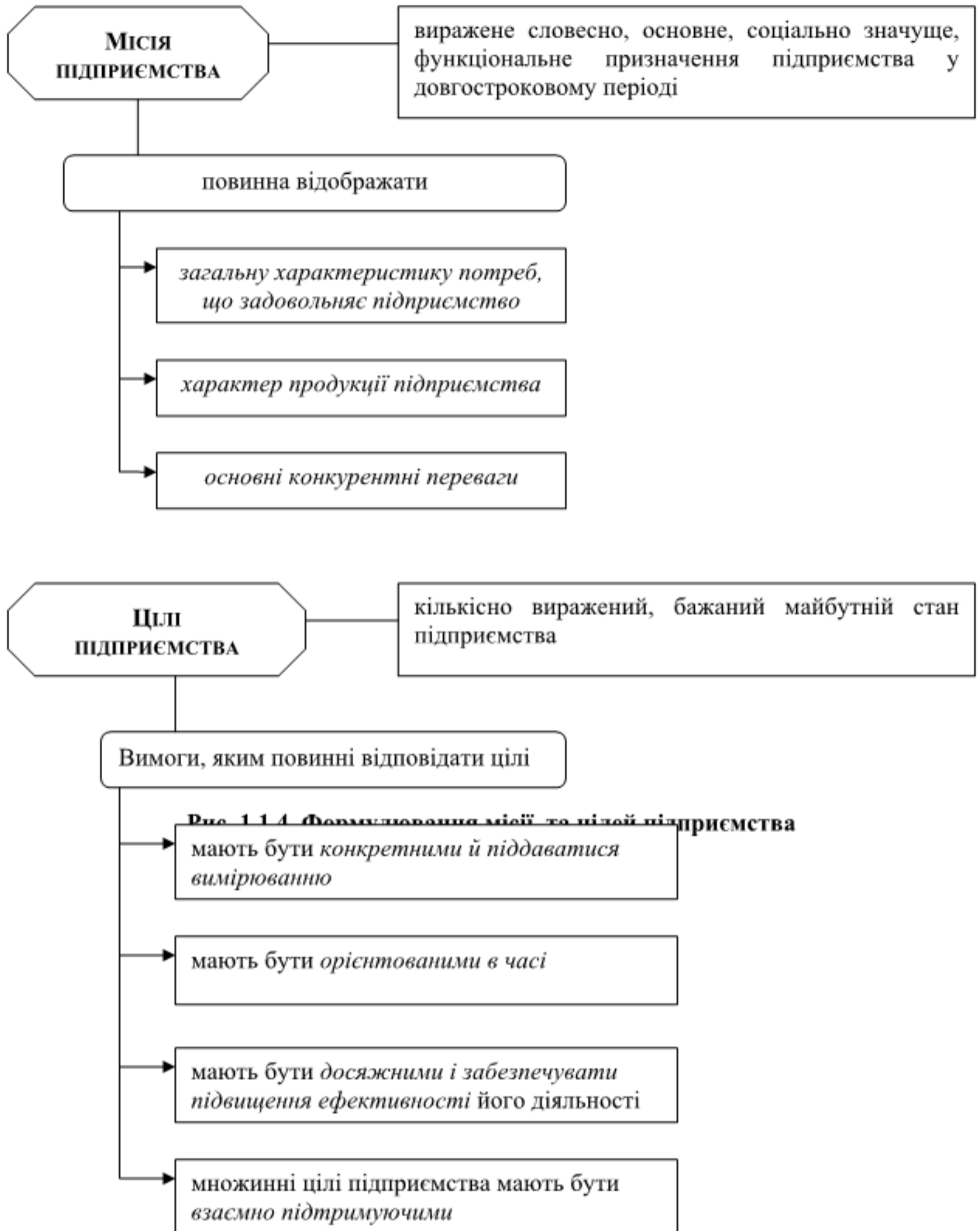

Рис. 1.1.4. Формулювання місії та цілей підприємства

Рис. 1.1.5. Класифікація цілей підприємства

1.2. Види та напрями діяльності підприємств

Рис. 1.2.1. Напрями діяльності підприємства

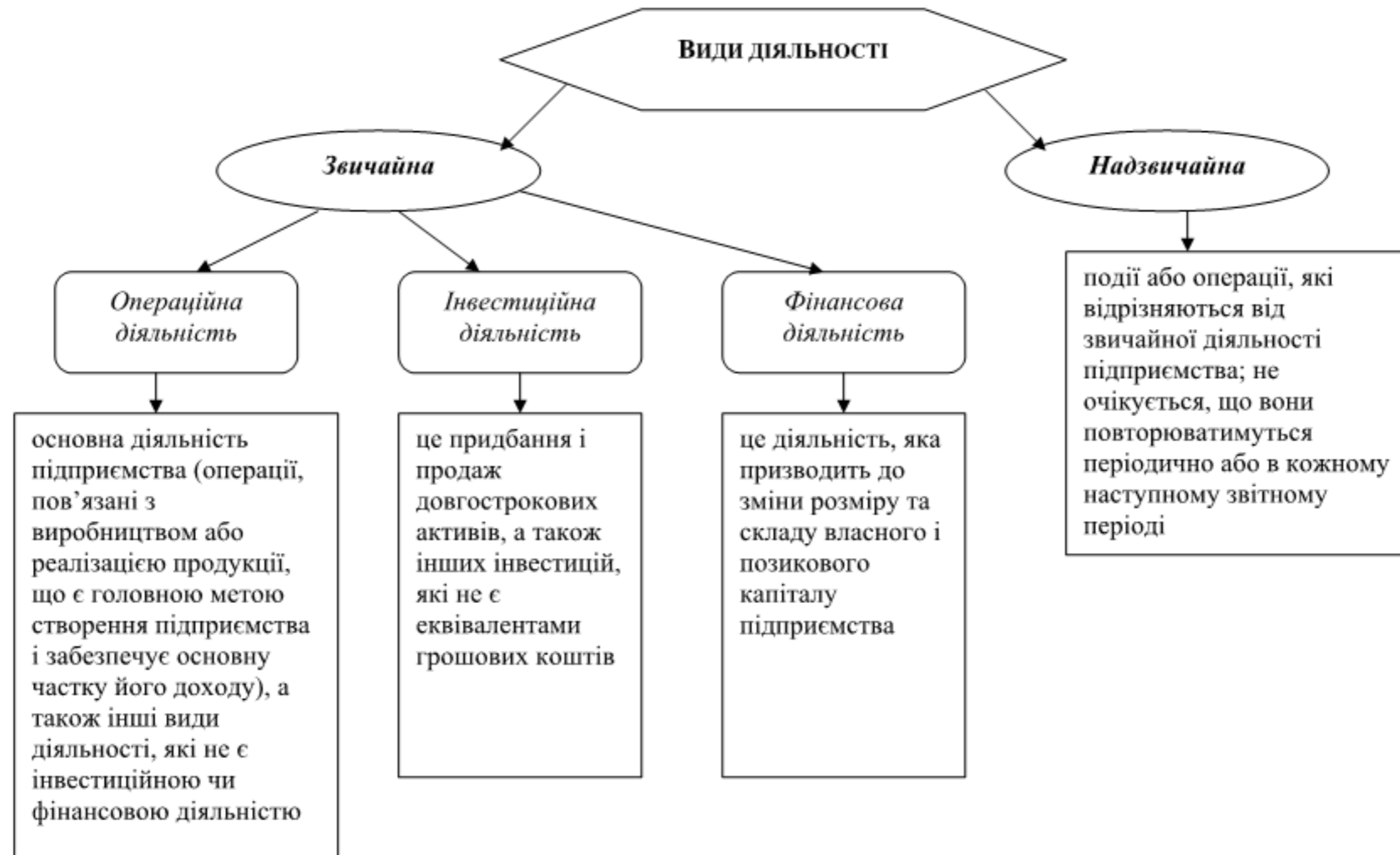

Рис. 1.2.2. Види діяльності підприємств [67]

1.3. Класифікація підприємств

Рис. 1.3.1. Сутність класифікації підприємств

Рис. 1.3.2. Класифікація підприємств за кількістю працюючих і доходами від діяльності [55]

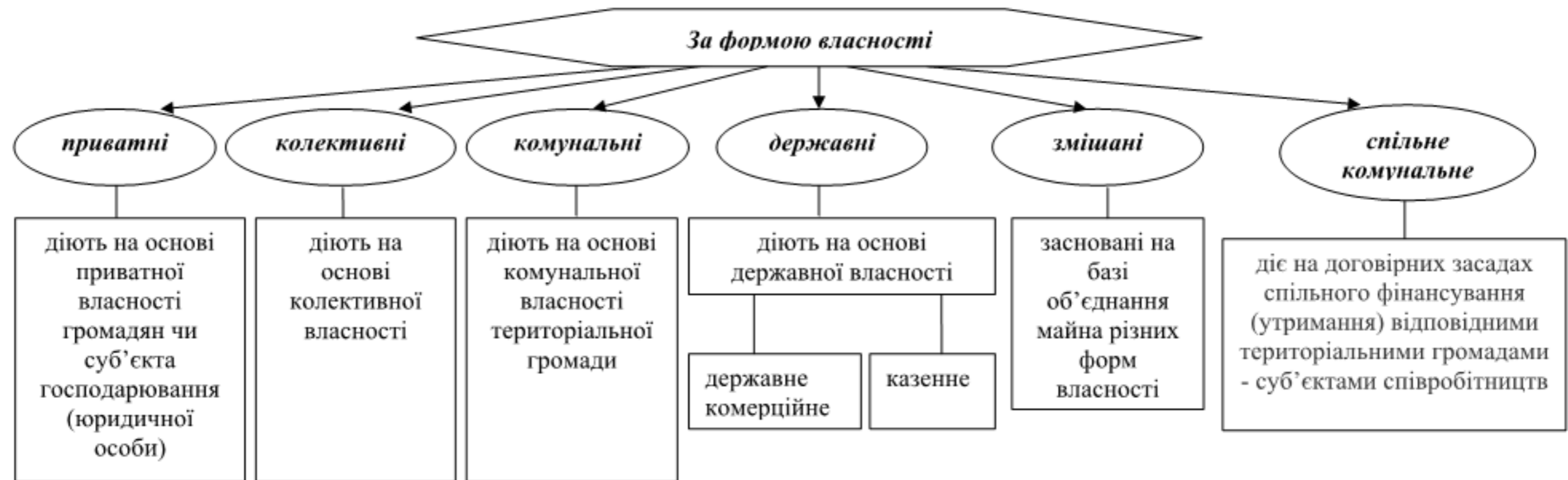

Рис. 1.3.3. Класифікація підприємств за формою власності [55]

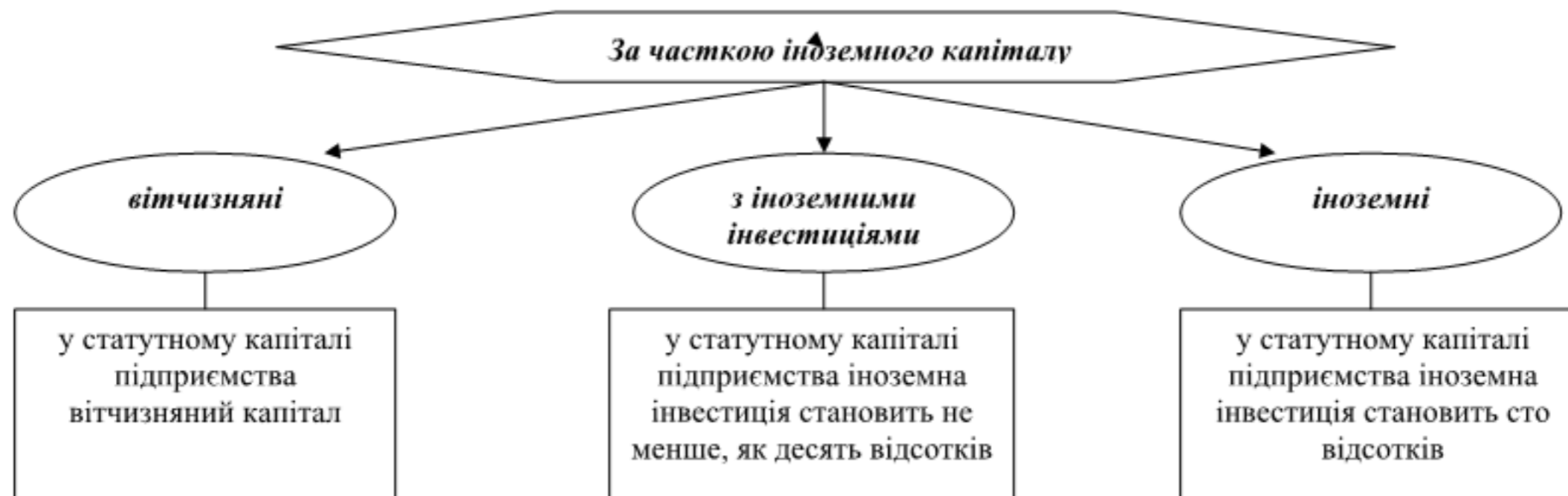

Рис. 1.3.4. Класифікація підприємств за часткою іноземного капіталу [55]

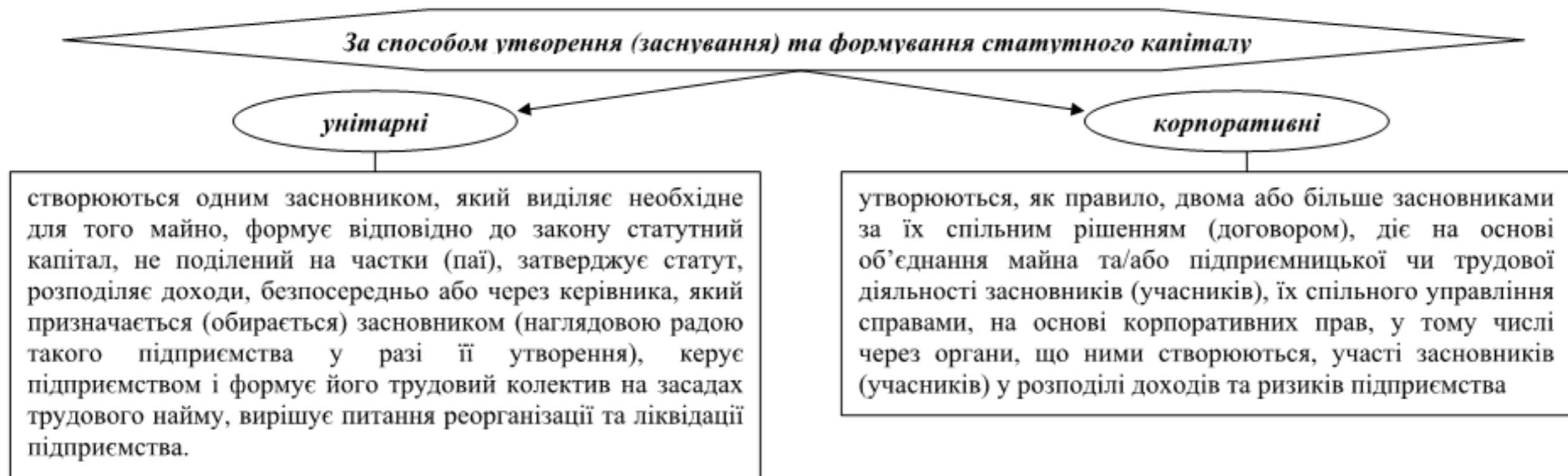

Рис. 1.3.5. Класифікація підприємств за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу [55]

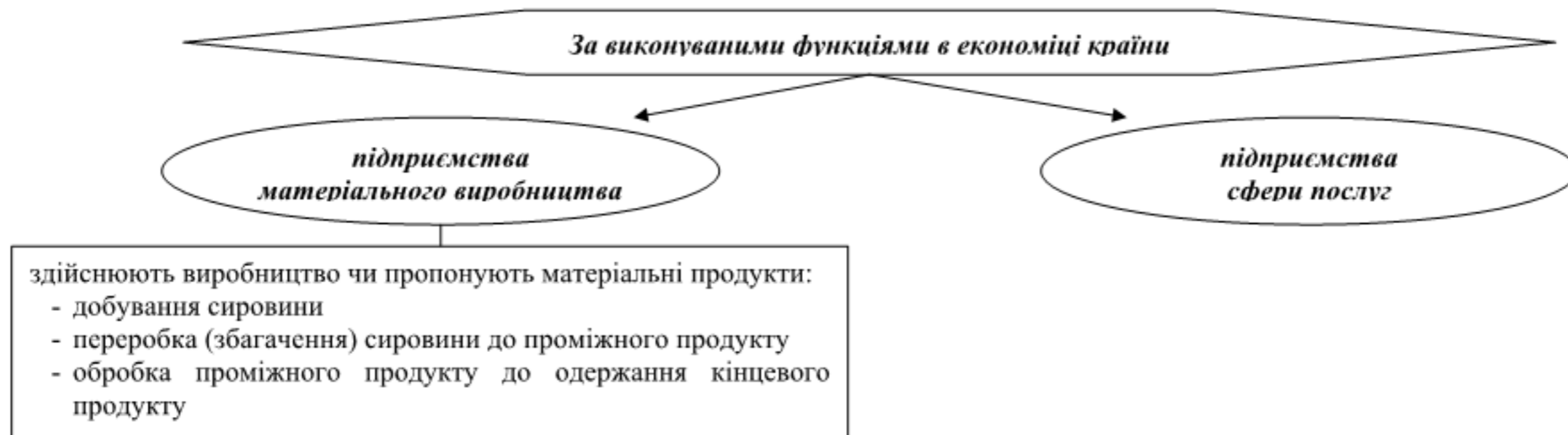

Рис. 1.3.6. Класифікація підприємств за виконуваними функціями в економіці країни

Рис. 1.3.7. Класифікація підприємств за сферою діяльності та галузевою приналежністю

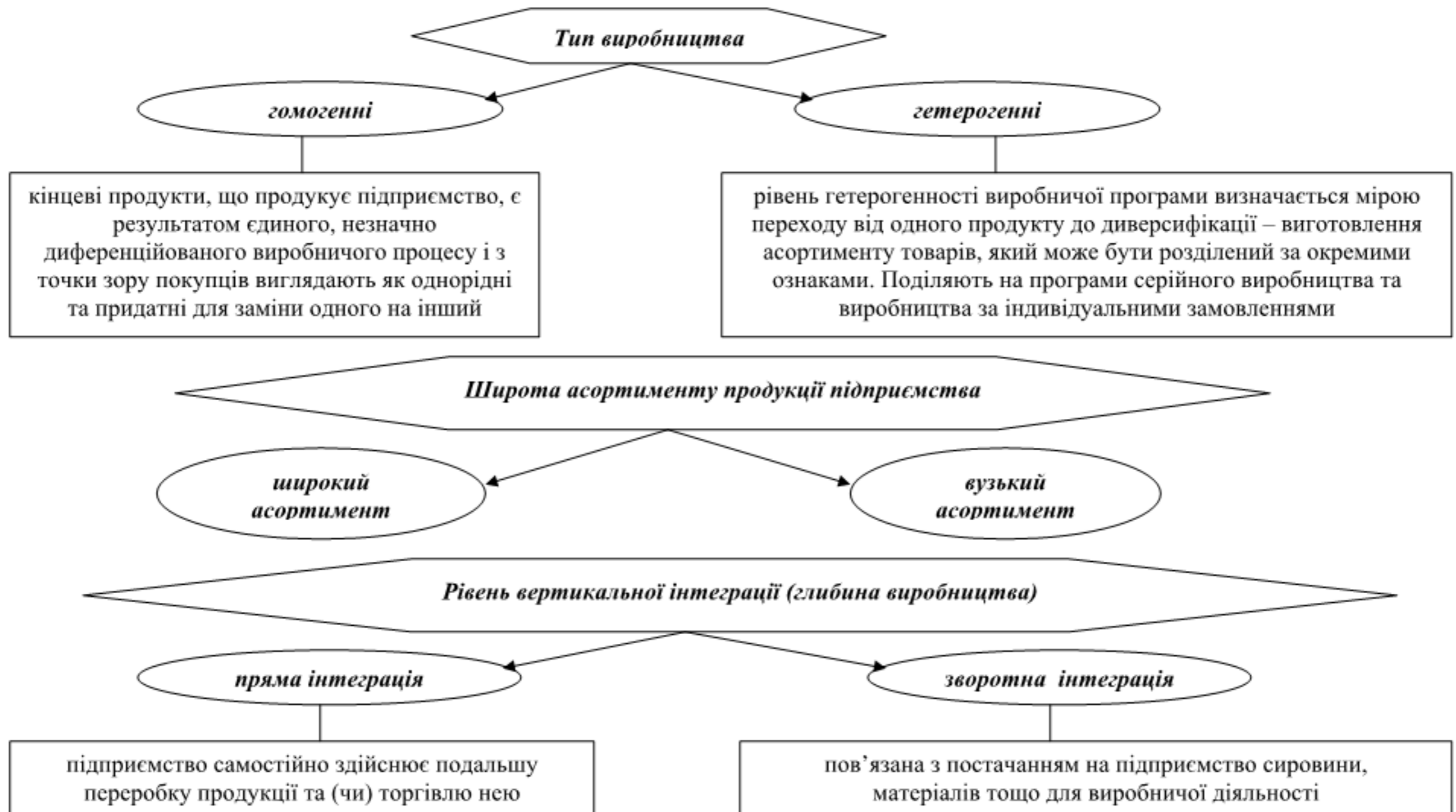

Рис. 1.3.8. Ознаки поділу промислових підприємств на види

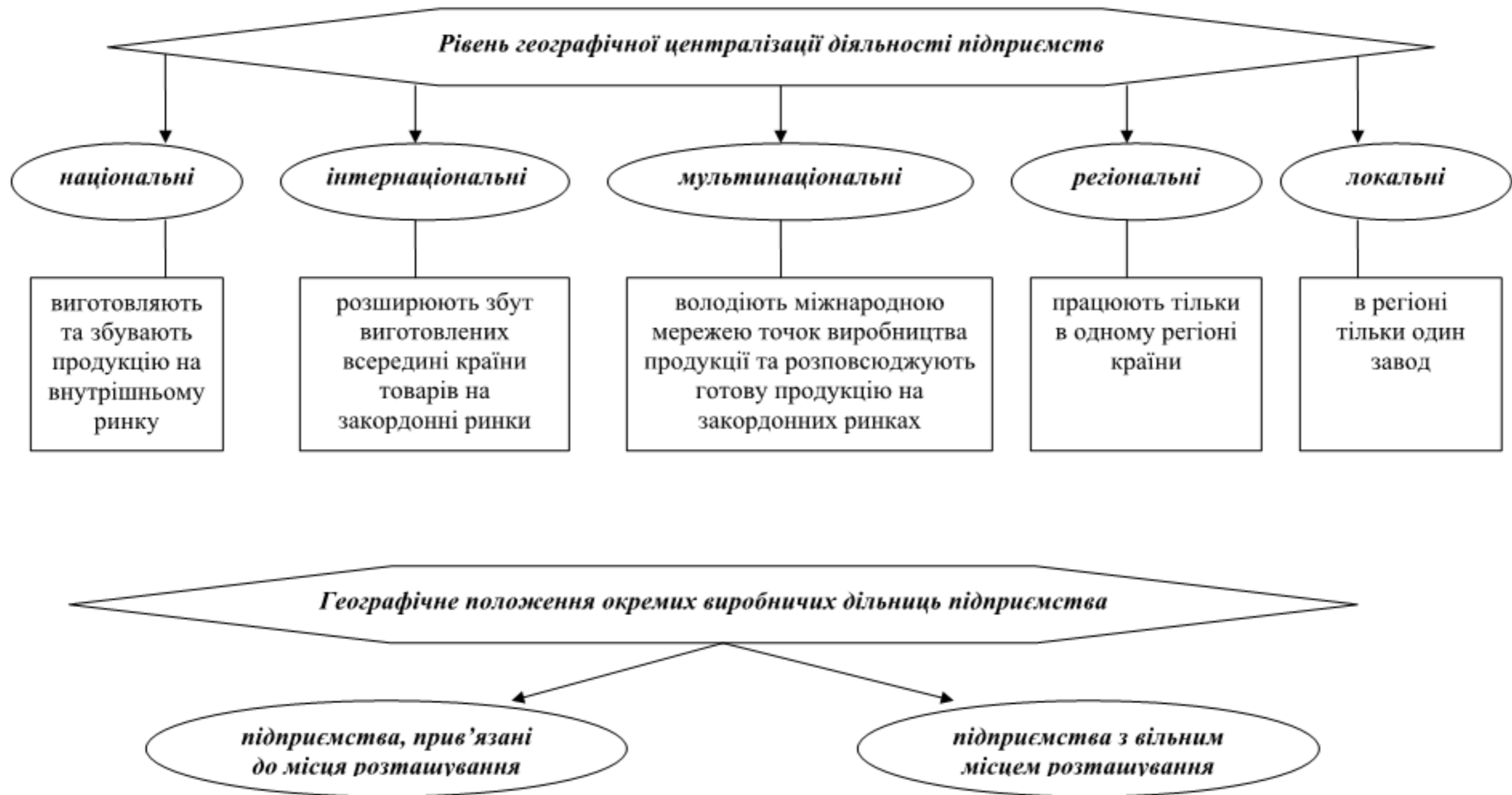

Рис. 1.3.9. Види підприємств за просторово-структурними ознаками

1.4. Характеристика організаційно-правових форм підприємств. Об'єднання підприємств.

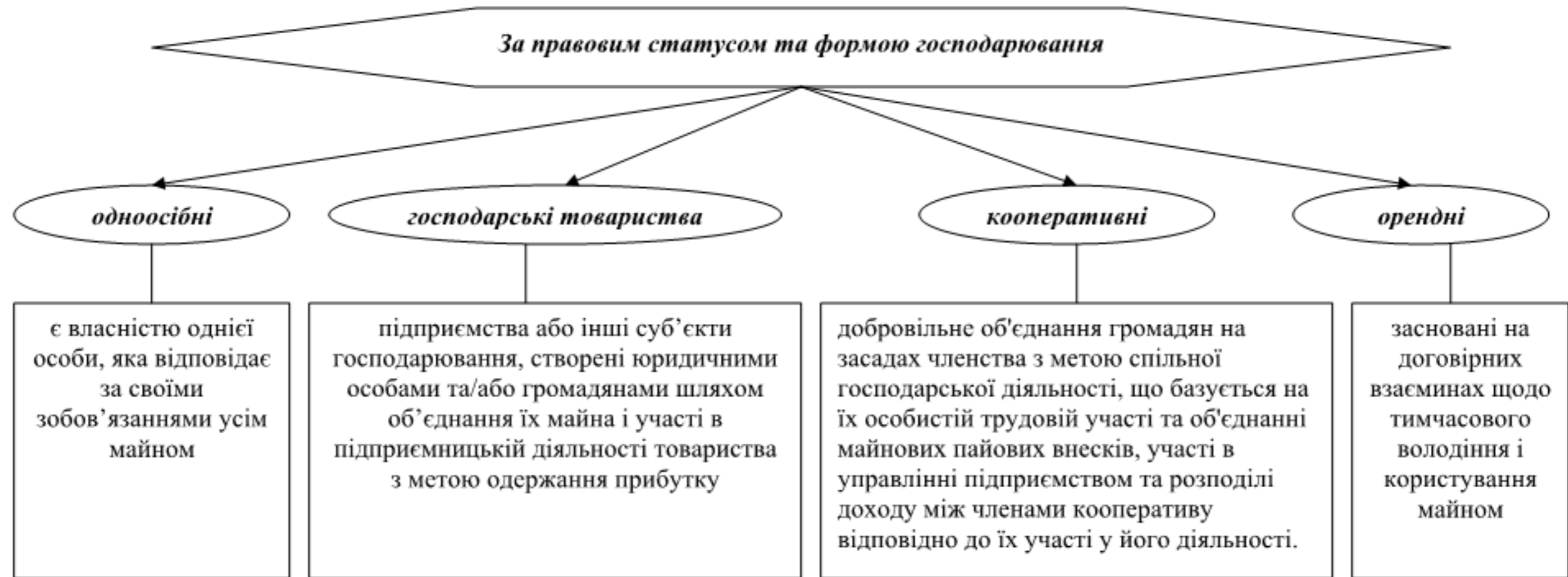

Рис. 1.4.1. Класифікація підприємств за правовим статусом та формою господарювання

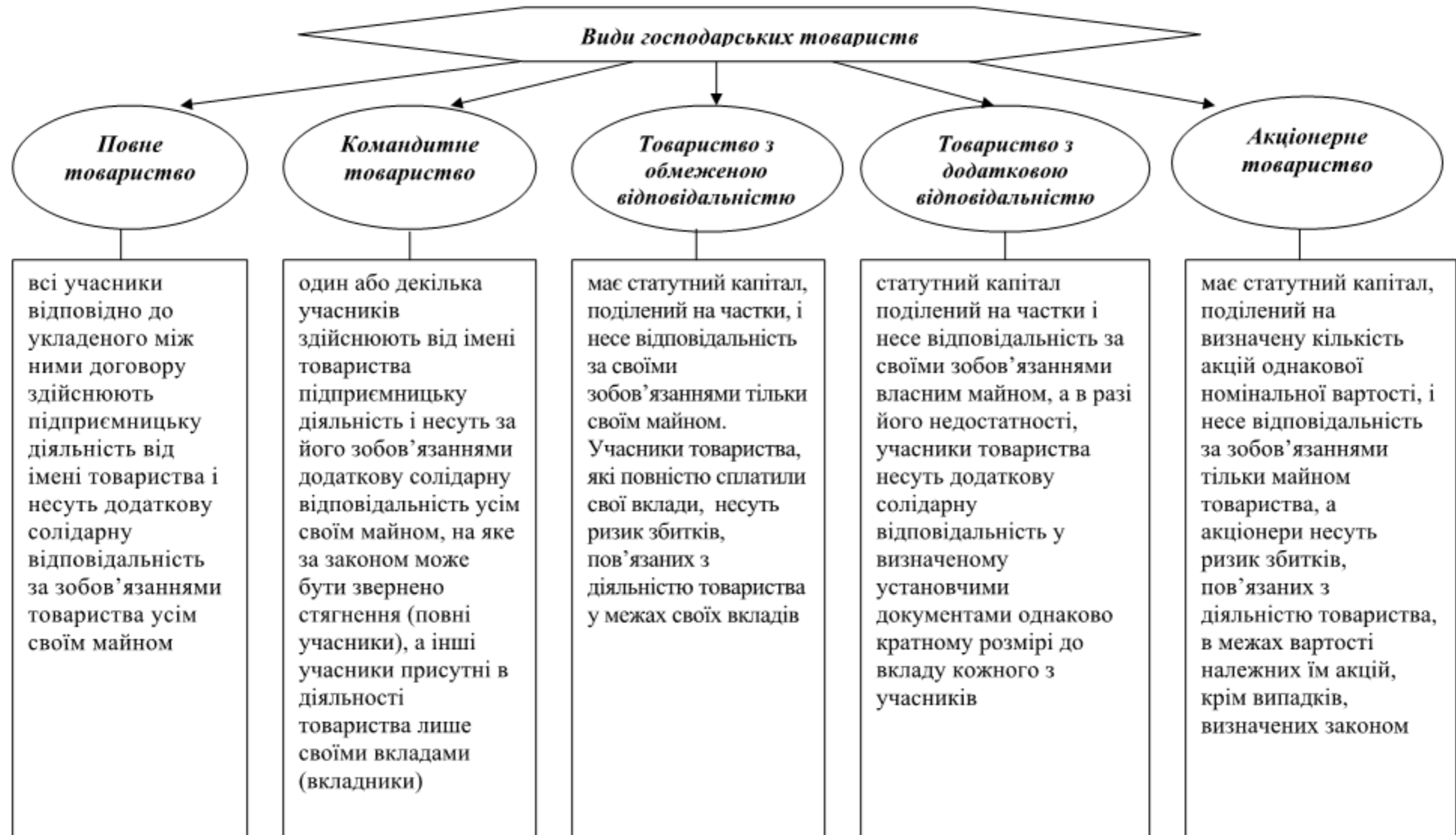

Рис. 1.4.2. Види господарських товариств [55]

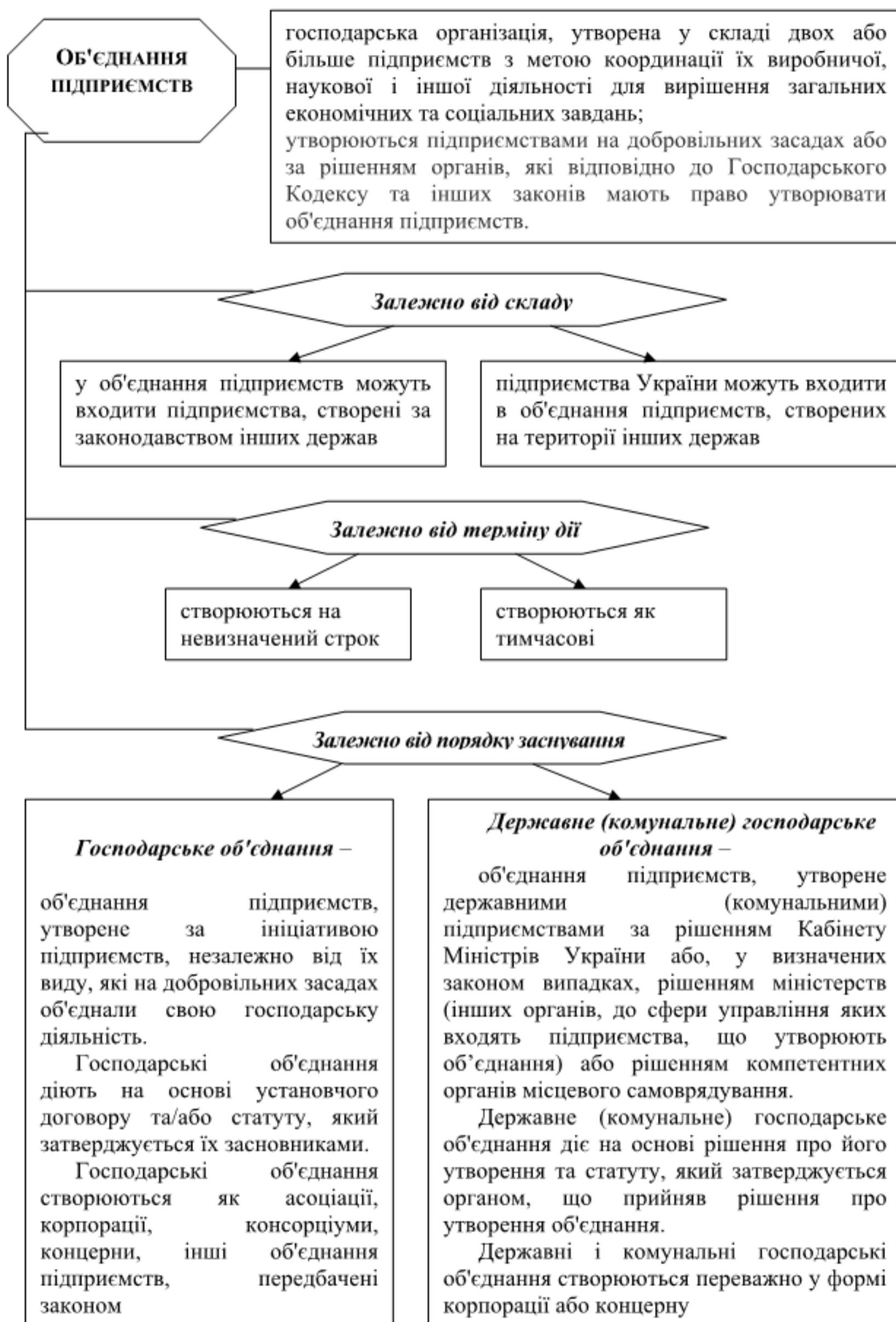

Рис. 1.4.3. Сутність та класифікація об'єднань підприємств [55]

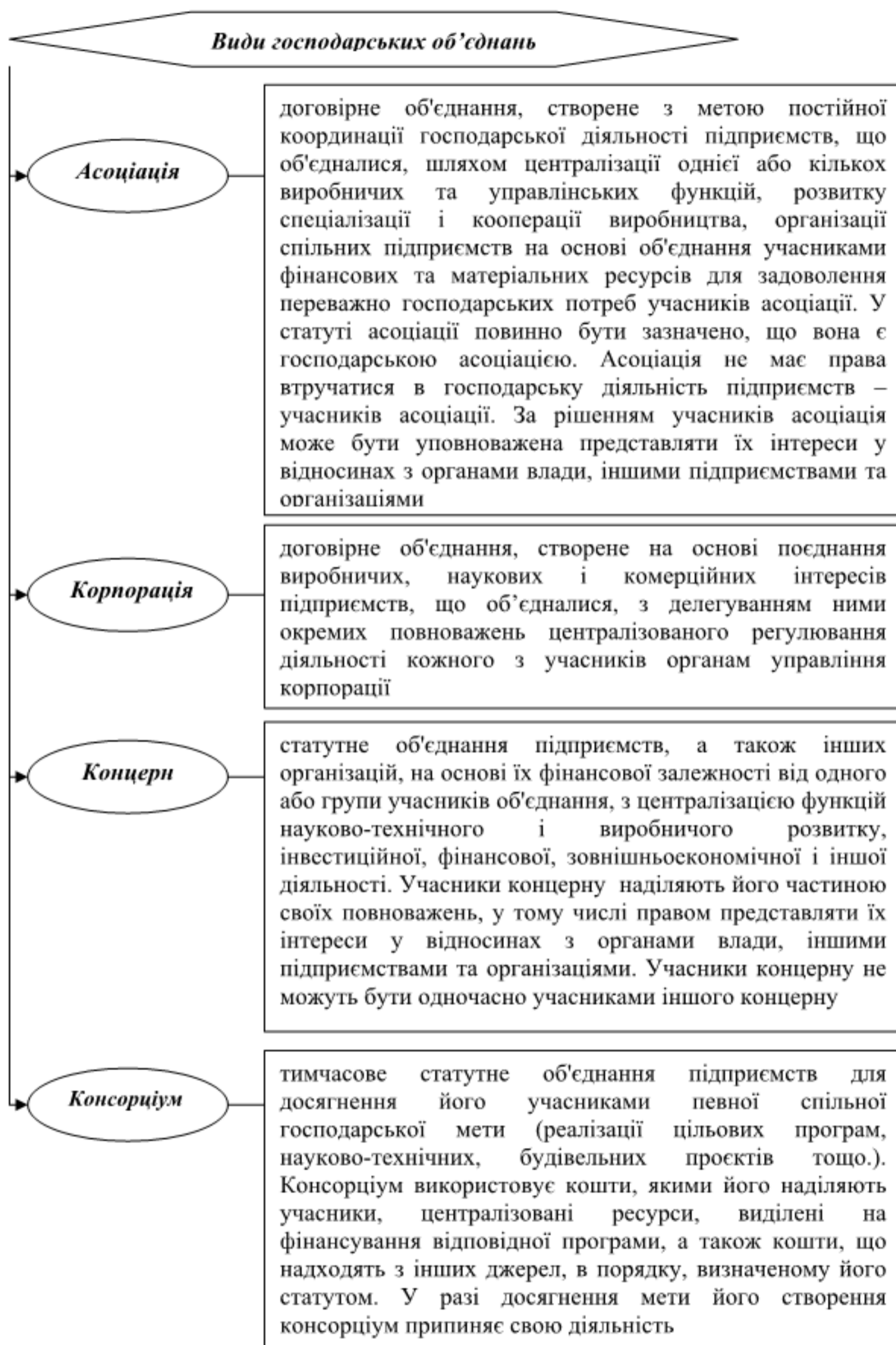

Рис. 1.4.4. Види господарських об'єднань [55]

1.5. Характеристика зовнішнього середовища господарювання підприємства

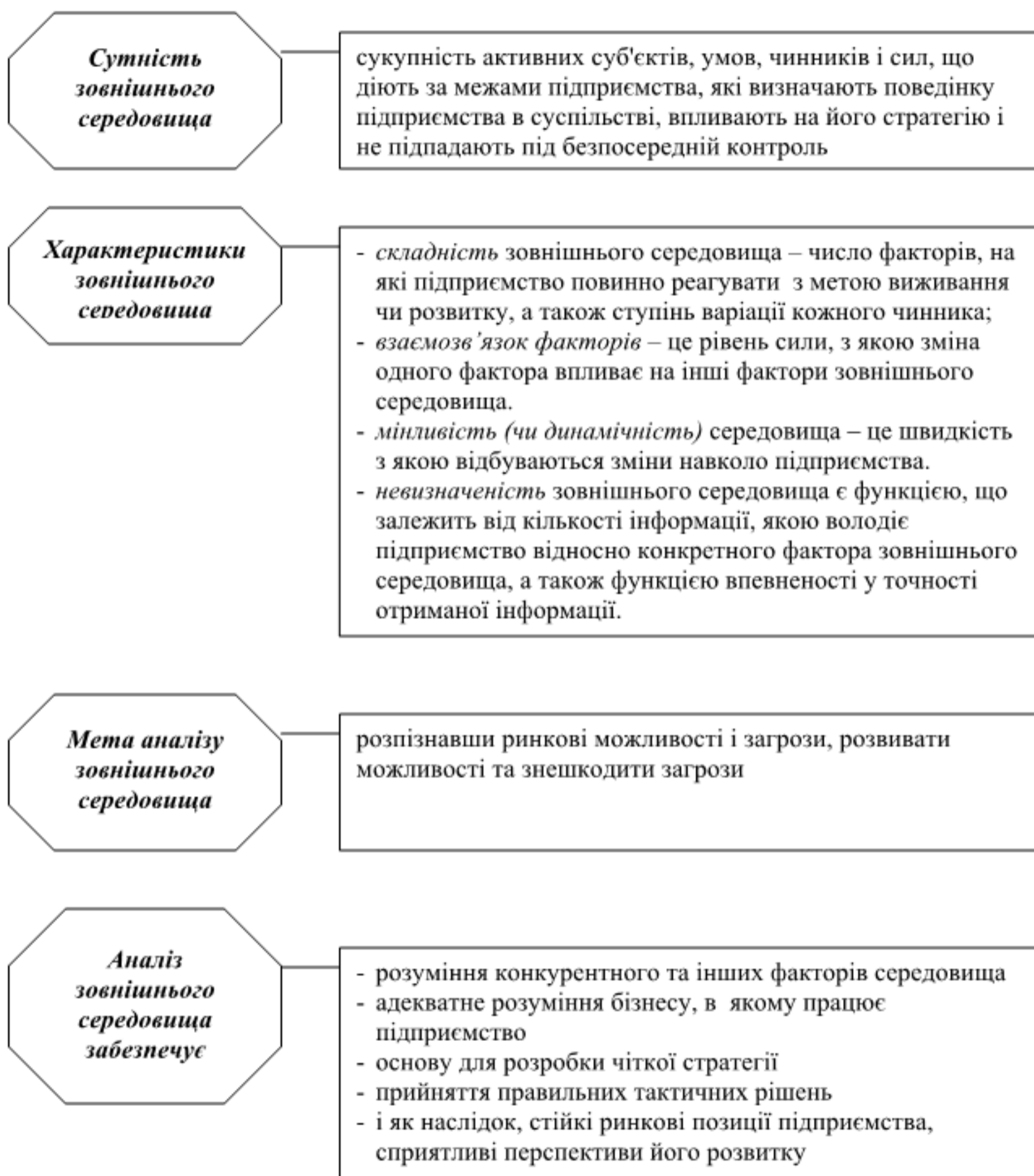

Рис. 1.5.1 Характеристика та значимість аналізу зовнішнього середовища

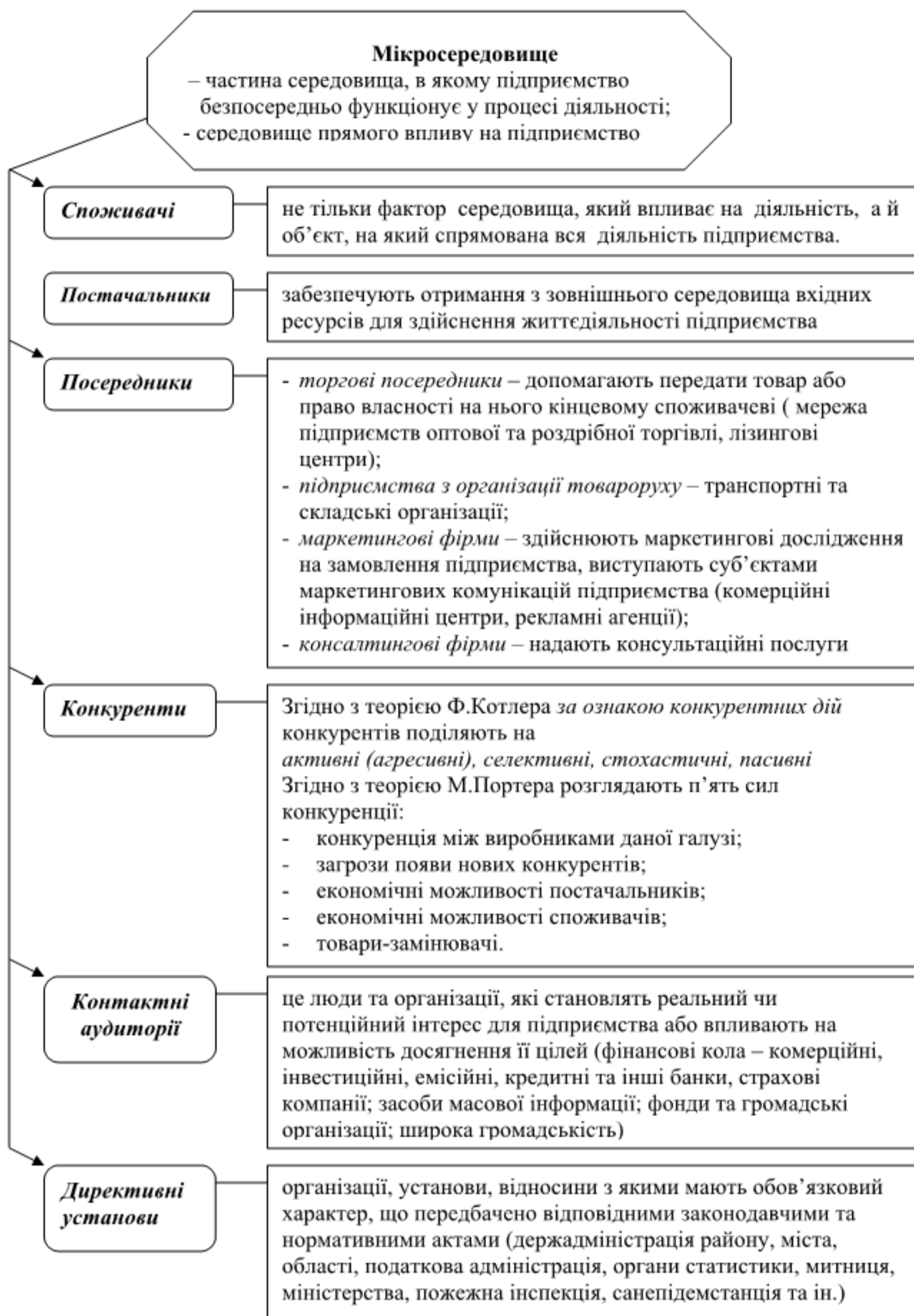

Рис 1.5.2 Характеристика мікросередовища підприємства

Рис 1.5.3 Характеристика макросередовища підприємства

1.6. Правові основи функціонування підприємств

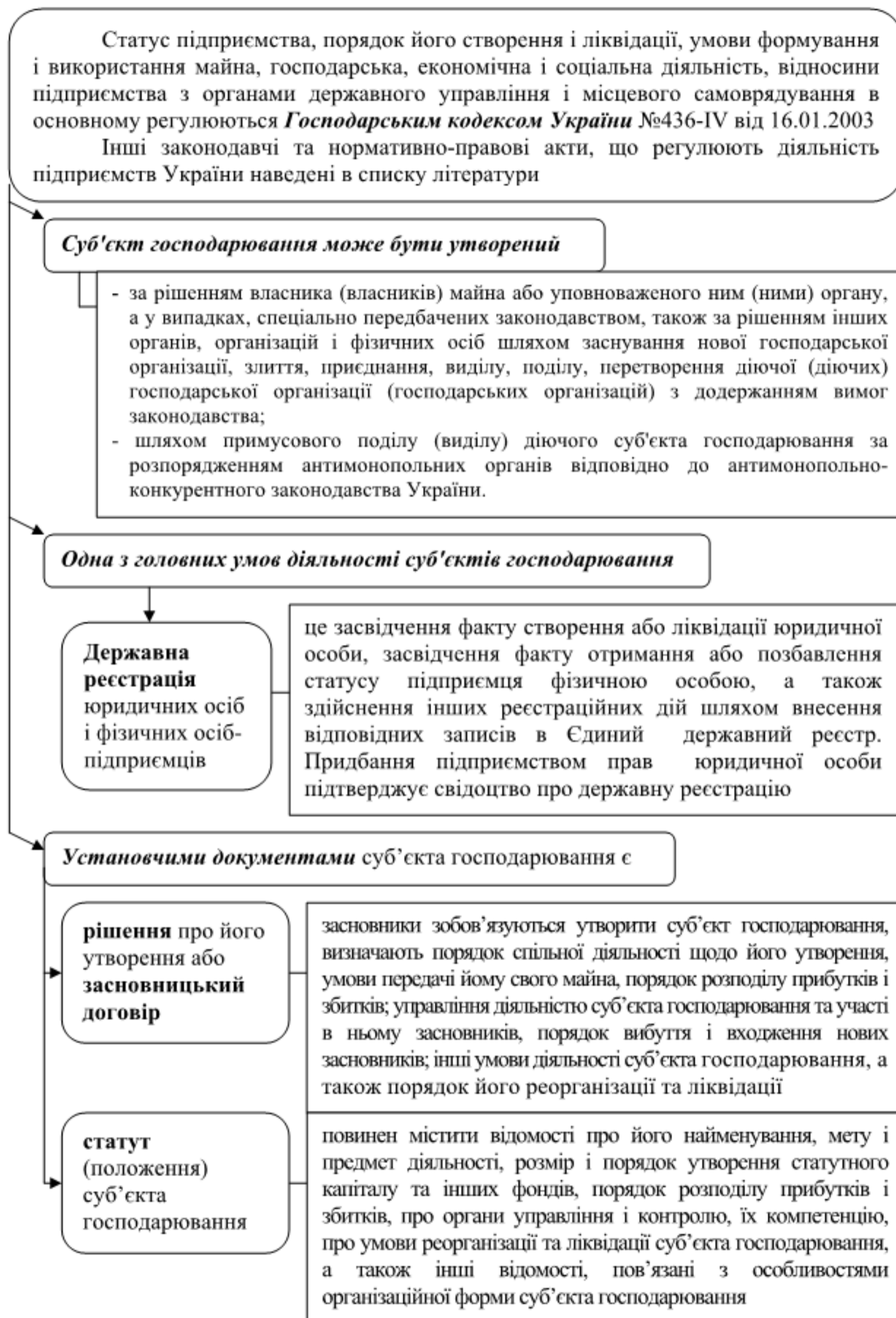

Рис. 1.6.1. Правові основи створення підприємств

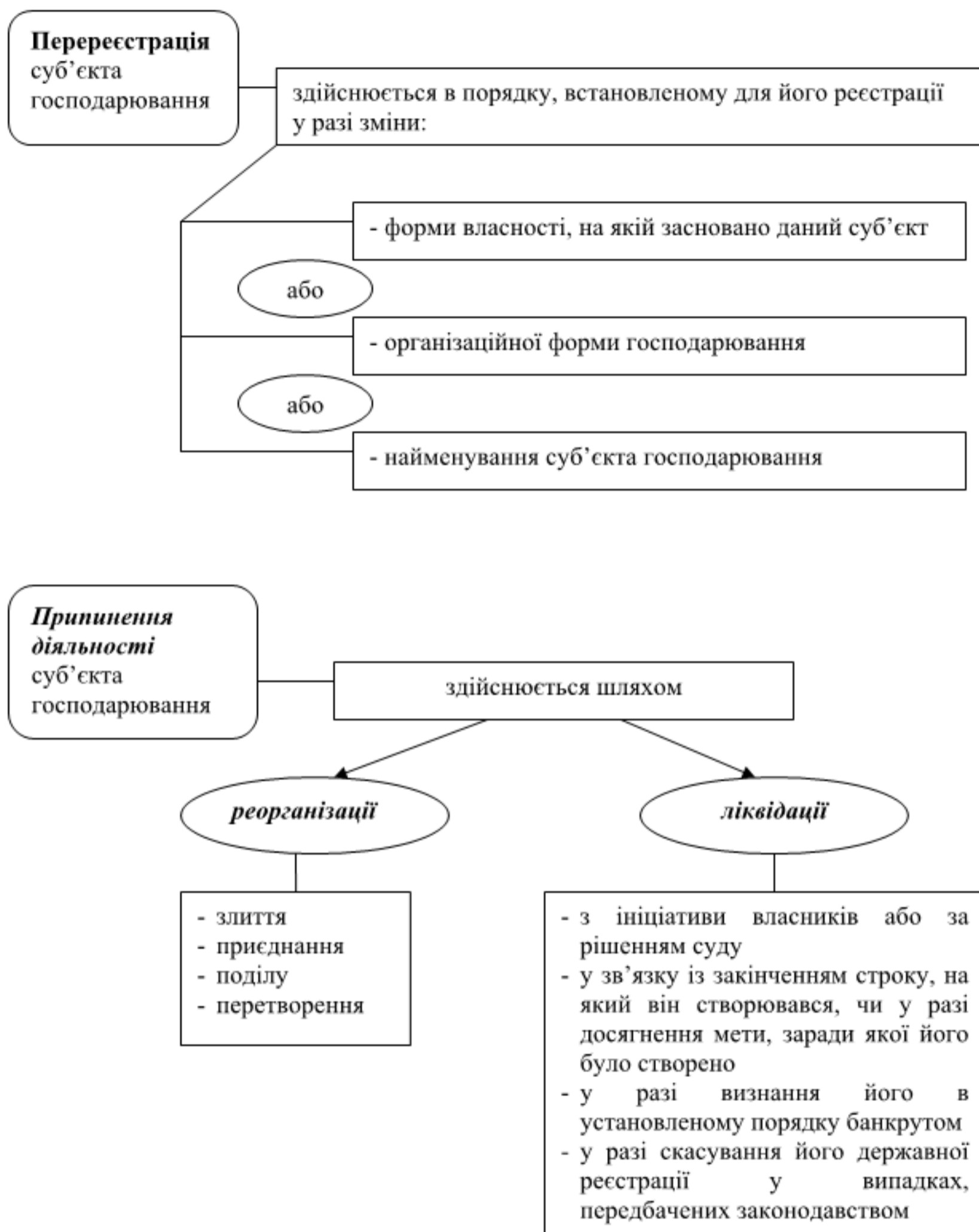

Рис. 1.6.2. Перереєстрація та припинення діяльності підприємств

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.19-33,45-61], [3, с.7-21,39-78], [3,с.9-52], [4,с.22-82], [17], [19], [20], [22]

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ**Оберіть правильну відповідь:**

1. ЦІЛЬ ПІДПРИЄМСТВА, ЯКУ НЕ ВІДНОСЯТЬ ДО МОНЕТАРНИХ
 - A. Ріст прибутку
 - B. Збільшення обсягу реалізації
 - C. Збільшення частки на ринку
 - D. Збільшення капіталу
2. ЦІЛІ ПІДПРИЄМСТВА, ЯКІ ПОВ'ЯЗАНІ З УМОВАМИ ВИРОБНИЦТВА ТА РІВНЕМ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ, НАЗИВАЮТЬ
 - A. Виробничі цілі підприємства
 - B. Соціальні цілі підприємства
 - C. Фінансові цілі підприємства
 - D. Результуючі цілі підприємства
3. ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА, ЕЛЕМЕНТАМИ ЯКОЇ Є ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ, ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ІНШИХ НОВОВВЕДЕНЬ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Маркетингова діяльність
 - B. Виробнича діяльність
 - C. Інноваційна діяльність
 - D. Комерційна діяльність
4. ДО КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ КЛАСИФІКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ВІДНОСЯТЬ
 - A. Форма власності
 - B. Чисельність працюючих
 - C. Наявність в статутному фонді підприємства іноземної інвестиції
 - D. Спосіб утворення (заснування) і формування статутного капіталу
5. ПІДПРИЄМСТВА ПОДІЛЯЮТЬ ЗА СПОСОБОМ УТВОРЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ НА
 - A. Головні, дочірні, асоційовані, філії
 - B. Комерційні, некомерційні
 - C. Унітарні, корпоративні
 - D. Національні, іноземні, спільні
6. ТОВАРИСТВО, ВСІ УЧАСНИКИ ЯКОГО ЗАЙМАЮТЬСЯ СПІЛЬНОЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ І НЕСУТЬ ДОДАТКОВУ СОЛІДАРНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ТОВАРИСТВА ВСІМ СВОЇМ МАЙНОМ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Товариство з обмеженою відповідальністю
 - B. Акціонерним товариством
 - C. Повним товариством
 - D. Командитним товариством
7. ТОВАРИСТВО, ЩО МАЄ СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ, ПОДІЛЕНИЙ НА ЧАСТКИ; УЧАСНИКИ ТОВАРИСТВА НЕСУТЬ РИЗИК ЗБИТКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДІЯЛЬНІСТЮ ТОВАРИСТВА У МЕЖАХ СВОЇХ ВКЛАДІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Акціонерним товариством
 - B. Товариство з обмеженою відповідальністю
 - C. Повним товариством
 - D. Командитним товариством
8. ДОГОВІРНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКЕ НЕ МАЄ ПРАВА ВТРУЧАТИСЯ У ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ-УЧАСНИКІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Корпорація
 - B. Консорціум

C. Асоціація

D. Концерн

9. МАКРОСЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА - ЦЕ

A. Середовище прямого впливу на підприємство

B. Середовище внутрішнього впливу на підприємство

C. Середовище непрямого (опосередкованого) впливу на підприємство

D. Середовище несанкціонованого впливу на підприємство

10. ДО ФАКТОРІВ МІКРОСЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА
ВІДНОСЯТЬ

A. Конкуренція, споживачів, постачальників

B. Трудові ресурси, керівництво політичних партій, поділ праці

C. Соціально-демографічні та правові фактори

D. Економічні та політичні фактори

ТЕМА 2. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

2.1. Структура підприємства

2.2. Сутність, функції і методи управління діяльністю підприємства

2.3. Організаційні структури управління підприємством

2.1. Структура підприємства

Рис. 2.1.1. Характеристика загальної та організаційної структури підприємства

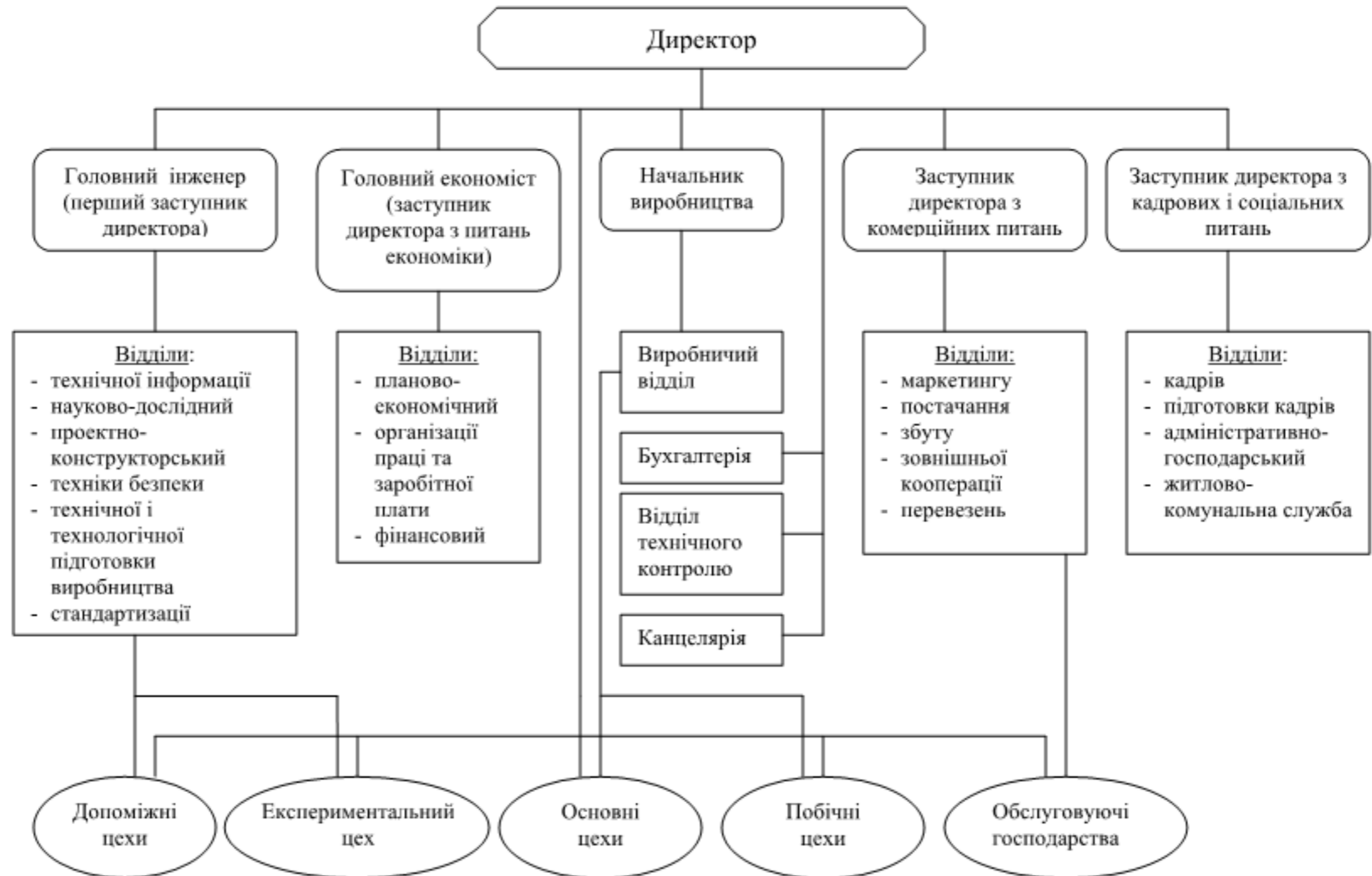

Рис. 2.1.2. Типова загальна структура промислового підприємства

Таблиця 2.1.1

Функції основних управлінських служб

Назва управлінської ланки	Перелік функцій
<i>Директор</i>	Очолює підприємство. Здійснює керівництво підприємством в цілому, тобто представляє підприємство в будь-яких організаціях, розпоряджається в межах чинного законодавства його майном, укладає договори, відкриває в банках розрахункові рахунки і т. п.
<i>Головний інженер</i>	Перший заступник директора. Керує науково-дослідними і експериментальними роботами, безпосередньо відповідає за вдосконалення техніки і технології виробництва. У його обов'язки входять також технічна підготовка і обслуговування виробництва, розробка заходів щодо підвищення якості продукції і дотримання технологічної дисципліни
<i>Головний економіст</i>	Заступник директора з питань економіки. Очолює економічну службу на підприємстві. Відповідає за організацію планової роботи на підприємстві. Підлеглі йому відділи здійснюють контроль за виконанням планових задач, проводять аналіз діяльності підприємства. У його компетенції знаходяться також питання фінансів, організації праці і заробітної плати
<i>Начальник виробництва</i>	Головне завдання – забезпечення виконання планів підприємства; з цією метою начальник виробництва і підлеглий йому виробничий відділ, розробляючи оперативні плани випуску продукції для кожного цеху, забезпечують ритмічну роботу по їх виконанню, здійснюють контроль і регулювання виробничого процесу
<i>Заступник директора з комерційних питань</i>	На нього покладено маркетингові функції вивчення попиту, ринків збуту, реклами, просування товарів, а також матеріально-технічного забезпечення виробництва
<i>Заступник директора з кадрових і соціальних питань</i>	Відповідає за реалізацію кадрової політики підприємства. Зокрема, займається питаннями відбору персоналу, його професійної орієнтації і соціальної адаптації, навчання, підвищення на посаді, звільнення і т.п. Крім того, йому підпорядковані служби, які задовольняють соціальні потреби персоналу підприємства
<i>Бухгалтерія</i>	Здійснює облік виробництва, контроль за використанням засобів і дотриманням фінансової дисципліни, складанням балансу, розрахунки з робітниками і службовцями
<i>Відділ технічного контролю</i>	На нього покладені функції контролю якості продукції, попередження браку, розробки і упровадження систем управління якістю
<i>Канцелярія</i>	Забезпечує реалізацію діловодства на підприємстві, приймання вхідної документації, її реєстрацію, облік, розподіл, організацію внутрішнього документообігу, відправку і зберігання документів
<i>Начальник цеху</i>	Здійснюють технічне і господарське керівництво відповідним підрозділом

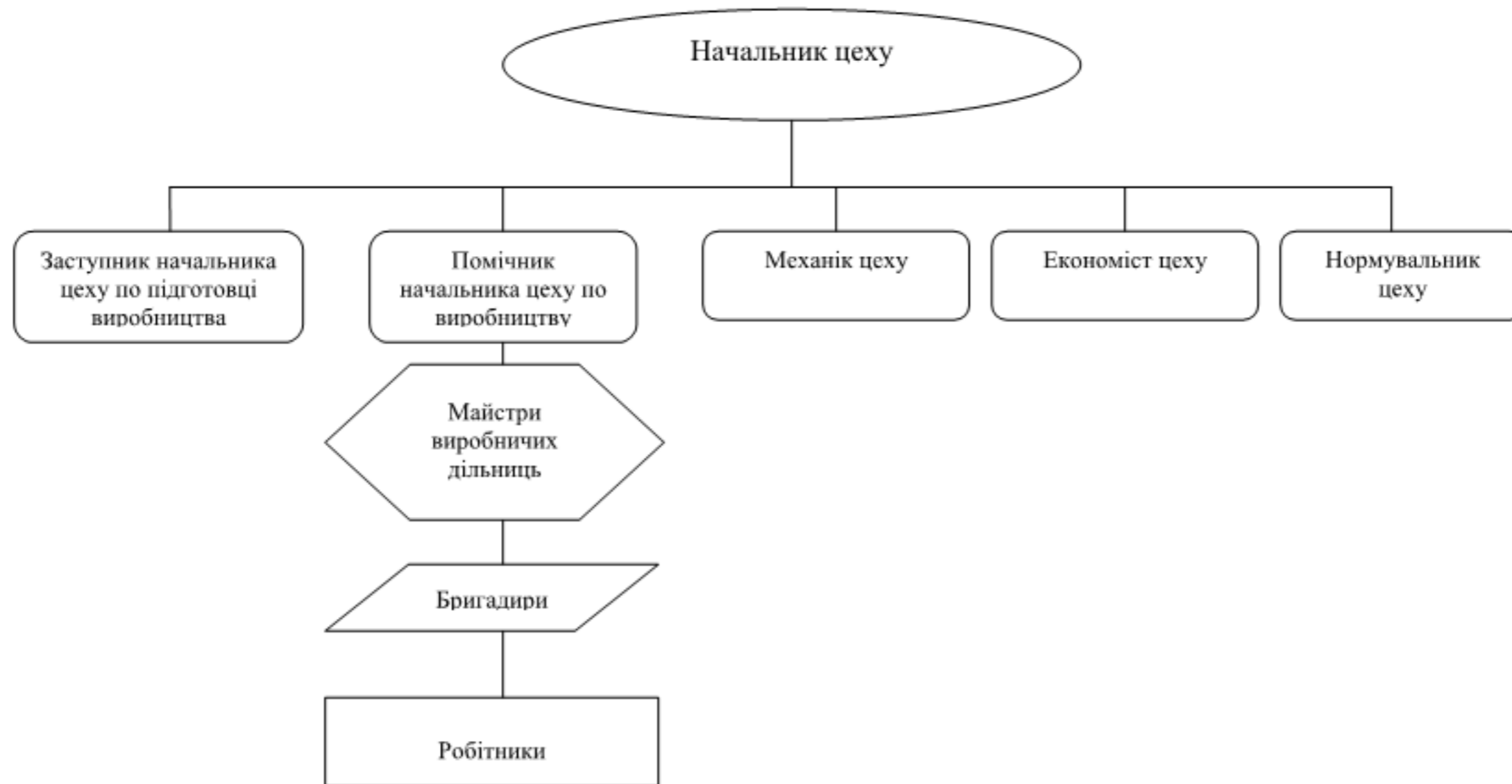

Рис. 2.1.3. Організаційна структура цеху

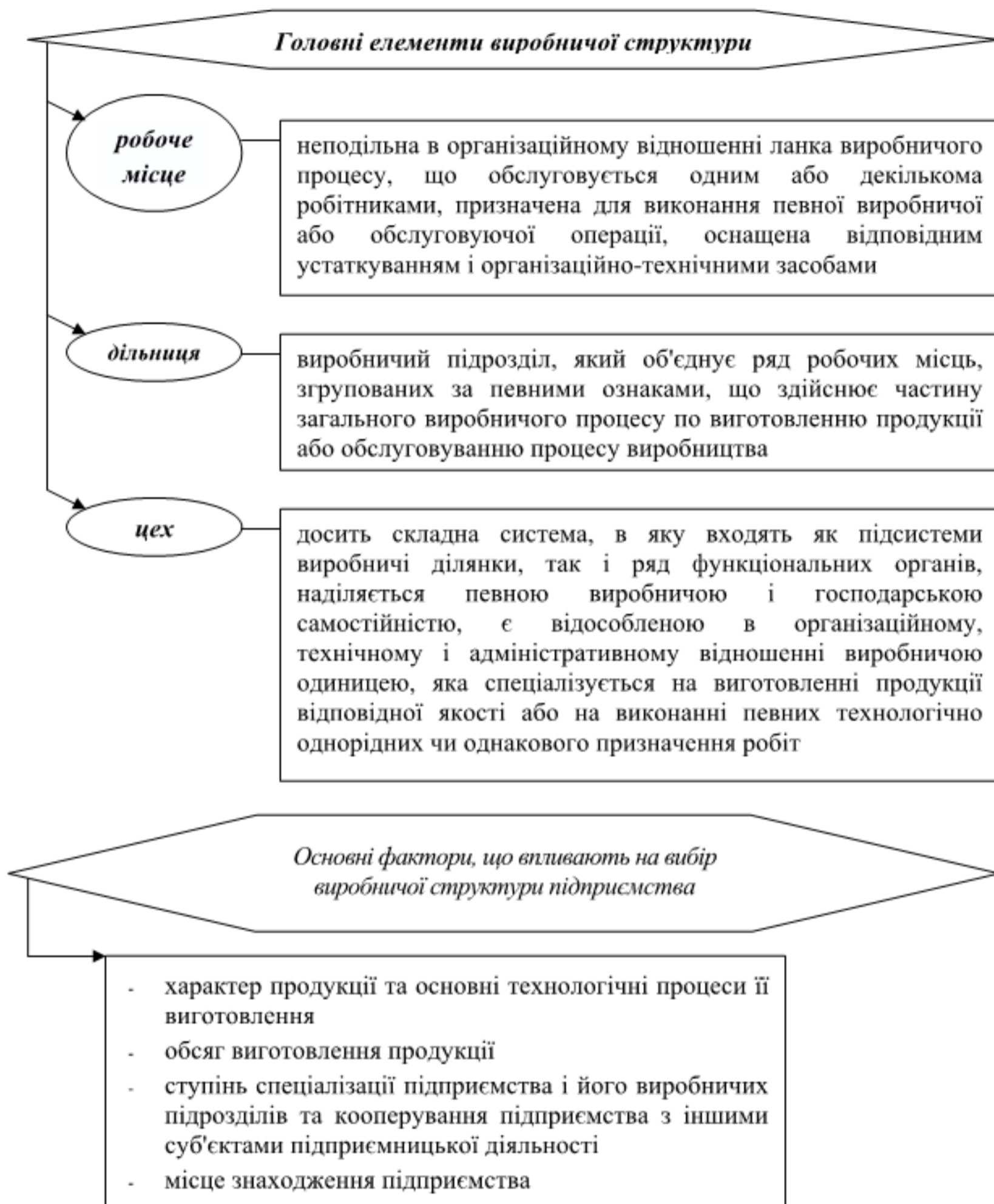

Рис. 2.1.4. Характеристика виробничої структури підприємства

Рис. 2.1.5. Класифікаційні ознаки виробничої структури підприємства

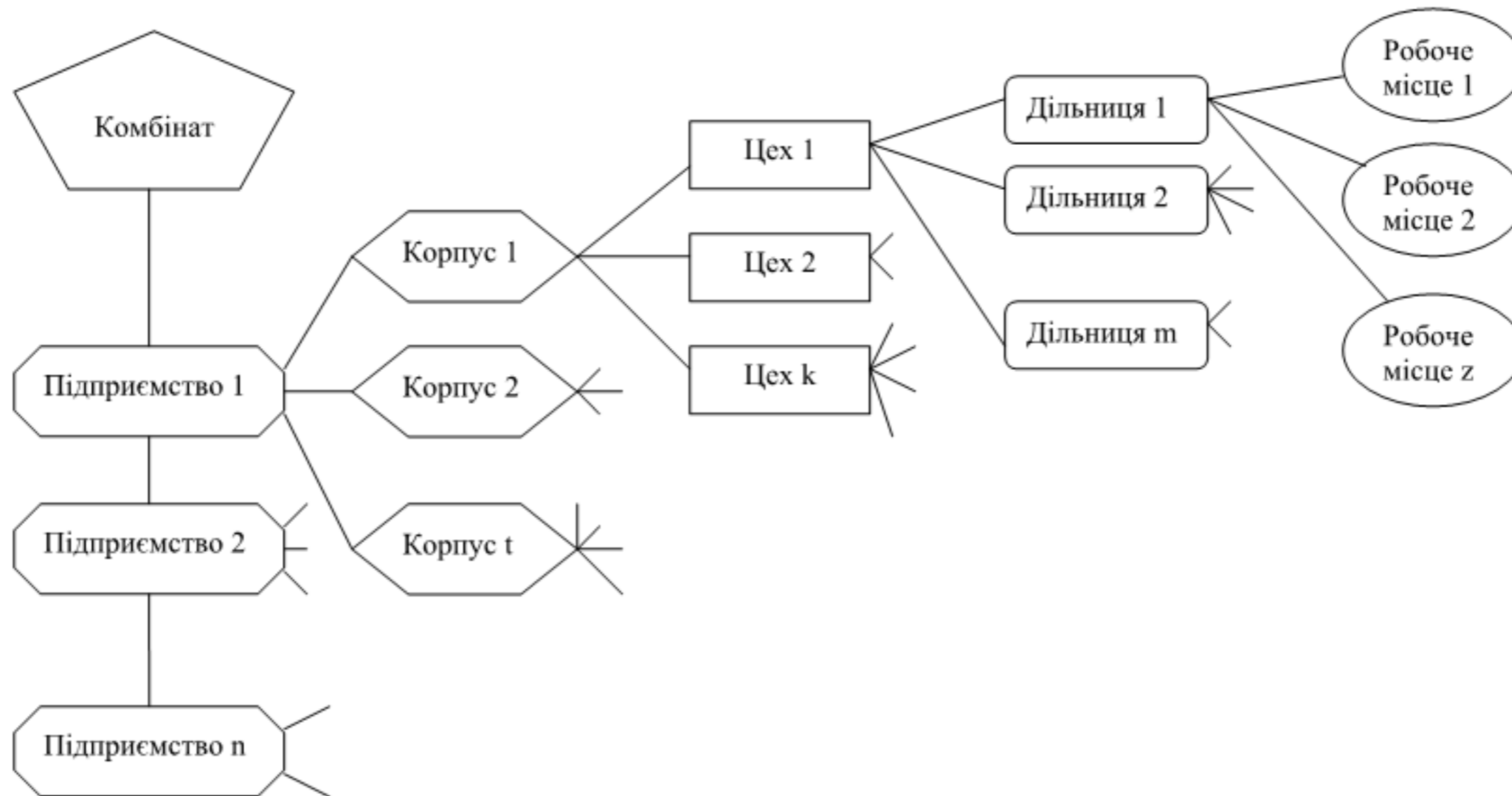

Рис. 2.1.6. Формування виробничої структури підприємств

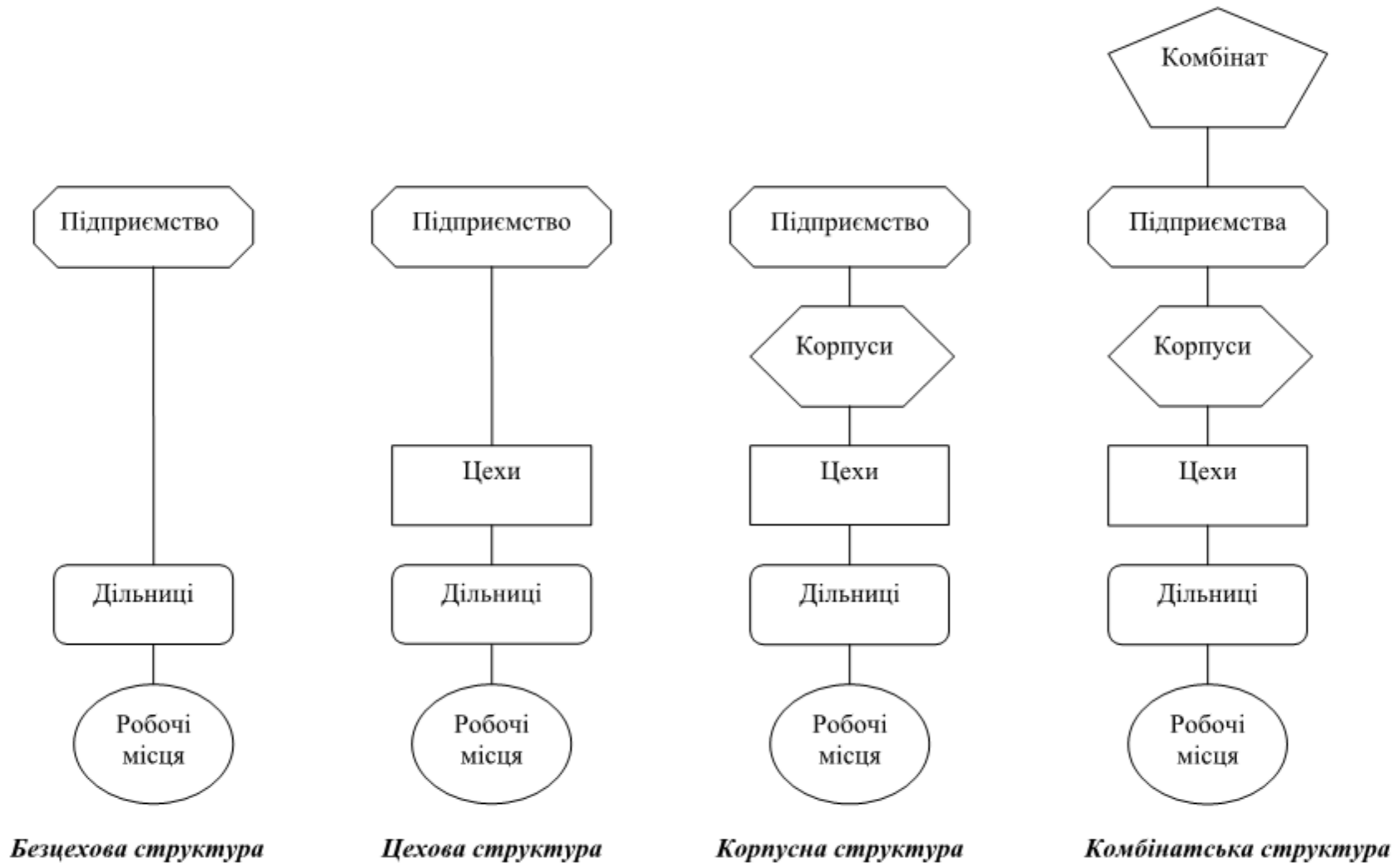

Рис.2.1.7. Види виробничих структур залежно від підрозділу, що є основою виробничою структурою

Рис. 2.1.8. Схема виробничої структури машинобудівного виробництва

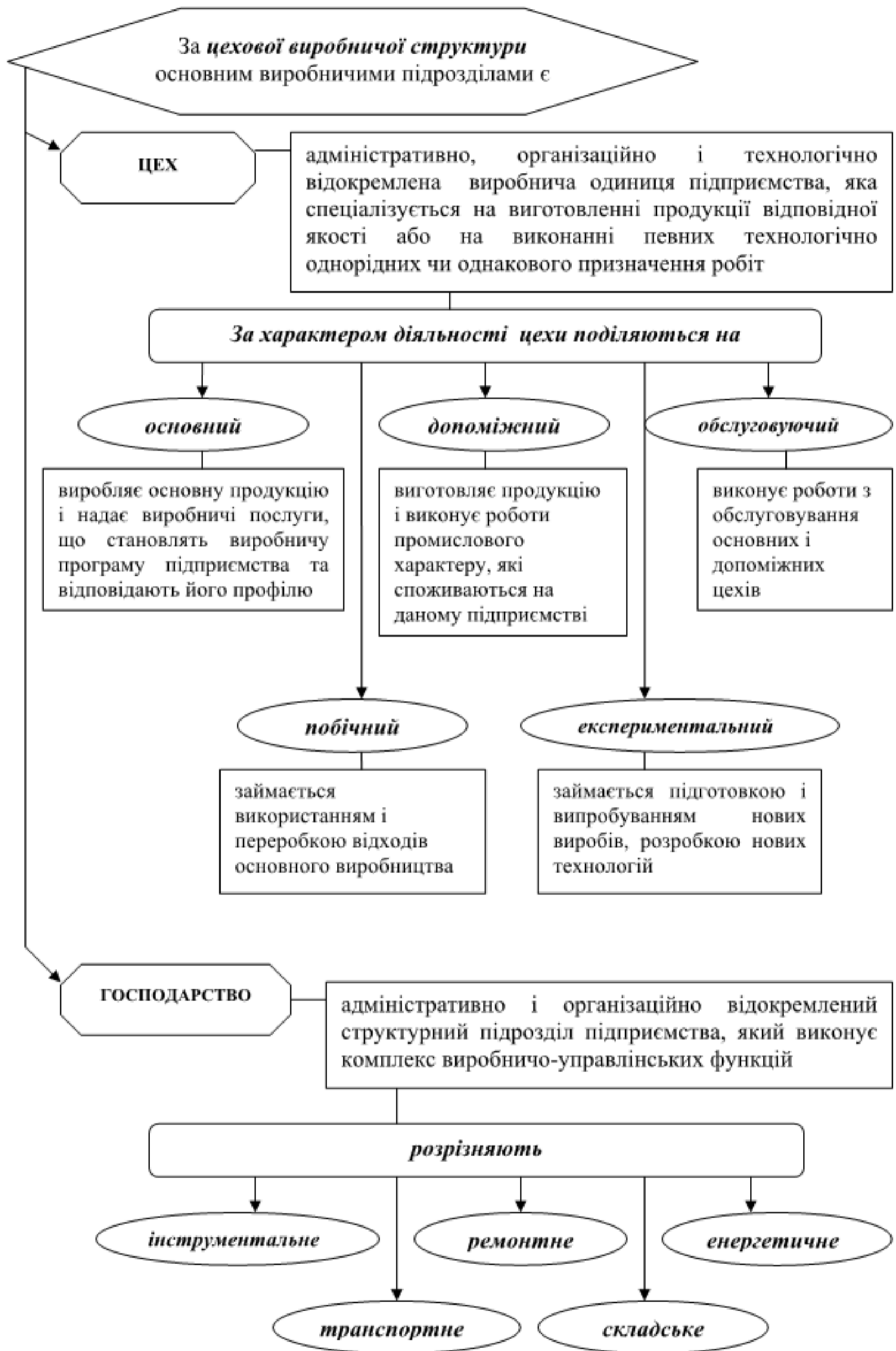

Рис. 2.1.9. Характеристика виробничих підрозділів

2.2. Сутність, функції і методи управління діяльністю підприємства

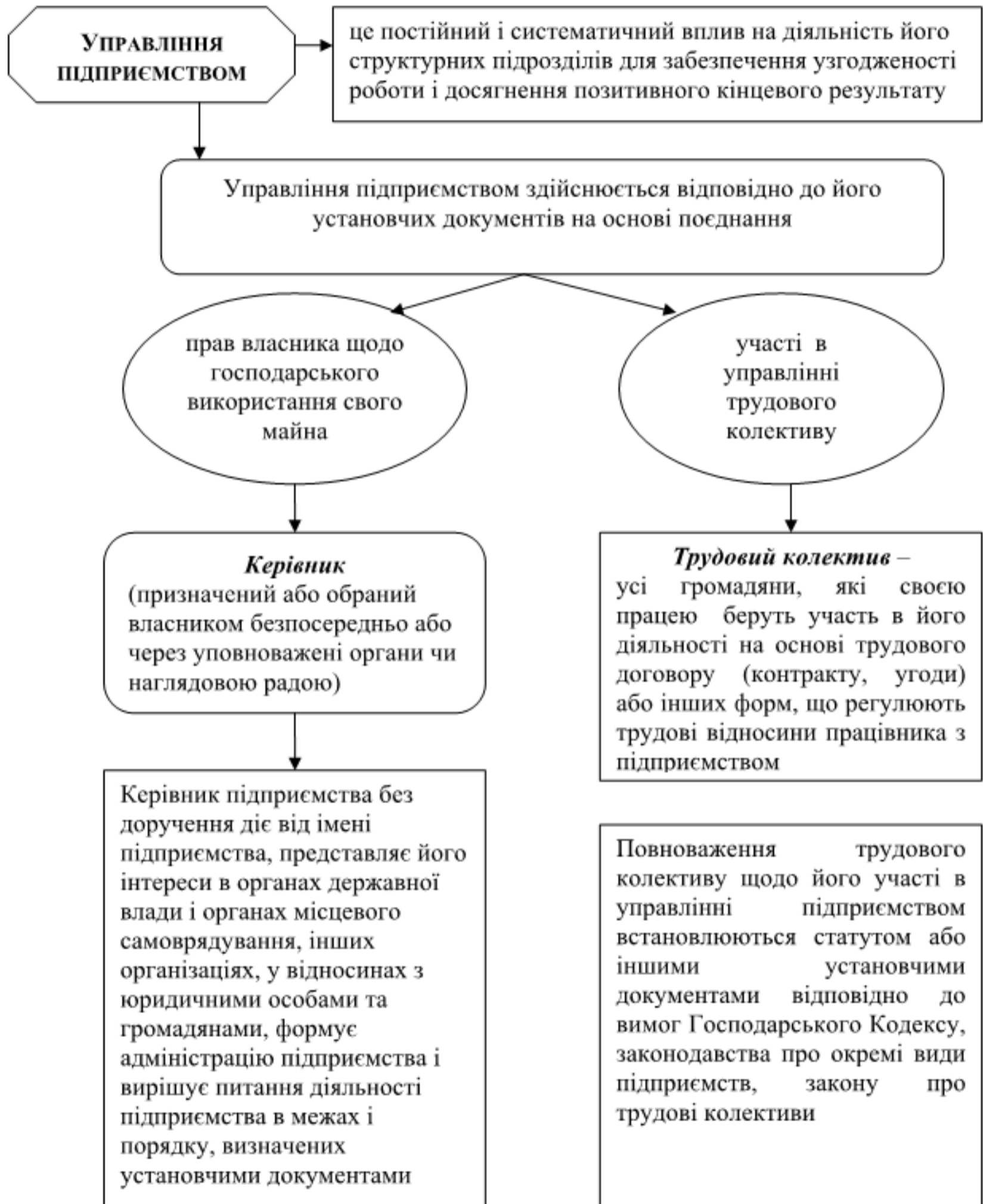

Рис. 2.2.1. Сутність управління [55]

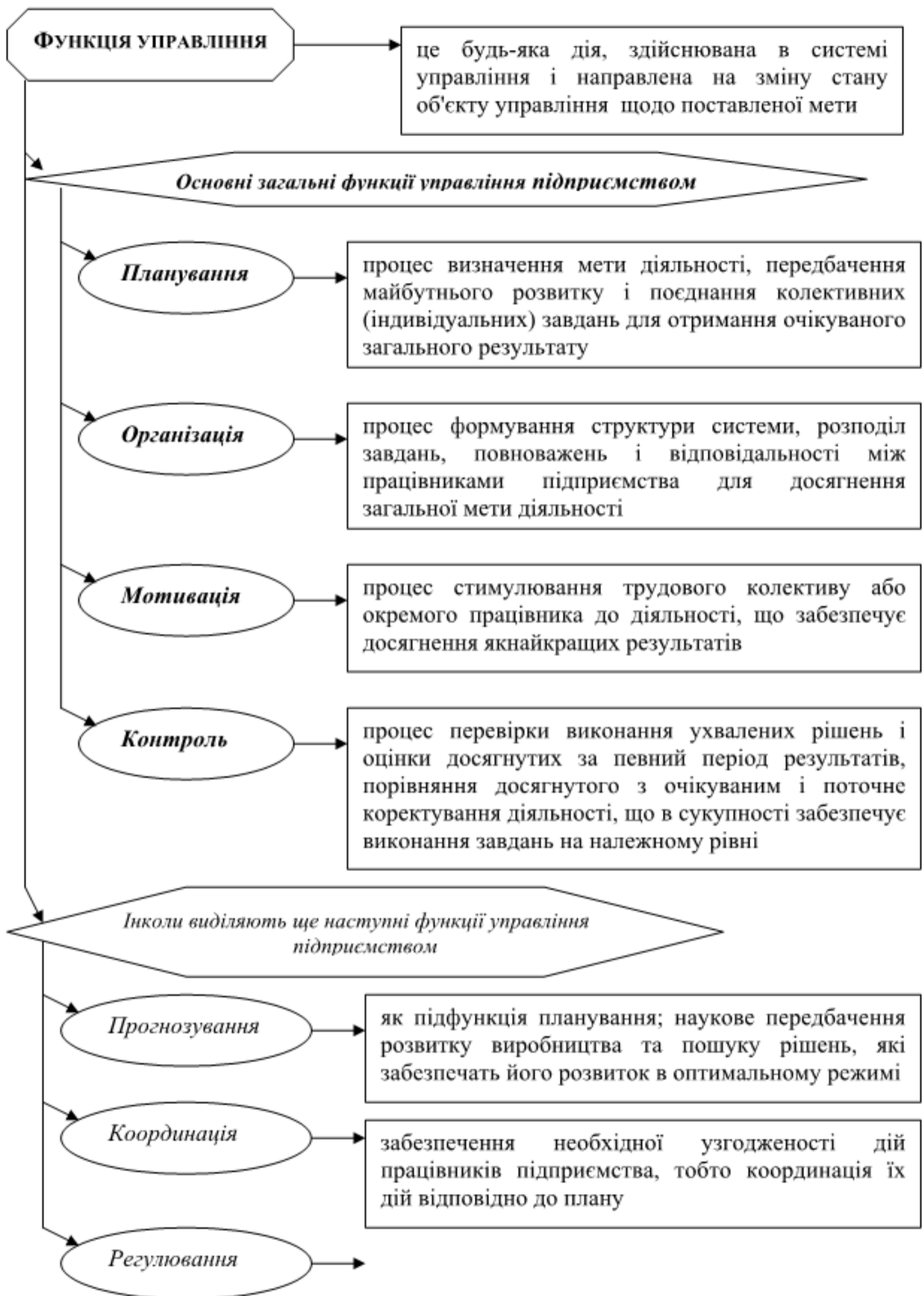

Рис. 2.2.2. Функції управління підприємством

Рис. 2.2.3. Методи управління підприємством

2.3. Організаційні структури управління підприємством

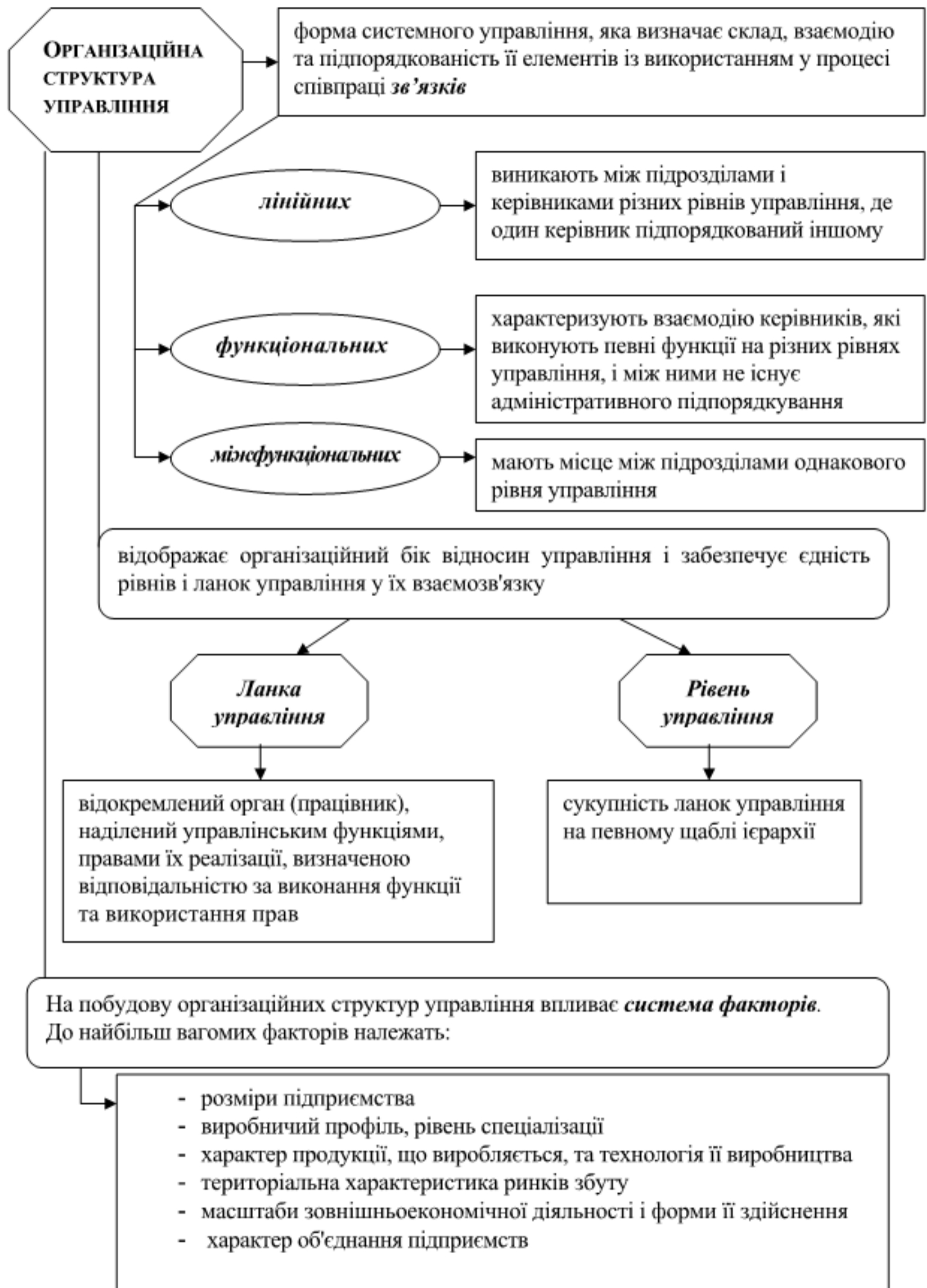

Рис. 2.3.1. Загальна характеристика організаційних структур управління

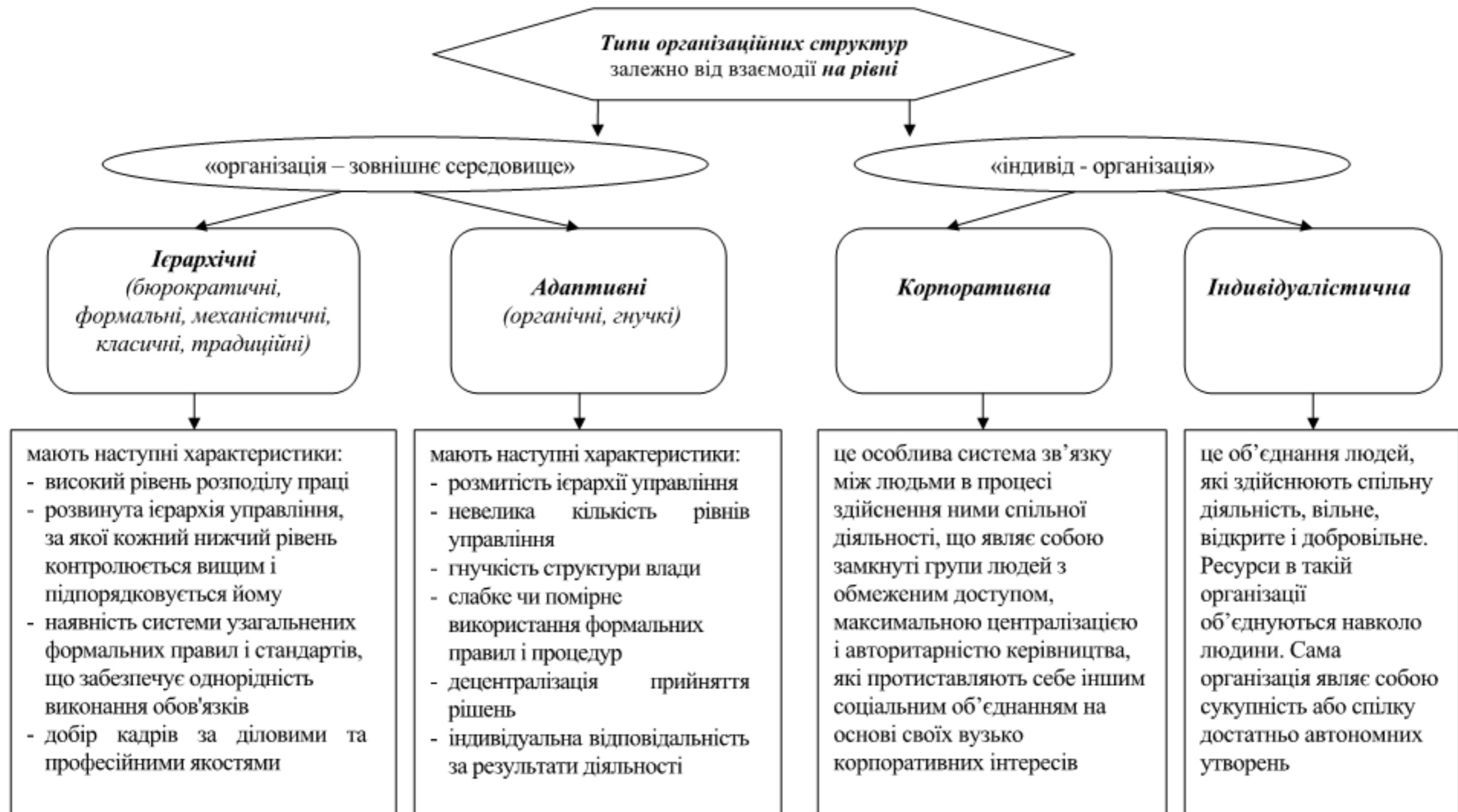

Рис. 2.3.2. Класифікація організаційних структур управління

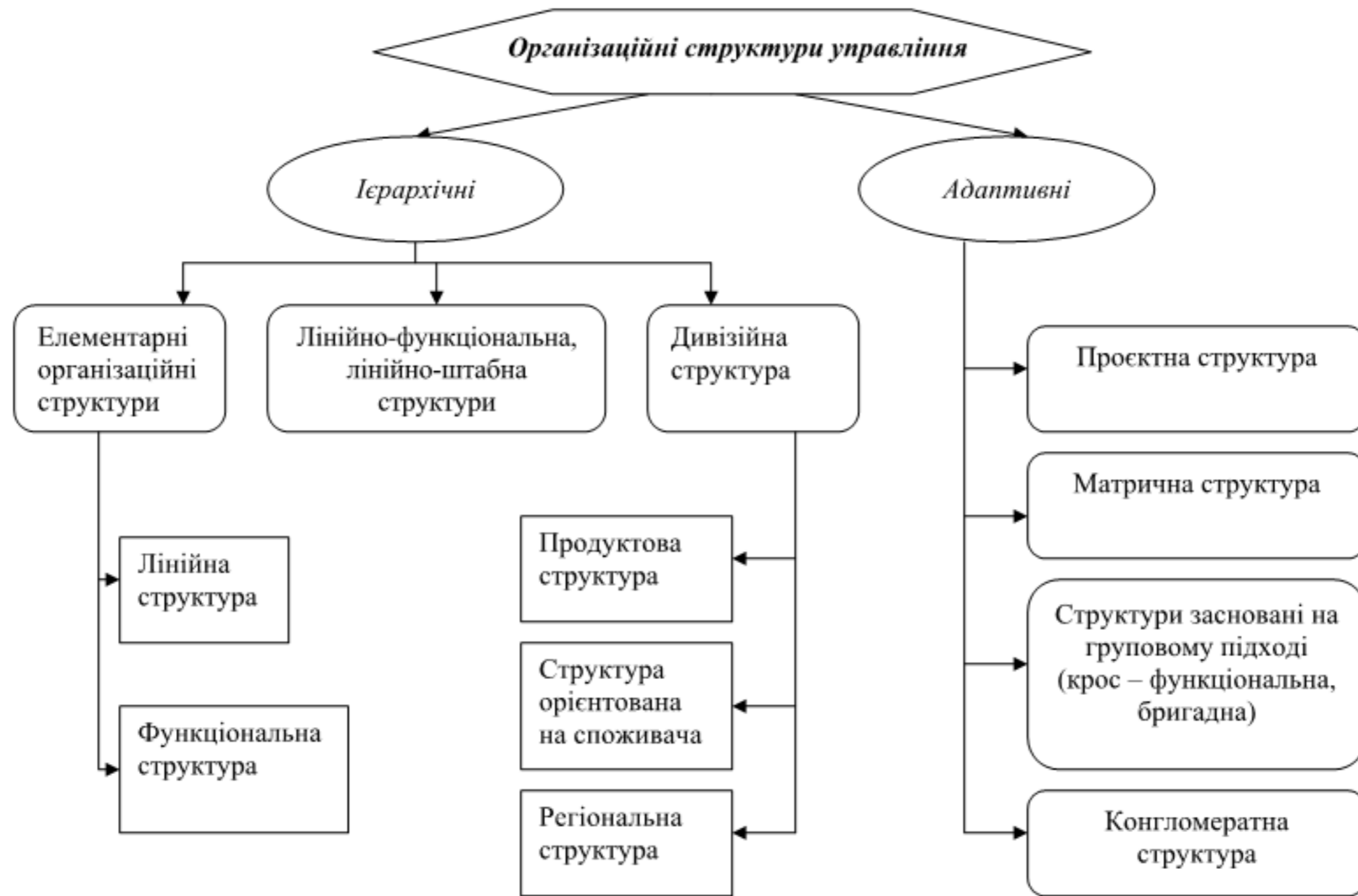

Рис. 2.3.3. Класифікація організаційних структур управління на рівні «організація-зовнішнє середовище»

Таблиця 2.3.1

Характеристика типів ієрархічних організаційних структур управління

Тип ієрархічної організаційної структури	Характеристика
<i>Лінійна</i>	це структура управління, між елементами якої існує лише одноканальна взаємодія, тобто кожний виконавець нижчого рівня має лише одного керівника. Перевагами організаційної структури управління лінійного типу є: чіткість взаємовідносин, несуперечливість команд, оперативність підготовки та реалізації управлінських рішень, надійний контроль. Але керівник при цьому має бути висококваліфікованим універсалом, здатним вирішувати будь-які стратегічні й поточні питання діяльності підпорядкованих йому підрозділів (ланок)
<i>Функціональна</i>	це структура управління, яка базується на розподілі функцій управління між окремими підрозділами апарату управління, тобто кожний виробничий підрозділ одержує розпорядження одночасно від кількох керівників функціональних служб. Така організаційна структура управління забезпечує компетентне керівництво стосовно кожної управлінської функції. Недоліки: можлива суперечливість розпоряджень, труднощі координації діяльності управлінських служб, гальмування оперативності роботи органів управління
<i>Лінійно-штабна</i>	є різновидом лінійної оргструктури. За такої структури для розвантаження вищого керівництва створюється штаб, до складу якого включають фахівців з різних видів діяльності. Всі виконавці підпорядковуються безпосередньо лінійним керівникам. Повноваження штабних спеціалістів стосуються підготовки порад та рекомендацій лінійним керівникам або видачі вказівок виконавцям за дорученням лінійного керівника. Завдяки цьому підвищується ступінь оперативного та організаційного реагування. Недоліки – ріст управлінських витрат, зниження оперативності
<i>Лінійно-функціональна</i>	спирається на розподіл повноважень та відповідальності за функціями управління і прийняття рішень по вертикалі. Вона дає змогу організувати управління за лінійною схемою (директор—начальник цеху—майстер), а функціональні відділи апарату управління підприємства лише допомагають лінійним керівникам вирішувати управлінські завдання. При цьому лінійні керівники не підпорядковані керівникам функціональних відділів апарату управління. Така структура управління завдяки своїй ієрархічності забезпечує швидку реалізацію управлінських рішень, сприяє спеціалізації і підвищенню ефективності роботи функціональних служб, уможливує необхідний маневр ресурсами. Проте за умов частих технологічних змін, оновлення номенклатури продукції використання цієї оргструктури уповільнює терміни підготовки і прийняття управлінських рішень, не забезпечує належної злагодженості в роботі функціональних відділів (підрозділів)
<i>Дивізійна</i> - продуктова (за товарами) - регіональна (залежно від території, де знаходиться виробництво, або що обслуговується) - споживацька (залежно від потреб групи споживачів)	це структура управління, яка заснована на виділенні у складі підприємства самостійних підрозділів, практично повністю відповідальних за розробку, виробництво, збут однорідної групи продукції, в межах одного регіону або проекту. Дивізійна структура децентралізована, дозволяє швидко пристосовуватися до мінливих умов ринку. Недоліком такої структури є велика потреба в координації між підрозділами для проведення єдиної стратегії, значні витрати, пов'язані з дублюванням функцій у самостійних підрозділах, та ін.

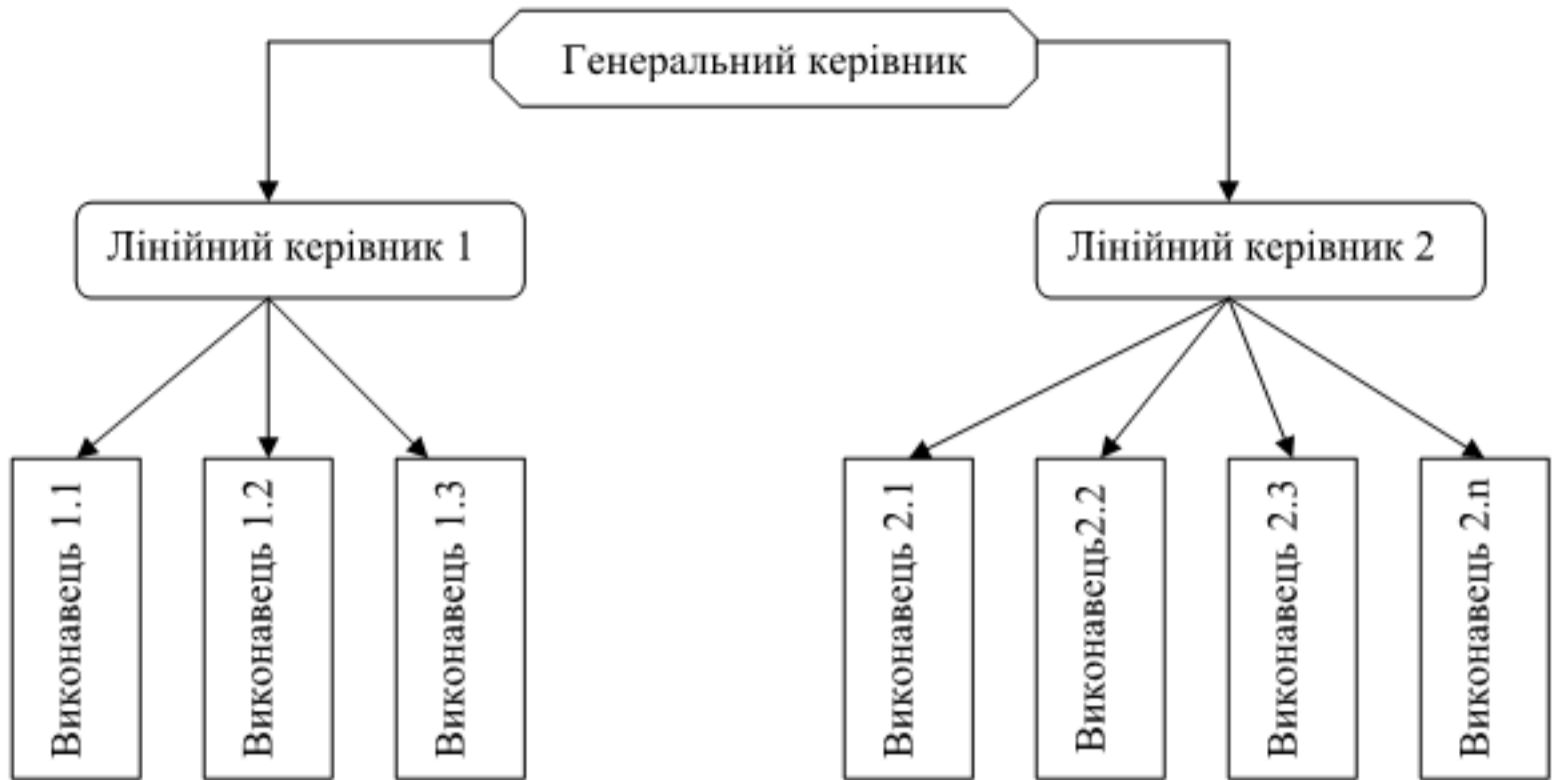

Рис. 2.3.4. Лінійний тип організаційної структури управління

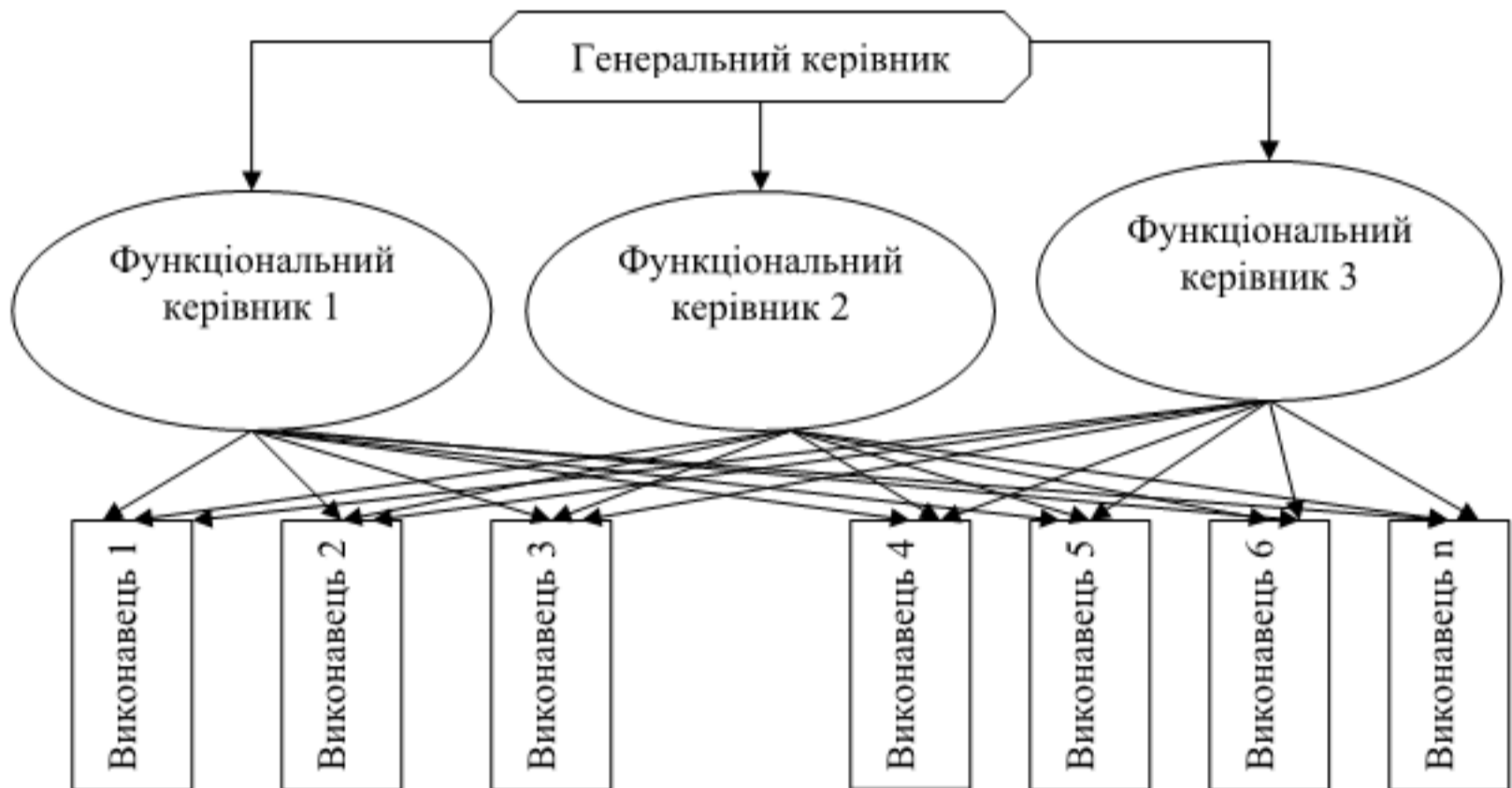

Рис. 2.3.5. Функціональний тип організаційної структури управління

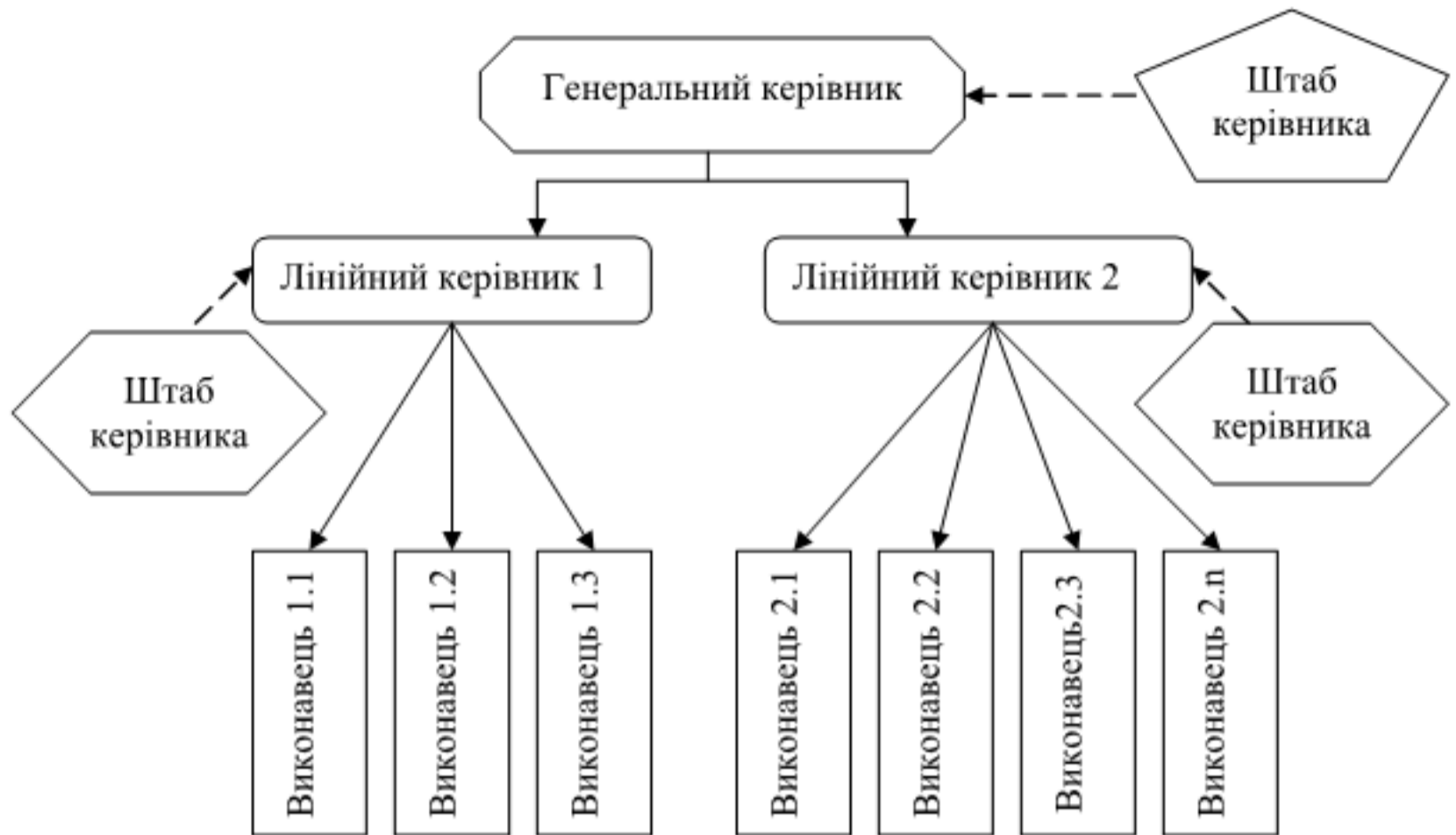

Рис. 2.3.6. Лінійно-штабний тип організаційної структури управління

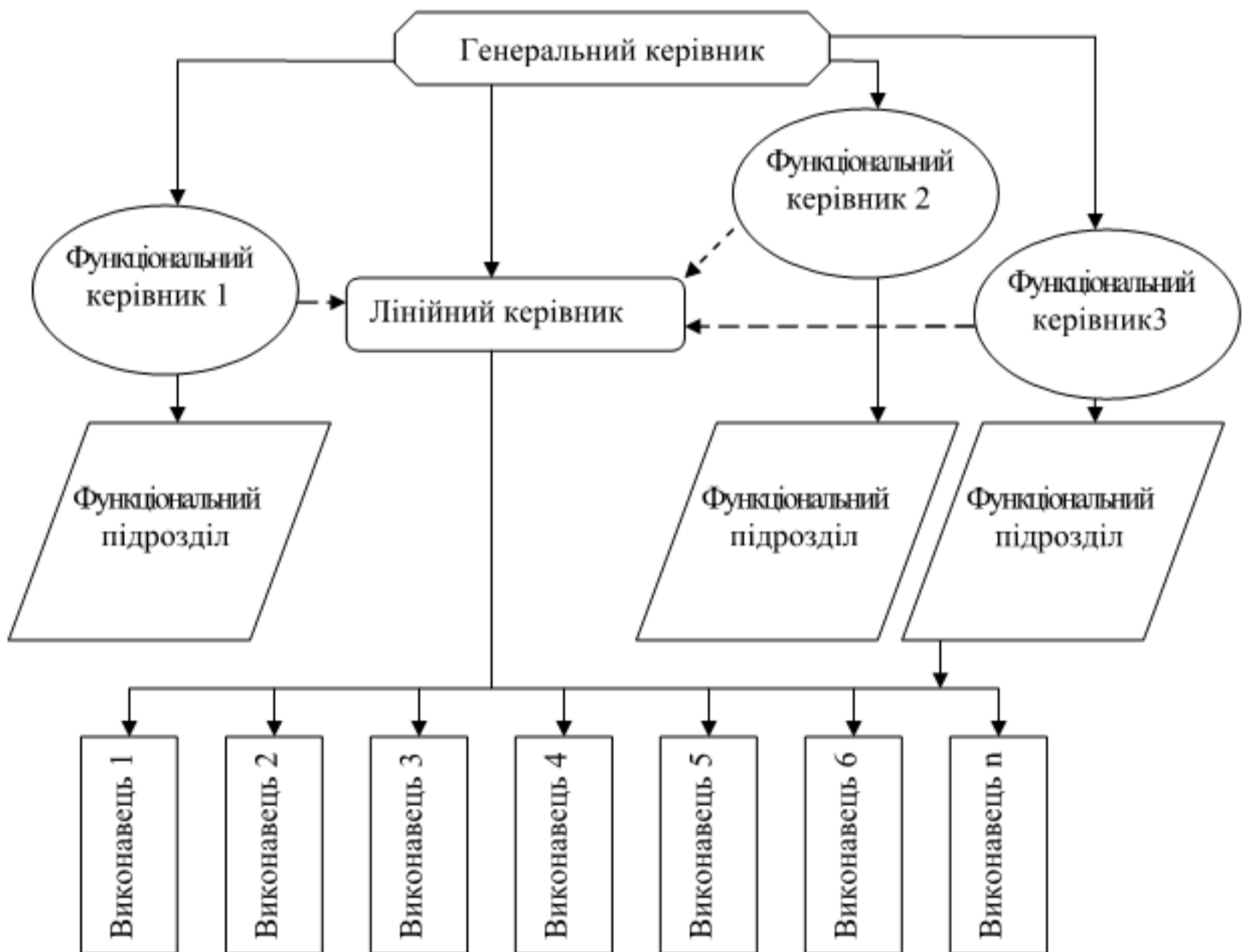

Рис. 2.3.7. Лінійно-функціональний тип організаційної структури управління

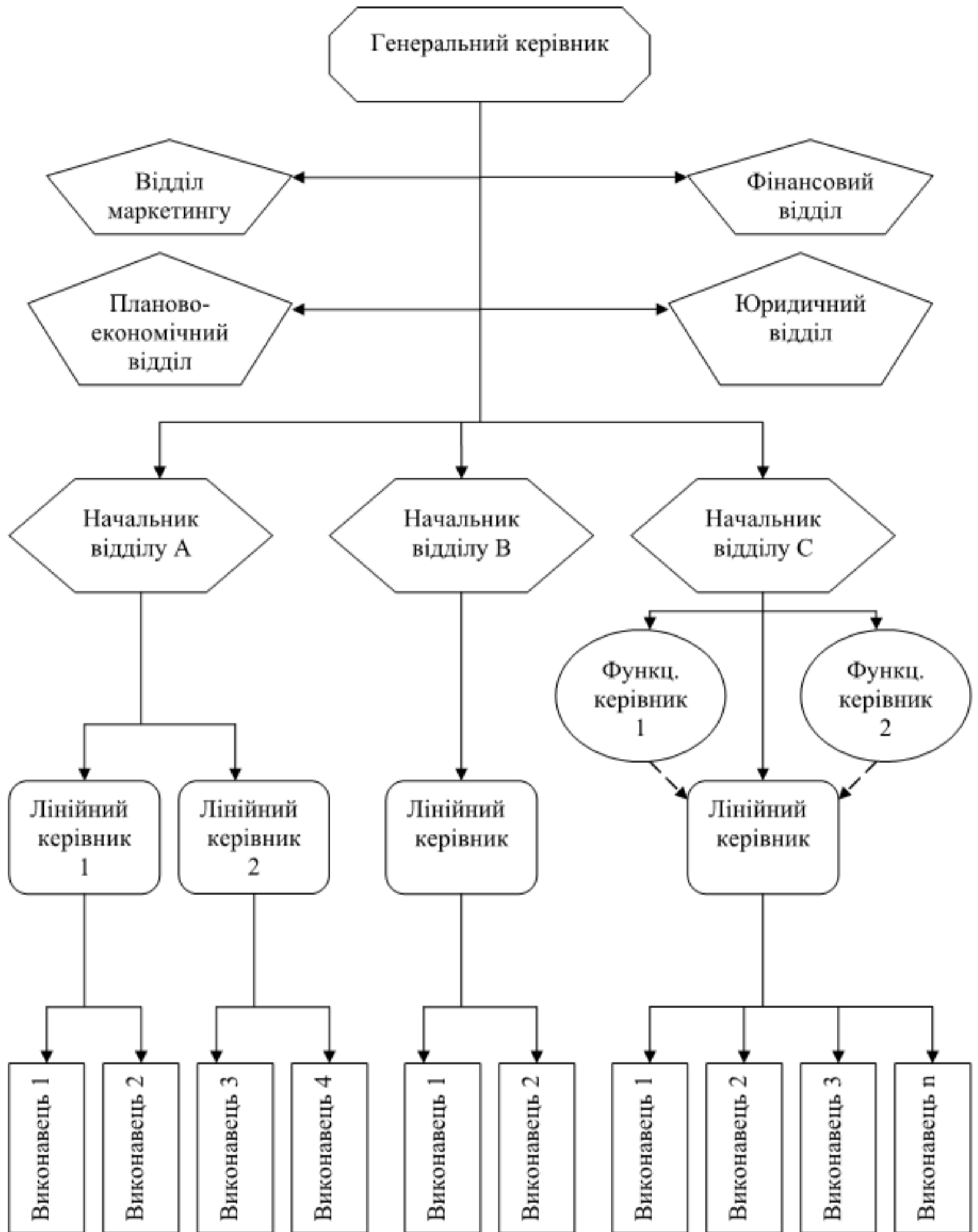

Рис. 2.3.8. Дивізійний тип організаційної структури управління

Таблиця 2.3.2

Характеристика типів адаптивних організаційних структур управління

Тип адаптивної організаційної структури	Характеристика
Проектна	Це тимчасова структура, яка створюється для вирішення конкретного комплексного завдання (розробки проекту і його реалізації). Сутність полягає в тому, щоб зібрати в одну команду найбільш кваліфікованих співробітників різних професій для здійснення складного проекту у встановлений термін із заданим рівнем якості й у рамках виділених для цієї мети матеріальних, фінансових і трудових ресурсів
Матрична	Створюється шляхом суміщення структур двох типів: лінійної та програмно-цільової. Відповідно до лінійної структури (по вертикалі) будується управління окремими сферами діяльності: науково-дослідною, виробничою, збутовою, постачальницькою. Відповідно до програмно-цільової структури (по горизонталі) організовується управління програмами (проектами, темами). Відмінною рисою даної структури є наявність у працівників одночасно двох керівників, що мають рівні права. Матричний тип структури використовується, як правило, крупними підприємствами, продукція яких складна, має відносно короткий життєвий цикл і часто змінюється
Бригадна (крос - функціональна)	Основою є організація робіт по робочих групах (бригадах). Основними принципами є: автономна робота робочих груп (бригад), самостійне ухвалення рішень робочими групами і координація діяльності по горизонталі, заміна жорстких управлінських зв'язків бюрократичного типу гнучкими зв'язками, залучення для розробки і розв'язання завдань співробітників різних підрозділів. У організації, побудованій за цими принципами, функціональні підрозділи можуть зберігатися або бути відсутніми. У першому випадку працівники знаходяться під подвійним підпорядкуванням – адміністративним (керівнику функціонального підрозділу, в якому вони працюють) і функціональним (керівнику робочої групи або бригади, в яку вони входять). Така форма організації називається <i>крос-функціональною</i>. У другому випадку функціональні підрозділи як такі відсутні, її називають власне <i>бригадною</i>. Дана форма організаційної структури найбільш ефективна в організаціях з високим рівнем кваліфікації фахівців за умови їх хорошого технічного оснащення
Конгломератна	Така структура не є сталою і впорядкованою. У цьому випадку організація набуває форми, яка найкращим чином вирішує конкретну ситуацію. Керівництво конгломерату відповідає за стратегічне планування, вироблення політики, а також за координацію та контроль дій в межах всієї організації і дає можливість керівництву кожного підприємства, що входить до його складу, обирати структуру управління, яка йому найбільше підходить. Так, в одному відділенні може використовуватися продуктова структура управління, в другому - функціональна структура, в третьому - матрична тощо. Найчастіше використовується в наукомістких галузях, де потрібно швидко змінювати асортимент

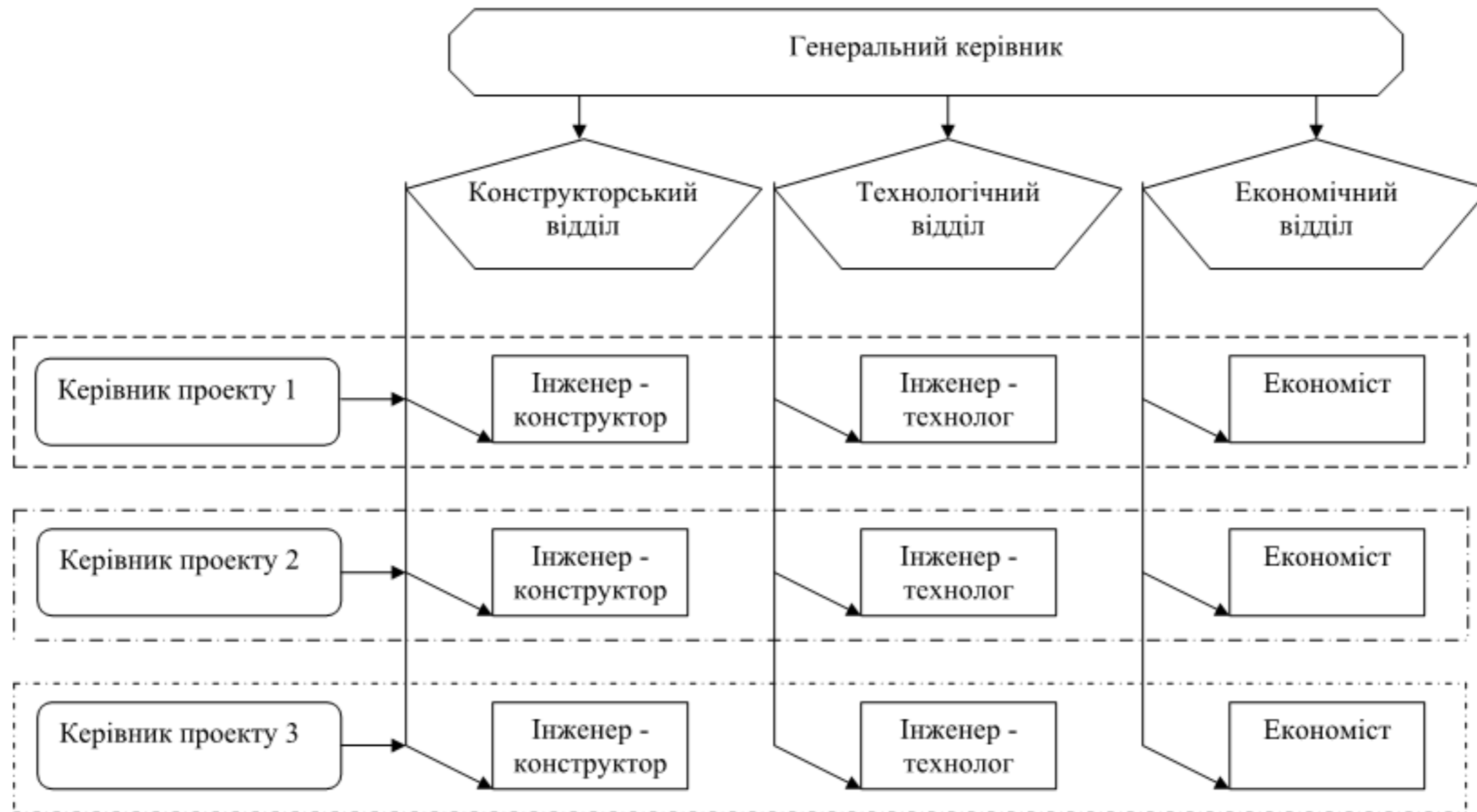

Рис. 2.3.9. Матричний тип організаційної структури управління

Таблиця 2.3.3

Основні характеристики корпоративної і індивідуалістичної організації [7]

Корпоративна організація	Індивідуалістична організація
Об'єднання людей через їх поділ за соціальними і професійними критеріями	Вільне, відкрите і добровільне об'єднання людей
Монополія і стандартизація у діяльності організації та її результати	Поєднання конкуренції й кооперації в діяльності членів і груп в організації
Домінують ієрархічні владні структури, інтереси узгоджуються лідерами	Діє принцип ув'язки інтересів у рамках процесу участі людей
Створюються і підтримуються дефіцит можливостей і ресурсів з їх централізованим розподілом	Забезпечується пошук можливостей додаткових ресурсів, який підтримується керівництвом
Суб'єкт інтересів – група, колектив чи вся організація	Суб'єкт інтересів – особистість
Організація відповідає за людину. Суверенітет організації. Свобода для організації	Людина відповідає сама за себе. Суверенітет особистості. Свобода для особистості
Принцип більшості чи старшинства в прийнятті рішення	Принцип меншості чи право в прийнятті рішення
Інтереси виробництва визначають інтереси відтворення самої людини	Інтереси виробництва визначаються інтересами відтворення самої людини
Подвійна мораль (особиста і організації) у поведінці	Загальнолюдська мораль і здоровий глузд у поведінці
Лояльність організації	Лояльність до своїх переконань
Людина для роботи	Робота для людини

Таблиця 2.3.4

Нові типи організаційних структур управління

Тип організаційної структури	Характеристика
<i>Ендократична</i>	Передбачає гнучку структуру управління, що швидко змінюється відповідно до рівня складності виконуваних робіт, їх нестандартності і ґрунтується на компетентності працівників. Доцільна в галузях з високою або складною технологією, що потребує творчості, інновацій та ефективної спільної роботи
<i>Багатовимірна</i>	Передбачає автономні робочі групи, що одночасно вирішують три завдання: забезпечення виробничої діяльності необхідними ресурсами; виробництво для конкретного споживача, ринку продукту або послуги; обслуговування конкретного споживача, проникнення та просування на конкретний ринок, проведення операцій в межах певної території. Такі автономні групи отримують статус центру прибутку
<i>Партисипативна</i>	Побудована на участі працівників в управлінні: участь у прийнятті рішень, участь у визначенні мети, участь у вирішенні проблем. Розрізняють три ступені участі: висування пропозицій, вироблення альтернатив, вибір остаточного рішення
<i>Підприємницька</i>	Передбачає створення реальних економічних цінностей на стійкій і постійній основі шляхом пошуку і реалізації всіх можливостей. Підприємницькі кадри зорієнтовані на певний ринок, на якому вони займаються пошуком і реалізацією можливостей
<i>Орієнтована на ринок</i>	Це комбінація нових типів, що дозволяє задовольнити споживача, основні якості якої гнучкість, адаптивність та інновації

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.61-91], [3,с.77-90], [4,с.53-70], [5,с.83-99], [7], [55].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. СТРУКТУРА ПІДПРИЄМСТВА, ЯКА ХАРАКТЕРИЗУЄ КОМПЛЕКС ВИРОБНИЧИХ І УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВА, ЇХ КІЛЬКІСТЬ, ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ І СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ НИМИ – ЦЕ
 - A. Загальна структура підприємства
 - B. Організаційна структура підприємства
 - C. Виробнича структура підприємства
 - D. маркетингова структура підприємства
2. СТРУКТУРА ПІДПРИЄМСТВА, ЯКА ХАРАКТЕРИЗУЄ СКЛАД, РОЗМІРИ, СПІВВІДНОШЕННЯ ВИРОБНИЧИХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ, ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ У ПРОЦЕСІ ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ – ЦЕ
 - A. Загальна структура підприємства
 - B. Організаційна структура підприємства
 - C. Виробнича структура підприємства
 - D. Маркетингова структура підприємства
3. ВИД ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ ВИОКРЕМЛЕНИЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ПІДРОЗДІЛУ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКОГО ПОКЛАДЕНО В ОСНОВУ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ - ЦЕ
 - A. Предметна
 - B. Комплексна
 - C. Технологічна
 - D. Цехова
4. ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ, ЯКА ОЗНАЧАЄ ПРОЦЕС ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ДІЯЛЬНОСТІ, ПЕРЕДБАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ І ПОЄДНАННЯ КОЛЕКТИВНИХ (ІНДИВІДУАЛЬНИХ) ЗАВДАНЬ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ОЧІКУВАНОВОГО ЗАГАЛЬНОГО РЕЗУЛЬТАТУ – ЦЕ
 - A. Організація
 - B. Мотивація
 - C. Контроль
 - D. Планування
5. ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ, ЯКА ОЗНАЧАЄ ПРОЦЕС СТИМУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ АБО ОКРЕМОГО ПРАЦІВНИКА ДО ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ДОСЯГНЕННЯ ЯКНАЙКРАЩИХ РЕЗУЛЬТАТІВ – ЦЕ
 - A. Мотивація
 - B. Планування
 - C. Організація
 - D. Контроль
6. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ, ЯКІ РЕАЛІЗУЮТЬ МАТЕРІАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УЧАСТІ ПЕРСОНАЛУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРНО-ГРОШОВИХ ВІДНОСИН І ЕКОНОМІЧНИХ ВАЖЕЛІВ – ЦЕ
 - A. Соціально-психологічні
 - B. Адміністративні
 - C. Регламентні
 - D. Економічні
7. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ, ЯКІ РЕАЛІЗУЮТЬ МОТИВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ – ЦЕ
 - A. Адміністративно-правові
 - B. Економічні
 - C. Регламентні
 - D. Соціально-психологічні

8. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ, ДЛЯ ЯКОЇ ХАРАКТЕРНО РОЗВИНУТА ІЄРАРХІЯ УПРАВЛІННЯ, НАЯВНІСТЬ СИСТЕМИ УЗАГАЛЬНЕНИХ ФОРМАЛЬНИХ ПРАВИЛ І СТАНДАРТІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Бюрократична
- B. Адаптивна
- C. Органічна
- D. Гнучка

9. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ, ДЛЯ ЯКОЇ ХАРАКТЕРНО КОНЦЕНТРАЦІЯ ВСЬОГО КОМПЛЕКСУ ФУНКЦІЙ УПРАВЛІННЯ ТА ВИРОБЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДІЙ В ОДНІЙ ЛАНЦІ УПРАВЛІННЯ, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Лінійна
- B. Функціональна
- C. Матрична
- D. Лінійно-штабна

10. ТИМЧАСОВА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ, ЯКА СТВОРЮЄТЬСЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ КОНКРЕТНОГО КОМПЛЕКСНОГО ЗАВДАННЯ, РОЗРОБКИ ПРОЄКТУ І ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Дивізіонна
- B. Проєктна
- C. Функціональна
- D. Матрична

ТЕМА 3. ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

- 3.1. Планування як функція управління.
- 3.2. Методологічні основи планування.
- 3.3. Види планування: стратегічне, тактичне та оперативно-календарне планування.
- 3.4. Виробнича програма підприємства.
- 3.5. Бізнес-планування.

3.1. Планування як функція управління

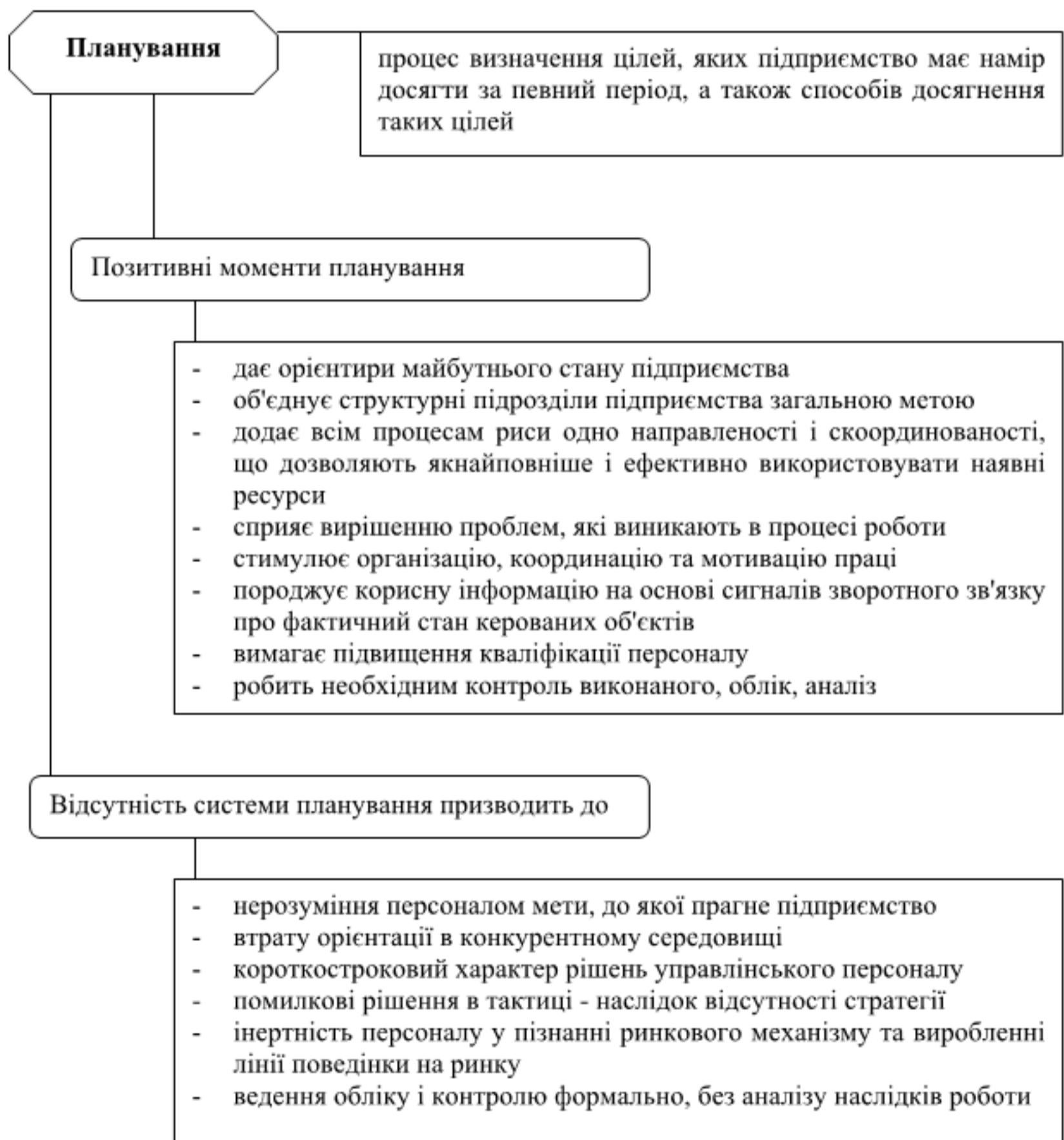

Рис. 3.1.1. Сутність та значимість планування як функції управління

3.2. Методологічні основи планування

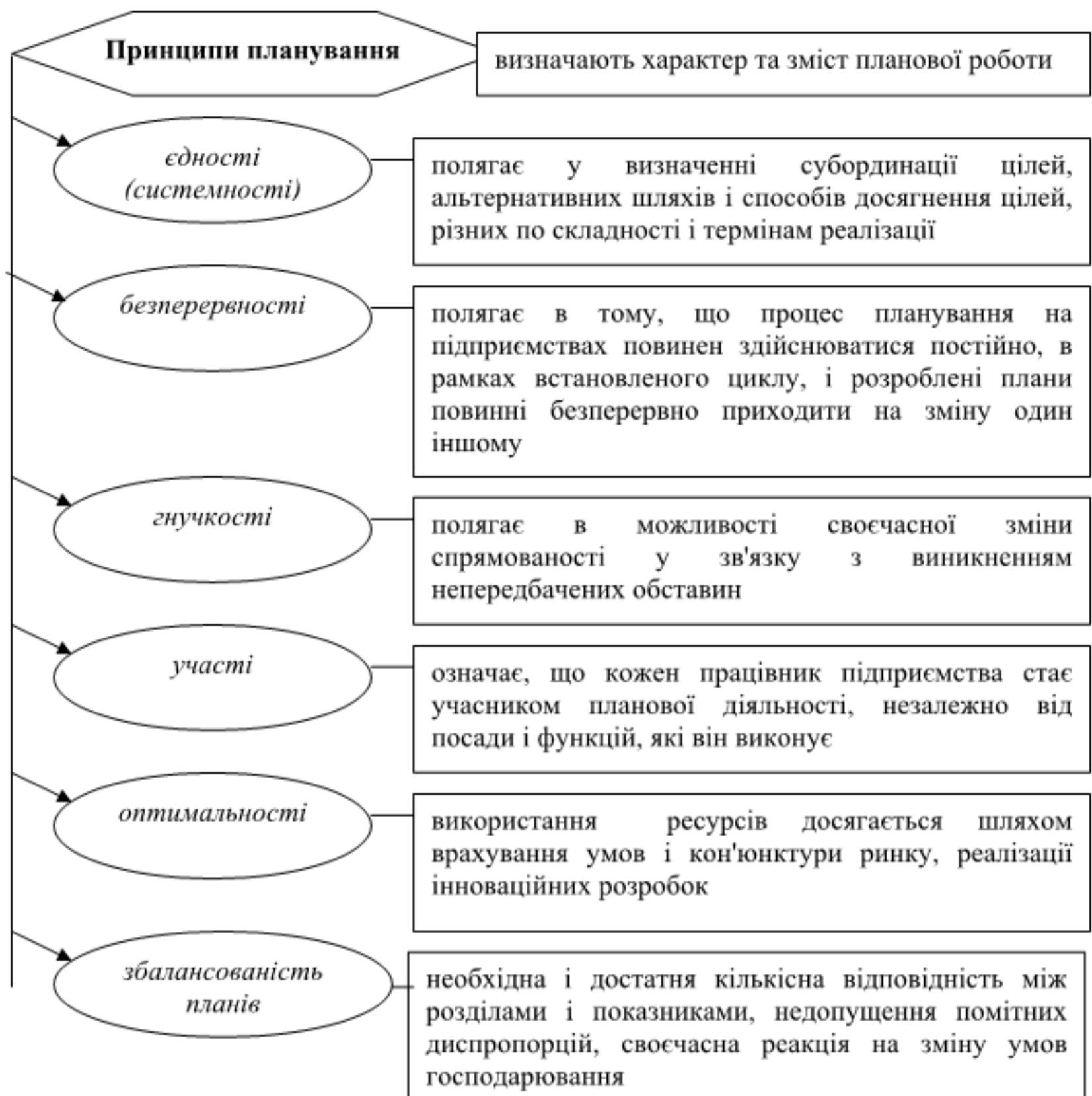

Рис. 3.2.1. Принципи планування

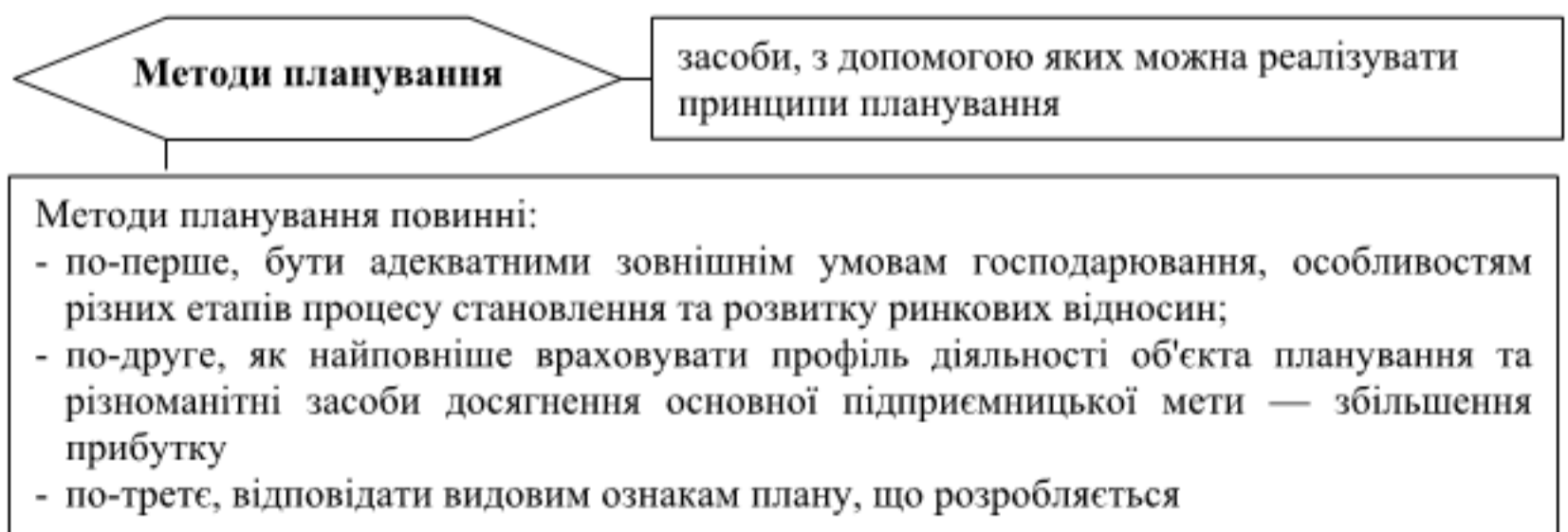

Рис. 3.2.2. Методи планування

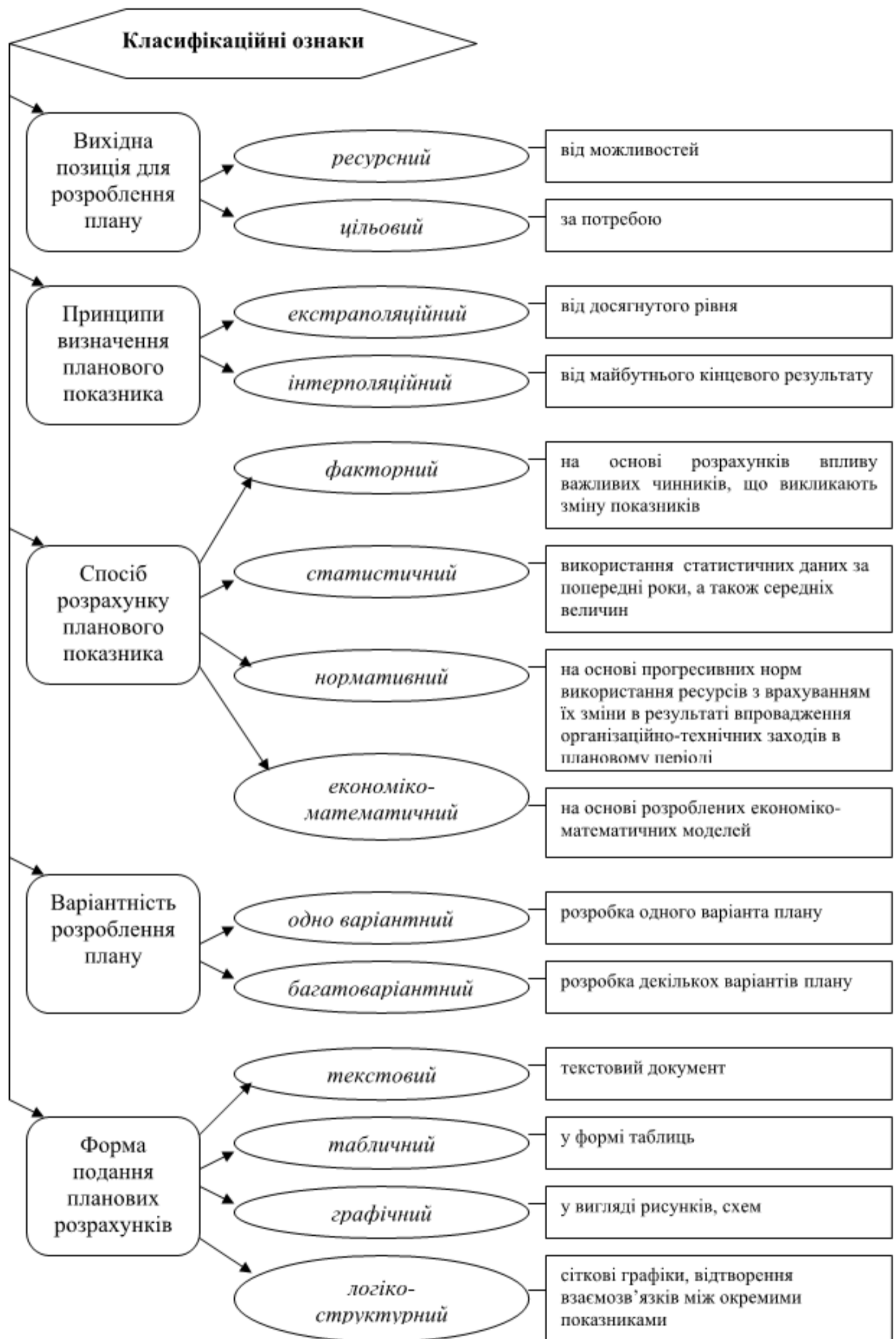

Рис. 3.2.3. Класифікація методів планування

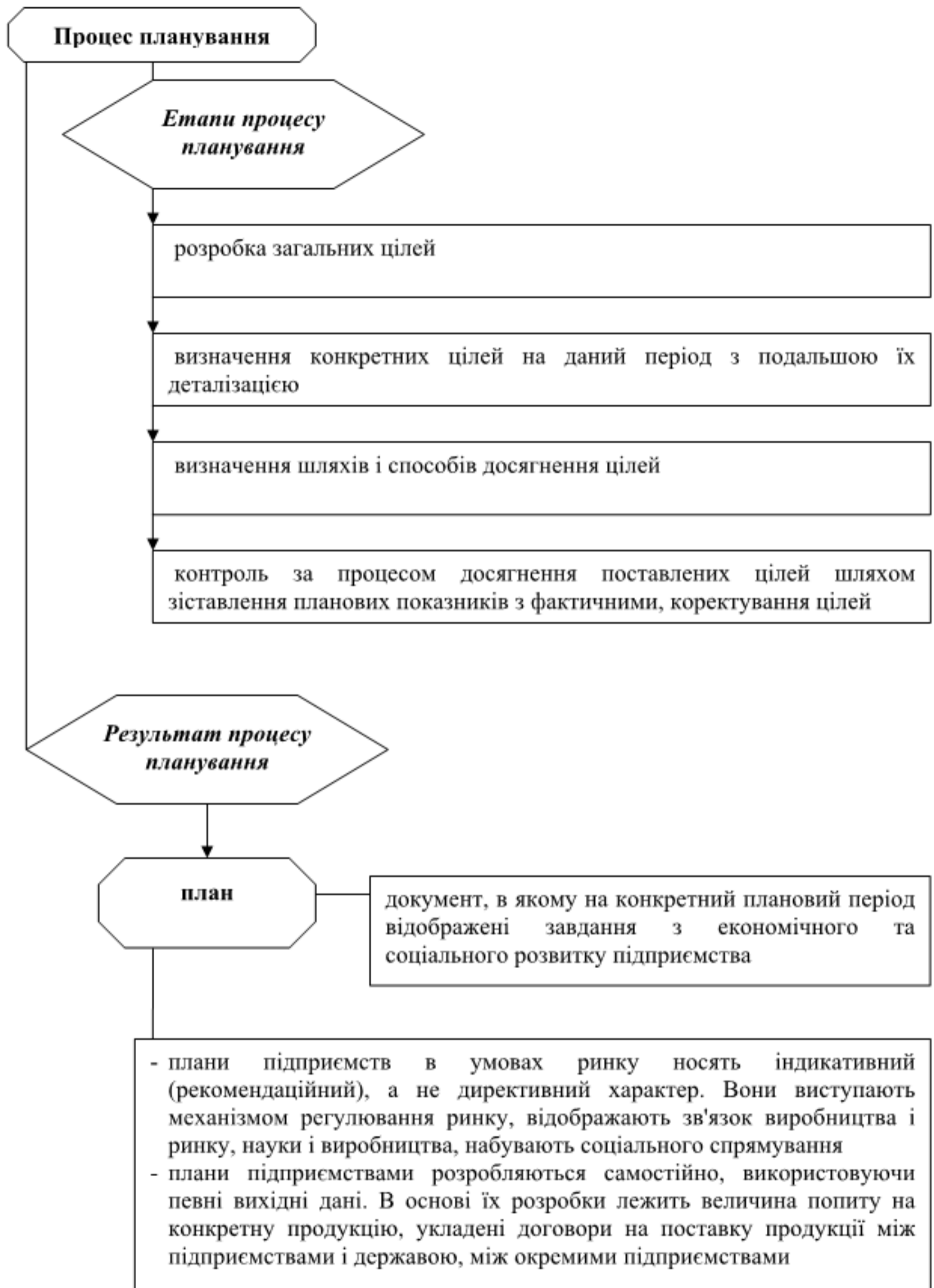

Рис. 3.2.4. Характеристика процесу планування

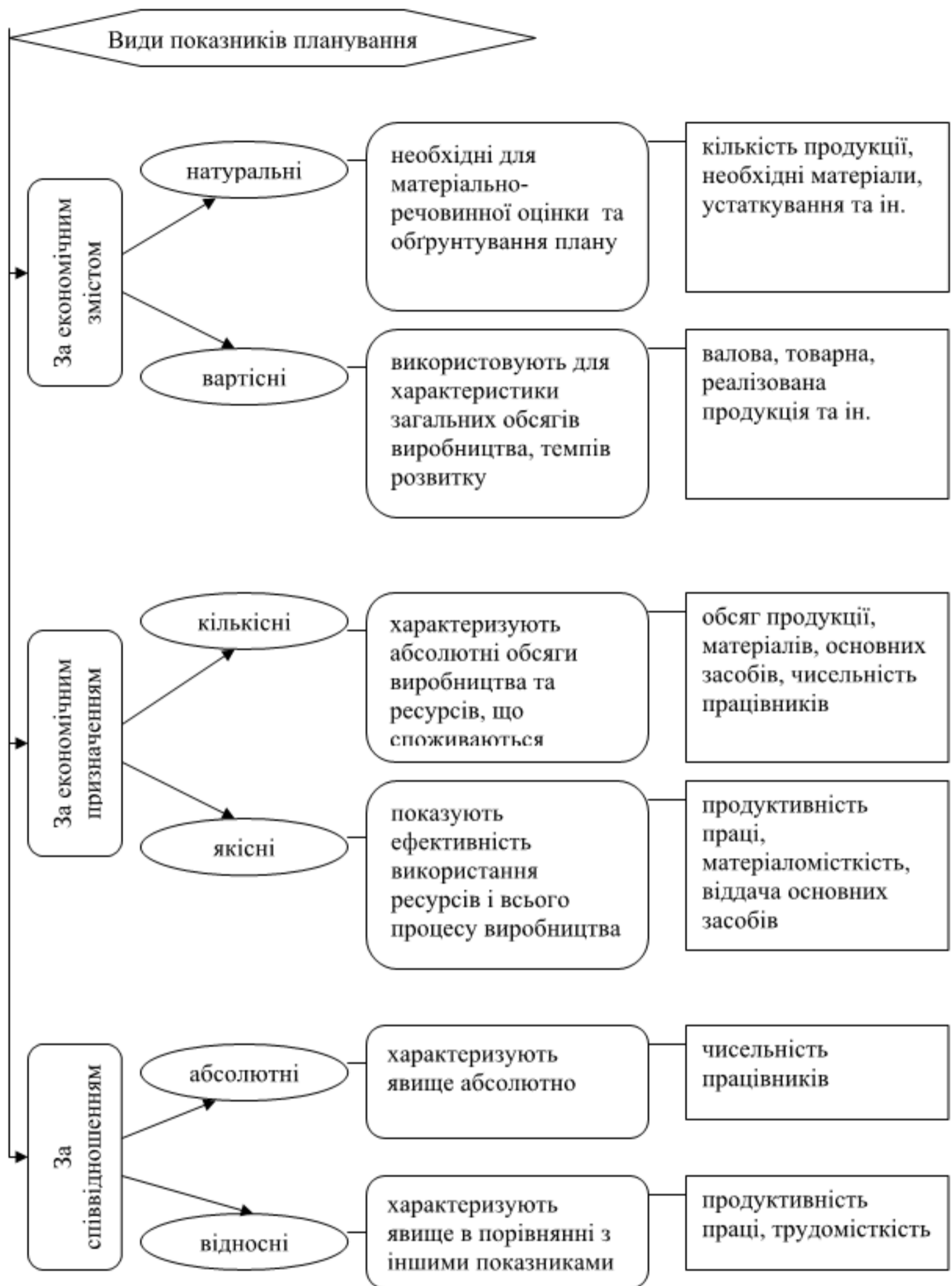

Рис. 3.2.5. Показники, що використовуються при плануванні

3.3. Види планування: стратегічне, тактичне та оперативно-календарне планування.

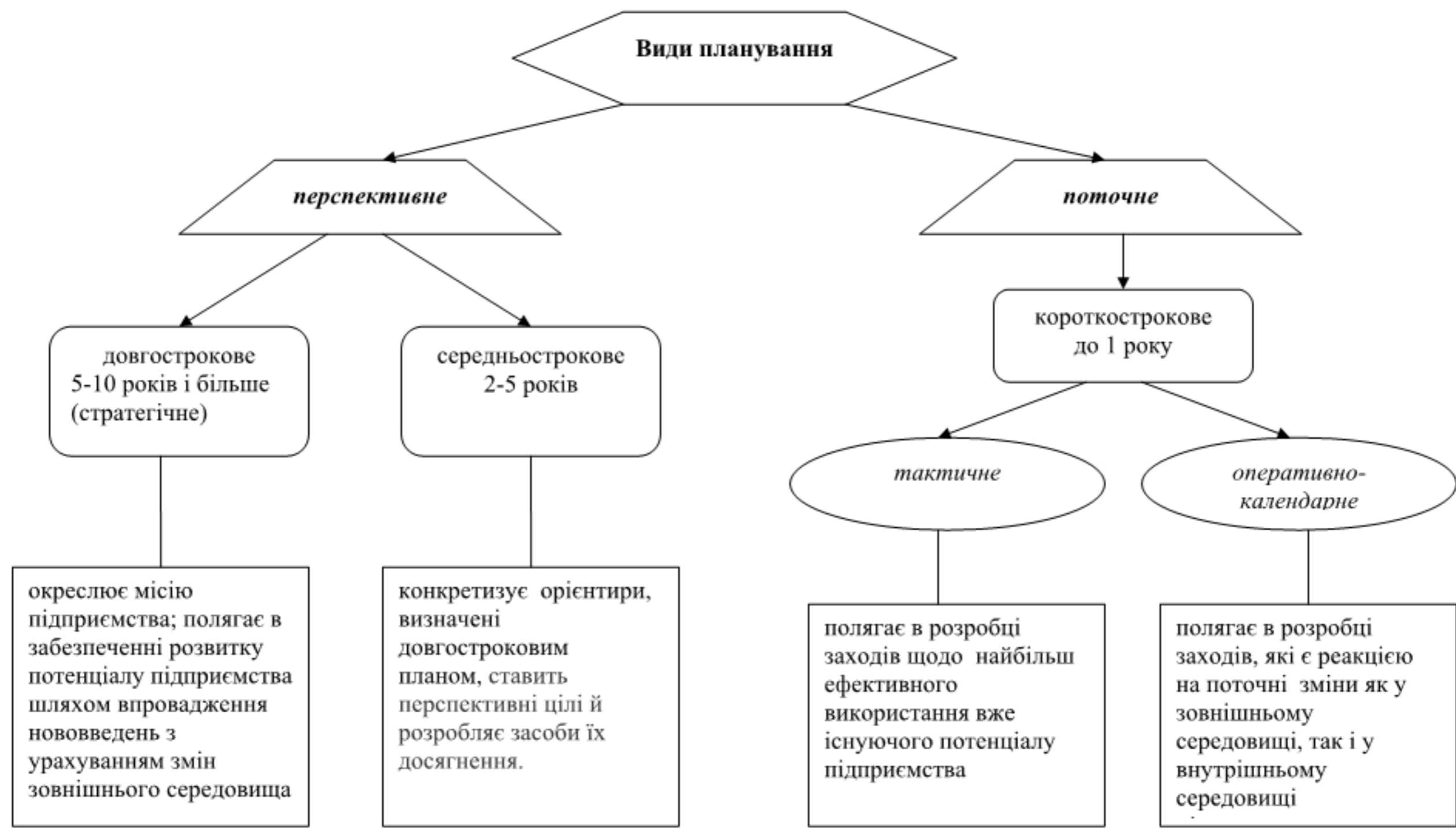

Рис. 3.3.1. Види планування та їх характеристика

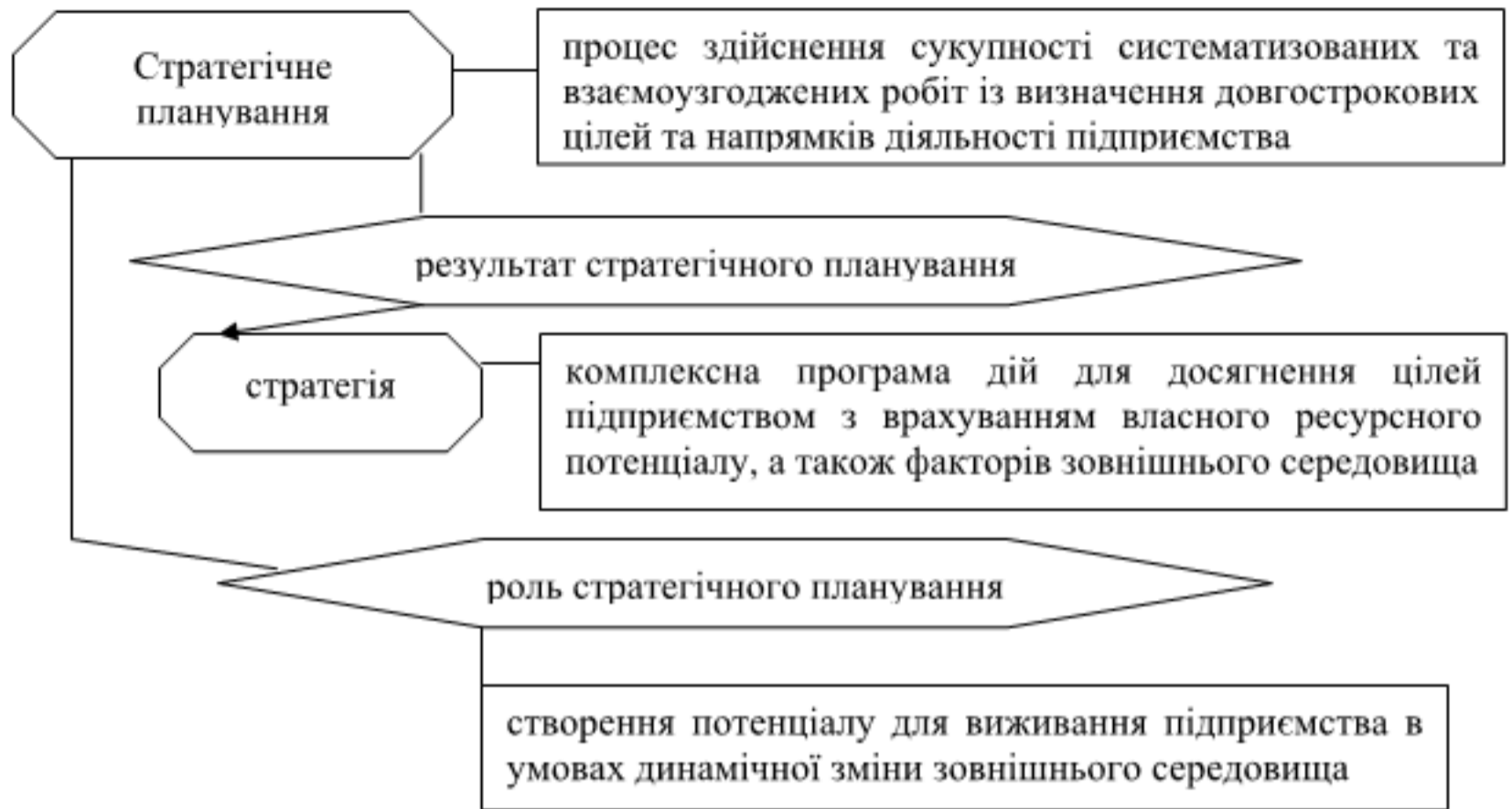

Рис. 3.3.2. Характеристика стратегічного планування

Рис. 3.3.3. Основні етапи стратегічного планування на підприємстві

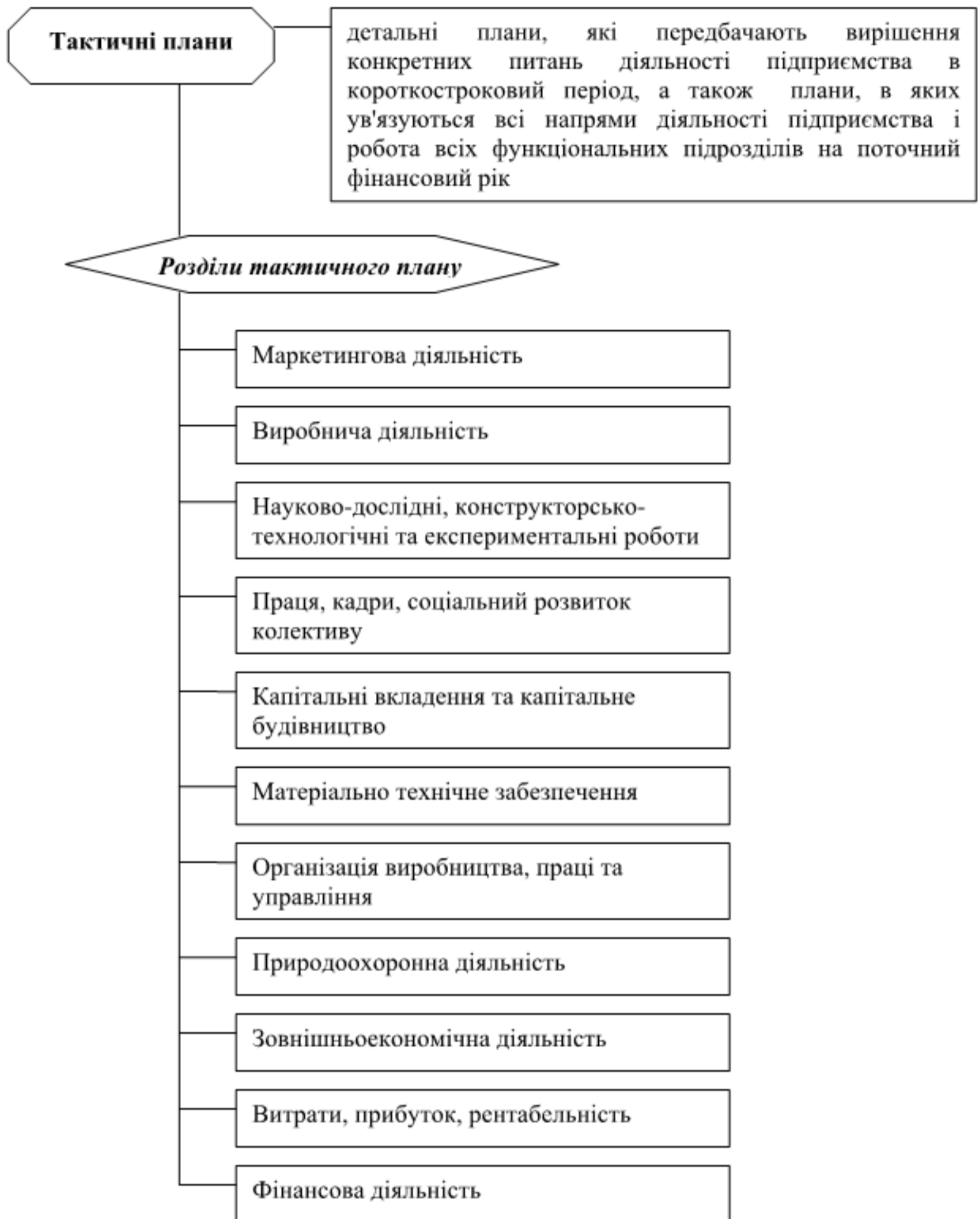

Рис. 3.3.4. Характеристика тактичного планування

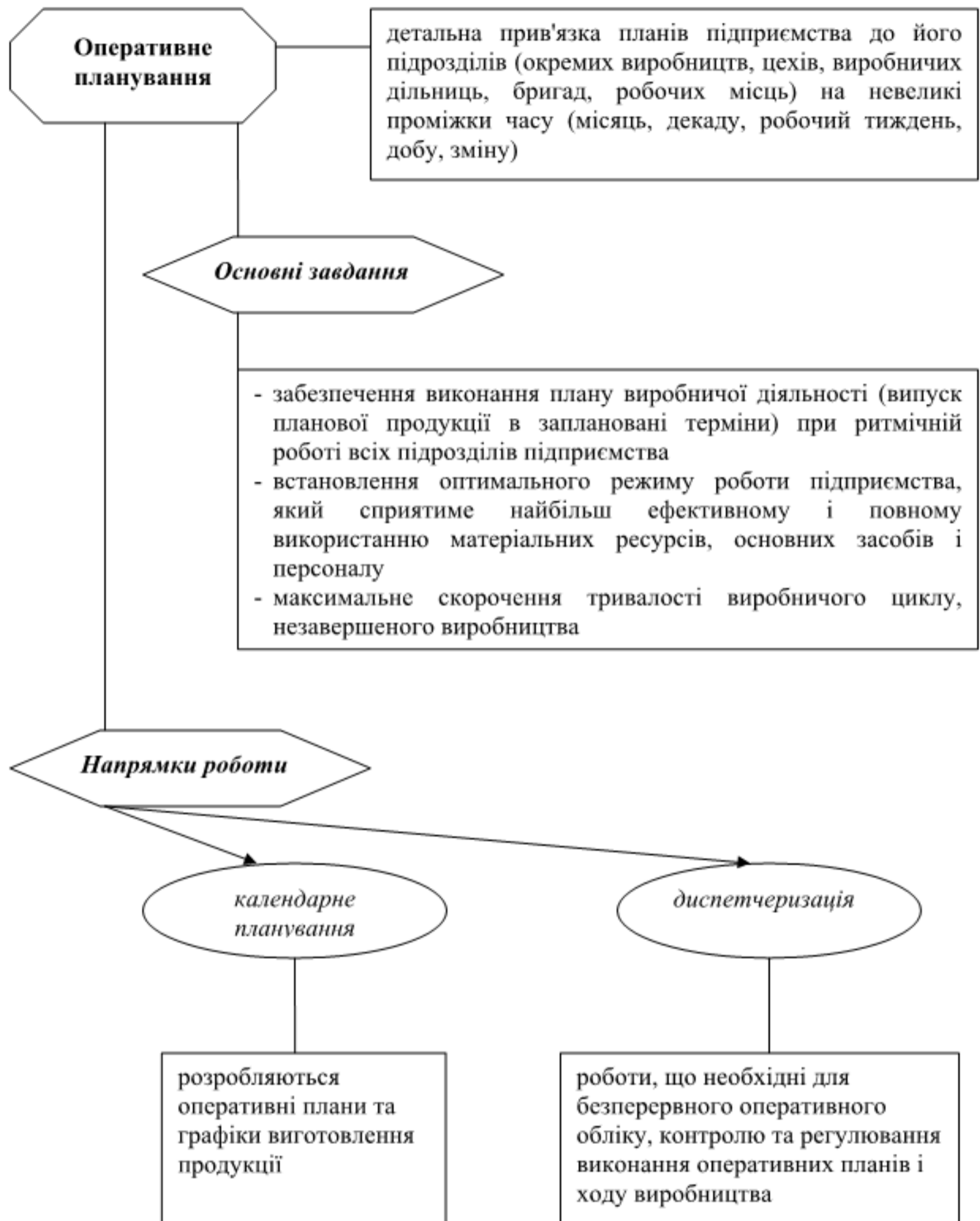

Рис. 3.3.5. Характеристика оперативного планування

3.4.Сутність і завдання виробничої програми

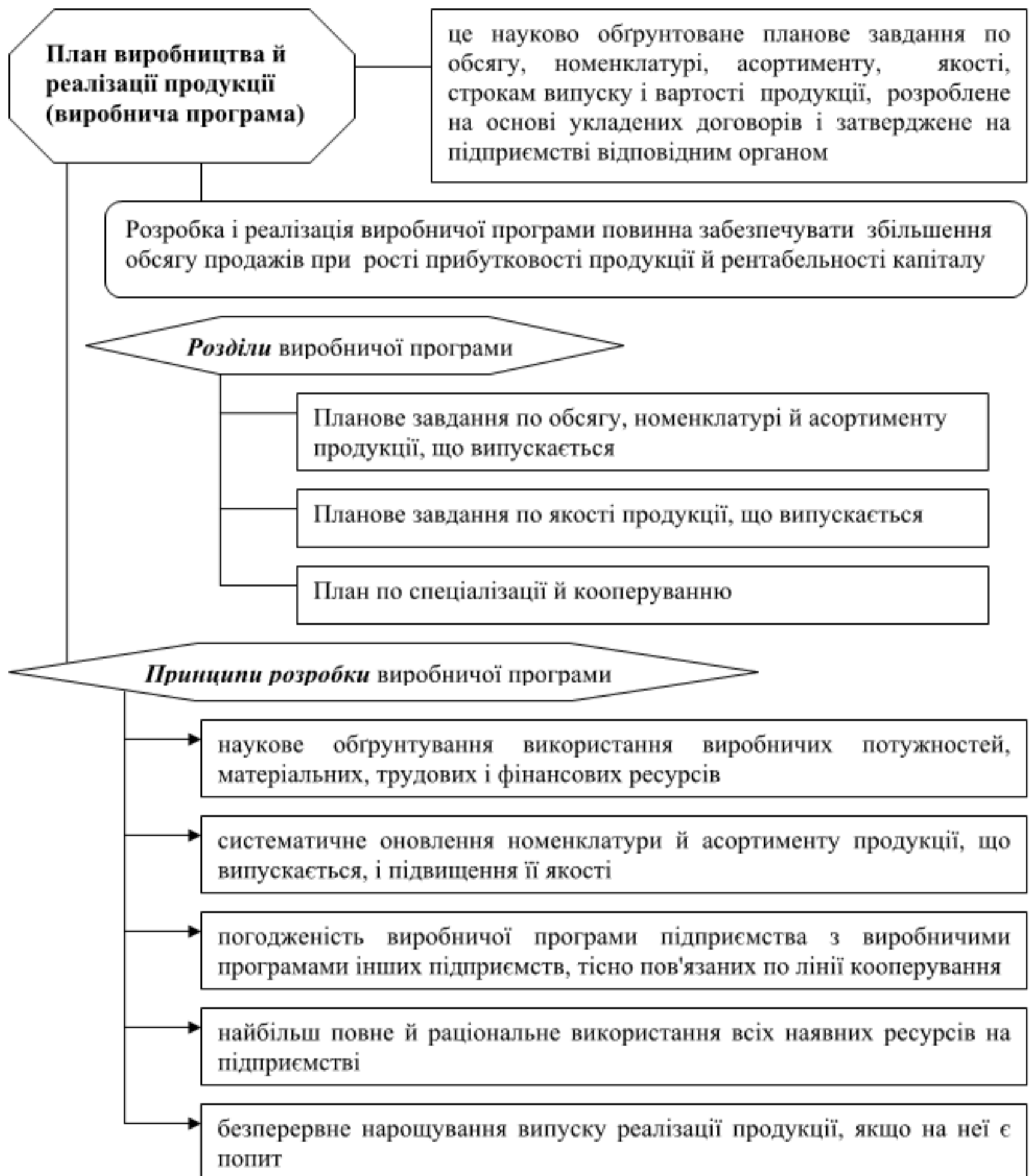

Рис. 3.4.1. Сутність і принципи розробки виробничої програми

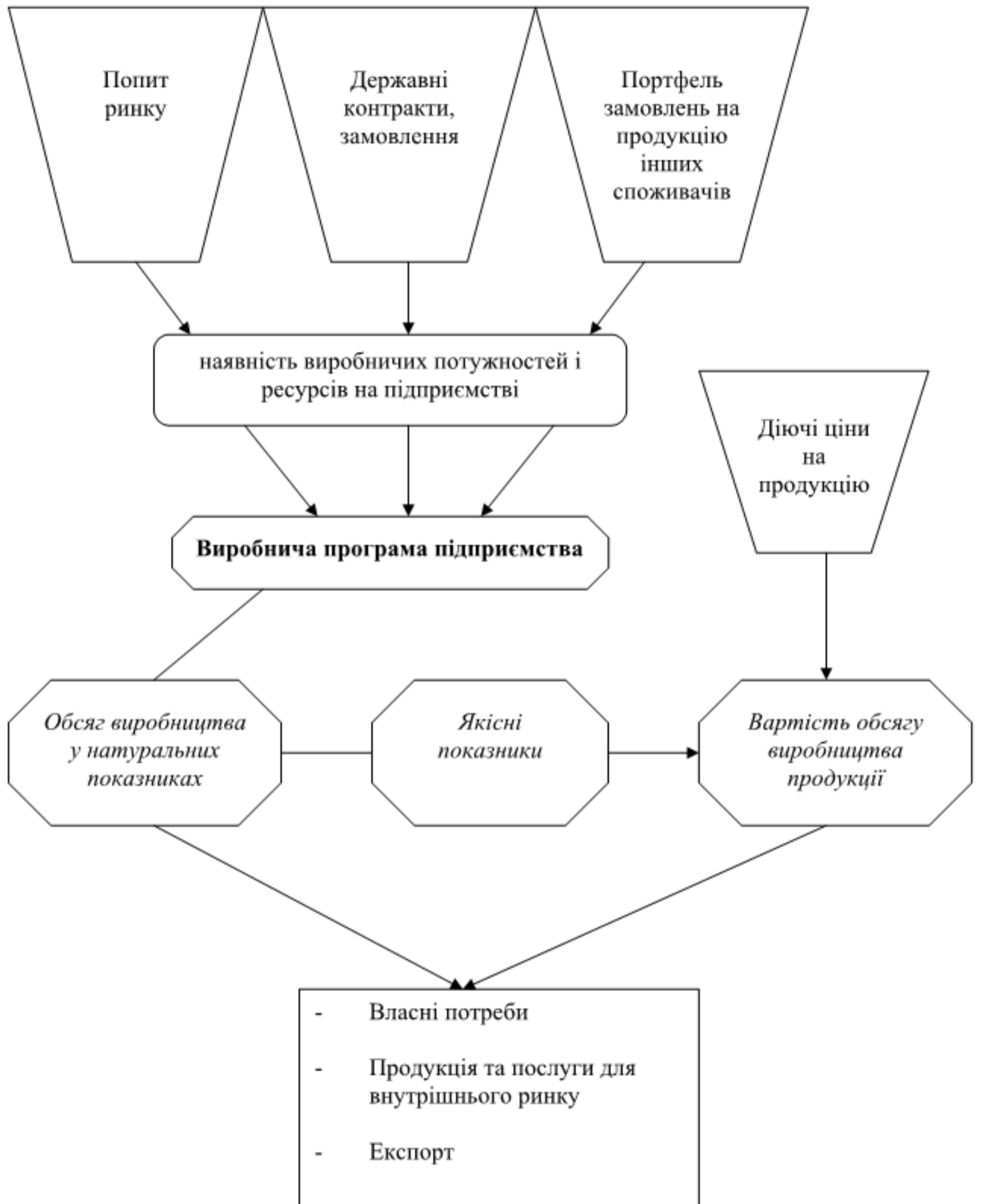

Рис. 3.4.2. Формування виробничої програми підприємства

Рис. 3.4.3. Класифікація показників виробничої програми підприємства

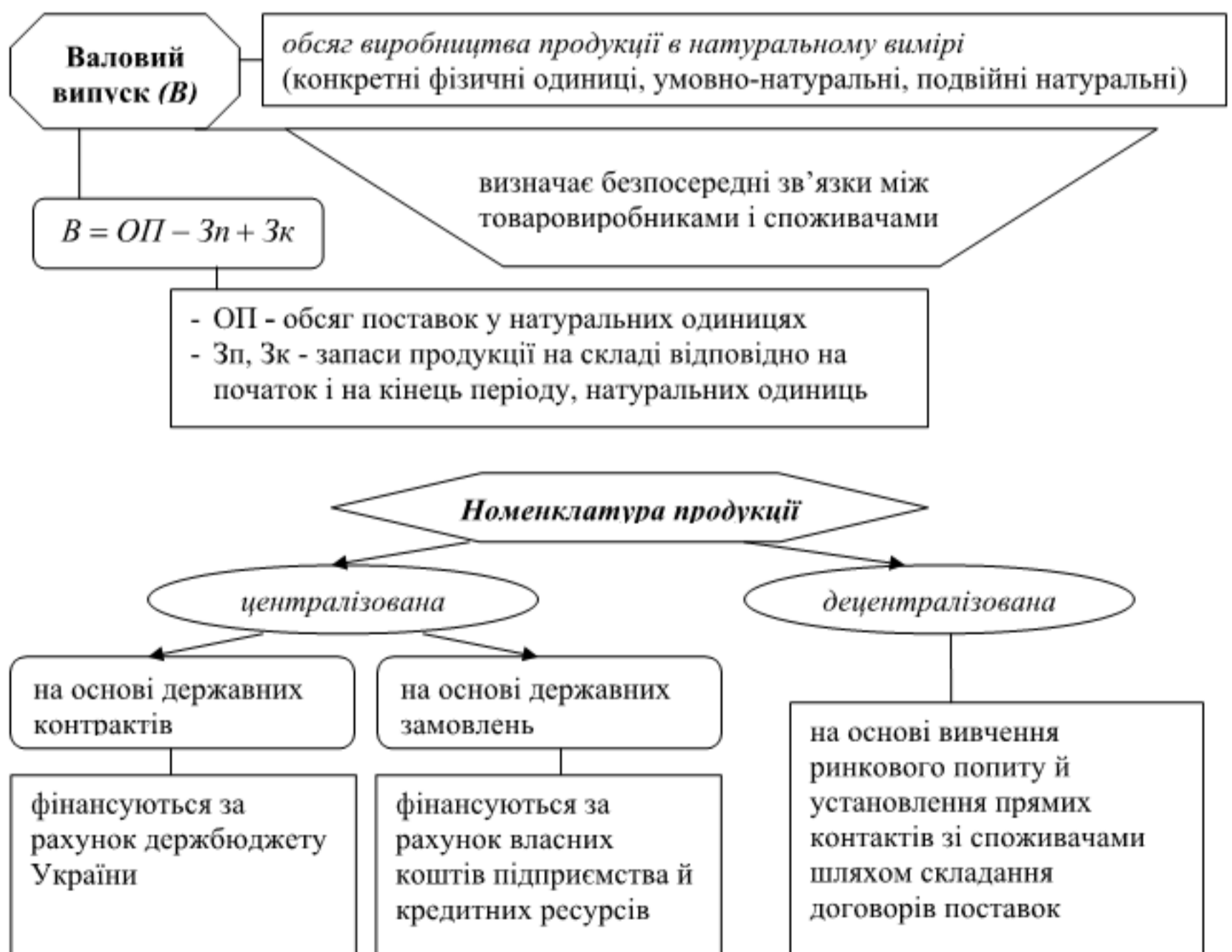

Рис. 3.4.4. Характеристика натуральних показників виробничої програми

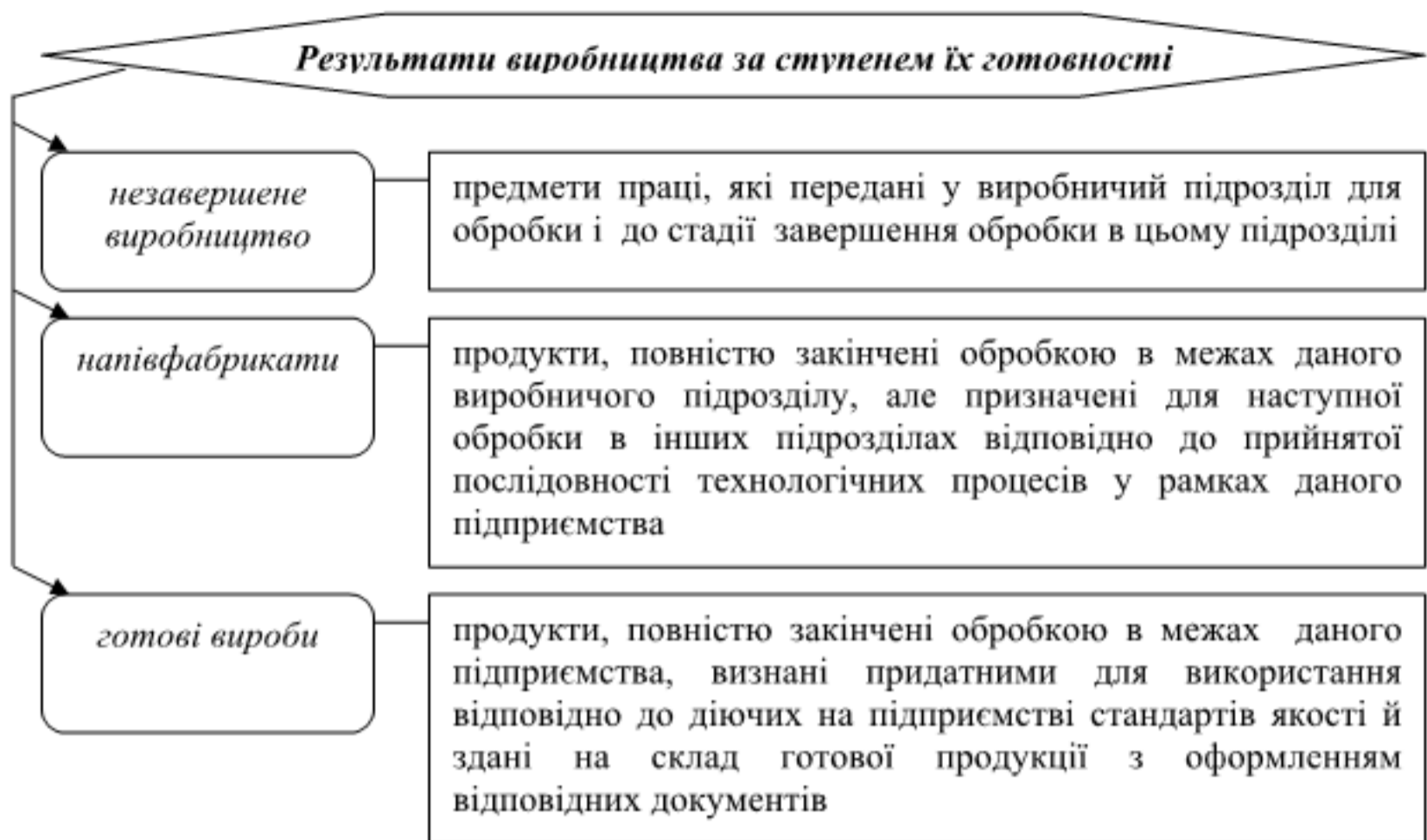

Рис. 3.4.5. Результати виробництва за ступенем їх готовності

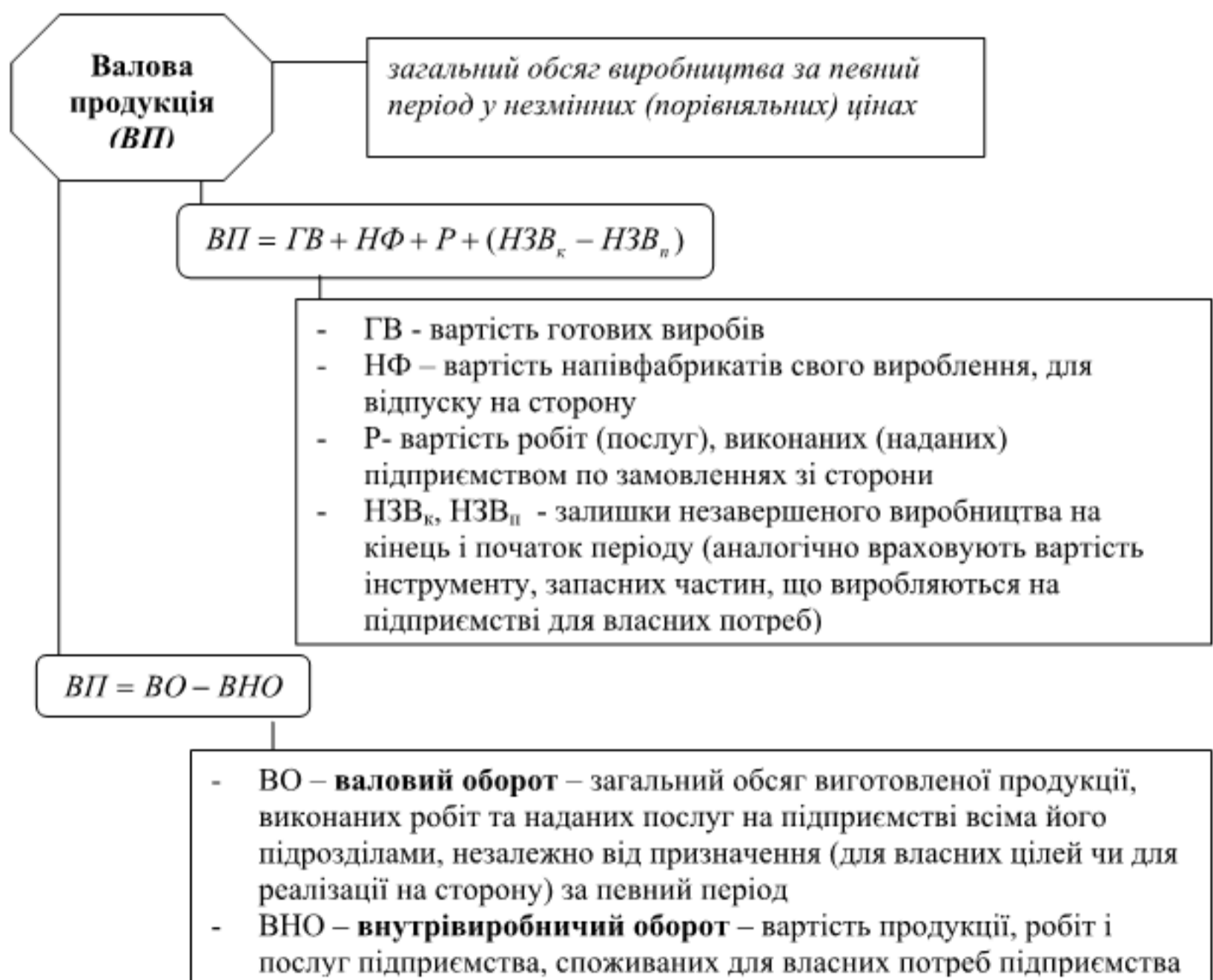

Рис. 3.4.6. Характеристика валової продукції

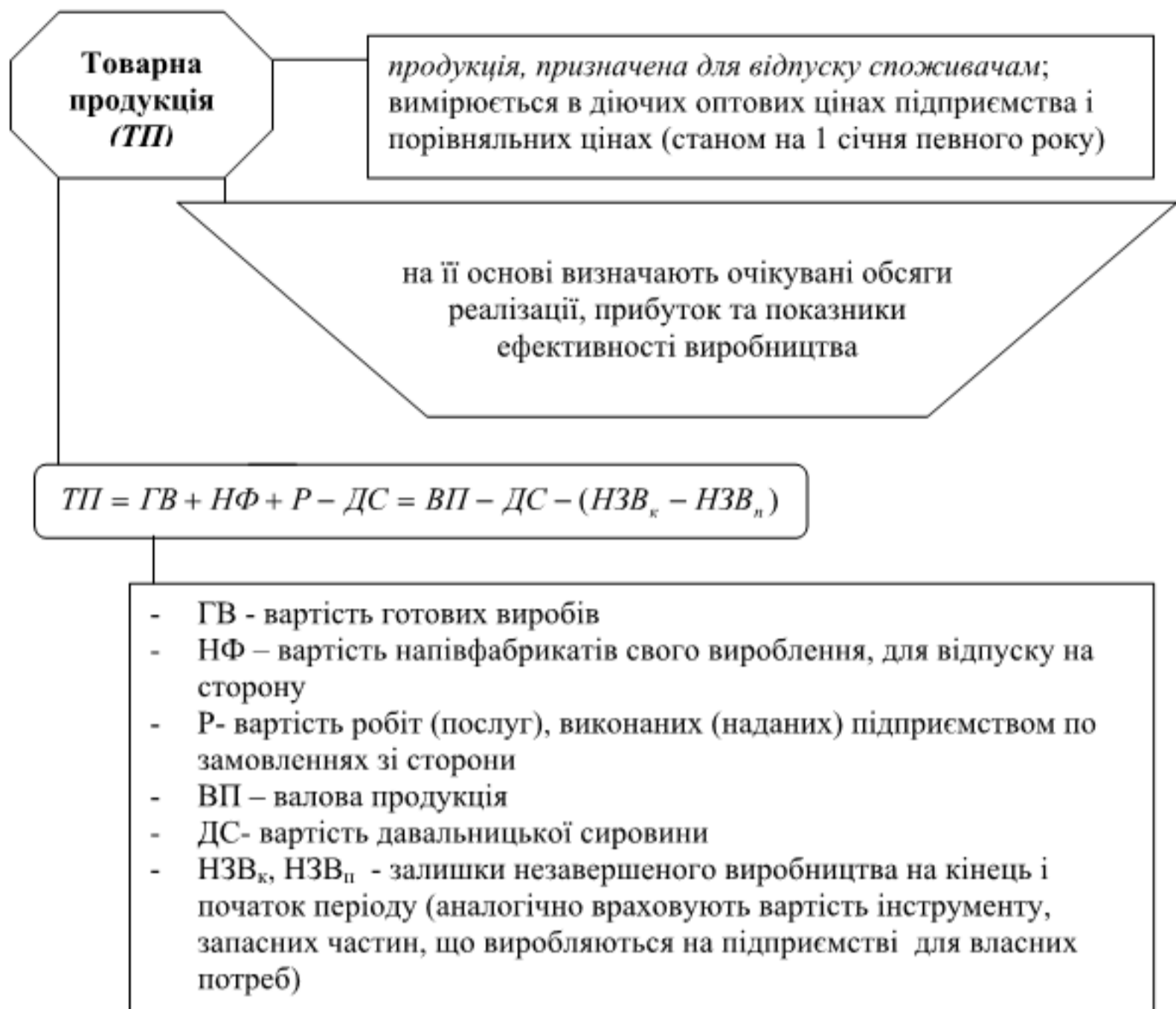

Рис. 3.4.7. Характеристика товарної продукції

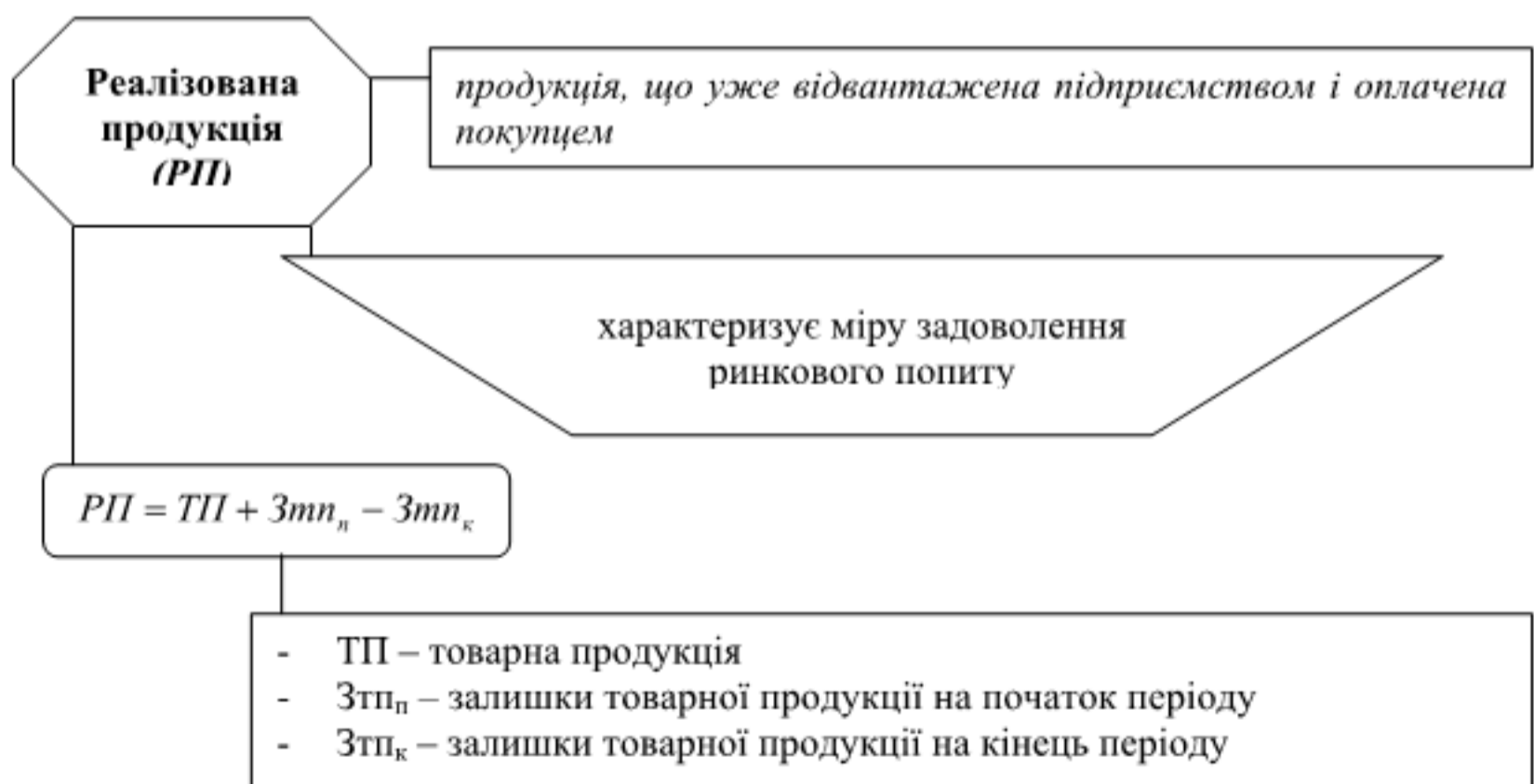

Рис. 3.4.8. Характеристика реалізованої продукції

Рис. 3.4.9. Характеристика чистої продукції

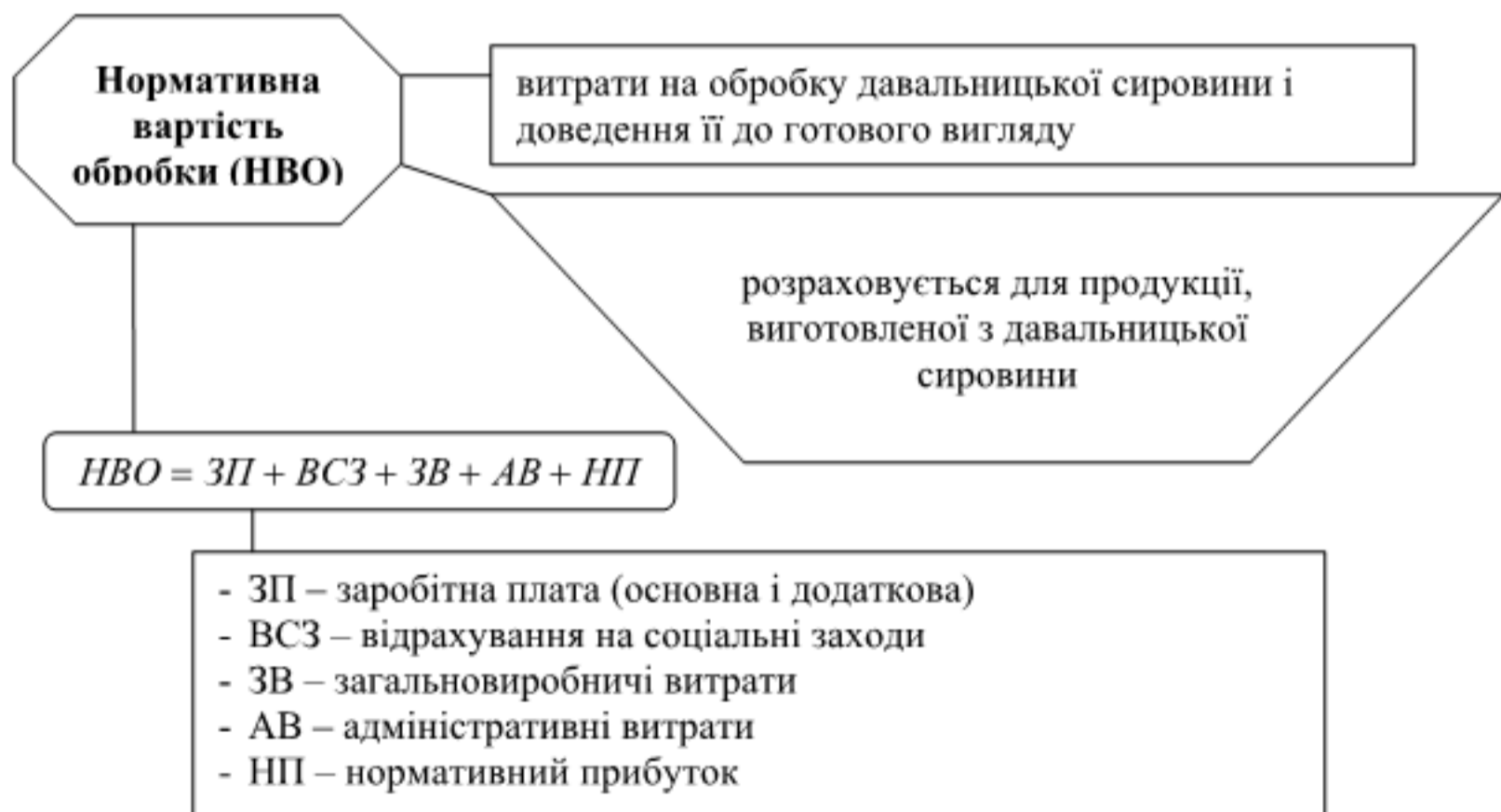

Рис. 3.4.10. Характеристика чистої продукції та нормативної вартості обробки

3.5. Бізнес-планування

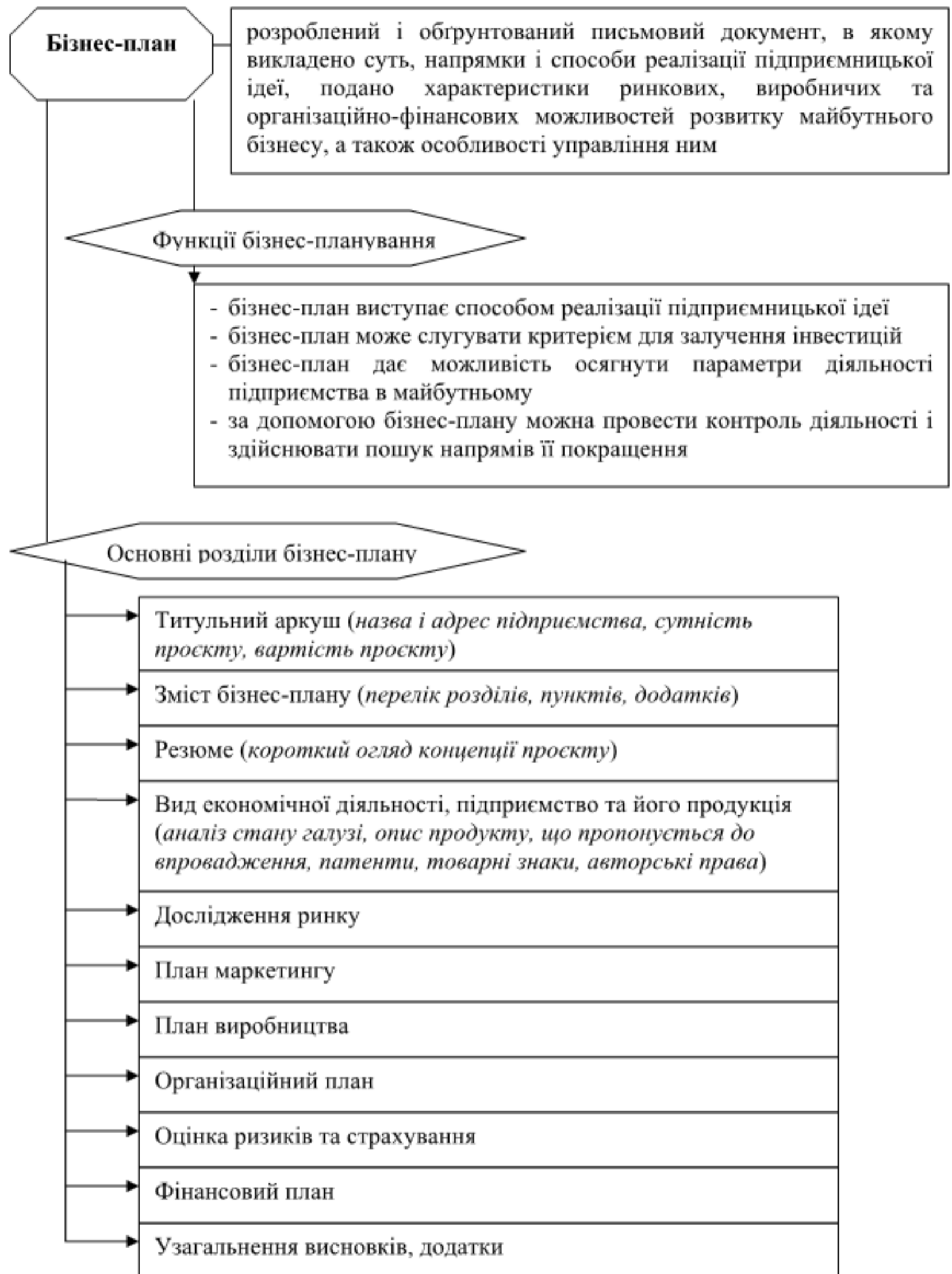

Рис. 3.5.1. Характеристика бізнес-планування

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.109-121], [3,с.126-147], [4,с.85-98], [5,с.115-132].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Визначити обсяг валової, товарної, реалізованої, чистої продукції підприємства, а також рівень товарності за даними, наведеними в таблиці.

Вихідна інформація

Показники	Обсяг, шт.	Відпускна ціна, грн.	Сума за період, тис. грн.	Сума на початок року, тис. грн.	Сума на кінець року, тис. грн.
Готові вироби:					
А	45000	600			
Б	12000	110			
В	50000	151			
Обсяг напівфабрикатів власного виробництва, з них для власних потреб			2200 1200		
Виробничі послуги, з них для власних потреб			3000 2200		
Вартість сировини та матеріалів замовника			1260		
Залишок незавершеного виробництва				1510	1230
Залишок інструменту свого виробництва				850	920
Залишок готової нереалізованої продукції на складі готової продукції				1251	1600
Залишок готової продукції відвантаженої, але неоплаченої				140	124
Амортизація			4230		
Матеріальні витрати			18950		

Розв'язання

Валова продукція (ВП):

$$ВП = \sum O_i \times C_i + НФ + P + (НЗВ_k - НЗВ_n) + (I_k - I_n),$$

де O_i - обсяг готових виробів за видами, тис. штук;

C_i - відпускна ціна виробу, грн.;

$НФ$ - вартість напівфабрикатів власного виробництва, для відпуску на сторону, тис. грн.;

P - вартість послуг, наданих підприємством по замовленнях зі сторони, тис. грн.;

$НЗВ_k, НЗВ_n$ - залишки незавершеного виробництва на кінець і початок періоду, тис. грн.;

I_k, I_n - залишки інструменту, що виробляються на підприємстві для власних потреб на кінець і початок періоду, тис. грн.

$$\begin{aligned} ВП &= (45 \times 600 + 12 \times 110 + 50 \times 151) + (2200 - 1200) + (3000 - 2200) + (1230 - 1510) + (920 - 850) = \\ &= 35870 + 1000 + 800 - 280 + 70 = 37460 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Товарна продукція (ТП):

$$ТП = \sum O_i \times C_i + НФ + Р - ДС,$$

де ДС – вартість давальницької сировини.

$$\begin{aligned} ТП &= (45 \times 600 + 12 \times 110 + 50 \times 151) + (2200 - 1200) + (3000 - 2200) - 1260 = \\ &= 35870 + 1000 + 800 - 1260 = 36410 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Реалізована продукція (РП):

$$РП = ТП + (Згнс_n - Згнс_k) + (Згнв_n - Згнв_k),$$

де $Згнс_n, Згнс_k$ – залишки готової нереалізованої продукції на складі на початок і кінець періоду, тис. грн.;

$Згнв_n, Згнв_k$ – залишки готової нереалізованої продукції на складі на початок і кінець періоду, тис. грн.;

$Згп_k$ – продукція відвантажена, але не оплачена на початок і кінець періоду, тис. грн.

$$РП = 36410 + (1251 - 1600) + (140 - 124) = 36410 - 349 + 16 = 36077 \text{ тис. грн.}$$

Чиста продукція (ЧП):

$$ЧП = ТП - М - А,$$

де М - матеріальні витрати на виробництво, тис.грн.

А - амортизаційні відрахування, тис.грн.

$$ЧП = 36410 - 18950 - 4230 = 13230 \text{ тис. грн.}$$

Рівень товарності (Ртп):

$$Ртп = \frac{ТП}{ВП}, \quad Ртп = \frac{36410}{37460} = 0,972.$$

Відповідь: обсяг валової продукції склав 37460 тис. грн.. Обсяг товарної продукції дорівнює 36410 тис.грн., обсяг реалізованої продукції – 36077 тис.грн., обсяг чистої продукції – 13230 тис.грн., рівень товарності – 0,972.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

Визначити обсяг товарної та валової продукції, рівень товарності, якщо виготовлено виробів А - 2220 штук, виробів Б - 128 штук, ціна виробу А- 175 грн., Б – 360 грн. Вартість робіт промислового характеру, призначених на сторону 60 тис. грн. Вартість незавершеного виробництва на початок року 8200 грн., на кінець – 7500 грн.

Завдання 2

Основна продукція підприємства запланована в обсязі 800 тис. грн., послуги на сторону – 30 тис. грн. Розмір незавершеного виробництва збільшиться на 40 тис. грн. Залишки готової продукції на складі на початок періоду – 20 тис. грн., на кінець періоду – 10 тис. грн. Визначити обсяг валової і реалізованої продукції.

Завдання 3

Визначити обсяг реалізованої продукції, якщо обсяг готової продукції складає 5560 тис. грн., вартість залишків готової нереалізованої продукції на складі готової продукції на кінець року зменшилась на 50 тис. грн., а вартість відвантаженої, але не оплаченої покупцем готової продукції на кінець року збільшилась на 20 тис. грн.

Завдання 4

Розрахувати обсяги товарної та чистої продукції; визначити структуру товарної продукції та проаналізувати динаміку даних показників.

Вихідна інформація

Показники	Базовий рік	Плановий рік
Випуск продукції, тис. одиниць:		
- продукція А	240	190
- продукція Б	480	550
- продукція В	720	710
Відпускні ціни, грн.:		
- продукція А	50	54
- продукція Б	46	47
- продукція В	25	28
Обсяг напівфабрикатів власного виробництва для подальшої реалізації, тис. грн.	390	380
Виробничі послуги іншим підприємствам, тис. грн.	560	600
Матеріальні витрати, тис. грн.	46200	47800
Амортизація, тис. грн.	12400	15800

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ**Оберіть правильну відповідь:**

- ПРОЦЕС ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ, ЯКИХ ПІДПРИЄМСТВО МАЄ НАМІР ДОСЯГТИ ЗА ПЕВНИЙ ПЕРІОД, А ТАКОЖ СПОСОБІВ ДОСЯГНЕННЯ ТАКИХ ЦІЛЕЙ - ЦЕ
 - Планування
 - Прогнозування
 - Регулювання
 - Фінансування
- ПРИНЦИП ПЛАНУВАННЯ, ШО ПОЛЯГАЄ В МОЖЛИВОСТІ СВОЄЧАСНОЇ ЗМІНИ СПРЯМОВАНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИНИКНЕННЯМ НЕПЕРЕДБАЧЕНИХ ОБСТАВИН – ЦЕ ПРИНЦИП
 - Єдності
 - Гнучкості
 - Участі
 - Безперервності
- МЕТОД ПЛАНУВАННЯ, ШО ПЕРЕДБАЧАЄ ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАНОВОГО ПОКАЗНИКА ЗАЛЕЖНО ВІД ДОСЯГНУТОГО РІВНЯ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - Екстраполяційний

- В. Інтерполяційний
 - С. Факторний
 - Д. Нормативний
4. МЕТОД ПЛАНУВАННЯ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАНОВОГО ПОКАЗНИКА НА ПІДСТАВІ ПРОГРЕСИВНИХ НОРМ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
- А. Дослідно-статистичний
 - В. Середніх показників
 - С. Факторний
 - Д. Нормативний
5. ПЛАНУВАННЯ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ПРОЦЕС ЗДІЙСНЕННЯ СУКУПНОСТІ СИСТЕМАТИЗОВАНИХ ТА ВЗАЄМОУЗГОДЖЕНИХ РОБІТ ІЗ ВИЗНАЧЕННЯ ДОВГОСТРОКОВИХ ЦІЛЕЙ ТА НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ
- А. Тактичне
 - В. Стратегічне
 - С. Оперативне
 - Д. Оперативно-календарне
6. ПИСЬМОВИЙ ДОКУМЕНТ, В ЯКОМУ ВИКЛАДЕНО СУТЬ, НАПРЯМКИ І СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ІДЕЇ, ОХАРАКТЕРИЗОВАНО РИНКОВІ, ВИРОБНИЧІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ МАЙБУТНЬОГО БІЗНЕСУ, А ТАКОЖ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НИМ – ЦЕ
- А. Тактичний план
 - В. Оперативний план
 - С. Бізнес-план
 - Д. Стратегічний план
7. ПЛАНУВАННЯ, ЯКЕ ПОЛЯГАЄ В РОЗРОБЦІ ЗАХОДІВ ЩОДО НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВЖЕ ІСНУЮЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ
- А. Тактичне
 - В. Довгострокове
 - С. Середньострокове
 - Д. Стратегічне
8. ПОКАЗНИКИ ПЛАНУВАННЯ ЗА ЕКОНОМІЧНИМ ЗМІСТОМ ПОДІЛЯЮТЬСЯ НА
- А. Кількісні та якісні
 - В. Абсолютні та відносні
 - С. Натуральні та вартісні
 - Д. Умовні та безумовні
9. З ТОЧКИ ЗОРУ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ПЛАНОВИХ ЗАВДАНЬ РОЗРІЗНЯЮТЬ ПЛАНУВАННЯ
- А. Директивне і індикативне
 - В. Перспективне і поточне
 - С. Середньострокове і короткострокове
 - Д. Правильної відповіді немає
10. НАПРЯМОК ПЛАНУВАННЯ, ЯКИЙ ПЕРЕДБАЧАЄ РОБОТИ, ЩО НЕОБХІДНІ ДЛЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО ОПЕРАТИВНОГО ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ПЛАНІВ І ХОДУ ВИРОБНИЦТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ
- А. Бізнес-планування
 - В. Календарне планування
 - С. Диспетчеризація
 - Д. Стратегічне планування

ТЕМА 4. ТОВАРНА ТА ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

- 4.1. Сутність товарної політики підприємства
- 4.2. Товарний асортимент та номенклатура
- 4.3. Сутність та види цін
- 4.4. Методи і стратегії ціноутворення

4.1. Сутність товарної політики підприємства

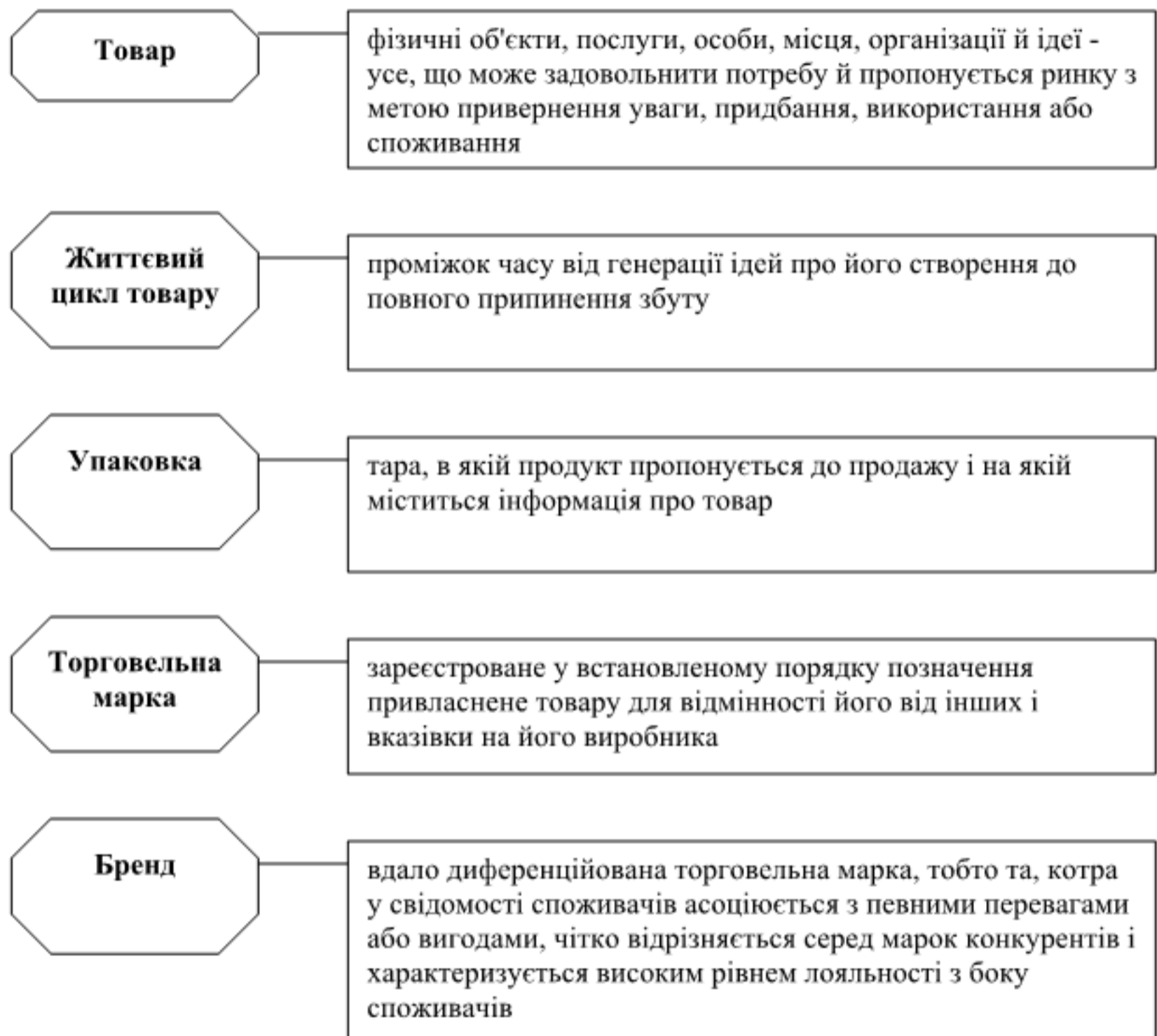
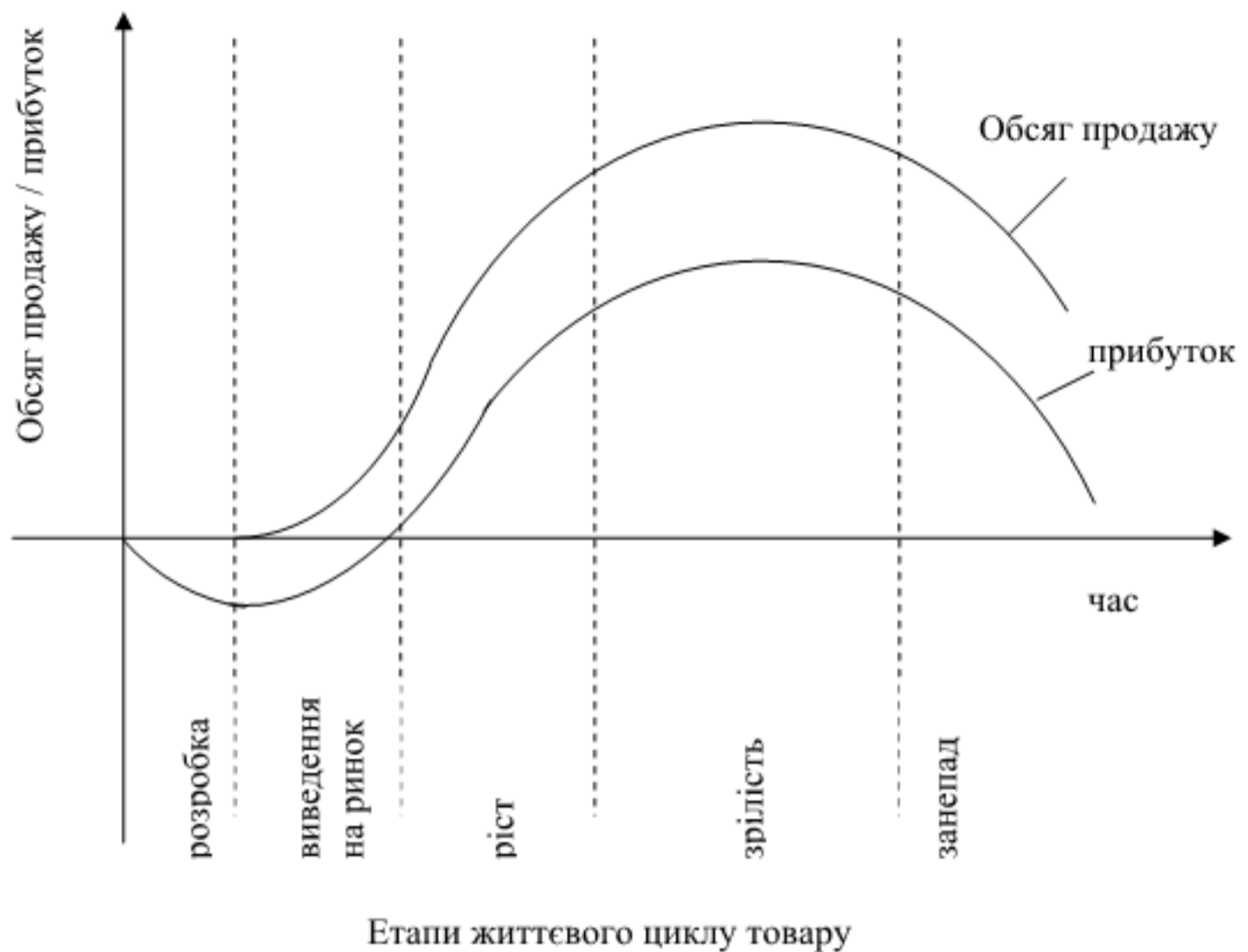

Рис. 4.1.1. Основні категорії товарної політики

Етапи життєвого циклу товару

Рис 4.1.2. Життєвий цикл товару

Таблиця 4.1.1

Характеристика етапів життєвого циклу товару

Назва етапу	Характеристика
Розробка	Маркетингові дослідження, технічні дослідження й дослідно-конструкторські розробки
Виведення на ринок	Надходження товару в продаж. Період повільного росту збуту. У зв'язку з великими витратами прибутку фактично немає. Споживачі – новатори, молоді, з високим рівнем доходу. Мета – забезпечення беззбитковості. Завдання –проінформувати про товар.
Ріст	Швидко зростаючий ринок. Зростання прибутку. Відповідна реакція конкурентів. Товар удосконалений. Споживачі - особи, які приймають нове; молоді й середнього віку; з високими й середніми доходами. Мета - максимальний обсяг прибутку. Завдання - проникнення вглиб ринку
Зрілість	Стабілізація. Ріст продажів, але усе більше повільними темпами, потім припинення й скорочення. Покупці вибирають марку товару. Велика кількість конкурентів. Ціна низька. Прибуток починає падати. Товар диференційований. Мета - прибуток за рахунок скорочення витрат. Завдання - відстоювання своєї частки ринку й захоплення частки ринку слабких конкурентів
Занепад	Ринок скорочується. Виникає надлишок потужності. З'являються товари-замінники, прибуток падає. Мета – забезпечення беззбитковості. Завдання - апробація можливості відмови від виробництва товару, пошук використання наявного іміджу

4.2.Товарний асортимент та номенклатура

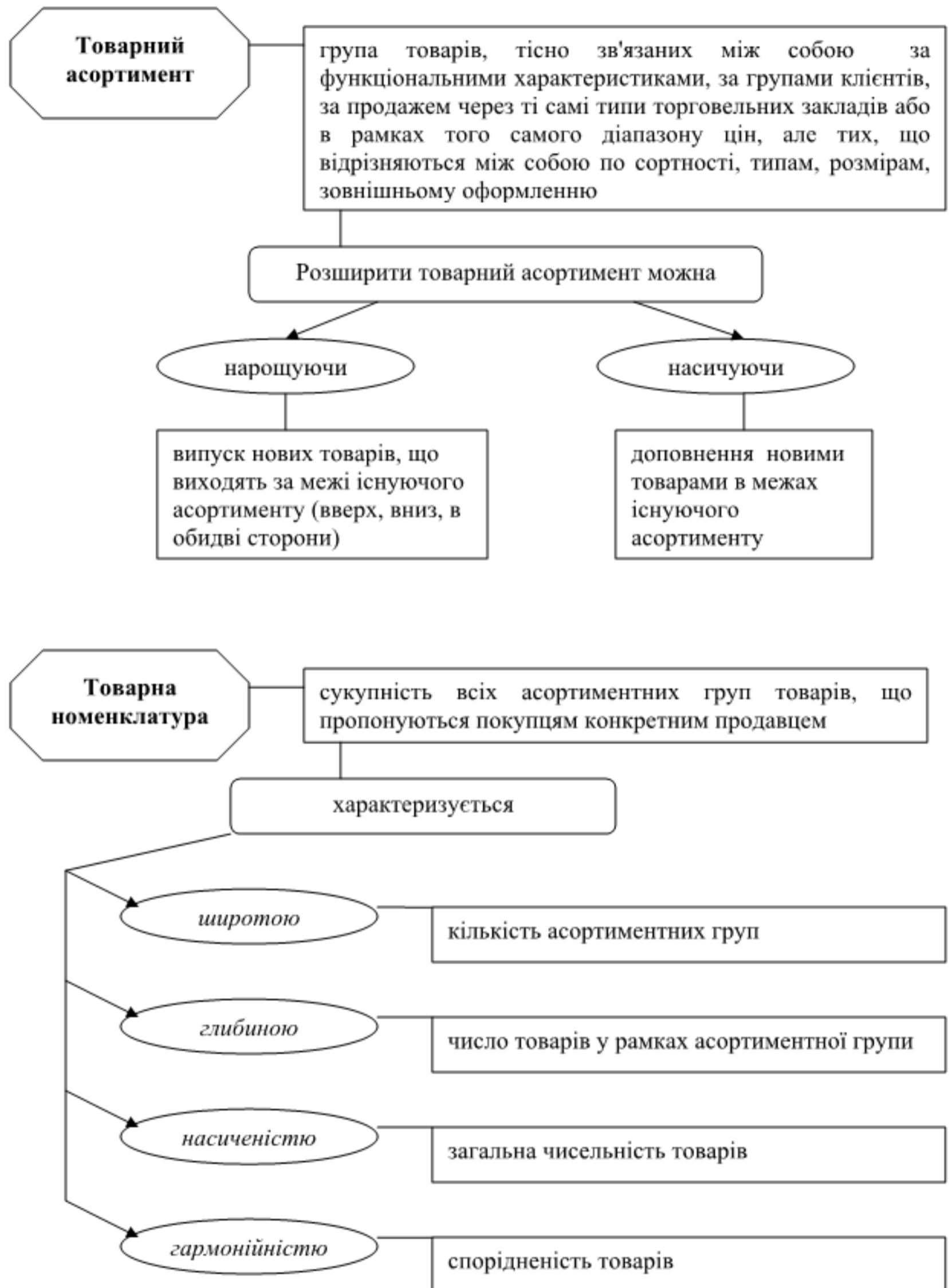

Рис. 4.2.1. Характеристика товарного асортименту та номенклатури

4.3.Сутність та види цін

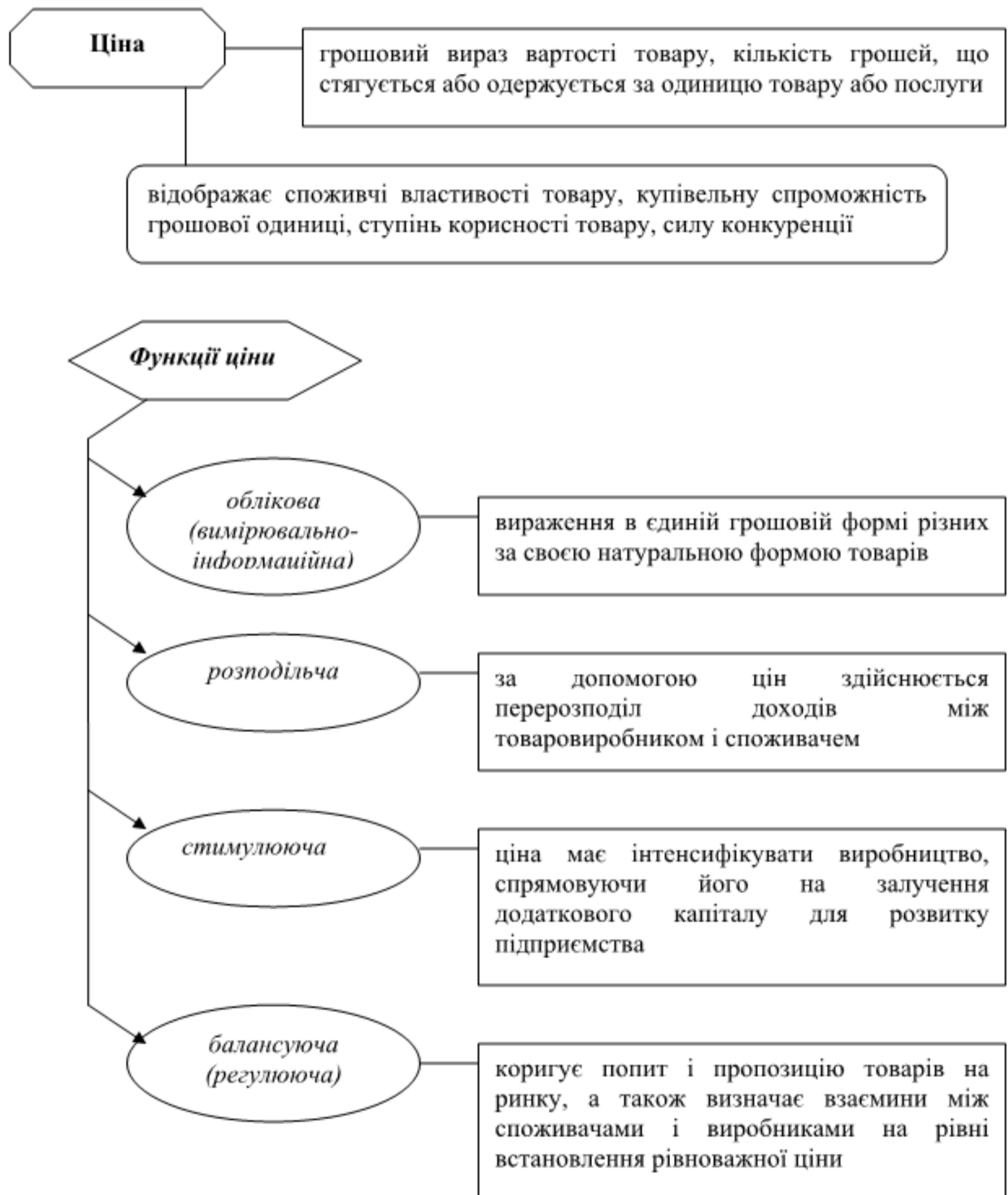

Рис. 4.3.1. Сутність та функції ціни

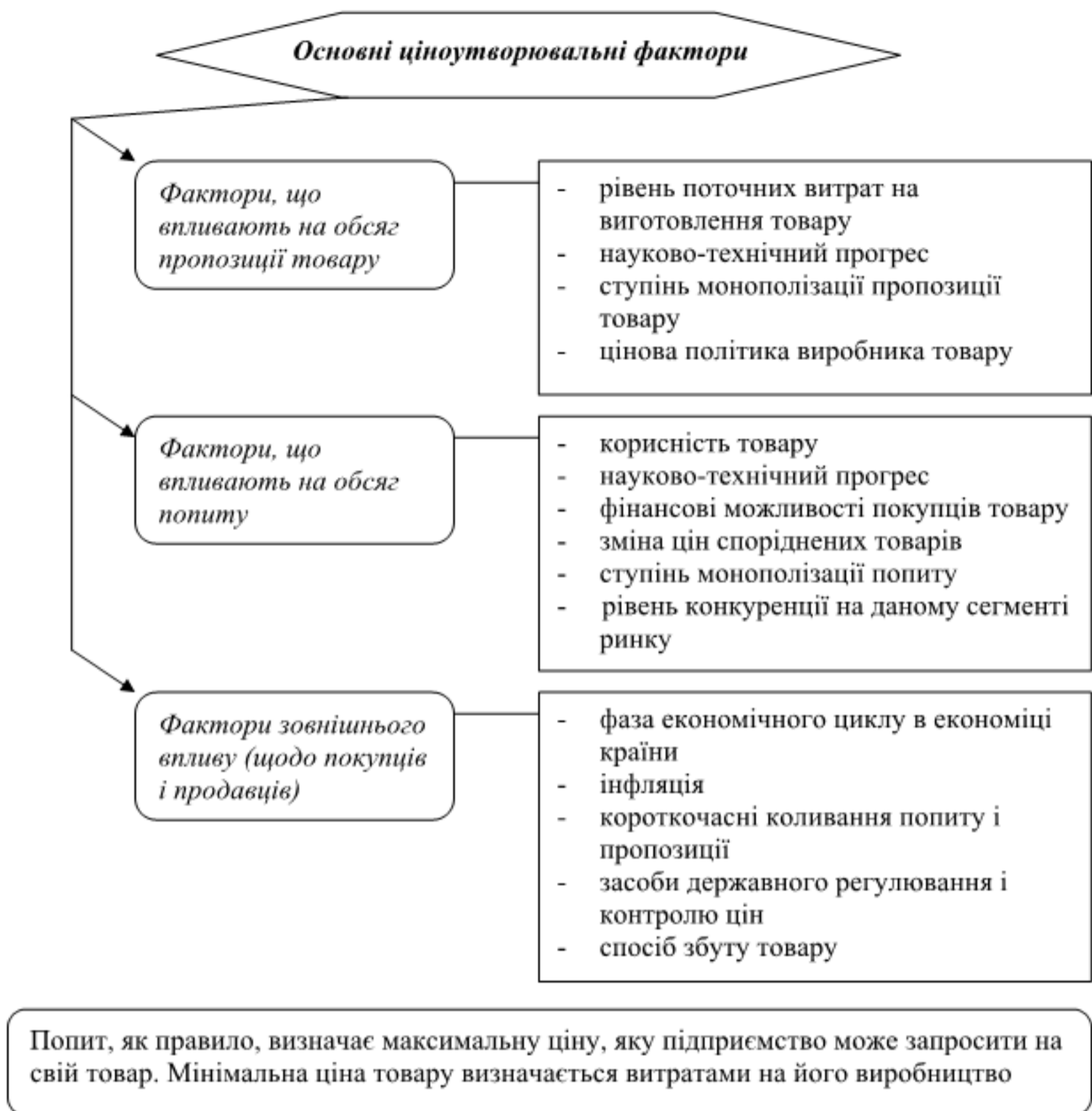

Рис. 4.3.2. Ціноутворювальні фактори

Роздрібна ціна								
Відпускна ціна посередника						Торговельна надбавка		
Відпускна ціна виробника			Посередницька надбавка			Витрати роздрібної торгівлі	Прибуток торгівлі	Податок на додану вартість
Ціна виробника продукції		Акцизний податок	Податок на додану вартість	Витрати посередника	Прибуток посередника			
Собівартість	Прибуток							

Рис.4.3.3. Формування ціни товарів внутрішніх виробників

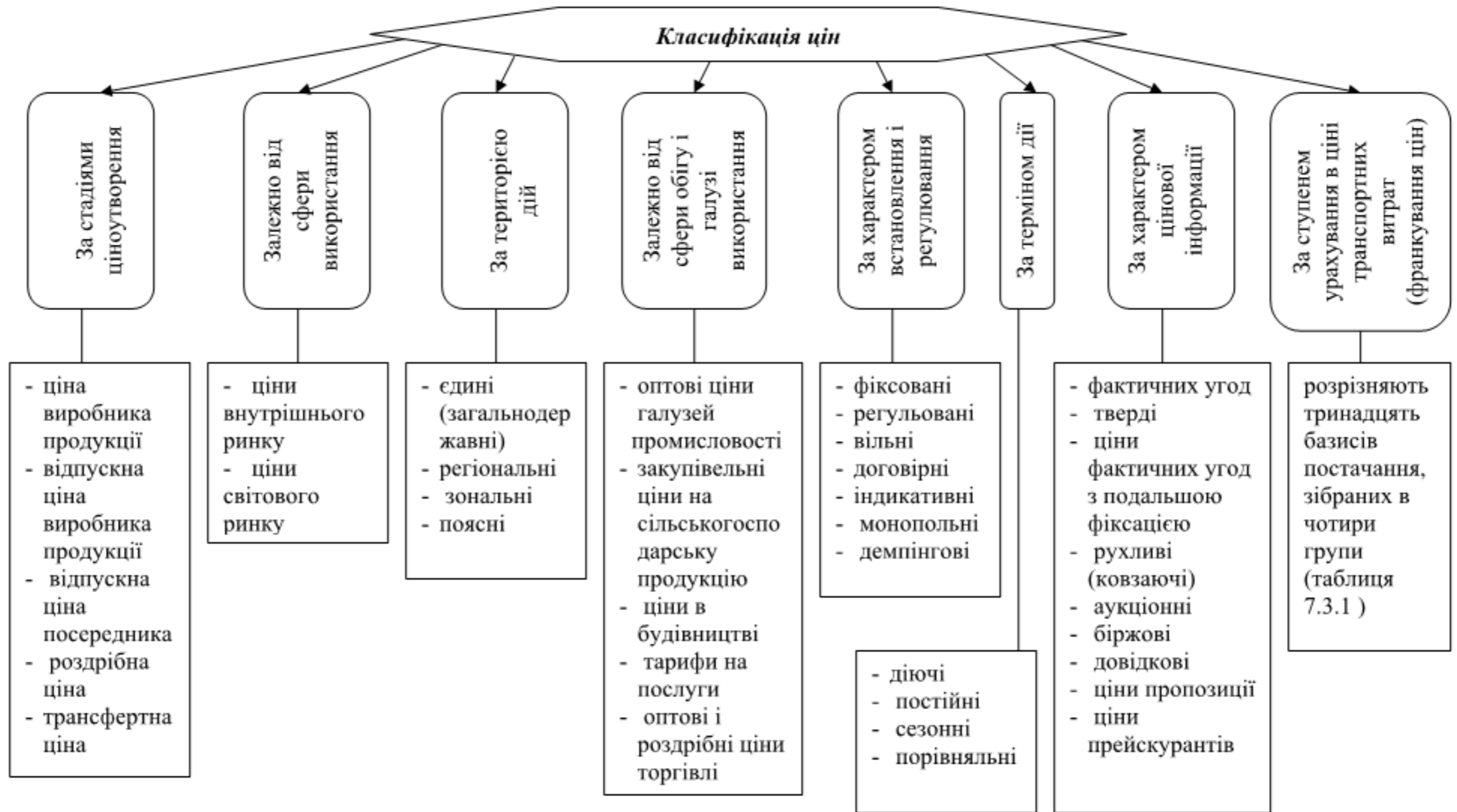

Рис. 4.3.4. Класифікація цін

Таблиця 4.3.1

Види цін та їх характеристика

Види цін	Характеристика
<i>Оптова ціна</i>	ціна, за якою підприємство реалізує вироблену продукцію іншим підприємствам або збутовим організаціям
<i>Роздрібна ціна</i>	ціна, за якою торгівельні організації реалізують продукцію населенню
<i>Трансфертна ціна</i>	ціна, за якою продукція реалізується всередині підприємства між цехами або між підприємствами всередині великих фірм (їх об'єднань)
<i>Закупівельна ціна</i>	ціна, за якою сільськогосподарські виробники реалізують власну продукцію державі, фірмам, промисловим підприємствам для подальшої переробки
<i>Ціни в будівництві</i>	ціна, за якою сплачується продукція будівництва (будівлі, споруди)
<i>Тарифи на послуги</i>	розмір оплати послуг у сфері транспортних послуг (перевезень вантажів, пасажирів), побутового обслуговування, банків і зв'язку, юридичних послуг та ін.
<i>Ціни внутрішнього ринку</i>	ціни, що встановлюються на експортні і імпорتنі товари, які реалізуються на внутрішньому ринку країни. Базою для рівня таких цін виступає рівень цін на національному ринку
<i>Ціни світового ринку</i>	ціни (тарифи), за якими здійснюються операції на світовому ринку і які є основою зовнішньоторговельних цін
<i>Єдині ціни</i>	ціни, які встановлюються державними органами на окремі товари і послуги на всій території держави
<i>Регіональні ціни</i>	ціни, які встановлюються місцевими органами влади на окремі товари, роботи, послуги
<i>Зональні ціни</i>	ціни, які встановлюються на продукцію добувних галузей промисловості із врахуванням різного рівня собівартості добування в тих чи інших природно-географічних умовах
<i>Поясні ціни</i>	ціни, які встановлюються за районами (поясами) споживання продукції з урахуванням місця її виробництва та затрат на транспортування в інші райони
<i>Фіксована ціна</i>	ціна, яка встановлюється державою на певному рівні на обмежене коло товарів та послуг
<i>Регульована ціна</i>	ціна, яка обмежується державою за допомогою таких методів, як фіксація цін, обмеження рівня рентабельності, обмеження націнок
<i>Вільна ціна</i>	ціна, яка встановлюється ринком під впливом ринкової кон'юнктури
<i>Договірна ціна</i>	ціна, яка встановлюється у договорі між продавцем та покупцем за згодою сторін

Продовження табл. 4.3.1

Види цін	Характеристика
<i>Індикативна ціна</i>	є мінімально допустима контрактна ціна на товари походженням з України, яка відповідає ціні, що склалася або складається на відповідний товар на ринку експорту або імпорту на момент здійснення експортної операції з урахуванням умов постачання та умов здійснення розрахунків, обумовлених відповідно до законодавства України
<i>Монопольна ціна</i>	ціна, що встановлюється виробниками або реалізаторами, які є монополістами і займають найбільший сегмент ринку. Як правило, ці ціни можуть бути завищені, тому їх величину регулює антимонопольний комітет України
<i>Демпінгова ціна</i>	штучно занижена ціна продажу товарів (в окремих випадках є нижчою за собівартість), які застосовується як засіб для витіснення конкурентів з ринку і збільшення обсягу власного продажу
<i>Ціни фактичних угод</i>	ціни, що виражають окремі фактичні комерційні операції
<i>Тверда ціна</i>	ціна, яка встановлюється в контракті та не підлягає змінам
<i>Ковзаюча ціна</i>	ціна, яка встановлюється в момент виконання контракту шляхом перегляду договірної ціни з урахуванням змін в виробництві в період виконання тривалого термінового контракту (велике промислове обладнання, будівельні об'єкти, суднобудування і ін.)
<i>Аукціонна ціна</i>	ціна, що склалася під час реалізації товарів на аукціонах у процесі зміни початкової (відправної) ціни, оголошеної аукціоністом, у бік підвищення або зниження
<i>Біржова ціна</i>	ціна, що встановлюються згідно біржових правил з їх наступною публікацією в біржових бюлетенях
<i>Довідкова ціна</i>	ціна товару у внутрішній оптовій чи зовнішній торгівлі промислово розвинутих країн, що публікується в різних виданнях. Довідкова ціна відіграє роль відправного пункту, з якого починається процес узгодження ціни при укладанні угоди
<i>Ціни пропозиції</i>	початковий рівень ціни товару, запропонований продавцем
<i>Прейскурантна ціна</i>	ціна, що вноситься до спеціальних збірників – прейскурантів, які є офіційними документами. Вони підтверджують рівень цін та умови їх використання. Такі ціни належать до регульованих і використовуються тоді, коли виробник (як правило, держава) посідає монопольне становище на ринку, а продукція має особливо важливе значення для економіки країни

Таблиця 4.3.2

**Класифікація цін
відповідно до ступеня урахування транспортних витрат**

<i>Перевезення не оплачене</i> (продавець передає товар покупцю на своїй території)	
Група Е	<i>EXW</i> Відправлення Франко-завод (... назва місця)
<i>Основне перевезення не оплачене</i> (продавець зобов'язаний доставити товар перевізнику, визначеному покупцем)	
Група F	<i>FCA</i> Франко-перевізник (... назва місця призначення)
	<i>FAS</i> Франко уздовж борта судна (... назва порту відвантаження)
	<i>FOB</i> Франко-борт (... назва порту відвантаження)
<i>Основне перевезення оплачене</i> (продавець повинен укласти контракт на перевезення без прийняття на себе ризиків втрати або ушкодження товару або додаткових витрат внаслідок подій, що мають місце після відвантаження і відправлення)	
Група С	<i>CFR</i> Вартість і фрахт (... назва порту призначення)
	<i>CIF</i> Вартість, страхування і фрахт (... назва порту призначення)
	<i>CPT</i> Фрахт / перевезення оплачені до (... назва місця призначення)
	<i>CIP</i> Фрахт / перевезення і страхування оплачені до (... назва місця призначення)
<i>Прибуття, перевезення оплачене</i> (продавець повинен нести всі витрати і ризики, необхідні для доставки товару в країну призначення)	
Група D	<i>DAF</i> Постачання до кордону (... назва місця доставки)
	<i>DES</i> Постачання із судна (... назва порту призначення)
	<i>DEQ</i> Постачання з пристані (... назва порту призначення)
	<i>DDU</i> Постачання без оплати мита (... назва місця призначення)
	<i>DDP</i> Постачання з оплатою мита (... назва місця призначення)

4.4.Методи ціноутворення

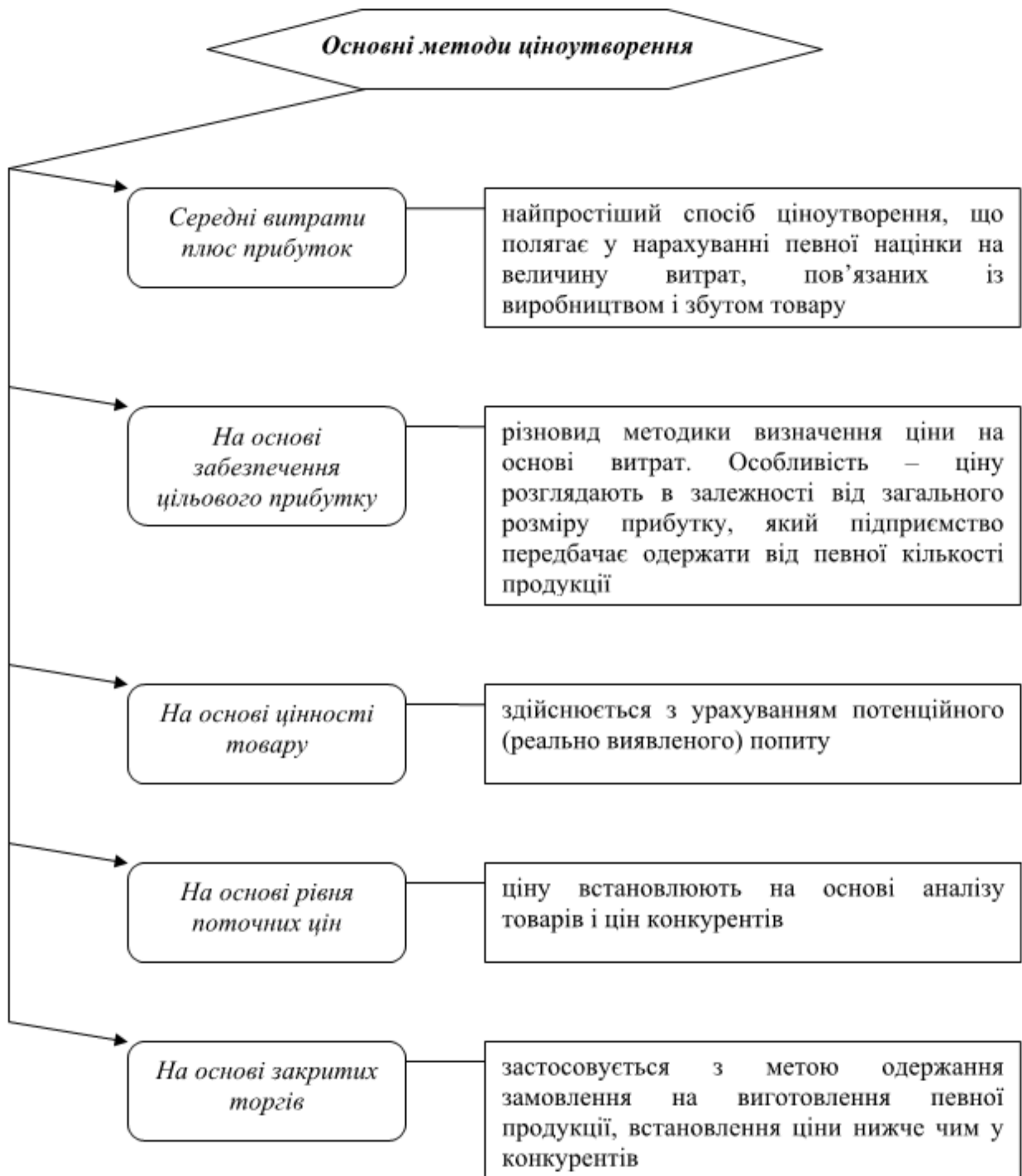

Рис.4.4.1. Основні методи ціноутворення

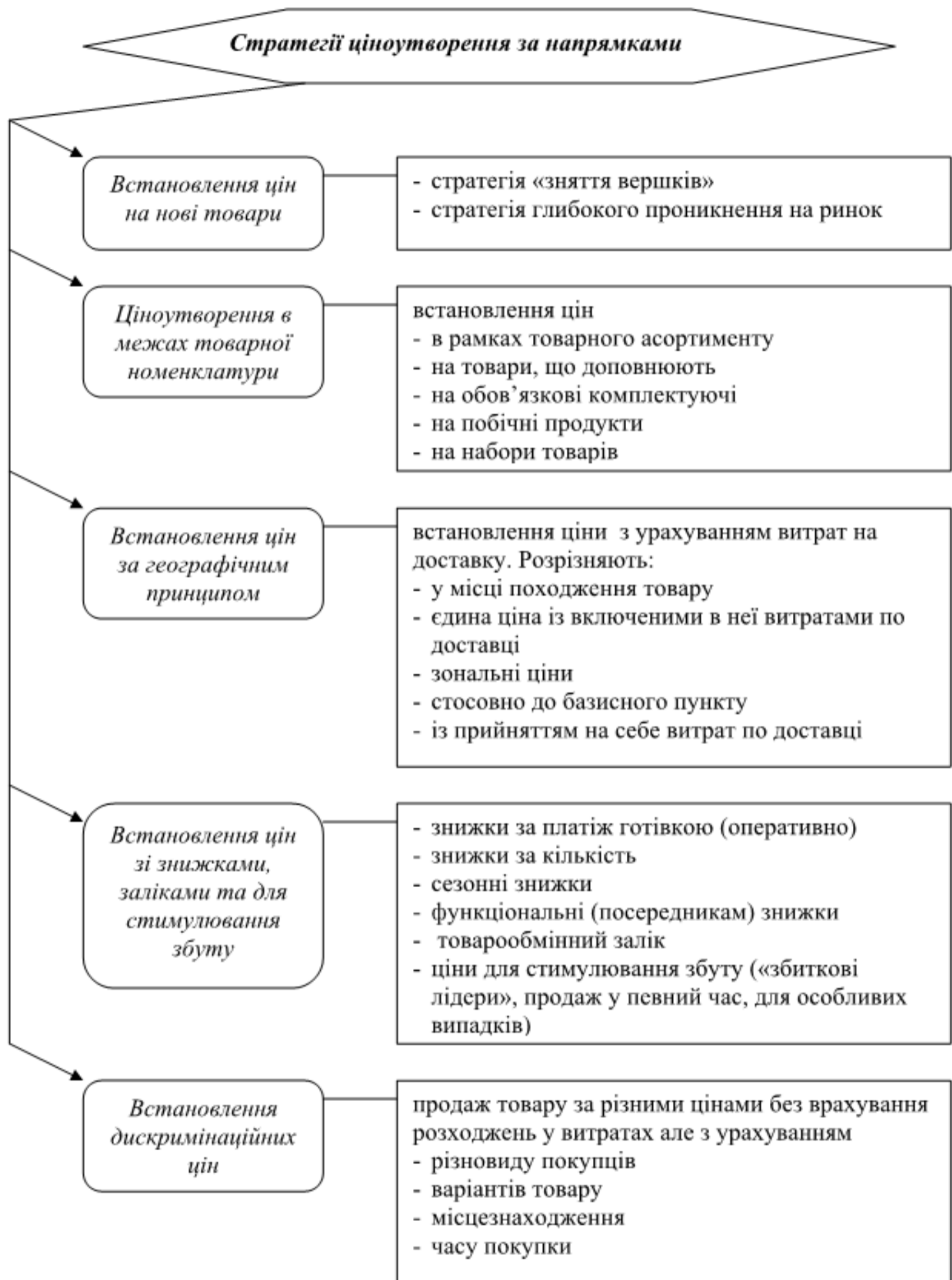

Рис.4.4.2. Різновиди стратегій ціноутворення

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.96-108], [3,с.91-125], [66].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

На підприємстві розглядають можливість створення нового товару. Передбачається, що життєвий цикл товару не перевищує 6 років. Прогноз продажу на 2-й рік - 4 тис. штук, на 3-й рік – 8 тис. штук, на 4-й рік – 12 тис. штук, на 5-й рік - 10 тис. штук, на 6-й рік – 6 тис. штук. Ціна протягом 2-го року життєвого циклу товару становить 10 грн. за штуку, 3-го року – 9 грн., 4-го, 5-го, 6-го року – 8 грн. Перший рік доведеться витратити на розробку товару: на технічні дослідження – 10 тис. грн., маркетингові дослідження – 16 тис. грн. Витрати на організацію збуту та рекламу протягом другого року - 16 тис. грн., кожного наступного року – 6 тис. грн. Витрати на виробництво – 5 грн. на товарну одиницю. Оцінити доцільність створення нового товару: розрахувати загальний прибуток, що отримає підприємство, та у розбивці за роками життєвого циклу товару.

Розв'язання

Розрахунки доцільно оформити у таблиці.

Розрахунок виручки від реалізації та прибутку

Показники	Рік						Усього
	1	2	3	4	5	6	
1. Обсяг реалізації, тис. шт.		4	8	12	10	6	40
2. Ціна за штуку, грн.		10	9	8	8	8	8,4
3. Виручка від реалізації, тис. грн.		40	72	96	80	48	336
4. Витрати на розробку, тис. грн.	26						26
5. Витрати на виробництво, тис. грн.		20	40	60	50	30	200
6. Витрати на рекламу і організацію збуту, тис. грн.		16	6	6	6	6	40
7. Прибуток, тис. грн.	-26	4	26	30	24	12	70

$$BP_i = C_i \times O_i,$$

де BP_i - виручка від реалізації за i -тий рік, тис. грн.;

C_i - ціна одиниці продукції за i -тий рік, грн.;

O_i - обсяг реалізації в натуральному виразі, тис. штук.

$$P_i = BP_i - B_i,$$

де P_i - прибуток за i -тий рік, тис. грн.;

$B_{\text{повн}}$ - загальні витрати (на розробку, на виробництво, на рекламу і організацію збуту) за i -тий рік, тис. грн..

Відповідь: виробництво та реалізація нового товару є доцільним, так як прибуток, що отримає підприємство за весь період реалізації проекту – 70 тис.грн.

Завдання 2

Підприємство-виробник посуду, на виготовлення 1000 тарілок витратило: сировина і матеріали – 1500 грн., паливо й енергія на технологічні цілі – 400 грн., заробітна плата виробничих робітників (з соціальними нарахуваннями) – 6900 грн., адміністративні витрати – 600 грн, збутові витрати – 120 грн. Прийнята для виробника рентабельність становить – 12%. Податок на додану вартість (ПДВ) – 20%. Прийнята посередницька надбавка встановлена на рівні 15% до відпускної ціни виробника без ПДВ. Торговельна

націнка у роздрібній мережі – 17% відпускної ціни посередника без ПДВ. Визначити відпускну ціну виробника з ПДВ, відпускну ціну посередника з ПДВ, роздрібну ціну товару, а також проаналізувати її структуру.

Розв'язання

Відпускну ціна виробника без ПДВ:

$$Ц_в = C + П.$$

Відпускну ціна виробника з ПДВ:

$$Ц_в = \frac{(C + П) \times (100 + ПДВ)}{100},$$

де C – собівартість виробленої продукції, грн.;

$П$ – прибуток виробника, грн.;

$ПДВ$ – податок на додану вартість, %.

Повна собівартість виробництва 1000 тарілок: $1500 + 400 + 6900 + 600 + 120 = 9520$ грн.

Повна собівартість однієї тарілки: $9520 / 1000 = 9,52$ грн.

Прибуток на одну тарілку: $9,52 * 0,12 = 1,14$ грн.

Відпускну ціна виробника одиниці посуду з ПДВ:

$$Ц_в = \frac{(9,52 + 1,14) \times (100 + 20)}{100} = 12,79 \text{ грн.}$$

Продукція має відпускну ціну, до якої вже входить податок на додану вартість, то його величина в ціні визначається за формулою:

$$Ц_в = \frac{(C + П + ПДВ_{\text{сп}}) \times ПДВ}{100 + ПДВ} = \frac{C + П + ПДВ_{\text{сп}}}{6}.$$

Посередницька та торговельна надбавки складаються з таких елементів:

$$П_{П(Т)} = ВО + П + ПДВ,$$

де $П_{П(Т)}$ — посередницька (торговельна) надбавка, грн;

$ВО$ — витрати обігу посередницької (торговельної) організації, грн.;

$П$ - прибуток посередника, грн..

ПДВ у відпускній ціні виробника: $12,79 / 6 = 2,13$ грн.

Відпускну ціна виробника одиниці посуду без ПДВ: $12,79 - 2,13 = 10,66$ грн.

Надбавка посередника: $0,15 * 10,66 = 1,60$ грн.

в т.ч. ПДВ посередника: $1,60 / 6 = 0,27$ грн.

Разом ПДВ: $2,13 + 0,27 = 2,4$ грн.

Посередницька маржа (витрати+прибуток) оптового підприємства:

$1,60 - 0,27 = 1,33$ грн.

Відпускну ціна посередника: $12,79 + 1,60 = 14,39$ грн,

в т.ч. ПДВ = $14,39 / 6 = 2,4$ грн.

Перевірка розрахунку відпускної ціни посередника з ПДВ:
 $(10,66+1,33)*1,2=14,39$ грн.

Роздрібна ціна одиниці товару розраховується:

$$Ц_p = C + П + ПДВ + H_n + H_m.$$

Надбавка роздрібною організації з ПДВ: $10,66*0,17=1,81$ грн.

в т.ч. ПДВ в надбавці роздрібною організації: $1,81 / 6=0,3$ грн.

Торгівельна маржа роздрібного підприємства: $1,81-0,3 = 1,51$ грн.

Роздрібна ціна одиниці товару дорівнює: $14,39+1,81=16,2$ грн.,

в т.ч. ПДВ= $16,2/6=2,7$ грн. або $2,13+0,27+0,3$.

Перевірка розрахунку роздрібною ціною торгівельної організації з ПДВ:

$$(10,66+1,33+1,51)*1,2=16,2$$
грн.

Визначимо структуру роздрібною ціною товару, яка становить 16,2 грн за одиницю товару:

- собівартість виробництва: $(9,52/16,2)*100=58,77\%$;
- прибуток виробника: $(1,14/16,2)*100=7,04\%$;
- посередницька маржа: $(1,33/16,2)*100=8,21\%$;
- маржа роздрібного підприємства: $(1,51/16,2)*100=9,32\%$;
- ПДВ: $(2,13+0,27+0,3/16,2)*100=16,67\%$.

Відповідь: відпускна ціна виробника одиниці посуду з ПДВ склала 12,79 грн., відпускна ціна посередника з ПДВ – 14,39грн., роздрібна ціна торговельної організації з ПДВ – 16,2грн/шт.. Структура роздрібною ціною товару: собівартість - 58,77%; прибуток – 7,04%; посередницька маржа – 8,21%; маржа роздрібного підприємства – 9,32%; ПДВ- 16,67%.

Завдання 3

Підприємство виробляє вина ігристі. Собівартість однієї пляшки місткістю 0,5л – 36 грн. прибуток встановлює підприємство-виробник в розмірі 16% від собівартості. Ставка акцизного податку складає 5,20 грн за 1 л вина ігристого. ПДВ – 20%. Торговельна надбавка складає 18% від відпускної ціни виробника. Визначити роздрібну ціну 1 пляшки вина.

Розв'язання

Прибуток виробника: $36*0,16=5,76$ грн за пляшку.

Розраховуємо суму акцизного податку для пляшки місткістю 0,5л: $5,20*0,5=2,6$ грн.

Відпускна ціна виробника без ПДВ: $36+5,76+2,6=44,36$ грн. за пляшку.

Надбавка роздрібною організації з ПДВ: $44,36*0,18=7,99$ грн. в т.ч. ПДВ:
 $7,99 / 6=1,33$ грн.

Торговельна маржа роздрібного підприємства: $7,99-1,33 = 6,66$ грн.

Роздрібна ціна одиниці товару дорівнює: $(44,36+6,66)*1,2=61,22$ грн.

Відповідь: роздрібна ціна однієї пляшки вина дорівнює 61,22 грн.

Завдання 4

Визначити, чи вигідно виробнику зменшити ціну на товар на 10 грн. Ціна товару – 250 грн. і обсяг продажу, що планується за цією ціною - 1 тис. штук. Повні витрати в даному випадку складають 230 тис. грн., при цьому співвідношення між постійними та змінними витратами 20 : 80. Показник еластичності попиту від ціни – (-1,5). Необхідно

проаналізувати показники: виручка від реалізації та прибуток.

Розв'язання

$$BP = C \times O,$$

де BP - виручка від реалізації, грн.;

C - ціна одиниці продукції, грн.;

O - обсяг реалізації в натуральному виразі, штук.

Розглядається 2 варіанта: 1- до зміни ціни; 2- за умови зміни ціни.

$$\Pi_1 = BP_1 - B_{повн},$$

де Π_1 - прибуток до зміни ціни, грн.;

$B_{повн}$ - повні витрати, грн.

$$\Delta O = \frac{E \times \Delta C \times O_1}{C_1},$$

де ΔO - зміна обсягу реалізації за умови зміни ціни, штук;

E - коефіцієнт еластичності;

ΔC - зміна ціни, грн.

$$O_2 = O_1 + \Delta O, \quad BP_2 = C_2 \times O_2, \quad \Delta BP = BP_2 - BP_1,$$

$$\Pi_2 = BP_2 - B_{зм(о)} \times O_2 - B_{пост},$$

де Π_2 - прибуток за умови зміни ціни, грн.;

$B_{зм(о)}$ - витрати змінні на одиницю продукції, грн.;

$B_{пост}$ - витрати постійні за період, грн.

$$BP_1 = 250 \times 1 \times 10^3 = 250 \times 10^3 \text{ грн} = 250 \text{ т ис. грн.}$$

$$\Pi_1 = 250 \times 10^3 - 230 \times 10^3 = 20 \times 10^3 \text{ грн} = 20 \text{ т ис. грн.}$$

$$\Delta O = \frac{-1,5 \times (-10) \times 1000}{250} = 60 \text{ штук}$$

$$O_2 = 1000 + 60 = 1060 \text{ штук}$$

$$BP_2 = (250 - 10) \times 1060 = 254400 \text{ грн}$$

$$\Delta BP = 254400 - 250000 = 4400 \text{ грн}$$

$$\Pi_2 = 254400 - \frac{0,8 \times 230000}{1000} \times 1060 - 0,2 \times 230000 = 254400 - 195040 - 46000 = 13360 \text{ грн}$$

$$\Delta \Pi = 13360 - 20000 = -6640 \text{ грн}$$

Відповідь: Якщо мета підприємства розширити ринок збуту, то знизити ціну можливо – обсяг реалізації зростає як в натуральному (на 60 штук) так і вартісному виразі (на 4400 грн.). Виходячи з аналізу показника «прибуток», знижувати ціну не доцільно, так як прибуток знизиться на 6640 грн.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

На підприємстві розглядають можливість створення нового товару. Передбачається, що життєвий цикл товару не перевищує 6 років. Прогноз продажу на 2-й рік - 6 тис. штук, на 3-й рік - 10 тис. штук, на 4-й рік - 17 тис. штук, на 5-й рік - 10 тис.

штук, на 6-й рік – 6 тис. штук. Ціна протягом 2-го року життєвого циклу товару становить 10 грн. за штуку, 3-го року – 9 грн., 4-го, 5-го, 6-го – 7 грн. Перший рік доведеться витратити на розробку товару: на технічні дослідження – 12 тис. грн., маркетингові дослідження – 15 тис. грн. Витрати на організацію збуту та рекламу протягом другого року – 15 тис. грн., кожного наступного року – 8 тис. грн. Витрати на виробництво – 5 грн. на товарну одиницю. Оцінити доцільність створення нового товару: розрахувати загальний прибуток, що отримає підприємство, та у розбивці за роками життєвого циклу товару. Побудувати графік життєвого циклу товару (залежність виручки від реалізації продукції і прибутку від етапу життєвого циклу (року)).

Завдання 2

Визначте: відпускну ціну посередника; роздрібну ціну; структуру роздрібною ціни.

Вихідні дані: повна собівартість виробу – 40 грн.; рівень рентабельності витрат – 20 %; податок на додану вартість – 6 грн.; націнка посередницьких організацій – 5 грн. торговельна надбавка – 15 % до відпускну ціни посередників.

Завдання 3

Собівартість виготовлення 1 л пива із солоду – 17,45 грн., рентабельність продукції – 19%, ставка акцизного податку на пиво із солоду (солодове) – 2,78грн за 1 літр. Податок на додану вартість – 20%. Визначити відпускну ціну виробника.

Завдання 4

Повну собівартість одиниці продукції - 50 грн. Рівень рентабельності даного виробу 24%. Ставка акцизного податку – 12%. Податок на додану вартість – 20% Торговельна надбавка – 15% до відпускну ціни з податком на додану вартість.. Розрахувати роздрібну ціну товару.

Завдання 5

Роздрібна ціна виробу – 30 грн., торговельна надбавка – 19% ціни посередника, посередницька надбавка – 5% відпускну ціни виробника, ставка акцизного податку – 12%, податок на додану вартість – 20%. Визначити прибуток у ціні виробника, якщо собівартість виробу становить 10грн.

Завдання 6

Відпускну ціна виробника – 60 грн., ставка акцизного податку – 12%, податок на додану вартість - 20%. Визначити собівартість виробу, яка забезпечить виробникові 25% рівень рентабельності продукції.

Завдання 7

Підприємство виробляє вина натуральні з доданням спирту та міцні (кріплені). Собівартість однієї пляшки місткістю 0,5л – 42,6 грн. прибуток встановлює підприємство-виробник в розмірі 14% від собівартості. Ставка акцизного податку складає 3,58 грн. за 1 л., податок на додану вартість – 20%. Торговельна надбавка складає 16% від відпускну ціни виробника. Визначити роздрібну ціну однієї пляшки вина.

Завдання 8

Підприємство виробляє і реалізує протягом звітного періоду 10 тис. шт. виробів одного виду. Повна собівартість складає 1 тис. грн. Ціна реалізації за одиницю складає 15 грн. Дослідження ринку показали, що при зниженні ціни на 3 грн. за штуку, обсяг реалізації виросте на 15%. Так як виробничі потужності дозволяють збільшити обсяг в такому розмірі, необхідно прорахувати варіанти і прийняти рішення про те, чи необхідно знижувати ціну. Належить врахувати, що постійні витрати складають 40 тис. грн.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ**Оберіть правильну відповідь:**

1. ПРОМІЖОК ЧАСУ ВІД ГЕНЕРАЦІЇ ІДЕЙ ПРО СТВОРЕННЯ ТОВАРУ ДО ПОВНОГО ПРИПИНЕННЯ ЗБУТУ - ЦЕ
 - A. Рівень товару
 - B. Життєвий цикл товару
 - C. Ринковий цикл товару
 - D. Етап зрілості
2. ЕТАП ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ТОВАРУ, ЯКИЙ ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ НАСТУПНИМ: ШВИДКО ЗРОСТАЮЧИЙ РИНОК, ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ, ВІДПОВІДНА РЕАКЦІЯ КОНКУРЕНТІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Розробка
 - B. Ріст
 - C. Виведення на ринок
 - D. Зрілість
3. ЗАРЕЄСТРОВАНЕ У ВСТАНОВЛЕНОМУ ПОРЯДКУ ПОЗНАЧЕННЯ, ПРИВЛАСНЕНЕ ТОВАРУ ДЛЯ ВІДМІННОСТІ ЙОГО ВІД ІНШИХ І ВКАЗІВКИ НА ЙОГО ВИРОБНИКА - ЦЕ
 - A. Бренд
 - B. Логотип
 - C. Торговельна марка
 - D. Атмосфера
4. ОБРАЗ ТОВАРОВИРОБНИКА /АБО КОНКРЕТНОГО ТОВАРУ/, ЩО СФОРМОВАНИЙ У СВІДОМОСТІ СПОЖИВАЧІВ НА ТІЙ АБО ІНШІЙ ТЕРИТОРІЇ - ЦЕ
 - A. Бренд
 - B. Логотип
 - C. Торговельна марка
 - D. Атмосфера
5. ЗАГАЛЬНА ЧИСЕЛЬНІСТЬ АСОРТИМЕНТНИХ ГРУП - ЦЕ НАСТУПНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОВАРНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ
 - A. Глибина
 - B. Насиченість
 - C. Широта
 - D. Гармонійність
6. СУКУПНІСТЬ ВСІХ АСОРТИМЕНТНИХ ГРУП ТОВАРІВ, ПРОПОНОВАНИХ ПОКУПЦЯМ КОНКРЕТНИМ ПРОДАВЦЕМ - ЦЕ
 - A. Товарна номенклатура
 - B. Товарний асортимент
 - C. Життєвий цикл
 - D. Товарна політика
7. МІНІМАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЦІНИ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ
 - A. Витратами
 - B. Конкурентами
 - C. Постачальниками
 - D. Попитом
8. МЕТОД ЦІНОУТВОРЕННЯ, ЯКИЙ НАЙЧАСТІШЕ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ВИРОБНИКИ
 - A. Середні витрати плюс прибуток
 - B. На основі аналізу беззбитковості й забезпечення цільового прибутку

- C. На основі цінності товару
 - D. На основі рівня поточних цін
9. ЦІНА, ЯКА ВКЛЮЧАЄ ВИТРАТИ ПО ДОСТАВЦІ З КОНКРЕТНОГО МІСТА, НЕ ЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ЗВІДКИ В ДІЙСНОСТІ БУВ ВІДВАНТАЖЕНИЙ ТОВАР, ВСТАНОВЛЕНА
- A. Стосовно до базисного пункту
 - B. У місці походження товару
 - C. Як єдина ціна із включеними в неї витратами по доставці
 - D. Залежно від варіанту товару
10. СТРАТЕГІЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ «ЗНЯТТЯ ВЕРШКІВ» ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ДЛЯ
- A. «Збиткового лідера»
 - B. Товару низької якості
 - C. Товару, що вийшов з моди
 - D. Нового товару високої якості

ТЕМА 5. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ

- 5.1. Кадрова політика на підприємстві.
- 5.2. Класифікація персоналу підприємства.
- 5.3. Визначення чисельності працівників.
- 5.4. Продуктивність праці персоналу.
- 5.5. Соціально-економічна сутність заробітної плати.
- 5.6. Форми і системи оплати праці.
- 5.7. Тарифна система оплати праці.
- 5.8. Особливості організації оплати праці на підприємстві в сучасних умовах.

5.1. Кадрова політика на підприємстві

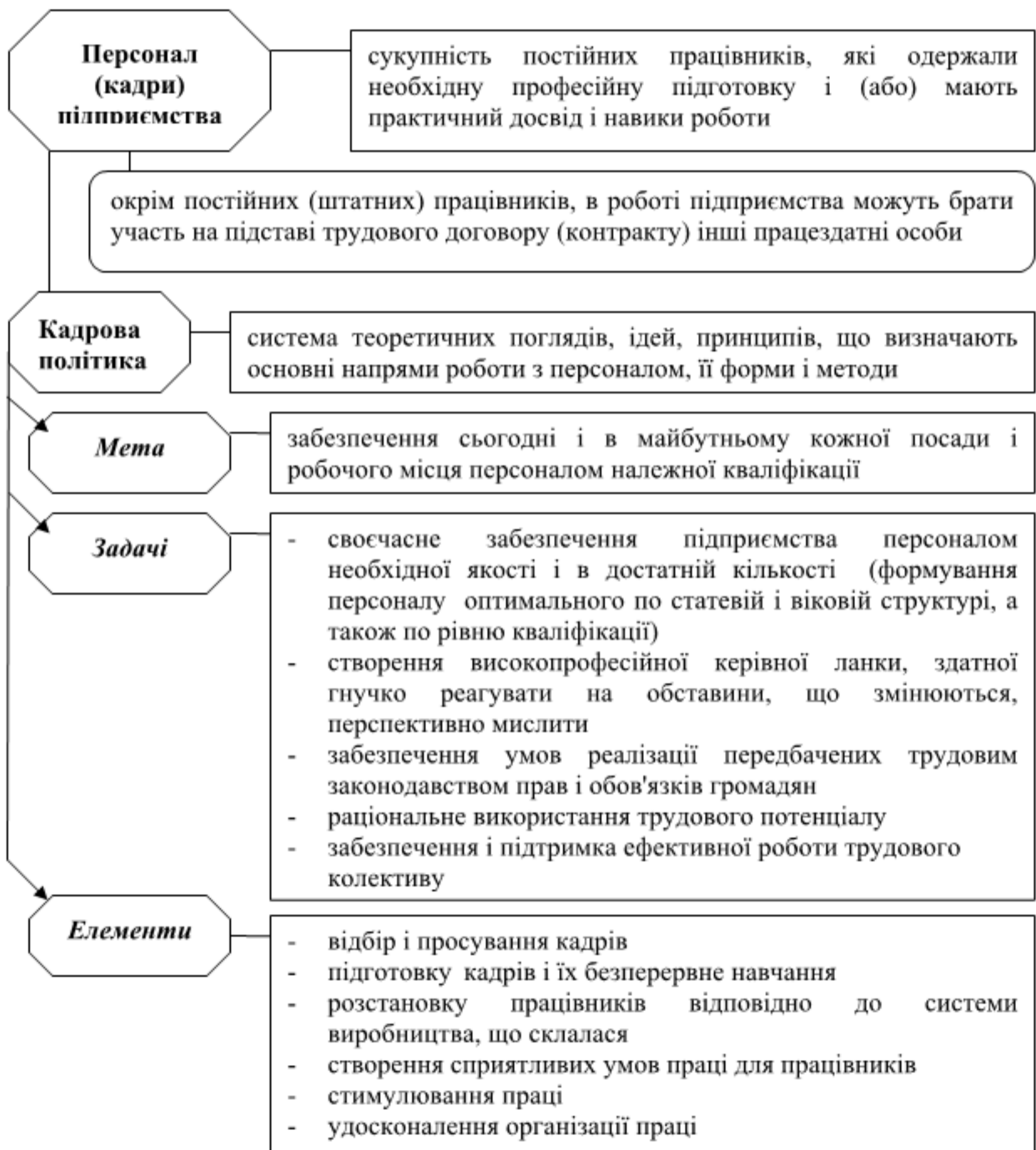

Рис.5.1.1. Характеристика кадрової політики підприємства

Рис.5.1.2. Чинники, що впливають на кадрову політику

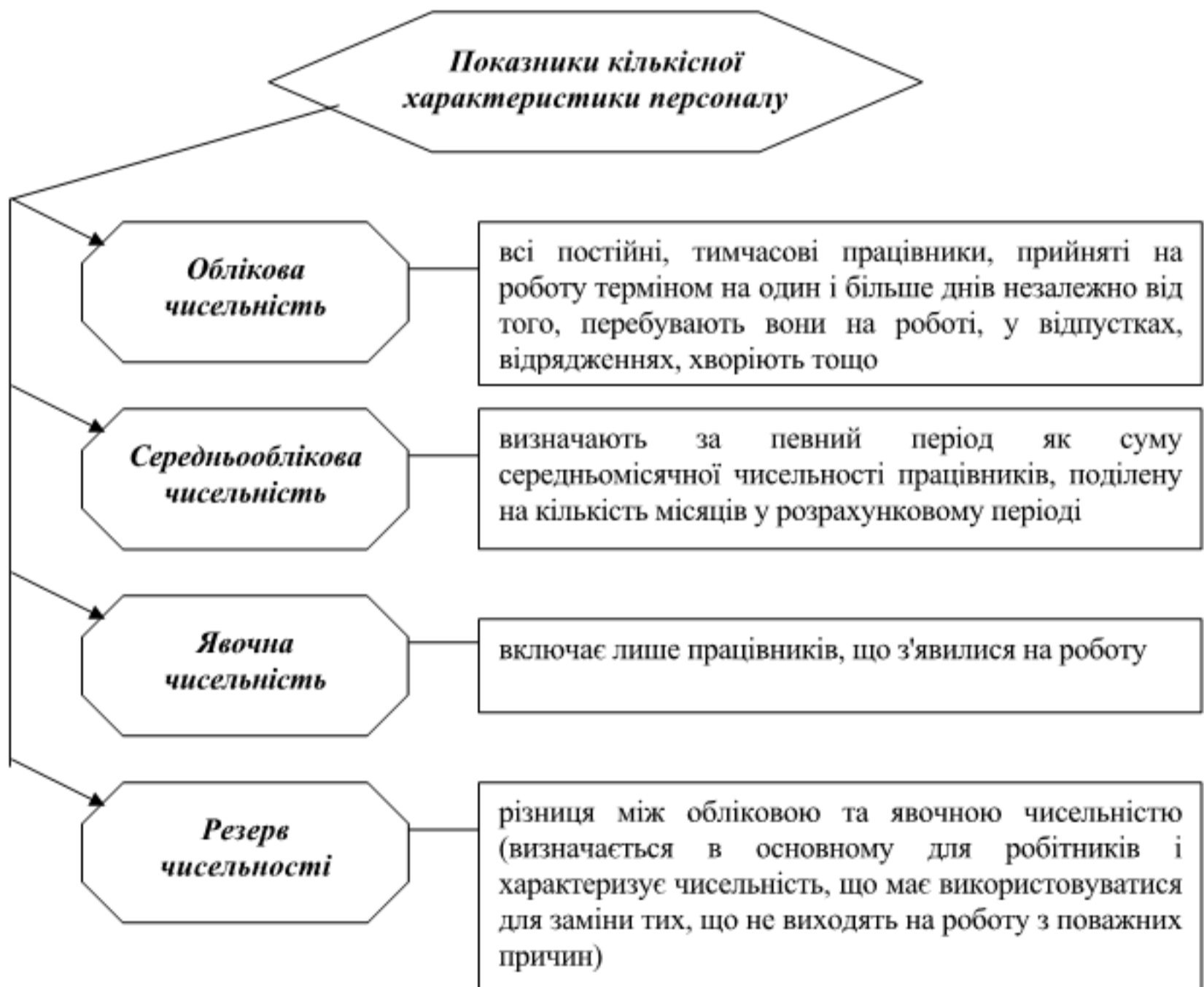

Рис.5.1.3. Кількісна характеристика персоналу

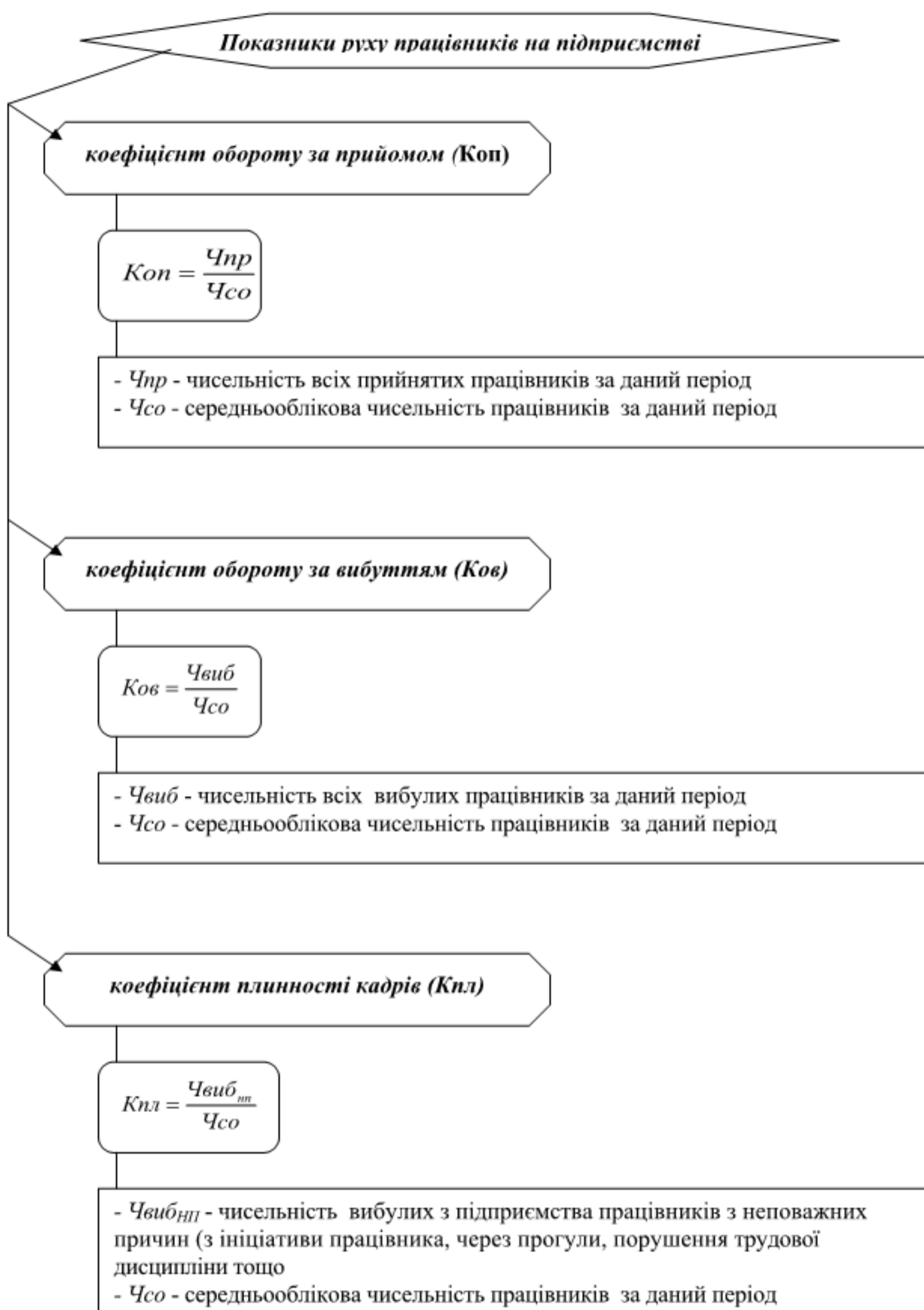

Рис.5.1.4. Характеристика руху (обороту) персоналу

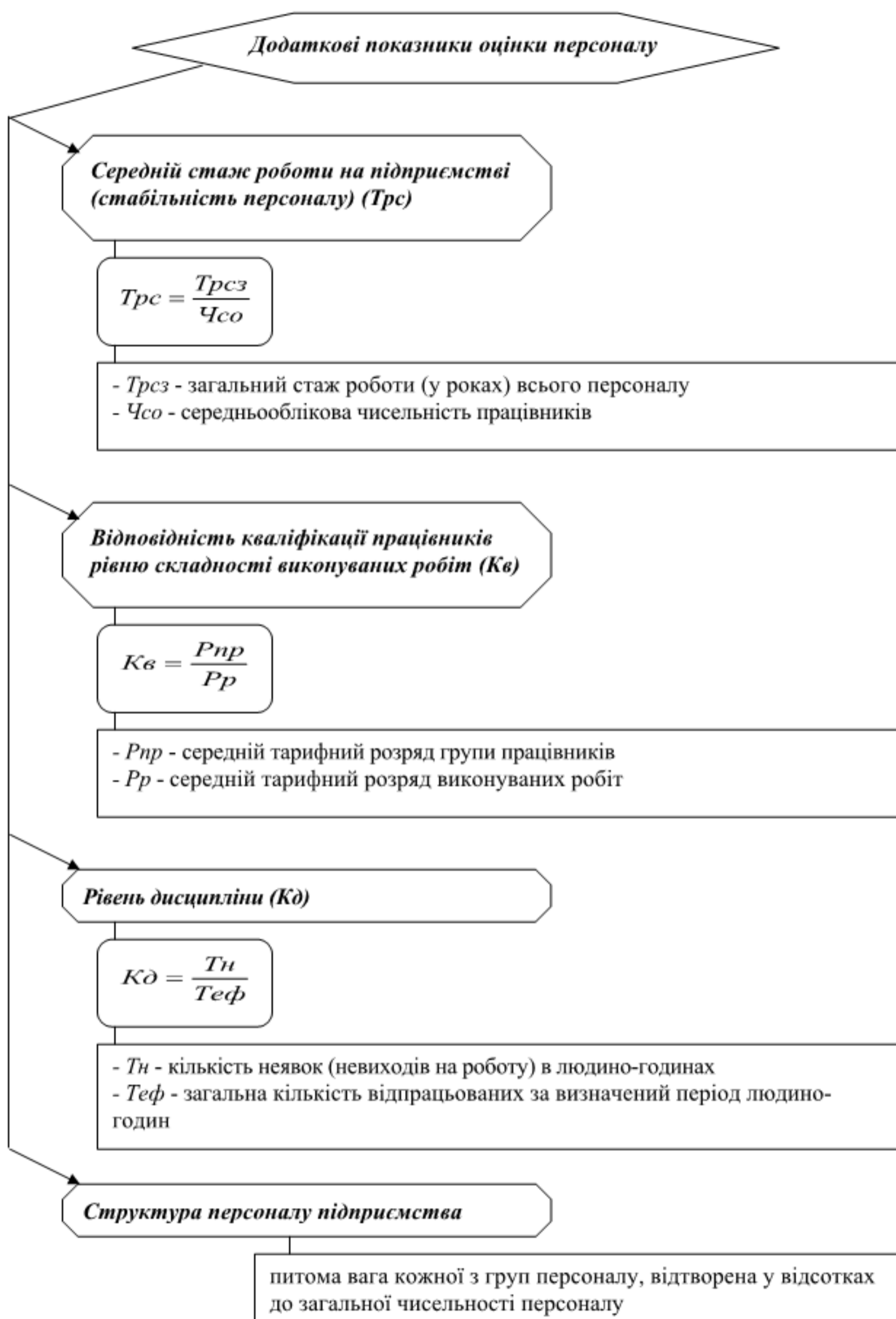

Рис.5.1.5. Додаткові показники оцінки персоналу

5.2. Класифікація персоналу підприємства

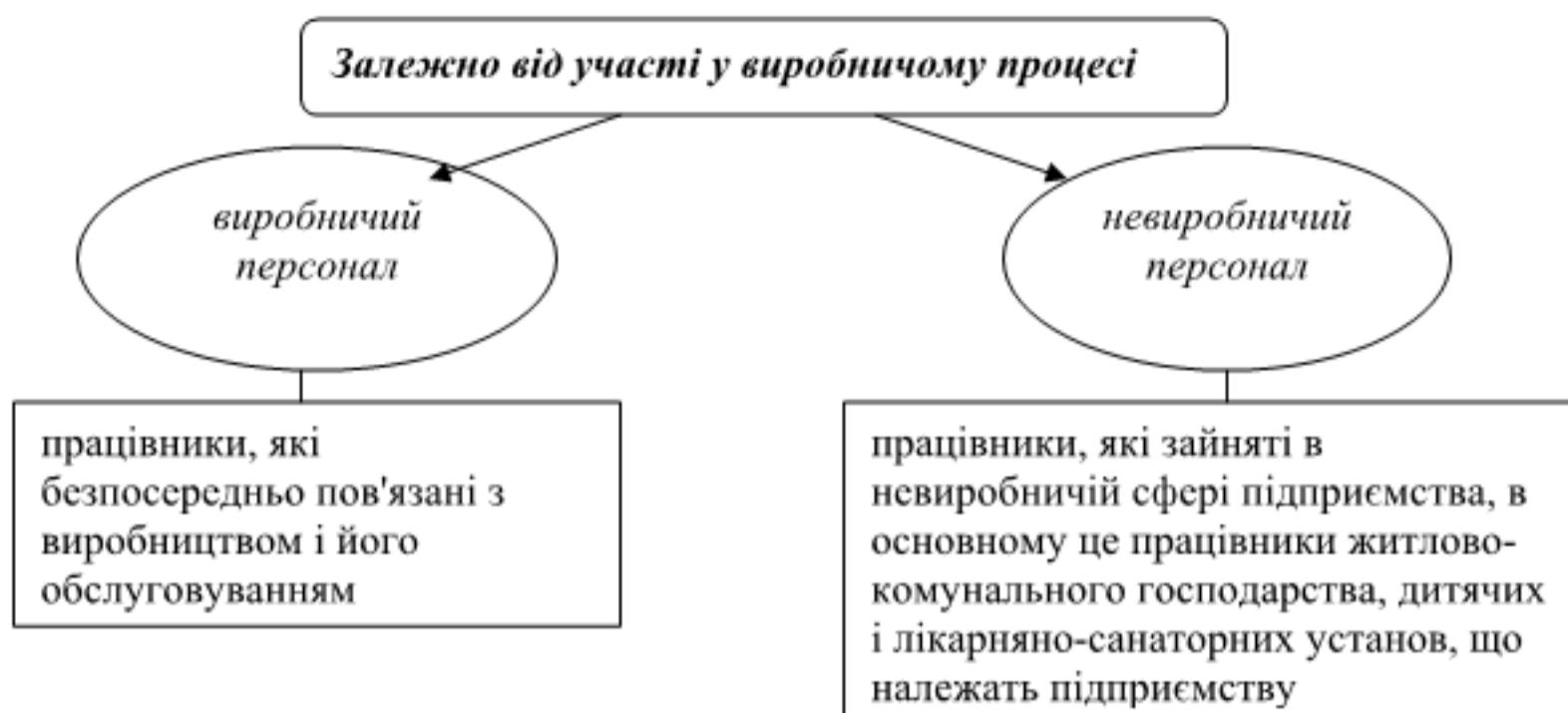

Рис.5.2.1. Класифікація персоналу залежно від участі у виробничому процесі

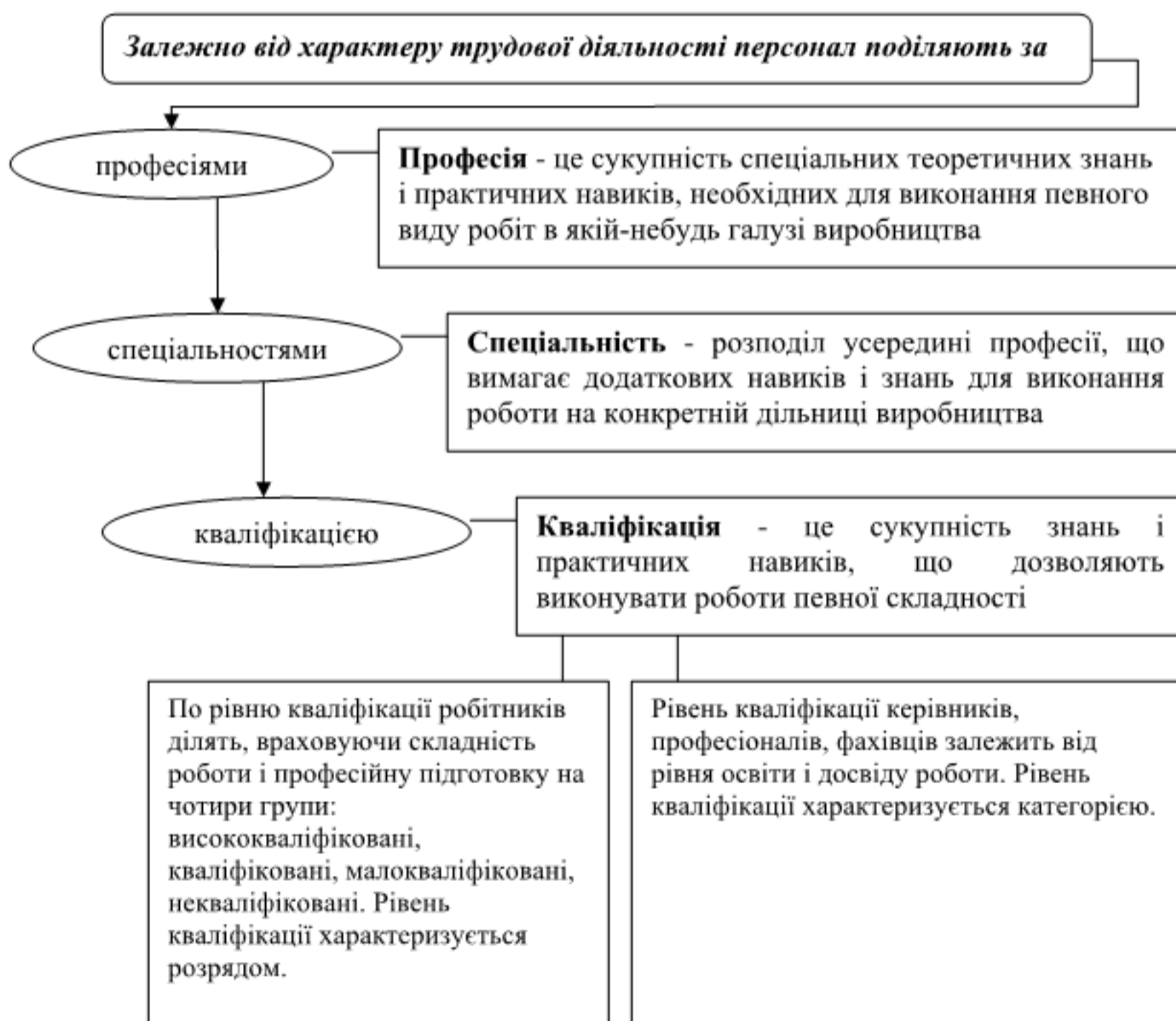

Рис.5.2.2. Класифікація персоналу залежно від участі у виробничому процесі

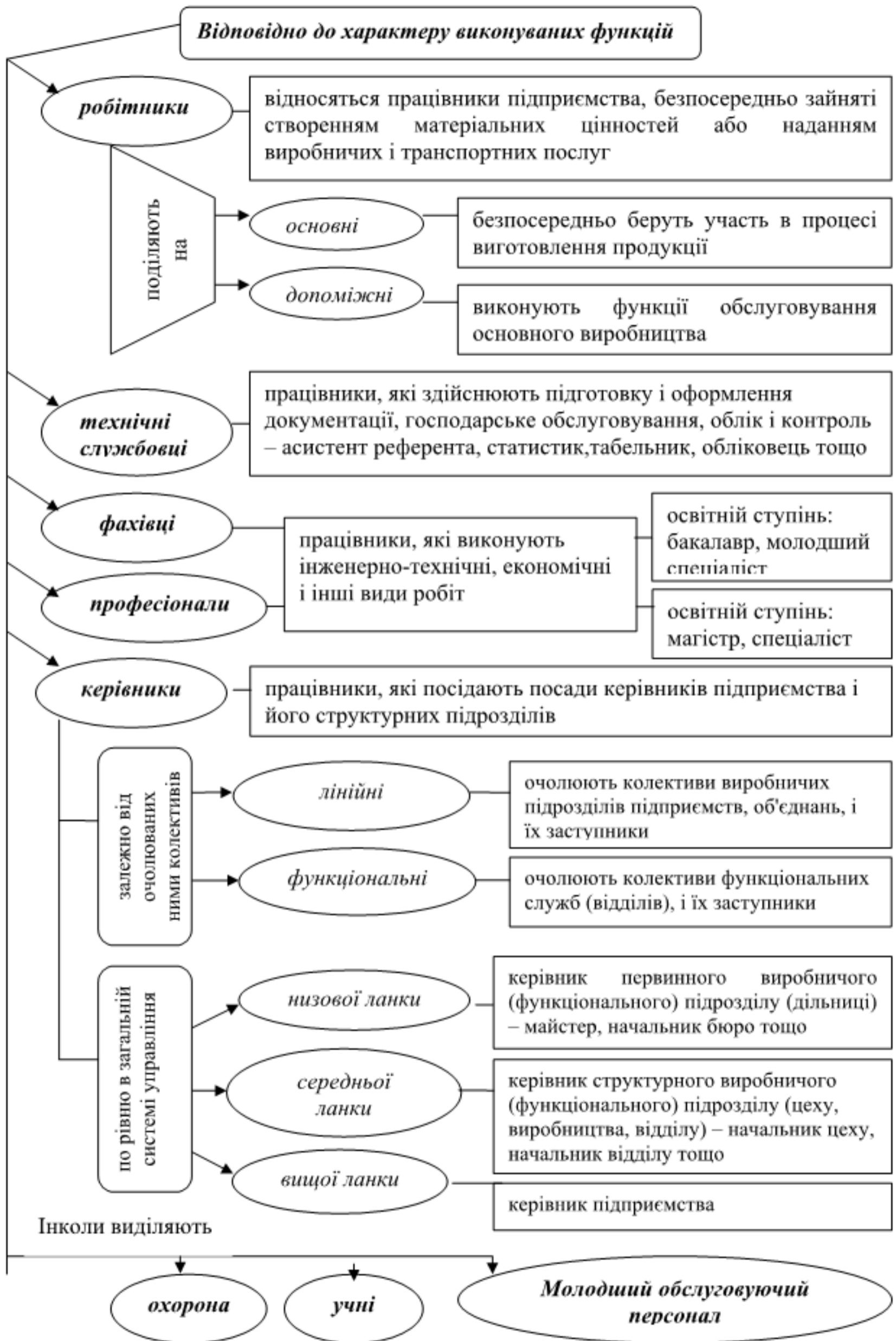

Рис.5.2.3. Класифікація виробничого персоналу відповідно до характеру виконуваних функцій

Рис.5.2.4. Класифікація персоналу за стажем роботи

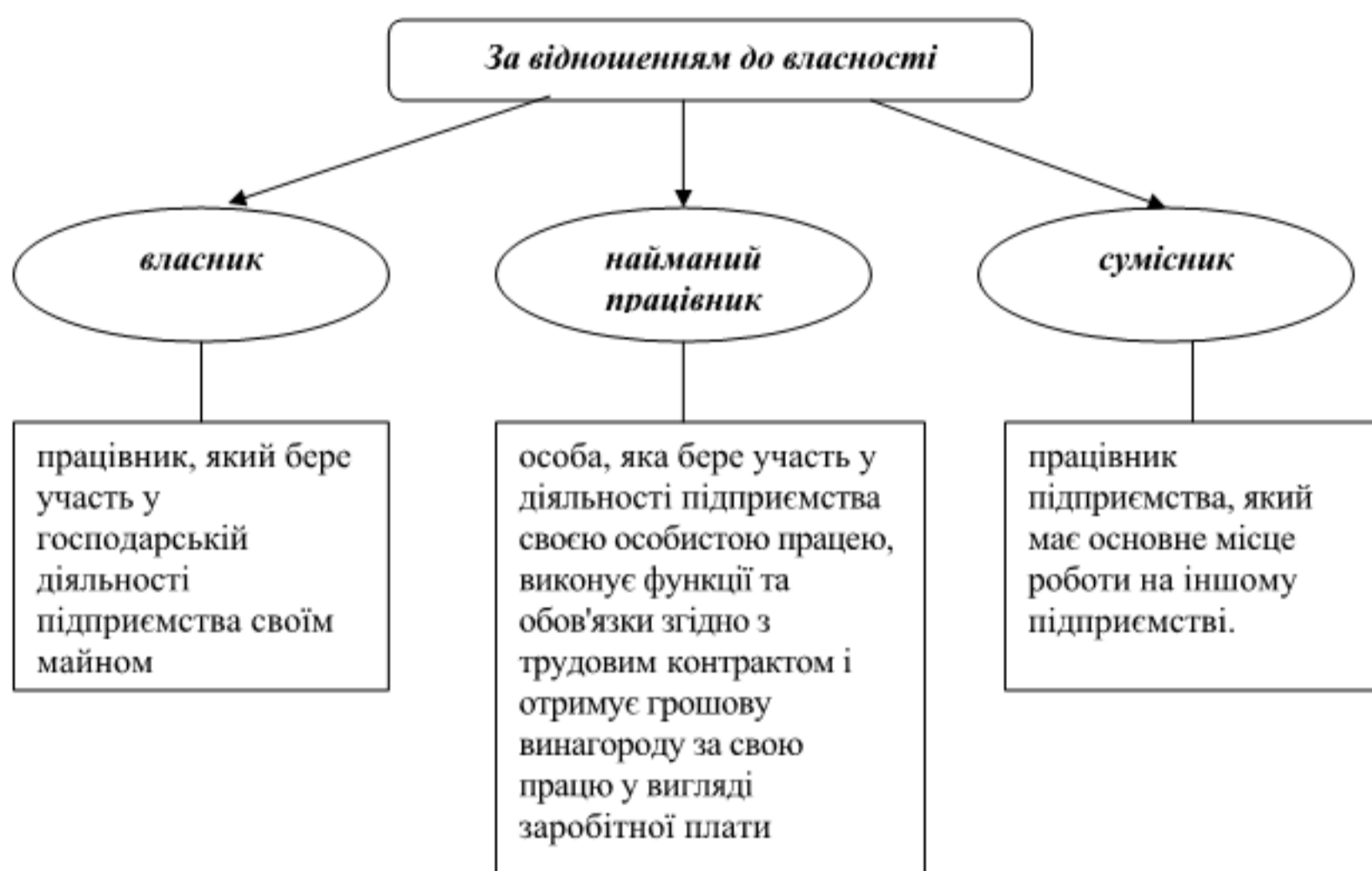

Рис.5.2.5. Класифікація персоналу за відношенням до власності

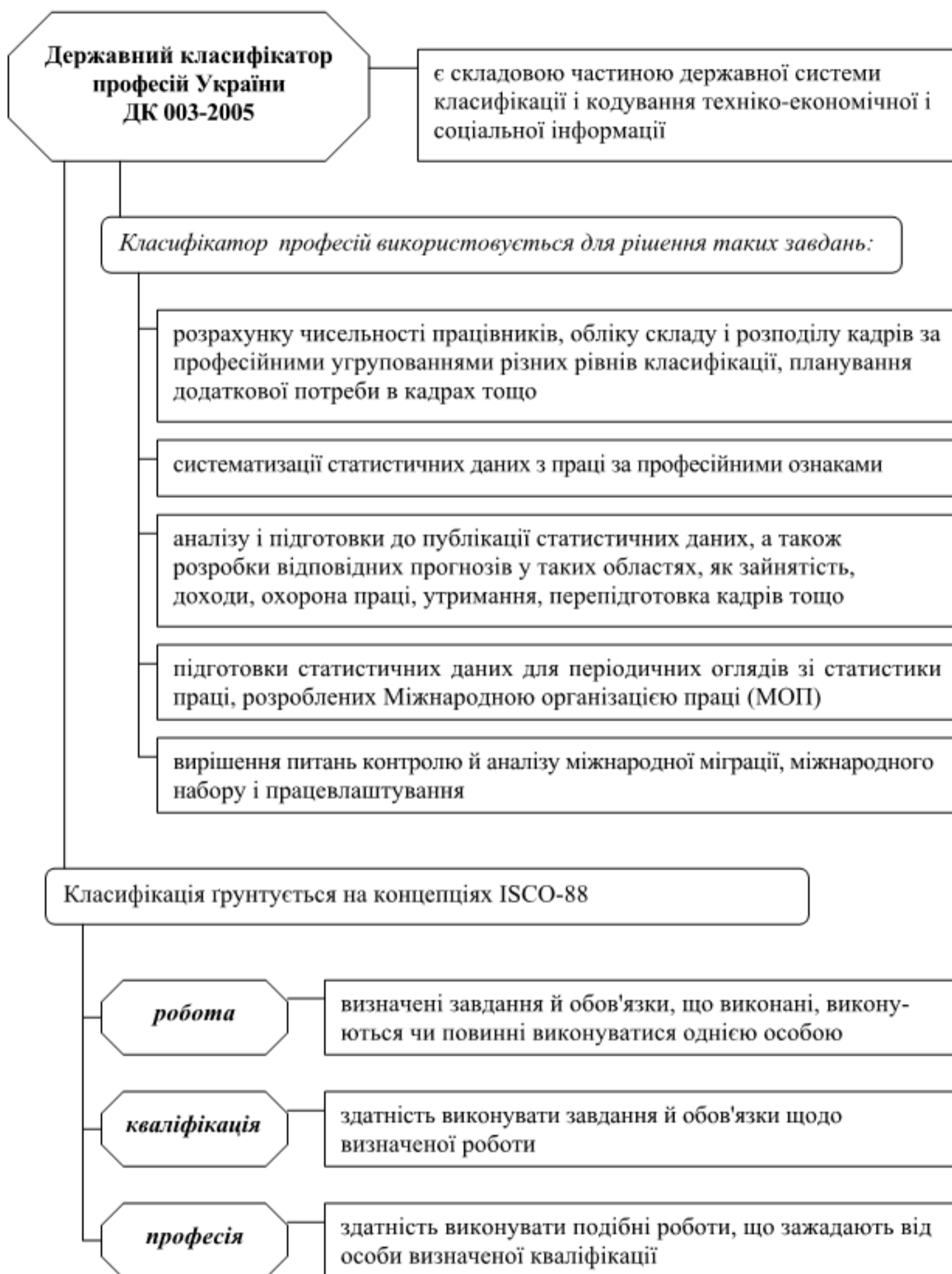

Рис.5.2.6. Сутність та значимість Державного класифікатора професій України

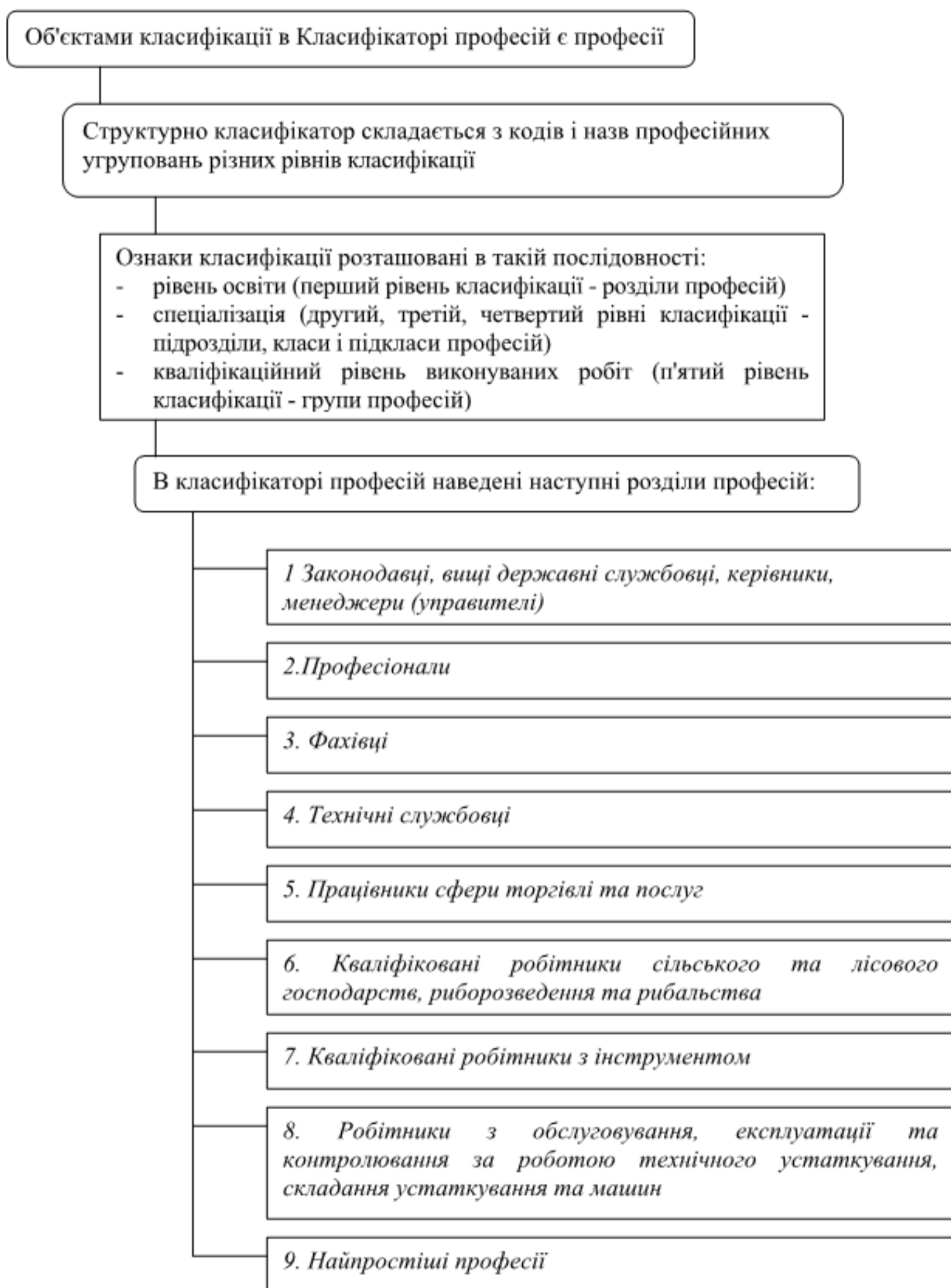

Рис.5.2.7. Об'єкти класифікації Державного класифікатора професій України

5.3. Визначення чисельності працівників

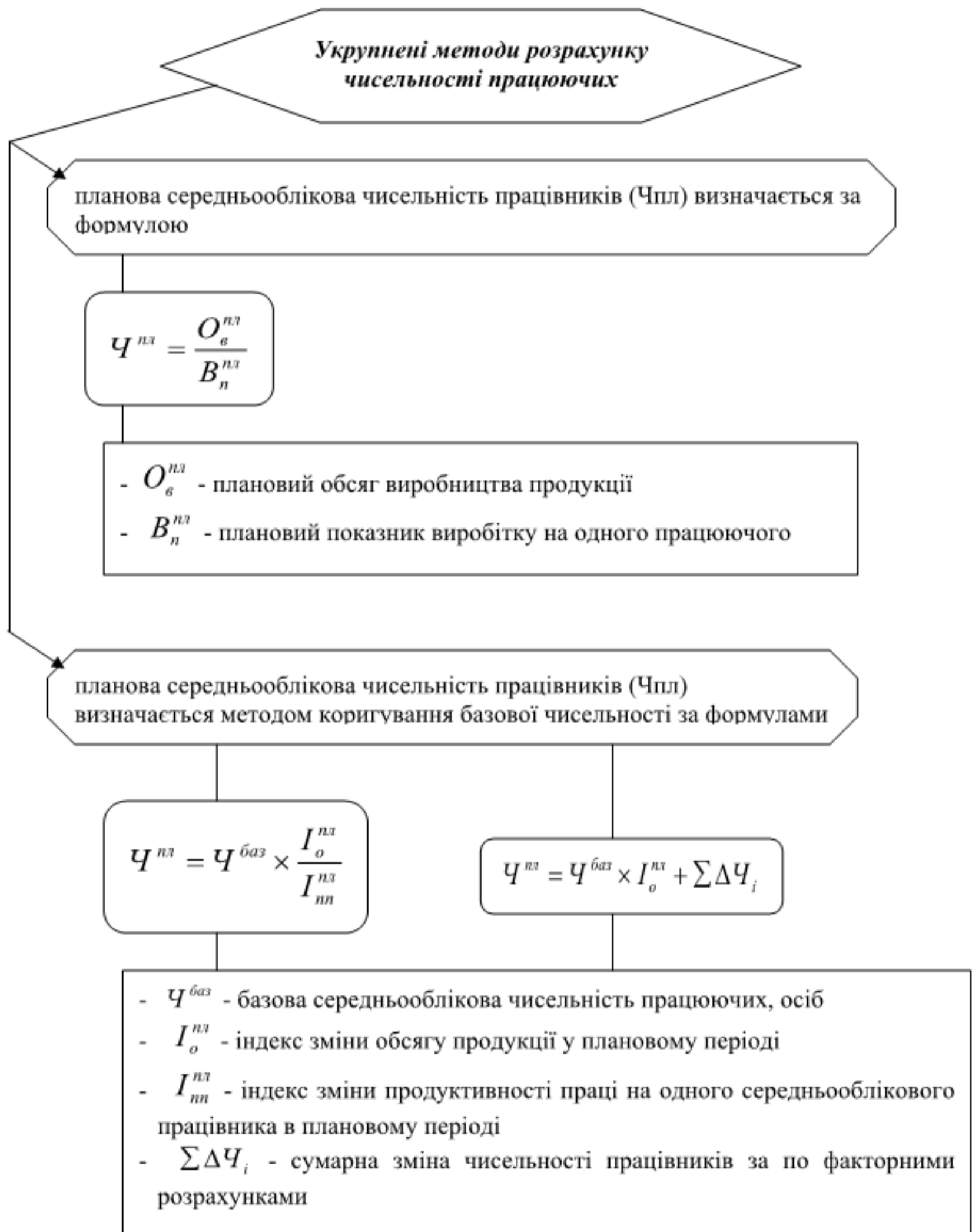

Рис.5.3.1. Укрупнені методи розрахунку чисельності працюючих

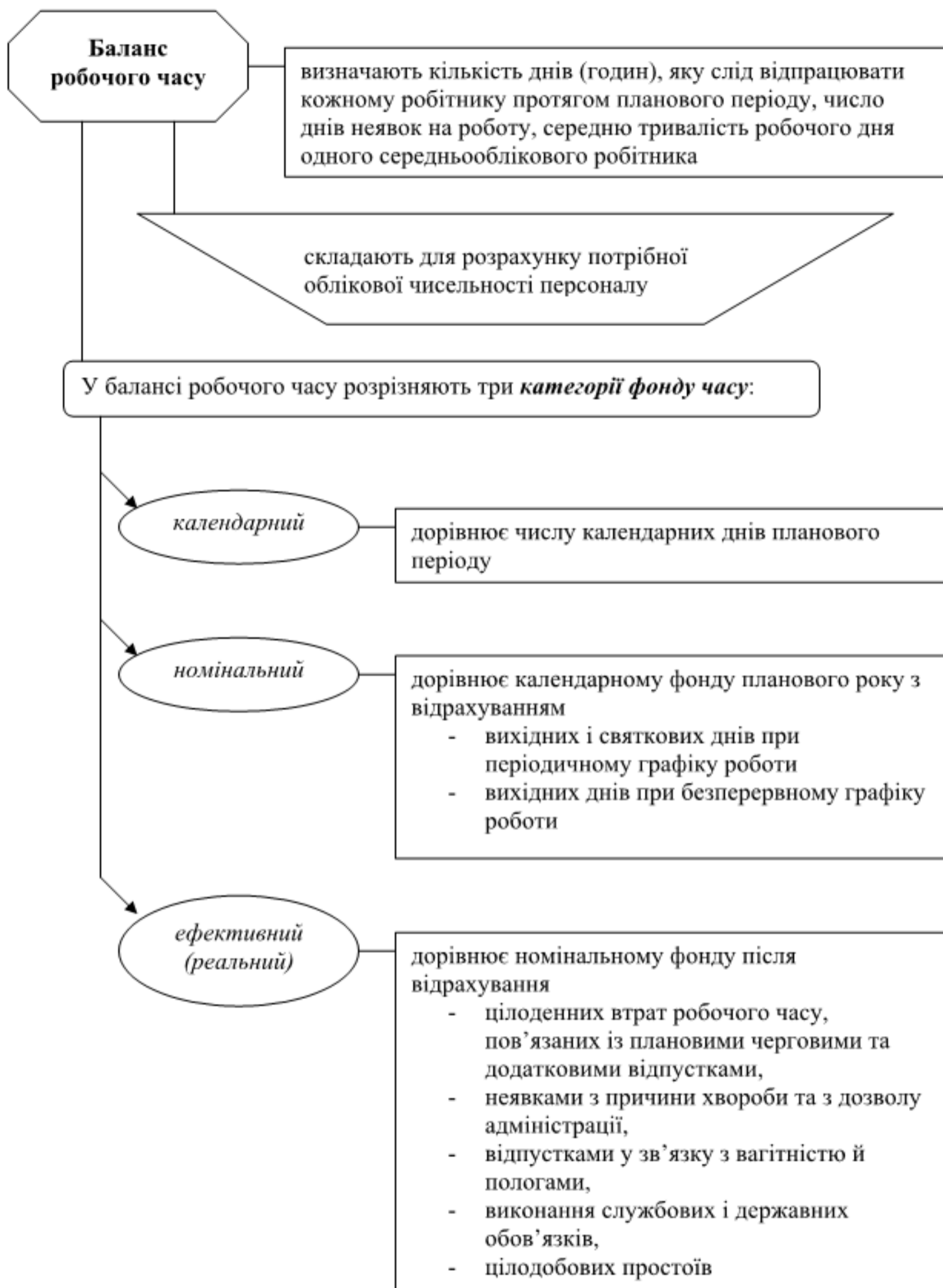

Рис.5.3.2. Баланс робочого часу

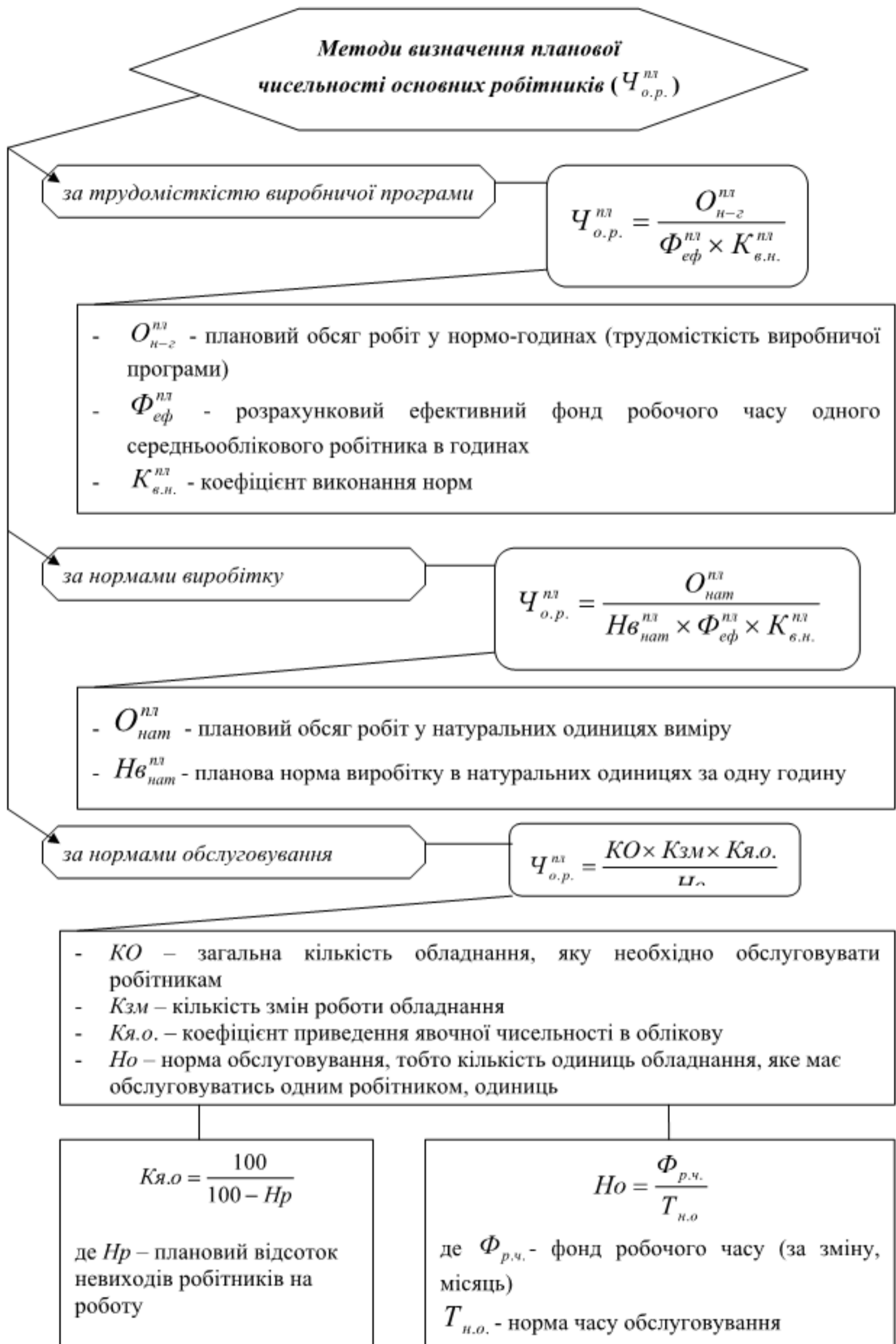

Рис.5.3.3. Деталізовані методи визначення чисельності основних робітників

Рис.5.3.4. Деталізовані методи визначення чисельності інших категорій працівників

5.4. Продуктивність праці персоналу

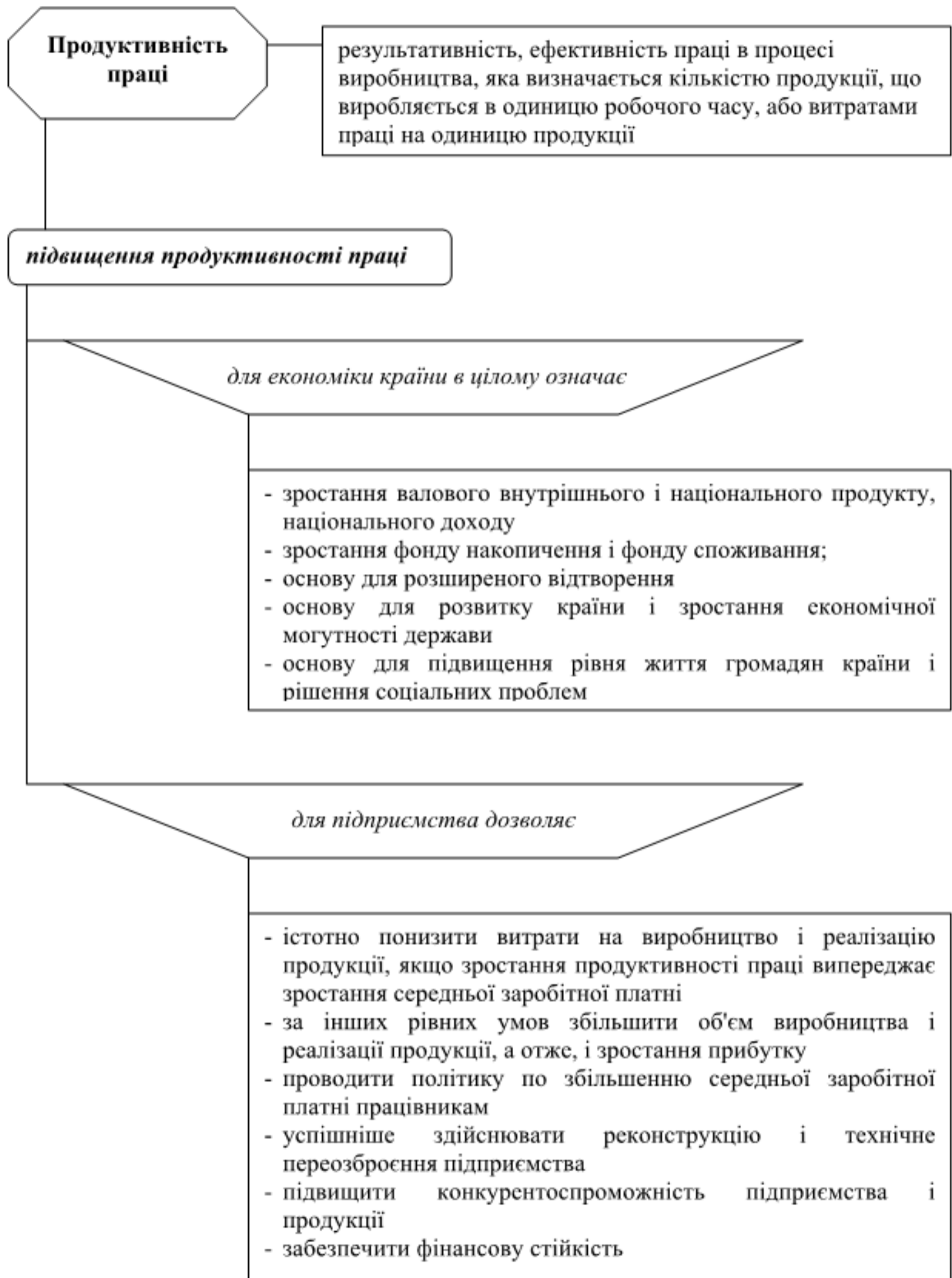

Рис.5.4.1. Сутність та значимість продуктивності праці

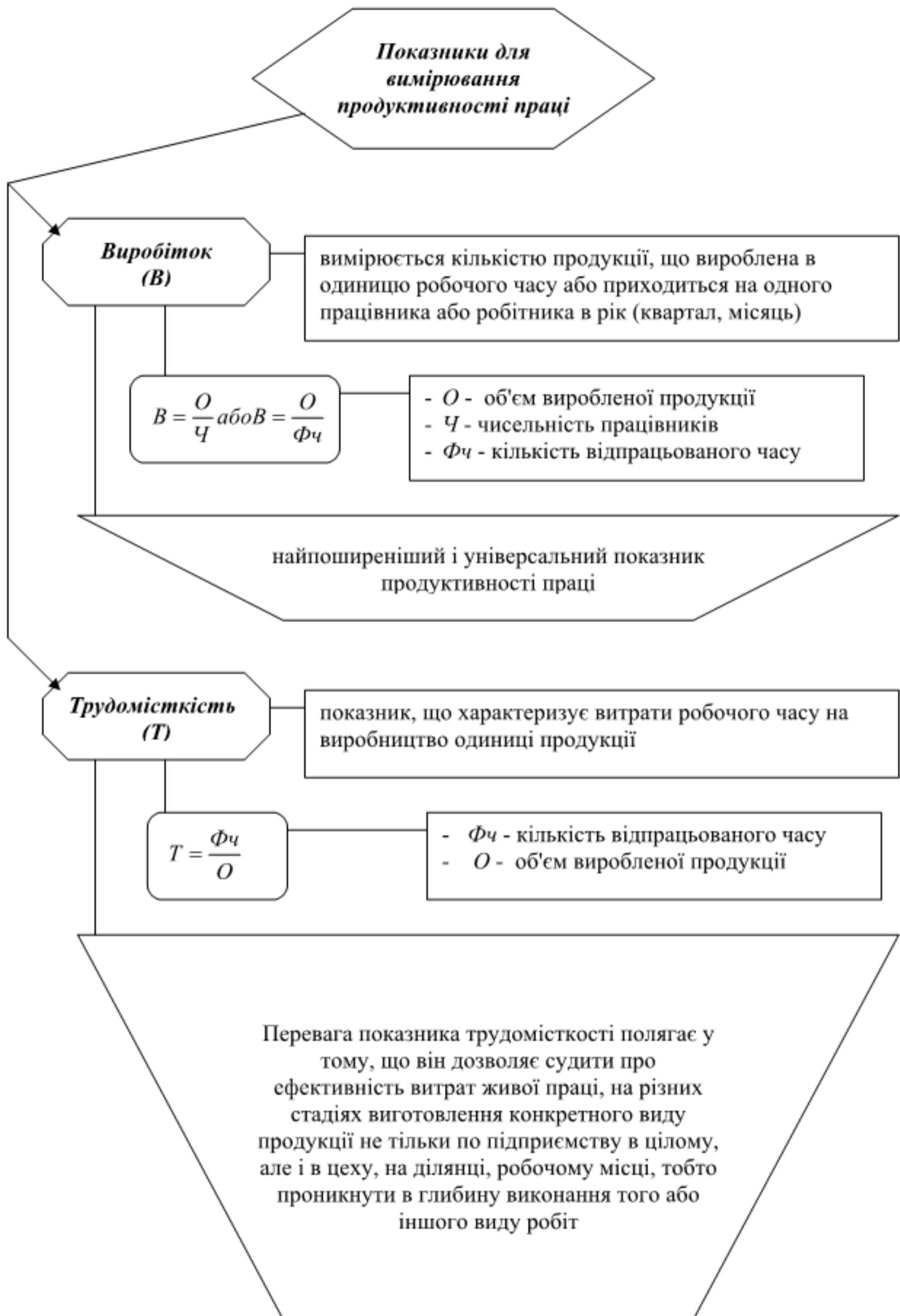

Рис.5.4.2. Показники для вимірювання продуктивності праці

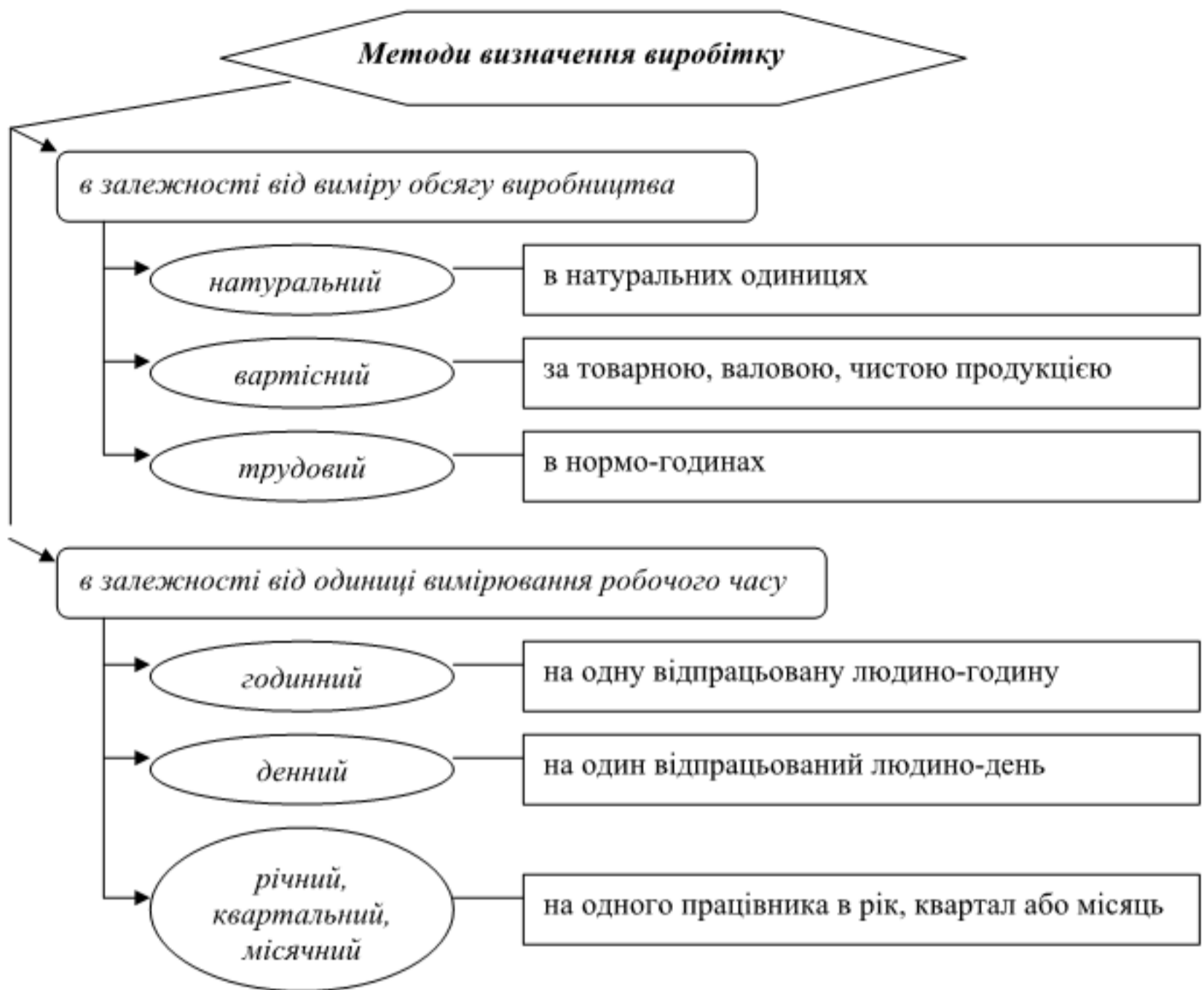

Рис.5.4.3. Методи визначення виробітку

Рис.5.4.4. Види трудомісткості

Рис.5.4.5. Чинники зростання продуктивності праці залежно від можливостей впливу на діяльність суб'єктів господарювання

5.5. Соціально-економічна сутність заробітної плати

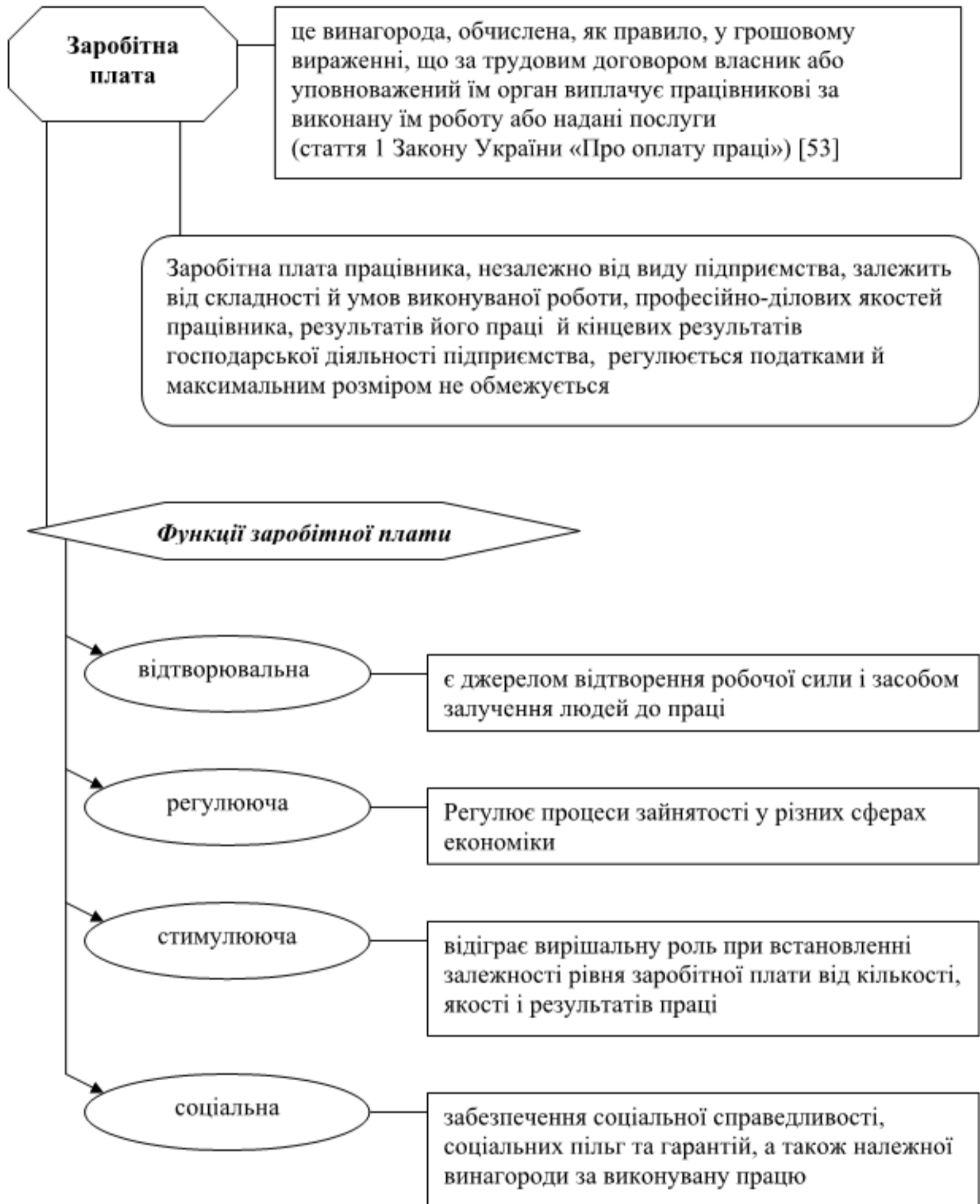

Рис.5.5.1. Сутність та функції заробітної плати

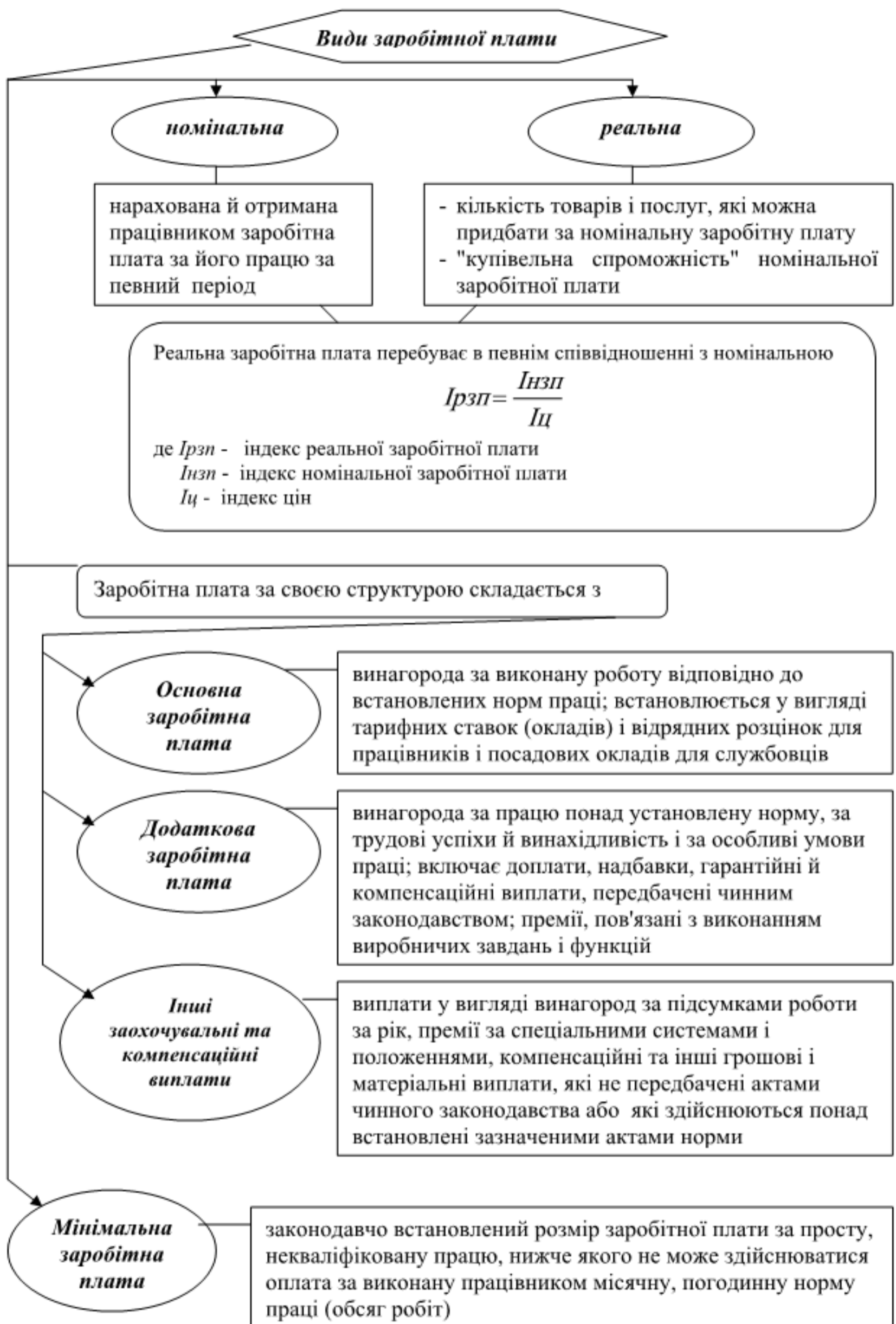

Рис.5.5.2. Види заробітної плати

5.6. Форми й системи оплати праці

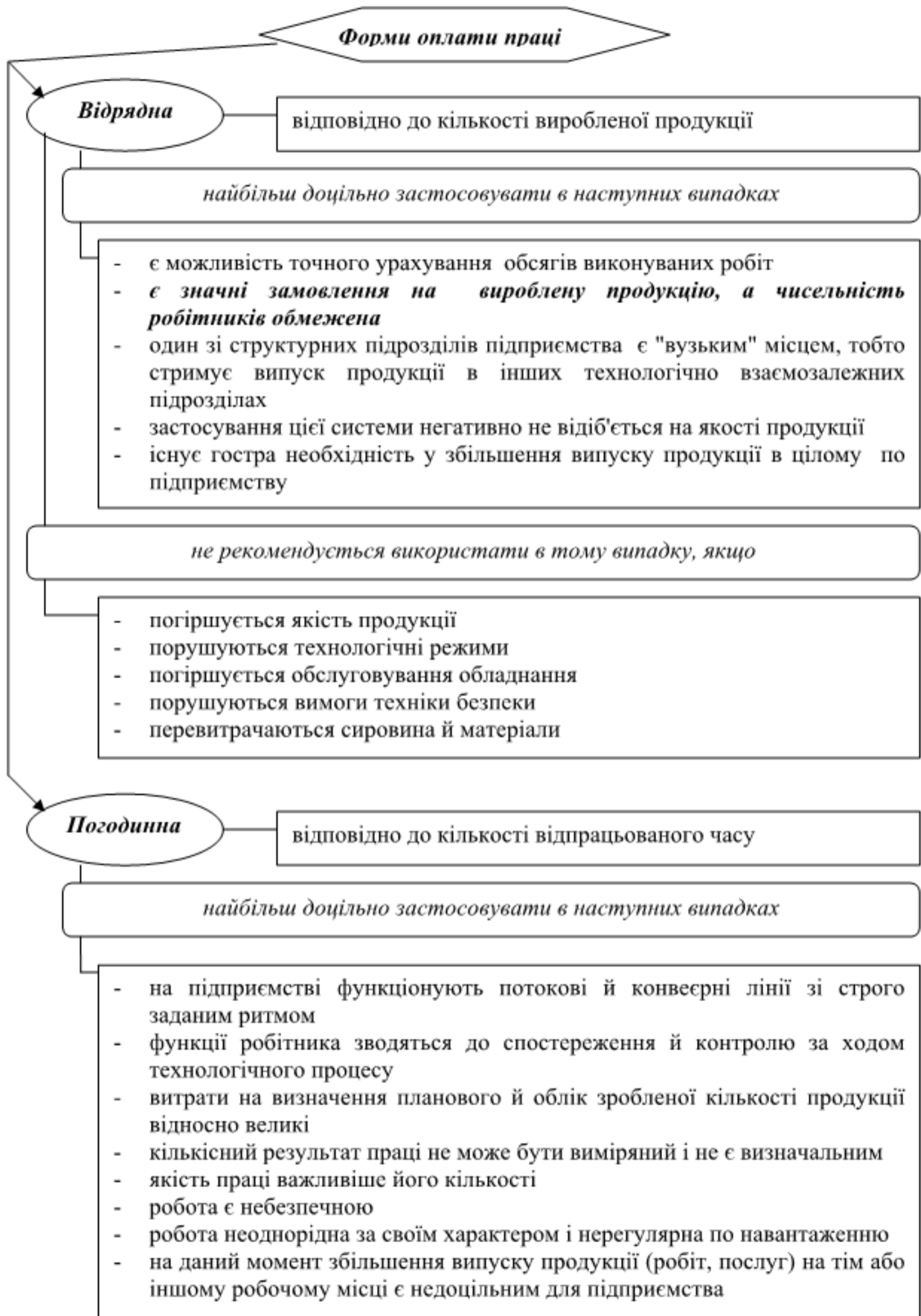

Рис.5.6.1. Характеристика форм оплати праці

Рис.5.6.2. Форми і системи оплати праці

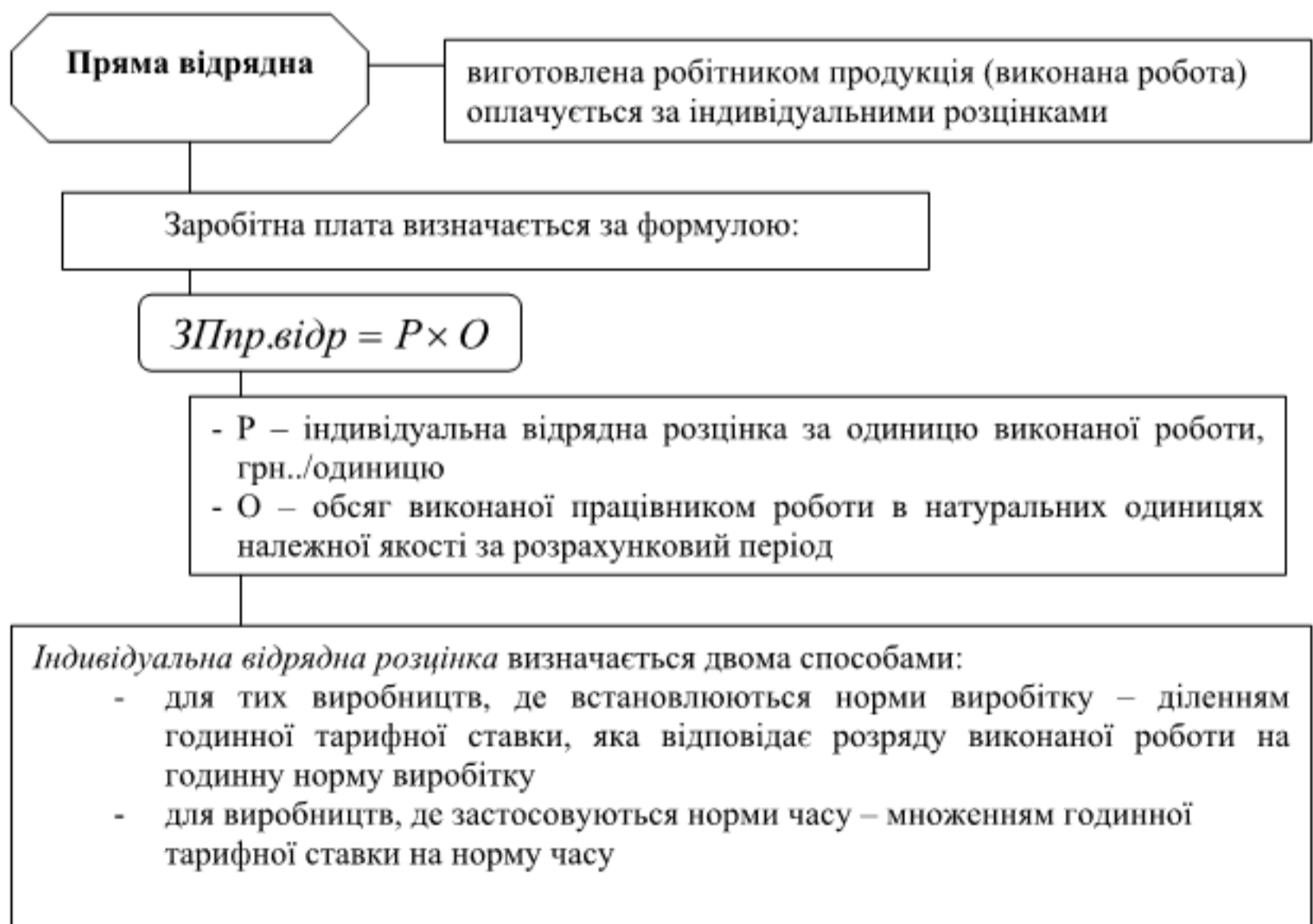

Рис.5.6.3. Пряма відрядна система оплати праці

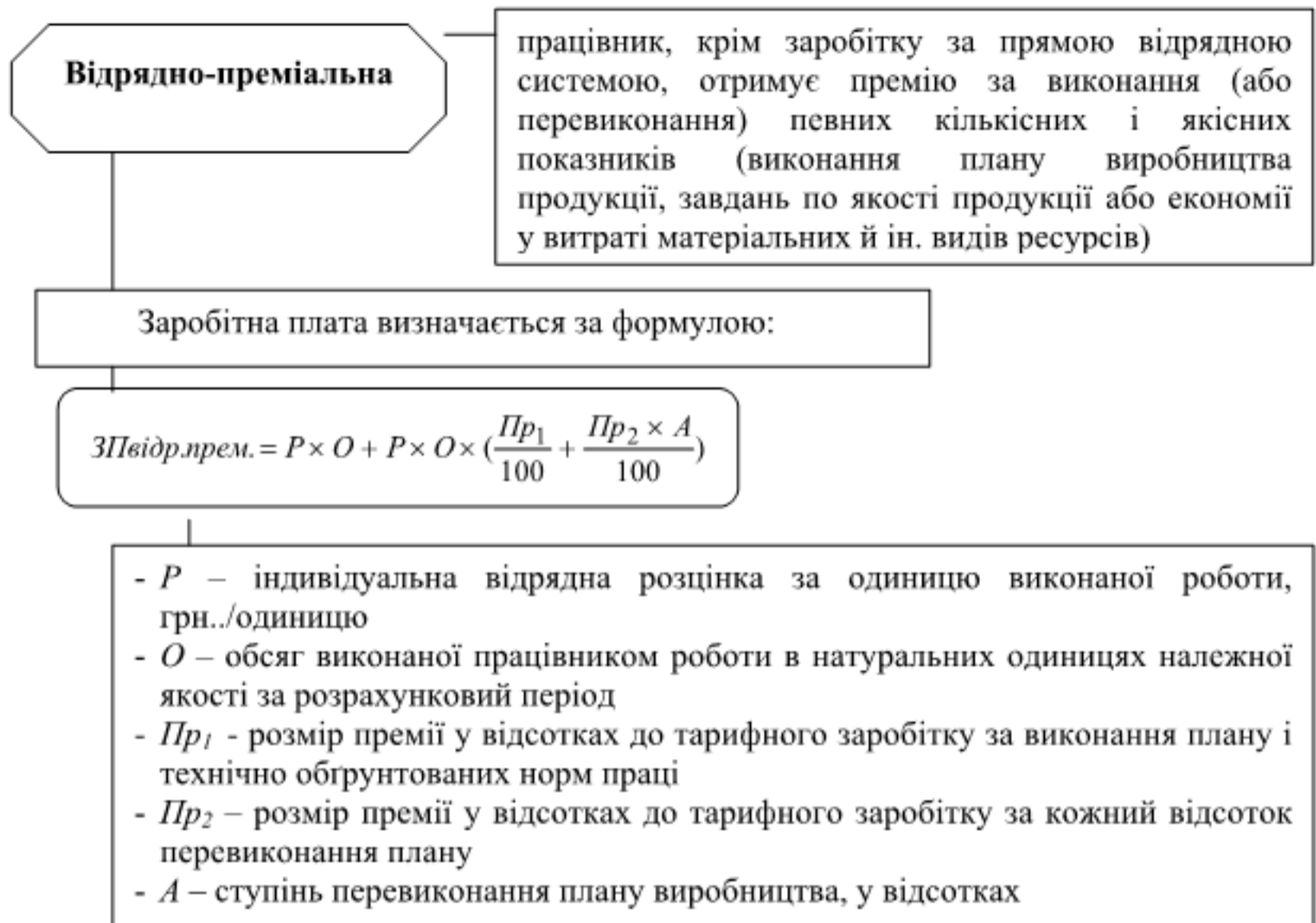

Рис.5.6.4. Відрядно-преміальна система оплати праці

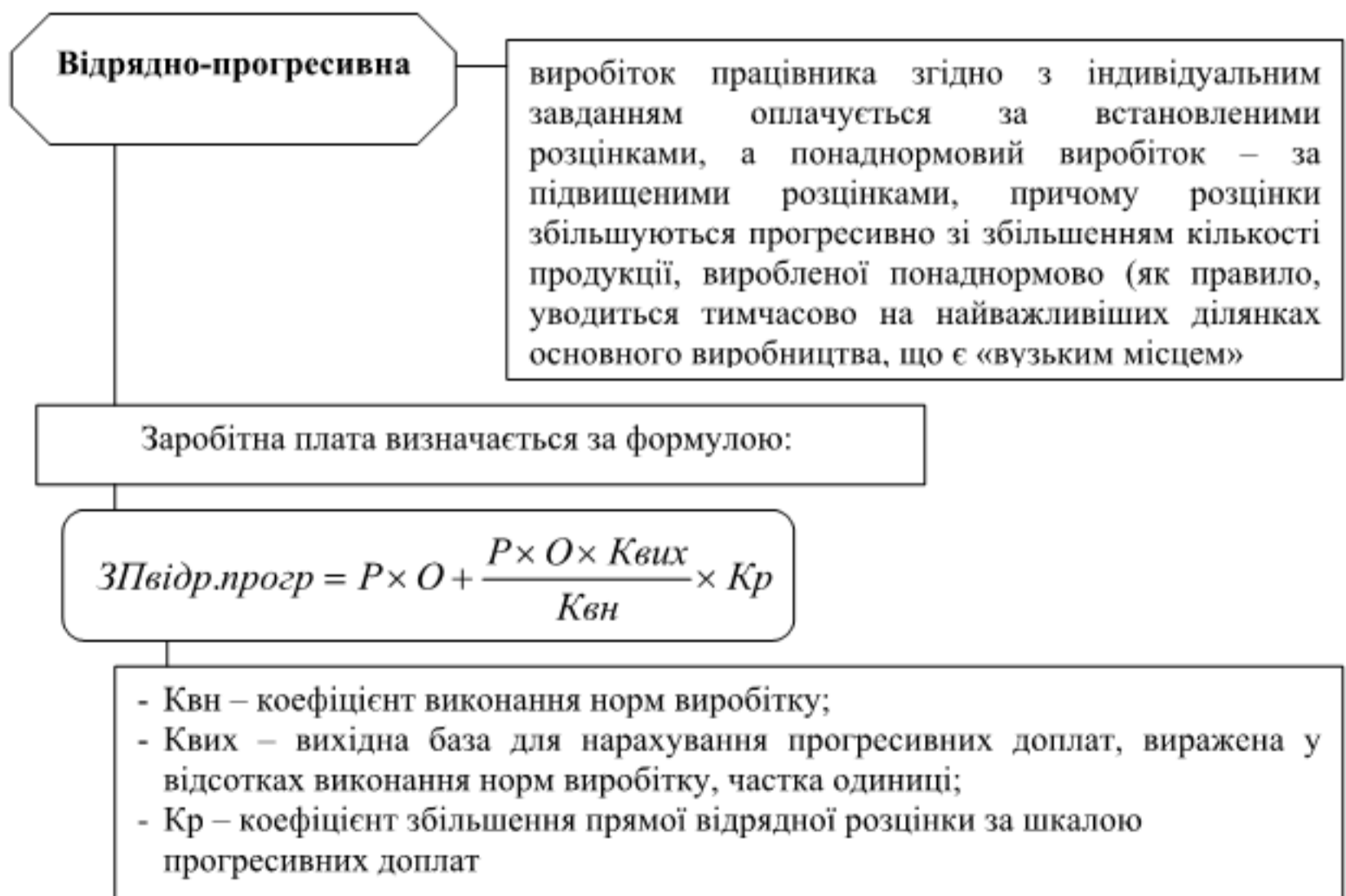

Рис.5.6.5. Відрядно-прогресивна система оплати праці

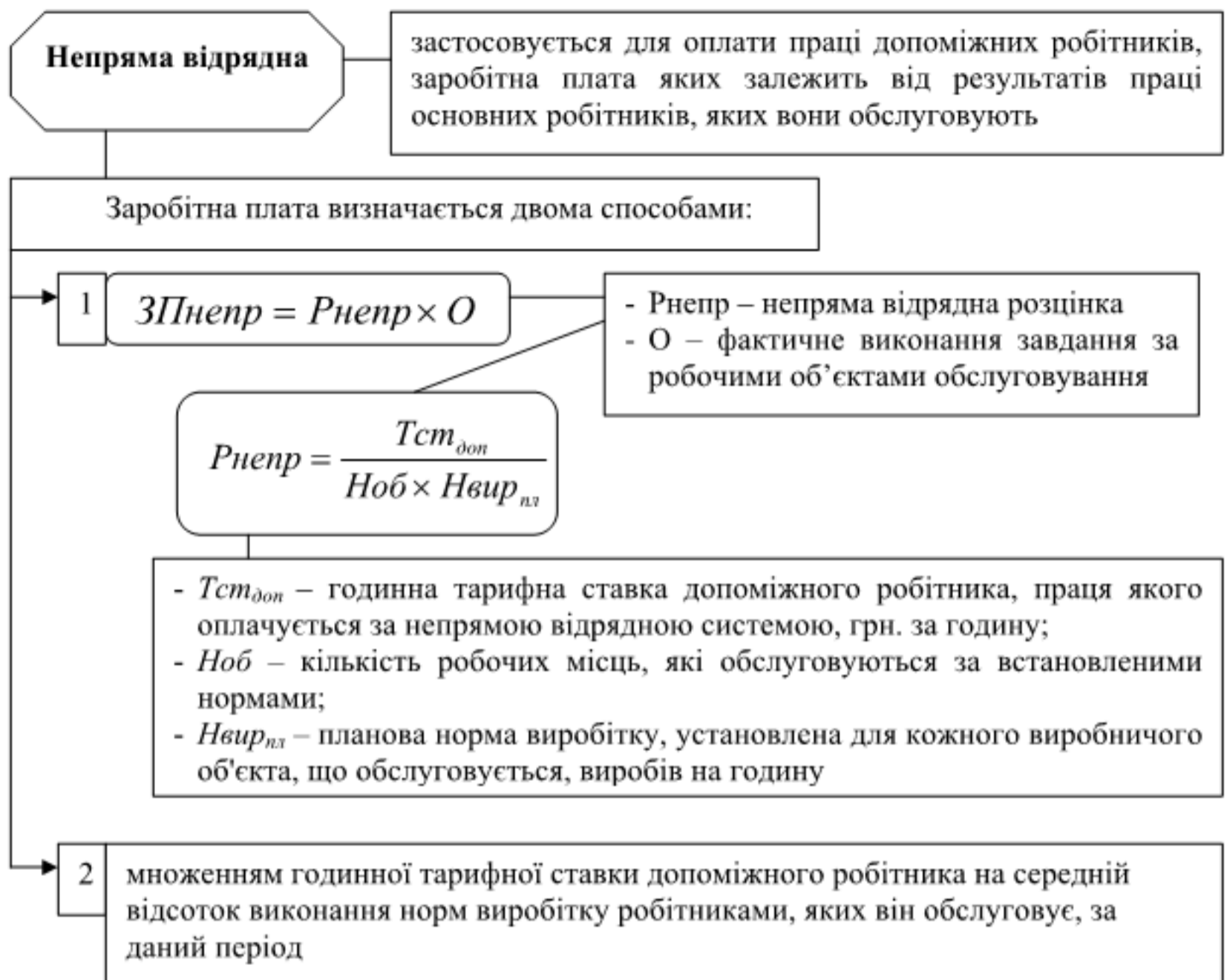

Рис.5.6.6. Непряма відрядна система оплати праці

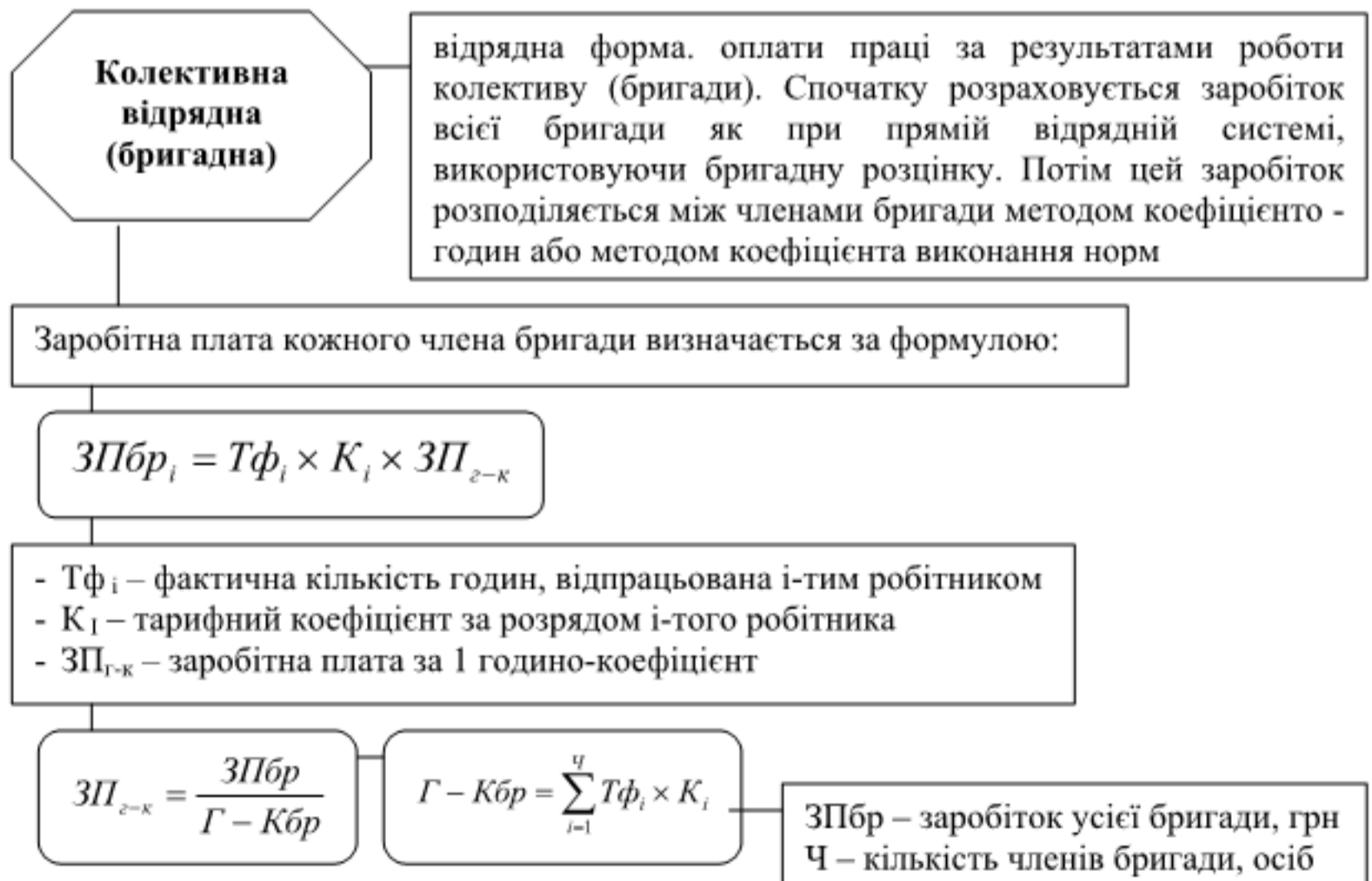

Рис.5.6.7. Колективна відрядна система оплати праці

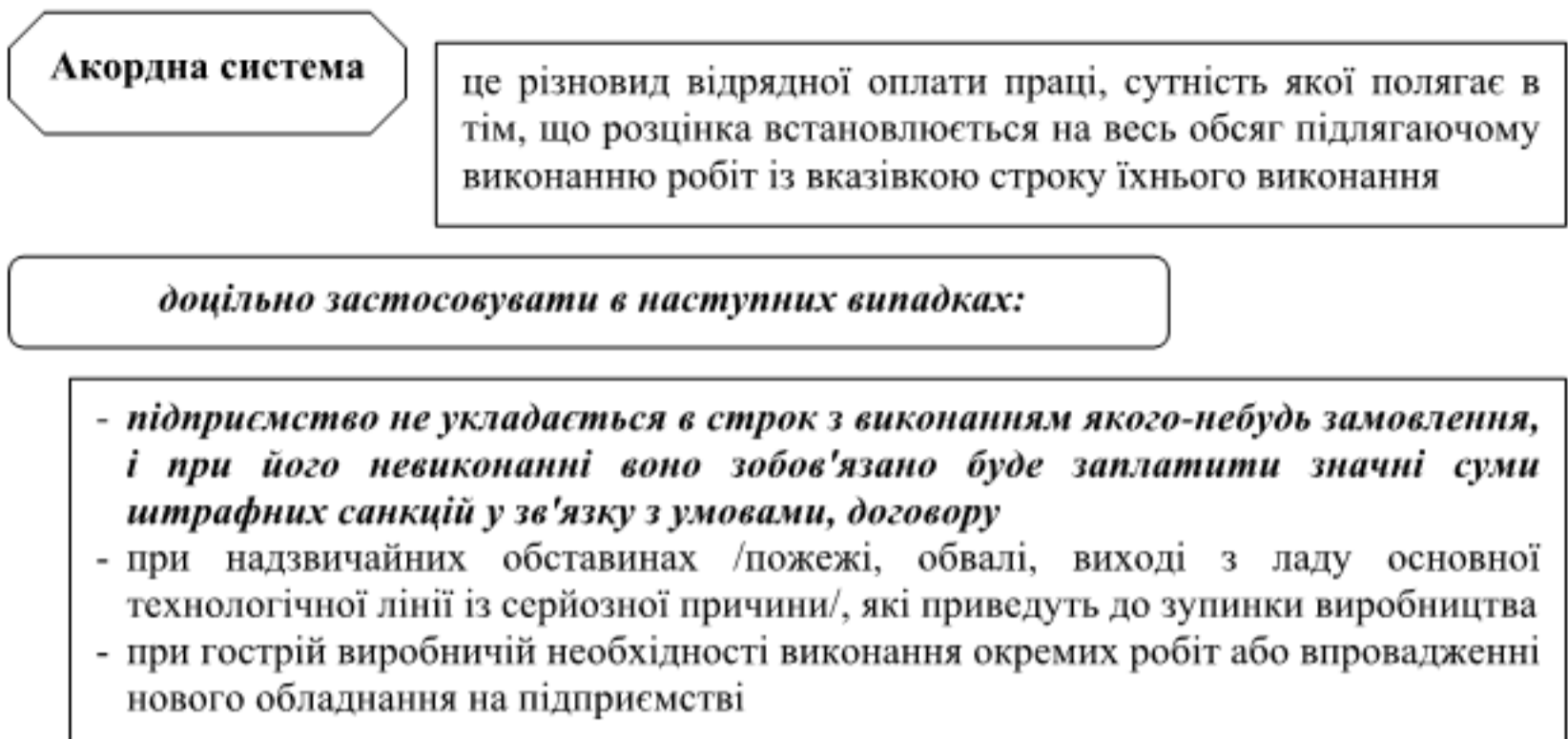

Рис.5.6.8. Акордна система оплати праці

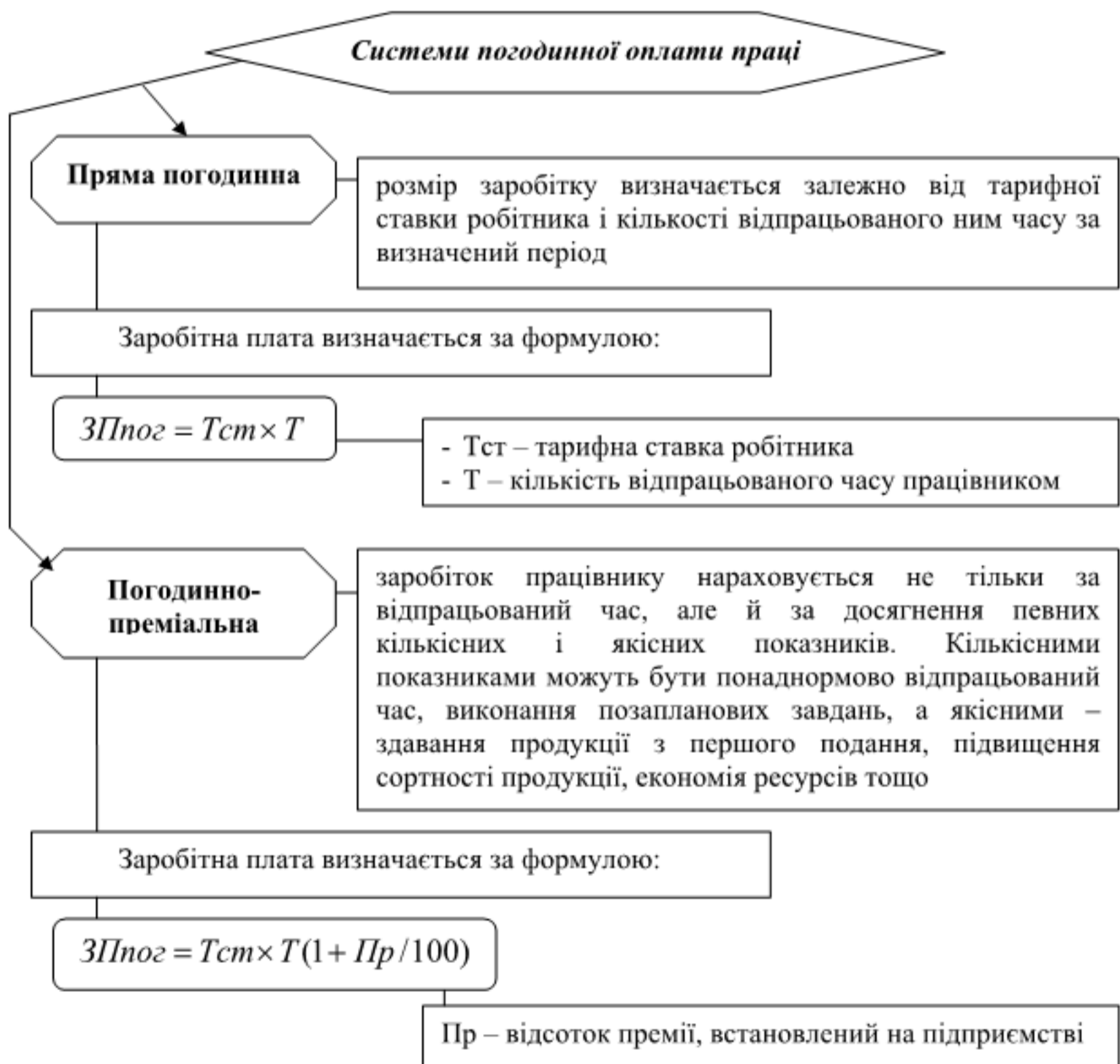

Рис.5.6.9. Системи погодинної оплати праці

5.7. Тарифна система оплати праці

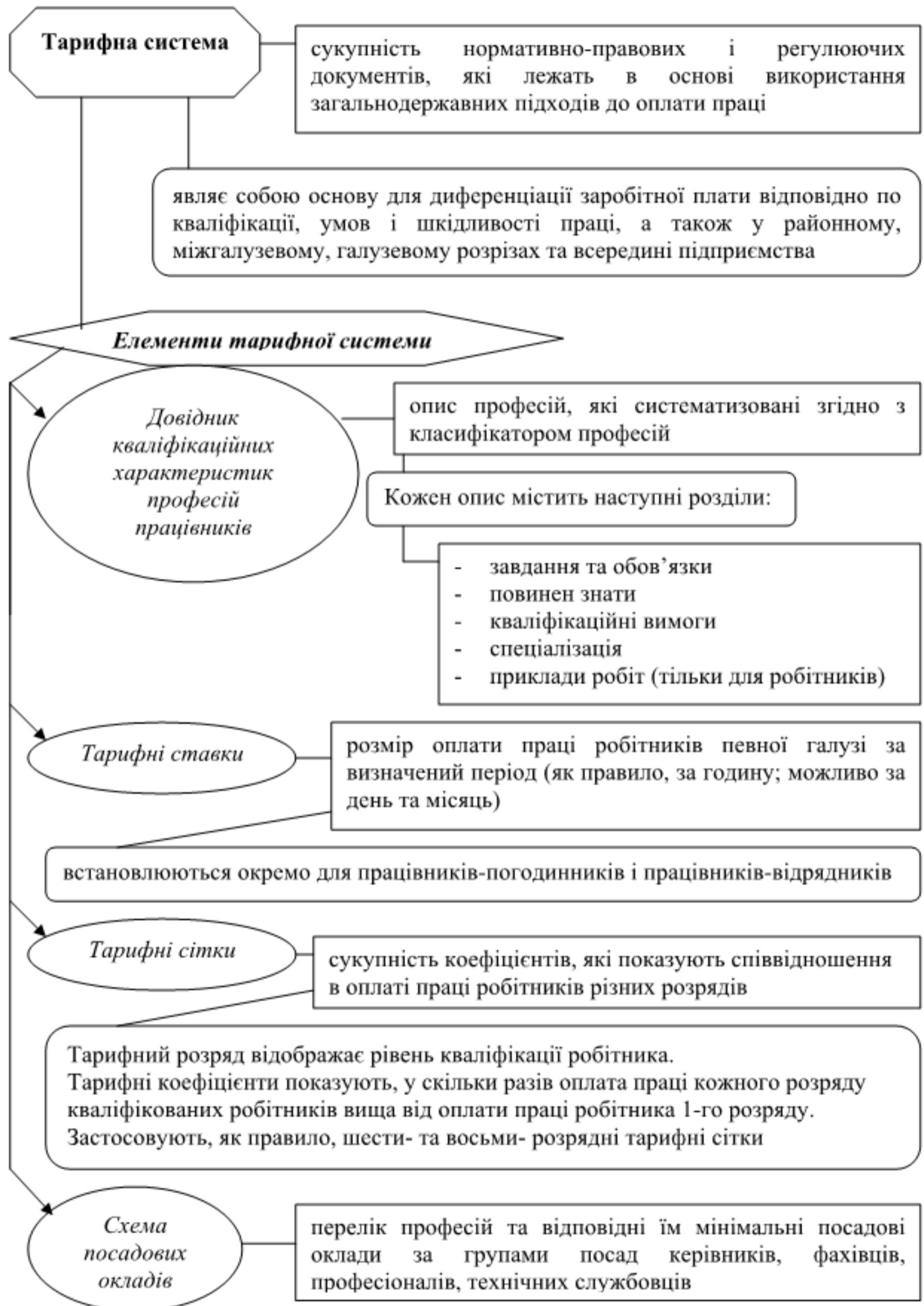

Рис.5.7.1. Тарифна система оплати праці

5.8. Особливості організації оплати праці на підприємстві в сучасних умовах

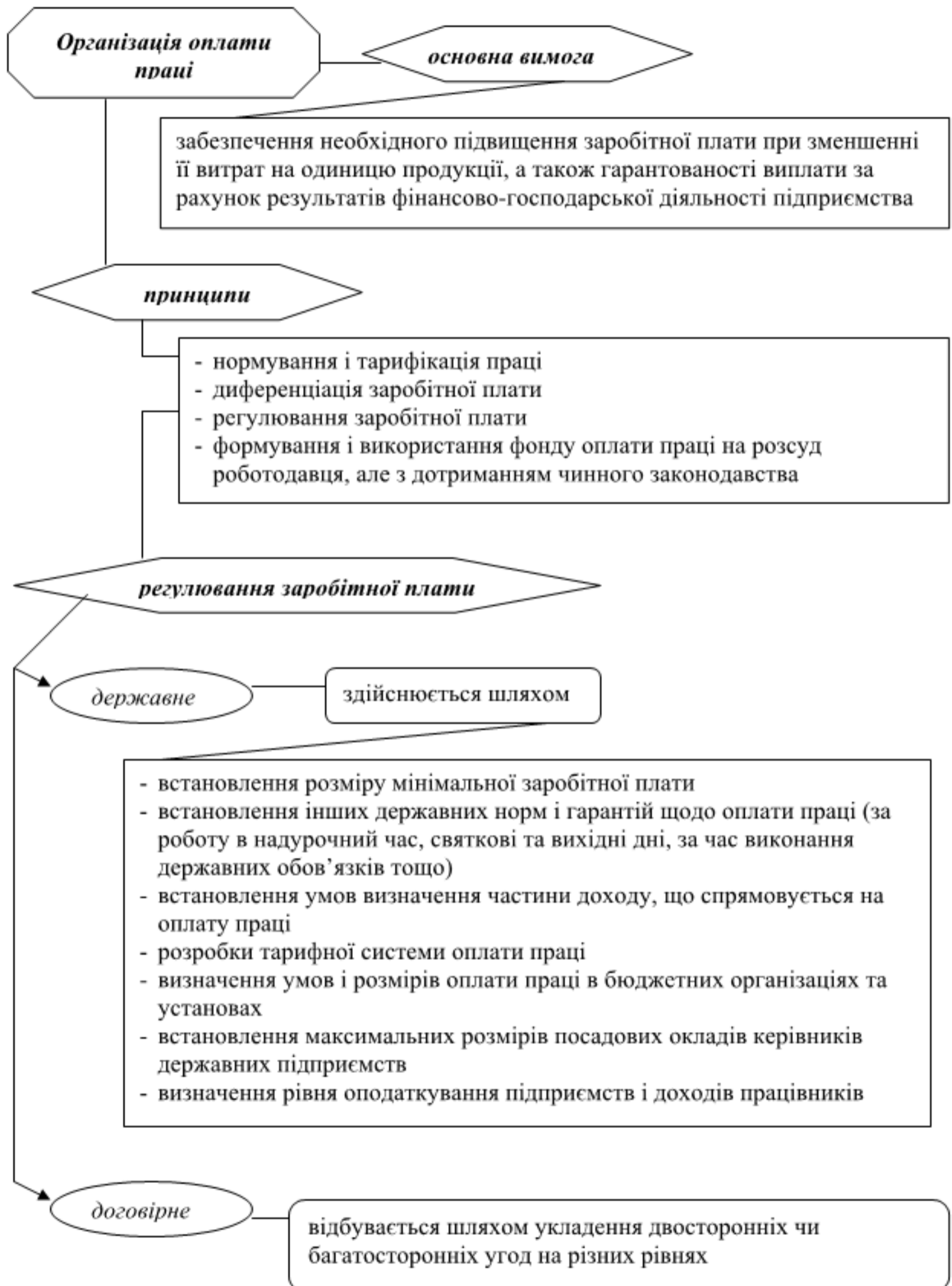

Рис.5.8.1. Характеристика організації оплати праці

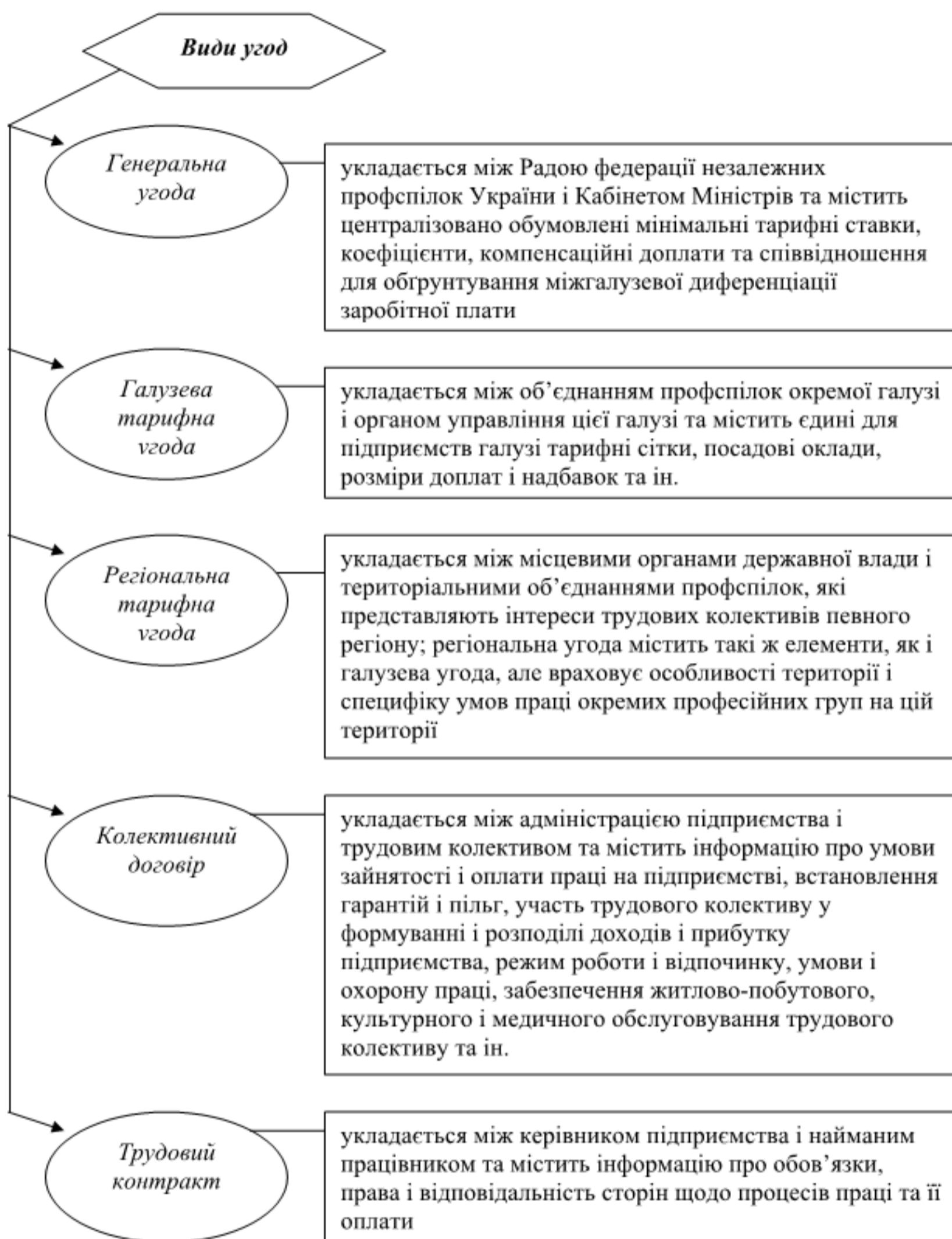

Рис.5.8.2. Елементи договірної регулювання заробітної плати

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.132-170], [3,с.148-222], [4,с.99-131], [5,с.133-164], [63], [64].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Розрахувати коефіцієнти руху працівників на підприємстві у звітному році: коефіцієнт обороту за прийомом, коефіцієнт обороту за вибуттям, коефіцієнт плинності персоналу. Обчислити чисельність персоналу у плановому році. У звітному році середньооблікова чисельність працівників на підприємстві складала 220 осіб. У цьому році загальна кількість звільнених з роботи на підприємстві становила 15 осіб, у тому числі за власним бажанням та за порушення дисципліни - 10 осіб. На роботу прийняли 4 особи. У плановому році передбачається ріст продуктивності праці (виробітку) на 8%, а обсягу товарної продукції на 5%.

Розв'язання

Коефіцієнти руху працівників на підприємстві:

- коефіцієнт обороту за прийомом ($K_{оп}$):

$$K_{оп} = \frac{Ч_{пр}}{Ч_{со}},$$

де $Ч_{пр}$ - чисельність всіх прийнятих працівників за даний період, осіб;

$Ч_{со}$ - середньооблікова чисельність працівників за даний період, осіб.

$$K_{оп} = \frac{4}{220} = 0,018;$$

- коефіцієнт обороту за вибуттям ($K_{ов}$):

$$K_{ов} = \frac{Ч_{виб}}{Ч_{со}},$$

де $Ч_{виб}$ - чисельність всіх вибулих працівників за даний період, осіб.

$$K_{ов} = \frac{15}{220} = 0,068;$$

- коефіцієнт плинності кадрів ($K_{пл}$):

$$K_{пл} = \frac{Ч_{виб_{пл}}}{Ч_{со}},$$

де $Ч_{виб_{пл}}$ - чисельність вибулих з підприємства працівників з неповажних причин (з ініціативи працівника, через прогули, порушення трудової дисципліни тощо), осіб.

$$K_{пл} = \frac{10}{220} = 0,045.$$

Чисельність працівників у плановому році ($Ч_{пл}$):

$$Ч_{пл} = Ч_{баз} \times \frac{I_{о_{пл}}}{I_{пн_{пл}}},$$

де $Ч_{баз}$ - базова середньооблікова чисельність працюючих, осіб;

$I_{о_{пл}}$ - індекс зміни обсягу продукції у плановому періоді;

$I_{np_{пл}}$ - індекс зміни продуктивності праці на одного середньооблікового працівника в плановому періоді;

$$Ч_{пл} = 120 \times \frac{1,05}{1,08} = 116,67 \approx 117 \text{ осіб.}$$

Відповідь: у звітному році: коефіцієнт обороту за прийомом – 0,018, коефіцієнт обороту за вибуттям – 0,068, коефіцієнт плинності персоналу – 0,045; у плановому році чисельність працівників складе 117 осіб.

Завдання 2

Визначити календарний, номінальний та ефективний фонд робочого часу робітника і планову чисельність основних робітників. Підприємство розробило виробничу програму в розмірі 80 тис. одиниць продукції. Норма виробітку робітника 3 одиниць за годину. Виконання норм передбачається на рівні 104%. При плануванні балансу робочого часу за рік слід використати такі дані: календарних днів 365, 112 вихідних та святкових днів, 42 дні чергової відпустки, 8 днів – інші невиходи з поважних причин. Тривалість робочої зміни – 8 год.

Розв'язання

Фонди робочого часу робітника:

- календарний ($\Phi_{кал}$) - число календарних днів планового періоду:

$$\Phi_{кал} = 365 \text{ днів}; \quad \Phi_{кал} = 365 \times 8 = 2920 \text{ год};$$

- номінальний ($\Phi_{ном}$) - календарна кількість днів у плановому році з відрахуванням вихідних і святкових днів:

$$\Phi_{ном} = 365 - 112 = 253 \text{ днів}; \quad \Phi_{ном} = 253 \times 8 = 2024 \text{ год};$$

- ефективний ($\Phi_{еф}$) - номінальний фонд після відрахування цілоденних втрат робочого часу, пов'язаних із плановими черговими та додатковими відпустками, неявками з причини хвороби та з дозволу адміністрації, відпустками у зв'язку з вагітністю й пологами, виконання службових і державних обов'язків, прогулів; цілодобових простоїв, а також внутрішньо змінних втрат робочого часу.

$$\Phi_{еф} = 253 - 42 - 8 = 203 \text{ днів}; \quad \Phi_{еф} = 203 \times 8 = 1624 \text{ год}.$$

Планова чисельність основних робітників ($Ч_{о.р}$):

$$Ч_{о.р} = \frac{O_{пл}}{N_{в_{пл}} \times \Phi_{еф} \times K_{вн}}$$

де $O_{пл}$ - плановий обсяг робіт, одиниць;

$N_{в_{пл}}$ - планова норма виробітку в одиницях за одну годину;

$\Phi_{еф}$ - розрахунковий ефективний фонд робочого часу одного середньооблікового робітника в годинах;

$K_{вн}$ - запланований коефіцієнт виконання норм.

$$Ч_{о.р} = \frac{80000}{3 \times 1624 \times 1,04} = 15,79 \approx 16 \text{ осіб.}$$

Відповідь: фонд робочого часу робітника: календарний – 365 днів, 2920 годин; номінальний – 253 днів, 2024 години; ефективний – 203 днів, 1624 години; планова чисельність основних робітників 16 осіб.

Завдання 3

Визначити облікову та явочну чисельність робітників; продуктивність праці робітників (виробіток), якщо об'єм товарної продукції складе 680 тис. грн. У цеху встановлено 60 верстатів, які працюють в безперервному режимі. Норма обслуговування обладнання складає 10 верстатів на одного робітника. Планові невиходи працівників відповідно до балансу робочого часу складуть 10%.

Розв'язання

Явочна чисельність робітників ($Ч_{я}$):

$$Ч_{я} = \frac{КО \times К_{зм}}{Н_{о}},$$

де $КО$ – загальна кількість обладнання, яку необхідно обслуговувати робітникам;
 $К_{зм}$ – кількість змін роботи обладнання;

$Н_{о}$ – норма обслуговування, тобто кількість одиниць обладнання, яке має обслуговуватись одним робітником, одиниць.

$$Ч_{я} = \frac{60 \times 3}{10} = 18 \text{ осіб.}$$

Облікова чисельність робітників ($Ч_{о.р}$):

$$Ч_{о.р} = \frac{КО \times К_{зм} \times К_{я.о.}}{Н_{о}} = Ч_{я} \times К_{я.о.}, \quad К_{я.о.} = \frac{100}{100 - Н_{р}},$$

де $К_{я.о.}$ – коефіцієнт приведення явочної чисельності в облікову;
 $Н_{р}$ – плановий відсоток невиходів робітників на роботу.

$$К_{я.о.} = \frac{100}{100 - 10} = 1,111,$$

$$Ч_{о.р} = 18 \times 1,111 = 20 \text{ осіб.}$$

Виробіток визначається за формулою:

$$ПП = \frac{O}{Ч},$$

де O – об'єм виробленої продукції, тис. грн.;
 $Ч$ – облікова чисельність робітників, осіб;

$$ПП = \frac{680}{20} = 34 \text{ тис. грн. / робітника}$$

Відповідь: облікова чисельність робітників – 20 осіб; явочна – 18 осіб; виробіток одного робітника в рік – 34 тис. грн.

Завдання 4

Визначити виробіток на одного робітника в плановому році і його відносний приріст, якщо в базовому періоді виробіток склав 300 тис. грн./людину. Розрахунковий ефективний фонд робочого часу одного робітника 1850 год. Річний випуск продукції передбачає виконання плану на суму 48600 тис. грн., у зв'язку зі структурними зрушеннями у виробничій програмі зниження трудомісткості виробничої програми складе 34299 людино-год. Виконання норм передбачається на рівні 103%.

Розв'язання

Вихідна чисельність робітників в плановому періоді ($Ч_{вих_{пл}}$), тобто умовна чисельність, потрібна для забезпечення планового обсягу виробництва за умови збереження базового рівня виробітку продукції на одного робітника:

$$Ч_{вих_{пл}} = \frac{O_{пл}}{ПП_{баз}},$$

де $O_{пл}$ - плановий обсяг випуску продукції, тис. грн.;

$ПП^б$ - виробіток на одного працюючого в базовому періоді., тис. грн./особу.

$$Ч_{вих_{пл}} = \frac{48600}{300} = 162 \text{ особи.}$$

Зміна вихідної чисельності робітників ($\Delta Ч_{заг}$), в даному випадку це відповідає зміні у зв'язку зі структурними зрушеннями у виробничій програмі ($\Delta Ч_{стр.зр}$):

$$\Delta Ч_{стр.зр} = \frac{(Тв.н_{баз} - Тв.н_{пл}) \times Ов_{пл}}{Феф_{пл} \times Квн_{пл}} = \frac{\Delta ТВП}{Феф_{пл} \times Квн_{пл}},$$

де $Тв.н_{баз}, Тв.н_{пл}$ - трудомісткість 1 грн. продукції відповідно в базовому і плановому періодах, нормо-год.;

$Ов_{пл}$ - плановий обсяг випуску продукції, грн.;

$Феф_{пл}$ - розрахунковий ефективний фонд робочого часу одного середньооблікового робітника в годинах;

$Квн_{пл}$ - коефіцієнт виконання норм;

$\Delta ТВП$ - зміна трудомісткості виробничої програми, людино-годин.

$$\Delta Ч_{стр.зр} = \frac{-34299}{1850 \times 1,03} = -18 \text{ осіб.}$$

Чисельність робітників у плановому році ($Ч_{пл}$):

$$Ч_{пл} = Ч_{вих_{пл}} + \Delta Ч_{стр.зр},$$

$$Ч_{пл} = 162 - 18 = 144 \text{ особи.}$$

Виробіток на одного робітника в плановому році:

$$ПП_{пл} = \frac{O_{пл}}{Ч_{пл}},$$

$$ПП_{пл} = \frac{48600}{144} = 337,5 \text{ тис.грн./ особу}.$$

Приріст продуктивності праці в плановому періоді ($\Delta ПП$) відносно базового періоду:

$$\Delta ПП = \frac{\Delta Ч_{заг}}{Ч_{вих} - \Delta Ч_{заг}} \times 100 \quad \text{або} \quad \Delta ПП = \frac{ПП_{пл} - ПП_{баз}}{ПП_{баз}} \times 100,$$

де $\Delta Ч_{заг}$ - зменшення чисельності, осіб.

$$\Delta ПП = \frac{18}{162 - 18} \times 100 = 12,5\%, \quad \text{або} \quad \Delta ПП = \frac{337,5 - 300}{300} \times 100 = 12,5\%.$$

Відповідь: виробіток на одного робітника в плановому році склав 337,5 тис.грн./особу і його відносний приріст відносно базового періоду 12,5%.

Завдання 5

Розрахувати тарифну сітку та оформити в таблиці. Коефіцієнт співвідношення тарифної ставки робітника першого розряду з нормальними умовами праці до розміру мінімальної заробітної плати – 1,01. Мінімальна заробітна плата на 1.01.2021 рік - 6000 грн. за місяць, погодинний розмір - 36,11 грн.. Доплати за роботу у важких і шкідливих умовах праці 4%, за роботу в особливо шкідливих умовах праці – 16% тарифної ставки. Розрив в оплаті праці відрядників і погодинників – 7%.

Тарифна сітка

Умови праці	Форми оплати праці	Годинні тарифні ставки за розрядами, грн.					
		I	II	III	IV	V	VI
Тарифний коефіцієнт		1,0	1,1	1,22	1,36	1,56	1,82
Нормальні	Погодинники						
	Відрядники						
Важкі та шкідливі	Погодинники						
	Відрядники						
Особливо важкі та особливо шкідливі	Погодинники						
	Відрядники						

Розв'язання

1. Нормальні умови праці:

$$T_{ст, пог} = ЗП_{мін, год} \times K_{сп},$$

$$T_{ст, пог} = 36,11 \times 1,01 = 36,47 \text{ грн.},$$

де $T_{ст, пог}$ - годинна тарифна ставка погодинника I розряду, грн.;

$ЗП_{мін, год}$ - мінімальна заробітна плата за годину, грн.;

$K_{сп}$ - коефіцієнт співвідношення тарифної ставки робітника першого розряду до розміру мінімальної заробітної плати;

$$T_{ст,i,ног} = T_{ст,i,ног} \times T_{к,i},$$

$$T_{ст,II,ног} = 36,47 \times 1,1 = 40,12 \text{ грн.},$$

$$T_{ст,III,ног} = 36,47 \times 1,22 = 44,49 \text{ грн. і т.д.},$$

де $T_{ст,i,ног}$ - годинна тарифна ставка погодинника i -го розряду, грн.;

$T_{к,i}$ - тарифний коефіцієнт i -го розряду;

$$T_{ст,i,відр} = T_{ст,i,ног} \times K_{розр},$$

$$T_{ст,i,відр} = 36,47 \times 1,07 = 39,02 \text{ грн.},$$

де $T_{ст,i,відр}$ - годинна тарифна ставка відрядника I розряду, грн.;

$K_{розр}$ - коефіцієнт розриву в оплаті праці відрядників і погодинників;

$$T_{ст,i,відр} = T_{ст,i,відр} \times T_{к,i},$$

$$T_{ст,II,відр} = 39,02 \times 1,1 = 42,92 \text{ грн.},$$

$$T_{ст,III,відр} = 39,02 \times 1,22 = 47,60 \text{ грн. і т.д.},$$

де $T_{ст,i,відр}$ - годинна тарифна ставка відрядника i -го розряду, грн.;

$T_{к,i}$ - тарифний коефіцієнт i -го розряду.

2. Важкі та шкідливі умови праці:

$$T_{ст,i,ног_{в,ш}} = T_{ст,i,ног} \times K_{д_{в,ш}},$$

$$T_{ст,i,відр_{в,ш}} = T_{ст,i,відр} \times K_{д_{в,ш}},$$

де $T_{ст,i,ног_{в,ш}}$ - годинна тарифна ставка погодинника i -го розряду з важкими та шкідливими умовами праці, грн.;

$T_{ст,i,ног}$ - годинна тарифна ставка погодинника i -го розряду з нормальними умовами праці, грн.;

$K_{д_{в,ш}}$ - коефіцієнт доплат за важкі та шкідливі умови праці;

$T_{ст,i,відр_{в,ш}}$ - годинна тарифна ставка відрядника i -го розряду з важкими та шкідливими умовами праці, грн.;

$T_{ст,i,відр}$ - годинна тарифна ставка відрядника i -го розряду з нормальними умовами праці, грн.;

$$T_{ст,i,ног_{в,ш}} = 36,47 \times 1,04 = 37,93 \text{ грн.}, \quad T_{ст,II,ног_{в,ш}} = 40,12 \times 1,04 = 41,72 \text{ грн. і т.д.},$$

$$T_{ст,i,відр_{в,ш}} = 39,02 \times 1,04 = 40,58 \text{ грн.}, \quad T_{ст,II,відр_{в,ш}} = 42,92 \times 1,04 = 44,64 \text{ грн. і т.д.}$$

3. Особливо важкі та особливо шкідливі умови праці:

$$T_{ст,i,ног_{ов,ш}} = T_{ст,i,ног} \times K_{д_{ов,ш}}, \quad T_{ст,i,відр_{ов,ш}} = T_{ст,i,відр} \times K_{д_{ов,ш}},$$

де $T_{ст,i,ног_{ов,ш}}$ - годинна тарифна ставка погодинника i -го розряду з особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці, грн.;

$T_{ст,i,ног}$ - годинна тарифна ставка погодинника i -го розряду з нормальними умовами праці, грн.;

$Kd_{os,ш}$ - коефіцієнт доплат за особливо важкі та особливо шкідливі умови праці;

$Tcm_i,відр_{os,ш}$ - годинна тарифна ставка відрядника i -го розряду з особливо важкими та особливо шкідливими умовами праці, грн.;

$Tcm_i,відр$ - годинна тарифна ставка відрядника i -го розряду з нормальними умовами праці, грн.;

$$Tcm_I,пог_{os,ш} = 36,47 \times 1,16 = 42,31 \text{ грн.}, \quad Tcm_{II},пог_{os,ш} = 40,12 \times 1,16 = 46,54 \text{ грн. і т.д.},$$

$$Tcm_I,відр_{os,ш} = 39,02 \times 1,16 = 45,26 \text{ грн.}, \quad Tcm_{II},відр_{os,ш} = 42,92 \times 1,16 = 49,79 \text{ грн. і т.д.}$$

Тарифна сітка

Умови праці	Форми оплати праці	Годинні тарифні ставки за розрядами, грн.					
		I	II	III	IV	V	VI
Тарифний коефіцієнт		1,0	1,1	1,22	1,36	1,56	1,82
Нормальні	Погодинники	36,47	40,12	44,49	49,60	56,89	66,38
	Відрядники	39,02	42,92	47,60	53,07	60,87	71,02
Важкі та шкідливі	Погодинники	37,93	41,72	46,27	51,58	59,17	69,03
	Відрядники	40,58	44,64	49,51	55,19	63,30	73,86
Особливо важкі та особливо шкідливі	Погодинники	42,31	46,54	51,62	57,54	66,00	77,00
	Відрядники	45,26	49,79	55,22	61,55	70,61	82,37

Завдання 6

Визначити заробітну плату робітника за місяць за прямою погодинною системою та погодинно-преміальною системою оплати праці. За місяць робітник IV розряду відпрацював 22 дні. Тривалість робочої зміни складає в середньому 7,9 годин. Тарифна ставка I розряду – 39,72 грн. за годину. Тарифний коефіцієнт, за тарифною сіткою має значення 1,36. за погодинно-преміальною системою передбачається нарахування премії в розмірі 15% до тарифного заробітку.

Розв'язання

Пряма погодинна система оплати праці розраховується:

$$ЗПр.пог = Tcm_{III},пог \times T,$$

$$Tcm_{III},пог = Tcm_I,пог \times Tk_{III},$$

$$Tcm_{III},пог = 39,72 \times 1,36 = 54,02 \text{ грн / год.},$$

де $ЗПр.пог$ - заробітна плата робітника за прямої погодинної системи оплати праці, грн.;

$Tcm_{III},пог$ – тарифна ставка погодинника III розряду, грн./год.;

T – кількість відпрацьованого часу робітником, годин;

$Tcm_I,пог$ – тарифна ставка погодинника I розряду, грн./год.;

Tk_i - тарифний коефіцієнт III-го розряду;

$$T = Др \times Тзм,$$

$$T = 22 \times 7,9 = 173,8 \text{ год.},$$

де D_p – число робочих днів за період;
 $T_{зм}$ – тривалість зміни, год.;

$$ЗП_{пр.пог} = 54,02 \times 173,8 = 9389 \text{ грн.}$$

Погодинно-преміальна система оплати праці розраховується:

$$ЗП_{пог.прем} = T_{ст,III} пог \times T(1 + Пр / 100),$$

де $ЗП_{пог.прем}$ - заробітна плата робітника за погодинно-преміальною системою, грн.;

$Пр$ – відсоток премії, встановлений на підприємстві.

$$ЗП_{пог.прем} = 54,02 \times 173,8(1 + 15 / 100) = 10797 \text{ грн.}$$

Відповідь: заробітна плата робітника за місяць за прямою погодинною системою складе 9389 грн. а з урахуванням премії – 10797 грн.

Завдання 7

Визначити заробітну плату робітника за прямою відрядною системою та відрядно-преміальною системою оплати праці, якщо він за місяць обробив 168 виробів при завданні 160. Норма часу на виконання операції складає 1,4 години, а годинна тарифна ставка становить 55,20 грн. Процент доплат за виконання плану становить 10%, а процент доплат за кожен процент перевиконання плану складає 1,5%.

Розв'язання

Пряма відрядна система оплати праці розраховується:

$$ЗП_{пр.відр} = P \times O,$$

$$P = T_{ст,відр} \times Нч,$$

де $ЗП_{пр.відр}$ - заробітна плата робітника за прямою відрядною системою оплати праці за місяць, грн.;

P – індивідуальна відрядна розцінка за одиницю виконаної роботи, грн./виріб;

O – обсяг виконаної робітником роботи за місяць, виробів;

$T_{ст,відр}$ - годинна тарифна ставка відрядника відповідного розряду, грн.;

$Нч$ - норма часу на виконання операції, год.

$$P = 55,20 \times 1,4 = 77,28 \text{ грн./виріб,}$$

$$ЗП_{пр.відр} = 77,28 \times 168 = 12983 \text{ грн.}$$

Відрядно-преміальна система оплати праці розраховується:

$$ЗП_{відр.прем} = P \times O + P \times O \times \left(\frac{Пр_1}{100} + \frac{Пр_2 \times A}{100} \right),$$

$$A = \frac{O - Опл}{Опл} \times 100,$$

де $Пр_1$ - розмір премії у відсотках до тарифного заробітку за виконання плану;

$Пр_2$ – розмір премії у відсотках до тарифного заробітку за кожний відсоток

перевиконання плану;

A – ступінь перевиконання плану виробництва, у відсотках;

O – обсяг запланованої робітнику роботи за місяць (завдання), виробів.

$$A = \frac{168 - 160}{160} \times 100 = 5\%,$$

$$ЗП_{\text{відр.прем.}} = 77,28 \times 168 + 77,28 \times 168 \times \left(\frac{10}{100} + \frac{1,5 \times 5}{100} \right) = 12983,04 + 12983,04 \times 0,175 = 15255 \text{ грн.}$$

Відповідь: заробітна плата робітника за місяць за прямою відрядною системою складе 12983 грн. а з урахуванням премії – 15255 грн.

Завдання 8

Визначити заробітну плату прядильниці, якщо вона за місяць виготовила 3570 кг пряжі при завданні 3376 кг пряжі. Норма виробітку 25,2 кг за годину, а годинна тарифна ставка становить 46,20 грн. Процент доплат за виконання плану становить 9%. Доплати за роботу в у вечірній час 20% годинної тарифної ставки за кожну годину роботи в цей час; відпрацьовано у вечірній час з 18 до 22 годин – 32 годин. Доплати за роботу у нічний час 40% годинної тарифної ставки за кожну годину роботи в цей час; відпрацьовано у нічний час – 48 годин.

Розв'язання

$$ЗП = ЗП_{\text{пр.відр}} + \text{Прем} + \text{Двч} + \text{Днч},$$

$$ЗП_{\text{пр.відр}} = P \times O,$$

$$P = \frac{T_{\text{ст,відр}}}{N_{\text{в}}},$$

$$P = \frac{46,20}{25,2} = 1,8333 \text{ грн./кг}, \quad ЗП_{\text{пр.відр}} = 1,8333 \times 3570 = 6544,88 \text{ грн.},$$

де $ЗП$ - заробітна плата прядильниці за місяць, грн.;

$ЗП_{\text{пр.відр}}$ - пряма відрядна частина заробітної плати, грн.;

Прем - розмір премії, грн.;

Двч - доплати за роботу в вечірні години, грн.;

Днч - доплати за роботу у нічний час, грн.;

P – індивідуальна відрядна розцінка за одиницю виготовленої продукції, грн./кг;

O – обсяг виготовленої продукції за місяць, кг;

$T_{\text{ст,відр}}$ - тарифна ставка відряднику відповідного розряду, грн./год.;

$N_{\text{в}}$ - норма виробітку, кг/год.

$$\text{Прем} = \frac{Pr}{100} \times ЗП_{\text{пр.відр}},$$

$$\text{Прем} = \frac{9}{100} \times 6545 = 589,05 \text{ грн.},$$

де Pr - розмір премії у відсотках до тарифного заробітку за виконання плану;

$$\text{Двч} = \frac{Дв}{100} \times T_{\text{ст,відр}} \times T_{\text{рвч}},$$

$$\text{Двч} = \frac{20}{100} \times 46,20 \times 32 = 295,68 \text{ грн.},$$

де $Dв$ - відсоток доплат за роботу у вечірній час;

$Трвч$ - час роботи у вечірній час, год.

$$Днч = \frac{Дн}{100} \times Тст,відр \times Трнч,$$

$$Днч = \frac{40}{100} \times 46,20 \times 48 = 887,04 \text{ грн.},$$

де $Дн$ - відсоток доплат за роботу у нічний час;

$Трнч$ - час роботи у нічний час, год.

$$ЗП = 6544,88 + 589,05 + 295,68 + 887,04 = 8317 \text{ грн.}$$

Відповідь: заробітна плата прядильниці за місяць складе 8317 грн.

Завдання 9

Визначити заробітну плату робітника, якщо він за місяць виготовив 307 виробів при плані 250. Вихідна база для нарахування доплат – 110% виконання плану. Трудомісткість виробництва продукції складає 1,1 нормо-години. Якщо відсоток перевиконання вихідної бази для нарахування доплат в інтервалі від 1 до 10%, розцінка зростає на 25%, якщо в інтервалі 11-25% - на 50%, якщо в інтервалі 26-40 – на 75%, якщо більше 40% - на 100%. Годинна тарифна ставка відрядника складає 52,80 грн.

Розв'язання

$$ЗП_{відр.прогр} = P_1 \times O_1 + P_2 \times O_2,$$

$$P_1 = Тст,відр \times Нч,$$

$$P_1 = 52,80 \times 1,1 = 58,08 \text{ грн./ виріб},$$

де $ЗП_{відр.прогр}$ - заробітна плата за відрядно-прогресивною системою, грн.;

P_1 – звичайна відрядна розцінка, грн.;

O_1 – кількість одиниць виготовленої продукції у межах встановленої норми (бази);

P_2 – підвищена розцінка залежно від ступеня виконання завдання, грн.;

O_2 – кількість одиниць виготовленої продукції, виконаних понад нормативний (базовий) рівень;

$Тст,відр$ - годинна тарифна ставка відрядника відповідного розряду, грн.;

$Нч$ - норма часу на виконання операції, год.

$$Аб = \frac{O_{\phi} - O_1}{O_1} \times 100,$$

де $А$ – рівень перевиконання вихідної бази;

O_{ϕ} – фактична кількість одиниць виготовленої продукції.

$$Аб = \frac{307 - 250 \times 1,1}{250 \times 1,1} \times 100 = \frac{307 - 275}{275} \times 100 = 11,64\%$$

тобто розцінка підвищена зростає на 50% і складе

$$P_2 = 58,08 \times 1,5 = 87,12 \text{ грн./ виріб},$$

$$ЗП_{відр.прогр} = 58,08 \times 275 + 87,12 \times (307 - 275) = 15972 + 2787,84 = 18760 \text{ грн.}$$

Відповідь: заробітна плата робітника за місяць складе 18760 грн.

Завдання 10

Визначити заробітну плату кожного члена бригади, якщо відомо, що бригада з трьох осіб заробила за місяць 40800 грн. Усі члени бригади працюють за нормальних умов праці. Годинна тарифна ставка робітника I розряду в нормальних умовах – 48,29 грн./год. Робітники V і III розрядів відпрацювали 176 год./міс., а робітник IV розряду – 144 год./міс. Тарифні коефіцієнти за розрядами становлять: III розряд – 1,29; IV – 1,48; V – 1,71.

Розв'язання

Заробітна плата кожного члена бригади визначається за формулою:

$$ЗП_{бр_i} = T\phi_i \times T\kappa_i \times ЗП_{г-к},$$

де $T\phi_i$ – фактична кількість годин, відпрацьована i -тим робітником;

$T\kappa_{i,l}$ – тарифний коефіцієнт за розрядом i -того робітника;

$ЗП_{г-к}$ – заробітна плата за 1 години-коефіцієнт;

$$ЗП_{г-к} = \frac{ЗП_{бр}}{Г - Кбр}, \quad Г - Кбр = \sum_{i=1}^n T\phi_i \times T\kappa_i,$$

де $ЗП_{бр}$ – заробіток усієї бригади, грн.;

$Ч$ – кількість членів бригади, осіб.

Розрахунок заробітної плати робітників бригади

Робітник	Тарифний розряд робітника	Тарифний коефіцієнт ($T\kappa_i$)	Відпрацьовано годин за місяць ($T\phi_i$)	Годинно-коефіцієнти ($Г - Кбр_i$)	Заробітна плата, грн. $ЗП_{бр_i}$
1	III	1,29	176	$1,29 \times 176 = 227,04$	$55,0518 \times 227,04 = 12499$
2	IV	1,48	144	$1,48 \times 144 = 213,12$	$55,0518 \times 213,12 = 11733$
3	V	1,71	176	$1,71 \times 176 = 300,96$	$55,0518 \times 300,96 = 16568$
Разом				741,12	40800

$$ЗП_{г-к} = \frac{40800}{741,12} = 55,0518 \text{ грн / год.} - \text{коэф}$$

Відповідь: заробітна плата за місяць робітника III розряду складе 12499 грн., робітника IV розряду - 11733 грн., робітника V розряду – 16568 грн.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

У базовому році середньооблікова чисельність працівників на підприємстві складала 710 осіб. У цьому році загальна кількість звільнених з роботи на підприємстві становила 30 осіб, у тому числі за власним бажанням 10 осіб. На роботу прийняли 15 осіб.

Розрахувати коефіцієнти руху кадрів на підприємстві: коефіцієнт обороту за прийомом, коефіцієнт обороту за вибуттям, коефіцієнт плинності персоналу.

Завдання 2

Середньооблікова чисельність персоналу на підприємстві у звітному році 120 осіб, обсяг товарної продукції – 1280 тис. грн. У плановому році продуктивність праці підвищиться на 5%, а обсяг виробництва продукції знизиться на 2%. Обчислити чисельність персоналу у плановому році.

Завдання 3

Річний обсяг виробництва виробів – 500 тис. шт., норма виробітку робітника – 12 штук за годину. Кількість робочих днів у році 224. Тривалість робочої зміни – 8 годин при однозмінному режимі роботи підприємства. Відсоток втрат робочого часу – 5%. Відсоток виконання норм виробітку – 104%. Визначити необхідну чисельність робітників.

Завдання 4

Підприємство розробило виробничу програму в розмірі 48 тис. одиниць продукції. Норма часу на виготовлення одиниці продукції 1 година 30 хвилин. При плануванні балансу робочого часу за рік слід використати такі дані: календарних днів 365, 104 вихідних дні, 10 святкових днів, 42 дні чергової відпустки, 2 дні хвороби, 2 дні – інші невиходи з поважних причин. Тривалість робочої зміни – 8 год. Визначити календарний, номінальний та ефективний фонд робочого часу робітника і планову чисельність основних робітників.

Завдання 5

У цеху встановлено 20 верстатів, які працюють у дві зміни. Норма обслуговування обладнання складає 4 верстати на одного робітника. Планові невиходи робітників відповідно до балансу робочого часу складуть 15%. Визначити облікову та явочну чисельність робітників.

Завдання 6

Визначити відсоток зростання продуктивності праці в плановому періоді в порівнянні із звітним, якщо передбачається зростання об'єму виробництва на 11%, а чисельність працюючих зменшиться на 5 осіб. У звітному періоді об'єм товарної продукції 25687 тис. грн., а чисельність працюючих 1282 осіб.

Завдання 7

Визначити виробіток на одного працюючого в плановому році і його відносний приріст, якщо в базовому періоді виробіток склав 280 тис. грн./людину. Робочих днів у році 251. річний випуск продукції передбачає виконання плану на суму 48600 тис. грн., а зниження трудомісткості виробничої програми складає 1600 людино-днів.

Завдання 8

За місяць робітник III розряду відпрацював 22 дні. Тривалість робочої зміни складає 8 годин. Тарифна ставка I розряду робіт – 39,12 грн. за годину. Тарифний коефіцієнт, за тарифною сіткою має значення 1,29. Визначити заробітну плату робітника за місяць.

Завдання 9

За місяць слюсар V розряду відпрацював 20 днів. Тривалість робочої зміни складає в середньому 7,9 години. Тарифна ставка I розряду робіт – 42,29 грн. на годину. Тарифний коефіцієнт, визначений за тарифною сіткою має значення 1,56. За якісне виконання

виробничого завдання слюсарю нараховується премія в розмірі 20% до тарифного заробітку. Визначити заробітну плату слюсаря за місяць за погодинно-преміальною системою.

Завдання 10

Встановити розцінку на виготовлення виробу. Умови праці нормальні. Тарифна ставка відрядника I розряду – 39,12 грн./год.

Вихідні дані

Операції	Розряд	Тарифний коефіцієнт	Норма часу, хвилин
1	III	1,22	2,0
2	V	1,56	2,5
3	III	1,22	4,7
4	IV	1,36	2,0

Завдання 11

Визначити заробітну плату ткача, що виконує роботи за п'ятим розрядом за прямою відрядною системою оплати праці. Норма виробітку продукції в час – 77,84 м за годину, випуск продукції за місяць 13620 м. Використати дані тарифної сітки, завдання 5.

Завдання 12

Визначити заробітну плату токаря за місяць, якщо він протягом цього періоду виконав такий обсяг робіт: валики ступінчаті – 100 шт. за встановленою розцінкою 13,26 грн. за штуку; втулки конічні – 500 шт. за розцінкою 12,90. за штуку; болти – 300 штук за розцінкою 22,12 грн. за штуку.

Завдання 13

Визначити заробітну плату прядильниці, що виконує роботи за четвертим розрядом. Норма обслуговування прядильниці 5 сторенок по 232 веретена, норма продуктивності – 0,0167 кг за годину на веретено, випуск продукції за місяць 4130 кг. Використати дані тарифної сітки, завдання 5.

Завдання 14

Визначити заробітну плату фрезерувальника, якщо він за місяць виготовив 173 вироби при завданні 130. норма часу на виконання операції складає 1,4 нормо-години, а годинна тарифна ставка становить 53,98 грн. Процент доплат за виконання плану становить 9%, а процент доплат за кожен процент перевиконання плану складає 1,5%.

Завдання 15

Розрахувати заробітну плату робітника за відрядно-преміальної системи оплати праці за наступними даними: норма витрат праці – 0,4 людино-години на один виріб; розцінка на виріб – 0,9968 грн.; відпрацьовано 176 людино-годин, вироблено 485 виробів. Премія нараховується за 100% виконання норм – 10%, за кожний відсоток перевиконання – 1,5% відрядного заробітку

Завдання 16

Визначити розмір заробітної плати працівника, якщо він за місяць виготовив 220 виробів при завданні 180. вихідна база для нарахування доплат – 110% виконання плану. Трудомісткість виробництва продукції складає 1,1 нормо-години. Якщо план перевиконано в інтервалі від 1 до 10%, розцінка зростає на 25%, якщо в інтервалі 11-25% - на 50%, якщо в інтервалі 26-40 – на 75%, якщо більше 40% - на 100%. Годинна тарифна ставка складає 42,19 грн.

Завдання 17

Визначити заробітну плату чергового робітника, якщо він обслуговує 12 робітників, зайнятих в основному виробництві. Годинна тарифна ставка складає 41,38 грн. Фактичне виконання завдання за робочими об'єктами обслуговування складає 18200 виробів. Планова норма виробітку, встановлена для кожного виробничого об'єкта, що обслуговується складає 8 виробів на годину.

Завдання 18

Розподілити між окремими членами виробничої бригади загальний заробіток, що дорівнює 38600 грн., з урахуванням відпрацьованого часу, присвоєних розрядів і встановлених коефіцієнтів трудової участі (КТУ).

Вихідна інформація
для розрахунків

Робітник	Тарифний розряд робітника	Відпрацьований за місяць час, годин	Годинна тарифна ставка, грн.	КТУ
1	III	168	40,62	1,1
2	IV	184	51,84	1,0
3	V	176	58,84	0,9

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ВСІ ПОСТІЙНІ, ТИМЧАСОВІ ПРАЦІВНИКИ, ПРИЙНЯТІ НА РОБОТУ ТЕРМІНОМ НА ОДИН І БІЛЬШЕ ДНІВ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ПЕРЕБУВАЮТЬ ВОНИ НА РОБОТІ, У ВІДПУСТКАХ, ВІДРЯДЖЕННЯХ, ХВОРІЮТЬ ТОЩО - ЦЕ
 - A. Облікова чисельність
 - B. Середньооблікова чисельність
 - C. Середньомісячна чисельність
 - D. Явочна чисельність
2. ПРАЦІВНИКИ, ЩО З'ЯВИЛИСЯ НА РОБОТУ- ЦЕ
 - A. Явочна чисельність
 - B. Облікова чисельність
 - C. Середньооблікова чисельність
 - D. Середньомісячна чисельність
3. КАЛЕНДАРНА КІЛЬКІСТЬ ДНІВ У ПЛАНОВОМУ РОЦІ З ВІДРАХУВАННЯМ ВИХІДНИХ І СВЯТКОВИХ ДНІВ- ЦЕ
 - A. Номінальний фонд часу
 - B. Календарний фонд часу
 - C. Ефективний фонд часу
 - D. Реальний фонд часу
4. ПОКАЗНИКАМИ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ Є
 - A. Виріток і трудомісткість
 - B. Виріток і норма часу
 - C. Трудомісткість і фондоозброєність праці
 - D. Норма чисельності і норма часу

5. ЯКЩО ВИРОБІТОК ПРАЦІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА ПІДВИЩИТЬСЯ, ТО ТРУДОМІСТКІСТЬ
- A. Теж підвищиться
 - B. Залишиться незмінною
 - C. Знизиться
 - D. Усе залежить від особливостей конкретного підприємства
6. ОСНОВНИЙ ЗАРОБІТОК ПРАЦІВНИКА У РАЗІ ПОГОДИННОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ
- A. Відпрацьованим часом і тарифною ставкою
 - B. Відпрацьованим часом і відрядною розцінкою
 - C. Обсягом виконаної роботи і відрядною розцінкою
 - D. Обсягом виконаної роботи і тарифною ставкою
7. У РАЗІ ВІДРЯДНОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ОСНОВНИЙ ЗАРОБІТОК ПРАЦІВНИКА ВИЗНАЧАЄТЬСЯ
- A. Обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі та відрядною розцінкою
 - B. Обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі і тарифною ставкою
 - C. Нормативною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою за одиницю продукції
 - D. Фактичною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою
8. ВІДРЯДНА РОЗЦІНКА— ЦЕ
- A. Показник збільшення розміру заробітної плати залежно від місця розташування підприємства
 - B. Розмір заробітної плати за одиницю продукції чи роботи
 - C. Встановлений розмір добових виплат для відряджених робітників
 - D. Середній тарифний коефіцієнт
9. ОПЛАТА ПРАЦІ РОБІТНИКА В МЕЖАХ УСТАНОВЛЕНИХ НОРМ ЗА ПРЯМИМИ ВІДРЯДНИМИ РОЗЦІНКАМИ, А ВИРОБІТОК ПОНАД НОРМИ — ЗА ПІДВИЩЕНИМИ Є ХАРАКТЕРНОЮ ДЛЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ
- A. Прямої відрядної
 - B. Відрядно-преміальної
 - C. Відрядно-прогресивної
 - D. Погодинно-преміальної
10. ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗЦІНКИ ВІДРАЗУ ЗА ВЕСЬ ОБСЯГ РОБІТ З ВСТАНОВЛЕННЯМ ТЕРМІНУ ЙОГО ВИКОНАННЯ Є ХАРАКТЕРНИМ ДЛЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ
- A. Непрямої відрядної
 - B. Прямої погодинної
 - C. Акордної
 - D. Відрядно-прогресивної

ТЕМА 6. ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ

- 6.1. Сутність основного капіталу та основних засобів.
- 6.2. Класифікація і структура основних засобів.
- 6.3. Методи оцінки основних засобів.
- 6.4. Відтворення основних засобів.
- 6.5. Знос і амортизація основних засобів.
- 6.6. Система показників та шляхи підвищення ефективності використання основних засобів.

6.1. Сутність основного капіталу та основних засобів

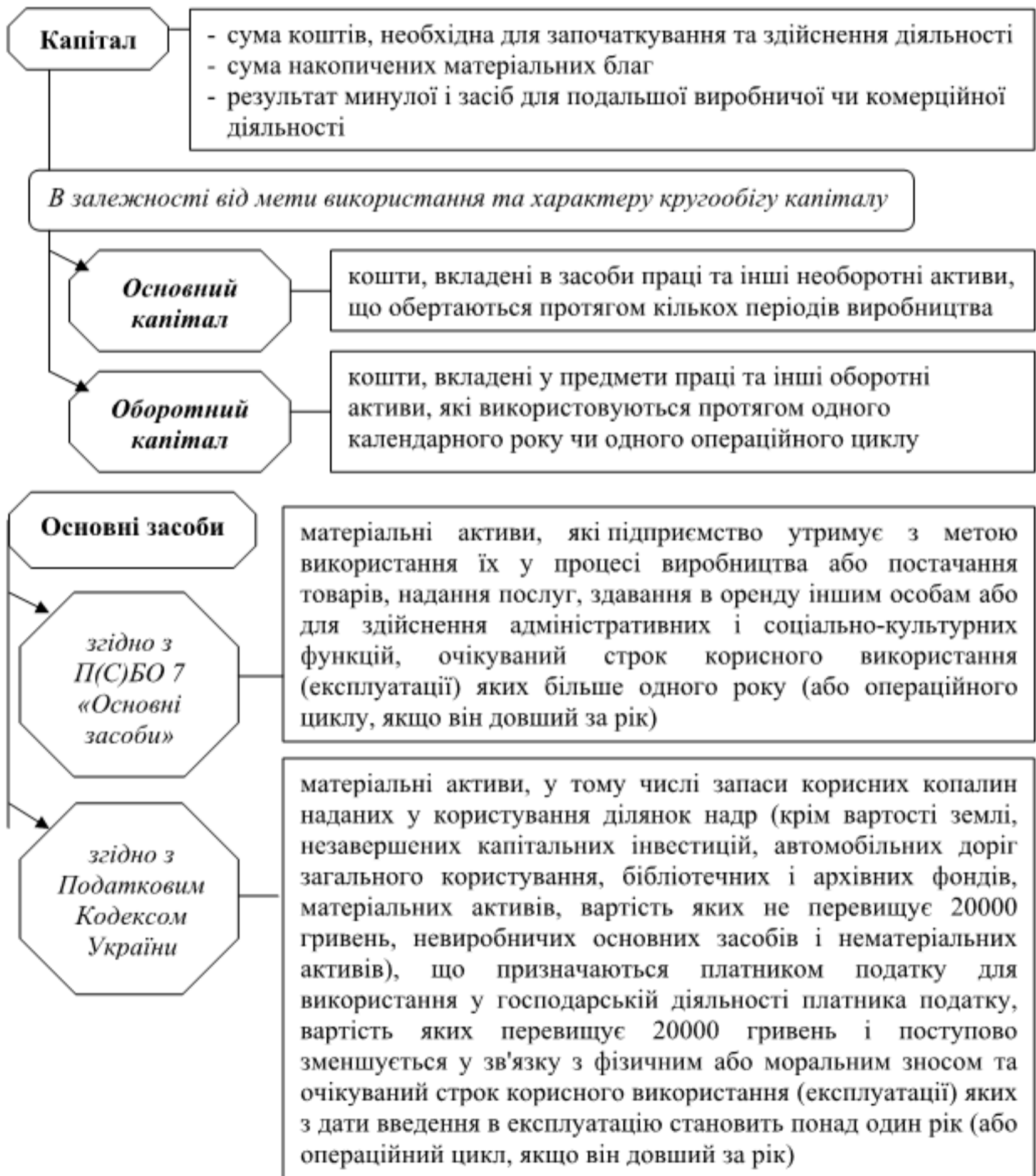

Рис.6.1.1. Сутність основного капіталу та основних засобів

6.2. Класифікація і структура основних засобів

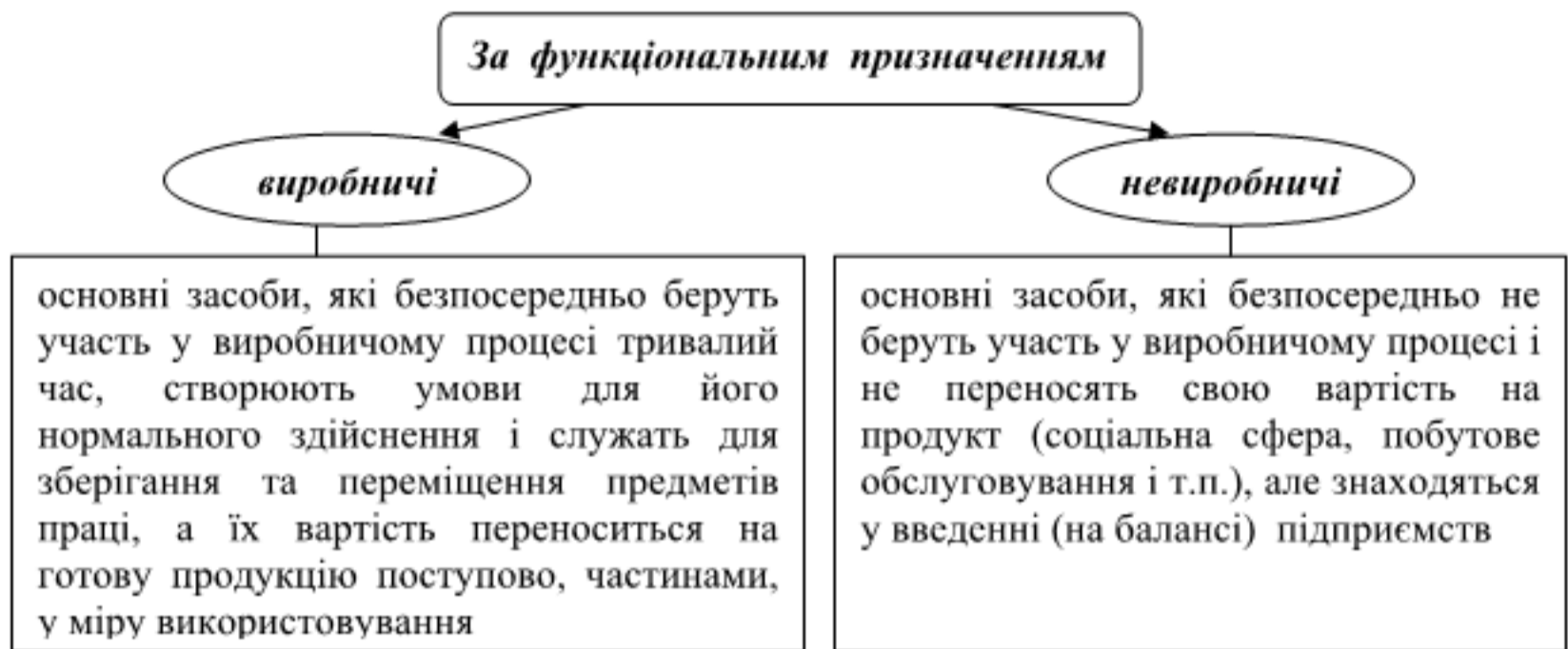

Рис.6.2.1. Класифікація основних засобів за функціональним призначенням

Рис.6.2.2. Класифікація основних виробничих засобів за речовинно-натуральним складом

Рис.6.2.3. Класифікація основних засобів за приналежністю

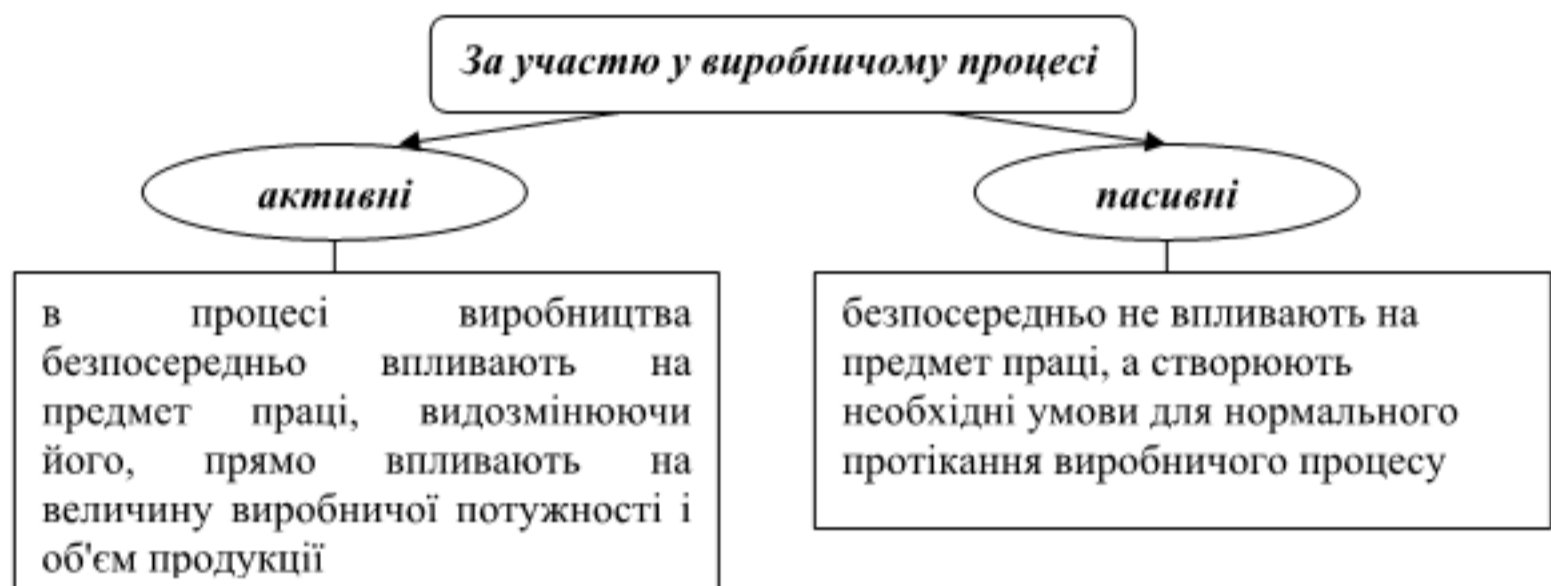

Рис.6.2.4. Класифікація основних засобів за участю у виробничому процесі

Рис.6.2.5. Структура основних виробничих засобів

6.3. Методи оцінки основних засобів

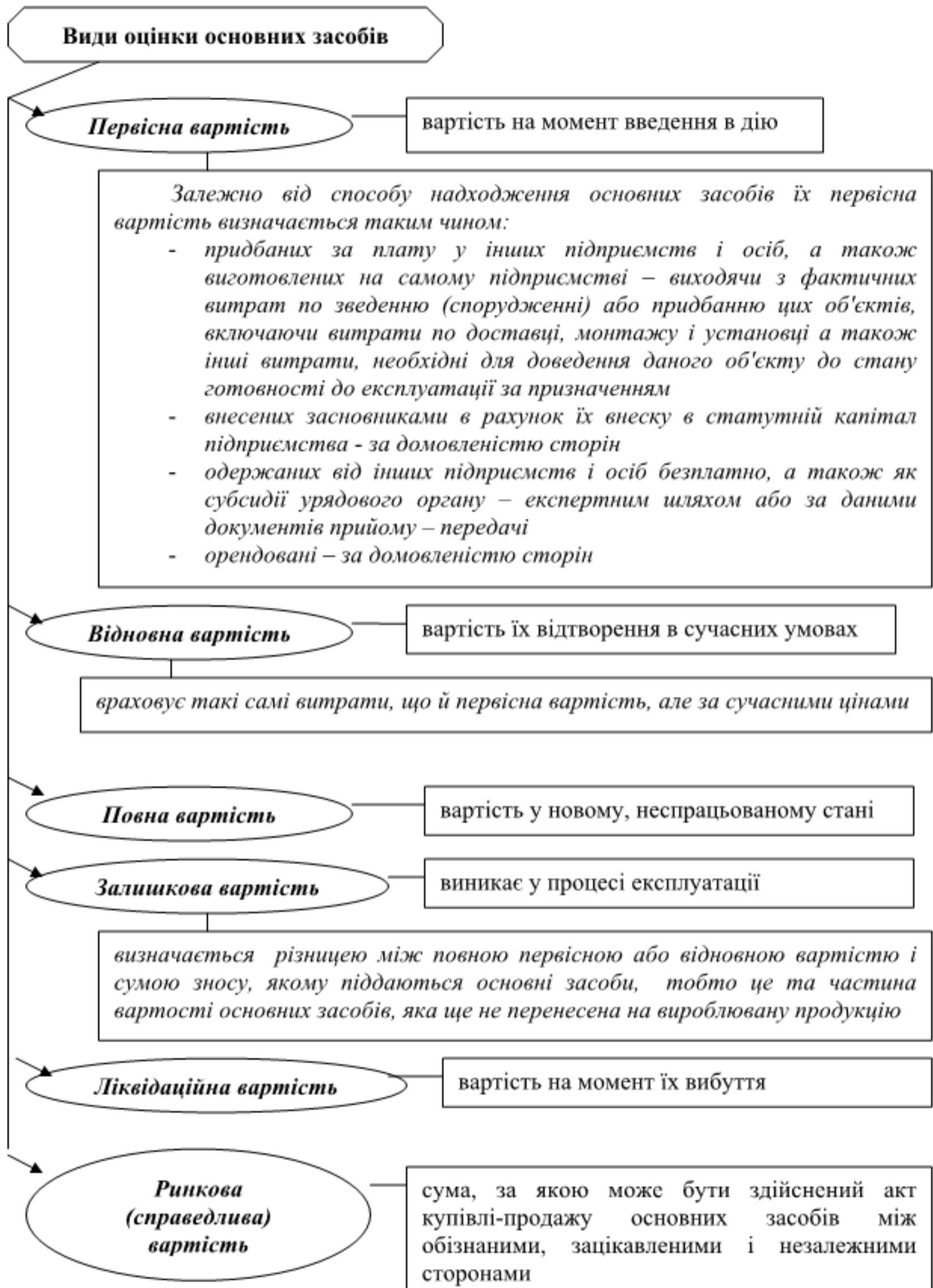

Рис.6.3.1. Методи оцінки основних засобів

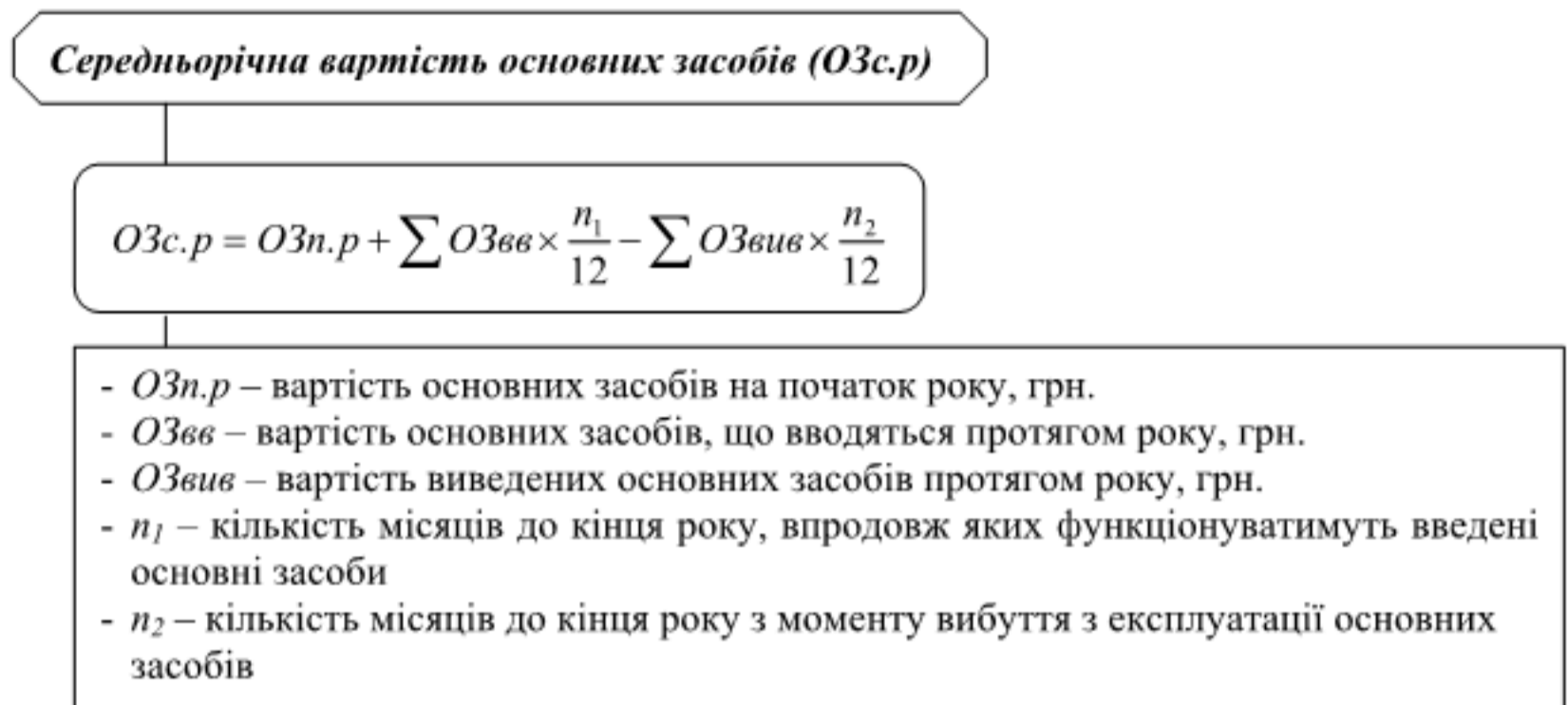

Рис.6.3.2. Середньорічна вартість основних засобів

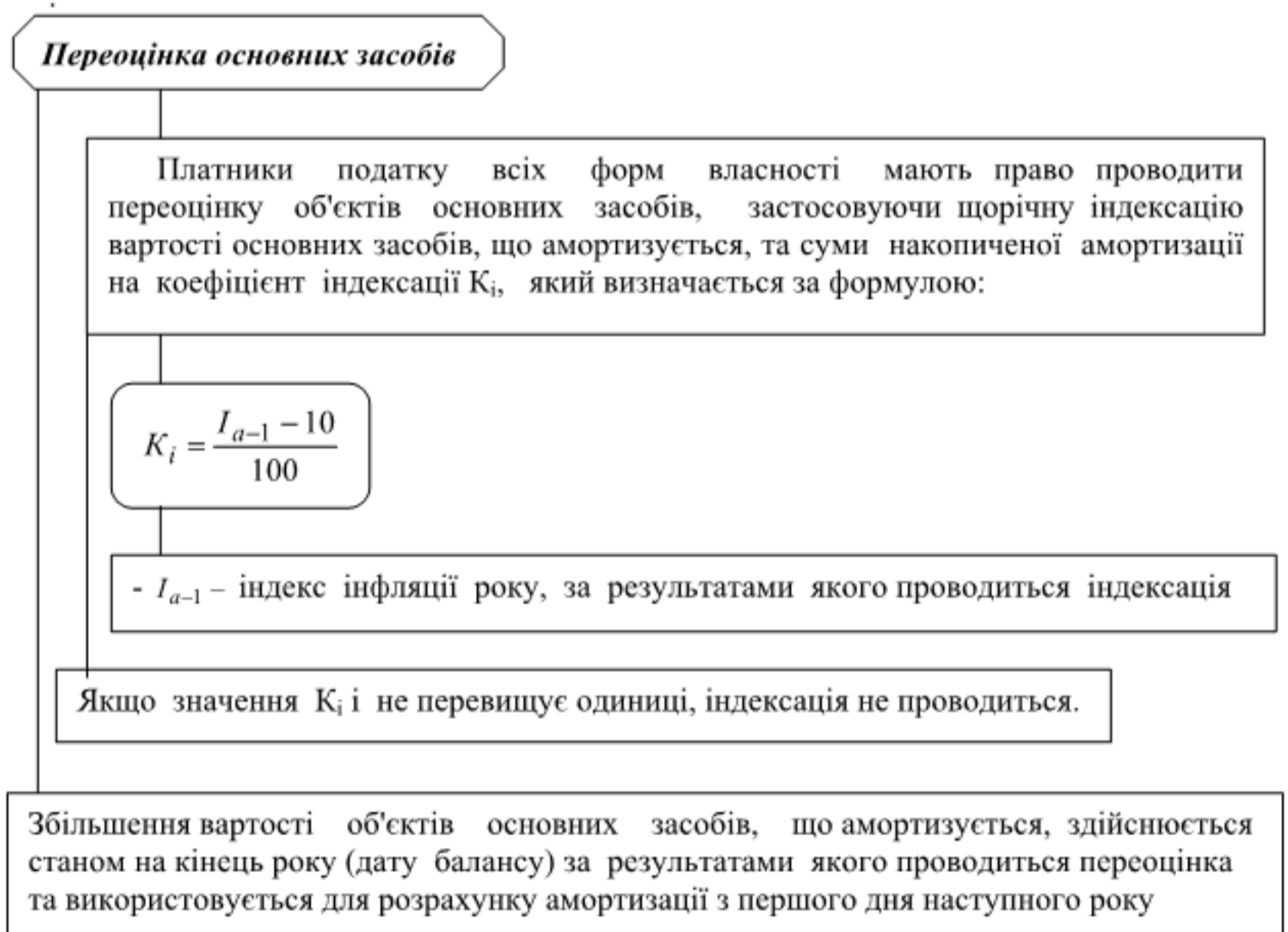

Рис.6.3.3. Переоцінка основних засобів

6.4. Відтворення основних фондів

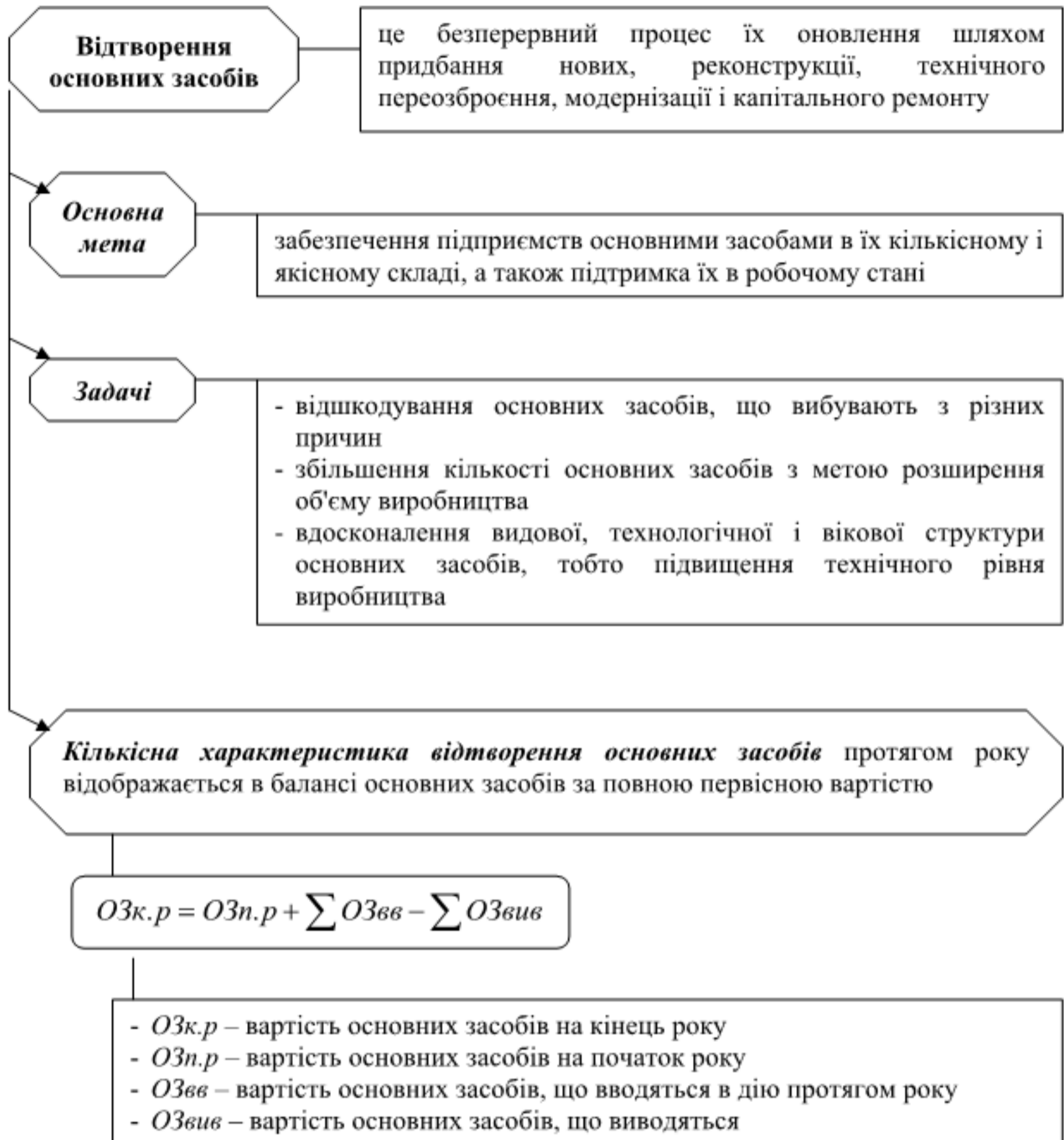

Рис.6.4.1. Характеристика відтворення основних засобів

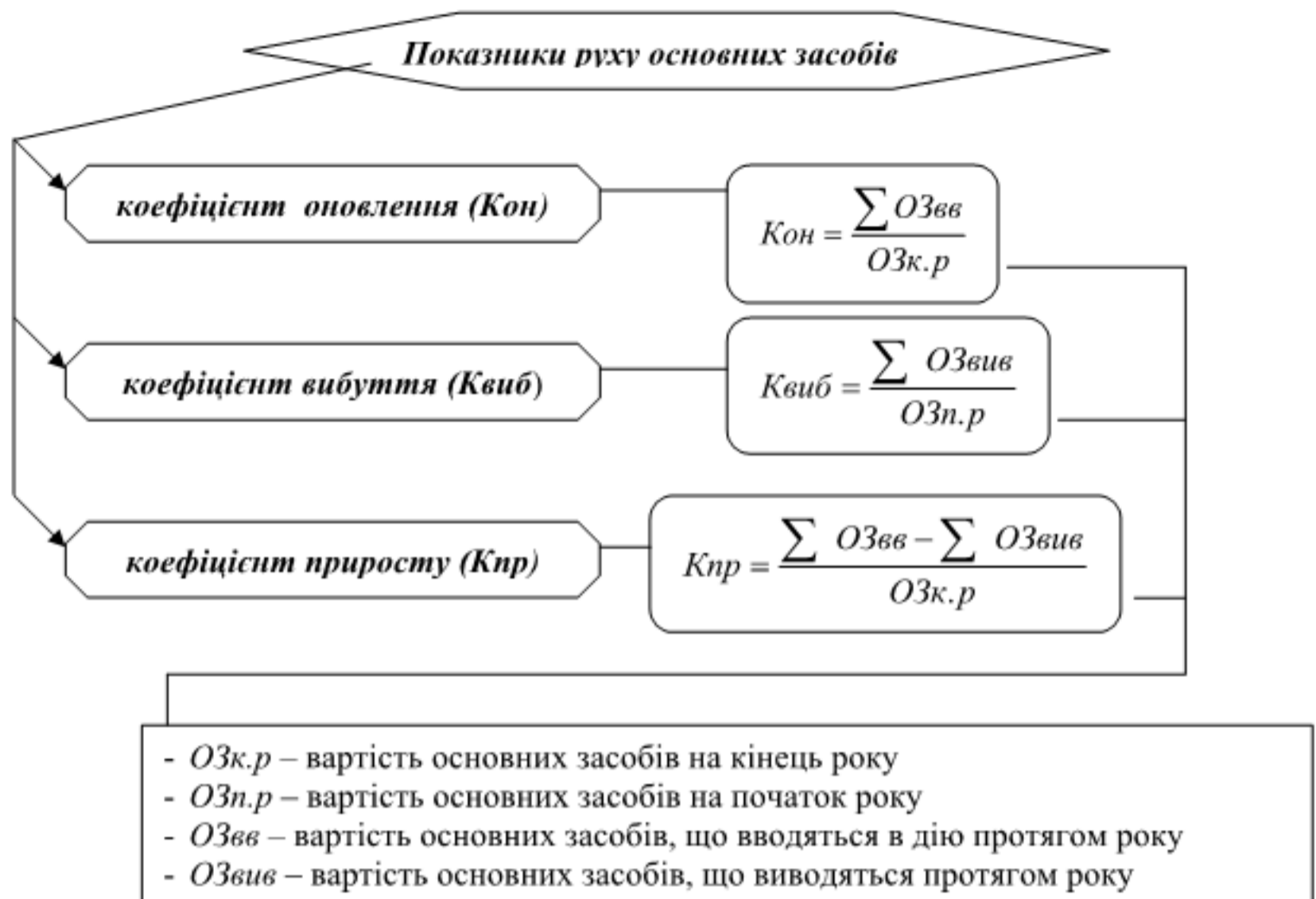

Рис.6.4.2. Показники руху основних засобів

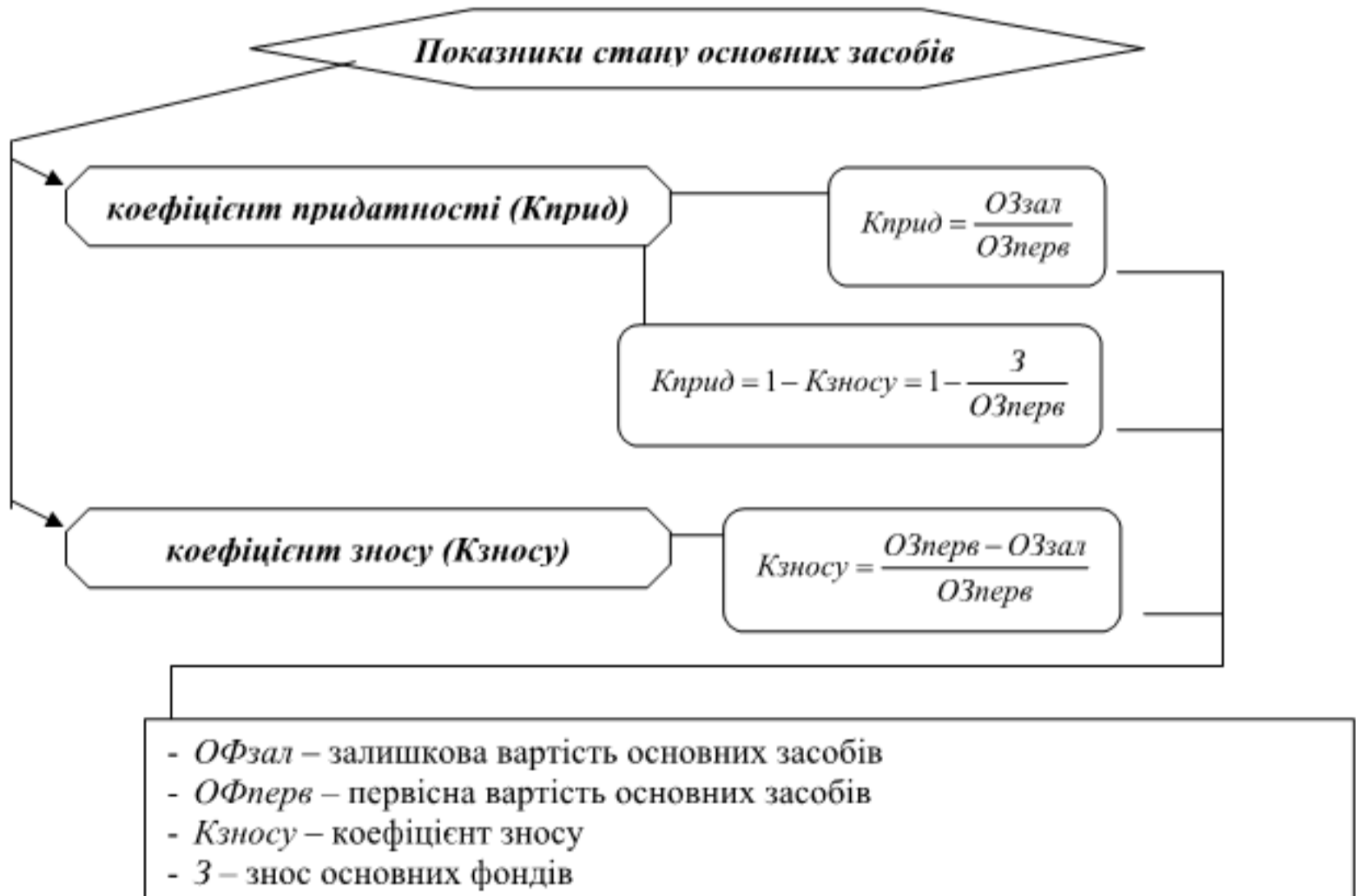

Рис.6.4.3. Показники стану основних засобів

6.5. Знос і амортизація основних засобів

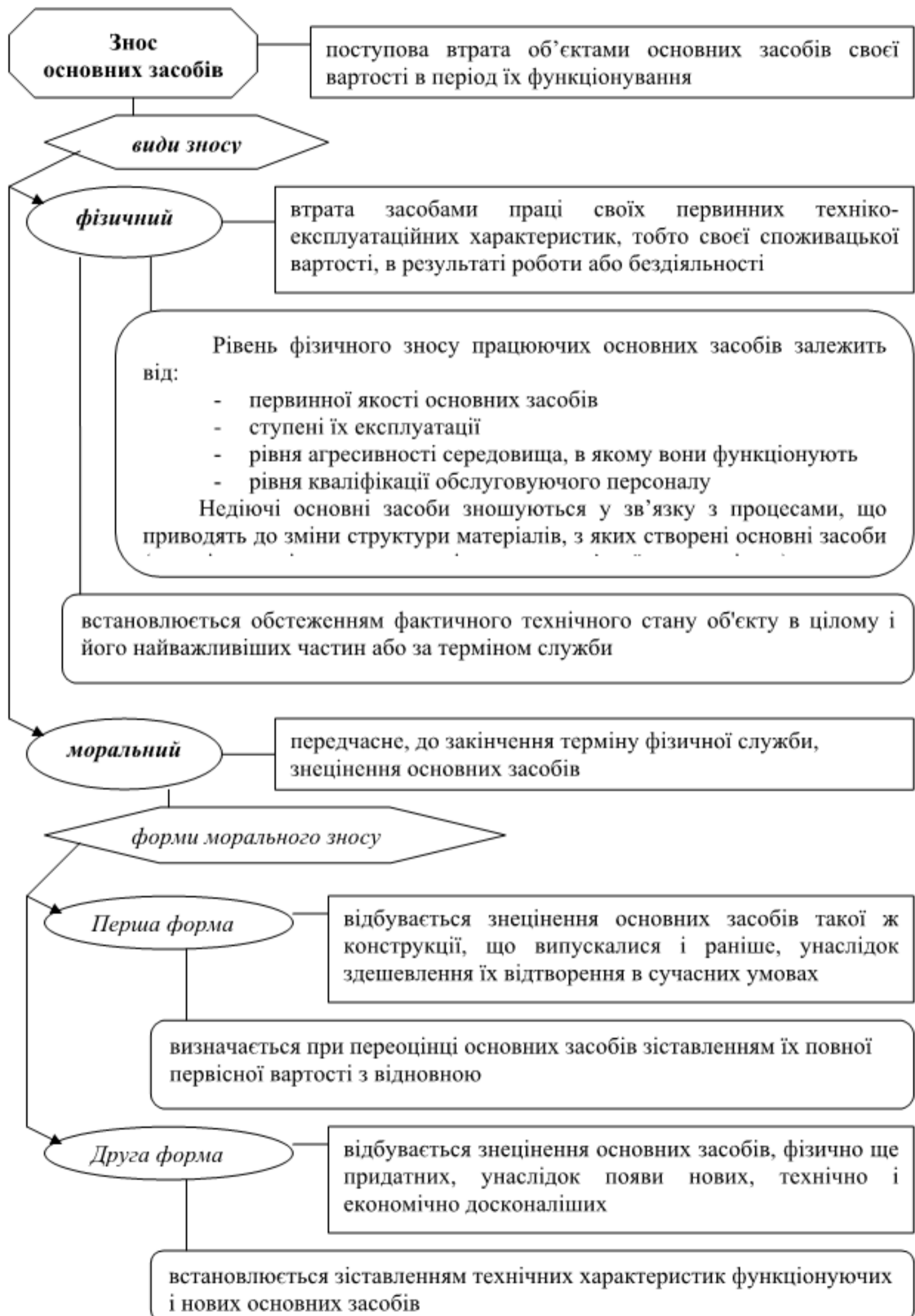

Рис.6.5.1. Сутність та види зносу основних засобів

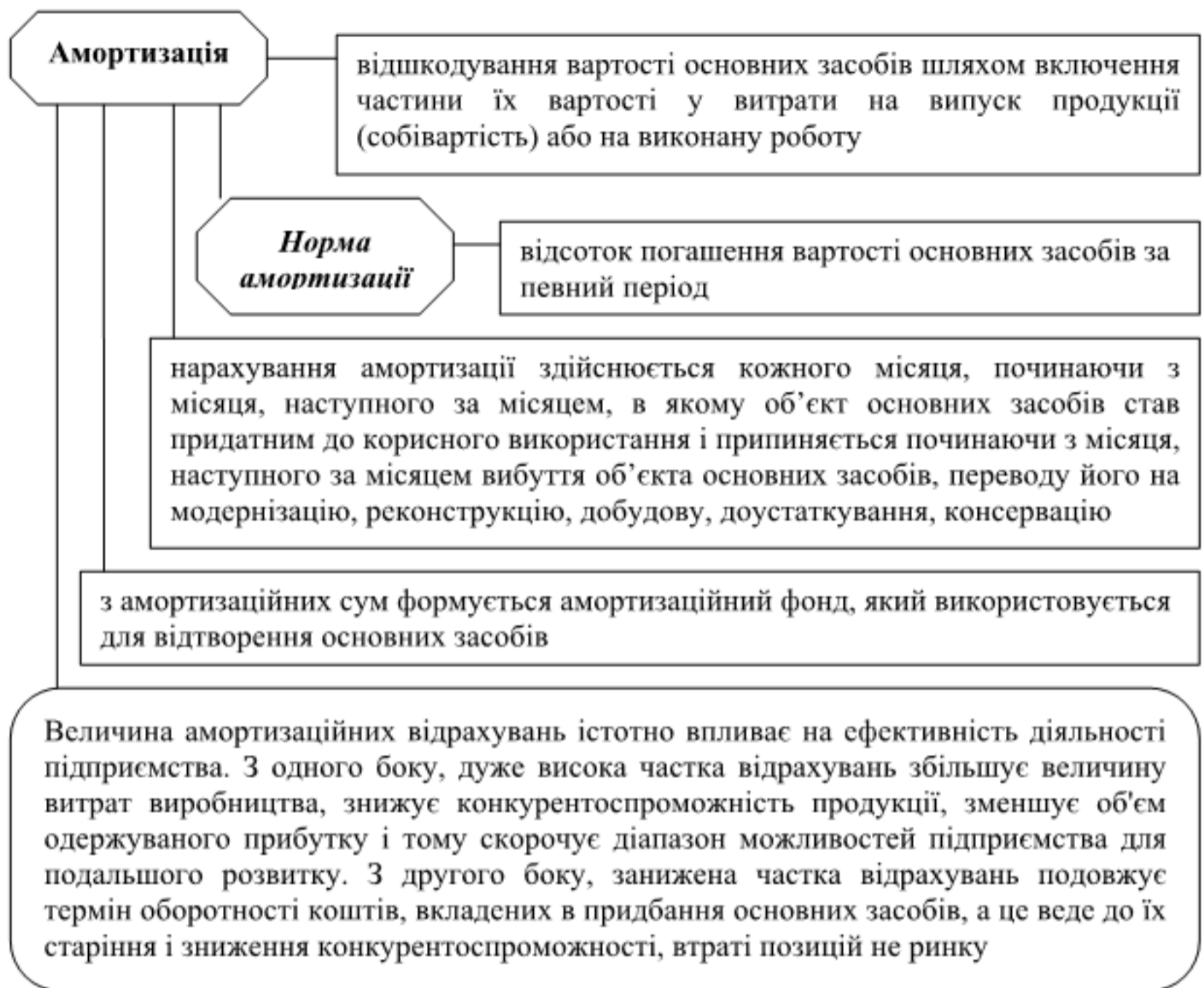

Рис.6.5.2. Сутність та значення амортизації основних засобів

Рис.6.5.3. Класифікація методів нарахування амортизації основних засобів

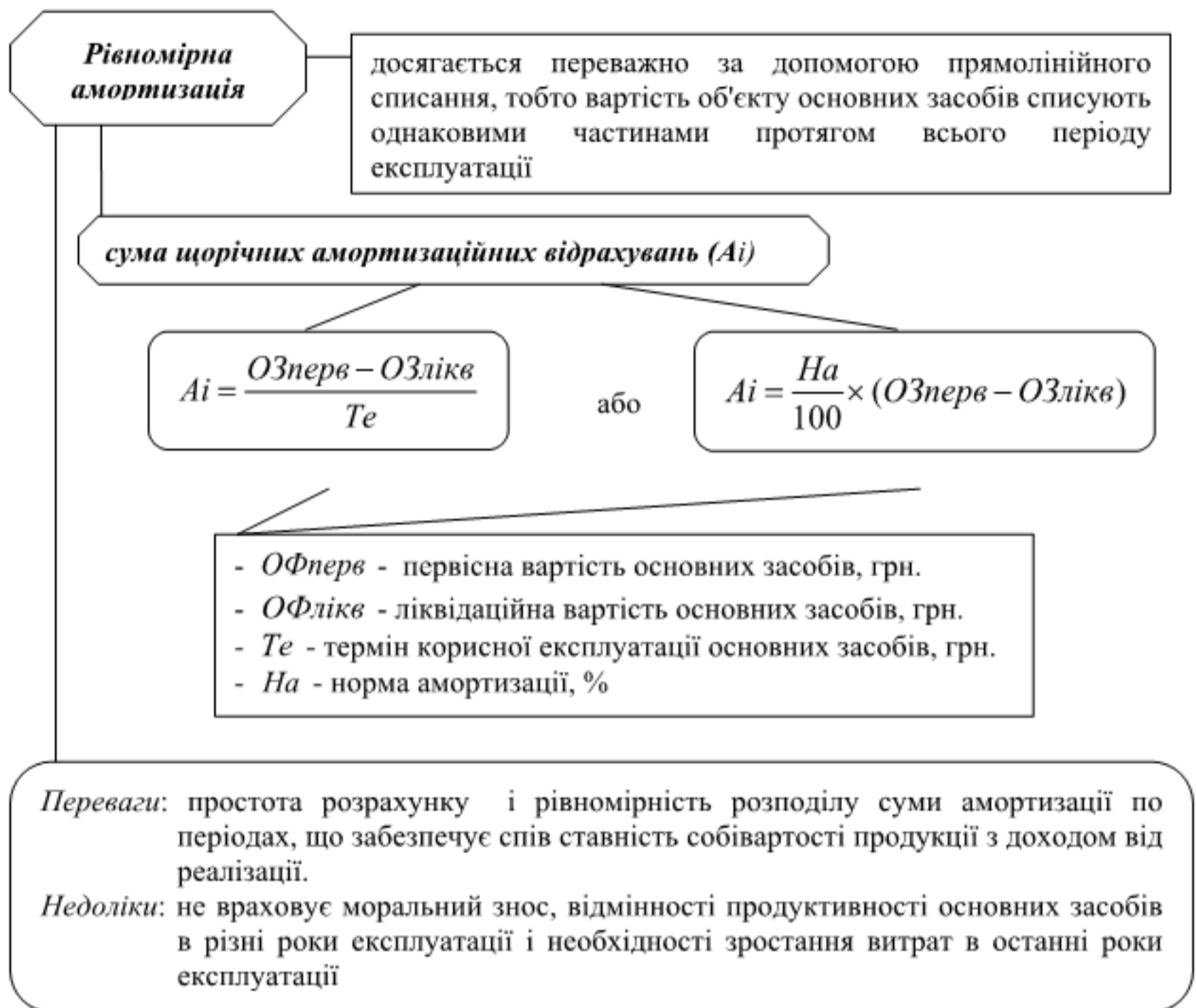

Рис.6.5.4. Характеристика рівномірного методу нарахування амортизації

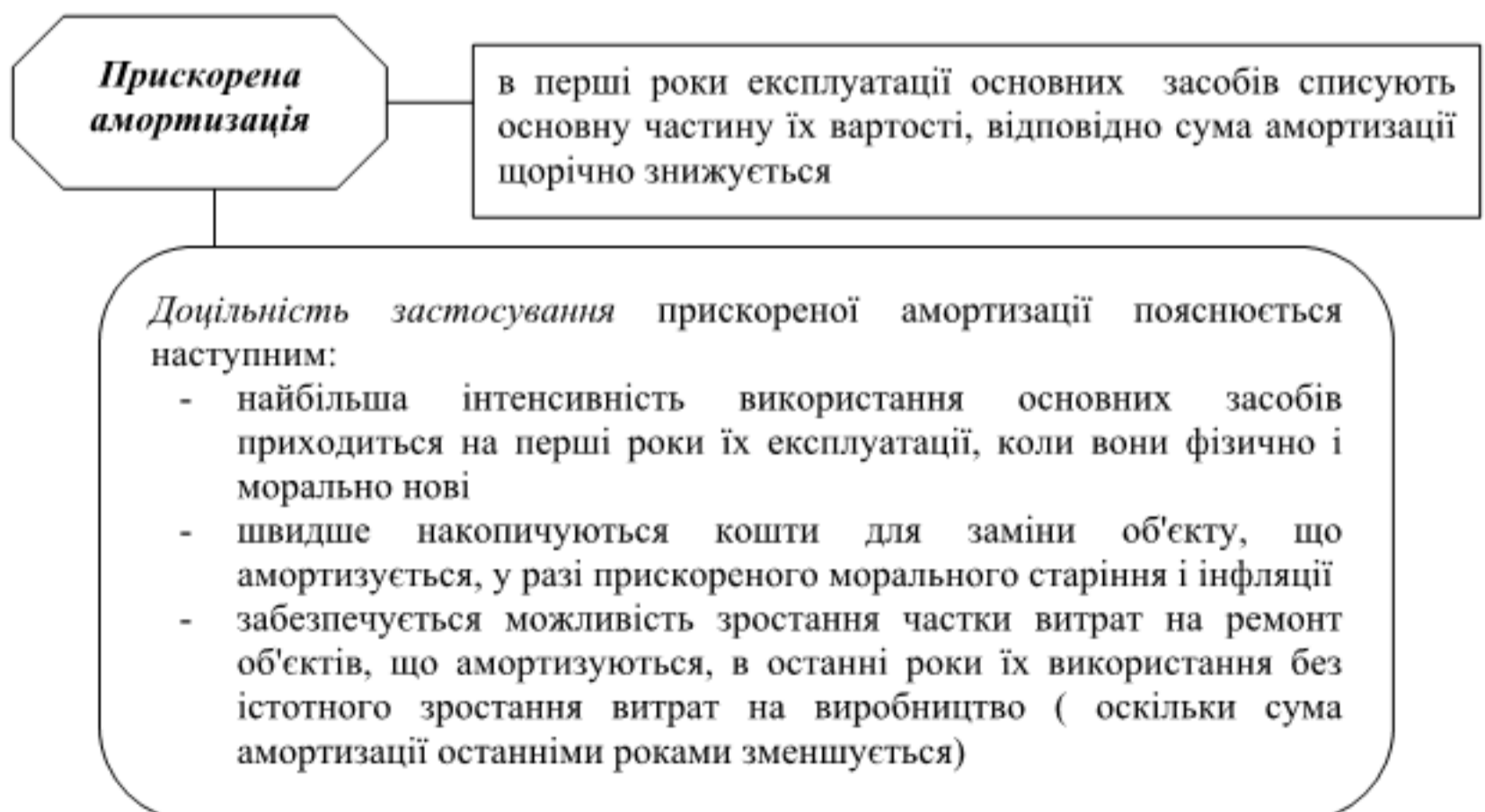

Рис.6.5.5. Сутність та доцільність застосування прискореної амортизації

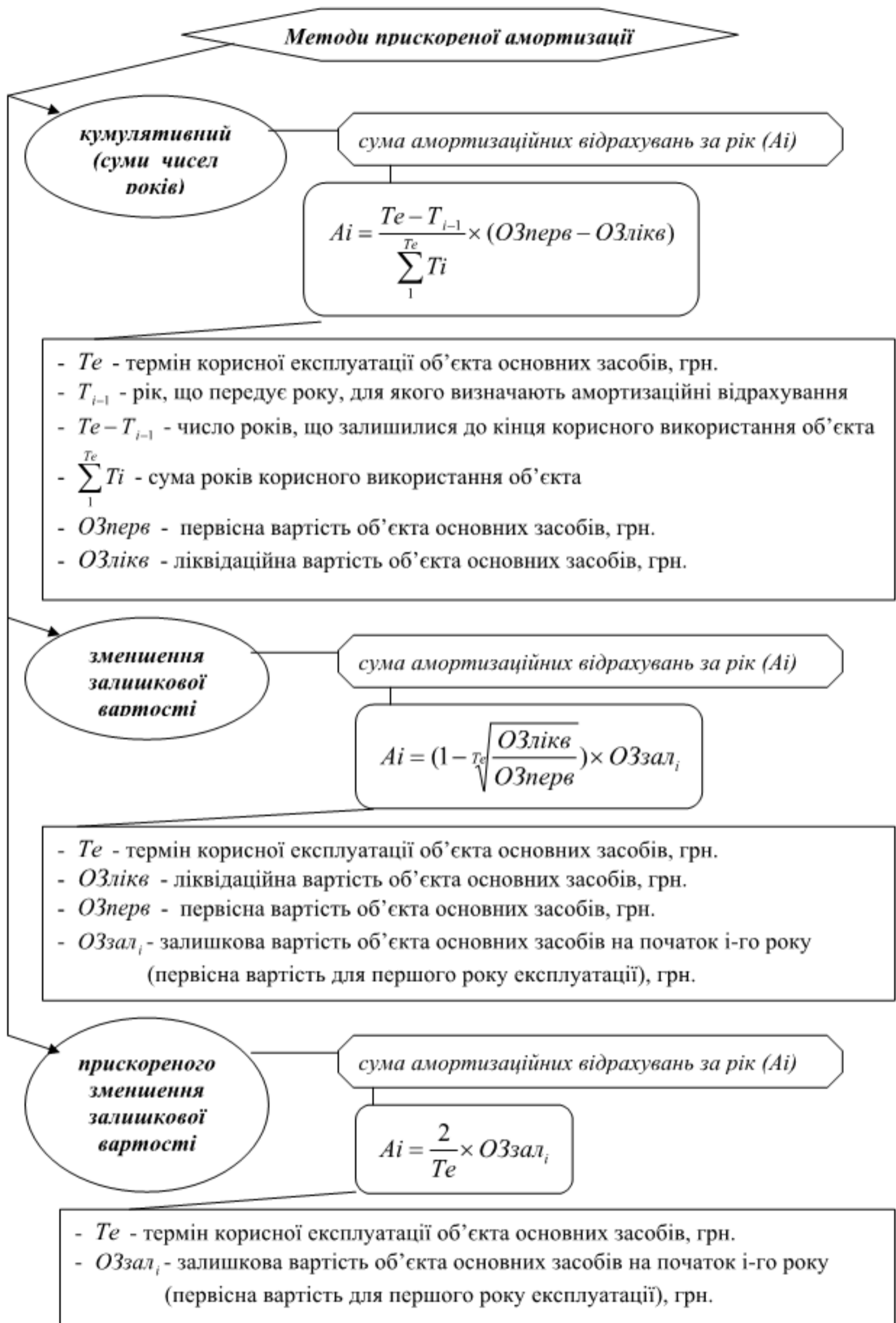

Рис.6.5.6. Методи прискореної амортизації

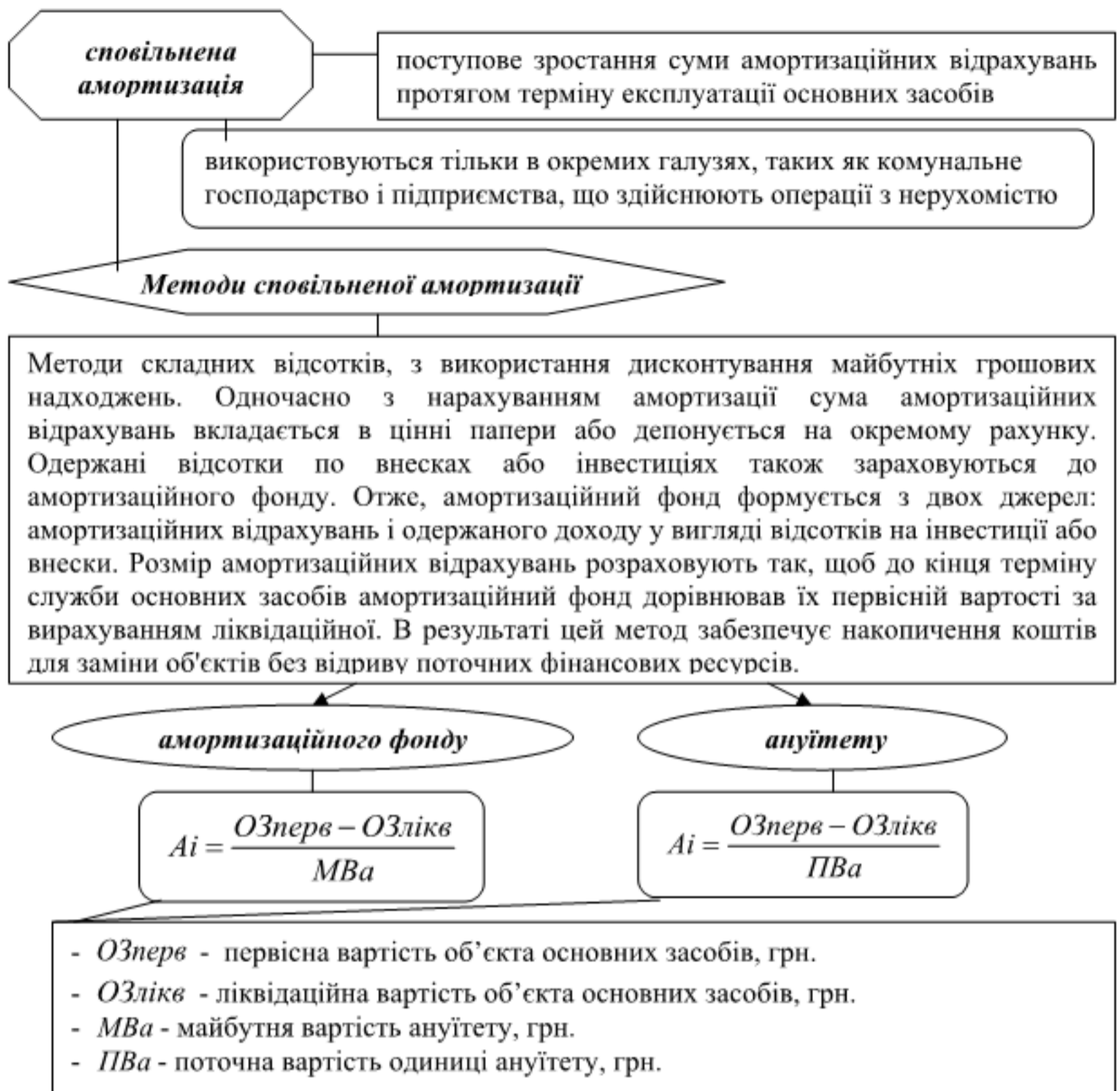

Рис.6.5.7. Методи сповільненої амортизації

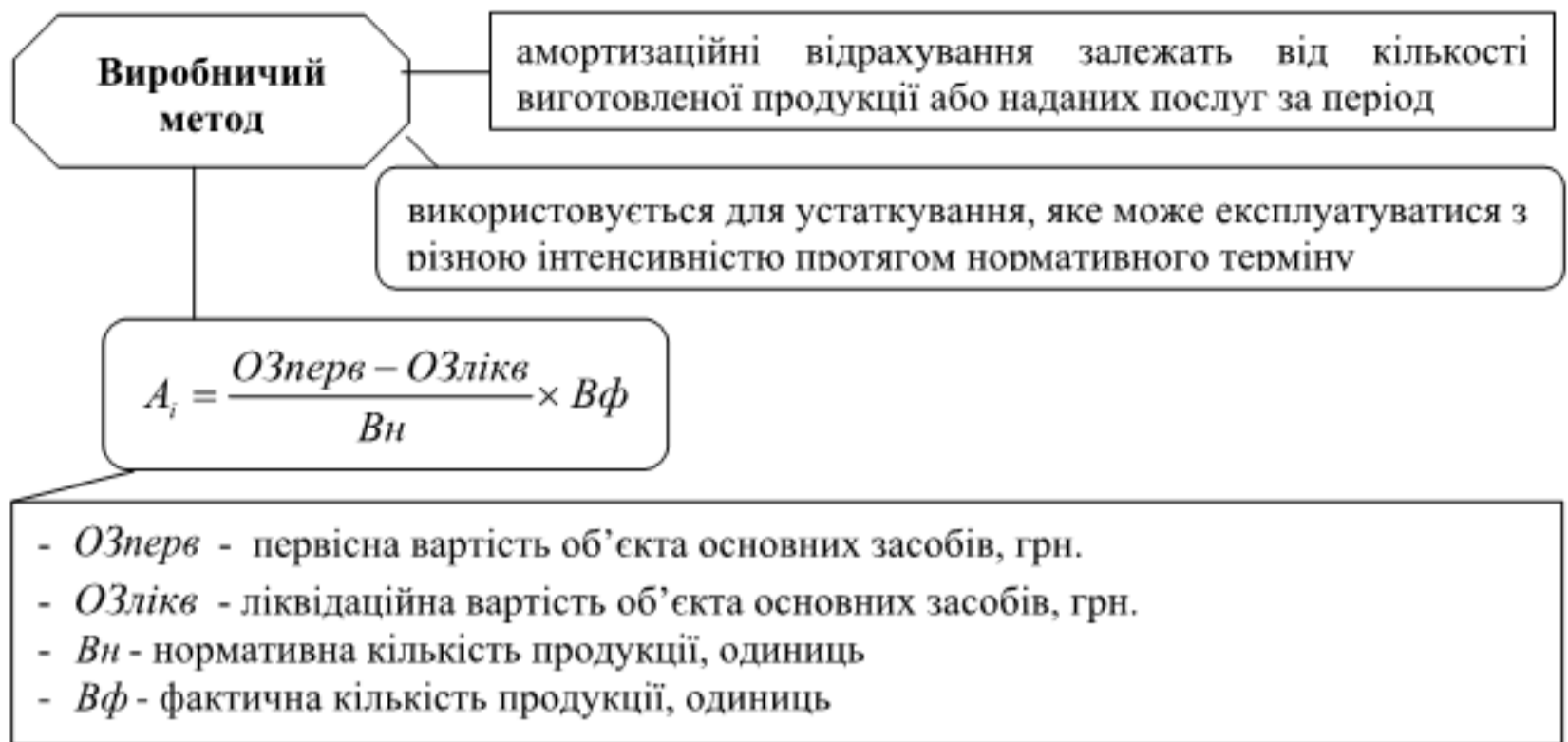

Рис.6.5.8. Виробничий метод амортизації

Згідно з Податковим кодексом України

Для здійснення процесу нарахування амортизації основні засоби підприємства ділять на наступні групи:

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 20000 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 - тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	-
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Розрахунок амортизації основних засобів здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності

Амортизація не нараховується за період невикористання (експлуатації) основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з їх консервацією.

Рис.6.5.9. Нарухування амортизації згідно з Податковим кодексом України

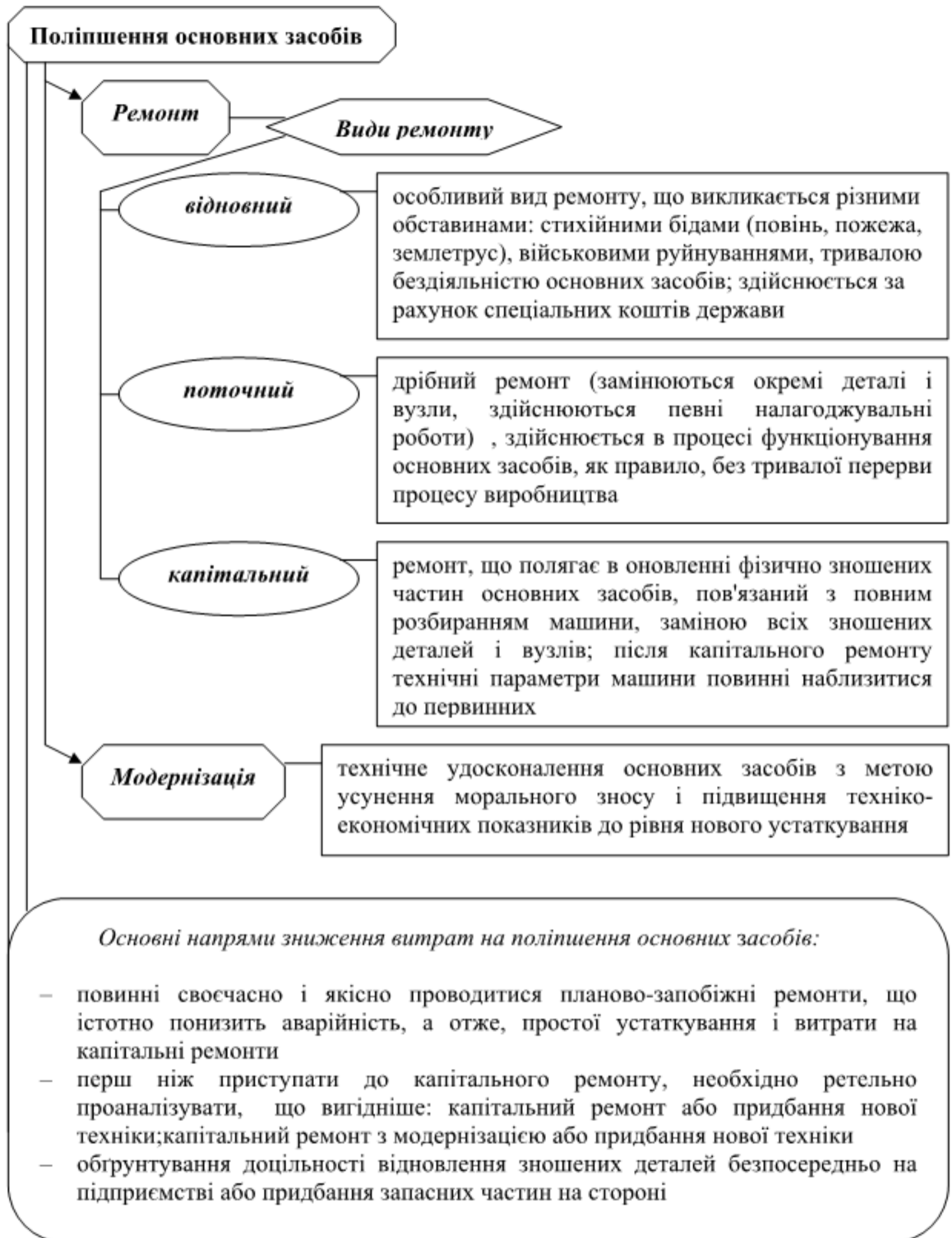

Рис.6.5.10. Поліпшення основних засобів

6.6. Система показників та шляхи підвищення ефективності використання основних засобів

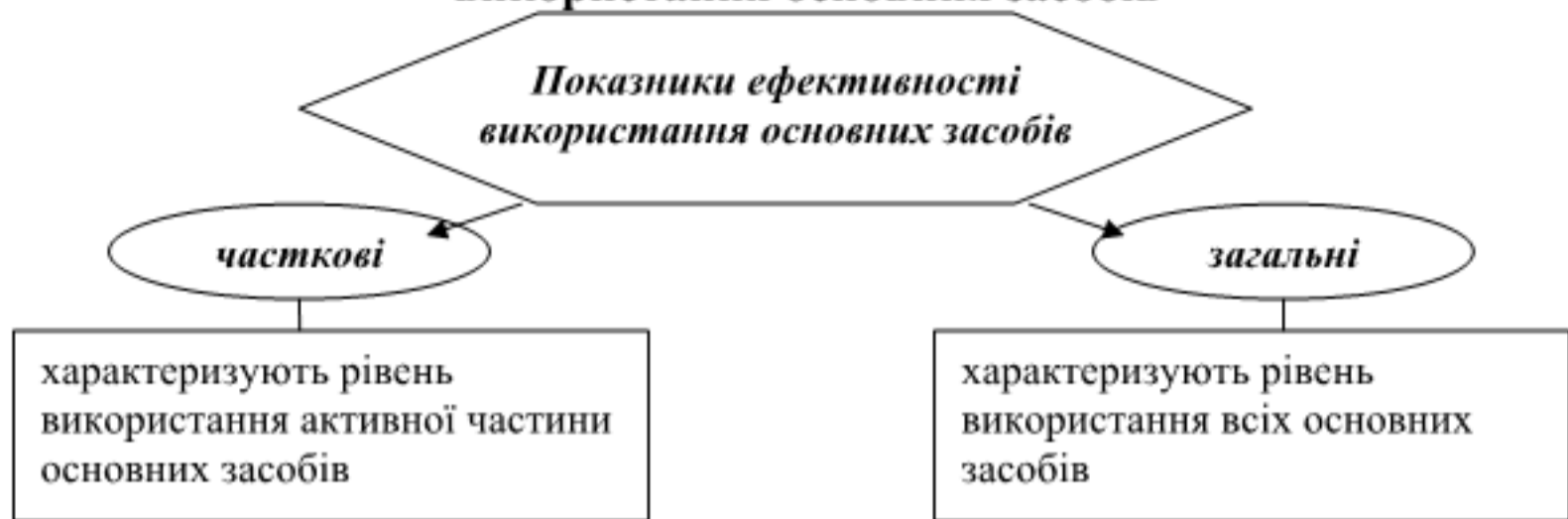

Рис.6.6.1. Класифікація показників ефективності використання основних засобів

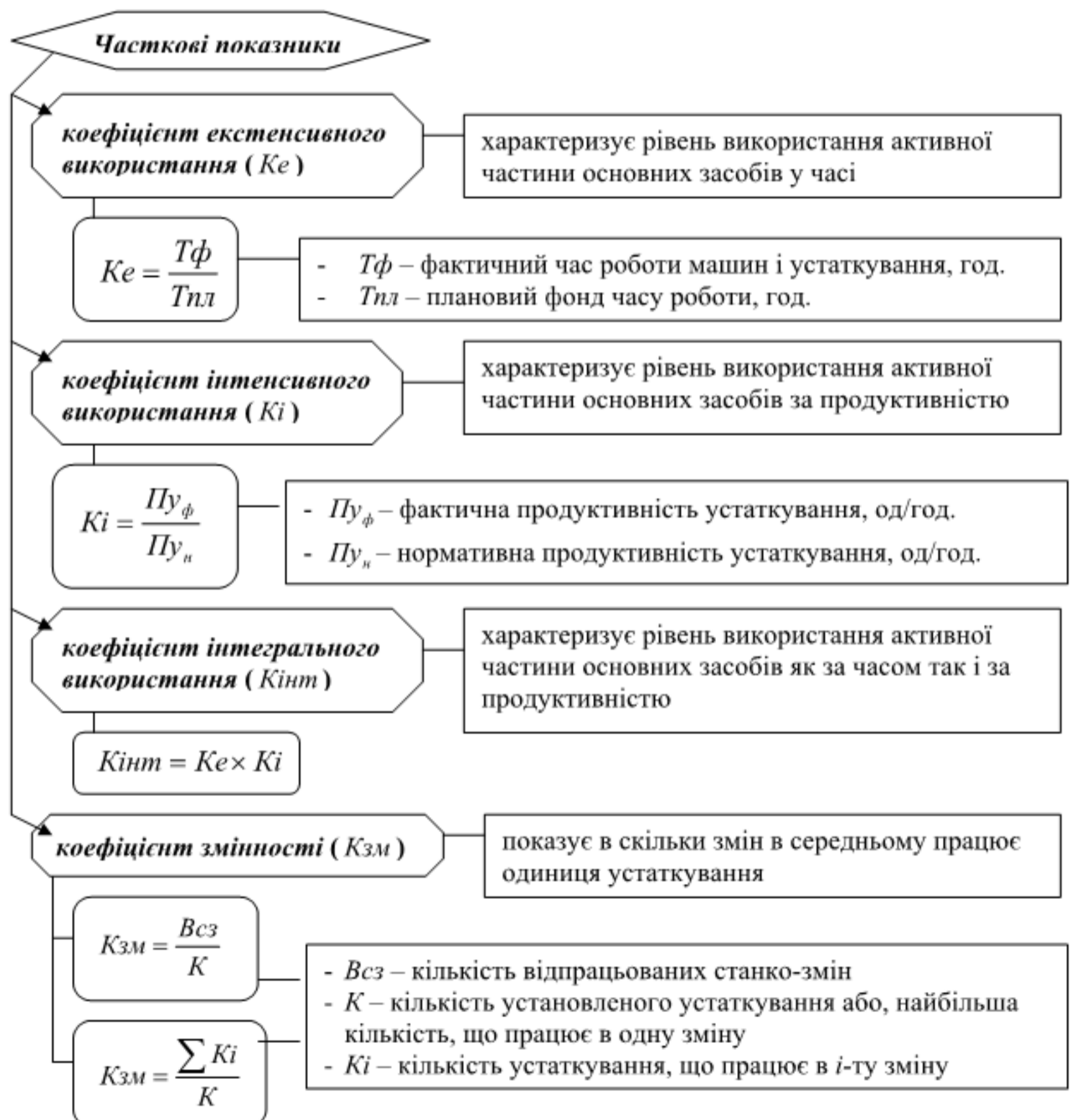

Рис.6.6.2. Часткові показники ефективності використання основних засобів

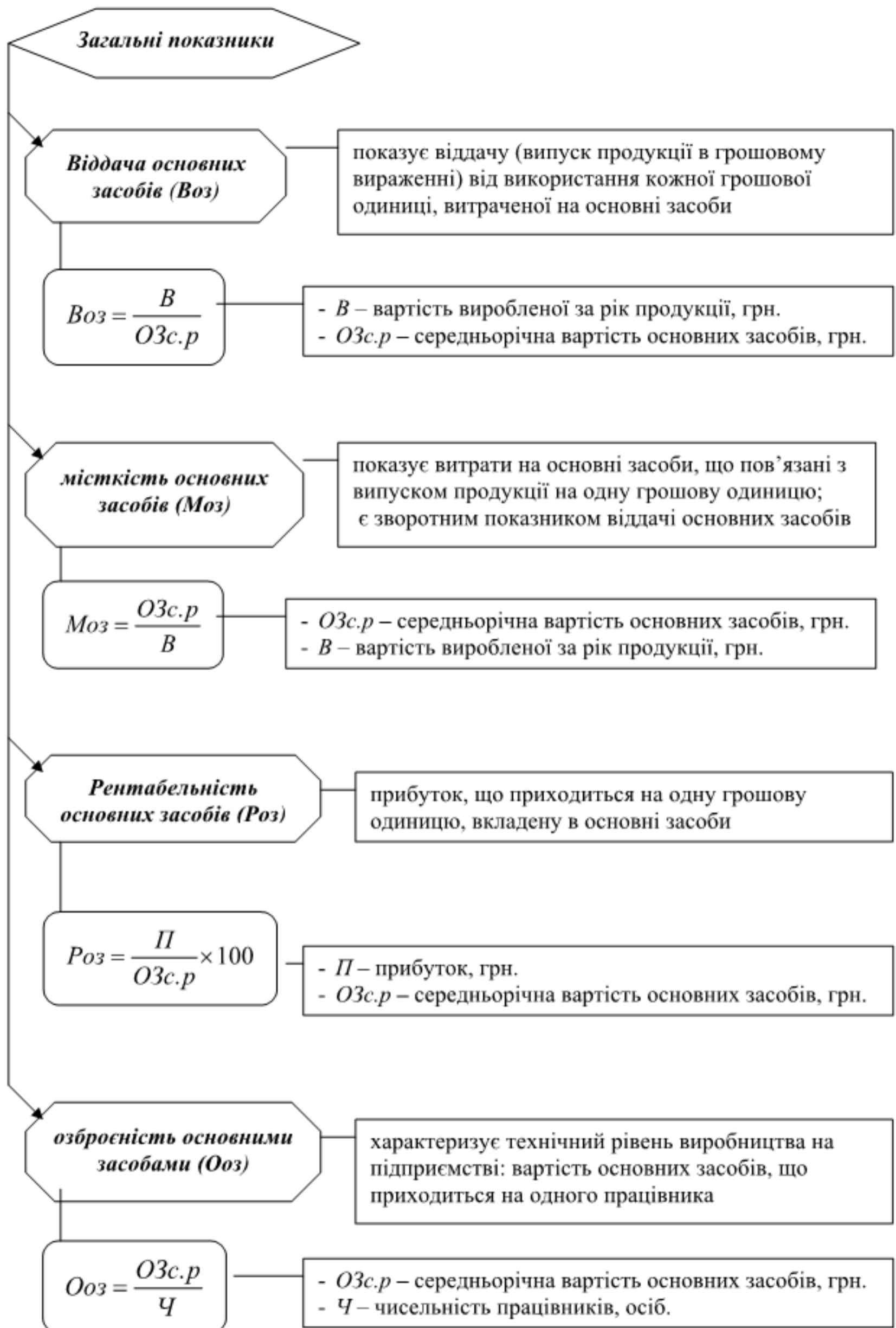

Рис.6.6.3. Загальні показники ефективності використання основних засобів

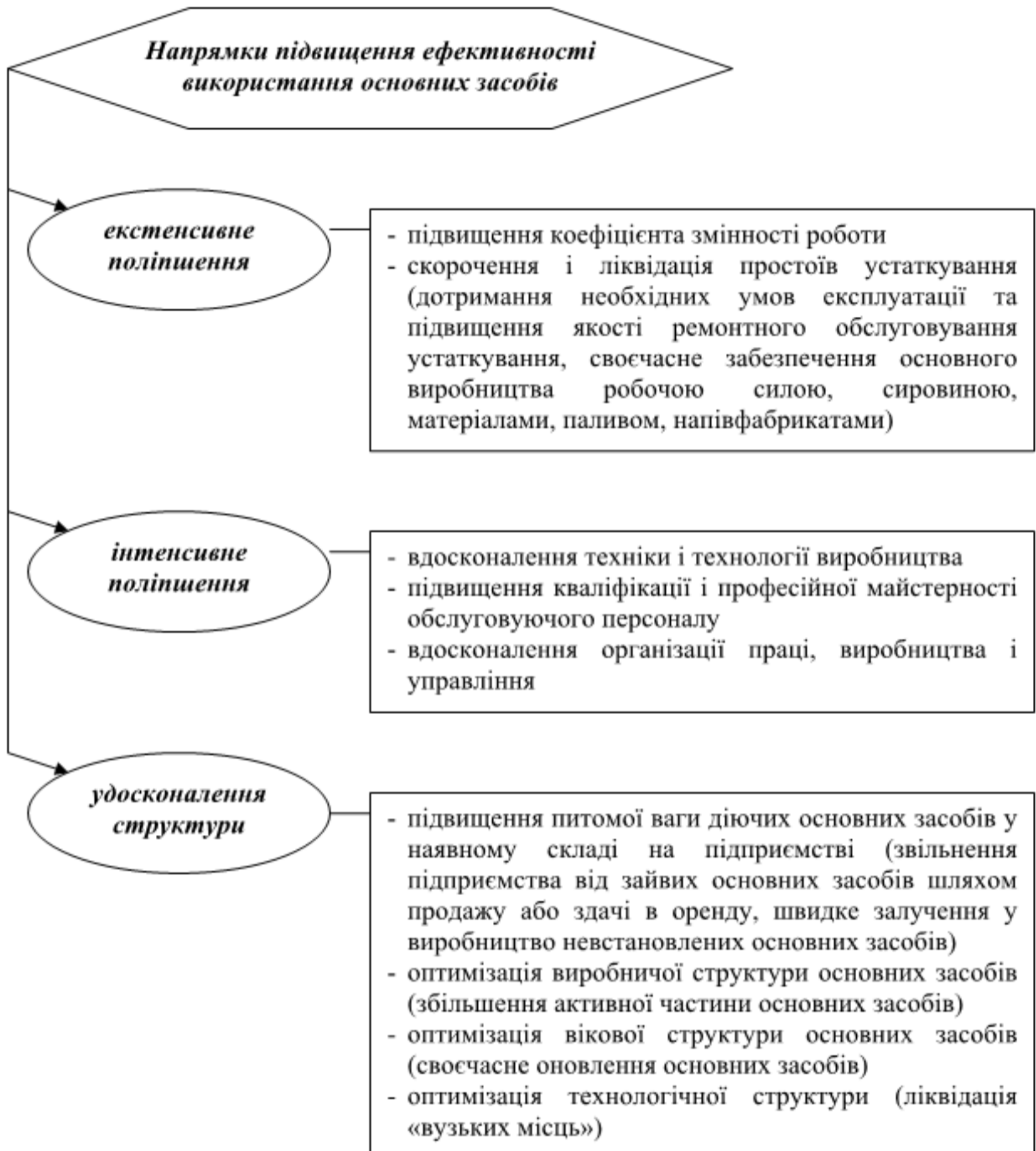

Рис.6.6.4. Напрямки підвищення ефективності використання основних засобів

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.184-201], [3,с.223-252], [4,с.132-151], [5,с.165-181], [56], [68].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Визначити показники відтворення (коефіцієнти оновлення, вибуття та приросту) та загальні показники ефективності використання основних засобів підприємства (віддачу основних засобів, місткість основних засобів, рентабельність основних засобів, озброєність основними засобами). Вартість основних засобів на початок року складала 2400 тис. грн. Протягом року були введені основні засоби з 1 лютого на суму 60 тис. грн., з 1 травня на суму 30 тис. грн., з 20 липня на суму 20 тис. грн.; вибули основні засоби з 12 квітня на суму 8 тис. грн., з 1 листопада на суму 18 тис. грн. Річний випуск продукції 4920 тис. грн., собівартість якої 4210 тис. грн. Чисельність працюючих 210 осіб.

Розв'язання

$$K_{он} = \frac{\sum OЗ_{вв}}{OЗ_{к.р}}, \quad K_{виб} = \frac{\sum OЗ_{вив}}{OЗ_{п.р}}, \quad K_{пр} = \frac{\sum OЗ_{вв} - \sum OЗ_{вив}}{OЗ_{к.р}}$$

$$OЗ_{к.р} = OЗ_{п.р} + \sum OЗ_{вв} - \sum OЗ_{вив},$$

де $K_{он}$ – коефіцієнт оновлення;

$K_{виб}$ – коефіцієнт вибуття;

$K_{пр}$ коефіцієнт приросту;

$OЗ_{вв}$ – вартість основних засобів, що вводяться в дію протягом року, тис. грн.;

$OЗ_{вив}$ – вартість основних засобів, що виводяться протягом року, тис. грн.;

$OЗ_{к.р}$ - вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.;

$OЗ_{п.р}$ - вартість основних засобів на початок року, тис. грн.

$$OЗ_{к.р} = 2400 + 60 + 30 + 20 - 8 - 18 = 4220 + 110 - 26 = 2484 \text{ тис. грн.};$$

$$K_{он} = \frac{60 + 30 + 20}{2484} = \frac{110}{2484} = 0,044;$$

$$K_{виб} = \frac{8 + 18}{2400} = \frac{26}{2400} = 0,011;$$

$$K_{пр} = \frac{110 - 26}{2484} = \frac{84}{2484} = 0,034.$$

$$V_{оз} = \frac{B}{OЗ_{с.р}}, \quad M_{оз} = \frac{OЗ_{с.р}}{B}, \quad P_{оз} = \frac{\Pi}{OЗ_{с.р}} \times 100 = \frac{B - C}{OЗ_{с.р}} \times 100, \quad O_{оз} = \frac{OЗ_{с.р}}{Ч}$$

$$OЗ_{с.р} = OЗ_{п.р} + \sum OЗ_{вв} \times \frac{n_1}{12} - \sum OЗ_{вив} \times \frac{n_2}{12},$$

де $V_{оз}$ – віддача основних засобів;

$M_{оз}$ – місткість основних засобів;

$P_{оз}$ – рентабельність основних засобів;

B – вартість виробленої за рік продукції, тис. грн.;

Π – прибуток, тис. грн.;

C – собівартість продукції, тис. грн.;

$Ч$ – чисельність працівників, осіб;

$OЗ_{с.р}$ – середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.;

n_1 – кількість повних місяців до кінця року, впродовж яких функціонуватимуть введені основні засоби;

n_2 – кількість повних місяців до кінця року з моменту вибуття з експлуатації основних засобів.

$$\begin{aligned} OЗс.р &= 2400 + 60 \times \frac{11}{12} + 30 \times \frac{8}{12} + 20 \times \frac{5}{12} - 8 \times \frac{8}{12} - 18 \times \frac{2}{12} = 2400 + 55 + 20 + 8,33 - 5,33 - 3 = \\ &= 2475 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

$$Воз = \frac{4920}{2475} = 1,988;$$

$$Моз = \frac{2475}{4920} = 0,503;$$

$$Роз = \frac{4920 - 4210}{2475} \times 100 = 0,2869 \times 100 = 28,69\%;$$

$$Ооз = \frac{2475}{210} = 11,79 \text{ тис. грн./ особу}$$

Відповідь: коефіцієнт оновлення - 0,044, коефіцієнт вибуття - 0,011, коефіцієнт приросту - 0,034, віддача основних засобів - 1,988, місткість основних засобів - 0,503, рентабельність основних засобів - 28,69%, озброєність основними засобами - 11,79 тис. грн./особу.

Завдання 2

Визначити амортизаційні відрахування за кожен рік використання об'єкта основних засобів 5 групи, якщо його первісна вартість 222 тис. грн., ліквідаційна вартість 2 тис. грн. Врахувати мінімально допустимі строки корисного використання для об'єктів даної групи відповідно до Податкового кодексу. Використати методи нарахування амортизації: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний.

Розв'язання

Прямолінійний метод нарахування амортизації.

Сума щорічних амортизаційних відрахувань (A_i):

$$A_i = Na \times (OЗ_{перв} - OЗ_{лікв}) = \frac{1}{T_e} \times (OЗ_{перв} - OЗ_{лікв}),$$

де $OЗ_{перв}$ - первісна вартість основних засобів, тис. грн.;

$OЗ_{лікв}$ - ліквідаційна вартість основних засобів, тис. грн.;

T_e - термін корисної експлуатації основних засобів, років;

Na - норма амортизації, частка;

i - порядковий номер року експлуатації основних засобів.

$$A_i = \frac{1}{5} \times (222 - 2) = 0,2 \times 220 = 44 \text{ тис. грн.}$$

Метод зменшення залишкової вартості.

Сума амортизаційних відрахувань за рік (A_i):

$$A_i = Na \times OZ_{зал_i} = \left(1 - \sqrt[Te]{\frac{OZ_{лікв}}{OZ_{перв}}}\right) \times OZ_{зал_i},$$

де $OZ_{зал_i}$ - залишкова вартість об'єкта основних засобів на початок i -го року (первісна вартість для першого року експлуатації), тис. грн.

Розрахунок амортизаційних відрахувань

Рік	Норма амортизації	Вартість об'єкта, що підлягає амортизації, тис. грн.	Амортизаційні відрахування, тис. грн.
1	$1 - \sqrt[5]{\frac{2}{222}} = 0,610$	222	$0,610 \times 222 = 135,42$
2	0,610	$222 - 135,42 = 86,58$	$0,610 \times 86,58 = 52,81$
3	0,610	$86,58 - 52,81 = 33,77$	$0,610 \times 33,77 = 20,60$
4	0,610	$33,77 - 20,60 = 13,17$	$0,610 \times 13,17 = 8,03$
5	0,610	$13,17 - 8,03 = 5,14$	$0,610 \times 5,14 = 3,14$

Метод прискореного зменшення залишкової вартості.

Сума амортизаційних відрахувань за рік (A_i):

$$A_i = Na \times OZ_{зал_i} = \frac{2}{Te} \times OZ_{зал_i}$$

Розрахунок амортизаційних відрахувань

Рік	Норма амортизації	Вартість об'єкта, що підлягає амортизації, тис. грн.	Амортизаційні відрахування, тис. грн.
1	$2/5 = 0,4$	222	$0,4 \times 222 = 88,80$
2	0,4	$222 - 88,80 = 133,20$	$0,4 \times 133,20 = 53,28$
3	0,4	$133,20 - 53,28 = 79,92$	$0,4 \times 79,92 = 31,97$
4	0,4	$79,92 - 31,97 = 47,95$	$0,4 \times 47,95 = 19,18$
5	0,4	$47,95 - 19,18 = 28,77$	$0,4 \times 28,77 = 11,51$

Кумулятивний метод нарахування амортизації.

Сума амортизаційних відрахувань за рік (A_i):

$$A_i = Na_i \times (OZ_{перв} - OZ_{лікв}) = \frac{Te - T_{i-1}}{\sum_1^{Te} T_i} \times (OZ_{перв} - OZ_{лікв}),$$

де Te - термін корисної експлуатації об'єкта основних засобів, років;

T_{i-1} - рік, що передує року, для якого визначають амортизаційні відрахування;

$Te - T_{i-1}$ - число років, що залишилися до кінця корисного використання об'єкта;

$\sum_1^{Te} T_i$ - сума років корисного використання об'єкта.

$$\sum_1^{Te} T_i = 1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15$$

Розрахунок амортизаційних відрахувань

Рік	Норма амортизації	Вартість об'єкта, що підлягає амортизації, тис. грн.	Амортизаційні відрахування, тис. грн.
1	$5-0/15=0,333$	$222-2=220$	$0,333 \times 220=73,26$
2	$5-1/15=0,267$	$222-2=220$	$0,267 \times 220=58,74$
3	$5-2/15=0,200$	$222-2=220$	$0,200 \times 220=44,0$
4	$5-3/15=0,133$	$222-2=220$	$0,133 \times 220=29,26$
5	$5-4/15=0,067$	$222-2=220$	$0,067 \times 220=14,74$

Відповідь:

Зведені розрахунки амортизаційних відрахувань за методами

Рік	Амортизаційні відрахування, тис. грн., нараховані за методом			
	прямолінійним	зменшення залишкової вартості	прискореного зменшення залишкової вартості	кумулятивним
1	44	135,42	88,80	73,26
2	44	52,81	53,28	58,74
3	44	20,60	31,97	44,0
4	44	8,03	19,18	29,26
5	44	3,14	11,51	14,74

Завдання 3

Розрахувати часткові показники ефективності використання устаткування (коефіцієнт змінності, коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання устаткування).

У цеху встановлено 100 верстатів. Фактично у першу зміну працювали усі верстати, у другу – 60% верстатного парку. Календарних днів у році – 365, вихідних і святкових днів – 110. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни за планом 8 годин. Втрати робочого часу на плановий ремонт устаткування - 7% від режимного фонду часу. У середньому час фактичної роботи одного верстата в рік - 3420 годин. Середня фактична продуктивність верстата - 14 одиниць продукції в годину, нормативна - 16 одиниць продукції в годину.

Розв'язання

$$K_{зм\phi} = \frac{\sum Ki}{K},$$

де $K_{зм\phi}$ – коефіцієнт змінності за фактом;

Ki – кількість устаткування, що працює в i -ту зміну;

K – кількість встановленого устаткування.

$$K_{зм} = \frac{100 + 0,6 \times 100}{100} = 1,6.$$

$$Ke = \frac{T\phi}{T_{пл}}$$

де Ke – коефіцієнт екстенсивного використання верстатів;

$T\phi$ – фактичний час роботи верстатів за рік, год.;

$T_{пл}$ – плановий фонд часу роботи верстатів за рік, год.

$$T = D_p \times T_{зм} \times K_{зм} \times K_{пу},$$

де D_p – число робочих днів за рік;

$T_{зм}$ – тривалість зміни, год.;

$K_{зм}$ – коефіцієнт змінності;

$K_{пу}$ – коефіцієнт працюючого устаткування.

$$K_{пу} = 1 - \frac{a}{100},$$

де a – відсоток простоїв устаткування.

$$K_{пу_{нл}} = 1 - \frac{7}{100} = 0,930,$$

$$T_{пл} = (365 - 110) \times 8 \times 2 \times 0,930 = 3794,4 \text{ год.},$$

$$Ke = \frac{3420}{3794,4} = 0,901.$$

$$Ki = \frac{P_{у\phi}}{P_{у_n}},$$

де Ki – коефіцієнт інтенсивного використання верстатів;

$P_{у\phi}$ – фактична продуктивність верстатів, од/год.;

$P_{у_n}$ – нормативна продуктивність верстатів, од/год.

$$Ki = \frac{14}{16} = 0,875.$$

$$K_{інт} = Ke \times Ki,$$

де $K_{інт}$ – коефіцієнт інтегрального використання верстатів.

$$K_{інт} = 0,901 \times 0,875 = 0,788.$$

Відповідь: Коефіцієнт змінності за фактом - 1,6, коефіцієнт екстенсивного використання верстатів – 0,901, коефіцієнт інтенсивного використання верстатів – 0,875, коефіцієнт інтегрального використання верстатів – 0,788.

Завдання 4

Визначити первісну, залишкову вартість і коефіцієнт придатності устаткування. Устаткування придбане за ціною 19600 грн., витрати на транспортування і монтаж - 1020 грн. Устаткування в роботі 3 роки. Норма амортизації в рік - 20%. Застосовується метод прямолінійного нарахування амортизації.

Розв'язання

$$OЗперв = Ц + Втр + Вм ,$$

де $OЗперв$ – первісна вартість устаткування, грн. ;

$Ц$ – ціна придбання устаткування, грн.;

$Втр$ - витрати на транспортування устаткування, грн.;

$Вм$ - витрати на монтаж устаткування, грн.

$$OЗперв = 19600 + 1020 = 20620 \text{ грн.}$$

$$OЗзал_t = OЗперв - \sum_1^t Ai = OЗперв - \frac{На}{100} \times OЗперв \times Tr ,$$

де $OЗзал_t$ – залишкова вартість устаткування на кінець t-року, грн.;

$На$ - норма амортизації за рік, %;

Tr - число років роботи устаткування.

$$OФзал_3 = 20620 - \frac{20}{100} \times 20620 \times 3 = 20620 - 12372 = 8248 \text{ грн.}$$

$$Kприд = \frac{OФзал}{OФперв} ,$$

де $Kприд$ - коефіцієнт придатності устаткування.

$$Kприд = \frac{8248}{20620} = 0,4.$$

Відповідь: первісна вартість устаткування – 20620 грн., залишкова вартість устаткування – 8248 грн., коефіцієнт придатності – 0,4.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

Визначити середньорічну вартість основних засобів, а також коефіцієнти вибуття і оновлення основних засобів. Вартість основних засобів на початок року складала 4200 тис. грн. Протягом року були введені основні засоби в лютому на суму 50 тис. грн., у травні на суму 120 тис. грн., у серпні на суму 80 тис. грн.; вибули основні засоби в травні на суму 40 тис. грн., у листопаді на суму 70 тис. грн.

Завдання 2

Визначити коефіцієнт оновлення, якщо вартість основних засобів на початок року складає 5600 тис. грн., коефіцієнт вибуття дорівнює 0,15. Приріст основних засобів складає 650 тис. грн.

Завдання 3

Визначити коефіцієнт змінності фактичний і коефіцієнт екстенсивного використання устаткування. На дільниці встановлено 18 одиниць устаткування, у 1 зміну працювало 15, у другу – 10, у третю – 7 одиниць устаткування. Режим роботи двозмінний. Тривалість зміни 8 годин. У першу зміну працювали усі верстати, у другу – 85% верстатного парку. Кількість робочих днів у році 260. Плановий відсоток простоїв на ремонт устаткування –

6%. У середньому час фактичної роботи одного верстата в рік — 3420 годин.

Завдання 4

Визначити показники екстенсивного й інтенсивного використання устаткування. Фактична продуктивність одиниці устаткування - 12 одиниць продукції в годину, нормативна - 15 одиниць продукції в годину. Фактично відпрацьований час за рік одиницею устаткування – 3190 годин. Календарних днів у році – 365, вихідних і святкових днів – 108. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни 8 годин. Втрати робочого часу на плановий ремонт устаткування —12% від режимного фонду часу.

Завдання 5

Визначити фондоозброєність підприємства, виходячи з наступних даних: вартість основних фондів на початок планованого року – 2710 млн. грн., введення в дію основних фондів планується в червні місяці на суму 400 тис. грн. Середньорічна чисельність персоналу – 1430 осіб.

Завдання 6

Визначити показники віддачі основних засобів, місткості основних засобів, рентабельності основних засобів, озброєності основними засобами. Середньорічна вартість основних засобів 382 тис. грн., чисельність працюючих – 80 осіб, виробіток продукції на одного працюючого 3460 грн. за місяць, річний прибуток підприємства - 124 тис. грн.

Завдання 7

Визначити показник віддачі основних засобів у наступному році. За поточний рік підприємство виробило продукції на 48720 грн. Показник віддачі основних засобів за цей рік склав 4,2. У наступному році планується зростання виробництва на 16800 грн., а середньорічну вартість основних засобів планується скоротити на 3240 грн.

Завдання 8

Визначити віддачу основних засобів. Завод випускає за рік виробів у кількості: А – 8 тис. штук, Б – 20 тис. штук, В – 12 тис. штук. Оптова ціна кожного виробу відповідно дорівнює: 12, 13, 14 грн. Середньорічна вартість основних фондів заводу складає 328 тис. грн.

Завдання 9

Визначити віддачу основних засобів. Вартість основних засобів на початок року – 1800 тис. грн. З 1 липня вводяться основні засоби на суму 85 тис. грн., з 1 квітня виводиться устаткування на суму 60 тис. грн., з 1 листопада вводяться основні засоби на суму 160 тис. грн. Річний обсяг виробництва 1,2 млн. грн.

Завдання 10

Визначити річну суму амортизаційних відрахувань, якщо первісна вартість верстата - 50 тис. грн., його ліквідаційна вартість - 1400 грн., термін служби – 8 років. Застосовується метод прямолінійного нарахування амортизації.

Завдання 11

Підприємство придбало устаткування на суму 125 тис. грн., його ліквідаційна вартість 5 тис. грн. Термін служби - 6 років. Визначити суму амортизації, використовуючи метод зменшення залишкової вартості.

Завдання 12

Підприємство придбало устаткування на суму 86 тис. грн. Витрати на установку 6 тис. грн. Передбачувана ліквідаційна вартість дорівнює 2 тис. грн. Термін служби 7 років. Визначити амортизаційні відрахування за кожний рік служби, використовуючи кумулятивний метод.

Завдання 13

Визначити первісну, залишкову вартість верстата на 1 січня 2020 року. Верстат введений у дію 1 січня 2017 року. Придбано верстат за ціною 44500 грн. Витрати на його транспортування склали 6%, а на монтаж – 9% від ціни придбання. Вважати, що норма амортизації по даному виду устаткування – 16,7% у рік. Амортизація нараховується прямолінійним методом.

Завдання 14

Розрахувати річну суму амортизації верстату за перший та другий рік за виробничим методом. Верстат було придбано за 200 тис. грн., ліквідаційна вартість 2 тис. грн., для виробництва на ньому 90000 одиниць продукції. Фактично за 1 рік виготовлено 20 тис. одиниць продукції, за другий рік – 30 тис. одиниць продукції.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІД ЧАС ЗАРАХУВАННЯ НА БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА В РЕЗУЛЬТАТІ ПРИДБАННЯ, БУДІВНИЦТВА ОЦІНЮЮТЬСЯ ЗА
 - A. Відновною вартістю
 - B. Залишковою вартістю
 - C. Ліквідаційною вартістю
 - D. Первісною вартістю
2. ЗАЛИШКОВА ВАРТІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДОБРАЖАЄ
 - A. Вартість основних засобів, що ще не перенесена на витрати виробництва й обігу
 - B. Їхню ринкову вартість
 - C. Можливу ціну їхнього продажу
 - D. Первісну вартість
3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЮЧОГО ВИРОБНИЧОГО УСТАТКУВАННЯ З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОМУ СТАРІННЮ І ПІДВИЩЕННЯ ТЕХНІКО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ПАРАМЕТРІВ ДО РІВНЯ СУЧАСНИХ ВИМОГ ВИРОБНИЦТВА ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗА РАХУНОК ПРОВЕДЕННЯ
 - A. Поточного ремонту
 - B. Капітального ремонту
 - C. Заміни
 - D. Модернізації
4. ПОКАЗУЄ ЧАСТКУ ВВЕДЕНИХ НОВИХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ЗАГАЛЬНІЙ ВАРТОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
 - A. Коефіцієнт оновлення основних засобів
 - B. Коефіцієнт вибуття основних засобів
 - C. Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів
 - D. Віддача основних засобів
5. АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ – ЦЕ

- A. Процес перенесення вартості основних засобів на собівартість виготовленої продукції
 - B. Знос основних засобів
 - C. Відтворення основних засобів
 - D. Співвідношення активної та пасивної частини основних засобів
6. СУМА АМОРТИЗАЦІЙНИХ ВІДРАХУВАНЬ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ НА
- A. Відтворення основних засобів підприємства
 - B. Розвиток науки
 - C. Надання спонсорської допомоги
 - D. Виплату заробітної плати
7. ПОСТУПОВЕ ЗМЕНШЕННЯ СУМИ АМОРТИЗАЦІЙНИХ ВІДРАХУВАНЬ ПРОТЯГОМ ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВЛАСТИВЕ МЕТОДУ АМОРТИЗАЦІЇ
- A. Прогресивної амортизації
 - B. Прискореної амортизації
 - C. Сповільненої амортизації
 - D. Рівномірної амортизації
8. ПОКАЗНИК РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ХАРАКТЕРИЗУЄ
- A. Вартість основних засобів, що приходить на 1 грн. продукції, що випускається
 - B. Розмір основних засобів, що приходить на 1 робітника
 - C. Прибуток, що приходить на 1 грн. основних засобів
 - D. Обсяг товарної продукції, що приходить на 1 грн. основних засобів
9. ПОКАЗНИК, ЯКИЙ ХАРАКТЕРИЗУЄ РІВЕНЬ ЗАВАНТАЖЕННЯ УСТАТКУВАННЯ У ЧАСІ, - ЦЕ
- A. Коефіцієнт екстенсивного використання
 - B. Коефіцієнт інтенсивного використання
 - C. Коефіцієнт інтегрального використання
 - D. Коефіцієнт оновлення
10. УЗАГАЛЬНЮЮЧИМ ПОКАЗНИКОМ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ Є
- A. Коефіцієнт екстенсивного використання
 - B. Віддача основних засобів
 - C. Коефіцієнт приросту
 - D. Коефіцієнт інтегрального використання

ТЕМА 7. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ

- 7.1. Сутність, склад та структура оборотного капіталу.
- 7.2. Визначення потреби в оборотному капіталі.
- 7.3. Характеристика наявності та ефективного використання оборотного капіталу.
- 7.4. Шляхи покращення використання оборотного капіталу.

7.1. Сутність, склад та структура оборотного капіталу

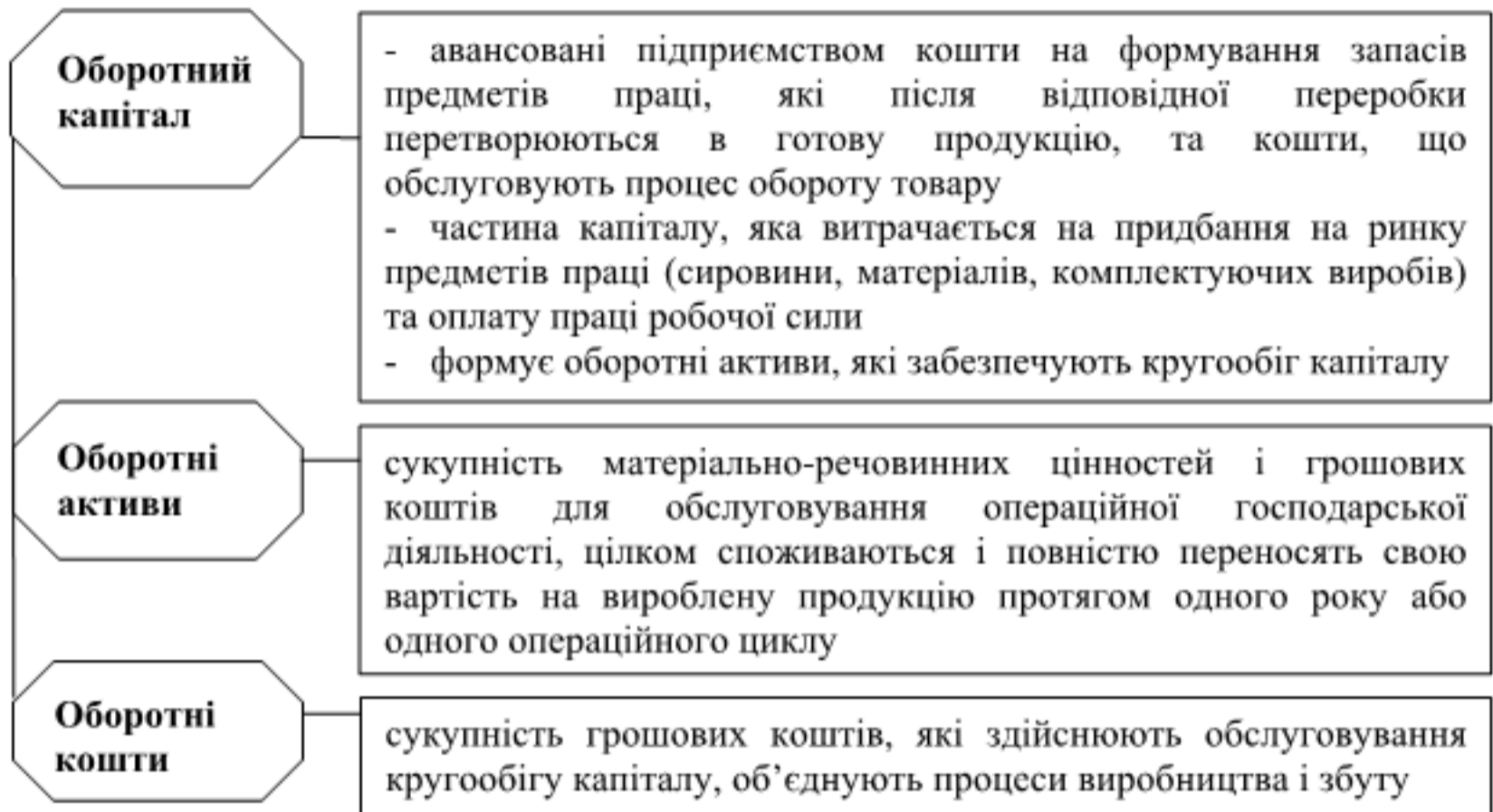

Рис.7.1.1. Сутність оборотного капіталу, оборотних активів та оборотних коштів

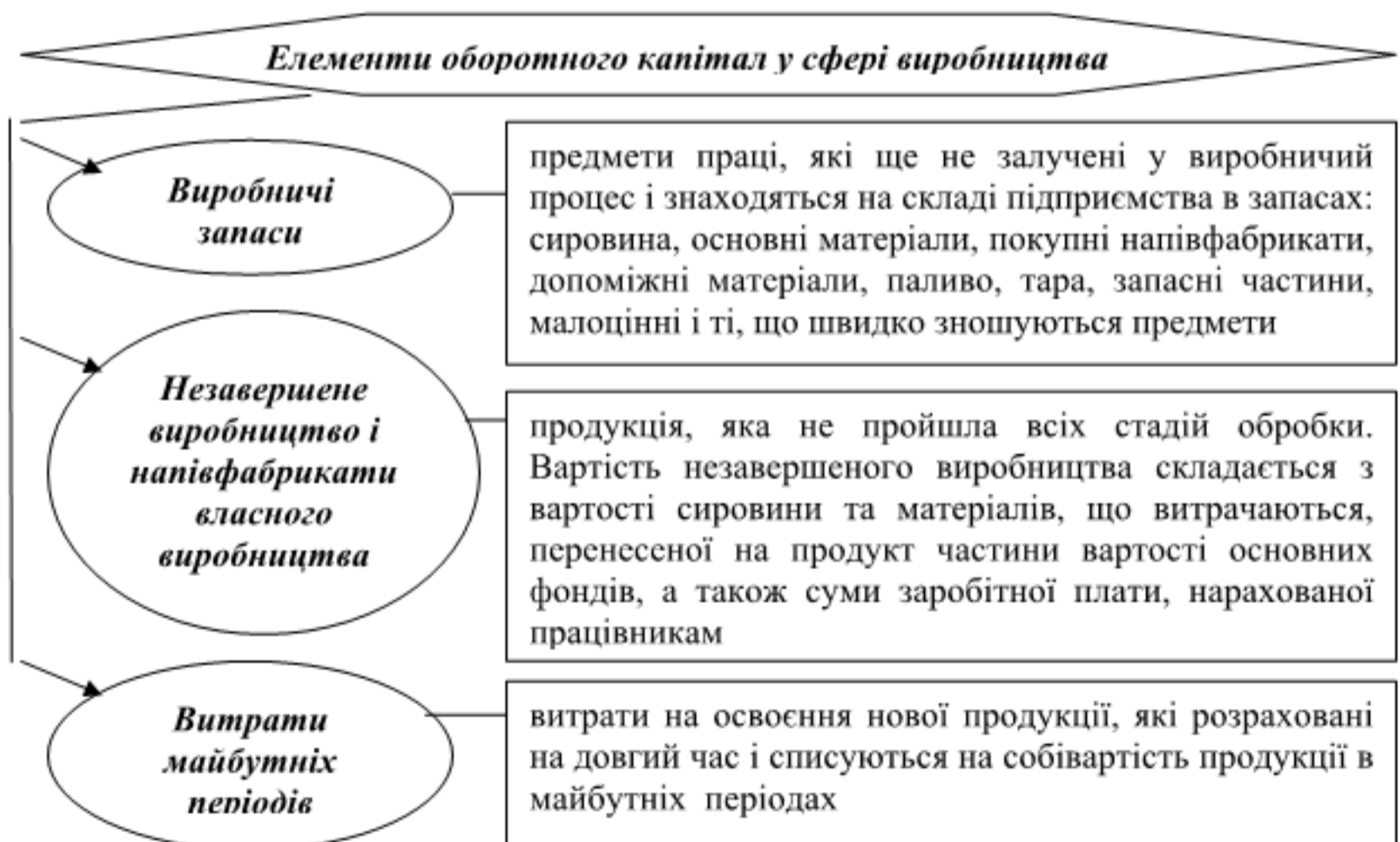

Рис.7.1.2. Характеристика оборотного капіталу у сфері виробництва

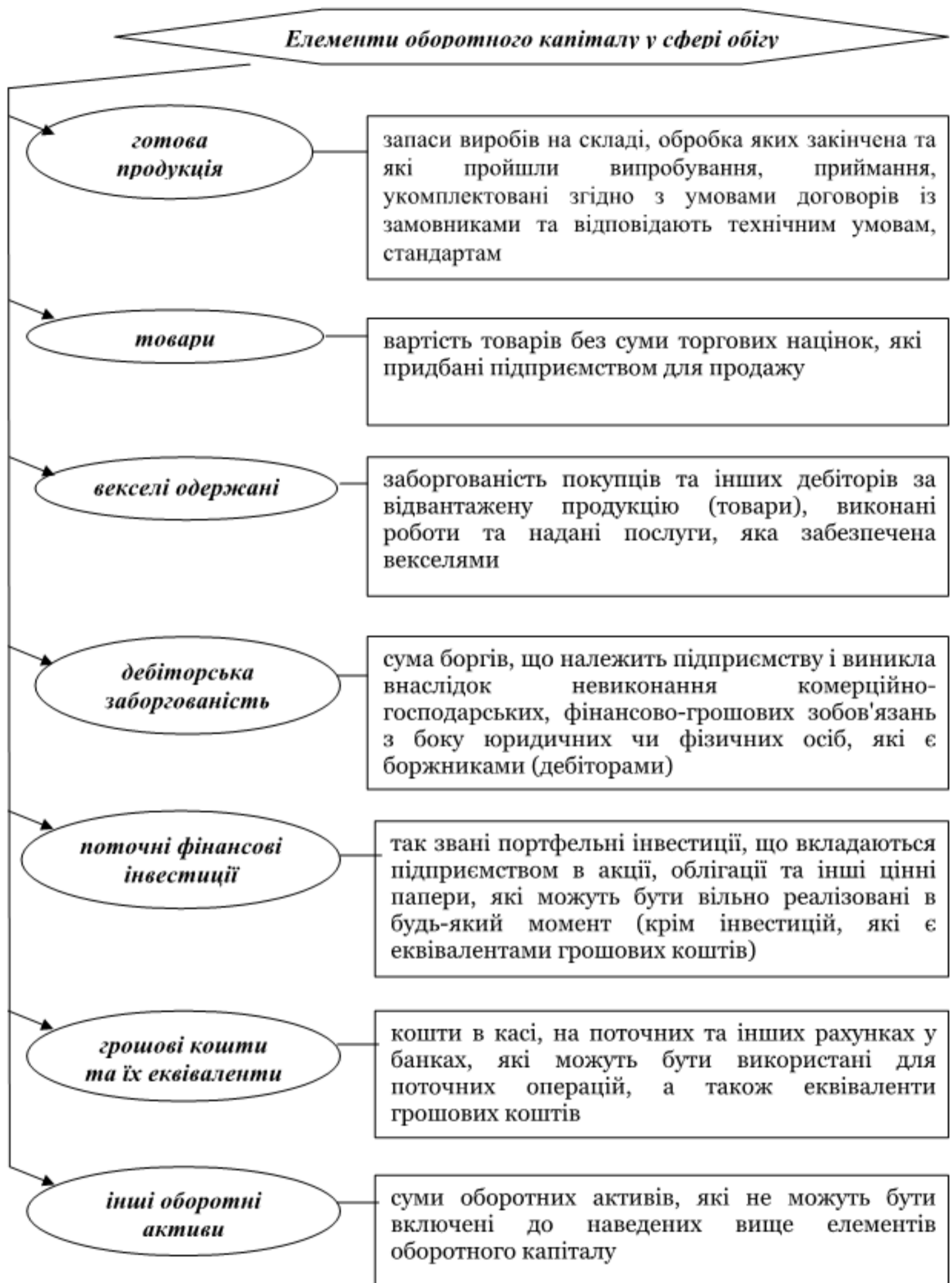

Рис.7.1.3. Характеристика оборотного капіталу у сфері обігу

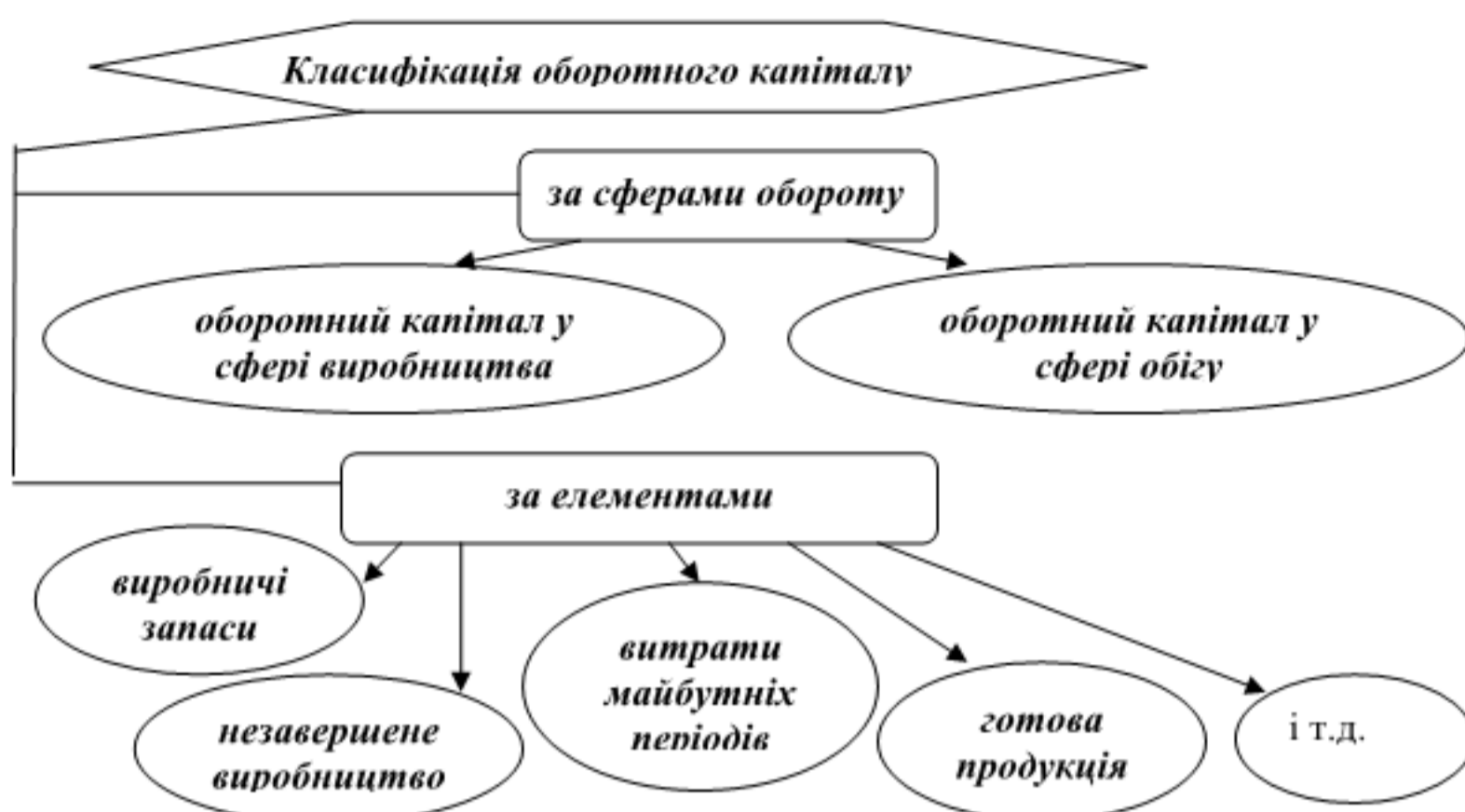

Рис.7.1.4. Класифікація оборотного капіталу за сферами обороту та елементами

Рис.7.1.5. Класифікація оборотного капіталу за обхватом нормуванням

Рис.7.1.6. Класифікація оборотного капіталу за джерелами фінансування

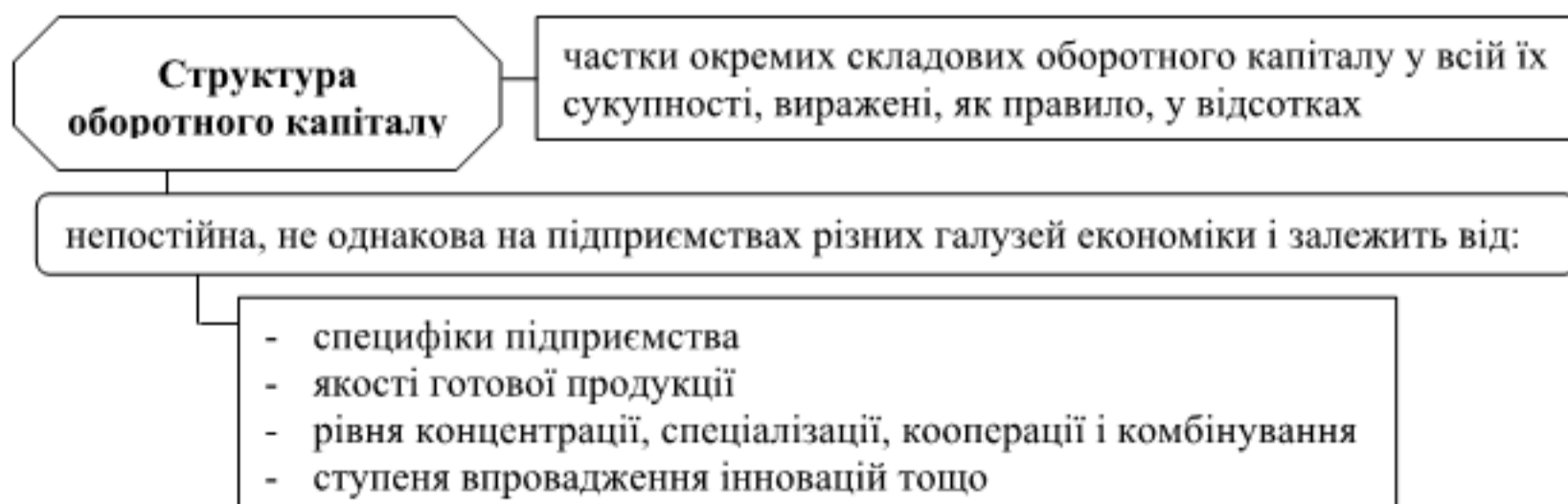

Рис.7.1.7. Структура оборотного капіталу

7.2.Визначення потреби в оборотних коштах

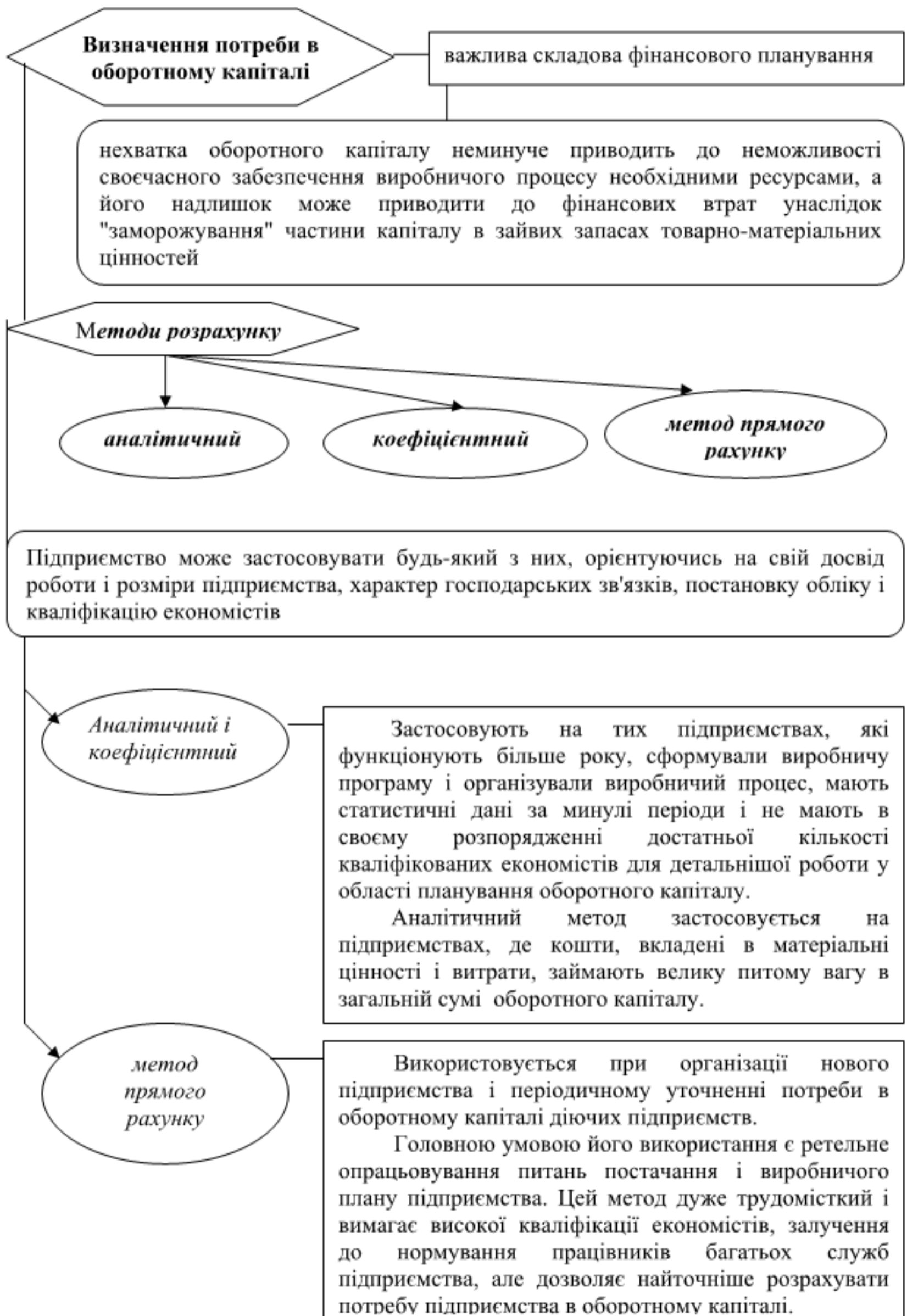

Рис.7.2.1. Значення та методи визначення потреби в оборотному капіталі

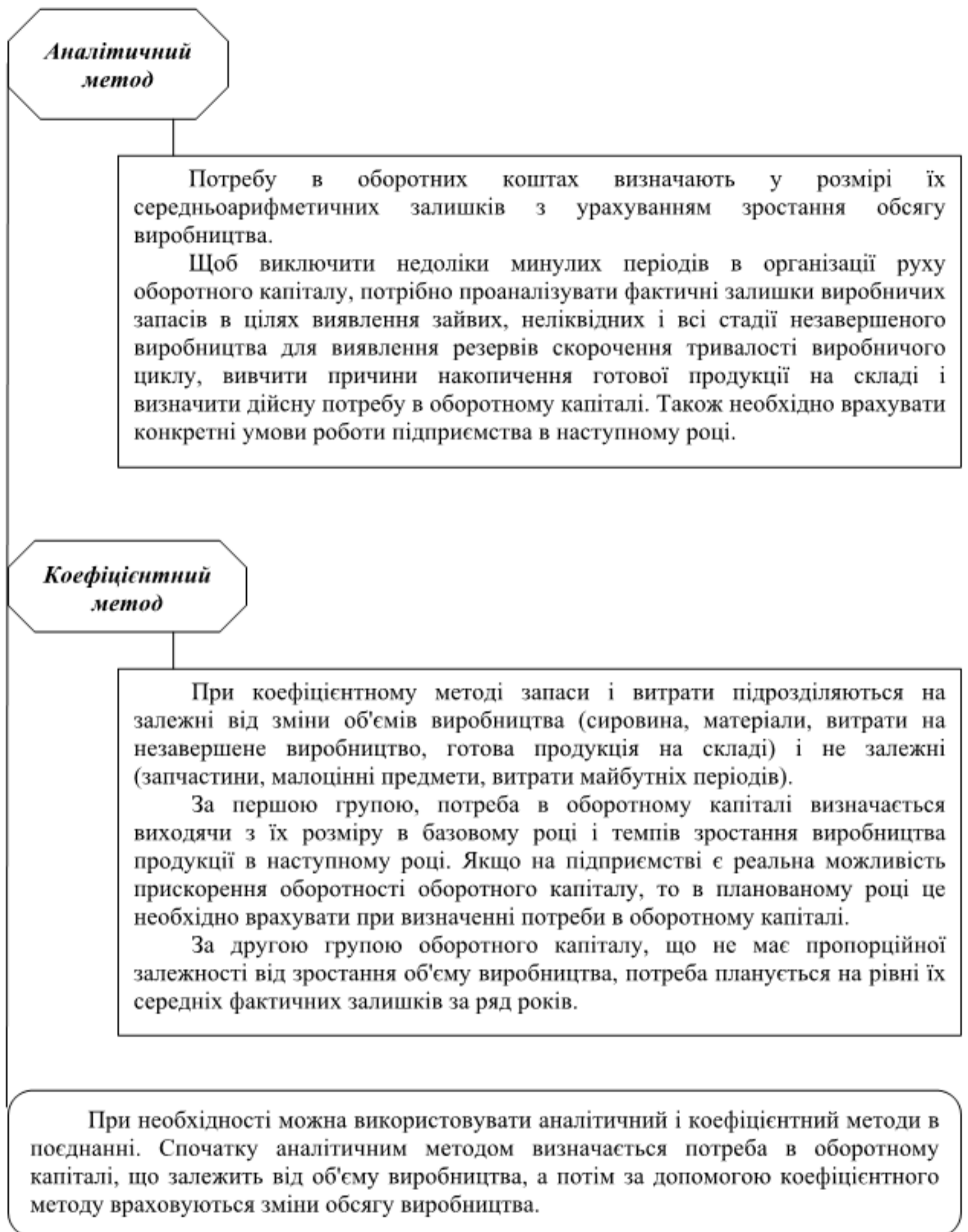

Рис.7.2.2. Характеристика аналітичного та коефіцієнтного методів

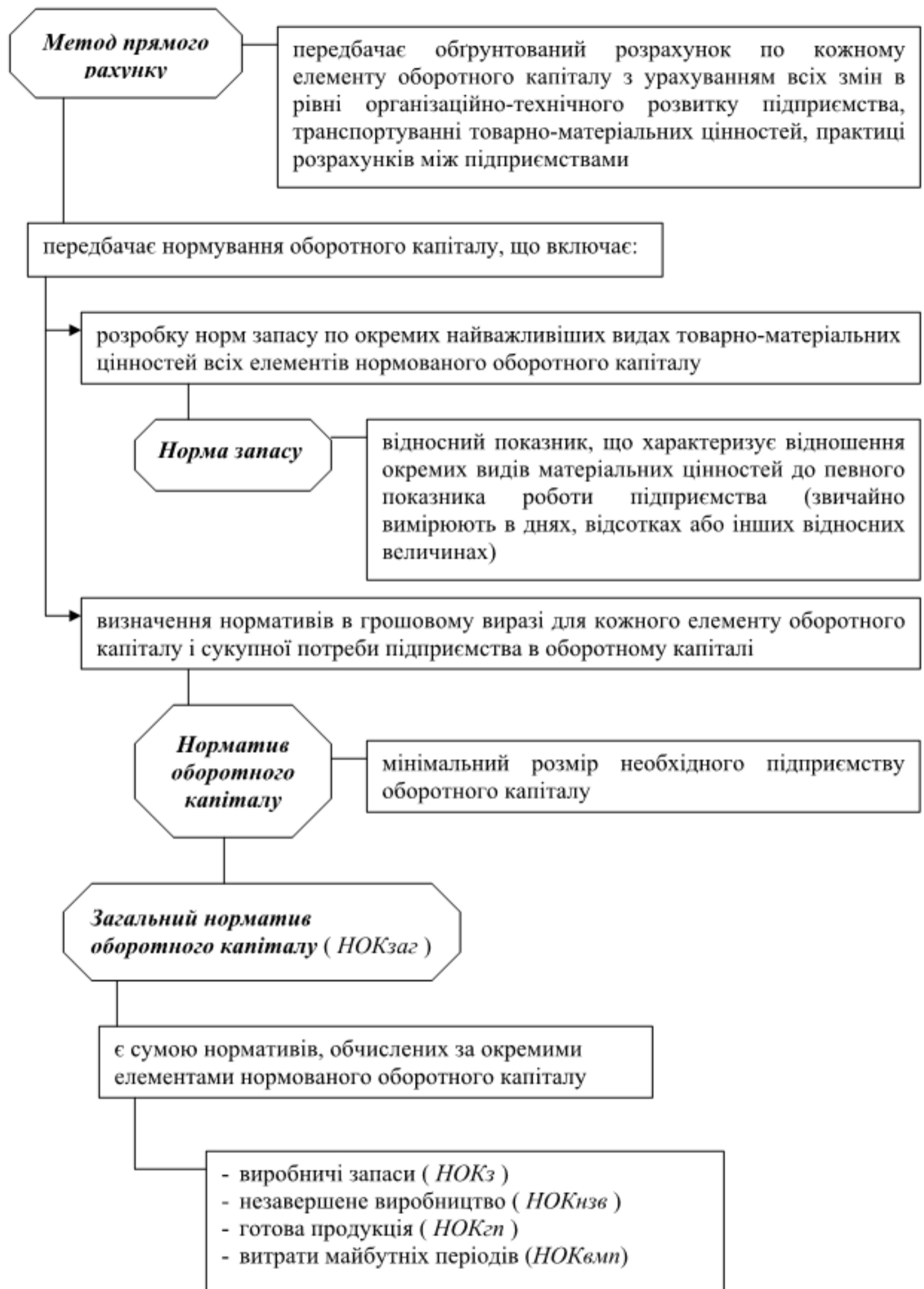

Рис.7.2.3. Характеристика методу прямого рахунку

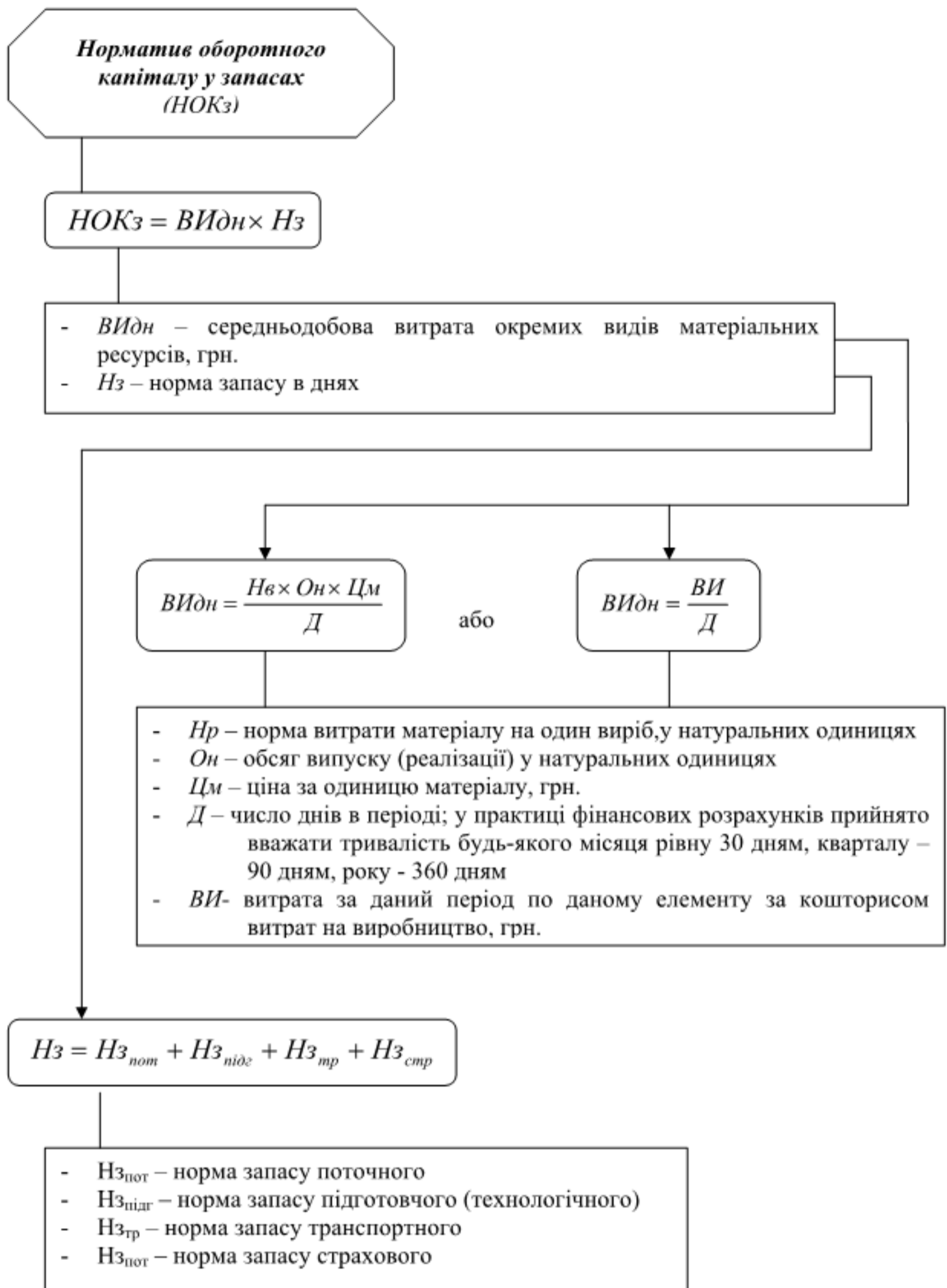

Рис.7.2.4. Розрахунок нормативу оборотного капіталу у запасах

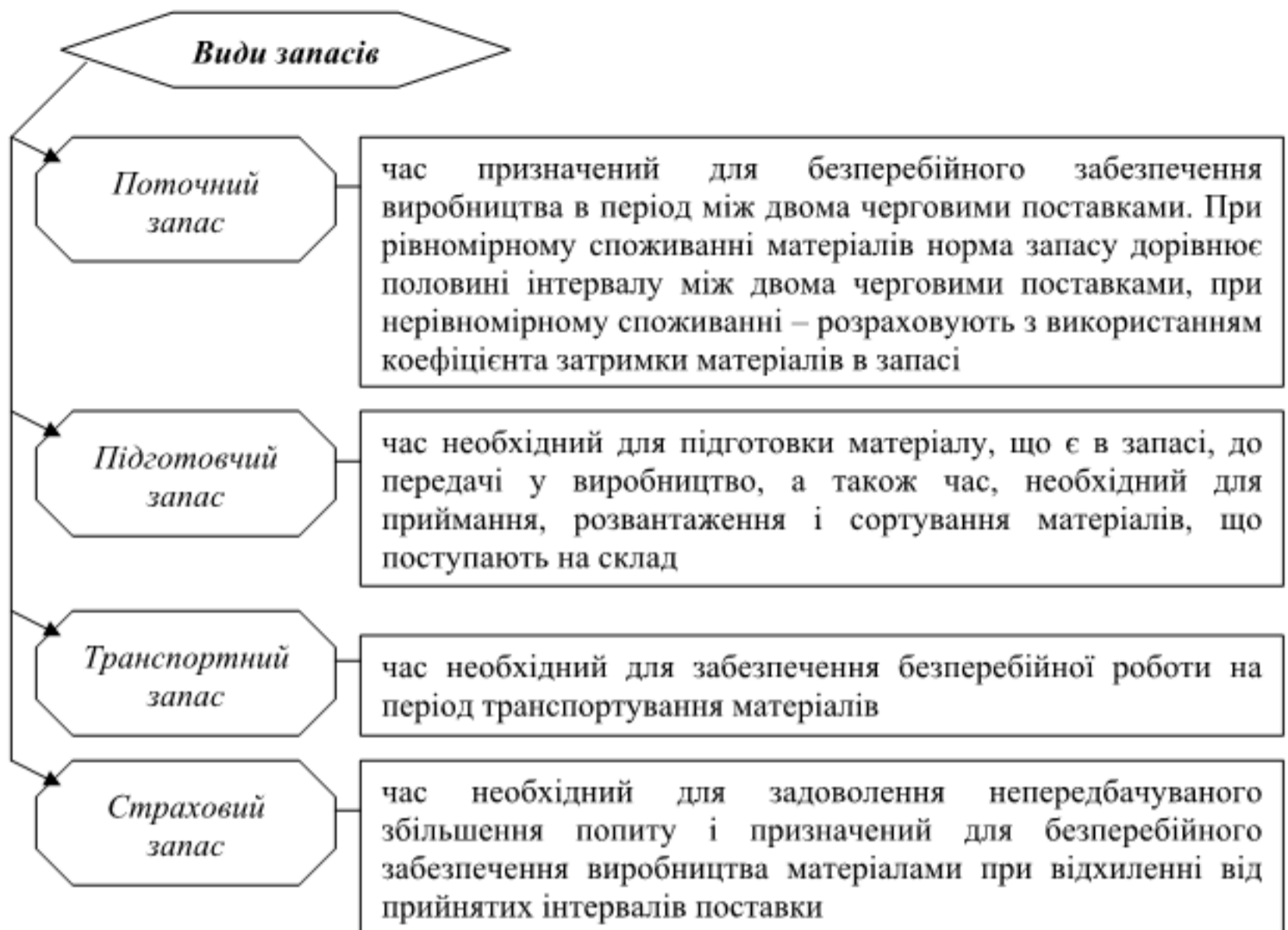

Рис.7.2.5. Види запасів

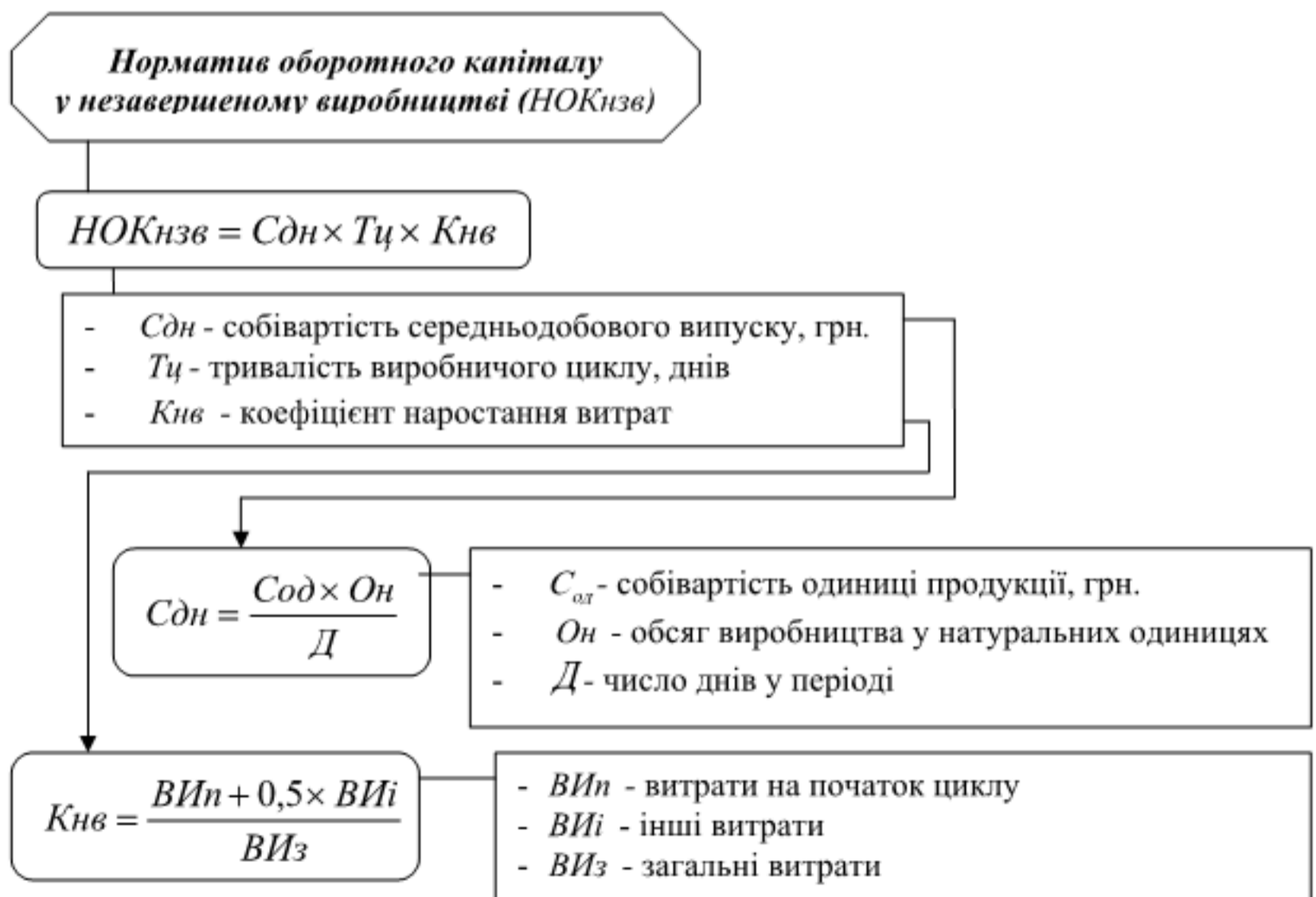

Рис.7.2.6. Розрахунок нормативу оборотного капіталу у незавершеному виробництві

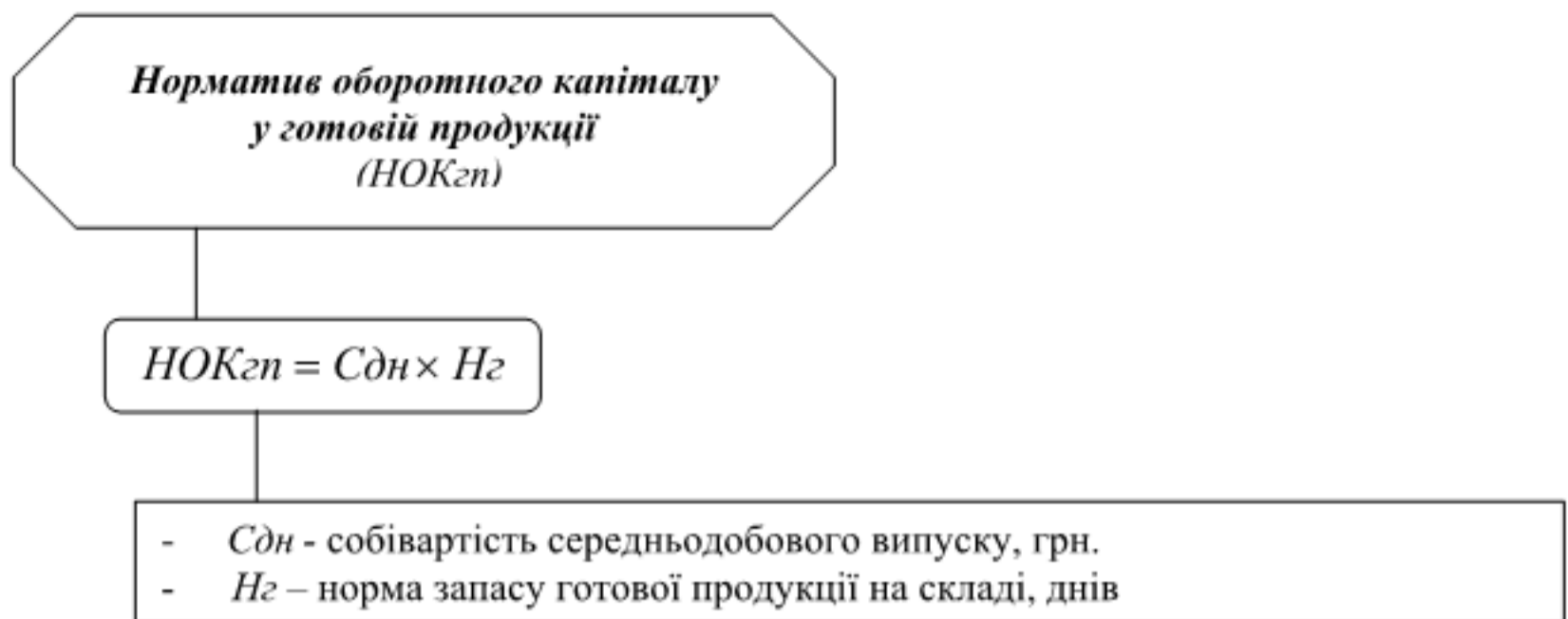

Рис.7.2.7. Розрахунок нормативу оборотного капіталу у готовій продукції

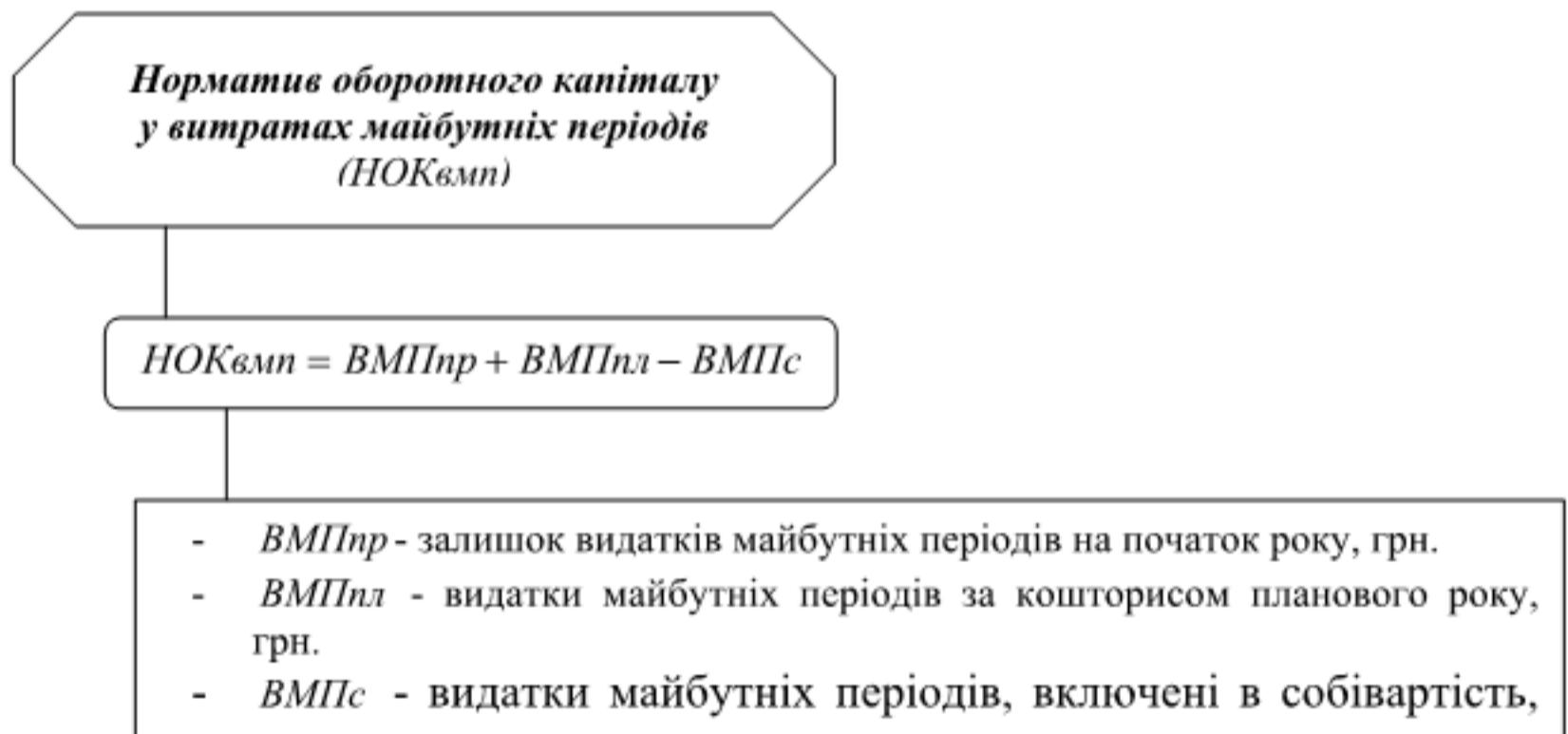

Рис.7.2.8. Розрахунок нормативу оборотного капіталу у витратах майбутніх періодів

7.3. Характеристика наявності та ефективного використання оборотного капіталу

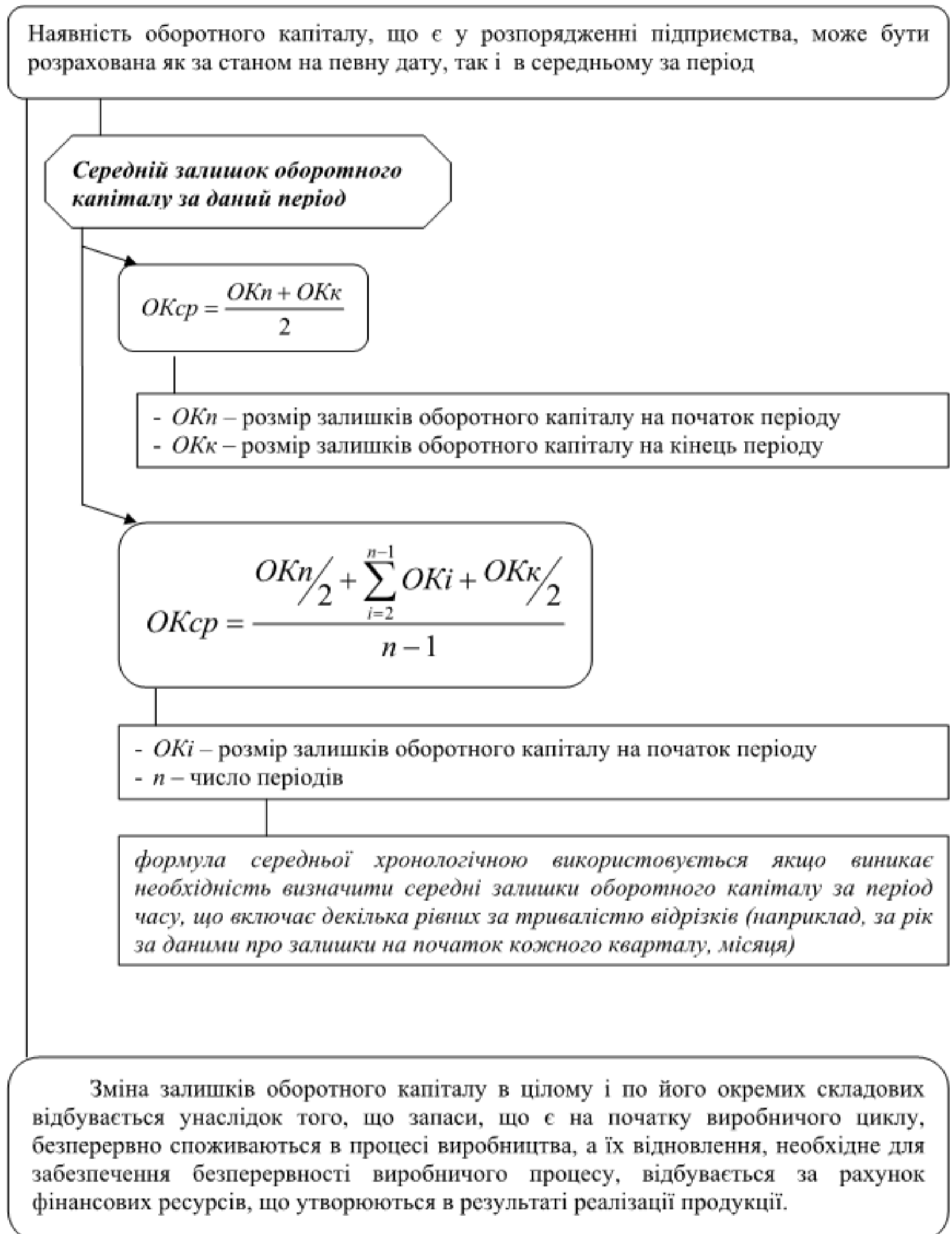

Рис.7.3.1. Характеристика наявності оборотного капіталу

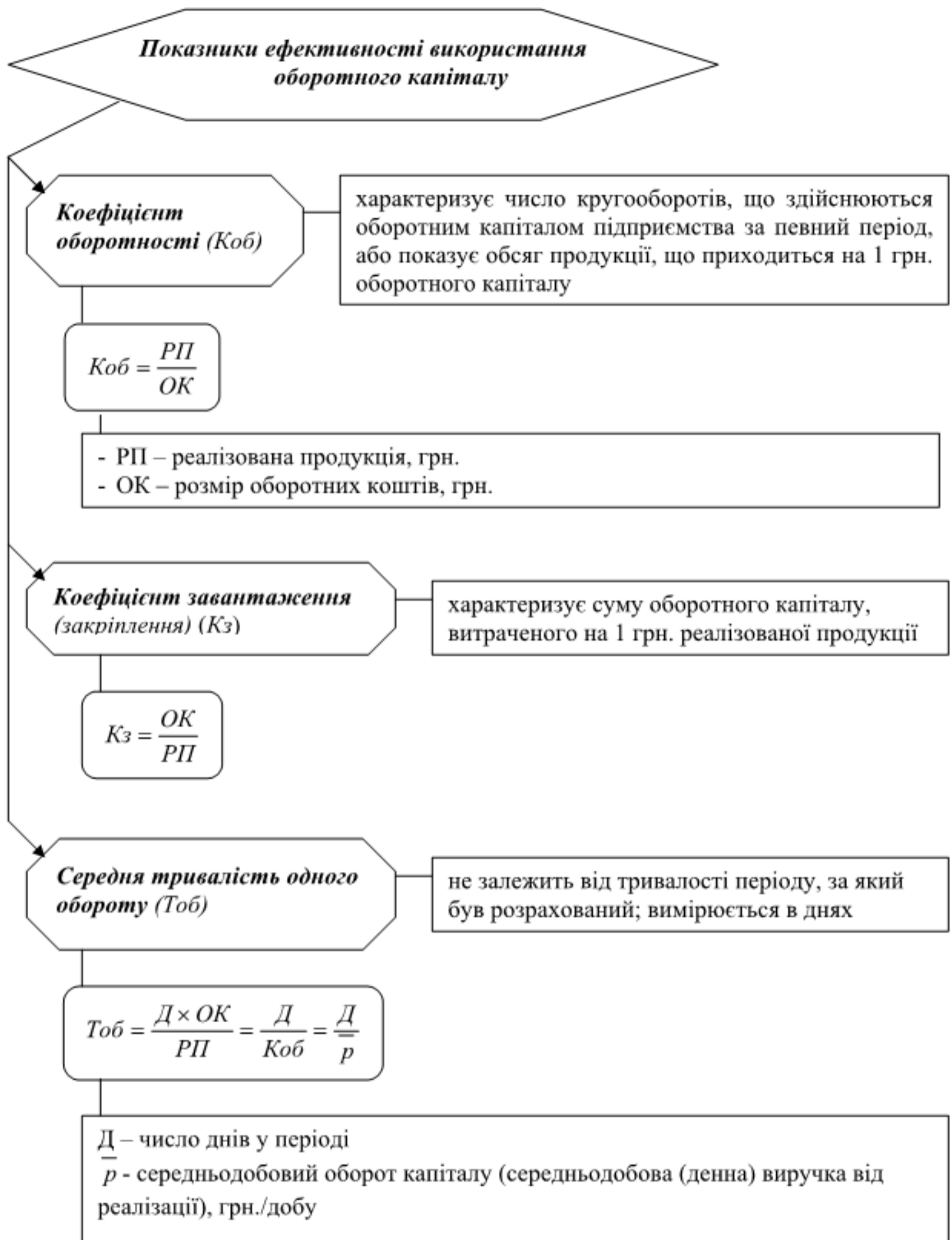

Рис.7.3.2. Показники ефективності використання оборотного капіталу

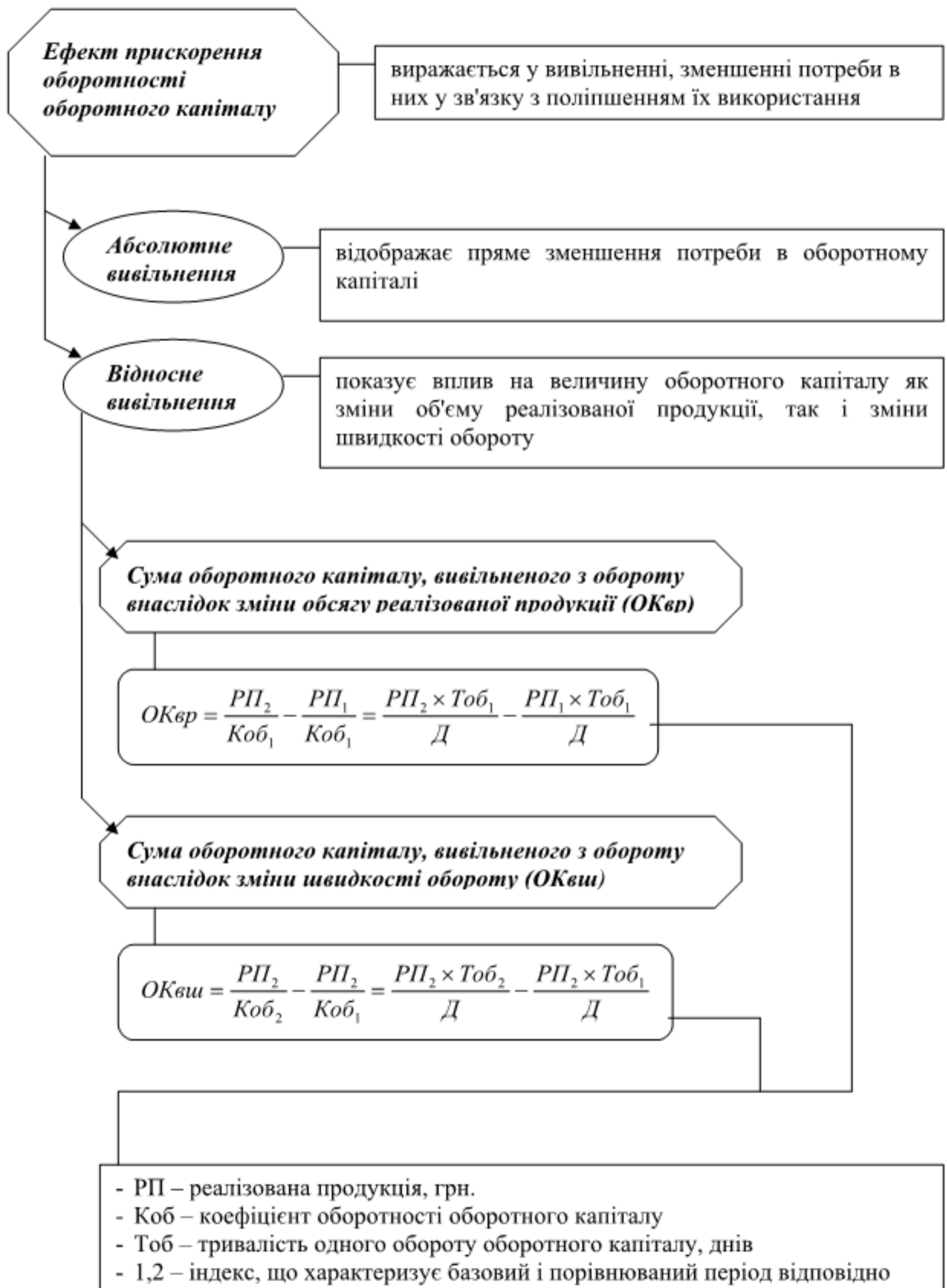

Рис.7.3.3. Характеристика прискорення оборотності оборотного капіталу

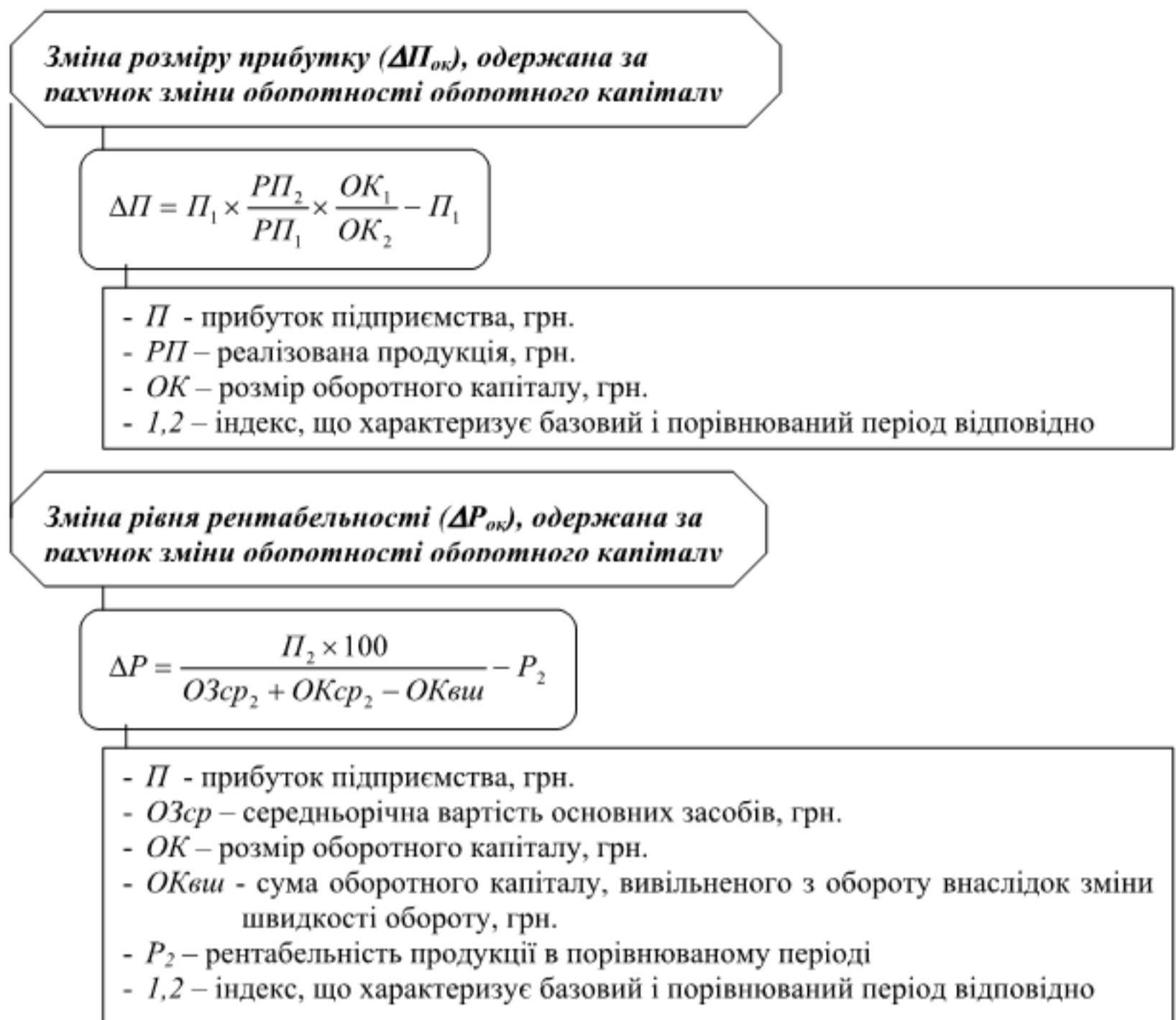

Рис.7.3.4. Оцінка впливу прискорення оборотності оборотного капіталу на результуючі показники діяльності підприємства

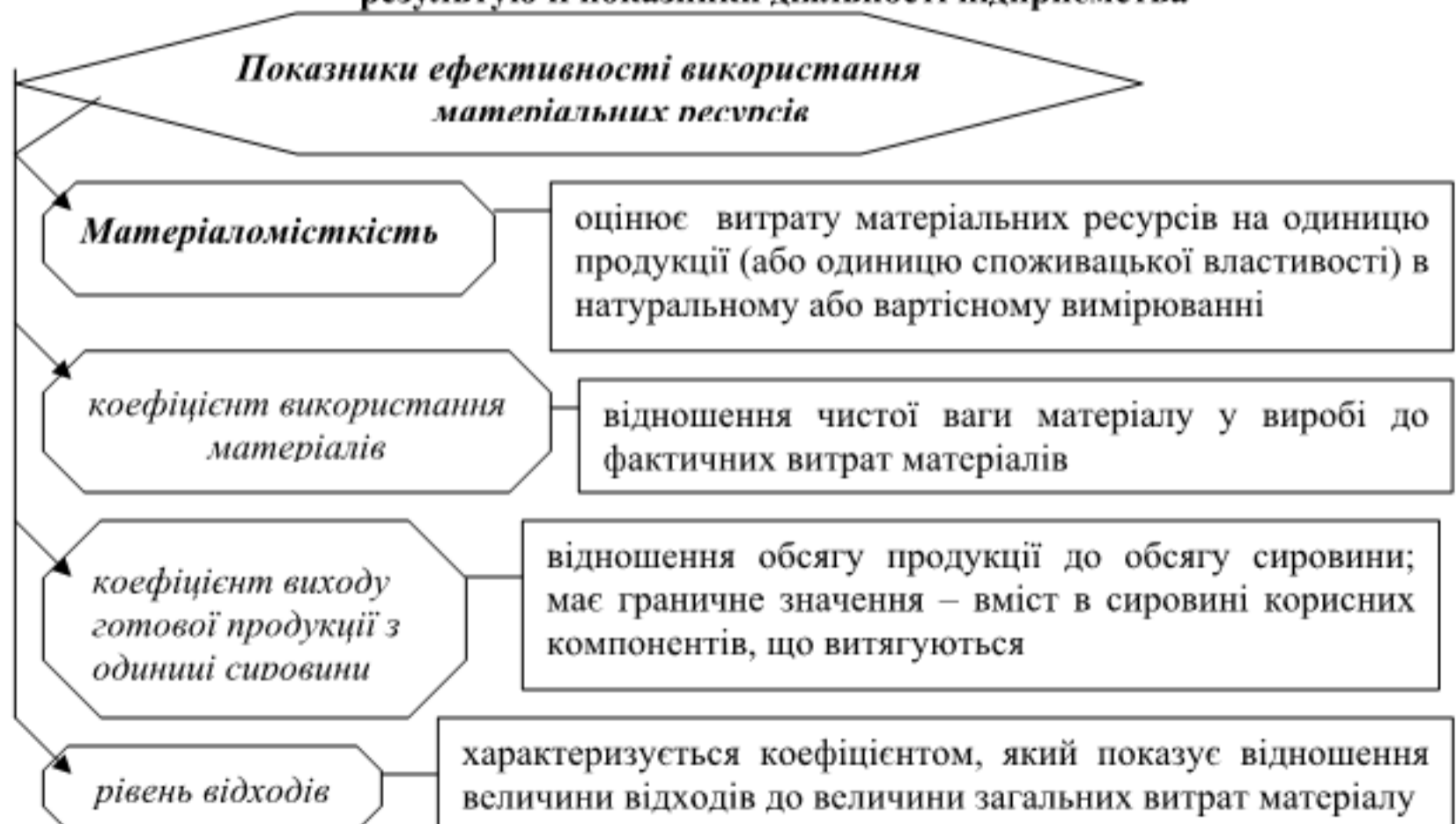

Рис.7.3.5. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів

7.4. Шляхи покращення використання оборотного капіталу

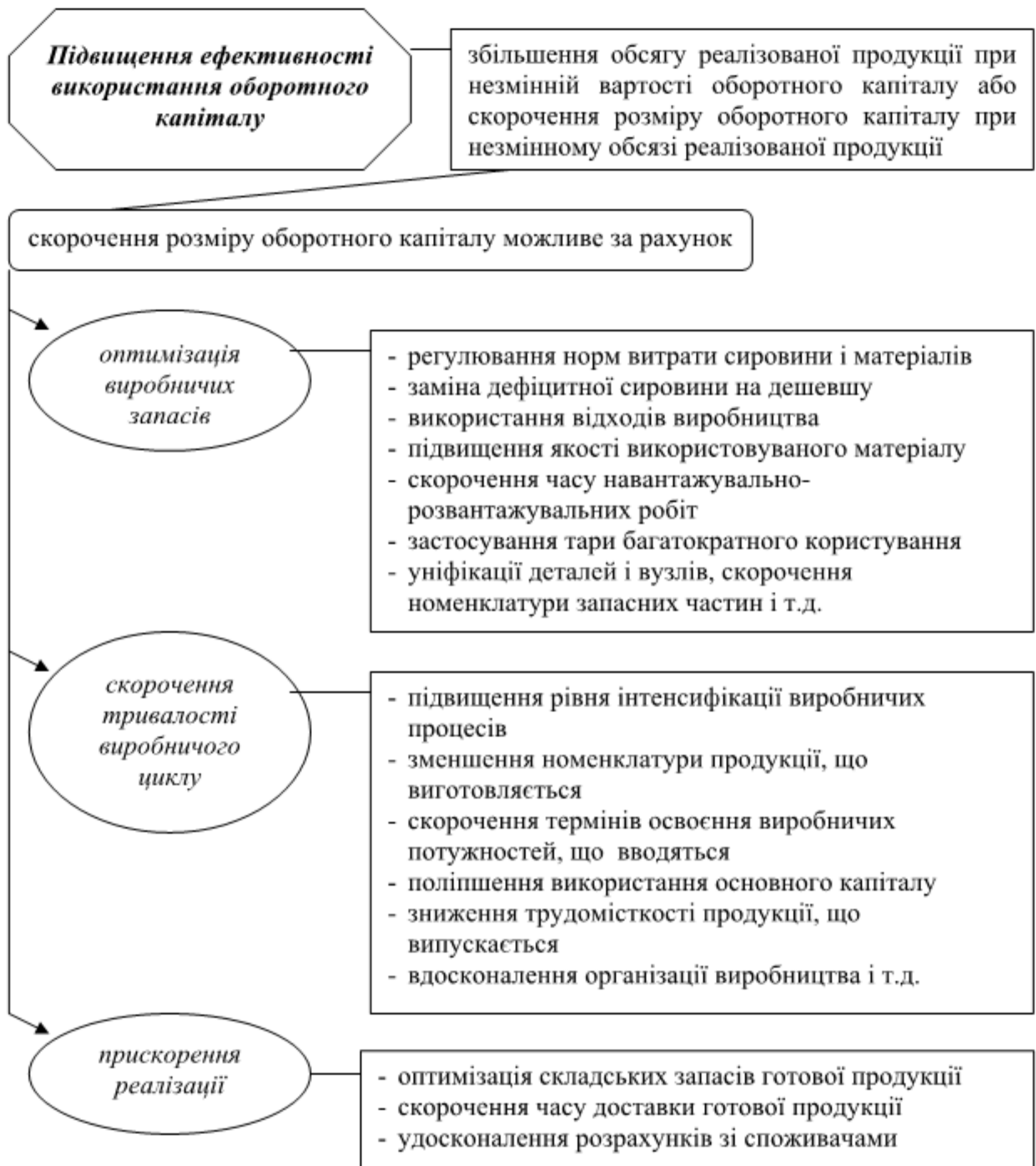

Рис.7.4.1. Шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.202-216], [3,с.267-288], [4,с.152-164], [5,с.184-196].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Визначити загальний норматив оборотного капіталу підприємства. План виробництва продукції в рік 40 тис. штук. Витрата сировини в рік 356000 тис. грн. Інтервал між поставками сировини 28 днів, час прийому та складування 1 день, страховий запас 20% від поточного. Витрата допоміжних матеріалів на річний випуск 520 тис. грн. при нормі запасу 16 днів, інших виробничих запасів 16 тис. грн. при нормі запасу 20 днів. Виробнича собівартість продукції за калькуляцією 380 грн., у тому числі витрати на початок виробничого циклу 60%. Тривалість виробничого циклу 12 днів. Норма запасу готової продукції на складі 5 днів. На початок року очікуваний залишок витрат майбутніх періодів дорівнює 70 тис. грн. За складеним кошторисом витрати майбутніх періодів становитимуть 180 тис. грн. Протягом року сума погашення витрат майбутніх періодів за рахунок собівартості становитимуть 120 тис. грн.

Розв'язання

Загальний норматив оборотного капіталу ($НОК_{заг}$):

$$НОК_{заг} = НОК_з + НОК_{нзв} + НОК_{гп} + НОК_{вмп},$$

де $НОК_з$ - норматив оборотного капіталу у виробничих запасах, тис. грн.;

$НОК_{нзв}$ - норматив оборотного капіталу в незавершеному виробництві, тис. грн.;

$НОК_{гп}$ - норматив оборотного капіталу в готовій продукції, тис. грн.;

$НОК_{вмп}$ - норматив оборотного капіталу у витратах майбутніх періодів, тис. грн.

Норматив оборотного капіталу у виробничих запасах ($НОК_з$):

$$НОК_з = НОК_{з_c} + НОК_{з_{дм}} + НОК_{з_i},$$

де $НОК_{з_c}$ - норматив оборотного капіталу в запасах сировини, грн.;

$НОК_{з_{дм}}$ - норматив оборотного капіталу в запасах допоміжних матеріалів, грн.;

$НОК_{з_i}$ - норматив оборотного капіталу інших запасів, грн.

Для кожного виду матеріальних ресурсів норматив оборотного капіталу в запасах розраховують за формулою:

$$НОК_з = \frac{ВИ}{Д} \times Нз,$$

де $ВИ$ - витрати матеріалів в рік, грн.;

$Д$ - число днів у році;

$Нз$ - норма запасу в днях (для сировини - це сума поточного (інтервал між поставками розділити на 2), підготовчого і страхового запасу).

$$НОК_{з_c} = \frac{356000 \times 10^3}{360} \times \left(\frac{28}{2} + 1 + 0,2 \times \frac{28}{2} \right) = 988888,89 \times 17,8 = 17602222,22 \text{ грн} = 17602,22 \text{ тис. грн.},$$

$$НОК_{з_{дм}} = \frac{520 \times 10^3}{360} \times 16 = 23111,11 \text{ грн} = 23,11 \text{ тис. грн.},$$

$$НОК_{з_i} = \frac{16 \times 10^3}{360} \times 20 = 888,89 \text{ грн} = 0,89 \text{ тис. грн.},$$

$$НОКз = 17602,22 + 23,11 + 0,89 = 17626,22 \text{ тис. грн.}$$

Норматив оборотного капіталу в незавершеному виробництві ($НОК_{нзв}$):

$$НОК_{нзв} = C_{дн} \times T_{ц} \times K_{нв}, \quad C_{дн} = \frac{C_{од} \times O_n}{Д}, \quad K_{нв} = \frac{ВИ_n + 0,5 \times ВИ_i}{ВИ_з},$$

де $C_{дн}$ - собівартість середньодобового випуску, грн.;

$T_{ц}$ - тривалість виробничого циклу, днів;

$K_{нв}$ - коефіцієнт наростання витрат;

$C_{од}$ - собівартість одиниці продукції, грн.;

O_n - план виробництва, штук;

$ВИ_n$ - витрати на початок циклу, доля в загальних;

$ВИ_i$ - інші витрати, доля в загальних;

$ВИ_з$ - загальні витрати (прирівнюють до одиниці).

$$НОК_{нзв} = \frac{380 \times 40000}{360} \times 12 \times \frac{0,6 + 0,5 \times 0,4}{1} = 42222,22 \times 12 \times 0,8 = 405333,31 \text{ грн} = 405,33 \text{ тис. грн.}$$

Норматив оборотного капіталу у готовій продукції на складі ($НОК_{гп}$):

$$НОК_{гп} = C_{дн} \times Н_г,$$

де $Н_г$ - норма запасу готової продукції на складі, днів.

$$НОК_{гп} = 42222,22 \times 5 = 211111,1 \text{ грн} = 211,1 \text{ тис. грн.}$$

Норматив оборотного капіталу у витратах майбутніх періодів ($НОК_{вмп}$):

$$НОК_{вмп} = ВМП_{пр} + ВМП_{пл} - ВМП_{с},$$

де $ВМП_{пр}$ - залишок витрат майбутніх періодів на початок періоду, тис. грн.;

$ВМП_{пл}$ - витрати майбутніх періодів за кошторисом планового періоду, тис. грн.;

$ВМП_{с}$ - витрати майбутніх періодів, погашені в плановому періоді за рахунок собівартості, тис. грн.

$$НОК_{вмп} = 70 + 180 - 120 = 130 \text{ тис. грн.}$$

$$НОК_{заг} = 17626,22 + 405,33 + 211,11 + 130 = 18372,66 \text{ тис. грн.}$$

Відповідь: загальний норматив оборотного капіталу складе 18372,66 тис. грн..

Завдання 2

Визначити на наступний рік коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, тривалість одного обороту; розмір вивільненого оборотного капіталу в зв'язку з прискоренням його обороту та зміну розміру оборотного капіталу у зв'язку з ростом обсягу виробництва, а також потребу підприємства в оборотному капіталі у наступному році. Підприємство реалізувало у звітному році продукції на суму 320 тис. грн. при середніх розмірах оборотного капіталу 120 тис. грн. На наступний рік намічено збільшити реалізацію продукції на 12% та зменшити тривалість одного обороту оборотного капіталу на 6 днів.

Розв'язання

При розрахунках у формулах індекс «1» означає показник поточного року, індекс «2» – показник наступного року.

Тривалість одного обороту оборотного капіталу ($T_{об}$):

$$T_{об_1} = \frac{D \times OK_1}{PP_1}, \quad T_{об_2} = T_{об_1} - \Delta T_{об},$$

де D - число днів у році;

OK - розмір оборотного капіталу, грн.;

PP - реалізована продукція, грн.

$$T_{об_1} = \frac{360 \times 120 \times 10^3}{320 \times 10^3} = 135 \text{ днів}, \quad T_{об_2} = 135 - 6 = 129 \text{ днів}.$$

Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу ($K_{об}$):

$$K_{об_2} = \frac{D}{T_{об_2}}, \quad K_{об_2} = \frac{360}{129} = 2,791.$$

Сума оборотного капіталу, вивільнених з обороту внаслідок зміни швидкості обороту ($OK_{вш}$):

$$OK_{вш} = \frac{PP_2 \times T_{об_2}}{D} - \frac{PP_2 \times T_{об_1}}{D} = \frac{PP_2}{D} \times (T_{об_2} - T_{об_1}),$$

$$OK_{вш} = \frac{320 \times 10^3 \times 1,12}{360} \times (-6) = -5973,33 \text{ грн} = -5,97 \text{ тис. грн}.$$

Сума оборотного капіталу, вивільнених з обороту внаслідок зміни обсягу реалізованої продукції ($OK_{вр}$):

$$OK_{вр} = \frac{PP_2 \times T_{об_1}}{D} - \frac{PP_1 \times T_{об_1}}{D} = (PP_2 - PP_1) \times \frac{T_{об_1}}{D},$$

$$OK_{вр} = \frac{135}{360} \times (320 \times 10^3 \times 1,12 - 320 \times 10^3) = 14400 \text{ грн} = 14,4 \text{ тис. грн}.$$

Потреба підприємства в оборотному капіталі у наступному році (OK_2):

$$OK_2 = \frac{PP_2}{K_{об_2}} \quad \text{або} \quad OK_2 = OK_1 + (OK_{вш} + OK_{вр}),$$

$$OK_2 = \frac{320 \times 10^3 \times 1,12}{2,791} = 128413 \text{ грн} = 128,41 \text{ тис. грн.} \quad \text{або}$$

$$OK_2 = 120 + (-5,97 + 14,40) = 128,43 \text{ тис. грн}.$$

Відповідь: у наступному році коефіцієнт оборотності оборотного капіталу 2,791, тривалість одного обороту 129 днів; розмір вивільненого оборотного капіталу в зв'язку з прискоренням їх обороту складе 5,97 тис. грн., збільшення оборотного капіталу у зв'язку з ростом обсягу реалізації складе 14,40 тис. грн.; за таких умов потреба підприємства в оборотному капіталі у наступному році складе 128,43 тис. грн.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

Визначити норматив оборотного капіталу в запасах сировини при наступних умовах: витрата сировини в рік 50600 грн., транспортний запас 2 дні, час на розвантаження, приймання, складування й обробку 1 день, інтервал між постачаннями сировини 18 днів, страховий запас 10% від поточного.

Завдання 2

Визначити норматив оборотного капіталу у виробничих запасах. План виробництва продукції 1700 виробів у рік. Витрата основних матеріалів на один виріб 81,8 грн. при нормі запасу 26 днів. Витрата допоміжних матеріалів на річний випуск 52000 грн. при нормі запасу 24 днів, палива 23000 грн. при нормі запасу 60 днів, інших виробничих запасів 1600 грн. при нормі запасу 45 днів.

Завдання 3

Визначити норматив оборотного капіталу у запасах матеріалу. Місячне споживання матеріалу 280 т, ціна матеріалу 259 тис. грн. за 1 т. Інтервал планового постачання 18 днів, страховий запас 2 дні, підготовчий запас 1 день.

Завдання 4

Визначити норматив оборотного капіталу у незавершеному виробництві й у готовій продукції. Виробнича собівартість виробу в плановій калькуляції 380 грн., у тому числі витрати на основні матеріали і покупні напівфабрикати на початок виробничого циклу 60%. Тривалість виробничого циклу 12 днів, випуск виробів у рік 400 тис. штук. Норма наявності готової продукції на складі 5 днів.

Завдання 5

Визначити норматив оборотного капіталу у незавершеному виробництві, оборотність оборотних коштів підприємства, якщо відомо, що випуск продукції за рік склав 24000 виробів. Собівартість виробу 180 грн., ціна виробу на 20% перевищує його собівартість. Тривалість виробничого циклу виготовлення виробу 6 днів. Коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві 0,65. Розмір оборотного капіталу 600 тис. грн.

Завдання 6

Підприємство реалізувало продукцію в звітному році на 1200 тис. грн. при середніх залишках оборотного капіталу 400 тис. грн. Визначити прискорення оборотності оборотних коштів у днях і їхнє вивільнення за рахунок зміни коефіцієнта оборотності в плановому році, якщо обсяг реалізованої продукції зростає на 12% при незмінній сумі оборотного капіталу.

Завдання 7

Визначити зміну коефіцієнта оборотності оборотного капіталу, часу одного обороту і розмір оборотного капіталу, що вивільняються, за рахунок зміни коефіцієнта оборотності. Оборотний капітал підприємства на кінець року склали 140 млн. грн. Обсяг товарної продукції 280 млн. грн. У планованому році передбачене збільшення обсягу товарної продукції на 15% і ріст розміру оборотних коштів на 7%.

Завдання 8

Визначити норматив оборотного капіталу в запасах сировини. Середній виробничий запас сировини в звітному році складав 14 днів. Поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення виробництва дозволить скоротити інтервал постачань сировини на 0,8 доби, а також на 0,4 доби скоротиться інтервал постачання в зв'язку з поліпшенням роботи транспорту. У кошторисі витрат на виробництво в розрахунковому році витрати на сировину складають 42180 тис. грн.

Завдання 9

Розрахувати норматив оборотного капіталу у запасах допоміжних матеріалів. У звітному році на кожен мільйон грн. товарної продукції було витрачено допоміжних матеріалів на суму 25 тис. грн. У розрахунковому році є можливість зменшити питомі витрати допоміжних матеріалів на 3%. Фактичний обсяг товарної продукції досяг 119200 тис. грн. У розрахунковому році обсяг виробництва продукції повинний зрости на 15%. Раніш допоміжні матеріали завозилися на підприємство один раз на місяць. Середній запас допоміжних матеріалів передбачається скоротити на 2 дні.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ**Оберіть правильну відповідь:**

1. ДО ЕЛЕМЕНТІВ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ У СФЕРІ ОБІГУ ВІДНОСЯТЬ
 - A. Витрати майбутніх періодів
 - B. Виробничі запаси
 - C. Готову продукцію
 - D. Дебіторську заборгованість
2. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ЗАЛЕЖНО ВІД СФЕРИ ОБОРОТУ ПОДІЛЯЮТЬ НА
 - A. Нормований та ненормований
 - B. Власний, позиковий, залучений
 - C. У сфері виробництва, у сфері обігу
 - D. Виробничі запаси, готова продукція
3. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ФІНАНСУВАННЯ ПОДІЛЯЮТЬ НА
 - E. Нормований та ненормований
 - F. Власний, позиковий, залучений
 - G. У сфері виробництва, у сфері обігу
 - H. Виробничі запаси, готова продукція
4. МЕТОД РОЗРАХУНКУ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ, ЯКИЙ ПЕРЕДБАЧАЄ РЕТЕЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЯВНИХ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ З ПОДАЛЬШИМ КОРЕГУВАННЯМ ФАКТИЧНИХ ЗАПАСІВ І ВИЛУЧЕННЯМ З НИХ НАДЛИШКОВИХ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Аналітичним
 - B. Коефіцієнтним
 - C. Методом прямого розрахунку
 - D. Інтегральним
5. ВАРТІСТЬ МІНІМАЛЬНО НЕОБХІДНОГО ПІДПРИЄМСТВУ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ – ЦЕ
 - A. Норматив оборотного капіталу
 - B. Норма запасу оборотного капіталу
 - C. Коефіцієнт оборотності

- D. Витрати майбутніх періодів
6. ДО СКЛАДУ НОРМОВАНОГО ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ВІДНОСЯТЬ
- A. Дебіторську заборгованість
 - B. Кошти на поточному рахунку
 - C. Векселі одержані
 - D. Готову продукція
7. ШЛЯХОМ МНОЖЕННЯ СЕРЕДНЬОДОБОВОГО СПОЖИВАННЯ МАТЕРІАЛІВ У ВАРТІСНОМУ ВИРАЗІ НА НОРМУ ЇХ ЗАПАСУ В ДНЯХ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ НАСТУПНИЙ НОРМАТИВ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ
- A. У незавершеному виробництві
 - B. У виробничих запасах
 - C. У готовій продукції
 - D. У витратах майбутніх періодів
8. НОРМАТИВ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ У НЕЗАВЕРШЕНОМУ ВИРОБНИЦТВІ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК
- A. Добуток вартості середньодобового випуску продукції за її виробничою собівартістю, скорегованої на коефіцієнт наростання витрат, на тривалість виробничого циклу у днях
 - B. Добуток вартості середньодобового споживання матеріалів на норму їх запасу у днях
 - C. Добуток вартості одноденного випуску готових виробів на норму їх запасу на складі у днях
 - D. Добуток тривалості виробничого циклу на середньоденний випуск товарної продукції
9. ШВИДКІСТЬ ОБОРОТУ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ХАРАКТЕРИЗУЄ ПОКАЗНИК
- A. Коефіцієнт завантаження
 - B. Тривалість одного обороту
 - C. Коефіцієнт оборотності
 - D. Рентабельність оборотного капіталу
10. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ЗНАХОДИТЬ ВІДОБРАЖЕННЯ В
- A. Прискоренні їх оборотності
 - B. Збільшення розміру їх споживання
 - C. Підтримці стабільності їх оборотності
 - D. Уповільненні їх оборотності

ТЕМА 8. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

- 8.1. Сутність та роль інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства.
 8.2. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства.
 8.3. Поняття та класифікація нематеріальних активів.
 8.4. Оцінка та амортизація нематеріальних активів.
 8.5. Правовий захист та ефективність використання інтелектуального капіталу.

8.1. Сутність та роль інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства

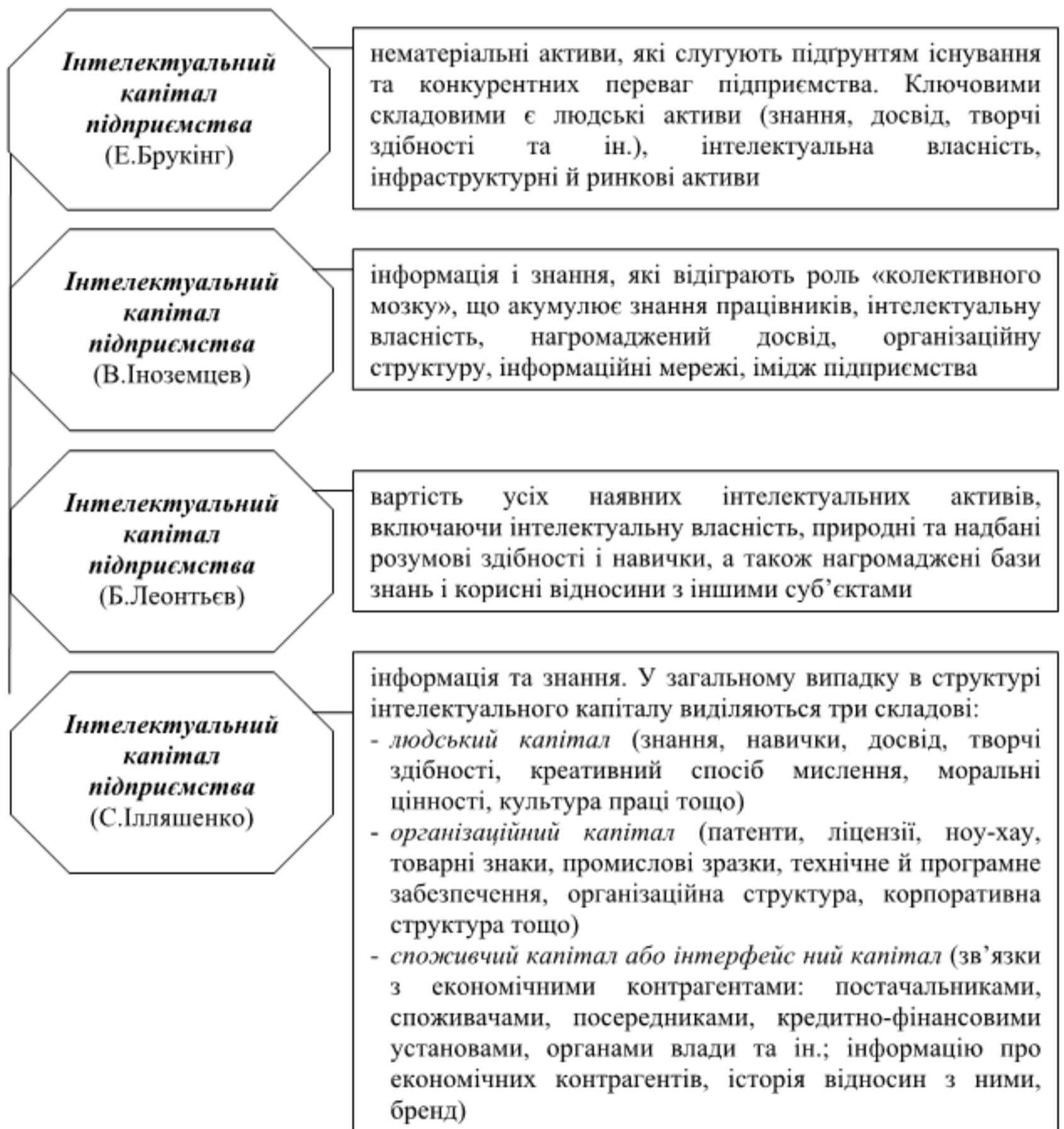

Рис.8.1.1. Сутність інтелектуального капіталу підприємства

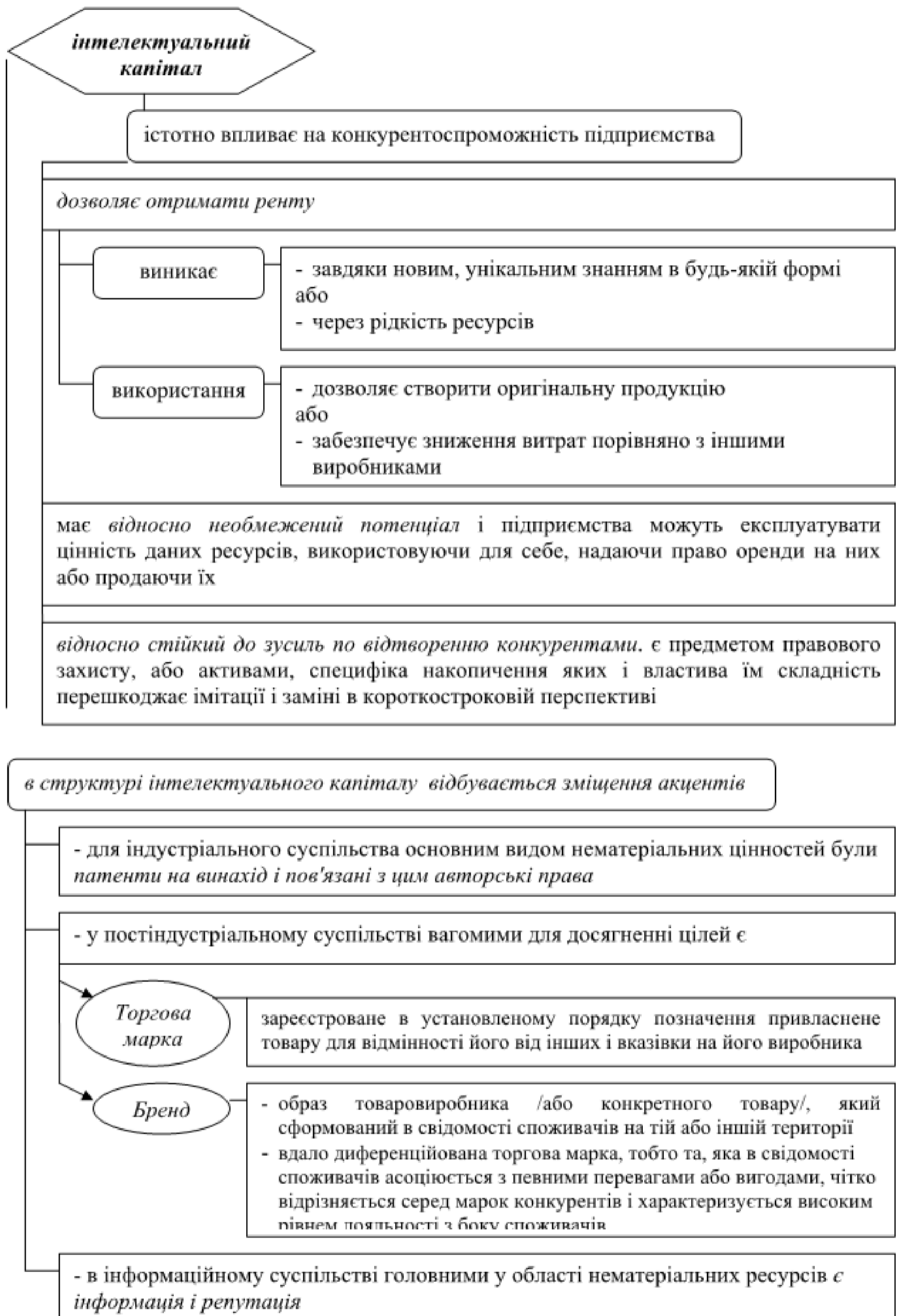

Рис.8.1.2. Значимість інтелектуального капіталу підприємства

8.2. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства

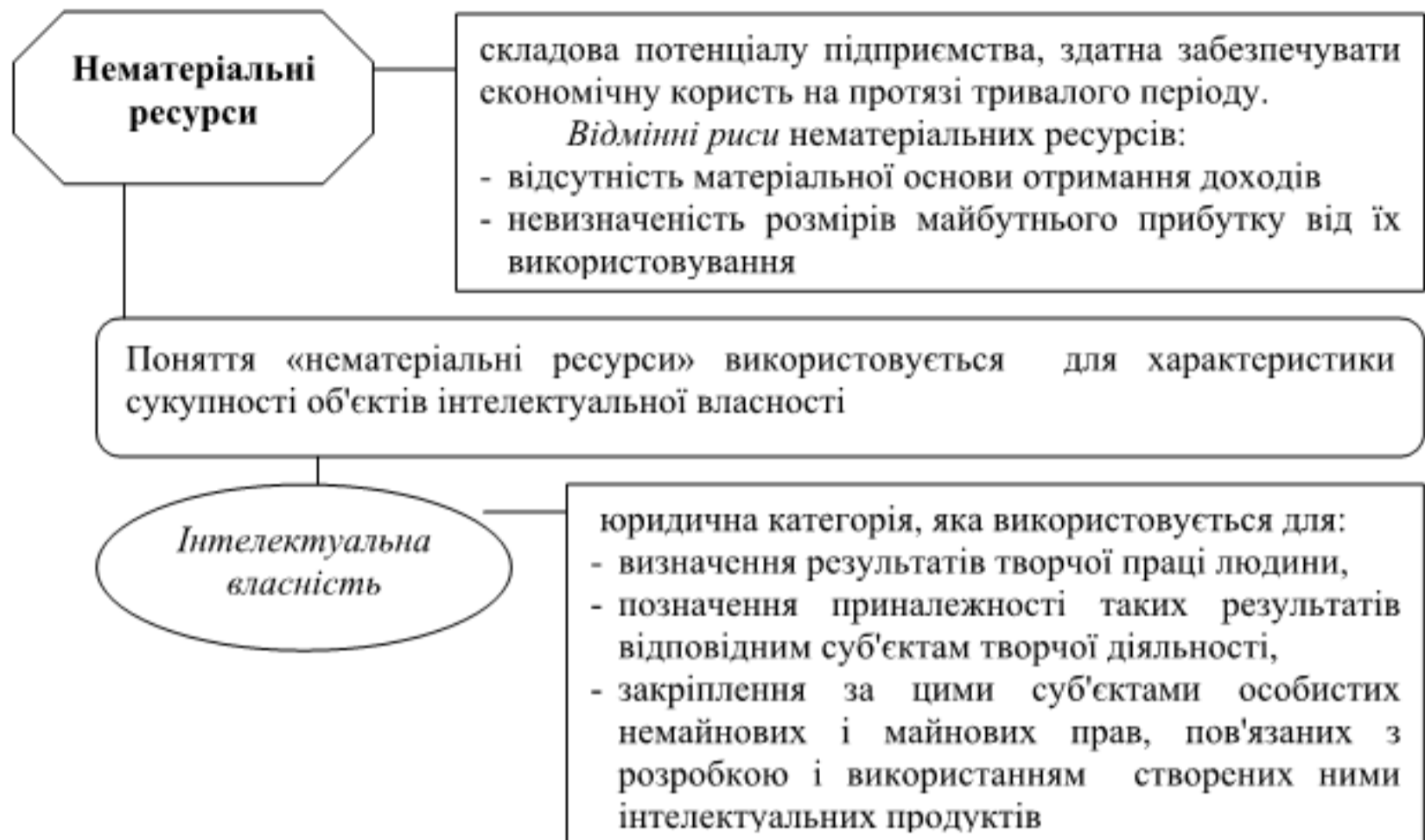

Рис.8.2.1. Поняття нематеріальних ресурсів

Рис.8.2.2. Види нематеріальних ресурсів

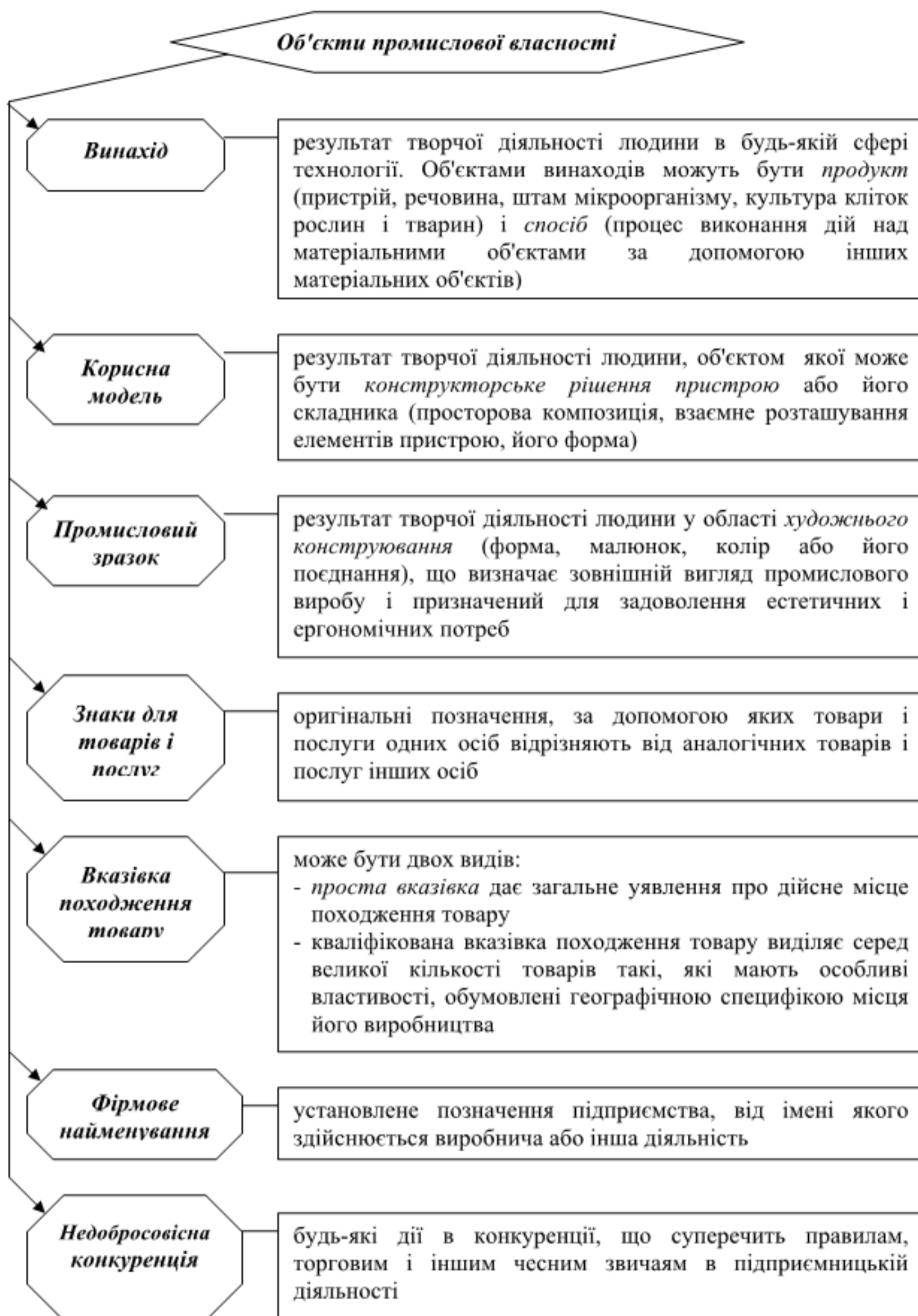

Рис.8.2.3. Характеристика об'єктів промислової власності

Рис.8.2.4. Характеристика об'єктів, що охороняються авторським правом і суміжними правами

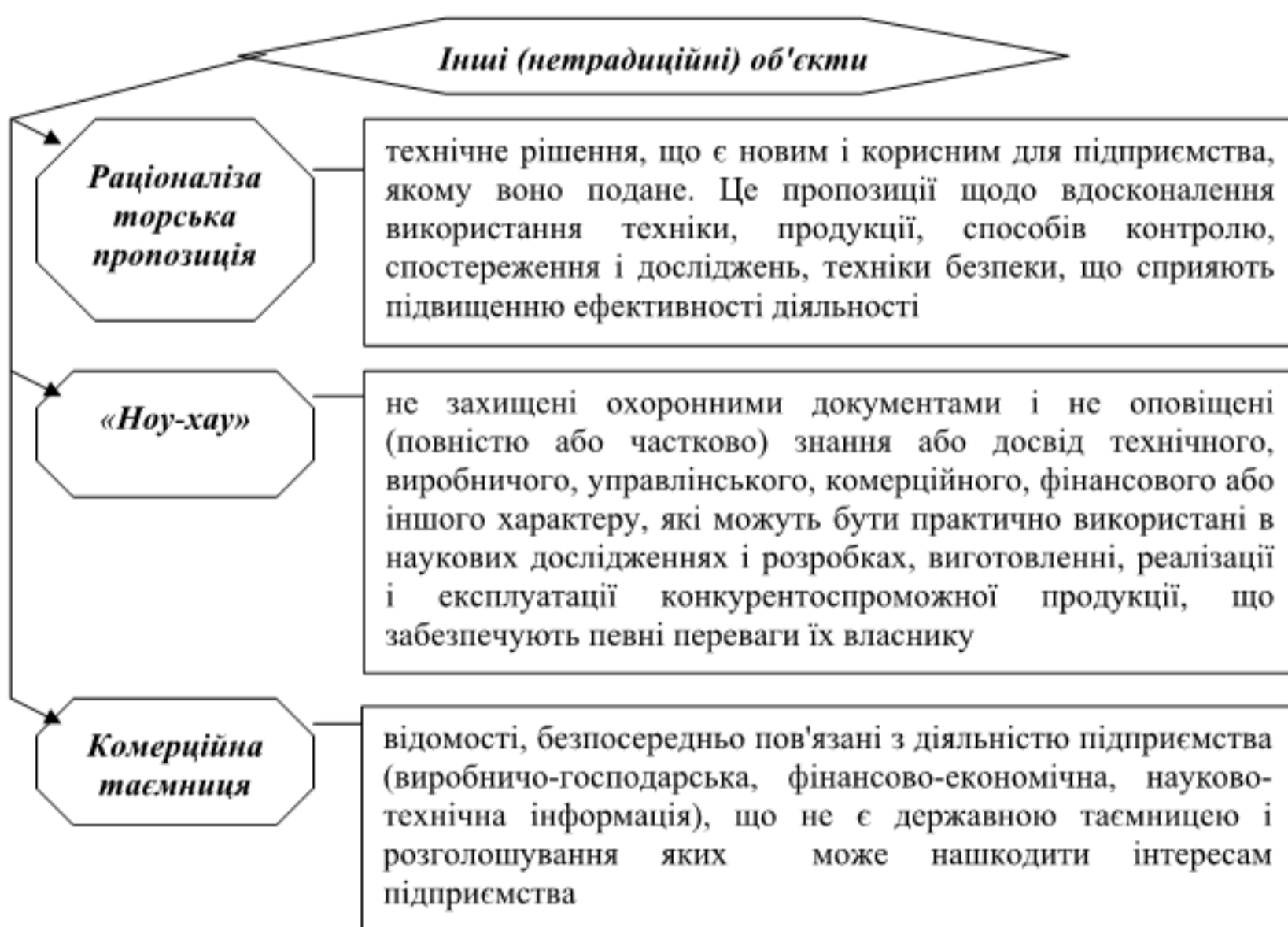

Рис.8.2.5. Характеристика нетрадиційних об'єктів промислової власності

8.3. Поняття та класифікація нематеріальних активів

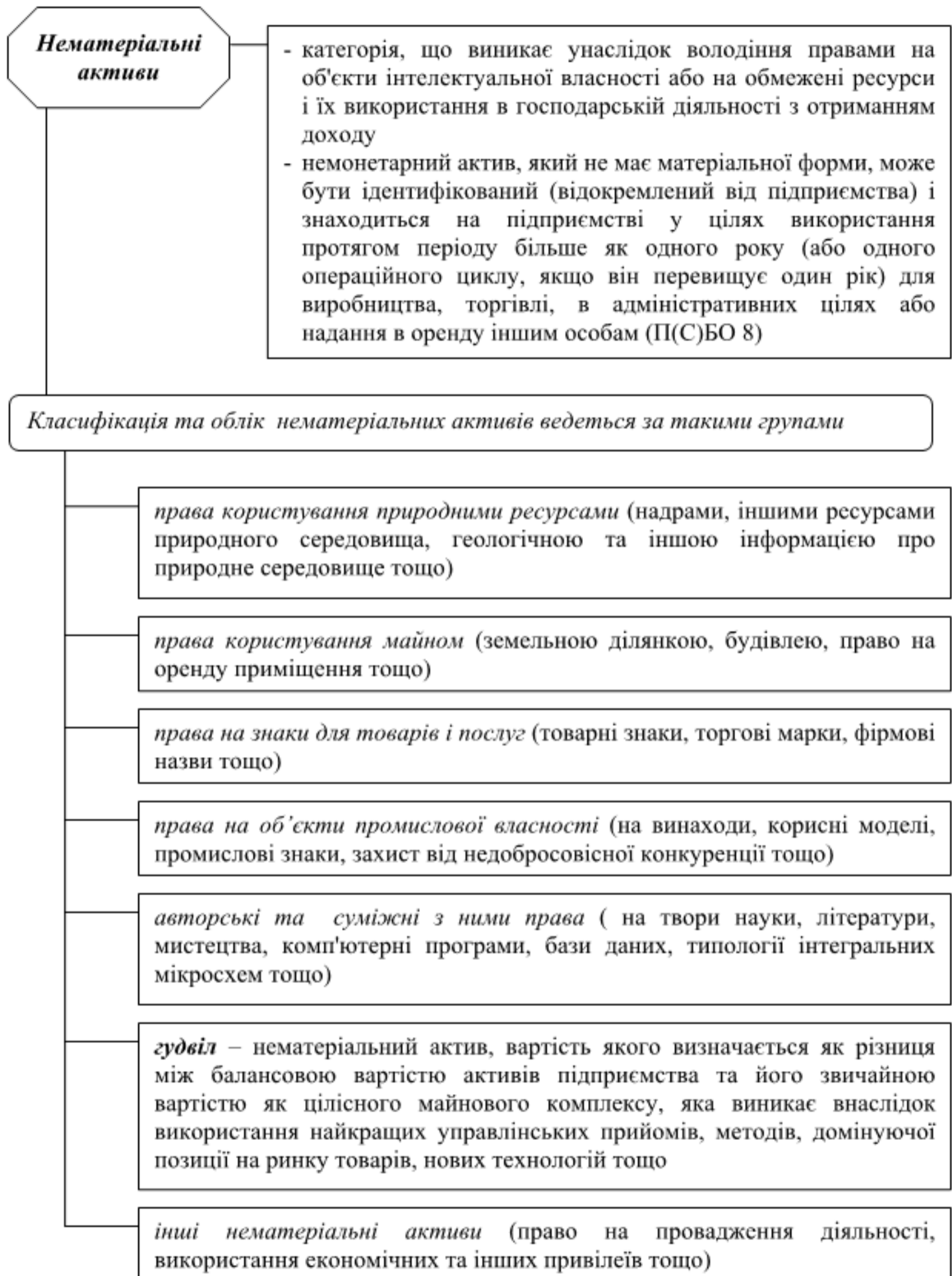

Рис.8.3.1. Сутність та склад нематеріальних активів

8.4.Оцінка та амортизація нематеріальних активів

Обставини, що обумовлюють необхідність оцінки вартості нематеріальних активів

- приватизація або відчуження нематеріальних активів державою
- включення об'єктів інтелектуальної власності до статутного фонду
- визначення майнових часток в статутному фонді при злитті або розподілі організації
- оцінка або переоцінка нематеріальних активів з метою повного обліку всіх активів підприємства
- рішення питань щодо купівлі-продажу прав на об'єкти інтелектуальної власності
- здійснення фінансової звітності підприємств
- оцінка застави для отримання кредиту
- визначення збитків від порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності
- організація франчайзингу

Складність вартісної оцінки нематеріальних активів обумовлена

- різноманітністю і унікальністю об'єктів
- різними способами їх появи на підприємстві
- різними формами їх практичного використання на підприємстві
- характером вірогідності вартісної оцінки одержаних результатів

Рис.8.4.1. Необхідність та складність оцінки нематеріальних активів

Нематеріальні активи підлягають *амортизації*

Розрахунок амортизації нематеріальних активів (не підлягає амортизації вартість гудволу) здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку П(С)БО 7. Строки нарахування амортизації нематеріальних активів встановлюють відповідно до правовстановлюючого документа. Якщо це неможливо, то такий строк корисного використання визначається платником податку самостійно, але не може становити менше двох та більше 10 років

Метод амортизації нематеріального активу обирається підприємством самостійно, виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод. Якщо такі умови визначити неможливо, то амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу. Розрахунок здійснюється згідно з П(С)БО 8

Рис.8.4.2. Амортизація нематеріальних активів

Рис.8.4.3. Методи оцінки нематеріальних активів

8.5. Правовий захист та ефективність використання інтелектуального капіталу

Рис.8.5.1. Правовий захист інтелектуального капіталу

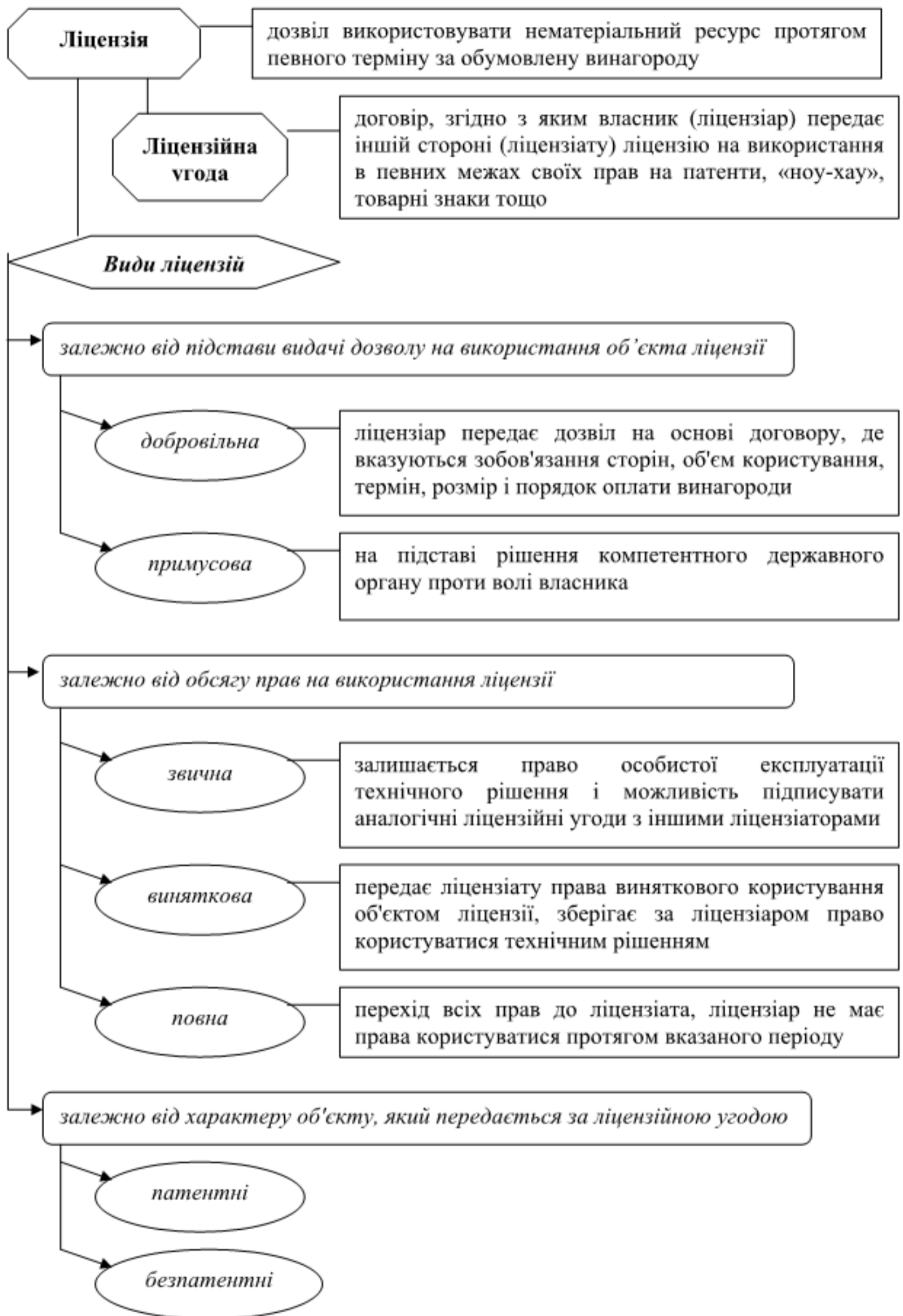

Рис.8.5.2. Сутність та види ліцензій

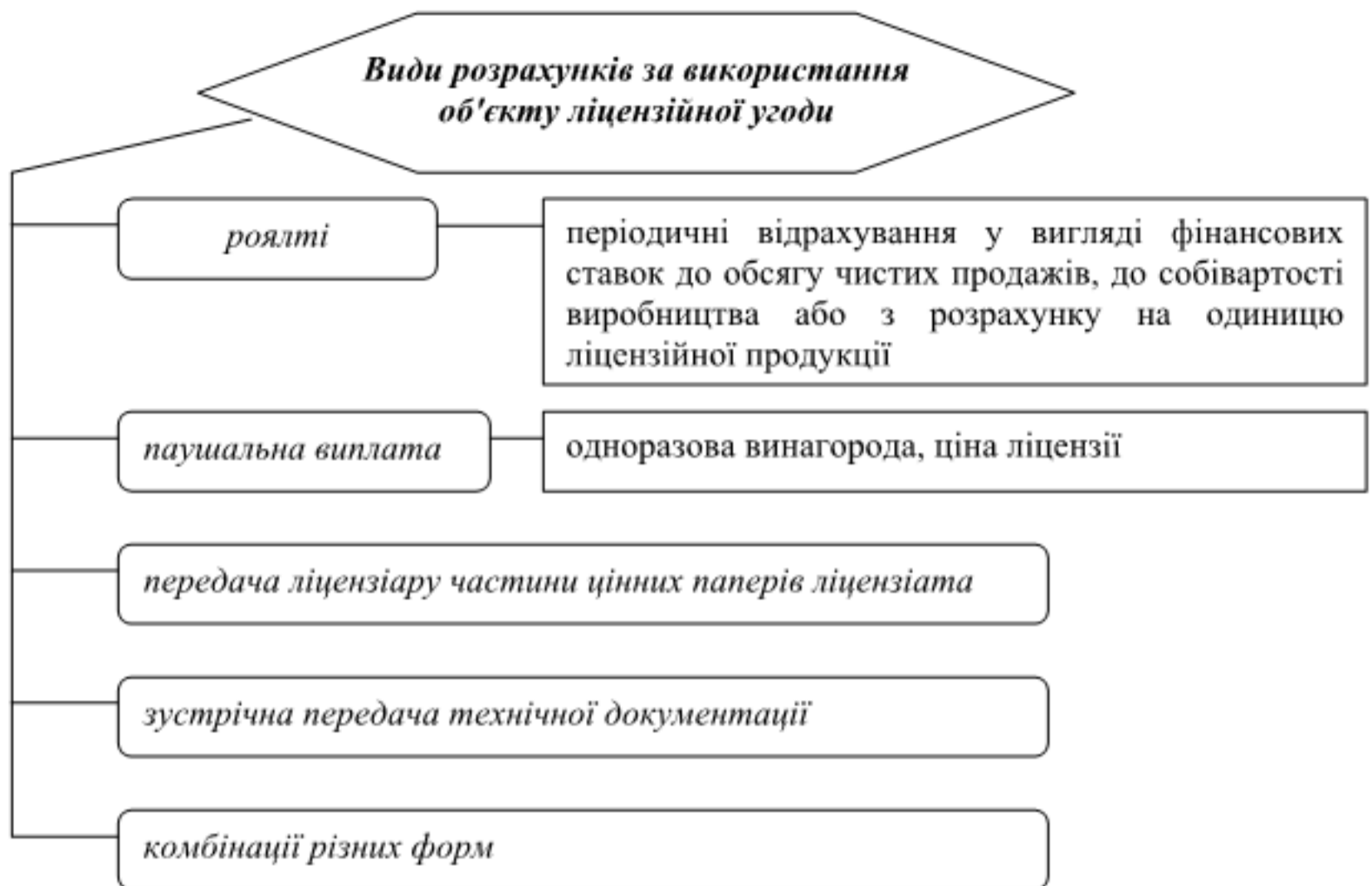

Рис.8.5.3. Розрахунки за використання об'єкту ліцензійної угоди

Рис.8.5.4. Ефективність використання нематеріальних активів

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.171-183], [3,с.253-266], [4,с.165-176], [5,с.197-206], [56], [69].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ЗА ПРИРОДОЮ СВОГО ПОХОДЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ ВИНІКАЮТЬ ЗАВДЯКИ
 - A. Рідкості ресурсів; новим, унікальним знанням у будь-якій формі
 - B. Зносу основних засобів
 - C. Зменшенню індивідуальних витрат на виробництво
 - D. Наближенню споживачів до виробників продукції
2. ДО ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ НЕ ВІДНОСЯТЬ
 - A. Знаки для товарів і послуг
 - B. Винаходи
 - C. Корисні моделі
 - D. Раціоналізаторські пропозиції
3. ДО ОБ'ЄКТІВ, ЩО ОХОРОНЯЮТЬСЯ АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ ВІДНОСЯТЬ
 - A. Товарні знаки і товарні марки
 - B. Винаходи
 - C. Корисні моделі
 - D. Бази даних
4. ВІНАХІД – ЦЕ
 - A. Принципово нове технічне рішення існуючої виробничої проблеми, що дає позитивний ефект для економіки
 - B. Розроблений автором або авторським колективом пристрій
 - C. Корисна рекомендація, що стосується техніки та технології, які використовуються на даному підприємстві
 - D. Певний досвід підприємства у будь-якій сфері його діяльності
5. НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ – ЦЕ
 - A. Права на об'єктів інтелектуальної власності або на обмежені ресурси і їх використання в господарській діяльності з отриманням доходу
 - B. Різновид нематеріальних ресурсів
 - C. Ресурси підприємства, здатні приносити економічну користь протягом тривалого часу
 - D. Усе перелічене
6. ВІДАНИЙ ДЕРЖАВНИМ ОРГАНОМ ОХОРОННИЙ ДОКУМЕНТ, ЯКИЙ ПІДТВЕРДЖУЄ ПРАВО ЙОГО ВЛАСНИКА НА ВІНАХОДИ, КОРИСНІ МОДЕЛІ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ – ЦЕ
 - A. Ліцензія
 - B. Патент
 - C. Свідоцтво
 - D. Роялті
7. ДОЗВІЛ ВИКОРИСТОВУВАТИ ТЕХНІЧНЕ ДОСЯГНЕННЯ АБО ІНШИЙ НЕМАТЕРІАЛЬНИЙ РЕСУРС ПРОТЯГОМ ПЕВНОГО ТЕРМІНУ ЗА ОБУМОВЛЕНУ ВІНАГОРОДУ – ЦЕ
 - A. Патент
 - B. Ліцензія
 - C. Свідоцтво
 - D. Роялті
8. ПЕРЕХІД ВСІХ ПРАВ ДО ЛІЦЕНЗІАТА, ЛІЦЕНЗІАР НЕ МАЄ ПРАВА КОРИСТУВАТИСЯ ДАНИМ НЕМАТЕРІАЛЬНИМ РЕСУРСОМ ПРОТЯГОМ ВКАЗАНОГО ПЕРІОДУ – ЦЕ НАСТУПНИЙ ВИД ЛІЦЕНЗІЇ

- A. Повна
- B. Добровільна
- C. Звичайна
- D. Примусова

9. ПАУШАЛЬНА ВИПЛАТА – ЦЕ

- A. Одноразова винагорода за право користування об'єктом ліцензійної угоди
- B. Періодичні відрахування протягом чинності ліцензійної угоди, які встановлюються у вигляді ставок до обсягу чистих продажів
- C. Періодичні відрахування протягом чинності ліцензійної угоди, які встановлюються у вигляді ставок до собівартості виробництва
- D. Періодичні відрахування протягом дії ліцензійної угоди, які встановлюються з розрахунку на одиницю ліцензійної продукції

10. РОЯЛТІ – ЦЕ

- A. Одноразова виплата за використання об'єкта ліцензійної угоди
- B. Періодичні відрахування у вигляді ставок до обсягу чистих продажів, до собівартості виробництва або з розрахунку на одиницю ліцензійної продукції протягом чинності ліцензійної угоди
- C. Відсоткова ставка за відстрочку терміну платежу за використання об'єкта ліцензійної угоди
- D. Патентна грамота

ТЕМА 9. ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА І ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ

- 9.1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва.
- 9.2. Організаційно - економічне управління технічним розвитком підприємства.
- 9.3. Поняття, види та чинники формування виробничої потужності підприємства.
- 9.4. Розрахунок виробничої потужності підприємства та визначення рівня її використання.

9.1. Характеристика техніко-технологічної бази виробництва

Рис. 9.1.1. Сутність та складові техніко-технологічної бази виробництва

9.2. Організаційно - економічне управління технічним розвитком підприємства

Рис. 9.2.1. Сутність, цілі та пріоритети технічного розвитку

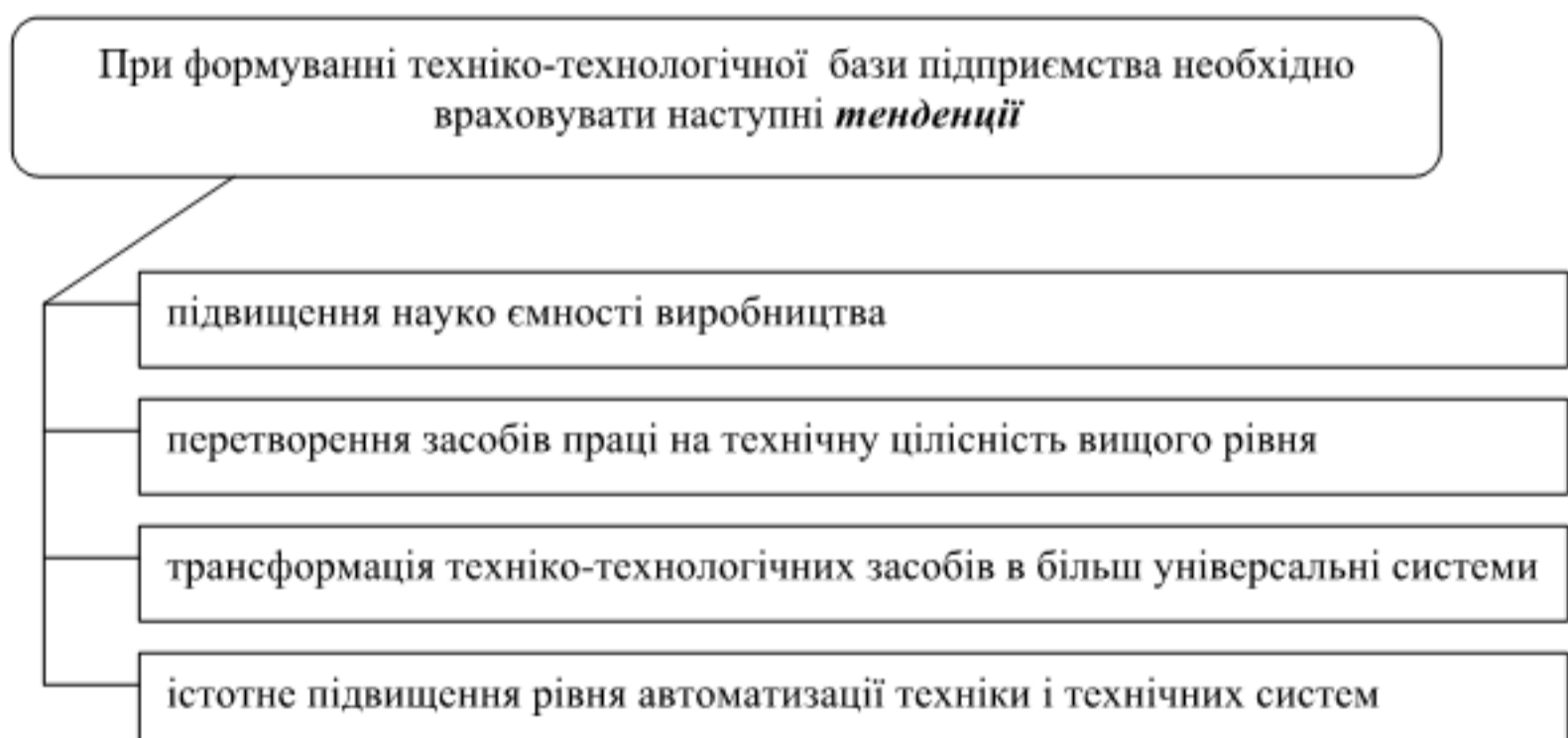

Рис. 9.2.2. Тенденції формування техніко-технологічної бази підприємства

Рис. 9.2.3. Форми технічного розвитку

Рис. 9.2.4. Основні показники техніко-технологічного рівня підприємства

9.3.Поняття, види та чинники формування виробничої потужності підприємства

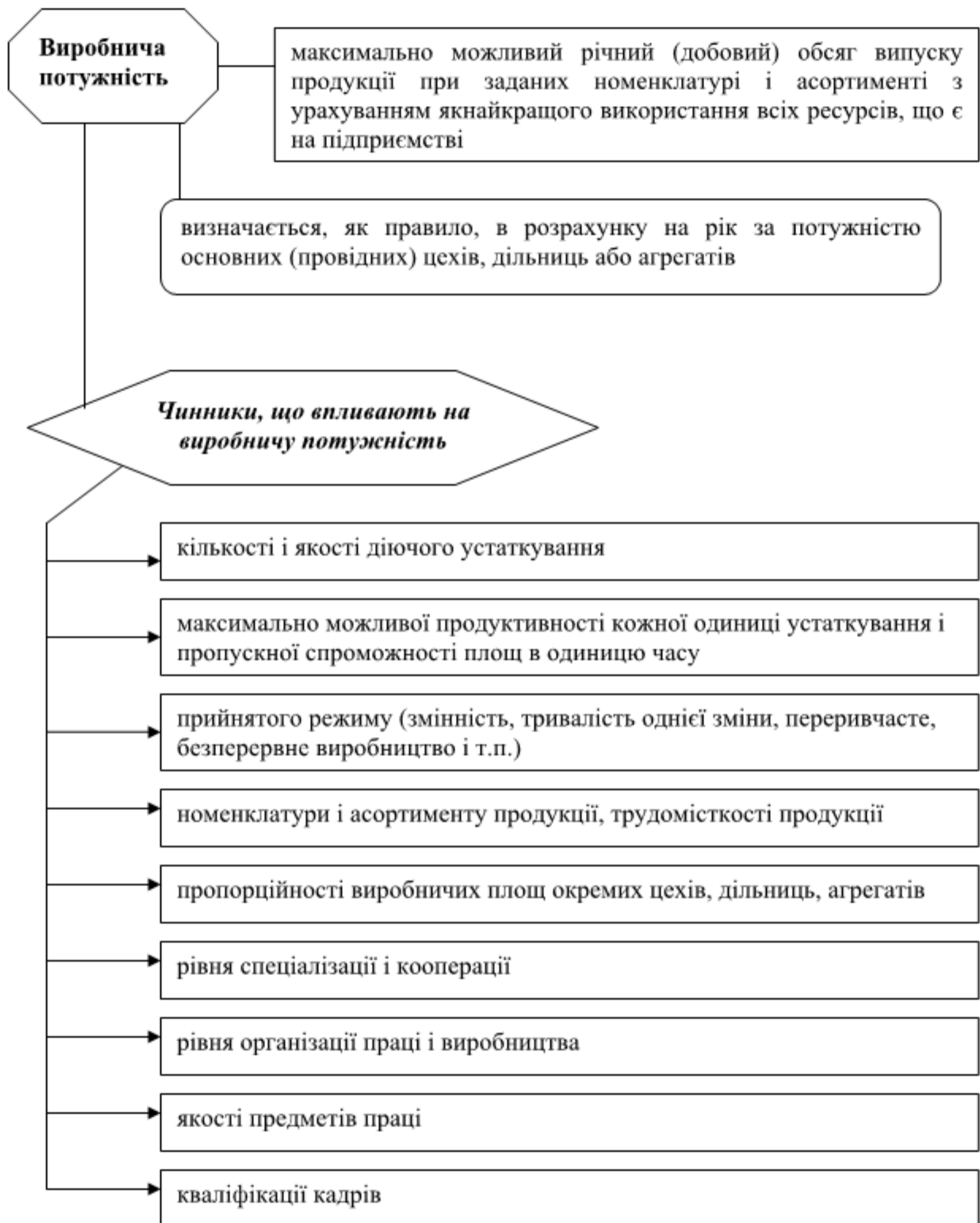

Рис. 9.3.1. Сутність та чинники, що впливають на виробничу потужність підприємства

Рис. 9.3.2. Види виробничої потужності підприємства

9.4. Розрахунок виробничої потужності підприємства та визначення рівня її використання

Розрахунок виробничої потужності підприємств різних галузей має свої особливості, які повинні враховуватися у кожному конкретному випадку.

У загальному вигляді виробнича потужність (ПТ) підприємства (підрозділу) може бути визначена за формулами:

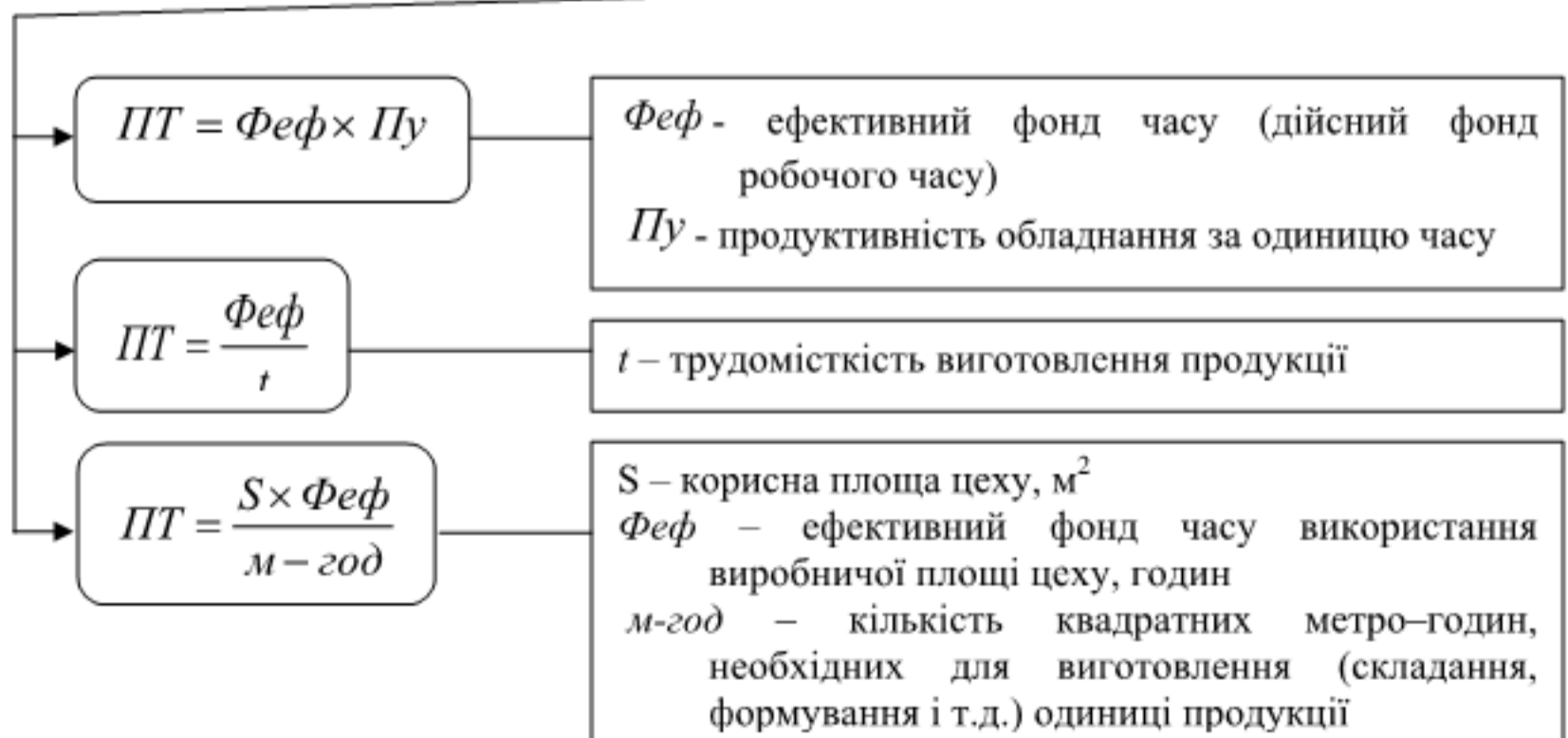

Рис. 9.4.1. Розрахунок виробничої потужності

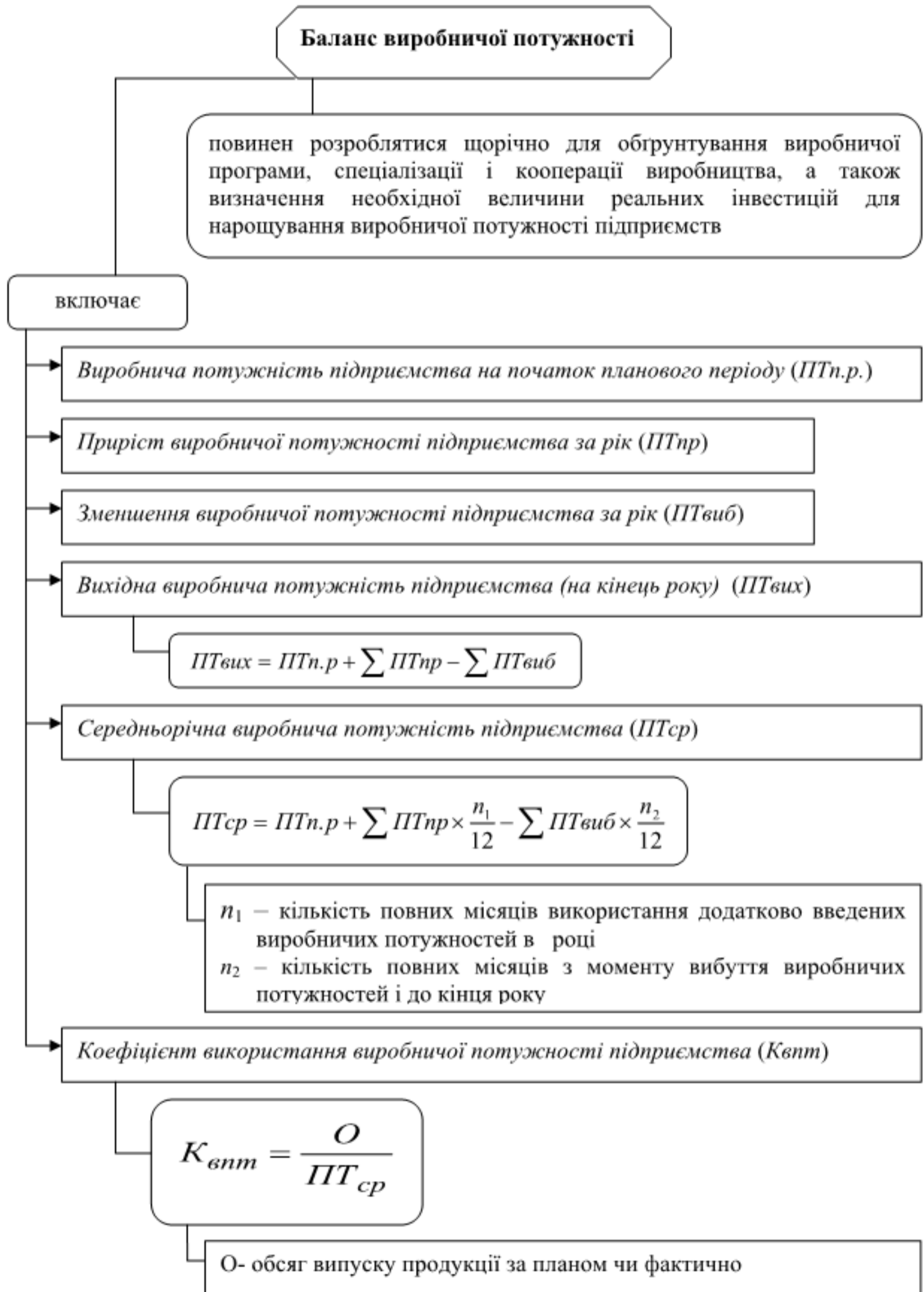

Рис. 9.4.2. Баланс виробничої потужності

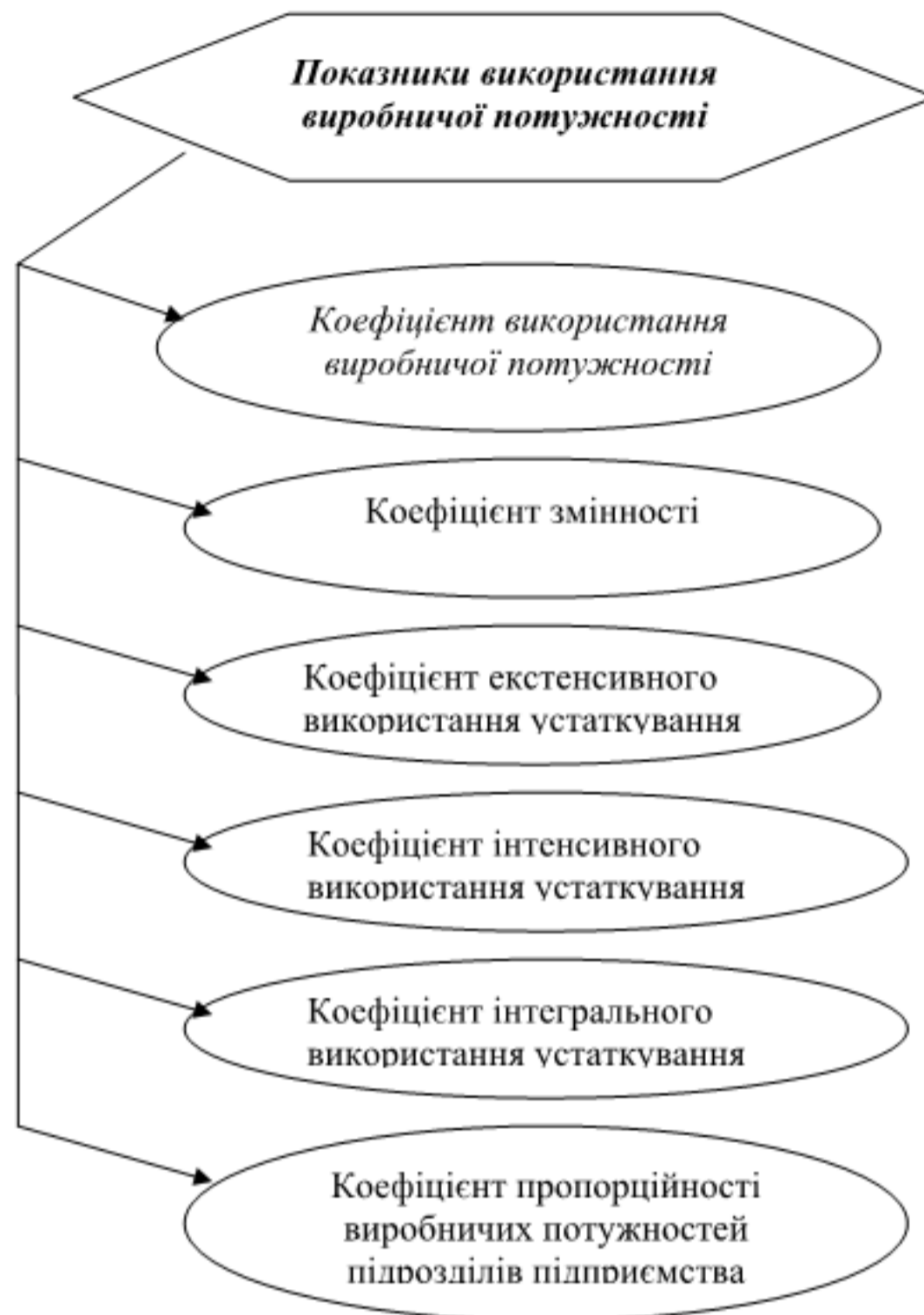

Рис. 9.4.3. Показники використання виробничої потужності

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.236-243], [3,с.337-357], [4,с.208-213], [5,с.237-246].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

У цеху промислового підприємства діє 100 однотипних верстатів. З 1 вересня розрахункового року встановлене ще 30 верстатів, а з 1 липня виведено з експлуатації 8 одиниць устаткування. На цьому підприємстві установленим є двозмінний режим роботи устаткування за тривалості зміни — 8 годин. Кількість робочих днів на рік — 250. Регламентована величина простоїв устаткування, спричинених його ремонтом і профілактичним обслуговуванням, становить 7% режимного фонду часу. Продуктивність одного верстата в середньому дорівнює 5 штук кришок корпусу на годину. Запланований обсяг випуску кришок корпусу протягом року — 1 720 000 штук. Визначити величину середньорічної виробничої потужності цеху та очікуваний коефіцієнт використання виробничої потужності.

Розв'язання

Враховуючи зміну кількості устаткування за період, знаходять середньорічну потужність за формулою:

$$ПТ_{ср} = K_{ср} \times Др \times Тзм \times K_{зм} \times K_{пу} \times Пв,$$

де $ПТ_{ср}$ - середньорічна виробнича потужність цеху, штук;

$K_{ср}$ - середньорічна кількість верстатів;

$Др$ - число робочих днів;

$Тзм$ - тривалість зміни, год.;

$K_{зм}$ - коефіцієнт змінності;

$K_{пу}$ - коефіцієнт працюючого устаткування;

$Пв$ - продуктивність верстату, штук за годину.

$$K_{ср} = K_{пр} + K_{вв} \times \frac{n_1}{12} - K_{вив} \times \frac{n_2}{12},$$

де $K_{пр}$ - кількість верстатів на початок року;

$K_{вв}$ - кількість введених верстатів;

$K_{вив}$ - кількість виведених верстатів;

n_1 - число повних місяців роботи введених верстатів до кінця року;

n_2 - число повних місяців з моменту виведення устаткування до кінця року.

$$K_{ср} = 100 + 30 \times \frac{4}{12} - 8 \times \frac{6}{12} = 106 \text{ верстатів,}$$

$$K_{пу} = 1 - \frac{a}{100} = 1 - \frac{7}{100} = 0,93,$$

де a - регламентований відсоток простоїв на ремонт устаткування.

Середньорічна потужність визначається:

$$ПТ_{ср} = 106 \times 250 \times 8 \times 2 \times 0,93 \times 5 = 1971600 \text{ шт.}$$

Коефіцієнт використання виробничої потужності визначається за формулою:

$$K_{впт(пл)} = \frac{O_{пл}}{ПТ_{ср}} = \frac{1720000}{1971600} = 0,87,$$

де $K_{впт(пл)}$ - коефіцієнт використання потужності по плану;

$O_{пл}$ - обсяг випуску продукції по плану, штук.

Відповідь: величина середньорічної виробничої потужності цеху дорівнює 1971600 штук, очікуваний коефіцієнт використання виробничої потужності рівний 0,87.

Завдання 2

Виробнича потужність підприємства на початок планового періоду становила 3700 млн. грн. Реконструкція, що завершиться 1 червня, збільшить виробничу потужність на 400 млн. грн. Планується вибуття зношеного устаткування з 1 жовтня, що зменшить потужність на 150 млн. грн. Коефіцієнт використання виробничої потужності – 0,91.

Визначити середньорічну та вихідну виробничу потужність, а також фактичний випуск продукції.

Розв'язання

Середньорічну виробничу потужність підприємства розраховують за формулою:

$$ПТ_{ср} = ПТ_{п.р} + \sum ПТ_{пр} \times \frac{n_1}{12} - \sum ПТ_{виб} \frac{n_2}{12},$$

де $ПТ_{п.р}$ - потужність підприємства на початок планового періоду;

$ПТ_{пр}$ - величина приросту виробничої потужності за рахунок різних чинників (модернізації, реконструкції, технічного переозброєння і ін.);

$ПТ_{виб}$ - розміри зменшення виробничої потужності в результаті вибуття, передачі і продажі основних виробничих засобів, зміни номенклатури, зміни режиму роботи підприємства і ін.;

n_1 - кількість повних місяців використання додатково введених потужностей в році;

n_2 - кількість повних місяців з моменту вибуття виробничих потужностей і до кінця року.

$$ПТ_{ср} = 3700 + 400 * \frac{7}{12} - 150 * \frac{3}{12} = 3895,83 \text{ млн.грн.}$$

Величину вихідної виробничої потужності, тобто потужності на кінець планованого періоду ($ПТ_{вих}$) знаходять за формулою:

$$\begin{aligned} ПТ_{вих} &= ПТ_{п.р} + \sum ПТ_{пр} - \sum ПТ_{виб}, \\ ПТ_{вих} &= 3700 + 400 - 150 = 3950 \text{ млн.грн.} \end{aligned}$$

Коефіцієнт використання виробничої потужності визначається за формулою:

$$К_{впт}(\phi) = \frac{Оф}{ПТ_{ср}}, \quad Оф = К_{впт}(\phi) * ПТ_{ср},$$

де $К_{впт}(\phi)$ - коефіцієнт використання потужності по факту;

$Оф$ - випуск продукції по факту, грн.

$$Оф = 0,91 * 3895,83 = 3545 \text{ млн.грн..}$$

Відповідь: середньорічна виробнича потужність підприємства склала 3895,83 млн.грн, вихідна виробнича потужність при цьому дорівнює 3950 млн.грн., фактичний випуску продукції 3545 млн.грн.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

Визначити виробничу потужність цеху й коефіцієнт використання потужності, якщо в цеху встановлено 128 верстатів, режим роботи цеху двозмінний, тривалість зміни 8 годин, число робочих днів у році 255, регламентований відсоток простоїв на ремонт устаткування 6% від режимного часу, продуктивність верстата 6 виробів у годину. План випуску в рік 1600 тис. виробів.

Завдання 2

Визначити виробничу потужність складальної дільниці. Площа дільниці по зборці

виробу становить 368 м^2 , з них 13% відноситься до допоміжної. Площа, що займає виріб на підлозі становить 8 м^2 . Додаткова площа для організації робочого місця збирача становить 18% від попередньої. Цикл зборки виробу 12 годин. Ефективний фонд часу роботи в одну зміну 1870 годин.

Завдання 3

Визначити середньорічну виробничу потужність і потужність на кінець року. Виробничу потужність на початок планового року - 728 тис. грн. Протягом планового року планується приріст потужності за рахунок реконструкції на 230 тис. грн із уведенням з 1 червня й за рахунок уведення нових потужностей на 175 тис. грн. з 1 липня. Внаслідок спрацювання устаткування частина виробничої потужності вибуває: з 1 травня на суму 54 тис. грн., з 1 грудня на суму 20 тис. грн.

Завдання 4

Визначити виробничу потужність цеху за рік, якщо в цеху встановлено 112 верстатів, планується уведення ще 20 верстатів з 1 травня й 4 верстатів з 1 листопада. Режим роботи цеху трьохзмінний, тривалість зміни 8 годин, число робочих днів у році 255, регламентований відсоток простоїв на ремонт устаткування 8% від режимного часу, продуктивність верстата 5 деталей у годину.

Завдання 5

Розрахуйте показники балансу виробничої потужності заводу, якщо вони визначаються по механічно збиральному цеху, де встановлено на початок року 60 одиниць однотипного устаткування. Корисний фонд часу роботи одиниці устаткування – 4100 годин в рік. З 1 червня планується введення додаткової виробничої потужності на 22000 комплектів, а з 1 серпня – вибуття потужності на 29000 комплектів. Плановий обсяг виробництва складе – 410 тис. комплектів при нормі часу на комплект – 0,5 години.

Завдання 6

На дільниці механічного цеху встановлено і діє 25 токарних верстатів. Продуктивність одного верстата становить 5 дет./год. Дільниця працює у двозмінному режимі при тривалості однієї зміни у 8 год. У розрахунковому році 110 неробочих днів. Очікувані простої верстатів у ремонтах становлять: капітальному - 180 год., а тривалість поточних ремонтів верстатів дорівнює 2 % номінального часу роботи верстатів. Очікуваний коефіцієнт використання токарних верстатів дорівнює 0,9. Обчислити величину виробничої потужності механічного цеху і фактичну кількість деталей.

Завдання 7

Визначити виробничу потужність складальної дільниці, якщо її корисна площа становить 1000 м^2 . Один виріб займає 8 м^2 , а необхідна для складання робоча зона становить 25 % від площі виробу. Тривалість складальної операції 4 дні. Дільниця працює 265 днів на рік.

Завдання 8

Визначити виробничу потужність кухні-їдальні закритого типу з випуску перших страв і коефіцієнт її використання. Кухня працює 10 год. на добу, середня тривалість однієї варки – 120 хв., час на закладання продуктів, викладання готової продукції і миття котлів – 30 хв. Простої з організаційно-технічних причин – 60 хв. за зміну. Загальна ємність котлів – 220 л. об'єм однієї страви – 0,5 л. коефіцієнт заповнення котлів – 0,85. Їдальня працює 300 днів. Фактичний випуск за зміну – 855 страв.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ТЕХНІЧНА СКЛАДОВА ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ВИРОБНИЦТВА НЕ МІСТИТЬ НАСТУПНОГО ЕЛЕМЕНТУ
 - A. Комплекс технологічної документації загального і спеціального призначення
 - B. Енергетична база
 - C. Виробничі машини й устаткування та транспортні засоби
 - D. Технічну базу інформаційних процесів
2. ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ВИРОБНИЦТВА НЕ МІСТИТЬ НАСТУПНОГО ЕЛЕМЕНТУ
 - A. Виробничі машини й устаткування та транспортні засоби
 - B. Операції з видобутку, обробки, переміщення та інших складових частин виробничого процесу
 - C. Сукупність способів і прийомів переробки ресурсів та одержання готової продукції
 - D. Комплекс технологічної документації загального і спеціального призначення
3. РОЗВИТОК ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ШЛЯХОМ
 - A. Капітального ремонту устаткування
 - B. Модернізації
 - C. Технічного доозброєння підприємства
 - D. Заміни спрацьованого устаткування новим такого ж технічного рівня
4. ПІДТРИМУВАННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗА РАХУНОК ПРОВЕДЕННЯ
 - A. Капітального ремонту устаткування
 - B. Технічного переозброєння діючого підприємства
 - C. Реконструкція діючого підприємства
 - D. Нове будівництво
5. СТУПІНЬ ТЕХНІЧНОЇ ОСНАЩЕНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ХАРАКТЕРИЗУЄ ПОКАЗНИК
 - A. Трудомісткість
 - B. Продуктивність праці
 - C. Віддача основних засобів
 - D. Озброєність основних засобів
6. ДО ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ РІВЕНЬ ПРОГРЕСИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ, ВІДНОСЯТЬ
 - A. Середній вік застосовуваних технологічних процесів
 - B. Середній строк експлуатації устаткування
 - C. Надійність устаткування
 - D. Продуктивність устаткування
7. ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА – ЦЕ
 - A. Максимально можливий випуск продукції заздалегідь визначених номенклатури, асортименту та якості за умов повного використання всіх наявних ресурсів
 - B. Середньорічна вартість основних фондів виробничого призначення
 - C. Річний випуск продукції

- D. Продуктивність наявного устаткування
8. ВХІДНА ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ – ЦЕ
- A. Проектна виробнича потужність
 - B. Поточна виробнича потужність
 - C. Виробнича потужність на початок року
 - D. Фактично досягнута виробнича потужність на кінець року
9. ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ВИХОДЯЧИ З ПОТУЖНОСТІ НАСТУПНИХ ЦЕХІВ (ДІЛЬНИЦЬ, ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЛІНІЙ, АГРЕГАТІВ) ОСНОВНОГО ВИРОБНИЦТВА
- A. Обслуговуючих
 - B. Допоміжних
 - C. Експериментальних
 - D. Провідних
10. ЗБІЛЬШЕННЯ ЕКСТЕНСИВНОГО ЗАВАНТАЖЕННЯ УСТАТКУВАННЯ ТА ВИРОБНИЧОЇ ПОТУЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МОЖЛИВЕ ЗА РАХУНОК
- A. Зниження частки недіючих машин та устаткування
 - B. Технічного удосконалення устаткування
 - C. Запровадження нової технології
 - D. Застосування прогресивних форм організації виробництва

ТЕМА 10. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 10.1. Логістика постачання, її місце в логістичній системі.
- 10.2. Організація матеріально-технічного забезпечення.
- 10.3. Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах.
- 10.4. Основні положення теорії організації операційної діяльності.
- 10.5. Виробничий процес, його різновиди та принципи організації.
- 10.6. Типи і методи організації виробництва.
- 10.7. Суспільні форми організації виробництва.
- 10.8. Інфраструктура підприємства.

10.1. Логістика постачання, її місце в логістичній системі

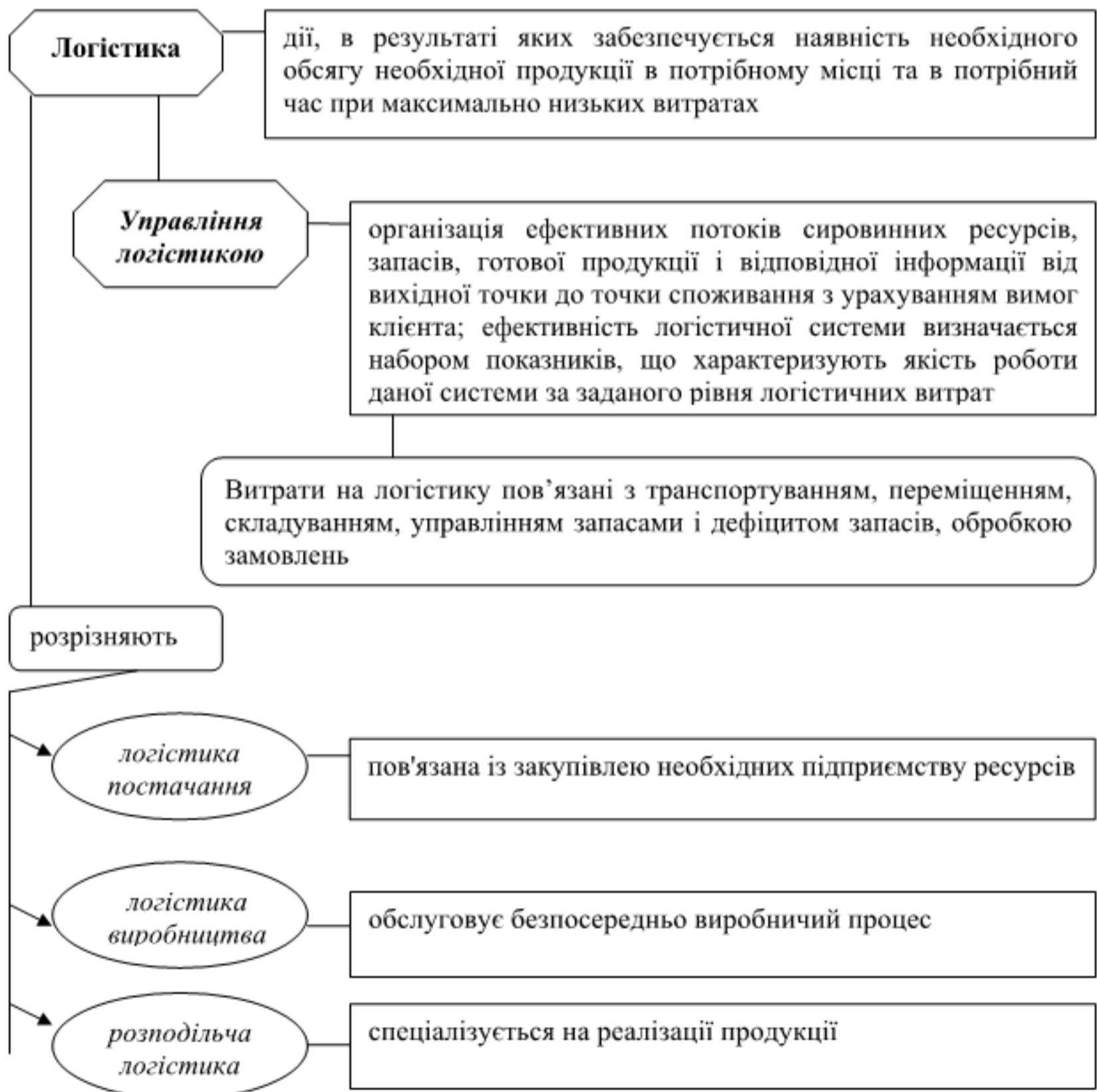

Рис. 10.1.1. Характеристика логістичної системи

10.2. Організація матеріально-технічного забезпечення

Рис. 10.2.1. Характеристика матеріально-технічного забезпечення

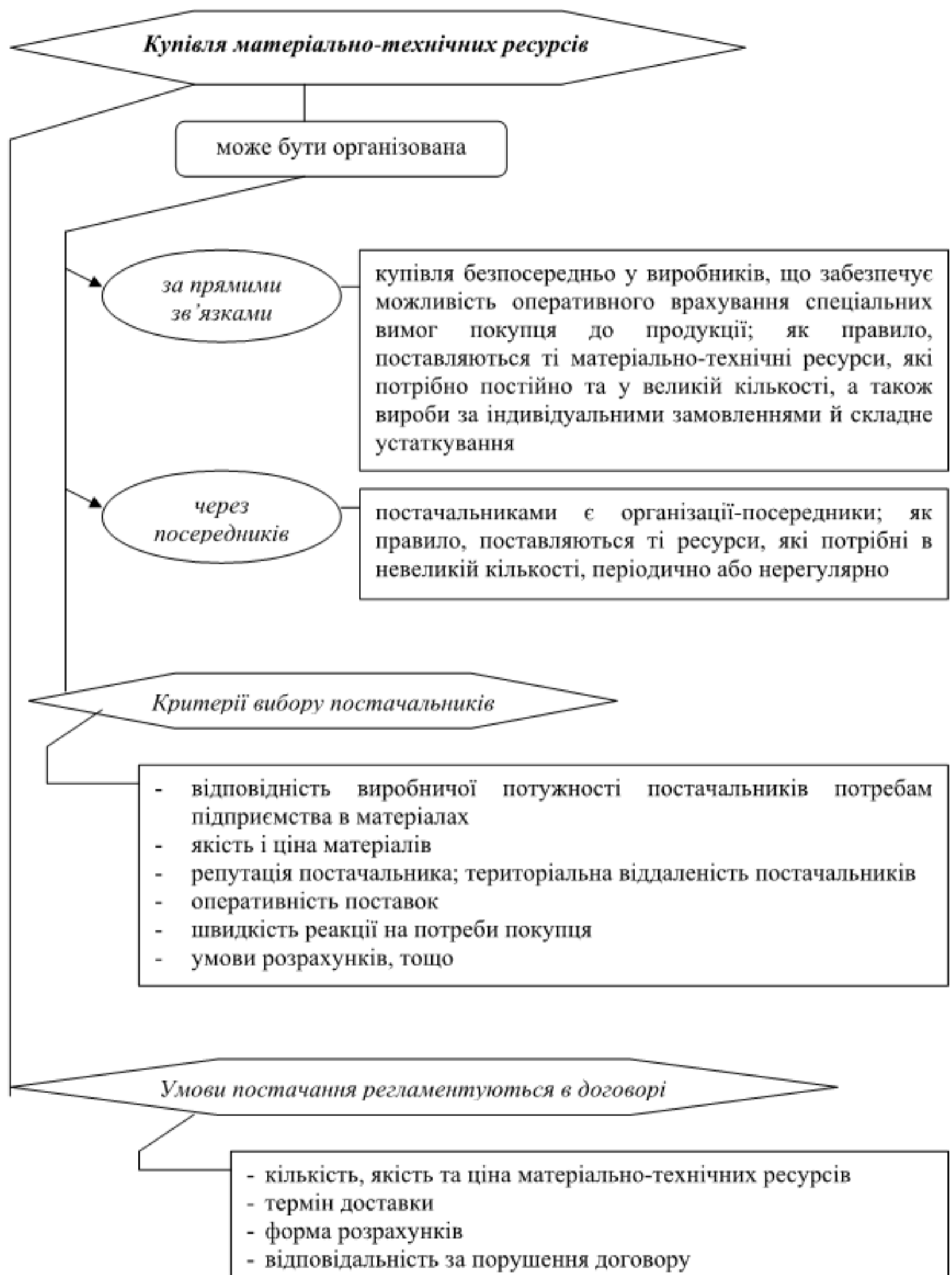

Рис. 10.2.2. Організація купівлі матеріально-технічних ресурсів

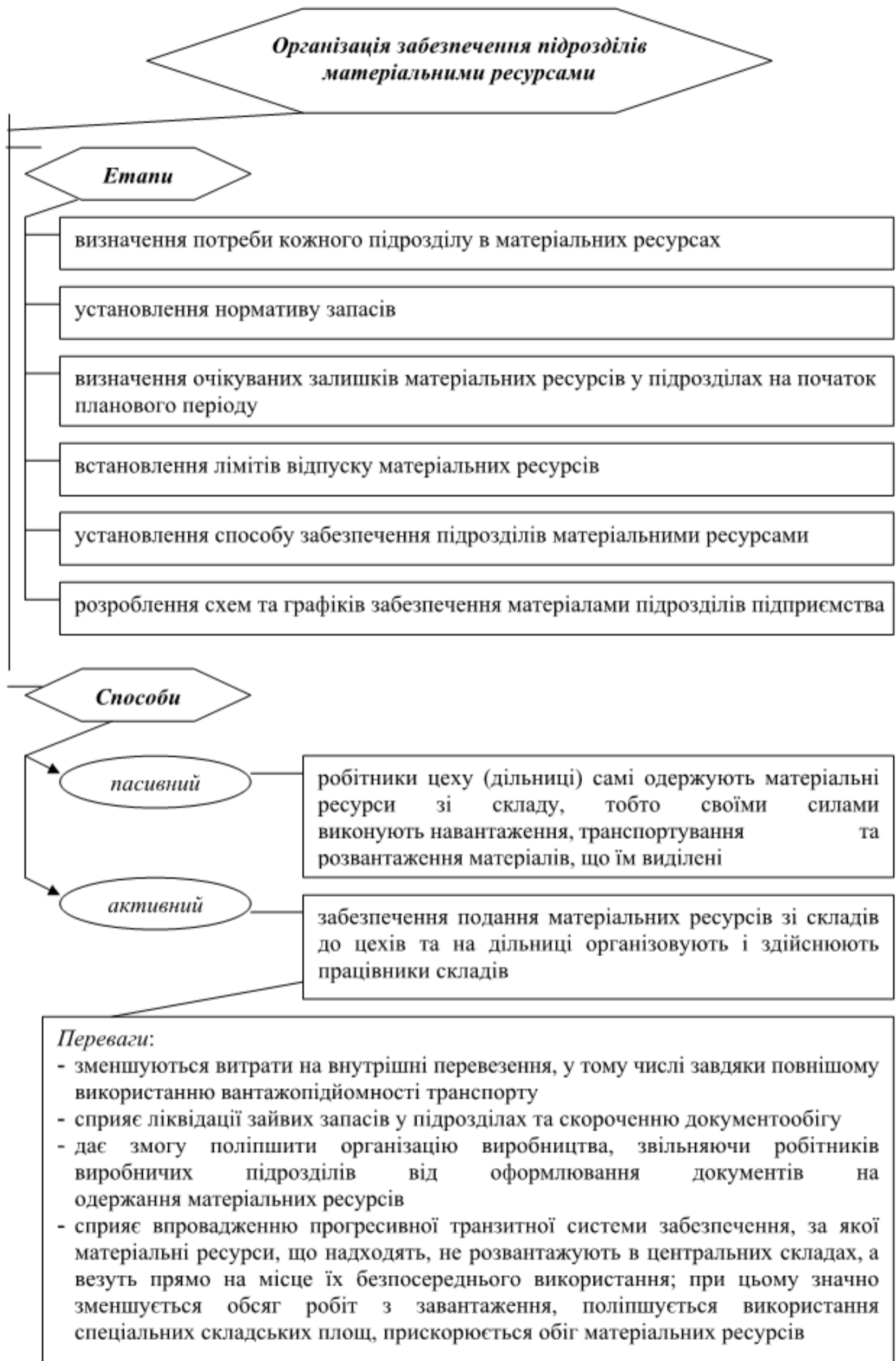

Рис. 10.2.3. Організація забезпечення підрозділів матеріальними ресурсами

10.3. Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах

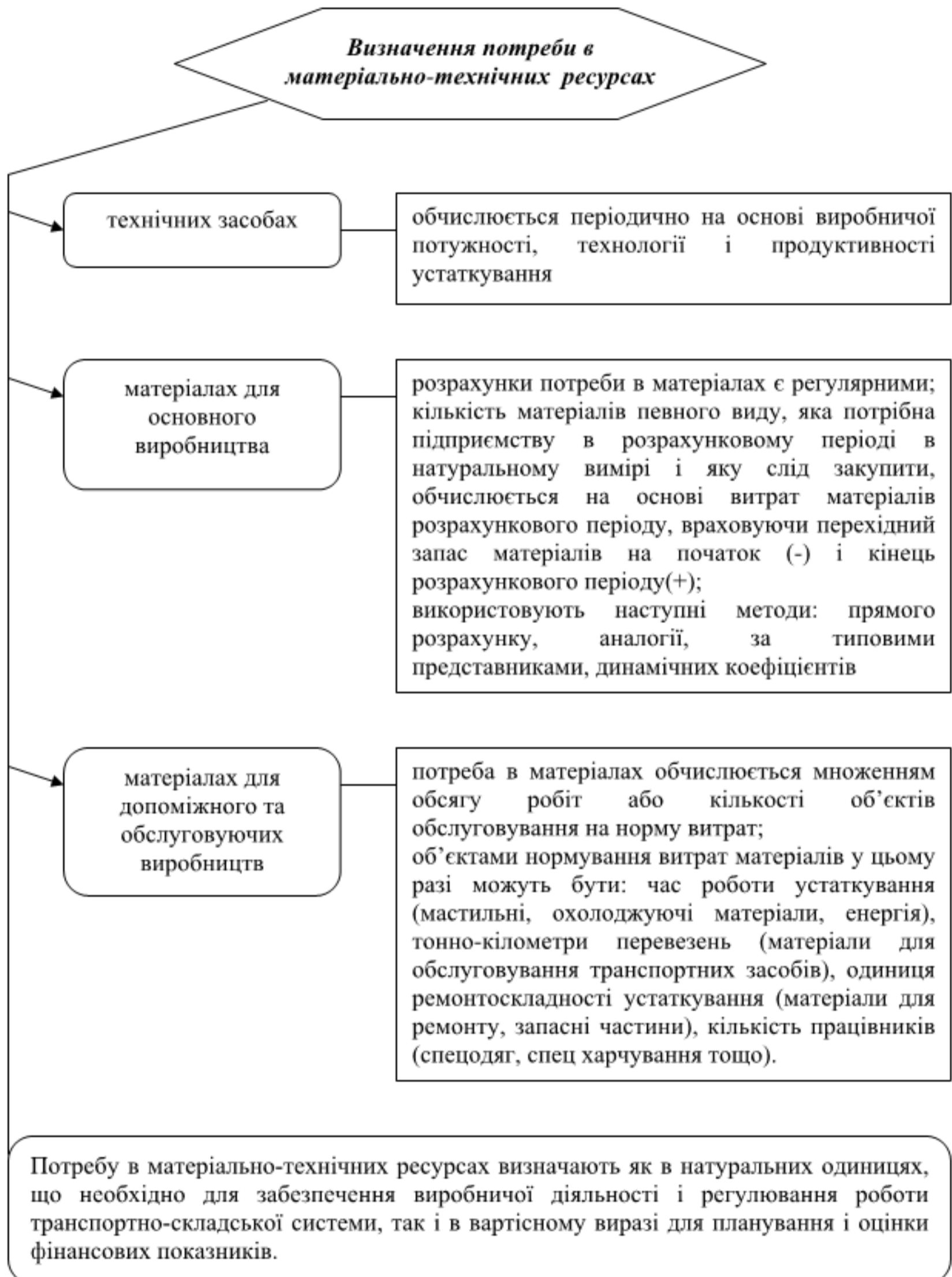

Рис. 10.3.1. Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах

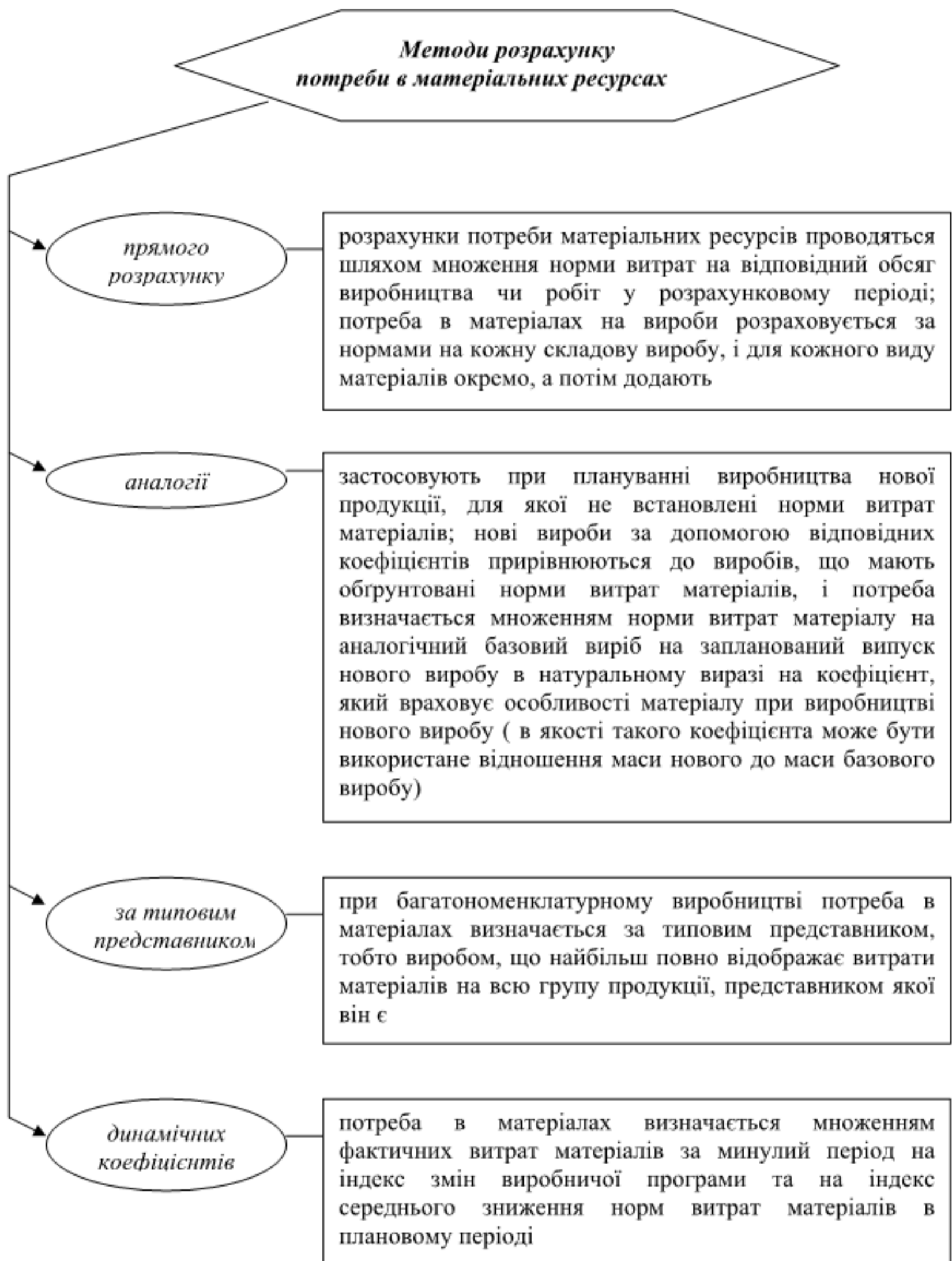

Рис. 10.3.2. Методи розрахунку потреби в матеріальних ресурсах

10.4. Основні положення теорії організації операційної діяльності

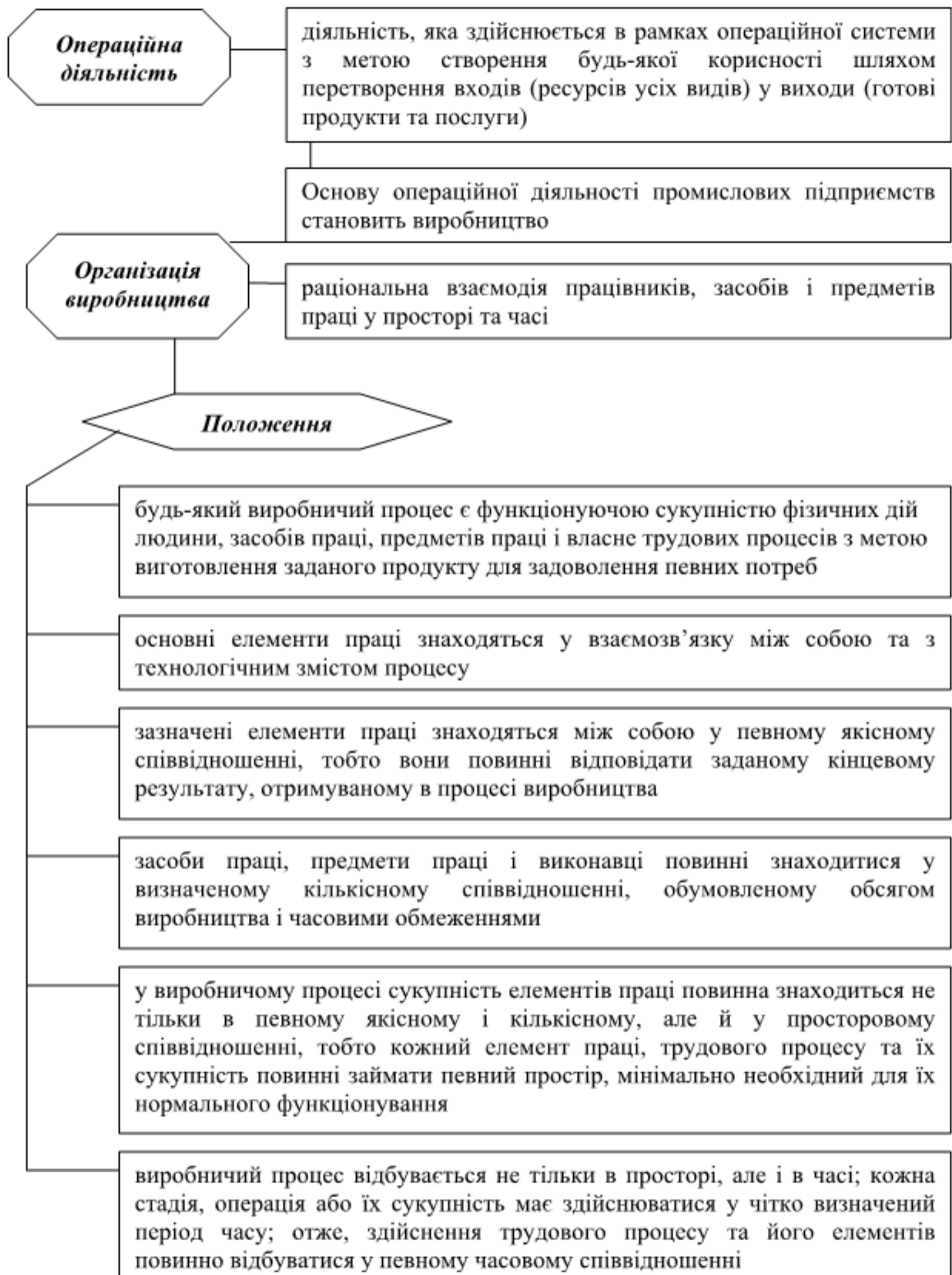

Рис. 10.4.1. Сутність та положення теорії організації операційної діяльності

10.5. Виробничий процес, його різновиди та принципи організації

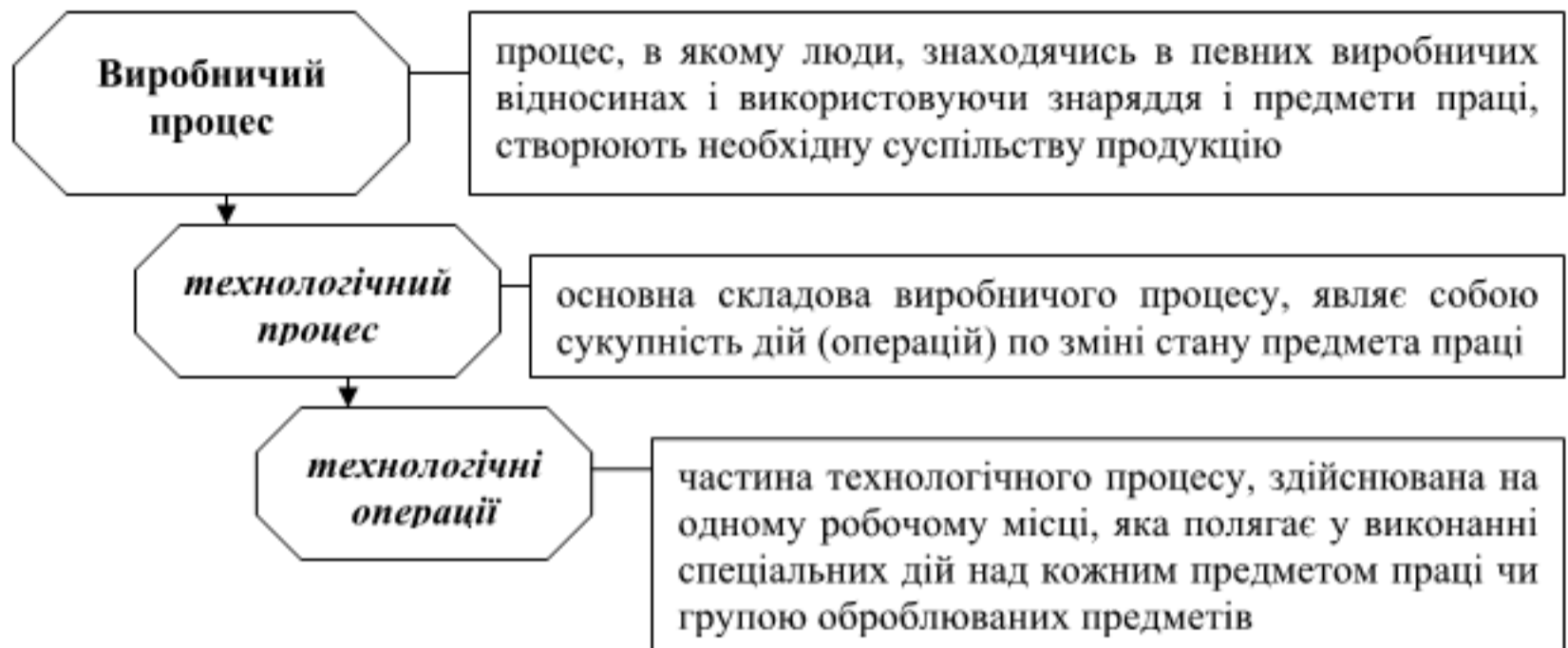

Рис. 10.5.1. Сутність та структура виробничого процесу

Рис. 10.5.2. Види виробничих процесів в залежності від призначення

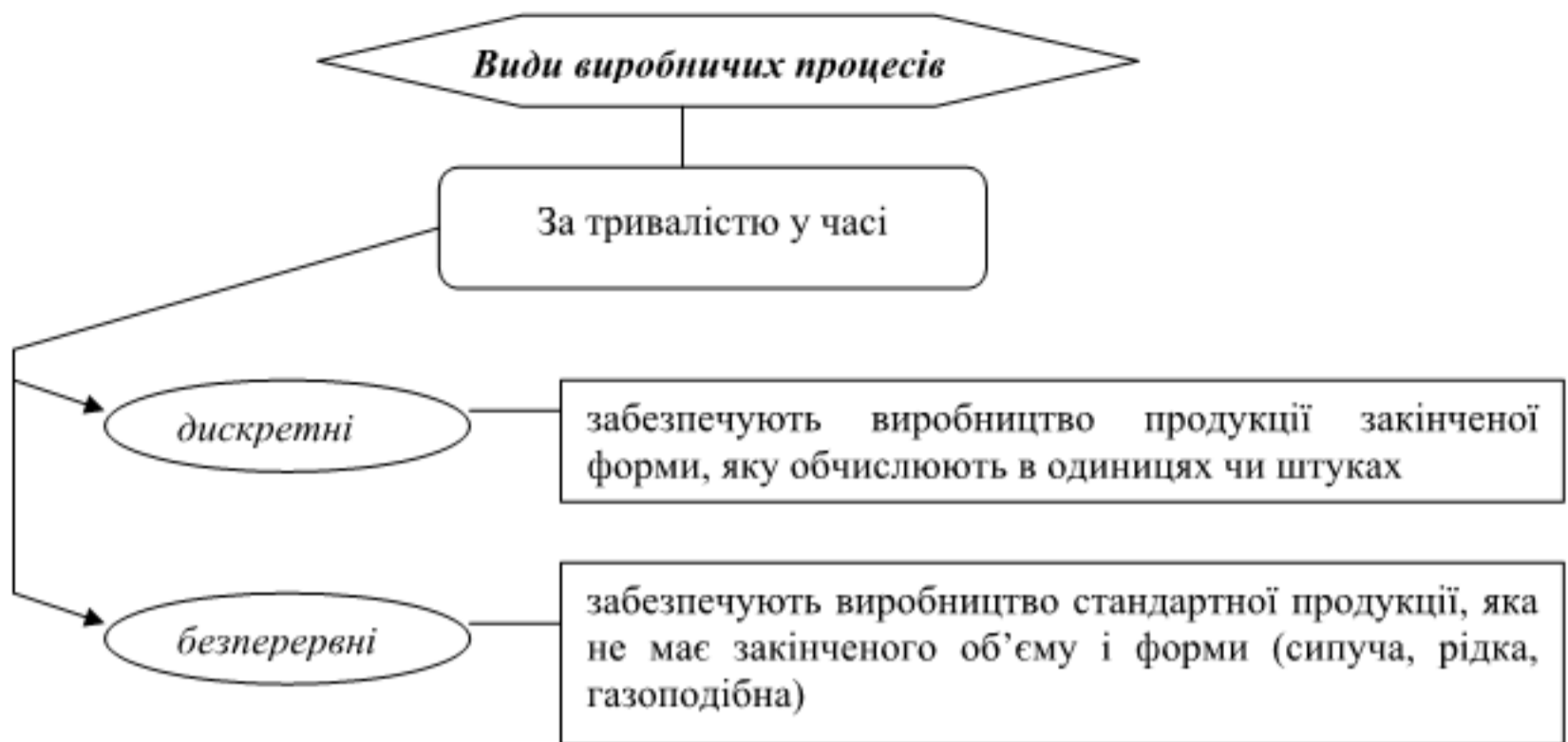

Рис. 10.5.3. Види виробничих процесів в залежності від тривалості у часі

Рис. 10.5.4. Види виробничих процесів в залежності від рівня автоматизації

Рис. 10.5.5. Принципи організації виробничого процесу

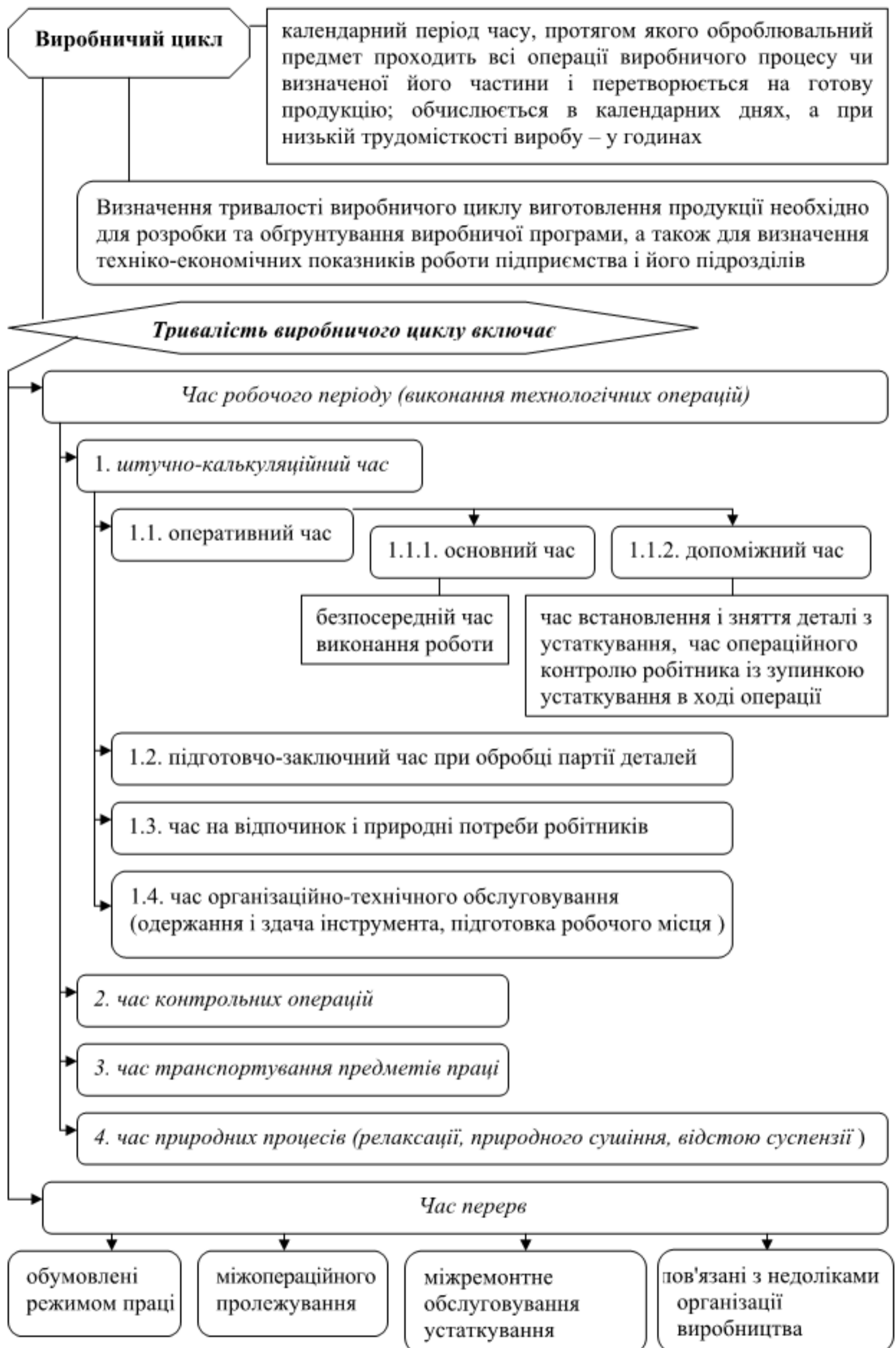

Рис. 10.5.6. Сутність та тривалість виробничого циклу

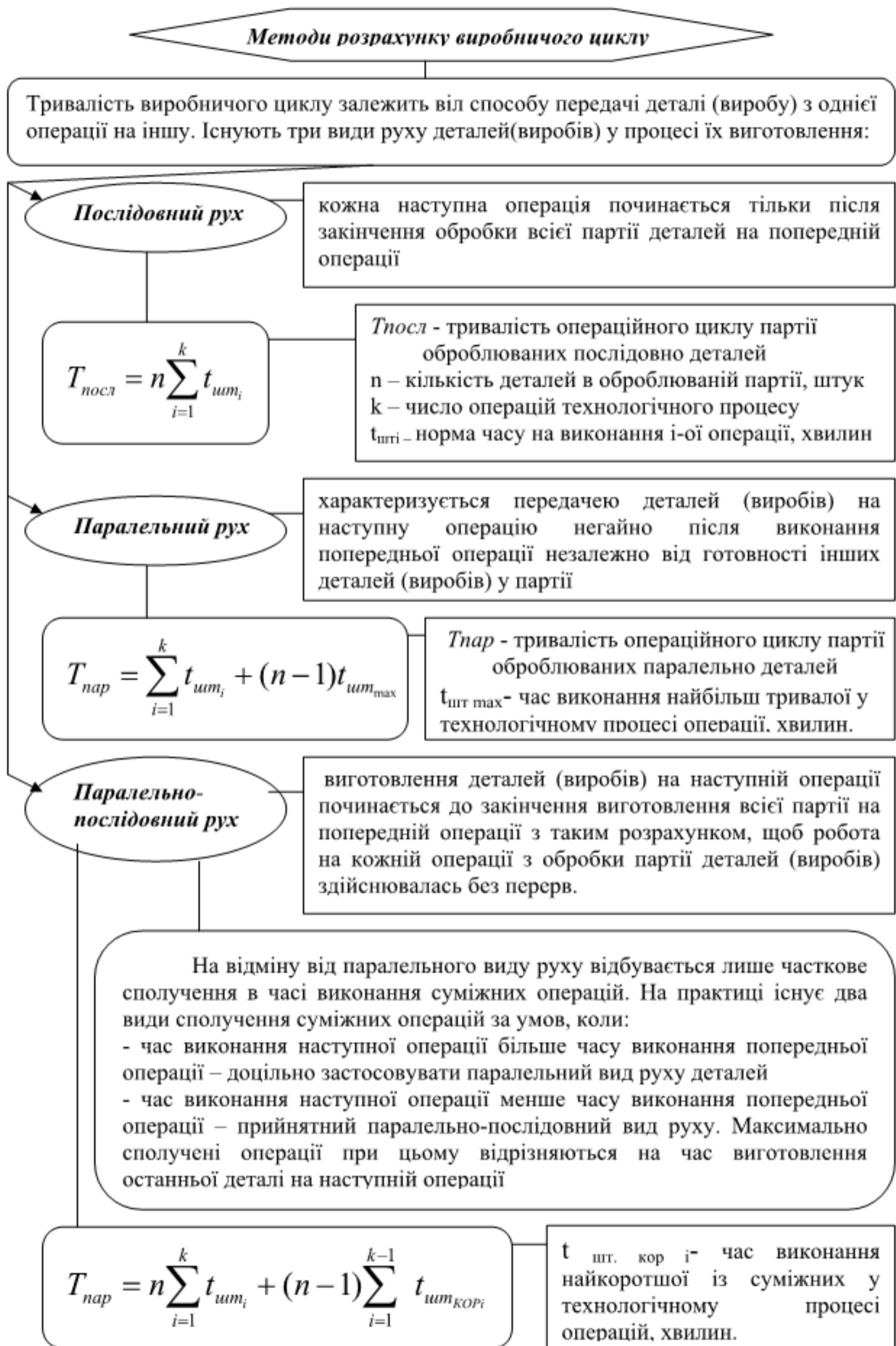

Рис. 10.5.7. Методи розрахунку виробничого циклу

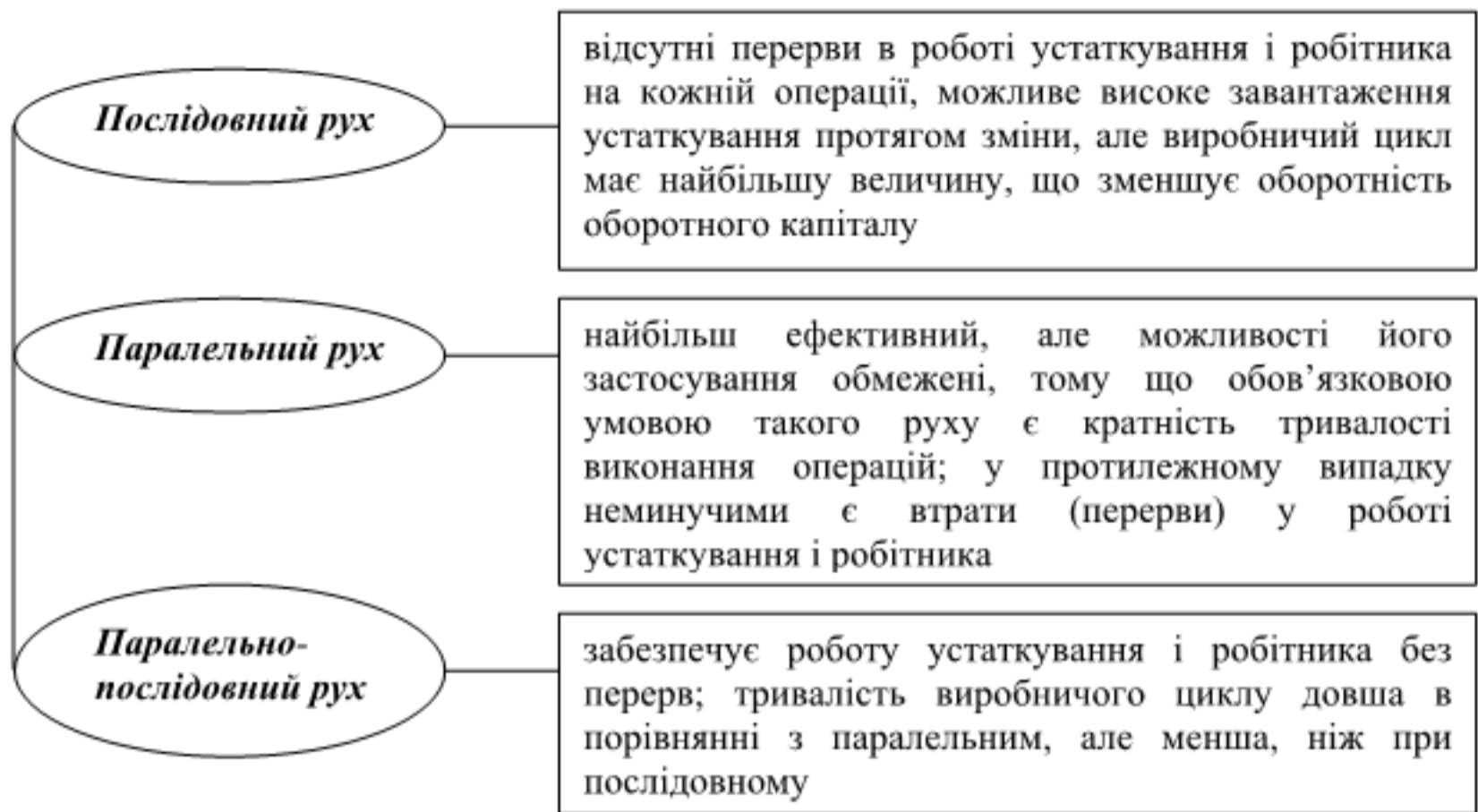

Рис. 10.5.8. Особливості окремих видів руху деталей

10.6. Типи і методи організації виробництва

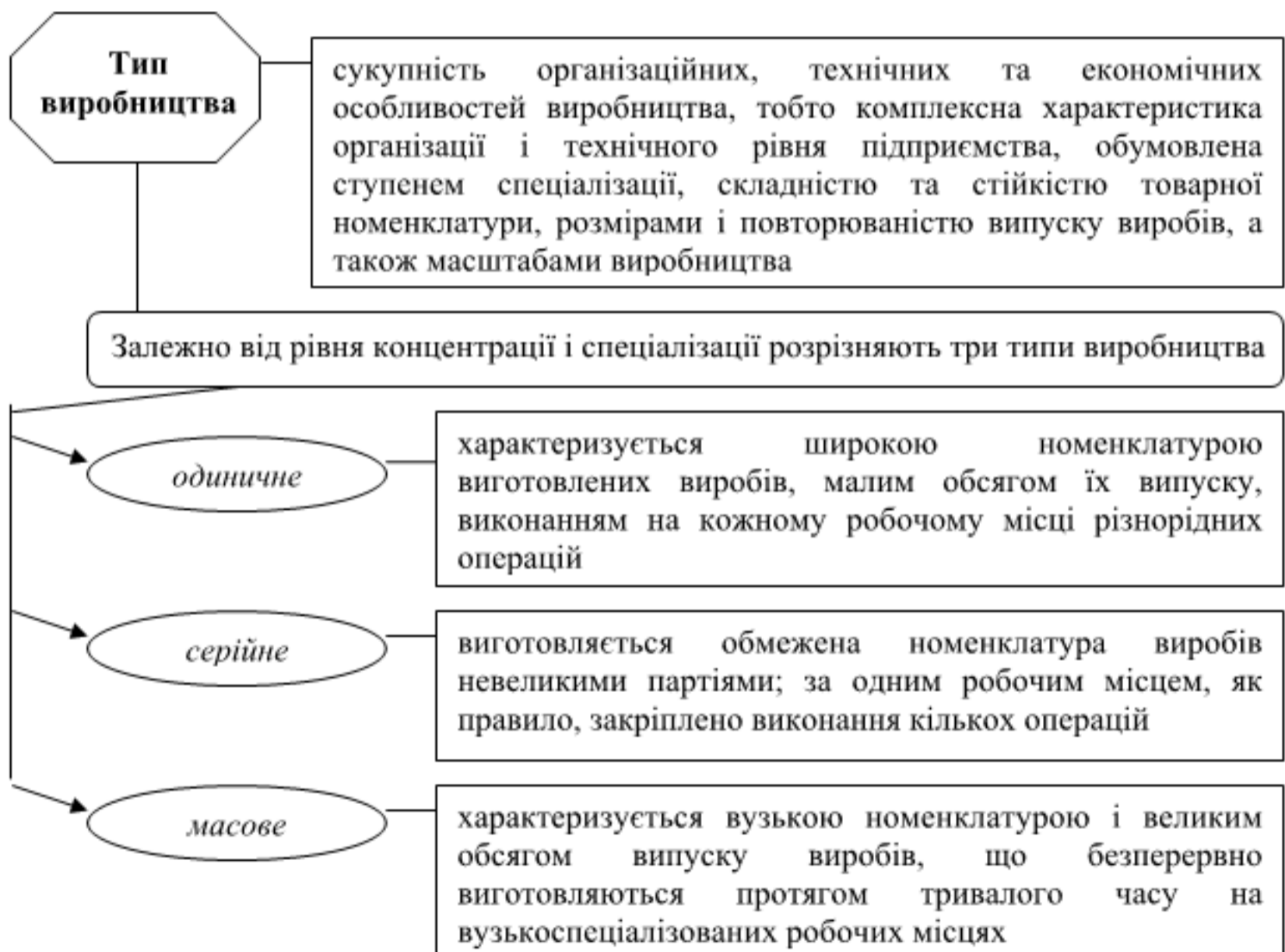

Рис. 10.6.1. Типи виробництва

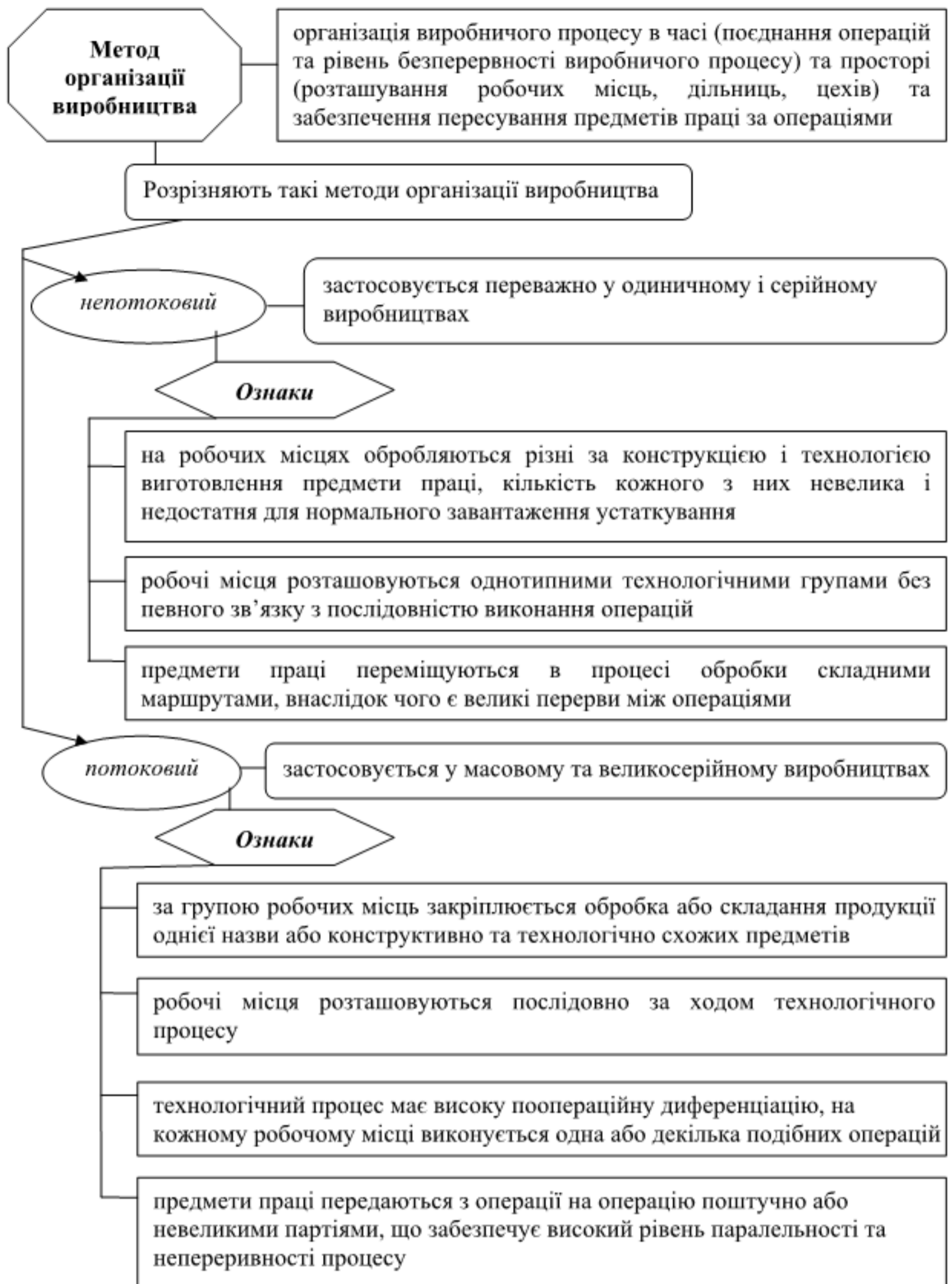

Рис. 10.6.2. Методи організації виробництва

10.7. Суспільні форми організації виробництва

Рис. 10.7.1. Основні форми організації виробництва

Рис. 10.7.2. Концентрація виробництва

Рис. 10.7.3. Спеціалізація виробництва

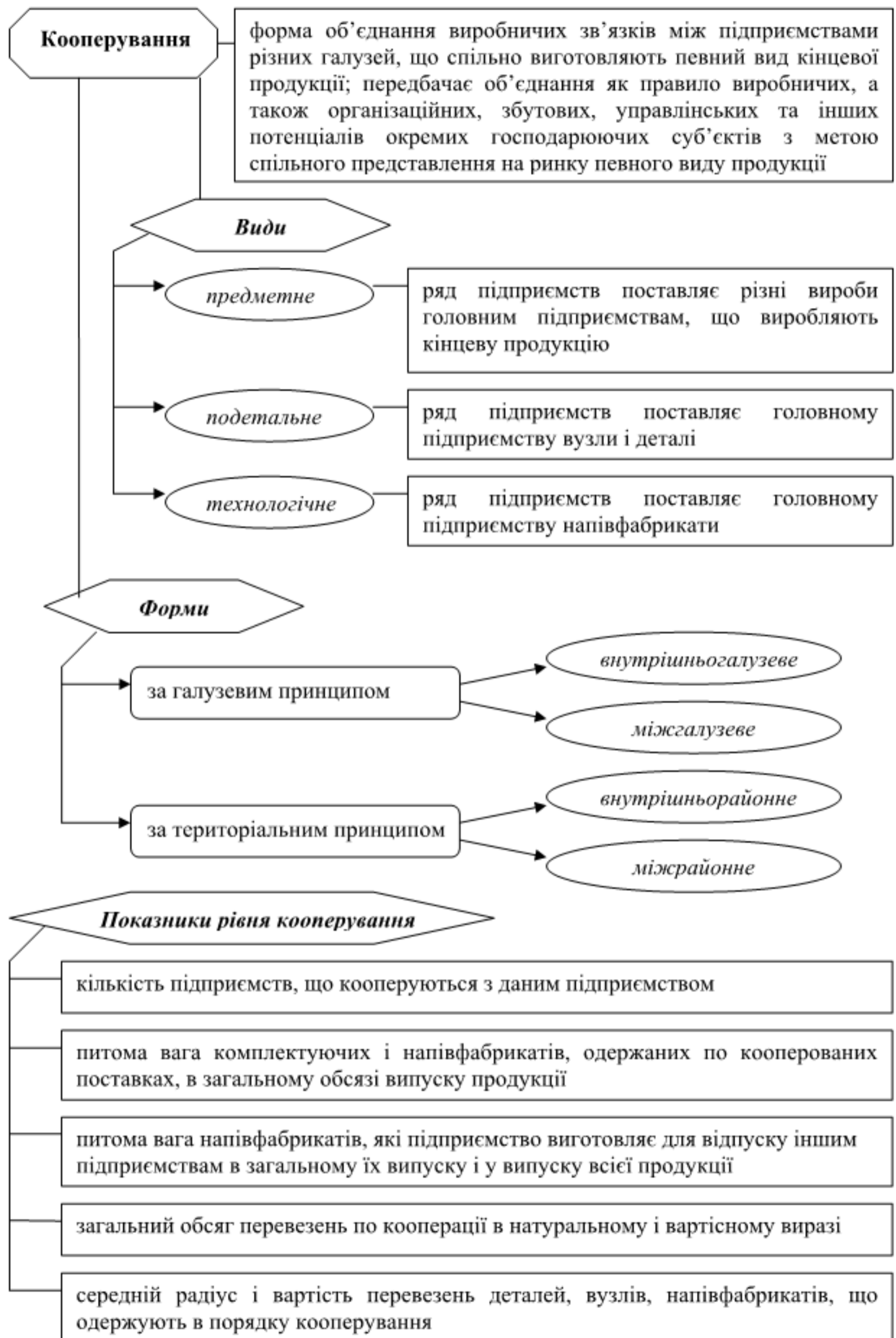

Рис. 10.7.4. Кооперування виробництва

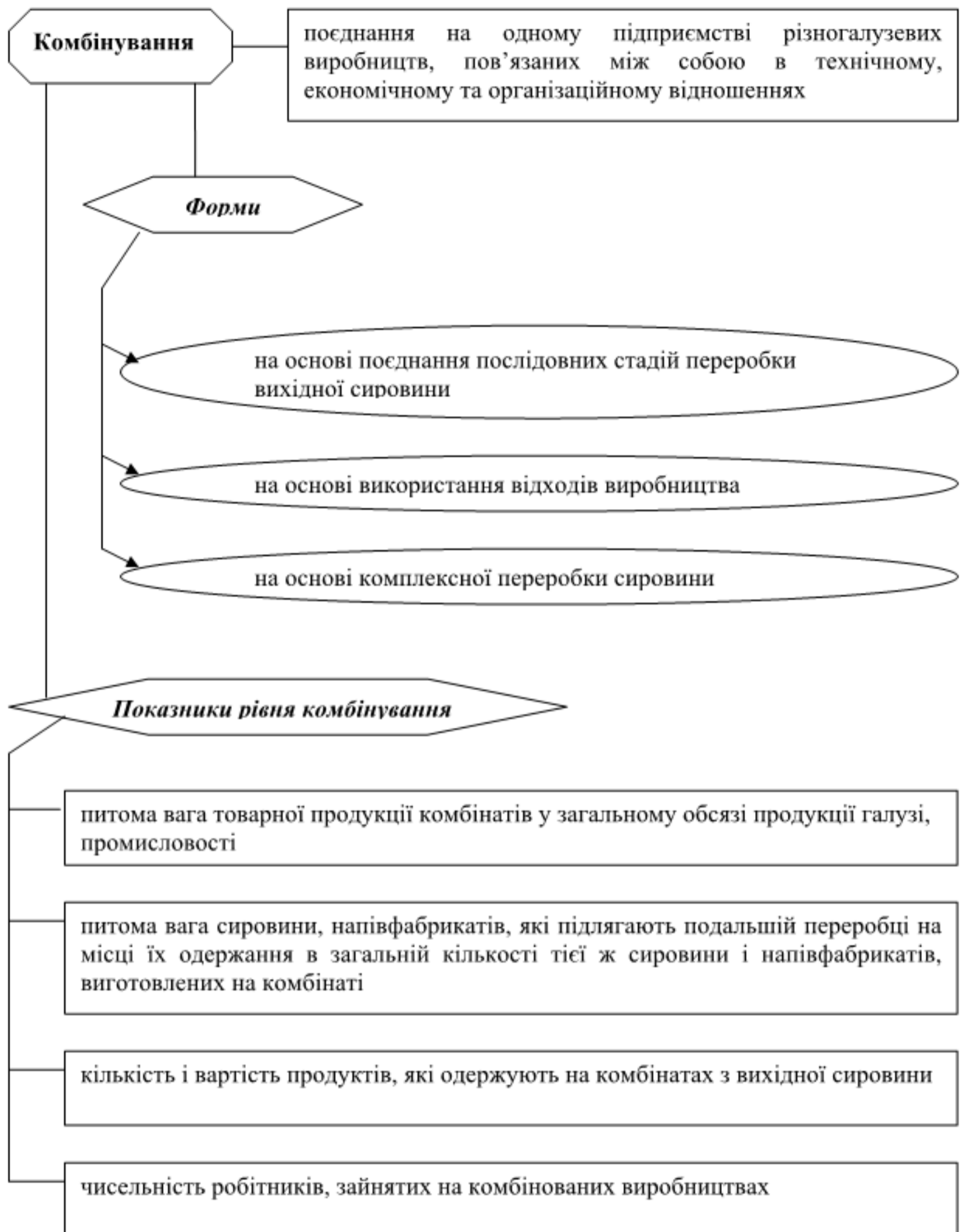

Рис. 10.7.5. Комбінування виробництва

10.8. Інфраструктура підприємства

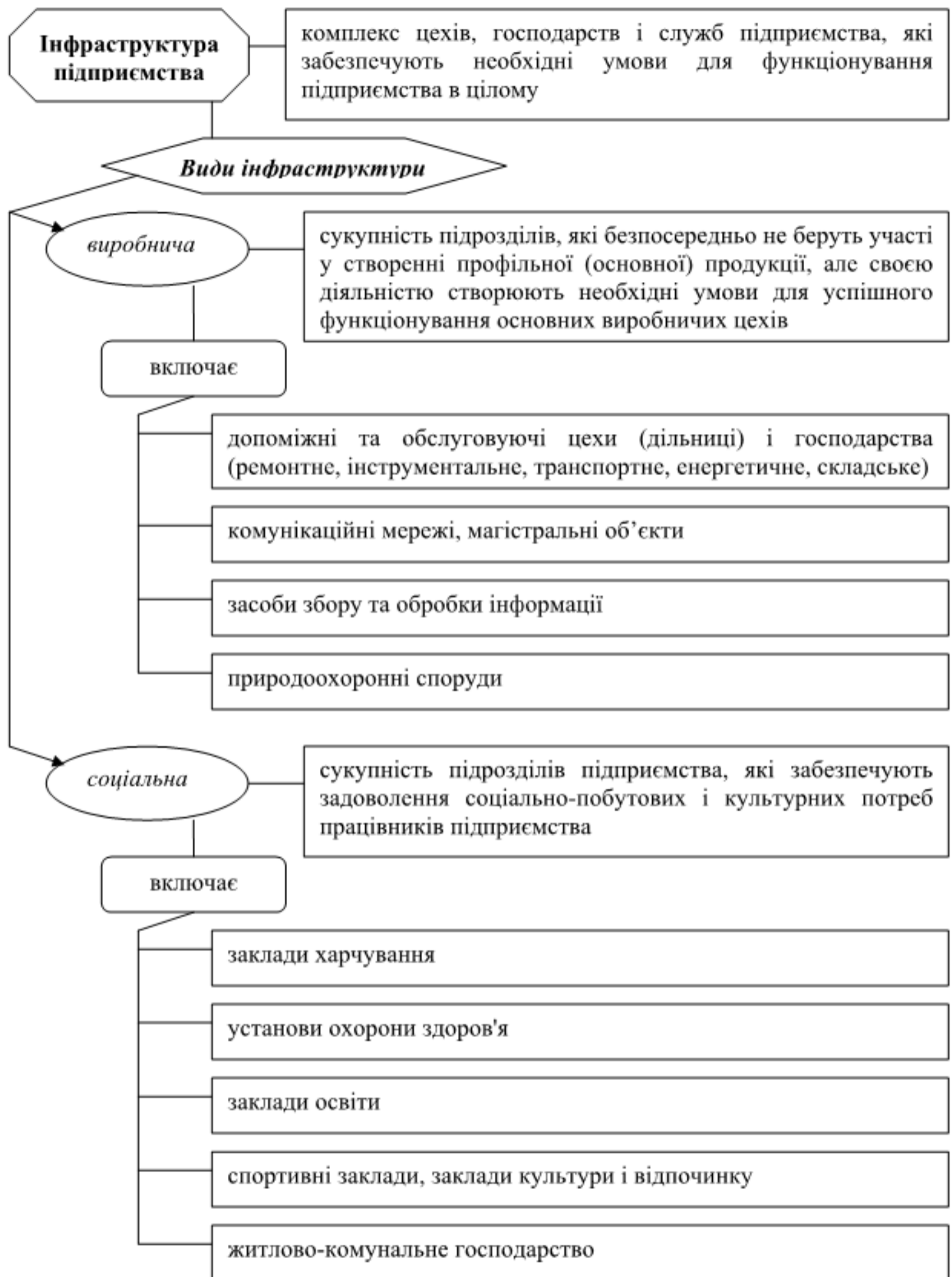

Рис. 10.8.1. Інфраструктура підприємства

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.244-267], [3,с.358-399], [4, с.222-231], [5, с.247-253].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Припустимо, що підприємство працювало з десятьма постачальниками, дані про річний обіг з якими подано в таблиці. Здійснити класифікацію постачальників за методом ABC. Зробити висновки.

Дані про постачальників

Постачальники	Обіг, тис. грн.
Н	45
Р	510
М	2300
А	1845
К	345
И	75
Т	90
Е	260
Г	23
О	7

Розв'язання

Одержані розрахунки за методикою ABC – аналізу зведено в таблицю.

ABC – аналіз даних про постачальників

Постачальники	Обіг, тис. грн.	Частка у загальному обігу, %	Обіг кумулятивний, %	Група
М	2300	41,82	41,82	А
А	1845	33,54	75,36	А
Р	510	9,27	84,63	В
К	345	6,27	90,90	В
Е	260	4,73	95,63	В
Т	90	1,64	97,27	С
И	75	1,36	98,63	С
Н	45	0,82	99,45	С
Г	23	0,42	99,87	С
О	7	0,13	100	С
Сума	5500	100	-	-

Відповідь: постачальників можна розподілити за наступними групами: група А – постачальники М,А; група В – постачальники Р,К,Е; група С – постачальники Т,И,Н, Г, О.

Завдання 2

Розрахувати оптимальну партію поставки, оптимальне число поставок, інтервал постачання та мінімально можливі витрати на підтримку запасів, якщо відомо: річна потреба в ресурсі складає 1000 одиниць, витрати на замовлення 25000 грн., витрати на зберігання одиниці ресурсу становить 1600 грн.

Розв'язання

Розрахунок оптимальної партії поставки здійснюють за формулою:

$$Q_M = \sqrt{\frac{2 * OM * VD}{BC}},$$

де Q_M – оптимальна партія поставки;

OM – потреба в даному матеріалі протягом певного періоду часу;

VD – витрати по доставці на склад однієї партії;

BC – витрати по зберіганню однієї одиниці запасу на складі протягом певного періоду.

$$Q_M = \sqrt{\frac{2 * 1000 * 25000}{1600}} = 177 \text{ штук.}$$

Розраховують оптимальне число поставок (n).

$$n = \frac{OM}{Q_M},$$

$$n = \frac{1000}{177} = 6 \text{ раз.}$$

Розраховують інтервал постачання (I).

$$I = \frac{D}{n},$$

де D – число днів в періоді.

$$I = \frac{360}{6} = 60 \text{ днів.}$$

Мінімально можливі витрати на підтримку запасів розраховуються за формулою:

$$B_{Q_{min}} = \sqrt{2 * BC * VD * OM},$$

$$B_{Q_{min}} = \sqrt{2 * 1600 * 25000 * 1000} = 282842,71 \text{ грн.}$$

Відповідь: оптимальна партія поставки складає 177 одиниць ресурсу, оптимальне число поставок 6, інтервал поставки в середньому складає 60 днів, мінімальні витрати на підтримку запасів дорівнюють 282842,71 грн.

Завдання 3

Необхідно побудувати моделі визначення тривалості операційного циклу для трьох видів руху деталей (виробів) у процесі їх виготовлення і обрати найбільш доцільну з точки зору її здійснення, якщо виробничий цикл складається з чотирьох виробничих операцій. В партії обробляється 4 деталі.

Номер операції	1	2	3	4
Норма часу, хв	0,5	2,0	1,0	1,5
Число станків	1	1	1	1

Розв'язання

Тривалість операційного циклу партії оброблюваних послідовно деталей визначається за формулою:

$$T_{\text{посл}} = n \sum_{i=1}^k t_{\text{ум}i}, \quad t_{\text{ум}i} = t_i / C_i,$$

де n – кількість деталей в оброблюваній партії, шт.;

k – число операцій технологічного процесу;

$t_{\text{ум}i}$ – норма часу на виконання i -ої операції, хв.;

t_i – норма часу на i -ій операції, хв.;

C_i – число робочих місць (верстатів) на операції, шт.

$$T_{\text{посл}} = 4(0,5 + 2 + 1 + 1,5) = 20 \text{ хв.}$$

$$T_{\text{посл}1} = 4 * 0,5 = 2; \quad T_{\text{посл}2} = 4 * 2 = 8; \quad T_{\text{посл}3} = 4 * 1 = 4; \quad T_{\text{посл}4} = 4 * 1,5 = 6.$$

Тривалість технологічного циклу при паралельному виді руху при поштучній передачі ($p = 1$) визначається формулою:

$$T_{\text{пар}} = \sum_{i=1}^k t_{\text{ум}i} + (n-1) * t_{\text{ум} \text{ max}},$$

$$T_{\text{пар}} = 1(0,5 + 2 + 1 + 1,5) + (4 - 1) \frac{2}{1} = 11 \text{ хв.}$$

Розрахуємо тривалість циклу окремо по кожній операції:

$$T_{\text{пар}i} = p \sum_{i=1}^k \frac{t_i}{C_i},$$

$$T_{\text{пар}1} = 0,5; \quad T_{\text{пар}2} = 2; \quad T_{\text{пар}3} = 1; \quad T_{\text{пар}4} = 1,5$$

Технологічний цикл при паралельно-послідовному виді руху коротше послідовного на час паралельного виконання суміжної операції τ , тобто:

$$T_{\text{пар-посл}} = T_{\text{посл}} - \sum \tau_i.$$

Час паралельного виконання для пари суміжних операцій визначається формулою:

$$\tau = (n - p) \cdot t_{\text{ум} \text{ кор}i},$$

де $t_{\text{ум} \text{ кор}i}$ – час виконання найкоротшої із суміжних у технологічному процесі операцій, хвилин.

$$\tau_{1-2} = (4 - 1) * 0,5 = 1,5; \quad \tau_{2-3} = (4 - 1) * 1 = 3; \quad \tau_{3-4} = (4 - 1) * 1 = 3.$$

Технологічний цикл при паралельно-послідовному виді руху коротше послідовного на час паралельного виконання суміжної операції τ , тобто:

$$T_{\text{пар-посл}} = 20 - (1,5 + 3 + 3) = 12,5 \text{ хв.}$$

Відобразимо графічно тривалість технологічного циклу обробки партії деталей для трьох видів руху.

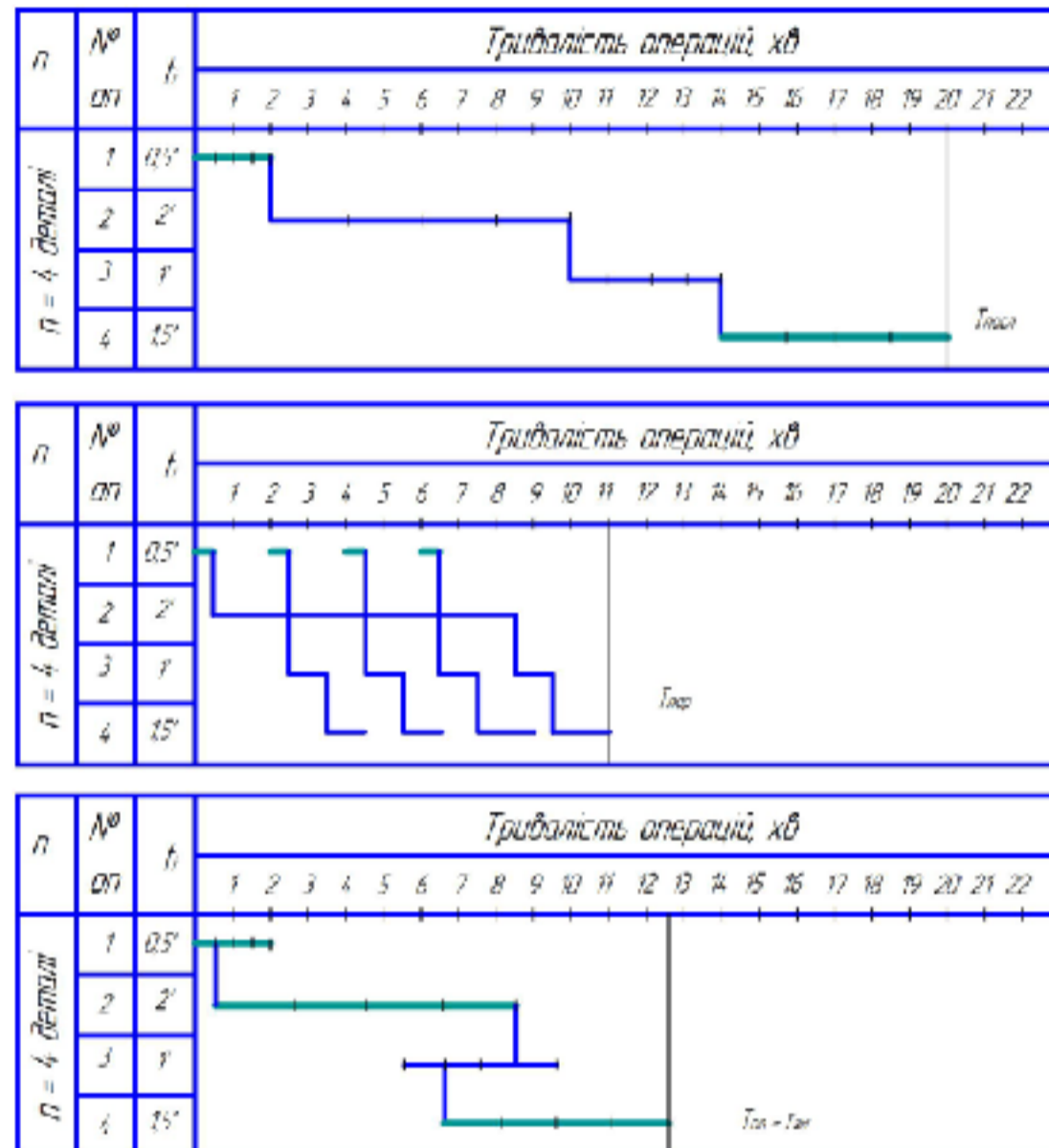

Рис. 10.1. Графік послідовного, паралельного, паралельно-послідовного видів руху деталей.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

Припустимо, що підприємство працювало з дев'ятьма постачальниками, дані про річний обіг з якими подано в таблиці. Здійснити класифікацію постачальників за методом ABC. Зробити висновки.

Дані про постачальників

Постачальники	Л	С	К	А	І	Т	И	Г	О
Обіг, тис. грн.	4500	600	184	45	750	490	260	1230	1705

Завдання 2

Підприємство в наступному році планує закупити 20000 кг даного виду сировини. Ціна франко - склад покупця цієї сировини складає 10 грн. за 1 кг. Витрати по складуванню – 20% вартості виробничого запасу, а витрати по обслуговуванню закупівель – 1250 грн. за кожну партію сировини. Розрахувати оптимальне річне число закупівель.

Завдання 3

Підприємство в наступному році планує закупити 18500 кг даного виду сировини. Ціна франко - склад покупця цієї сировини складає 12 грн. за 1 кг. Витрати по складуванню – 20% вартості виробничого запасу, а витрати по обслуговуванню закупівель – 1250 грн. за кожну партію сировини. Визначити оптимальну партію постачання та мінімально можливі витрати.

Завдання 4

Необхідно побудувати моделі визначення тривалості операційного циклу для трьох видів руху деталей (виробів) у процесі їх виготовлення і обрати найбільш доцільну з точки зору її здійснення, якщо виробничий цикл складається з п'яти виробничих операцій. В партії обробляється 3 деталі. Тривалість першої операції складає 1 хвилину, другої операції – 0,5 хвилини, третьої операції – 2 хвилини, четвертої операції – 2,5 хвилини, п'ятої – 1 хвилина.

Завдання 5

Необхідно побудувати моделі визначення тривалості операційного циклу для трьох видів руху деталей (виробів) у процесі їх виготовлення і обрати найбільш доцільну з точки зору її здійснення, якщо виробничий цикл складається з п'яти виробничих операцій. В партії обробляється 4 деталі. Тривалість першої операції складає 1,5 хвилини, другої операції – 3 хвилини, третьої операції – 1 хвилина, четвертої операції – 0,5 хвилини, п'ятої – 1 хвилина.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. НАДІЙНЕ І ЯКІСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВА МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ, ЯКІ НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ВИРОБНИЧОГО ЗАВДАННЯ Є МЕТОЮ
 - A. Виробничої логістики
 - B. Логістики постачання
 - C. Розподільчої логістики
 - D. Комерційної логістики
2. ВИРОБНИЧІ ПРОЦЕСИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ МАШИНАМИ БЕЗ УЧАСТІ РОБІТНИКА ЗГІДНО З ПОПЕРЕДНЬО РОЗРОБЛЕНОЮ ПРОГРАМОЮ ДІЙ, НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Ручні
 - B. Механізовані
 - C. Автоматизовані
 - D. Автоматичні
3. МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В МАТЕРІАЛАХ, КИЙ ПЕРЕДБАЧАЄ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ НОРМ НА КОЖНУ СКЛАДОВУ ВИРОБУ, І ДЛЯ КОЖНОГО ВИДУ МАТЕРІАЛІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Аналогії
 - B. Прямого рахунку

- C. Динамічних коефіцієнтів
 - D. Рецептурного складу
4. МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В МАТЕРІАЛАХ , ЯКИЙ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ПРИ ПЛАНУВАННІ ВИПУСКУ НОВИХ ВИДІВ ПРОДУКЦІЇ, НА ЯКІ НЕ ВСТАНОВЛЕНІ НОРМИ ВИТРАЧАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
- A. Аналогії
 - B. Прямого рахунку
 - C. Динамічних коефіцієнтів
 - D. Рецептурного складу
5. ПРОЦЕС В ЯКОМУ ЛЮДИ, ЗНАХОДЯЧИСЬ В ПЕВНИХ ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИНАХ І ВИКОРИСТОВУЮЧИ ЗНАРЯДДЯ І ПРЕДМЕТИ ПРАЦІ, СТВОРЮЮТЬ НЕОБХІДНУ СУСПІЛЬСТВУ ПРОДУКЦІЮ, НАЗИВАЄТЬСЯ
- A. Технологічний процес
 - B. Виробничий процес
 - C. Обслуговуючий процес
 - D. Основний процес
6. ІНТЕРВАЛ ЧАСУ ВІД ПОЧАТКУ ДО ЗАКІНЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НАЗИВАЮТЬ
- A. Виробничий процес
 - B. Час виробництва
 - C. Час перерв
 - D. Виробничий цикл
7. ДО ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТИПІВ ВИРОБНИЦТВА НЕ НАЛЕЖИТЬ
- A. Поточне
 - B. Одиничне
 - C. Серійне
 - D. Масове
8. ЗМІСТ ЯКОГО ТИПУ ВИРОБНИЦТВА РОЗКРИВАЄТЬСЯ ЯК БЕЗПЕРЕРВНОГО, З ТРИВАЛИМ ПЕРІОДОМ ВИГОТОВЛЕННЯ ВЕЛИКОГО ОБ'ЯГУ ПРОДУКЦІЇ ВУЗЬКОЇ НОМЕНКЛАТУРИ
- A. Масового
 - B. Серійного
 - C. Одиничного
 - D. Дослідно-експериментального
9. ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ ПЕРЕДАЧЕЮ ВИРОБІВ НА НАСТУПНУ ОПЕРАЦІЮ НЕГАЙНО ПІСЛЯ ВИКОНАННЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОПЕРАЦІЇ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ГОТОВНОСТІ ІНШИХ ВИРОБІВ У ПАРТІЇ
- A. Послідовний рух
 - B. Паралельний рух
 - C. Паралельно-послідовний рух
 - D. Змішаний рух
10. ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА, ЯКА ОЗНАЧАЄ УСУСПІЛЬНЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ЧЕРЕЗ ЗБІЛЬШЕННЯ РОЗМІРІВ ПІДПРИЄМСТВ, ЗОСЕРЕДЖЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ, ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ НА БІЛЬШИХ ПІДПРИЄМСТВАХ - ЦЕ
- A. Комбінування
 - B. Концентрація
 - C. Спеціалізація
 - D. Кооперування

ТЕМА 11. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

- 11.1. Поняття конкурентоспроможності продукції і методи її оцінки.
 11.2. Сутність, показники та методи оцінки якості продукції.
 11.3. Системи управління якістю продукції
 11.4. Стандартизація і сертифікація продукції.
 11.5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції.

11.1. Поняття конкурентоспроможності продукції і методи її оцінки

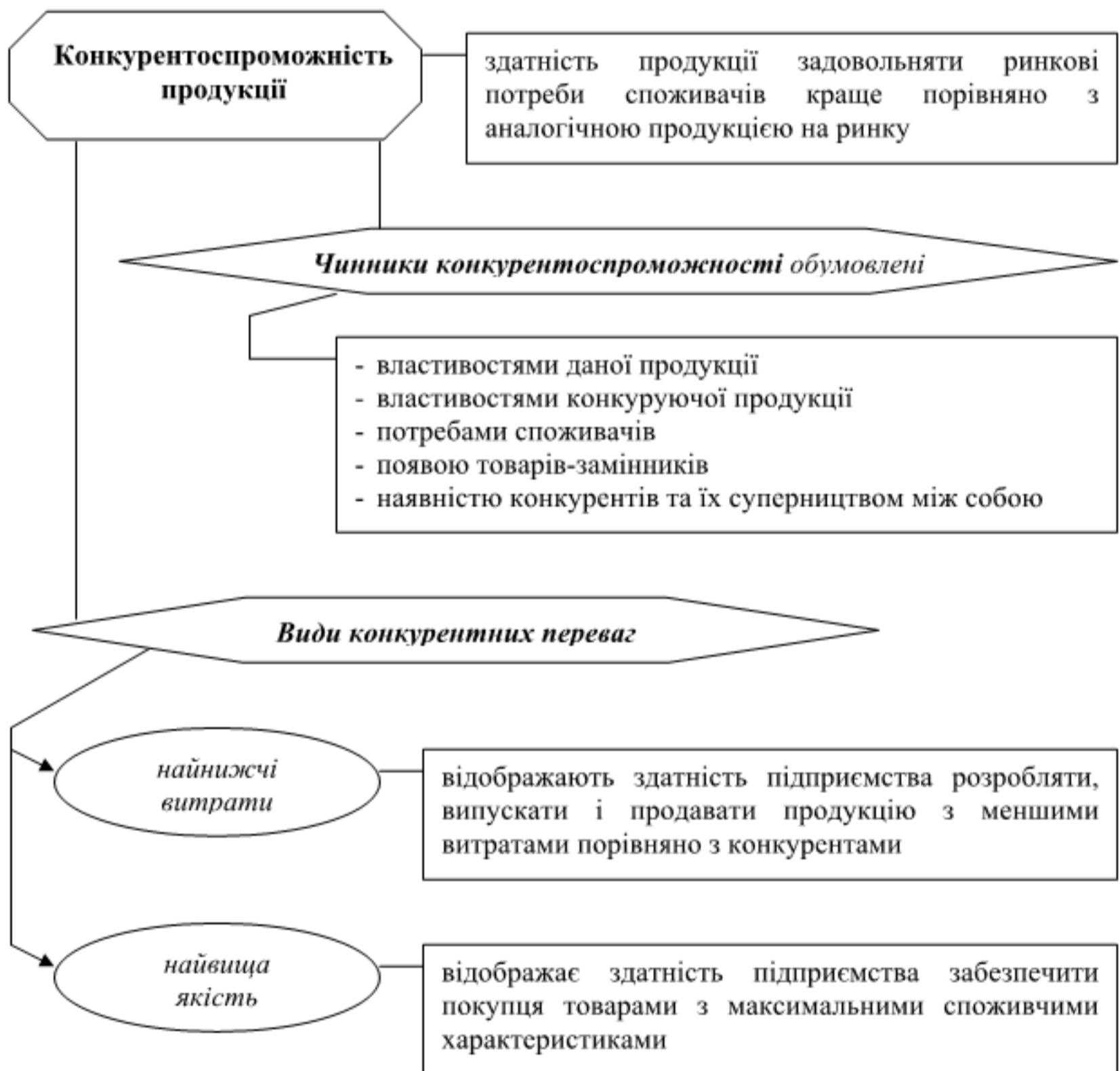

Рис. 11.1.1. Сутність конкурентоспроможності продукції

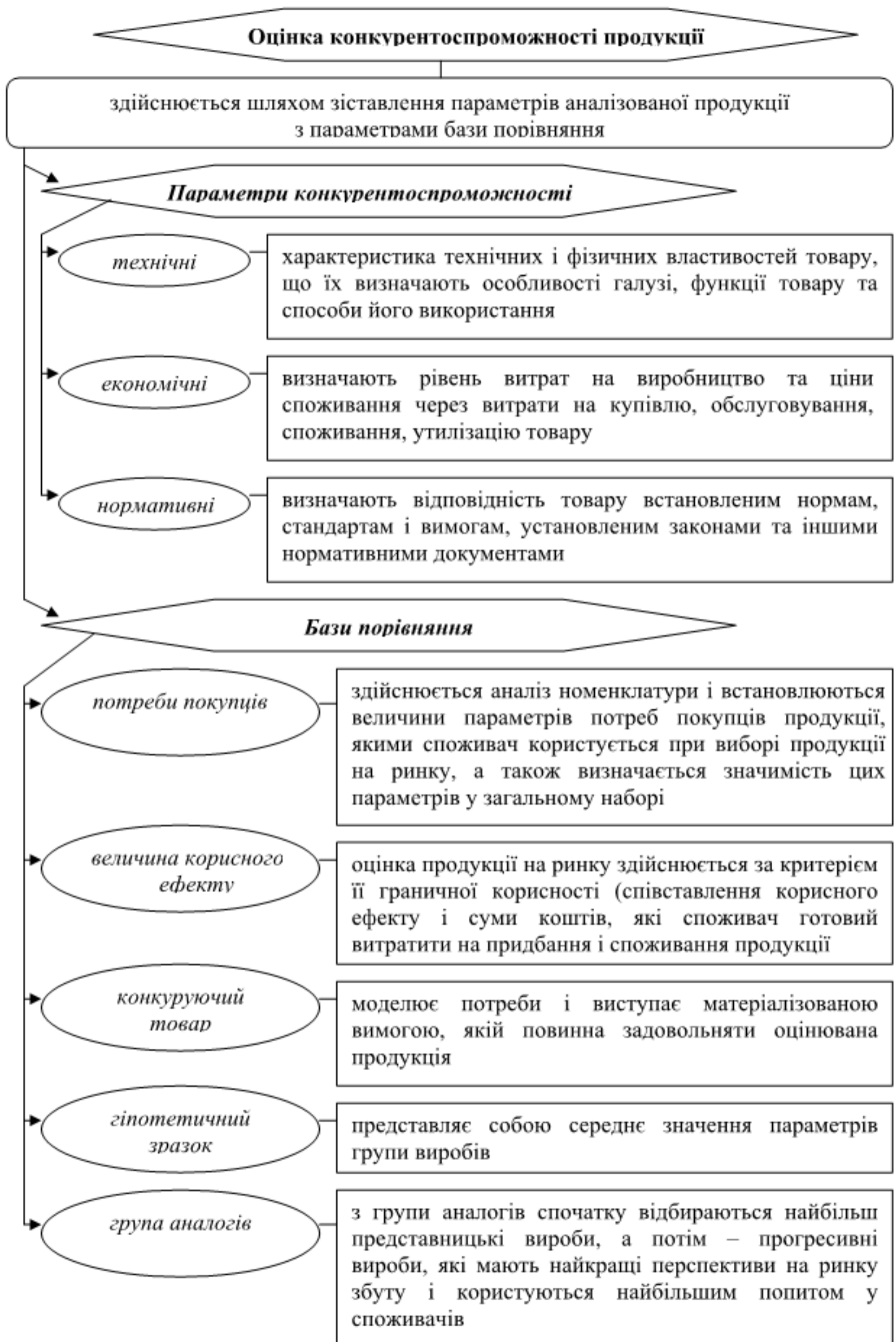

Рис. 11.1.2. Сутність оцінки конкурентоспроможності продукції

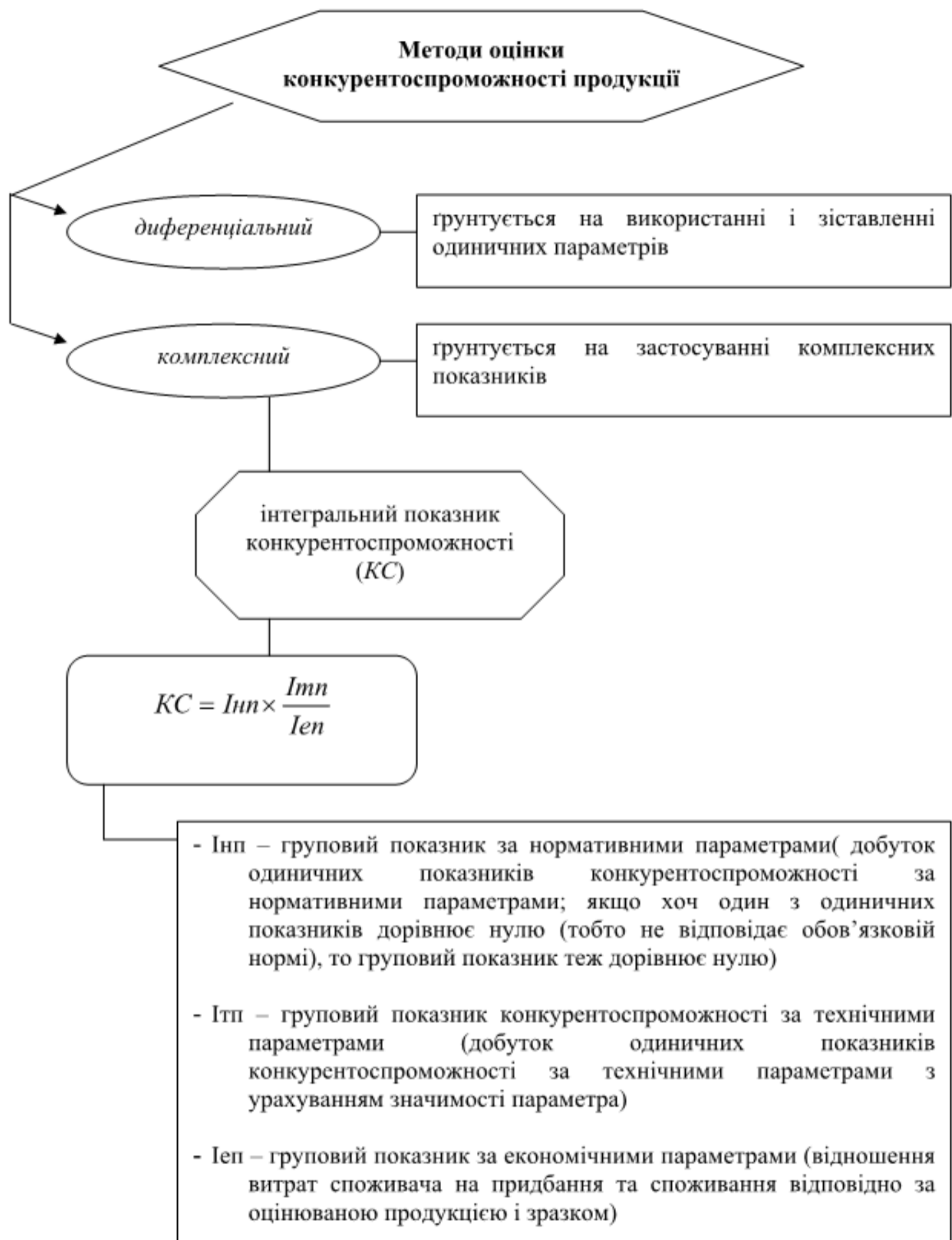

Рис. 11.1.3. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції

11.2. Сутність, показники та методи оцінки якості продукції

Рис. 11.2.1. Сутність показники та рівні якості продукції.

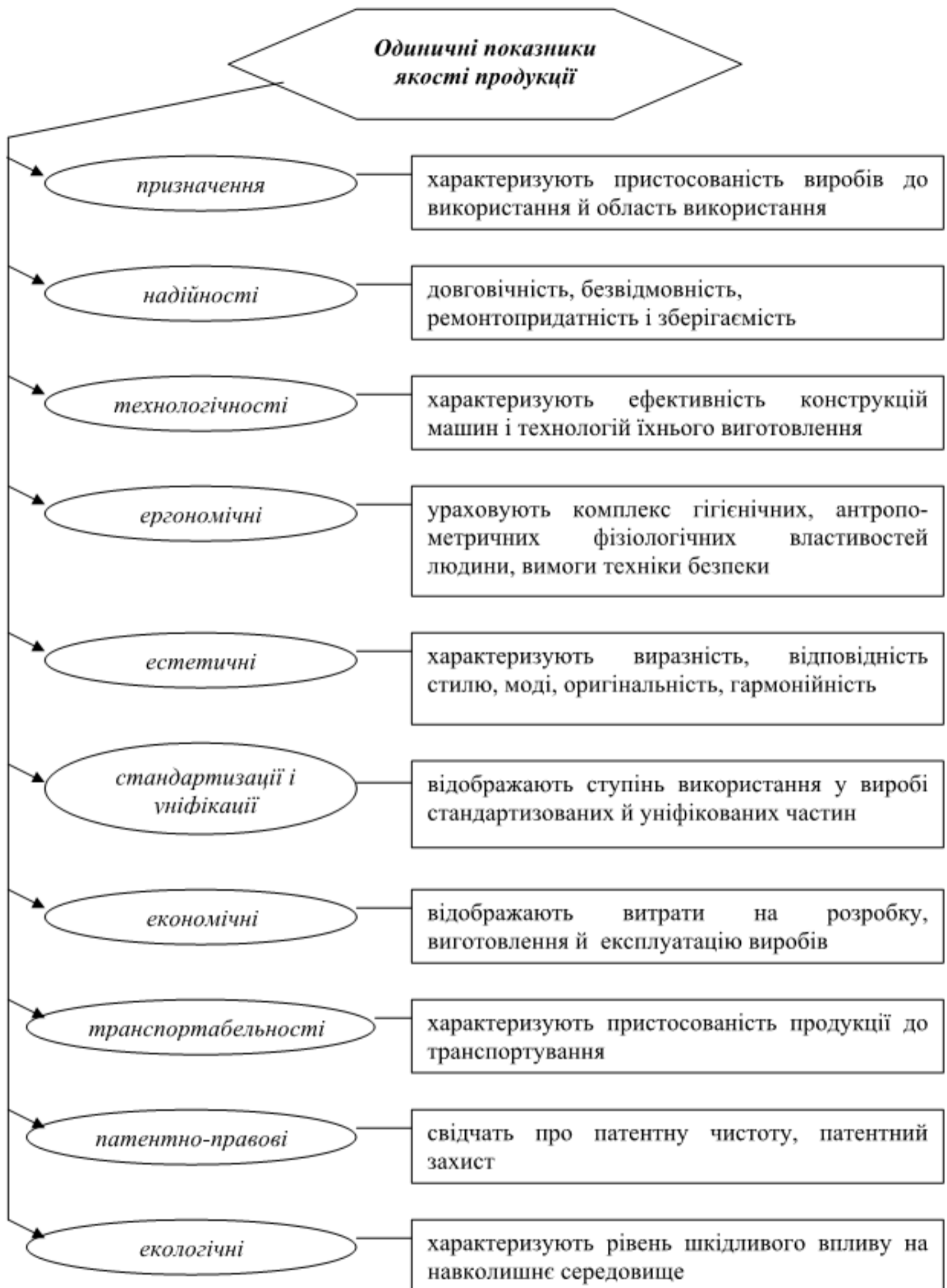

Рис. 11.2.2. Одиничні показники якості продукції.

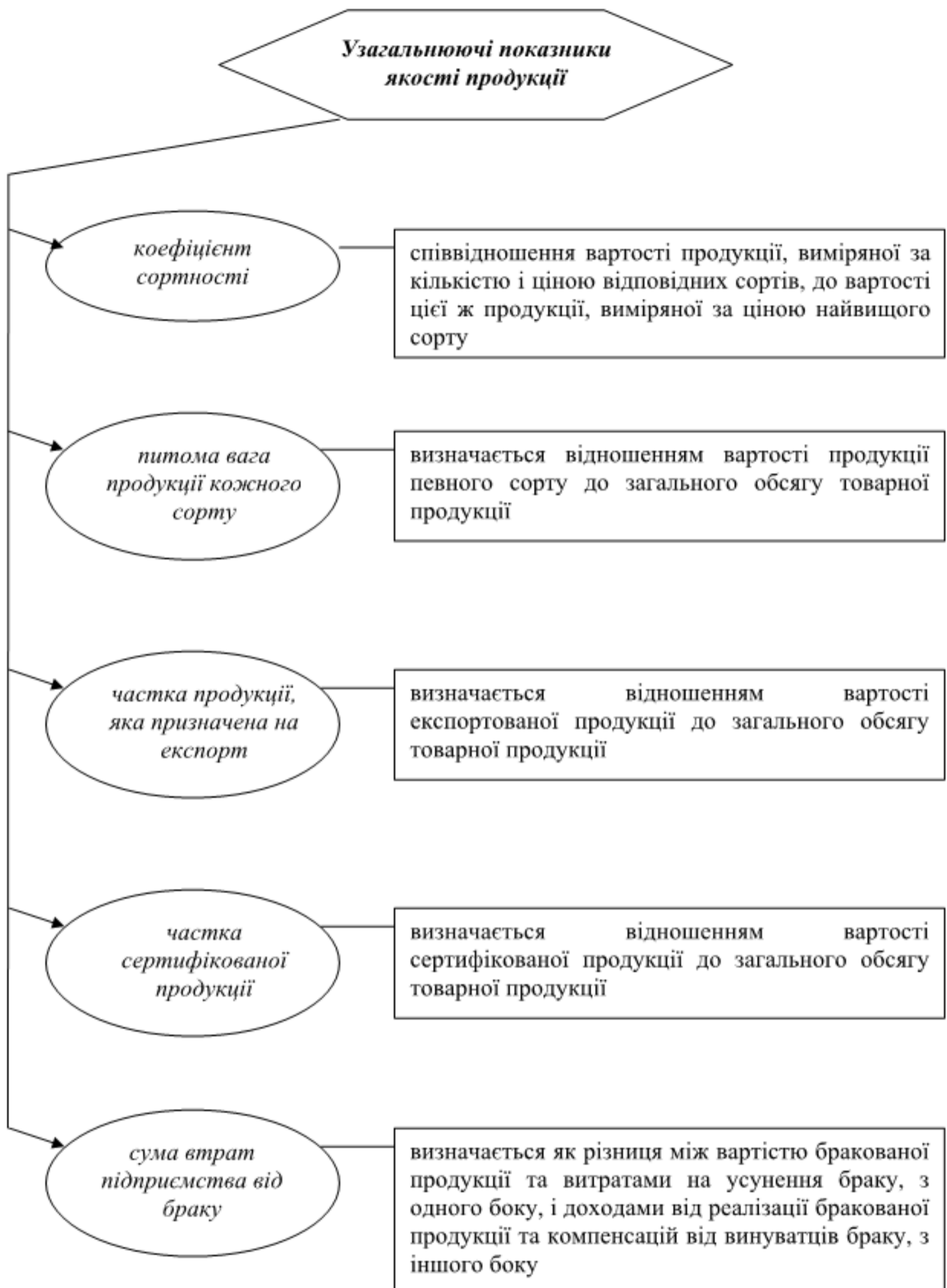

Рис. 11.2.3. Узагальнюючі показники якості продукції.

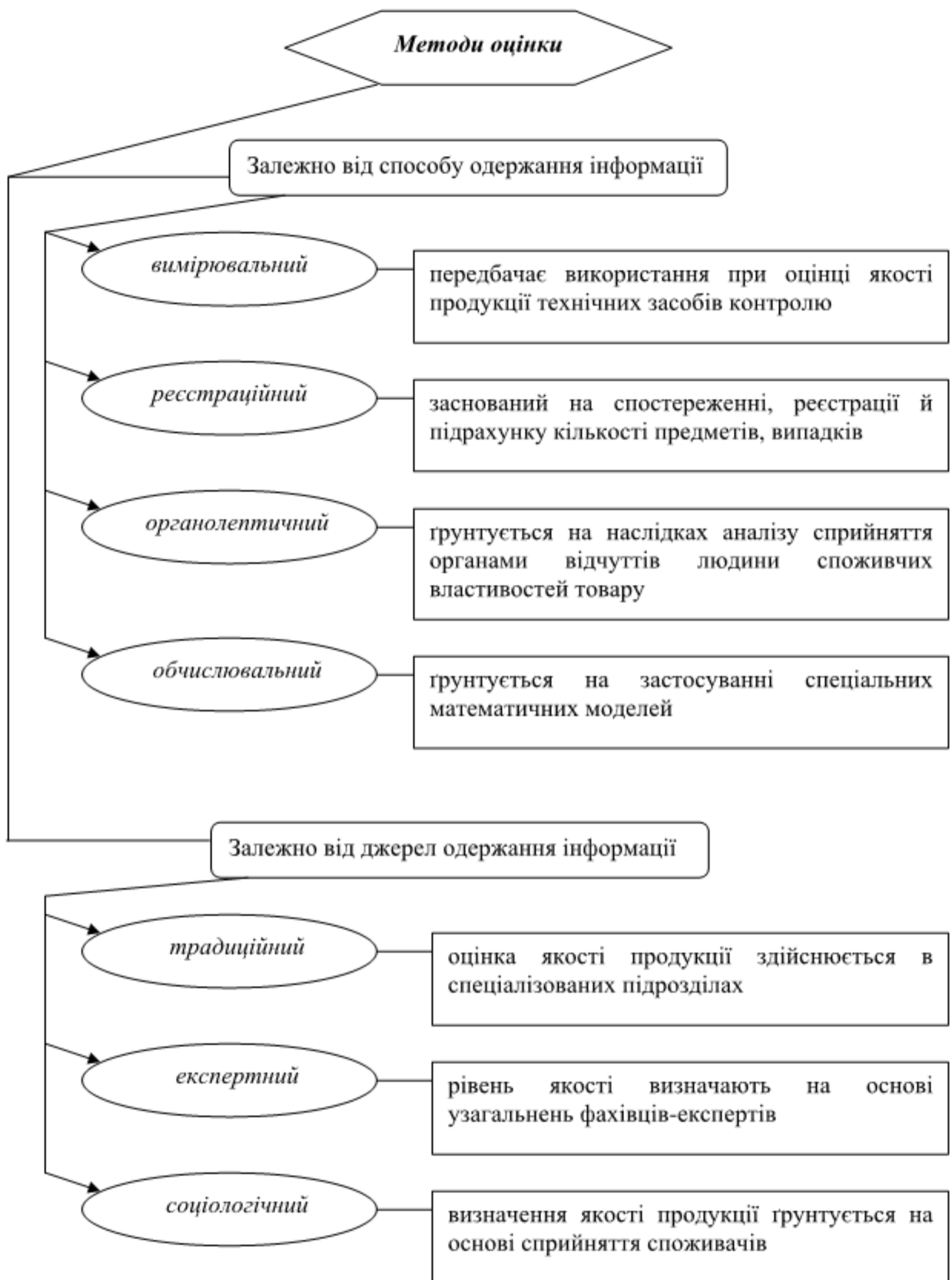

Рис. 11.2.4. Методи оцінки якості продукції.

11.3. Системи управління якістю продукції

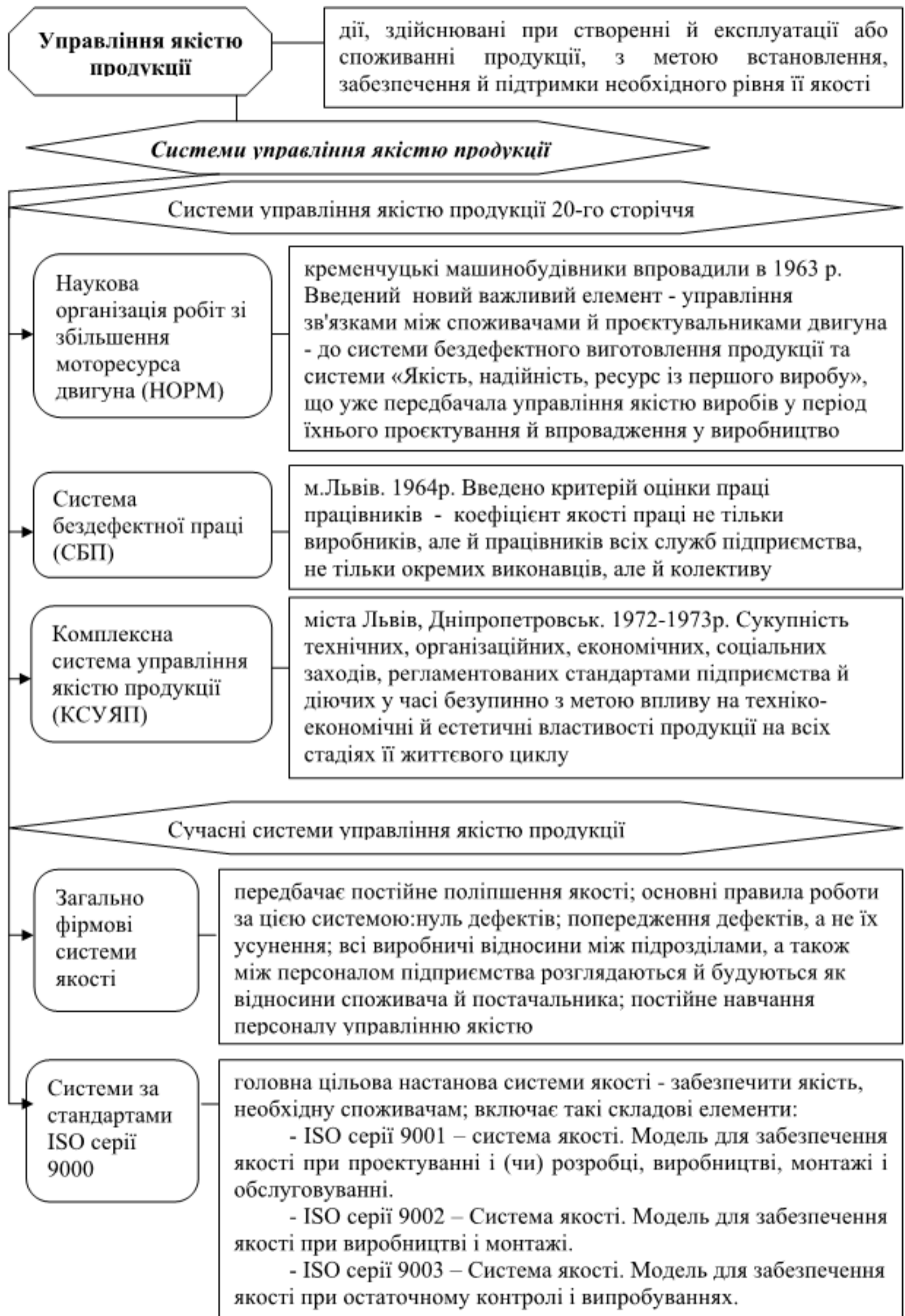

Рис. 11.3.1. Системи управління якістю продукції

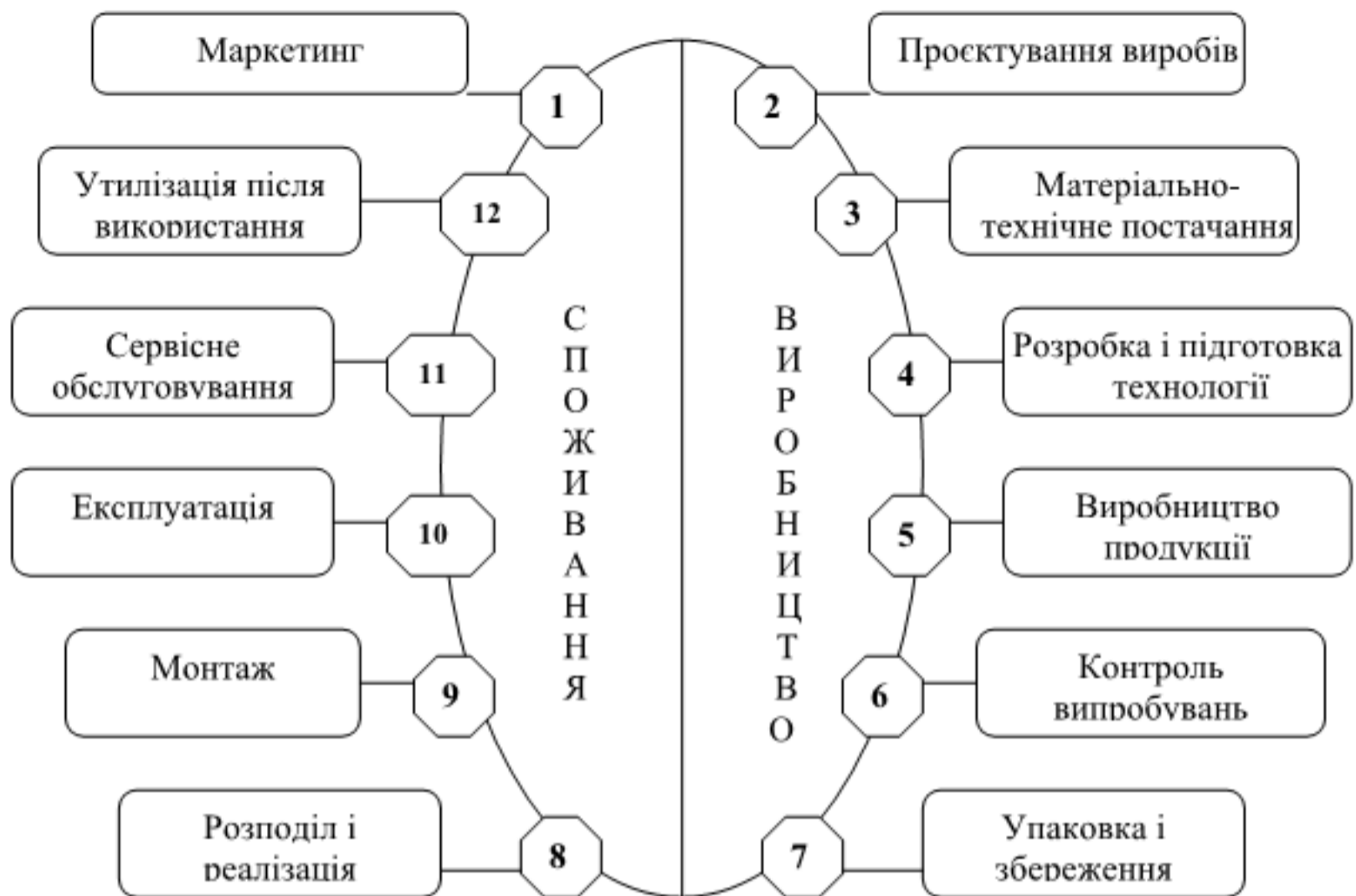

Рис. 11.3.3. Петля якості

11.4. Стандартизація і сертифікація продукції

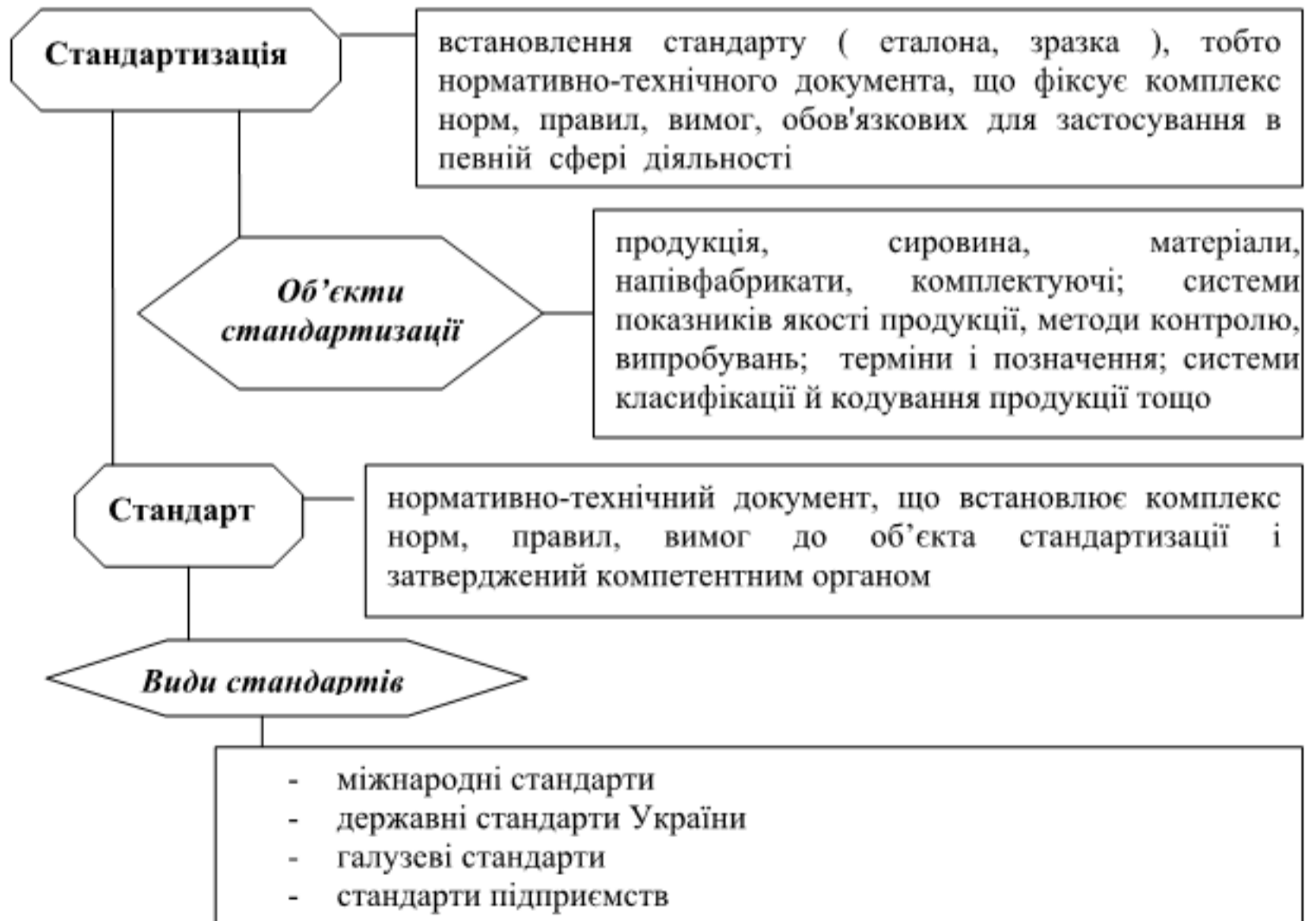

Рис. 11.4.1. Стандартизація

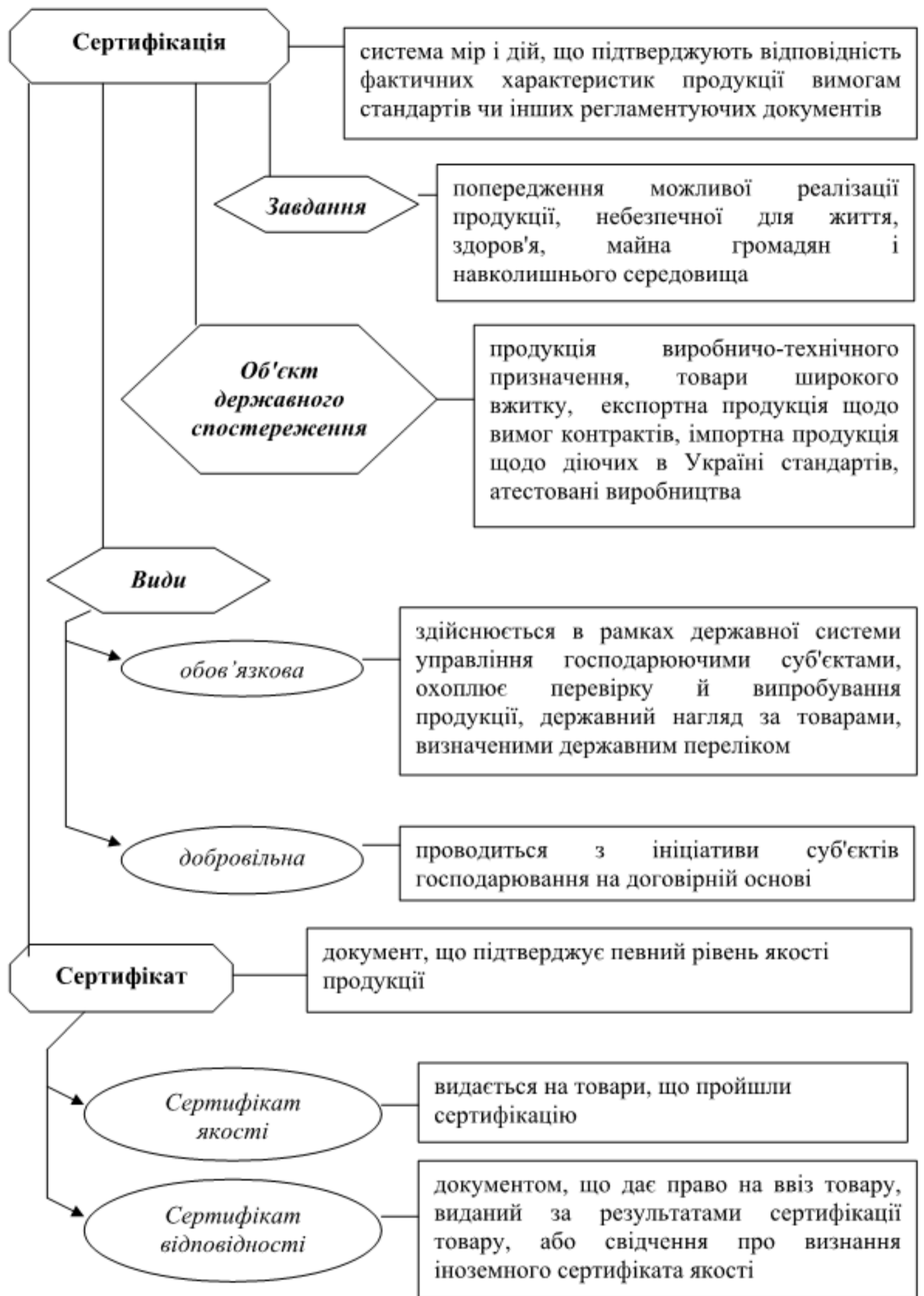

Рис. 11.4.2. Сертифікація

11.5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції

Рис. 11.5.1. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.268-279], [3,с.399-417], [4,с.232-237], [5,с.254-271].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Склотарним заводом заплановано виготовити у плановому році 800 тис. умовних банок, у тому числі вищого сорту – 75% загальної кількості. Ціна одиниці продукції першого сорту – 10,55 грн., а до ціни вищого сорту встановлена надбавка в розмірі 15% від ціни першого сорту. Визначити коефіцієнт сортності продукції заводу у плановому році та його зміну в порівнянні зі звітним, якщо у звітному році коефіцієнт сортності склав 0,98.

Розв'язання

Коефіцієнт сортності продукції, що обчислюється за формулою:

$$K_c = \frac{O_1 \times C_1 + O_2 \times C_2}{(O_1 + O_2) \times C_2},$$

де O_1, O_2 – відповідно випуск продукції нижчого і вищого сорту;
 C_1, C_2 – ціна одиниці виробу відповідного сорту.

Випуск продукції вищого сорту: $O_2 = 800 \times 0,75 = 600$ тис. умовних банок.

Випуск продукції нижчого сорту: $O_1 = 800 - 600 = 200$ тис. умовних банок.

Ціна одиниці виробу вищого сорту: $C_2 = 10,55 \times 1,15 = 12,13$ грн.

Ціна одиниці виробу нижчого сорту: $C_1 = 10,55$ грн.

Коефіцієнт сортності продукції за планом:

$$K_c = \frac{200 \times 10,55 + 600 \times 12,13}{(200 + 600) \times 12,13} = 0,97.$$

Зміна коефіцієнта сортності: $\Delta K_c = 0,97 - 0,95 = 0,02$.

Завдання 2

Попит на холодильники «ATLANT» складає 20% -25%. Основним конкурентом на ринку є холодильники фірми «NORD», продукція якої вже захопила 20% досліджуваного ринку.

Підприємство по випуску холодильників «ATLANT» розглядає можливості виходу на ринок з холодильниками марок ХМ-4012-100 та ХМ-6025-100. Параметри якості холодильників наведено в таблиці 11.1, а вартісні характеристики — у таблиці 11.2.

Визначити інтегральні показники конкурентоспроможності двох марок холодильників підприємства «ATLANT» стосовно холодильника фірми «NORD 239-7-010» і обґрунтувати рішення про доцільність виводу продукції на досліджуваний ринок.

Таблиця 11.1

Основні параметри якості холодильників виробництва фірм «NORD» та «ATLANT»

Параметр	Марка холодильника підприємства			Коефіцієнт вагомості параметра
	ATLANT		NORD239-7-010	
	ХМ-4012-100	ХМ-6025-100		
Надійність (ресурс), тис. год.	130	100	130	0,30
Температура холодильного відділення (ТХВ), °С	+1	+1	+5	0,19
Габарити, дм ³	665	775	625	0,20
Дизайн, у балах за 10-бальною шкалою, бал	6	4	5	0,15
Об'єм, л	320	384	300	0,16

Таблиця 11.2

Вартісні характеристики холодильників виробництва фірм «NORD» та «ATLANT»

Вартісні характеристики	Марка холодильника		
	ATLANT XM-4012-100	ATLANT XM-6025-100	NORD 239-7-010
Ціна (Цпр), грн.	8858	10350	10100
Сумарні витрати споживачів за весь термін експлуатації (М), грн	4500	6600	5000

Розв'язання

Конкурентоспроможність товару оцінюють за допомогою інтегрального показника конкурентоспроможності:

$$КС = \frac{Imn}{Ien},$$

де Imn - індекс технічних параметрів (індекс якості);

Ien - індекс економічних параметрів (індекс цін).

$$Imn = \sum_{i=1}^n q_i \cdot v_i,$$

де q_i —одиничний показник i -го технічного параметра;

v_i —коефіцієнт вагомості i -го параметра.

$$q_i = \frac{Роцін}{Рбаз},$$

де $Роцін$ — значення параметра виробу, який оцінюється;

$Рбаз$ — значення цього параметра в базового виробу.

Визначення конкурентоспроможності холодильника «ATLANT XM-4012-100» (стосовно марки-конкурента «NORD 239-7-010»):

- технічні параметри:

$$q_1 = \frac{130}{130} = 1;$$

$$q_2 = \frac{1}{5} = 0,2;$$

$$q_3 = \frac{665}{625} = 1,064;$$

$$q_4 = \frac{6}{5} = 1,2;$$

$$q_5 = \frac{320}{300} = 1,07;$$

$$Imn = 1 \times 0,3 + 0,2 \times 0,19 + 1,064 \times 0,2 + 1,2 \times 0,15 + 1,07 \times 0,16 = 0,902;$$

- економічні параметри:

$$Ien = \frac{Ц_{спож}^{оцін}}{Ц_{спож}^{баз}},$$

де $C_{\text{спож}}^{\text{оцін}}$, $C_{\text{спож}}^{\text{баз}}$ — ціна споживання відповідно оцінюваного та базового виробів.

$$C_{\text{спож}}^{\text{оцін}} = C_{\text{продажу}} + M,$$

де M — сумарні витрати споживання, пов'язані з експлуатацією товару протягом усього періоду його служби.

$$I_{en} = \frac{8858 + 4500}{10100 + 5000} = \frac{13358}{15100} = 0,8846;$$

- інтегральний показник:

$$KC = \frac{0,902}{0,8846} = 1,02 > 1.$$

Визначення конкурентоспроможності холодильника «ATLANT XM-6025-100» (стосовно марки-конкурента «NORD 239-7-010»):

- технічні параметри:

$$q_1 = \frac{100}{130} = 0,77;$$

$$q_2 = \frac{1}{5} = 0,2;$$

$$q_3 = \frac{775}{625} = 1,24;$$

$$q_4 = \frac{4}{5} = 0,8;$$

$$q_5 = \frac{384}{300} = 1,28;$$

$$I_{tn} = 0,77 \times 0,3 + 0,2 \times 0,19 + 1,24 \times 0,2 + 0,8 \times 0,15 + 1,28 \times 0,16 = 0,8418;$$

- економічні параметри:

$$I_{en} = \frac{10350 + 4500}{10100 + 5000} = \frac{14850}{15100} = 0,9834;$$

- інтегральний показник:

$$KC = \frac{0,8418}{0,9834} = 0,856 < 1.$$

Відповідь: підприємству «ATLANT» можна виходити на досліджуваний ринок із холодильником «ATLANT XM-4012-100», інтегральний показник конкурентоспроможності якого $KC=1,02>1$. Холодильник «ATLANT XM-6025-100» не буде конкурентоспроможним на даному ринку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

Скориставшись даними таблиці, визначити рівень конкурентоспроможності компанії з урахуванням вагомості товарів і ринків, на яких вони реалізуються.

Вихідні дані для розрахунку рівня конкурентоспроможності компанії

Показники	Продукція компанії		
	Металочерепиця	Профіль	Комплектуючі до покрівлі та водостічні системи
Питома вага товару в структурі реалізації фірми	0,6	0,25	0,15
Значення інтегрального показника конкурентоспроможності продукції	1,038	0,943	1,019

Завдання 2

Консервним заводом заплановано виготовити у плановому році 200 тис. умовних банок овочевих консервів, у тому числі вищого сорту – 65% загальної кількості. Ціна одиниці продукції першого сорту – 8 грн., а до ціни вищого сорту встановлена надбавка в розмірі 20% від ціни першого сорту. Визначити коефіцієнт сортності продукції заводу у плановому році та його зміну в порівнянні зі звітним, якщо у звітному році коефіцієнт сортності складав 0,96.

Завдання 3

В таблиці представлено параметри трьох марок автомобілів середнього класу.

Вихідні дані для розрахунку конкурентоспроможності продукції

Марка автомобіля	Параметри				
	максимальна швидкість, км/год.	престижність, умов. од.	безпека, умов. од.	вантажопідйомність, кг	ціна, тис. грн.
BMW 320-2,0i	230	30	24	1420	936
Audi 80-2,0i	224	20	25	2130	1163
Volkswagen Caddy 1.6 TDI MAXI пас.	170	25	30	2320	676
Коефіцієнт вагомості параметра	0,1	0,2	0,3	0,4	-

На основі вищезазначених характеристик визначити рівень конкурентоспроможності автомобілів BMW стосовно конкурентів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ**Оберіть правильну відповідь:**

1. СУКУПНІСТЬ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРОДУКЦІЇ, ЩО ВІДОБРАЖАЄ МІРУ ЗАДОВОЛЕННЯ КОНКРЕТНОЇ ПОТРЕБИ СПОЖИВАЧІВ ПРОТИ НАЯВНОЇ НА РИНКУ АНАЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ - ЦЕ
 - A. Конкурентоспроможність продукції
 - B. Якість продукції
 - C. Характеристики продукції
 - D. Вартість продукції
2. СУКУПНІСТЬ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРОДУКЦІЇ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЇЇ ЗДАТНІСТЬ ЗАДОВОЛЬНЯТИ ПЕВНІ ПОТРЕБИ СПОЖИВАЧІВ, ВІДПОВІДНО ДО ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ - ЦЕ
 - A. Характеристики продукції
 - B. Якість продукції
 - C. Вартість продукції
 - D. Без дефектність
3. ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, ЯКІ ВІДОБРАЖАЮТЬ БЕЗВІДМОВНІСТЬ, ДОВГОВІЧНІСТЬ ВИРОБУ, НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Призначення
 - B. Надійності
 - C. Екологічні
 - D. Економічні
4. ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, ЯКІ ВІДОБРАЖАЮТЬ ВИТРАТИ НА РОЗРОБКУ, ВИГОТОВЛЕННЯ Й ЕКСПЛУАТАЦІЮ ВИРОБІВ, НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Економічні
 - B. Призначення
 - C. Надійності
 - D. Екологічні
5. ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ВСЬОГО ОБСЯГУ ПРОДУКЦІЇ, ЩО ЇЇ ВИРОБЛЯЄ ПІДПРИЄМСТВО, НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Узагальнюючі
 - B. Диференційовані
 - C. Одиничні
 - D. Комплексні
6. МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ЗНАЧЕНЬ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ НА ОСНОВІ ЗБОРУ ТА АНАЛІЗУ ВІДГУКІВ РЕАЛЬНИХ ЧИ ПОТЕНЦІЙНИХ СПОЖИВАЧІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Експериментальний
 - B. Розрахунковий
 - C. Експертний
 - D. Соціологічний
7. НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНИЙ ДОКУМЕНТ, ЩО ВСТАНОВЛЮЄ КОМПЛЕКС НОРМ, ПРАВИЛ, ВИМОГ ДО ОБ'ЄКТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ І ЗАТВЕРДЖЕНИЙ КОМПЕТЕНТНИМ ОРГАНОМ, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Сертифікат
 - B. Патент
 - C. Ліцензія
 - D. Стандарт
8. ДОКУМЕНТ, ЩО ПІДТВЕРДЖУЄ ПЕВНИЙ РІВЕНЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ І ЇЇ ВІДПОВІДНІСТЬ ВИМОГАМ СТАНДАРТІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Сертифікат
- B. Стандарт
- C. Патент
- D. Ліцензія

9. БАЗА ПОРІВНЯННЯ, ЯКА ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ПРИ ОЦІНЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ І ПРЕДСТАВЛЯЄ СОБОЮ СЕРЕДНЄ ЗНАЧЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ГРУПИ ВИРОБІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Гіпотетичний зразок
- B. Конкуруючий товар
- C. Група аналогів
- D. Корисний ефект

10. МЕТОД ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, ЩО ГРУНТУЄТЬСЯ НА СПРИЙНЯТТІ ОРГАНАМИ ВІДЧУТТІВ ЛЮДИНИ СПОЖИВЧИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТОВАРУ, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Органолептичний
- B. Вимірювальний
- C. Обчислювальний
- D. Реєстраційний

ТЕМА 12. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

- 12.1. Характеристика витрат підприємства, їх класифікація.
- 12.2. Кошторис витрат.
- 12.3. Калькулювання собівартості продукції.
- 12.4. Визначення собівартості продукції на підприємстві.
- 12.5. Управління витратами на підприємстві.

12.1. Характеристика витрат підприємства, їх класифікація

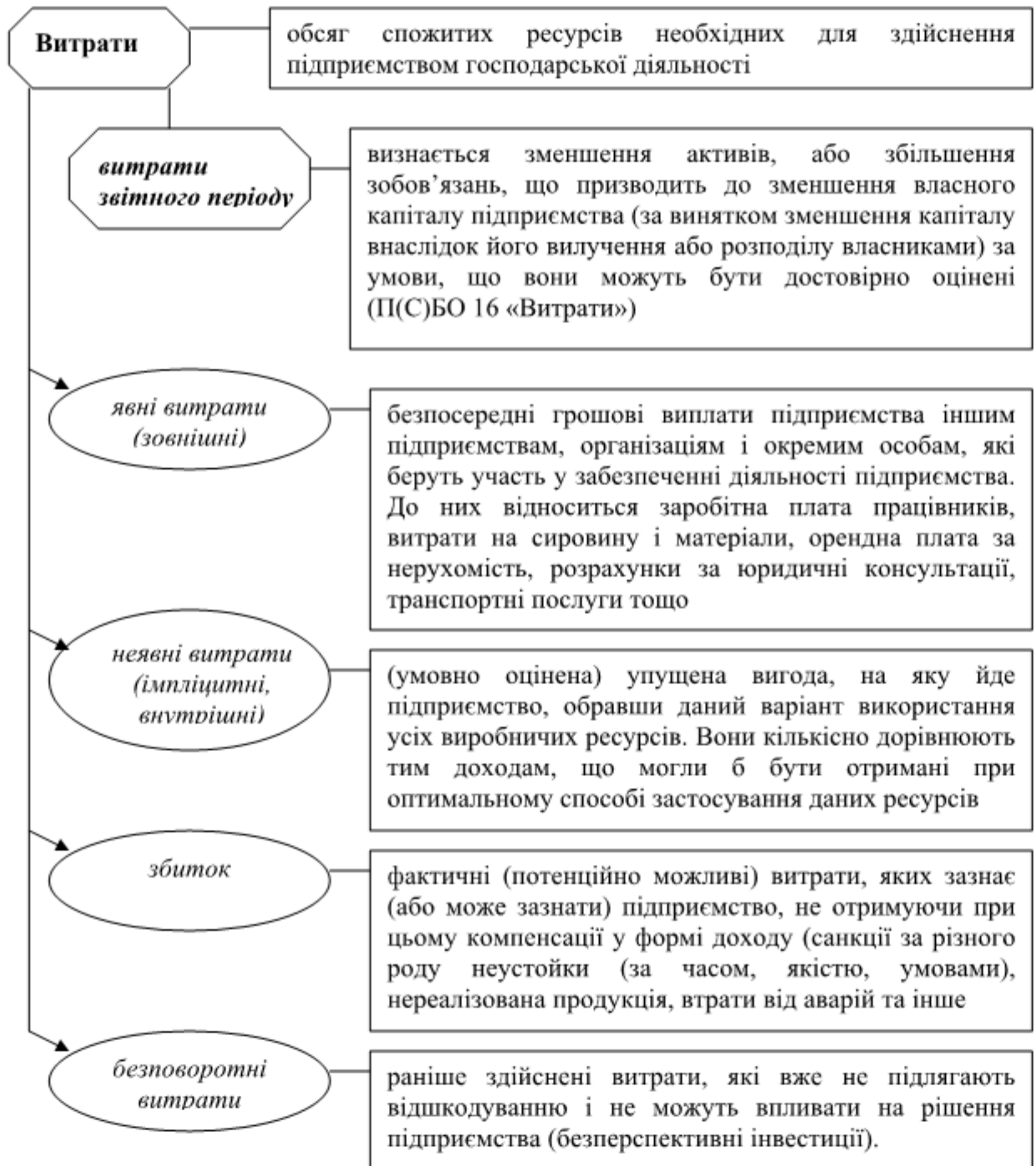

Рис. 12.1.1. Сутність витрат підприємства

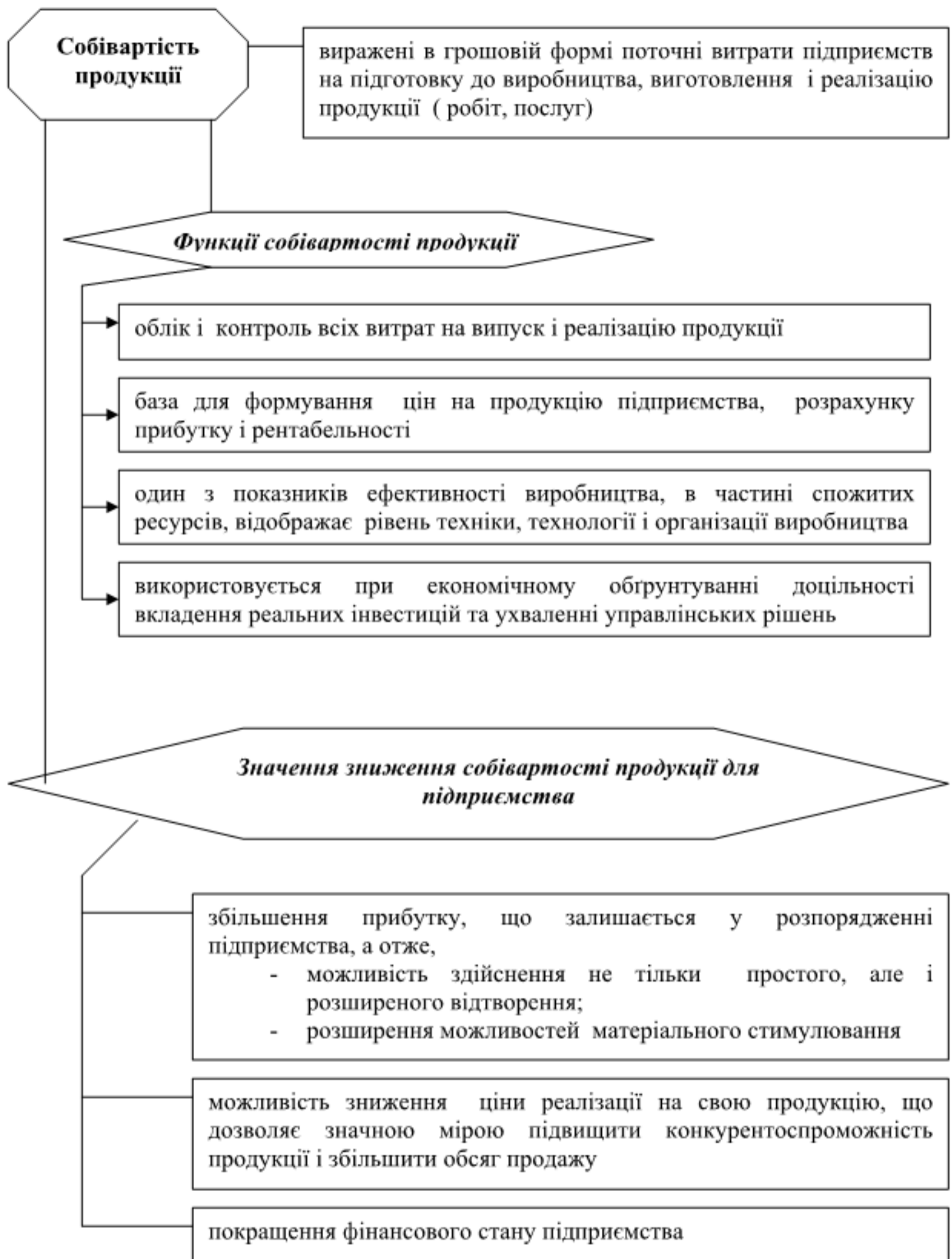

Рис. 12.1.2. Сутність, функції та роль собівартості продукції

Рис. 12.1.3. Класифікація витрат

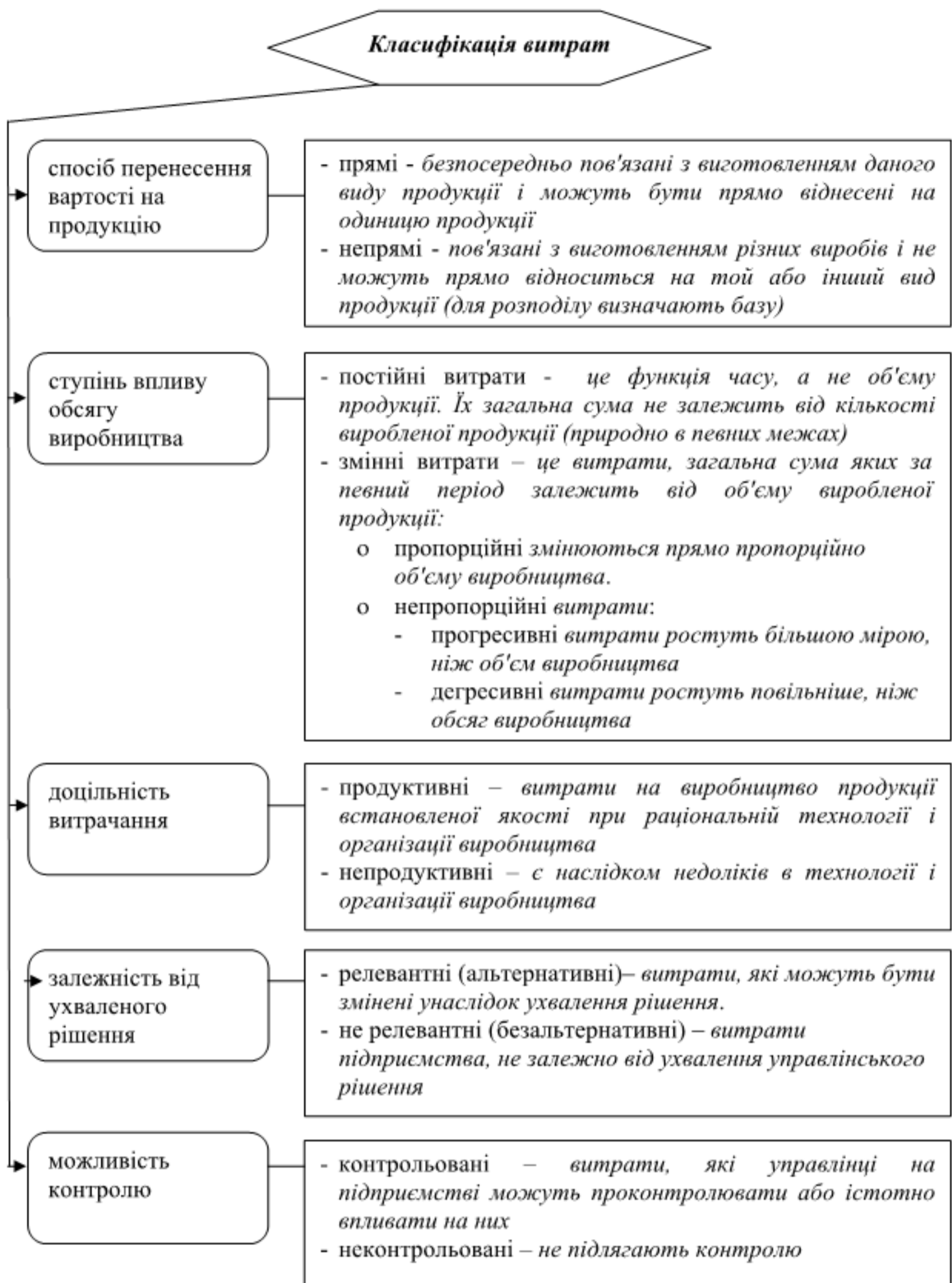

Рис. 12.1.4. Класифікація витрат (продовження)

12.2. Кошторис витрат

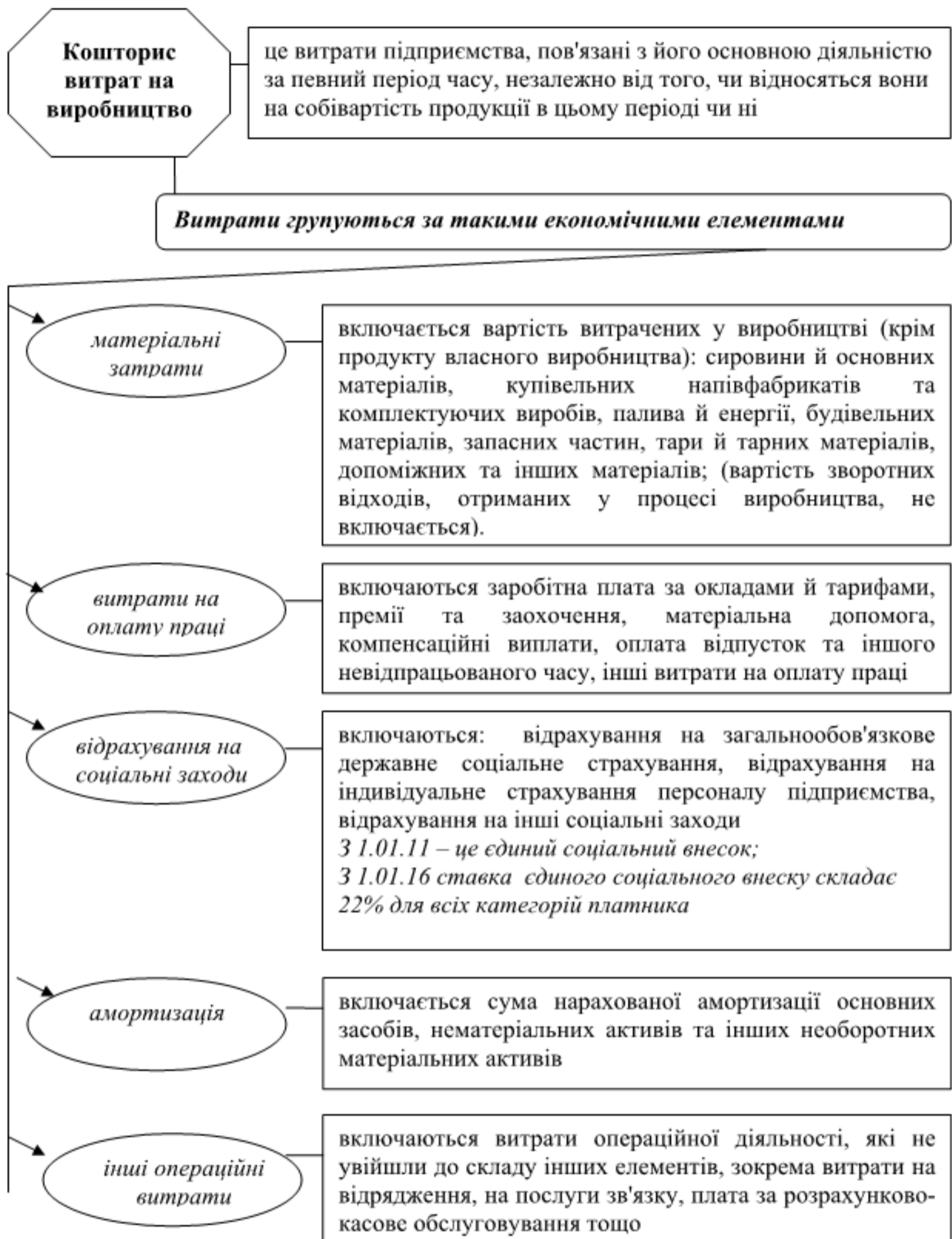

Рис. 12.2.1. Кошторис витрат

12.3. Калькулювання собівартості продукції

Рис. 12.3.1. Калькулювання собівартості продукції

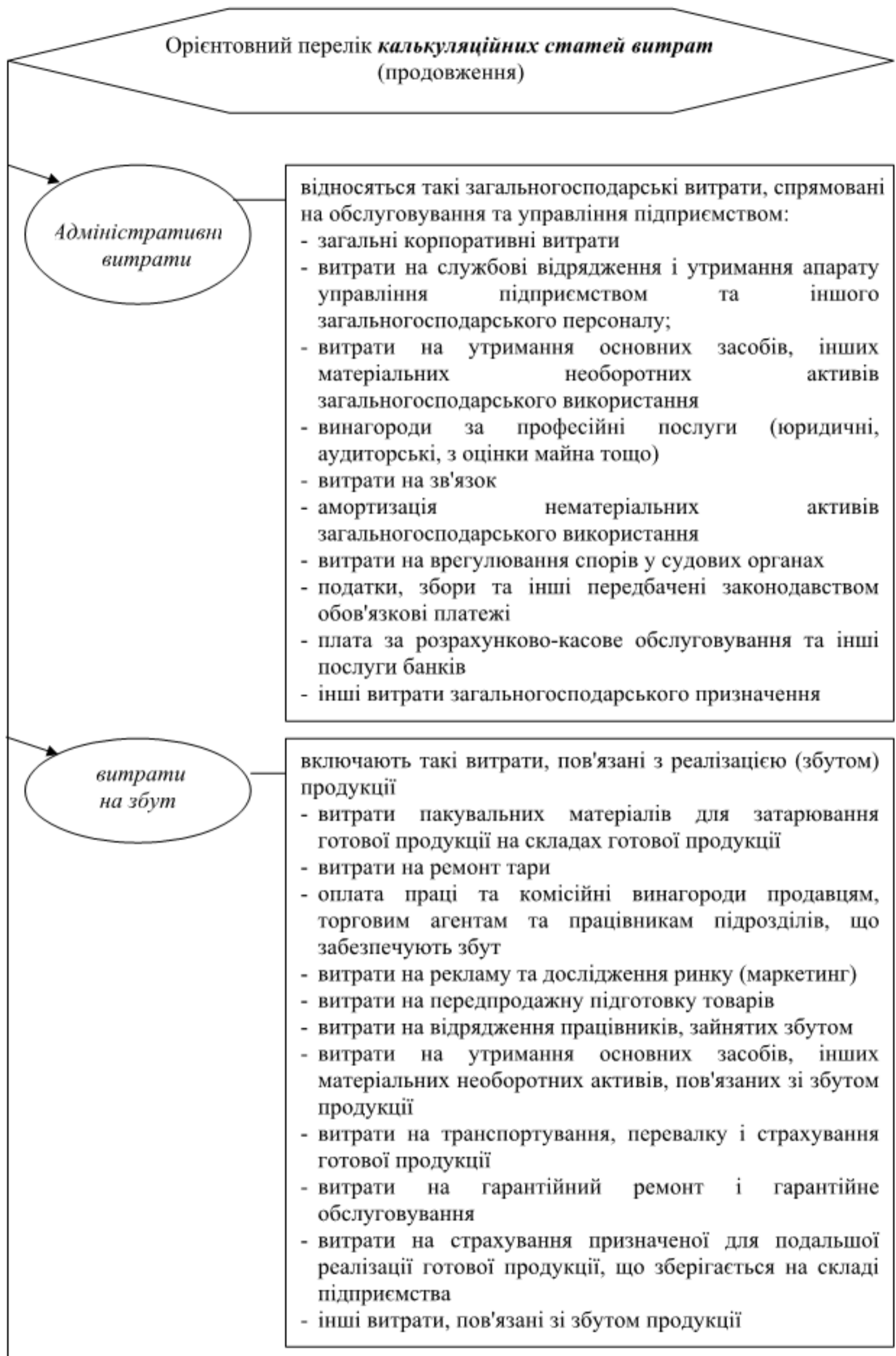

Рис. 12.3.2. Калькулювання собівартості продукції (продовження)

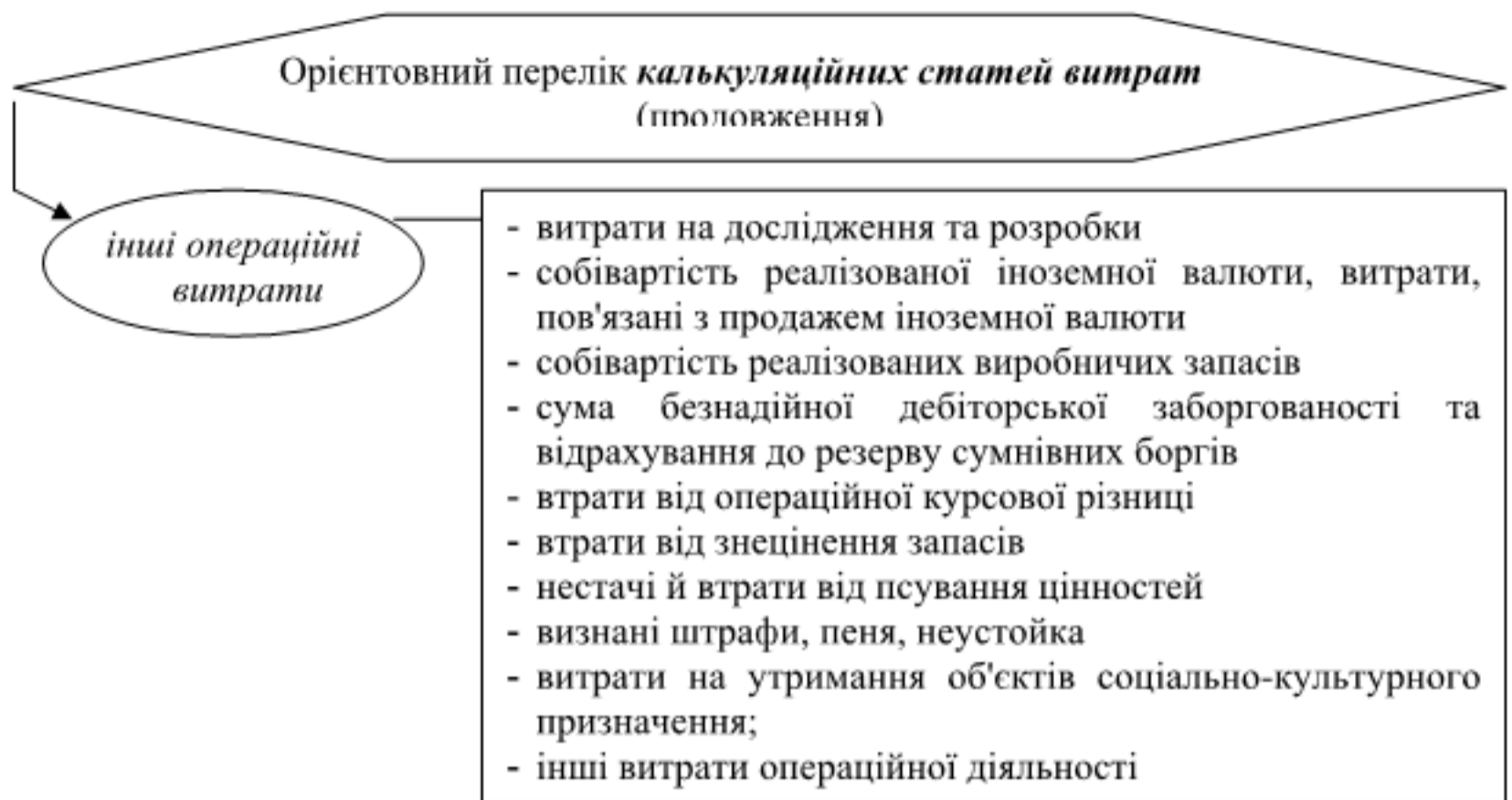

Рис. 12.3.3. Калькулювання собівартості продукції (продовження)

Рис. 12.3.4. Розподіл непрямих витрат

Рис. 12.3.5. Методи калькулювання собівартості продукції

12.4.Визначення собівартості продукції на підприємстві

На підприємстві планують і визначають фактичний рівень витрат в наступних аспектах:

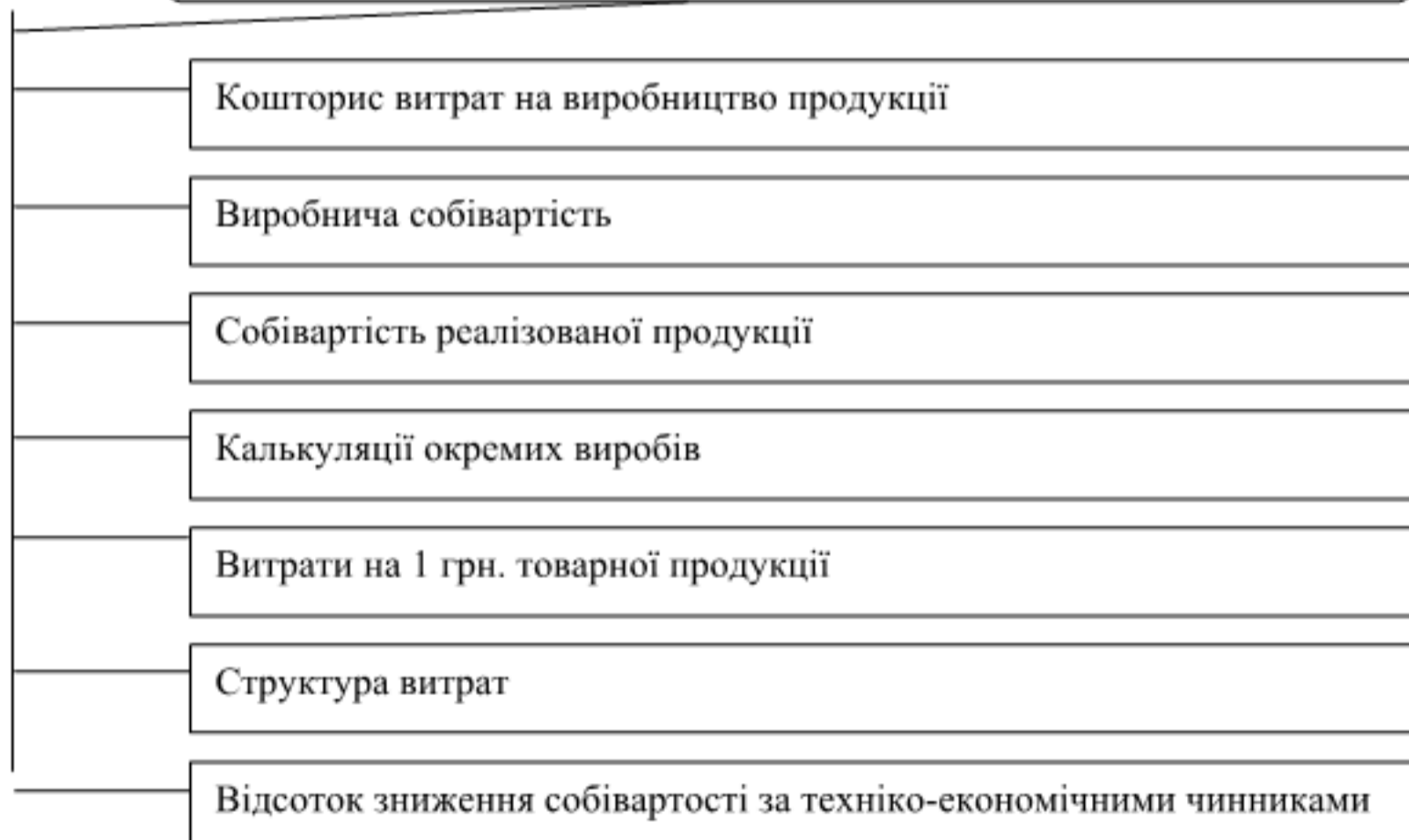

Рис. 12.4.1. Показники рівня витрат на підприємстві

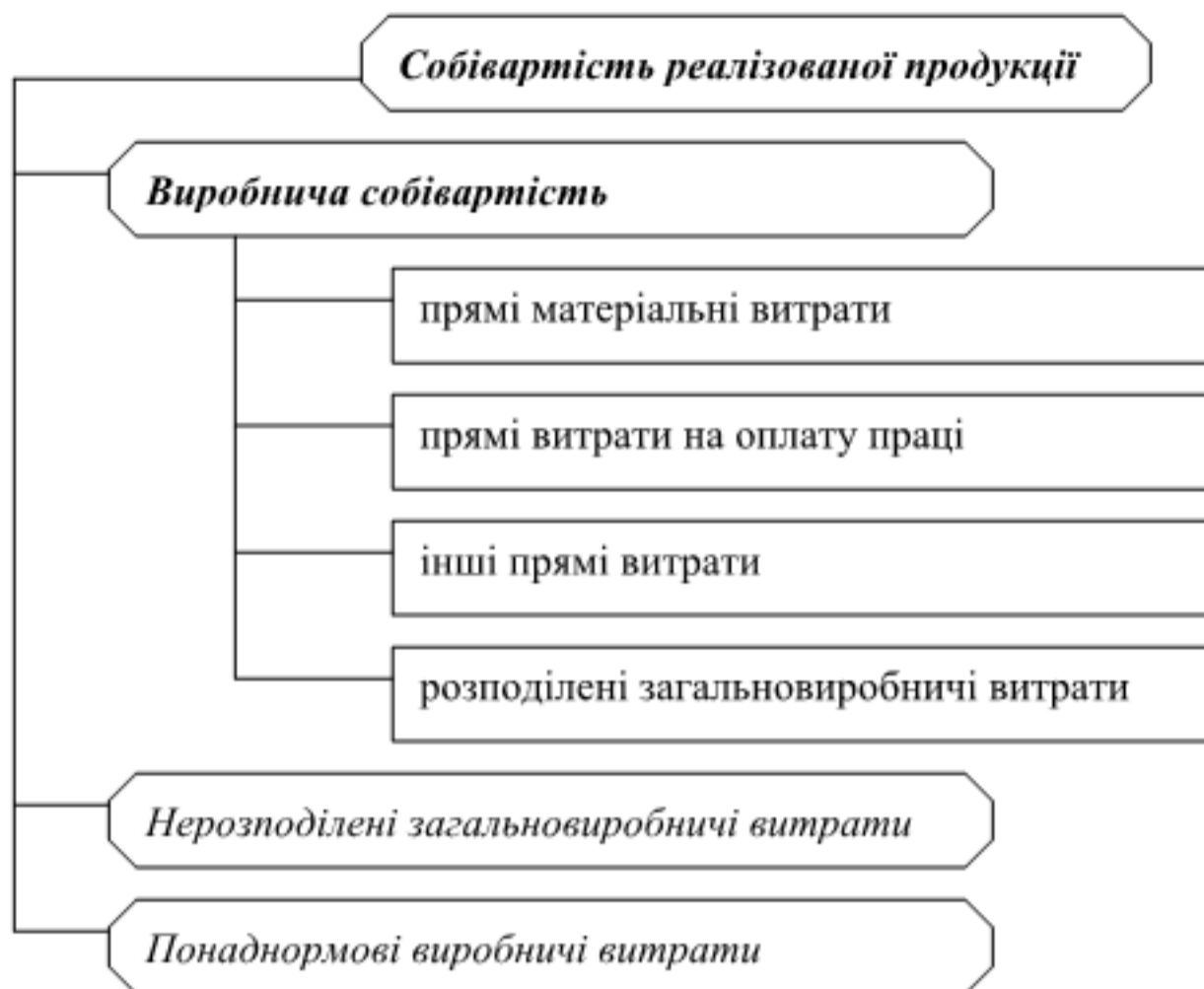

Рис. 12.4.2. Виробнича собівартість та собівартість реалізованої продукції

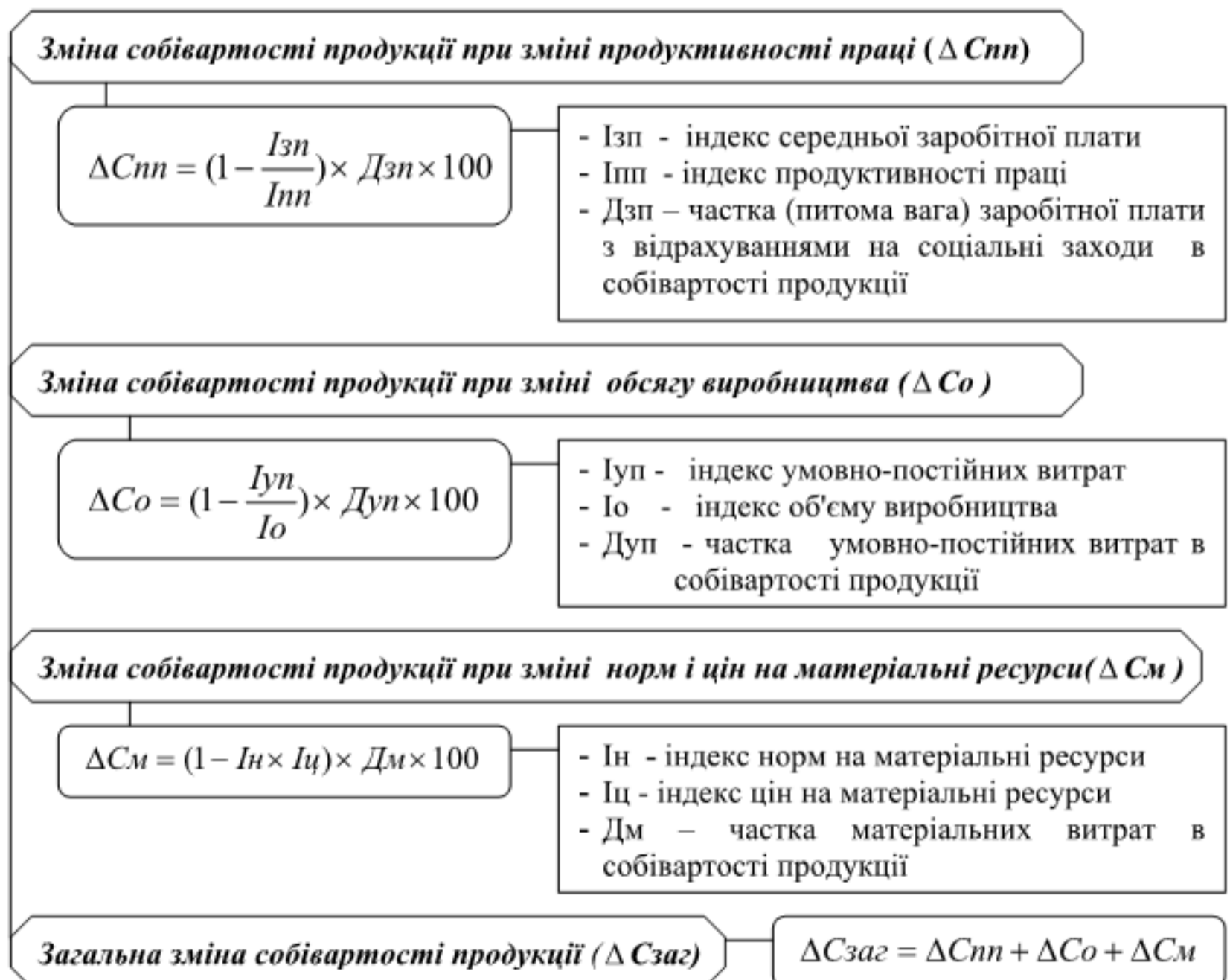

Рис. 12.4.3. Визначення зміни собівартості продукції

12.5. Управління витратами на підприємстві

Рис. 12.5.1. Управління витратами на підприємстві в сучасних умовах

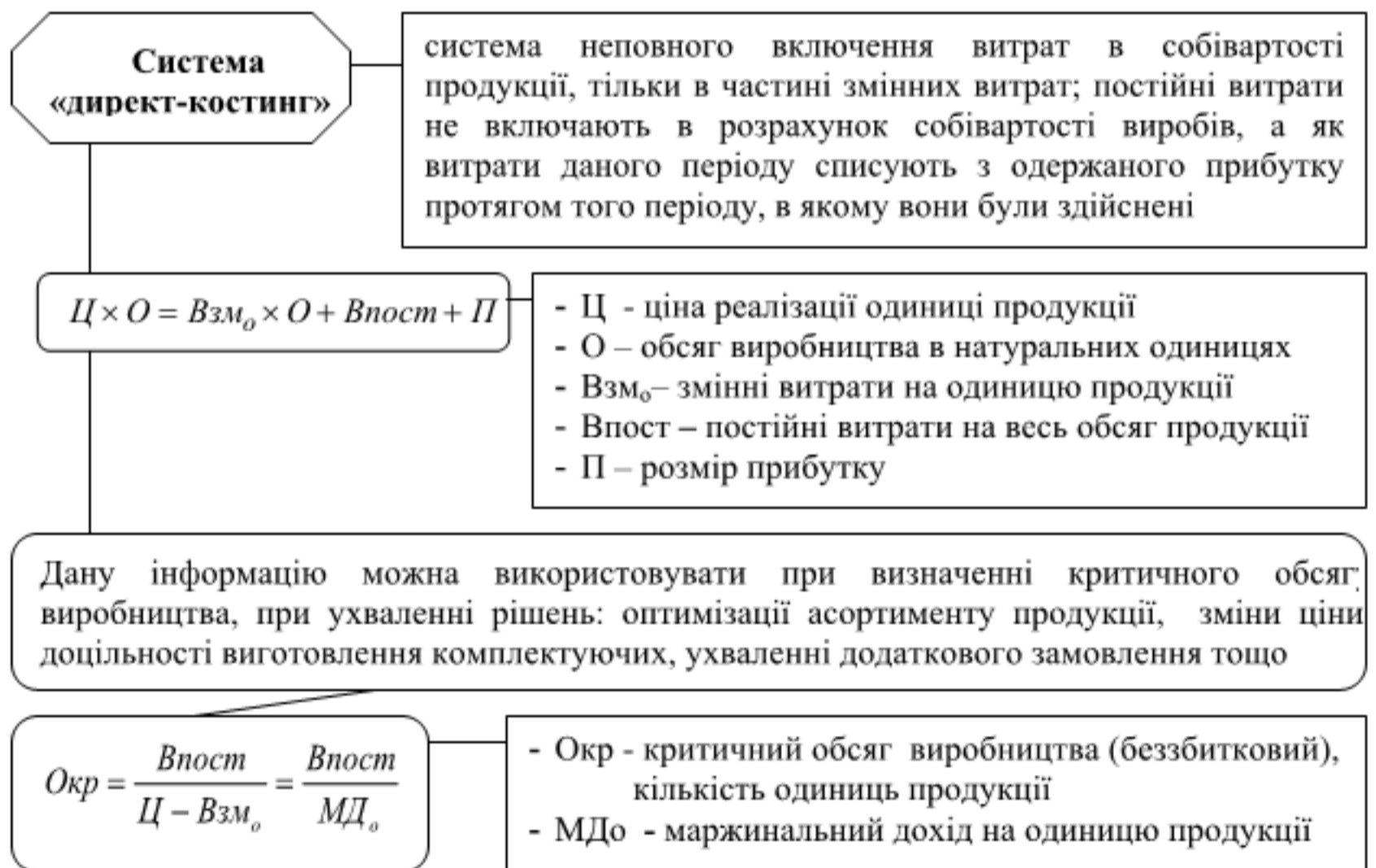

Рис. 12.5.2. Особливості обліку і аналізу витрат за системою «директ-костинг»

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.280-294], [3,с.418-444], [4,с.238-252], [5,с.272-287].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Підприємство виготовляє два види товарів модель 500, модель 600. Дані про формування витрат наведені в таблиці. За наведеними в таблиці даними, розподілити загальновиробничі витрати за видами продукції, якщо за базу розподілу прийнято прямі витрати на оплату праці, обсяг виробів. Визначити повну собівартість окремих видів продукції в залежності від вибору бази розподілу загальновиробничих витрат.

Вихідні дані формування собівартості продукції

Показники	Модель 500	Модель 600	Всього
1. Кількість виробів, тис.шт.	5	20	
Витрати підприємства			
1. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.			
1.1.прямі матеріальні витрати	5640,5	19455,75	
1.2.прямі витрати на оплату праці	2100	3150	
1.3.відрахування на соціальні заходи	829,5	1244,25	
1.4. інші прямі витрати	5600	4500	
1.5.загальновиробничі витрати			3100
2.Адміністративні витрати	1200	1520	
3. Витрати на збут	563	152	
4. Інші операційні витрати	70	125	
Повна собівартість, тис. грн			

Розв'язання

Доцільно розрахунки звести в таблицю.

Формування собівартості продукції з використанням методики розподілу загальновиробничих витрат

Показники	Модель 500	Модель 600	Всього
1. Кількість виробів, тис.шт.	5	20	25
Витрати підприємства			
1. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	15410	30210	45620
1.1.прямі матеріальні витрати	5640,5	19455,75	25096,25
1.2.прямі витрати на оплату праці	2100	3150	5250
1.3.відрахування на соціальні заходи	829,5	1244,25	2073,75
1.4. інші прямі витрати	5600	4500	10100
1.5.1.загальновиробничі витрати (пропорційно прямим витратам на оплату праці)	1240	1860	3100
1.5.2. загальновиробничі витрати (пропорційно обсягові випуску)	620	2480	3100
2.Адміністративні витрати	1200	1520	2720
3. Витрати на збут	563	152	715

Показники	Модель 500	Модель 600	Всього
4. Інші операційні витрати	70	125	195
Повна собівартість (загальновиробничі витрати пропорційно прямим витратам на оплату праці), тис. грн	17243	32007	49250
Повна собівартість одиниці продукції, грн.	3448,6	1280,28	-
Повна собівартість (загальновиробничі витрати пропорційно обсягові випуску), тис. грн	16623	32627	49250
Повна собівартість одиниці продукції, грн.	3324,6	1305,08	-
Розподіл загальновиробничих витрат, тис. грн			
- пропорційно прямим витратам на оплату праці			
коефіцієнт розподілу загальновиробничих витрат	3100/5250=0,5905		
загальновиробничі витрати	0,5905*2100=1240	0,5905*3150=1860	3100
- пропорційно обсягові випуску			
коефіцієнт розподілу загальновиробничих витрат	3100/25=124		
загальновиробничі витрати	124*5=620	124*20 = 2480	3100

Відповідь: в залежності від вибору підприємством бази розподілу загальновиробничих витрат, повна собівартість моделі 500 склала 3448,6 грн за умови розподілу загальновиробничих витрат пропорційно прямим витратам на оплату праці та 3324,6 грн. за умови розподілу загальновиробничих витрат пропорційно обсягові випуску; повна собівартість моделі 600 склала 1280,28 грн. за умови розподілу загальновиробничих витрат пропорційно прямим витратам на оплату праці та 1305,08 грн. за умови розподілу загальновиробничих витрат пропорційно обсягові випуску.

Завдання 2

Визначити планову собівартість товарної продукції та зміну витрат на 1 грн. товарної продукції по плану в порівнянні зі звітним роком.

За звітний рік на підприємстві обсяг товарної продукції склав 15 млн. грн., її собівартість 12 млн. грн., у тому числі заробітна плата з відрахуваннями на соціальні заходи – 4,8 млн. грн., матеріальні витрати – 6,0 млн. грн. Умовно-постійні витрати у собівартості продукції склали 50%. У плановому році передбачається за рахунок реалізації плану організаційно-технічних заходів збільшити обсяг товарної продукції на 15%, підвищити продуктивність праці на 10%, середню заробітну плату на 8%. Норми витрат матеріальних ресурсів у середньому знизяться на 6%, а ціни виростуть на 5%.

Розв'язання

$$\Delta C = \Delta C_{\text{т}} + \Delta C_{\text{в}} + \Delta C_{\text{м}},$$

де ΔC – загальний відсоток зниження собівартості продукції;

$\Delta C_{\text{т}}$ – відсоток зниження собівартості продукції у зв'язку з ростом продуктивності праці;

ΔC_b - відсоток зниження собівартості продукції у зв'язку з ростом обсягу виробництва;

ΔC_m - відсоток зниження собівартості продукції у зв'язку зі змінами норм та цін на матеріали.

$$\Delta C_{шт} = \left(1 - \frac{I_{шт}}{I_{пр}}\right) \times D_{шт} \times 100,$$

де $I_{шт}$ - індекс заробітної плати;

$I_{пр}$ - індекс продуктивності праці;

$D_{шт}$ - частка заробітної плати з відрахуваннями у собівартості продукції.

$$\Delta C_b = \left(1 - \frac{I_{уп}}{I_{ов}}\right) \times D_{уп} \times 100,$$

де $I_{уп}$ - індекс умовно-постійних витрат;

$I_{ов}$ - індекс обсягу виробництва;

$D_{уп}$ - частка умовно-постійних витрат у собівартості продукції.

$$\Delta C_m = (1 - I_n \times I_u) \times D_m \times 100,$$

де I_n - індекс норм на матеріали;

I_u - індекс цін на матеріали;

D_m - частка матеріальних витрат у собівартості продукції.

$$C_{пл} = C_{зв} \times I_{ов} \times \frac{100 - \Delta C}{100}, \quad B_r = \frac{C}{ПП}, \quad \Delta B_r = B_{r(пл)} - B_{r(зв)},$$

де $C_{пл}$ - планова собівартість продукції, грн. ;

$C_{зв}$ - собівартість звітного періоду, грн. ;

B_r - витрати на 1 грн. товарної продукції, грн., (планові і звітні);

$ПП$ - обсяг товарної продукції, грн. ;

ΔB_r - зміна витрат на 1 грн. товарної продукції, грн.

$$\Delta C_{шт} = \left(1 - \frac{1,08}{1,10}\right) \times \frac{4,8}{12} \times 100 = 0,73\%, \quad \Delta C_b = \left(1 - \frac{1,0}{1,15}\right) \times 0,5 \times 100 = 6,52\%,$$

$$\Delta C_m = (1 - 0,94 \times 1,05) \times \frac{6,0}{12} \times 100 = 0,65\%, \quad \Delta C = 0,73 + 6,52 + 0,65 = 7,90\%,$$

$$C_{пл} = 12 \times 1,15 \times \frac{100 - 7,9}{100} = 12,71 \text{ млн. грн.}, \quad B_{r(зв)} = \frac{12}{15} = 0,80 \text{ грн.},$$

$$B_{r(пл)} = \frac{12,71}{15 \times 1,15} = \frac{12,71}{17,25} = 0,74 \text{ грн.}, \quad \Delta B_r = 0,74 - 0,80 = -0,06 \text{ грн.}$$

Відповідь: планова собівартість товарної продукції складає 12,71 млн.грн., витрати на 1 грн. товарної продукції по плану в порівнянні зі звітним роком знизилась на 0,06грн.

Завдання 3

У звітному році обсяги виробництва окремих виробів складають: А-5000 штук, Б - 2000 штук, В - 4000 штук, Г - 6000 штук, Д - 3000 штук, Е - 1000 штук. Дослідження ринку показало, що продукція може бути реалізована в наступній кількості: А-7000

штук, Б - 3000 штук, В - 5500 штук, Г - 8000 штук, Д - 4500 штук, Е - 2000 штук. В умовах звітнього року була використана максимально можлива кількість одного із компонентів сировини. При цьому на виробництво одиниці кожного виду виробів використовувалось даного компоненту сировини в наступних кількостях: : А-2 кг, Б - 3 кг, В - 1 кг, Г - 4 кг, Д - 6 кг, Е - 0,5 кг. Змінні витрати на одиницю виробів такі: А-40 грн., Б - 60 грн., В - 50 грн., Г - 80 грн., Д - 30 грн., Е - 70 грн. Загальні постійні витрати складають 232 000 грн. Ціна одиниці виробу: А-50 грн., Б - 80 грн., В - 68 грн., Г - 102 грн., Д - 55 грн., Е - 80 грн. Сформувані асортимент, який дозволить отримати максимальний прибуток підприємству, за умови обмежуючого фактору (наявність сировини), використовуючи традиційну систему повної собівартості (постійні витрати розподілити пропорційно змінним витратам) та систему «директ - костинг».

Розв'язання

Визначення наявності сировини (С):

$$C = \sum C_{oi} \times P_i,$$

де C_{oi} - сировина, що витрачається на одиницю продукції, кг;

P_i - обсяг реалізації i -го виду продукції у звітному періоді, од.

$$C = 2 \times 5000 + 3 \times 2000 + 1 \times 4000 + 4 \times 6000 + 6 \times 3000 + 0,5 \times 1000 = 10000 + 6000 + 4000 + 24000 + 18000 + 500 = 62500 \text{ кг}$$

І. Традиційна система повної собівартості.

1. Визначення рангу виробів для включення до асортименту

Вид	Ціна, грн	Витрати змінні на одиницю, грн.	Витрати постійні на одиницю, грн.	Витрати повні на одиницю, грн.	Прибуток на одиницю, грн.	Сировина на одиницю продукції, кг	Прибуток на 1 кг сировини, грн.	Ранг
А	50	40	40*0,2=8	40+8=48	50-48=2	2	2:2=1	5
Б	80	60	12	72	8	3	2,67	3
В	68	50	10	60	8	1	8	1
Г	102	80	16	96	6	4	1,5	4
Д	55	30	6	36	19	6	3,17	2
Е	80	70	14	84	-4	0,5	-8	6

Коефіцієнт розподілу постійних витрат (К):

$$K = \frac{В_{пост}}{\sum В_{зм(од)_i} \times P_i},$$

де $В_{пост}$ - загальні постійні витрати, грн;

$В_{зм(од)_i}$ - змінні витрати на одиницю i -го виду продукції, грн;

P_i - обсяг реалізації i -го виду продукції у звітному періоді, од.

$$\sum В_{зм(од)_i} \times P_i = 40 \times 5000 + 60 \times 2000 + 50 \times 4000 + 80 \times 6000 + 30 \times 3000 + 70 \times 1000 = 200000 + 120000 + 200000 + 480000 + 90000 + 70000 = 1160000 \text{ грн} = 1160 \text{ т ис. грн.}$$

$$K = \frac{232}{1160} = 0,2.$$

Постійні витрати на одиницю продукції $V_{\text{пост}}_{(од)j}$:

$$V_{\text{пост}}_{(од)j} = V_{\text{зм}}_{(од)j} \times K.$$

2. Визначення кількості виробів:

Вид згідно з рангом	Можливий обсяг реалізації, од.	Сировина, що витрачається на одиницю продукції, кг	Обсяг сировини, що витрачається, кг *
В	5500	1	5500
Д	4500	6	27000
Б	3000	3	9000
Г	21000:4=5250	4	62500 - -(5500+27000+9000)= =210000

*загальна сума повинна дорівнювати С.

Відповідь: Програма випуску буде включати наступні вироби: В –5500 штук, Д-4500 штук, Б—3000 штук, Г-5250 штук.

II. Система «директ – костинг».

1. Визначення рангу виробів для включення до асортименту

Вид виробу	Ціна одиниці, грн.	Змінні витрати на одиницю, грн.	Маржинальний дохід на одиницю, грн.	Витрата сировини на одиницю продукції, кг	Маржинальний дохід на 1 кг сировини, грн.	Ранг виробу
А	50	40	50-40=10	2	10:2=5	5
Б	80	60	20	3	6,67	3
В	68	50	18	1	18	2
Г	102	80	22	4	5,5	4
Д	55	30	25	6	4,17	6
Е	80	70	10	0,5	20	1

2. Визначення кількості виробів:

Вид згідно з рангом	Можливий обсяг реалізації, од.	Сировина, що витрачається на одиницю продукції, кг	Обсяг сировини, що витрачається, кг *
Е	2000	0,5	1000
В	5500	1	5500
Б	3000	3	9000
Г	8000	4	32000
А	7000	2	14000
Д	1000:6=166	6	62500-(1000+5500+ +9000+32000+14000)= 1000

*загальна сума повинна дорівнювати С.

Відповідь: Програма випуску продукції включатиме виробу: Е - 2000 штук, В - 5500 штук, Б - 3000 штук, Г - 8000 штук, А - 7000 штук, Д - 166 штук.

Завдання 4

За нормальних умов діяльності підприємство мало пакет замовлень, що забезпечував йому в поточному році продаж 100 тис. одиниць продукції на суму 30 млн. грн. Собівартість даних 100 тис. одиниць продукції була визначена в сумі 25 млн. грн., у тому числі: прямі матеріальні витрати – 2 млн. грн., прямі витрати на оплату праці – 7 млн. грн., інші прямі витрати – 3 млн. грн., постійні річні витрати – 13 млн. грн. Фактичне виконання по продажу протягом року значно відстало від запланованих обсягів і очікується на рівні 70% обсягу визначеного пакетом замовлень. Один із замовників згодився купити в поточному році додатково 15 тис. виробів за ціною 240 грн. при цьому підприємство – виробник повинно додатково витратити на конструкторсько-технологічну підготовку випуску партії виробів 200 тис. грн.

Визначити доцільність прийняття додаткового замовлення.

Розв'язання

Розмір прибутку розраховується за формулою:

$$П = Ц \times O - V_{зм(о)} \times B - V_{пост},$$

де $П$ – прибуток, грн.;

$Ц$ – ціна одиниці продукції, грн.;

B – випуск продукції в натуральному виразі;

$V_{зм(о)}$ – витрати змінні на одиницю продукції, грн.;

$V_{пост}$ – витрати постійні за період, грн.

$$\Delta П = П_2 - П_1,$$

де $\Delta П$ – зміна прибутку, грн.;

$П_2$ – прибуток з урахуванням додаткового замовлення, грн.;

$П_1$ – прибуток при продажу частини запланованого обсягу, грн.

$$\begin{aligned} П_1 &= \frac{30 \times 10^6}{100 \times 10^3} \times 0,70 \times 100 \times 10^3 - \frac{(2 + 7 + 3) \times 10^6}{100 \times 10^3} \times 0,70 \times 100 \times 10^3 - 13 \times 10^6 = \\ &= 300 \times 70 \times 10^3 - 120 \times 70 \times 10^3 - 13 \times 10^6 = 400 \times 10^3 \text{ грн} = 400 \text{ т ис. грн.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} П_2 &= (300 \times 70 \times 10^3 + 240 \times 15 \times 10^3) - 120 \times (70 + 15) \times 10^3 - 13 \times 10^6 - 200 \times 10^3 = \\ &= 24,6 \times 10^6 - 10,2 \times 10^6 - 13,2 \times 10^6 = 1,2 \times 10^6 \text{ грн} = 1200 \text{ т ис. грн.} \end{aligned}$$

$$\Delta П = 1200 - 400 = 800 \text{ т ис. грн.}$$

Відповідь: Прийняти додаткове замовлення доцільно, так як прибуток зростає на 800 тис. грн.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

У звітному році собівартість товарної продукції склала 450 млн. грн., що зумовило витрати на 1 грн. товарної продукції – 0,89 грн. У плановому році витрати на 1 грн. товарної продукції встановлені в розмірі 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції збільшиться на 8%. Визначте собівартість товарної продукції планового року.

Завдання 2

Собівартість товарної продукції підприємства за звітний рік 600 тис. грн. У наступному році планується підвищити продуктивність праці на 5%, а середню заробітну плату на 2%. Обсяг виробництва планується збільшити на 6%. Питома вага витрат на оплату праці в собівартості продукції – 12%, постійних витрат – 19%. Визначити відсоток зниження собівартості та отриману економію під впливом зазначених факторів, за умови, що розмір постійних витрат залишається незмінним.

Завдання 3

Визначити додатковий випуск продукції для збільшення прибутку в другому кварталі на 8%. В першому кварталі було вироблено 10 тис. виробів по ціні 80 грн. за одиницю. Постійні витрати складають 60 тис. грн., змінні витрати на одиницю 50 грн.

Завдання 4

Необхідно розрахувати, починаючи з якого обсягу виробництва, використання устаткування забезпечить отримання прибутку, якщо очікує мі від його експлуатації постійні витрати за період складуть 60 тис. грн., змінні витрати за одну годину роботи устаткування 400 грн., при цьому час обробки одного виробу складає 15 хвилин. Інші змінні витрати на матеріали та заробітну плату в інших місцях виникнення витрат оцінюються в 80 грн. на один виріб. Ціна виробу 220 грн.

Завдання 5

На підприємстві виробляють три види продукції. Розрахувати ціну одиниці кожного виробу витратним методом, при рентабельності 15% до повної собівартості й розподілі постійних витрат пропорційно: заробітній платі виробничих робітників; витратам на матеріали; змінним витратам.

Вихідні дані

Показники	Виріб X	Виріб Y	Виріб Z	Усього
1. Обсяг виробництва, штук	10000	20000	5000	35000
2. Змінні витрати, усього, грн.,	20100	42000	20500	82600
у т.ч. – на заробітну плату виробничих робітників	3500	8000	12000	23500
- на матеріали	16600	34000	8500	59100
3. Загальні постійні витрати, грн.				55000

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. БЕЗПОСЕРЕДНІ ГРОШОВІ ВИПЛАТИ ПІДПРИЄМСТВА ІНШИМ ПІДПРИЄМСТВАМ, ОРГАНІЗАЦІЯМ І ОКРЕМИМ ОСОБАМ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, НАЗИВАЮТЬСЯ

- A. Явні витрати
- B. Неявні витрати
- C. Збиток
- D. Безповоротні витрати

2. ВИТРАТИ, ЗАГАЛЬНА СУМА ЯКИХ ЗА ПЕВНИЙ ЧАС ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ОБСЯГУ ВИГОТОВЛЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ, НАЗИВАЮТЬСЯ
- A. Постійними
 - B. Прямими
 - C. Змінними
 - D. Непрямими
3. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ ГРУПУЮТЬ ЗА НАСТУПНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ
- A. Матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші витрати
 - B. Податки, заробітна плата, амортизаційні відрахування, підприємницький прибуток
 - C. Відсотки за кредитом, заробітна плата, податок з прибутку, амортизаційні відрахування
 - D. Витрати на відрядження і представницькі витрати, вартість матеріалів, податок з прибутку
4. ВІД ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА НЕ ЗАЛЕЖАТЬ
- A. Постійні витрати
 - B. Сумарні (загальні) витрати
 - C. Змінні витрати
 - D. Середні валові витрати
5. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ ВИТРАТ Є ОСНОВОЮ ДЛЯ
- A. Складання кошторису витрат на виробництво
 - B. Розрахунку собівартості конкретного виду продукції
 - C. Визначення витрат на оплату плати робітників
 - D. Встановлення ціни виробу
6. КАЛЬКУЛЮВАННЯ НЕОБХІДНО ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ СОБІВАРТОСТІ
- A. Валової продукції
 - B. Окремих виробів
 - C. Товарної продукції
 - D. Реалізованої продукції
7. ЗА ОДНОРІДНІСТЮ ВИТРАТИ ПОДІЛЯЮТЬ НА
- A. Постійні та змінні
 - B. Одноелементні та комплексні
 - C. Продуктивні та непродуктивні
 - D. Прямі та непрямі
8. ВИТРАТИ ПОДІЛЯЮТЬ ЗА СПОСОБОМ ПЕРЕНЕСЕННЯ ВИТРАТ НА ОБ'ЄКТ НА
- A. Прямі та непрямі
 - B. Постійні та змінні
 - C. Одноелементні та комплексні
 - D. Продуктивні та непродуктивні
9. ВИТРАТИ ПОДІЛЯЮТЬ ЗА КРИТЕРІЄМ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИТРАЧАННЯ НА
- A. Продуктивні та непродуктивні
 - B. Постійні та змінні
 - C. Одноелементні та комплексні
 - D. Прямі та непрямі
10. ВИТРАТИ, ОДНОРІДНІ ЗА СВОЇМ ЕКОНОМІЧНИМ ЗМІСТОМ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ДЕ І НА ЯКІ ЦІЛІ ВОНИ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ, НАЗИВАЮТЬСЯ
- A. Елементами витрат
 - B. Змінними
 - C. Статтями витрат
 - D. Прямими

ТЕМА 13. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА

- 13.1. Дохід підприємства та джерела його формування.
 13.2. Прибуток підприємства, його суть, функції і види.
 13.3. Формування і використання прибутку.
 13.4. Система показників рентабельності та методика їх визначення.
 13.5. Фінансовий стан підприємства та показники його оцінки.

13.1. Дохід підприємства та джерела його формування

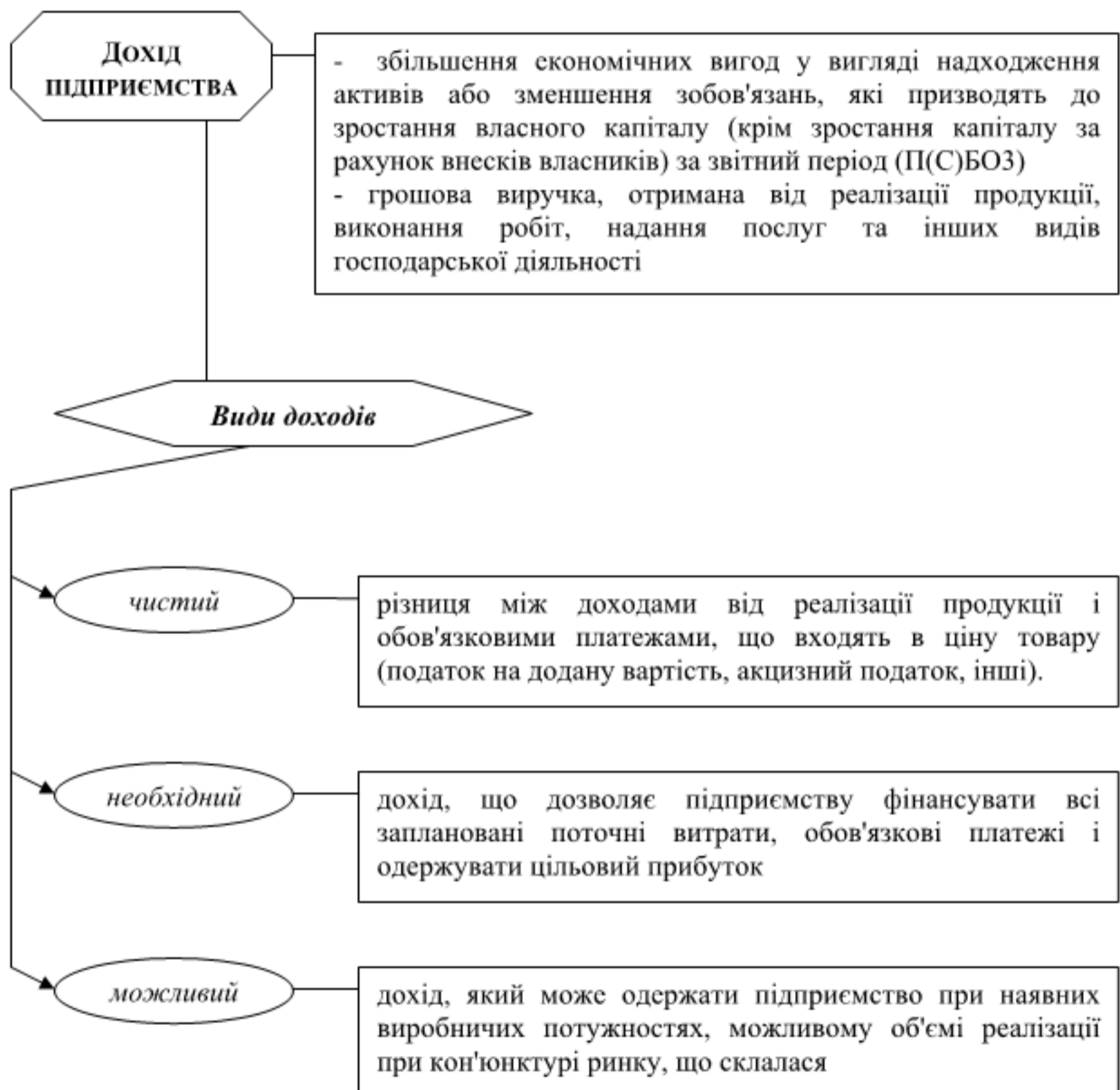

Рис. 13.1.1. Сутність та види доходу

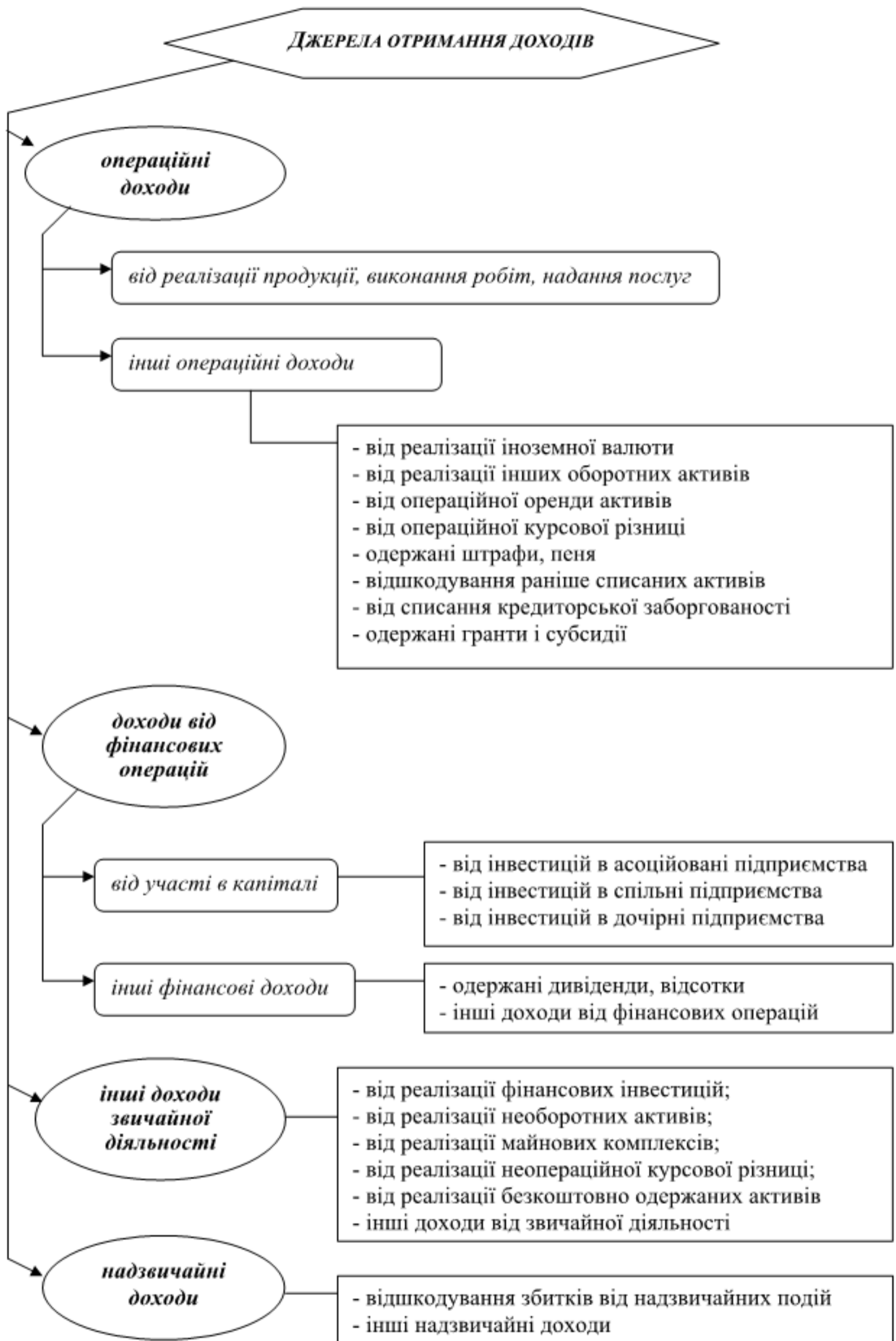

Рис. 13.1.2. Джерела отримання доходів

13.2. Прибуток підприємства, його суть, функції і види

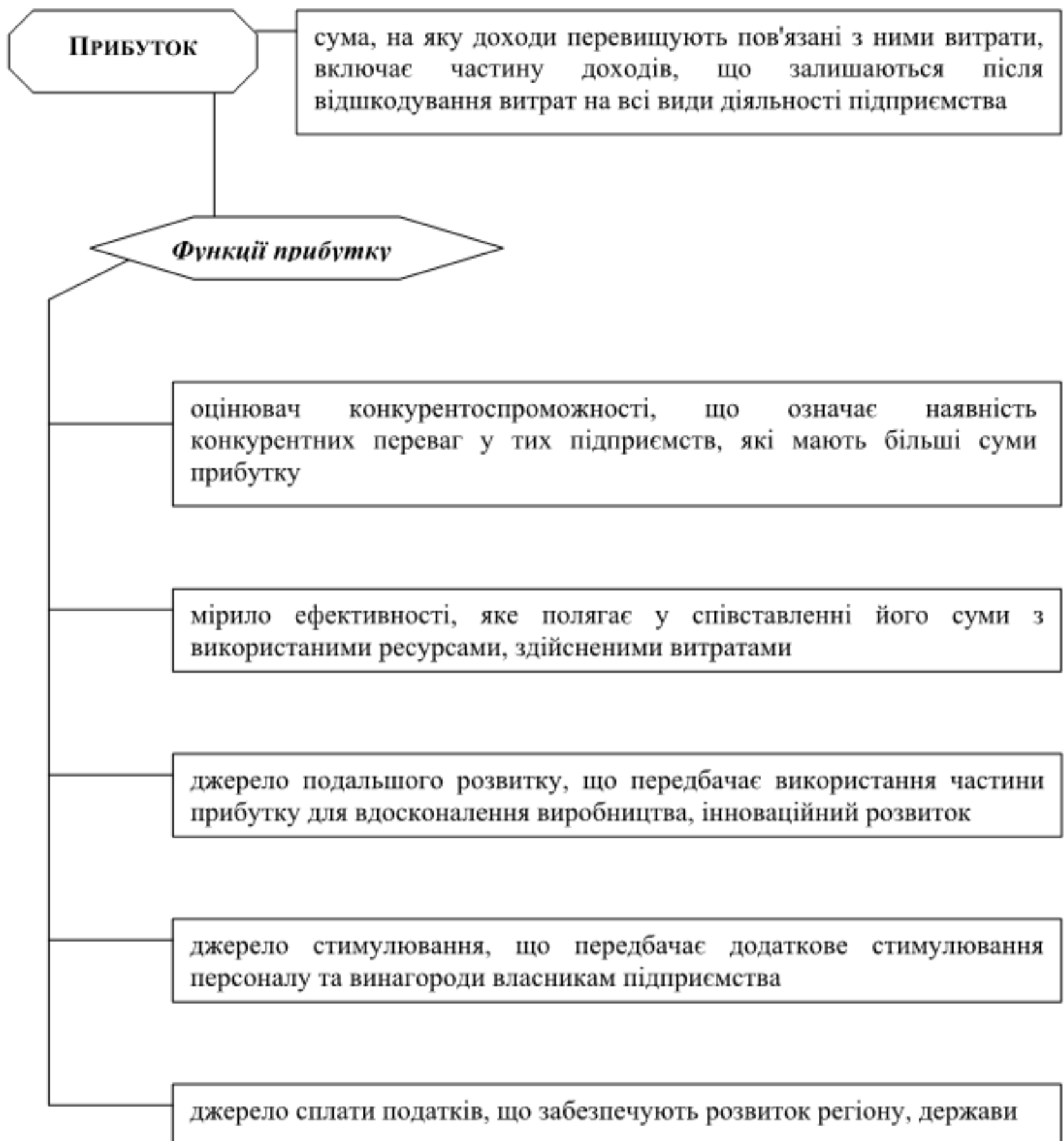

Рис. 13.2.1. Суть та функції прибутку

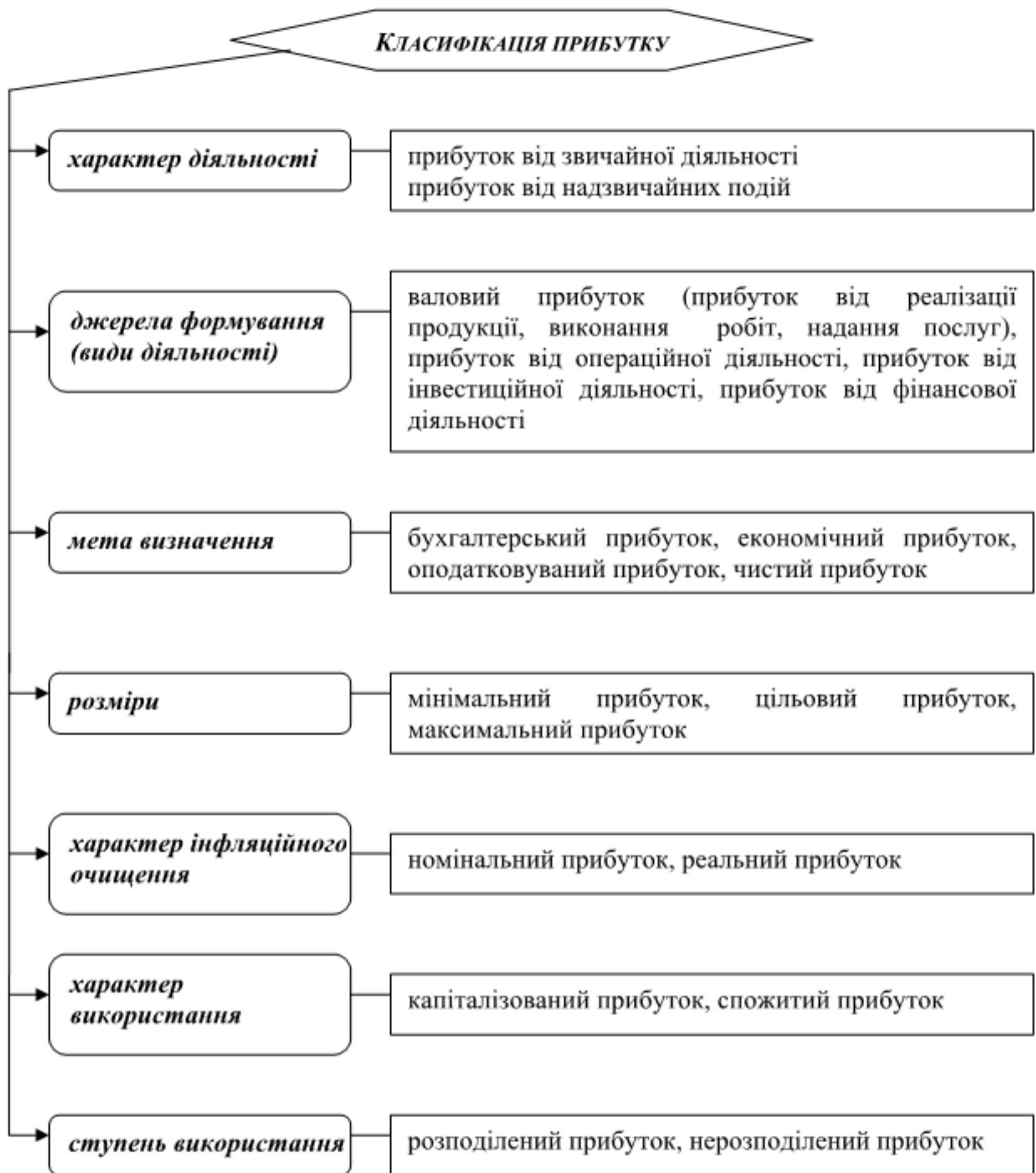

Рис. 13.2.2. Види прибутку

13.3. Формування і використання прибутку

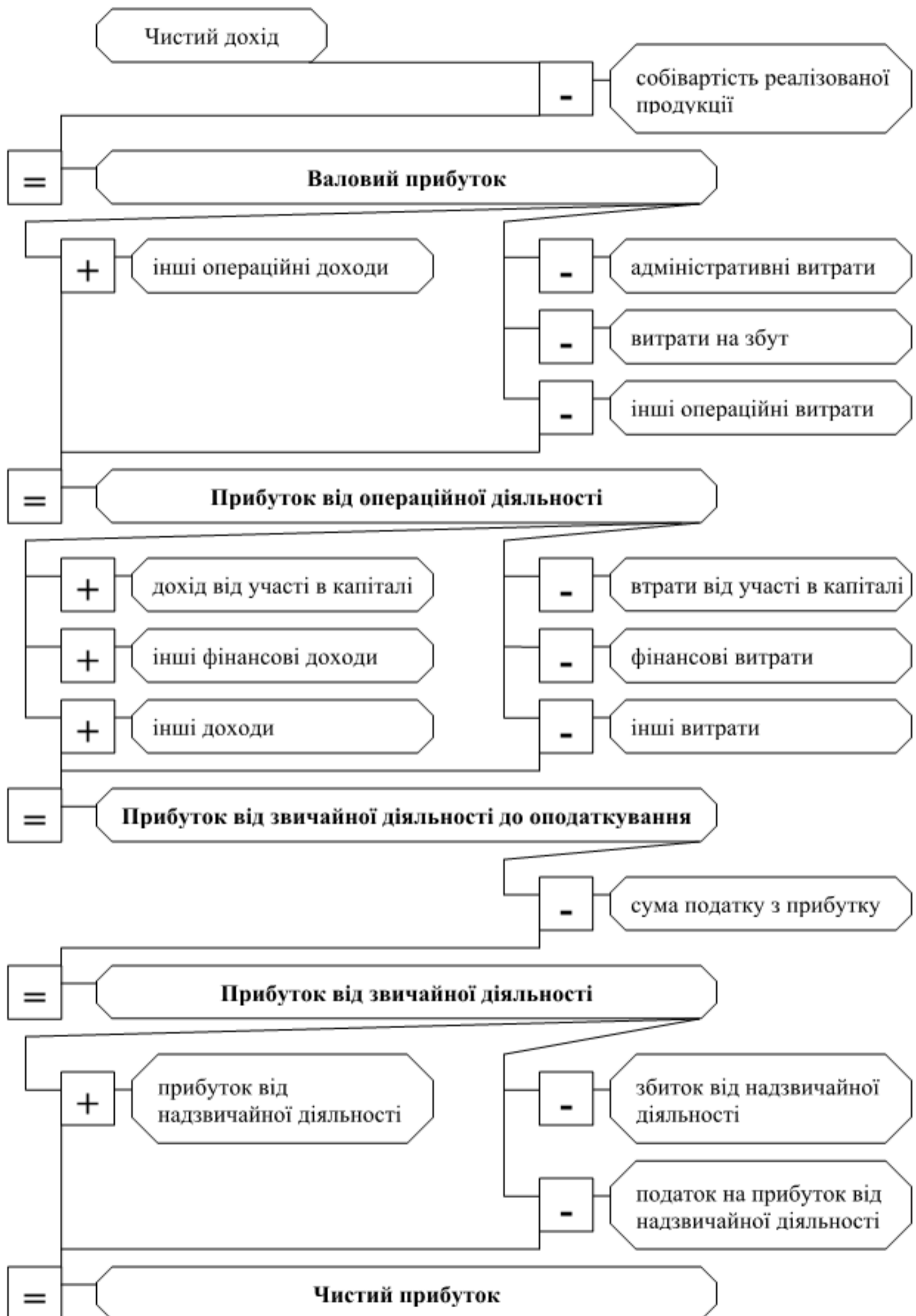

Рис. 13.3.1. Формування прибутку

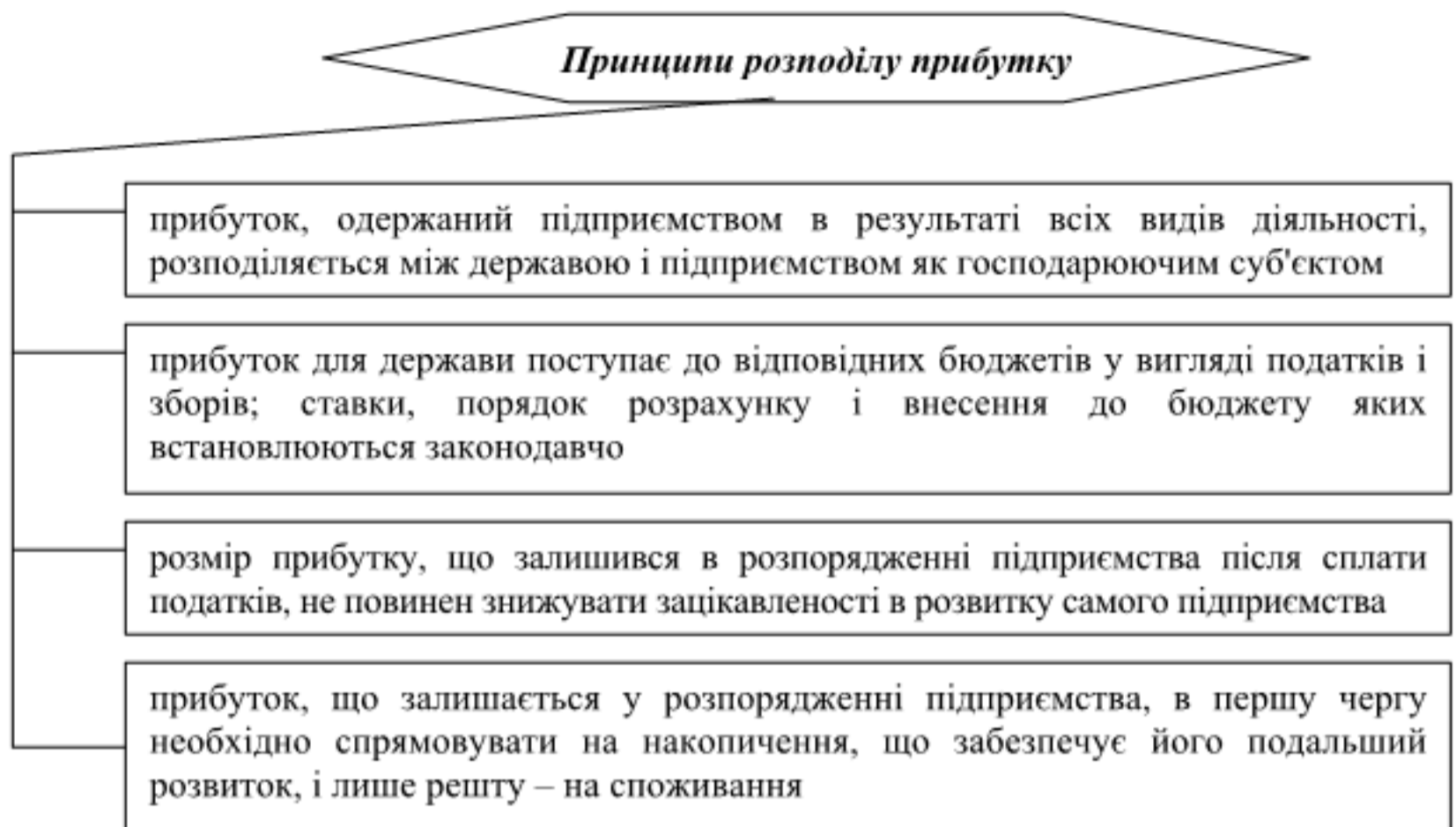

Рис. 13.3.2. Принципи розподілу прибутку

Рис. 13.3.3. Використання чистого прибутку

13.4. Система показників рентабельності та методика їх визначення

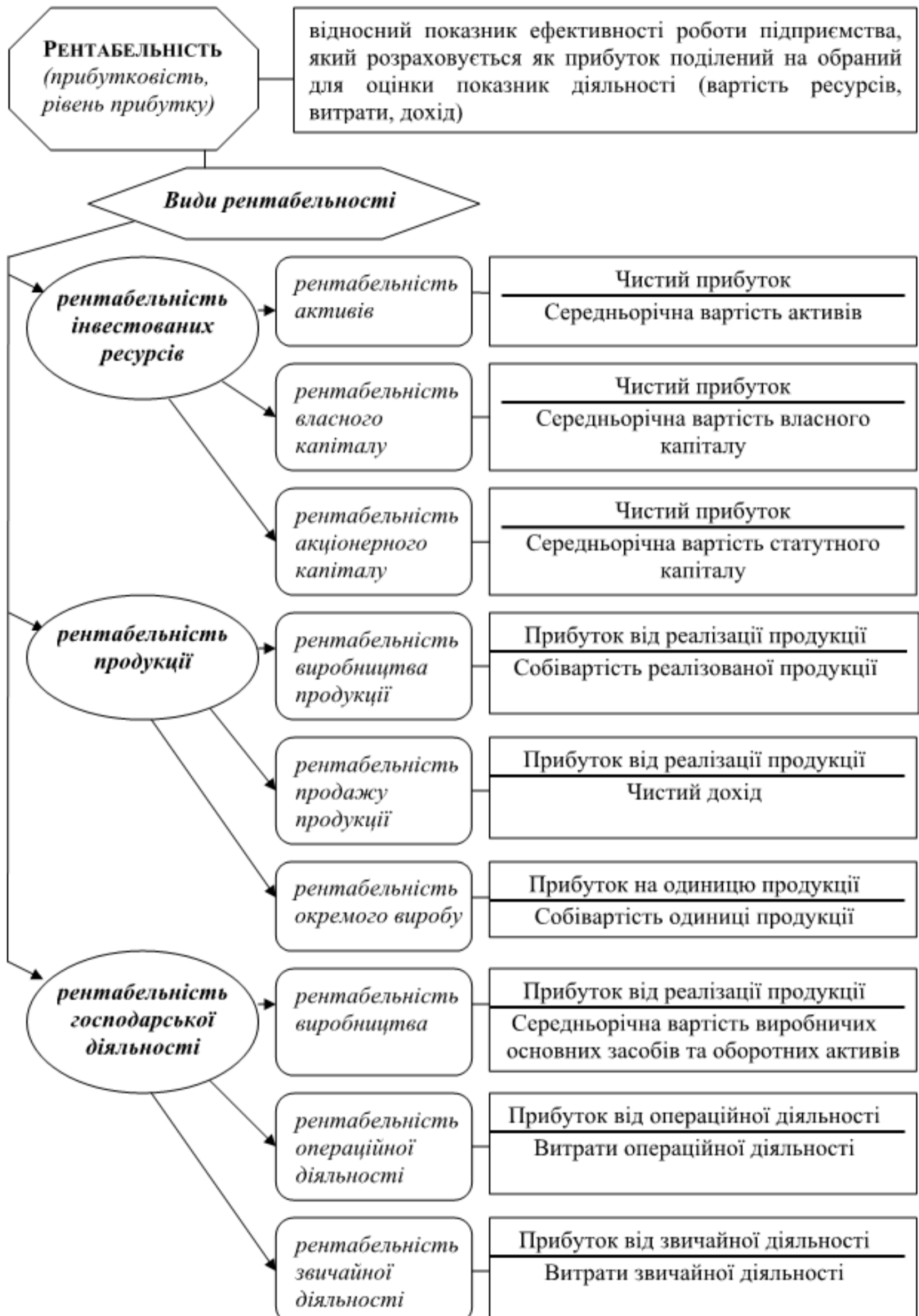

Рис. 13.4.1. Показники рентабельності

13.5. Фінансовий стан підприємства та показники його оцінки

Рис. 13.5.1. Оцінка фінансового стану

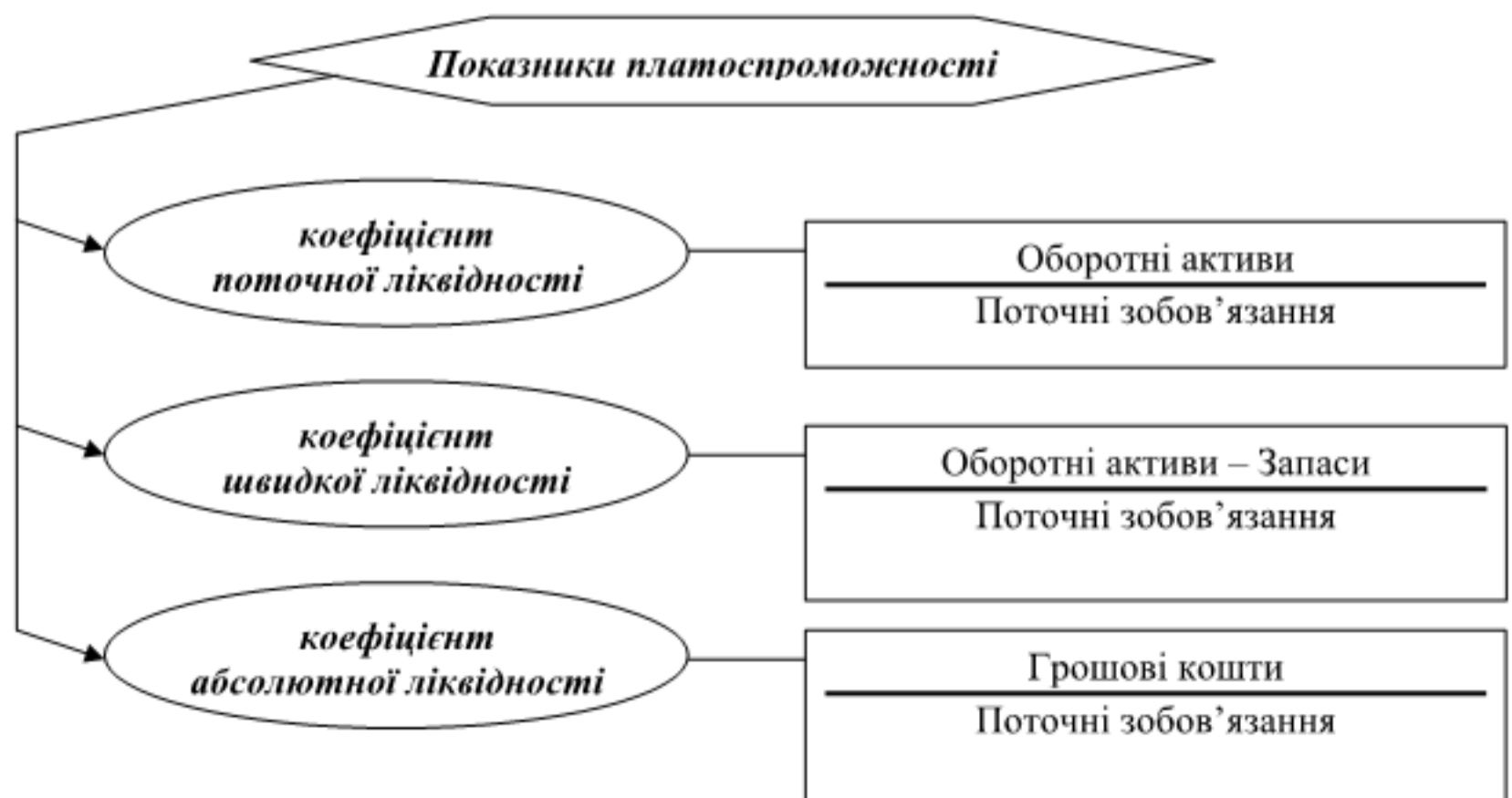

Рис. 13.5.2. Показники платоспроможності

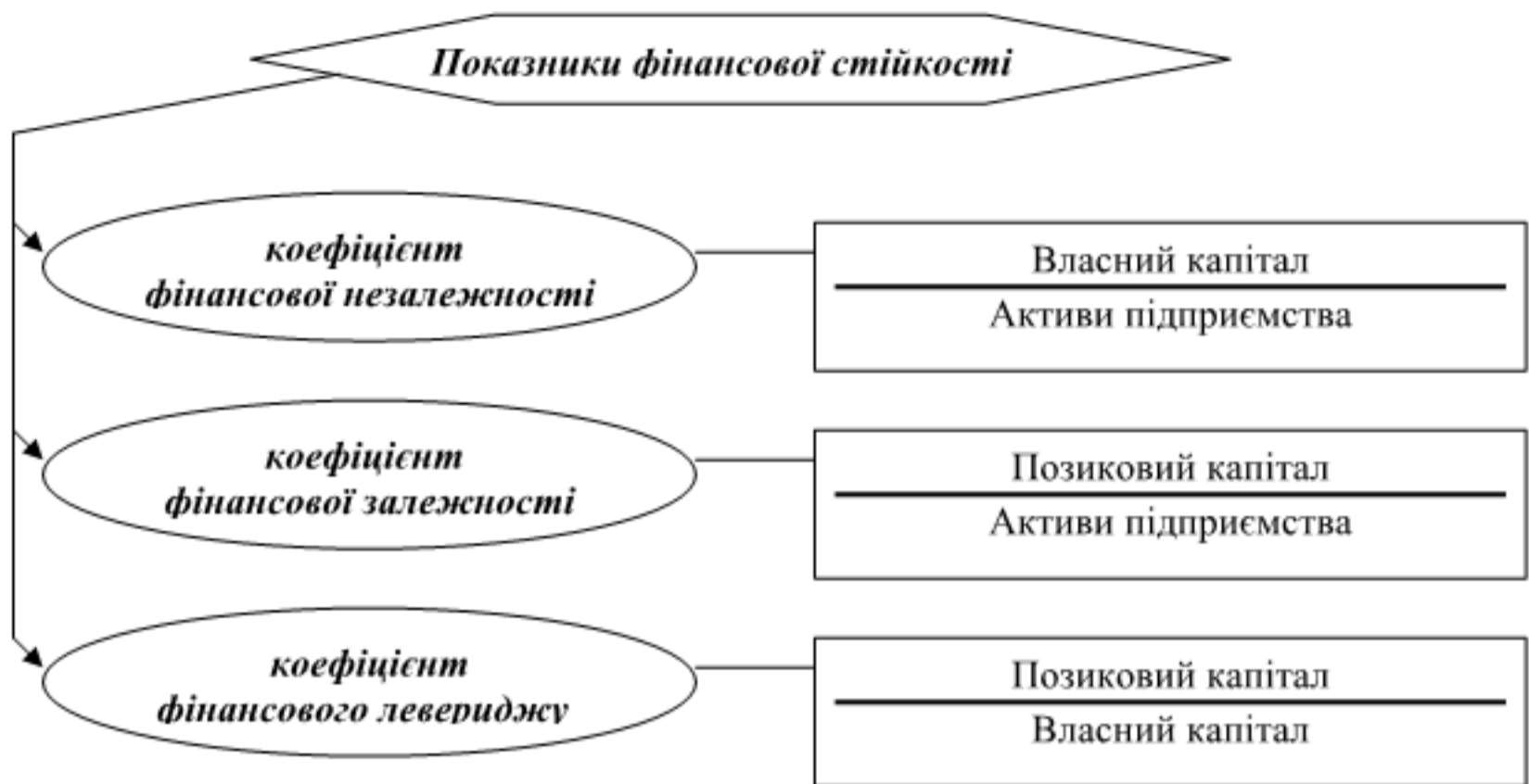

Рис. 13.5.3. Показники фінансової стійкості

Рис. 13.5.4. Показники ділової активності

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.295-303], [3,с.445-473], [4,с.253-264], [5,с.298-305], [67], [71].

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1

Визначити валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток, рентабельність активів.

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Сума, тис. грн.
1. Прямі матеріальні витрати	12400
2. Прямі витрати на оплату праці	2800
3. Відрахування на соціальні заходи	1050
4. Загальновиробничі витрати	1600
5. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	54000
6. Адміністративні витрати	12100
7. Витрати на збут	800
8. Доходи від продажу приміщення офісу (інші доходи)	640
9. Залишкова вартість проданого приміщення офісу (інші витрати)	200
10. Виплата відсотків за банківським кредитом	600
11. Вартість активів підприємства	44100

Податок на додану вартість – 20%, податок на прибуток – 18%.

Розв'язання

Валовий прибуток: різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

$$\text{Чистий дохід від реалізації продукції} = 54000 - \frac{54000 * 20}{120} = 54000 - 9000 = 45000 \text{ тис.грн.}$$

$$\text{Собівартість реалізованої продукції} = 12400 + 2800 + 1050 + 1600 = 17850 \text{ тис.грн.}$$

$$\text{Валовий прибуток} = 45000 - 17850 = 27150 \text{ тис.грн.}$$

Прибуток від операційної діяльності: валовий прибуток + інші операційні доходи - адміністративні витрати - витрати на збут - інші операційні витрати.

$$\text{Прибуток від операційної діяльності} = 27150 + 640 - 12100 - 800 - 200 = 14690 \text{ тис.грн.}$$

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток від операційної діяльності - фінансові витрати.

$$\text{Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування} = 14690 - 600 = 14090 \text{ тис.грн.}$$

Чистий прибуток: прибуток від звичайної діяльності - податок на прибуток.

$$\text{Чистий прибуток} = 14090 - 14090 * 0,18 = 14090 - 2536,2 = 11553,8 \text{ тис.грн.}$$

Рентабельність активів: розраховується діленням чистого прибутку підприємства на середньорічну вартість активів.

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{11553,8}{44100} \times 100 = 26,20\%$$

Відповідь: валовий прибуток склав 27150 тис. грн., прибуток від операційної діяльності – 14690 тис.грн. прибуток від звичайної діяльності підприємства – 14090 тис.грн. чистий прибуток – 11553,8 тис.грн, рентабельність активів становить 26,20%.

Завдання 2

Визначити фактичну рентабельність продукції та її зміну в порівнянні з плановою по кожному виду виробів та в цілому по продукції.

Планові показники	Виріб А	Виріб Б
Обсяг випуску та реалізації, штук	600	930
Ціна одного виробу, грн.	125	65
Собівартість виробу, грн.	108	49

Протягом року підприємство досягло зниження собівартості продукції по виробу А на 5%, по виробу Б на 3%. Ціна по кожному виду виробів зросла на 4%. Фактичний обсяг випуску та реалізації склав по виробу А – 650 штук, по виробу Б – 900 штук.

Розв'язання

$$P = \frac{Ц - C}{C} \times 100, \quad \Delta P = P_{\phi} - P_{пл}$$

де P - рентабельність окремих виробів, % (за планом ($P_{пл}$) і фактично (P_{ϕ}));

$Ц$ - ціна виробу, грн.;

C - собівартість виробу, грн.;

ΔP - зміна рентабельності виробу.

$$P_{пр} = \frac{\Pi}{C_{пр}} \times 100 = \frac{\sum Ц \times B - \sum C \times B}{\sum C \times B} \times 100, \quad \Delta P_{пр} = P_{пр(\phi)} - P_{пр(пл)}$$

де $P_{пр}$ - рентабельність продукції, % (за планом ($P_{пр(пл)}$) та фактично ($P_{пр(\phi)}$));

Π - прибуток від реалізації продукції, тис. грн.;

$C_{пр}$ - собівартість продукції, тис. грн.;

B - обсяг випуску та реалізації, тис. штук;

$\Delta P_{пр}$ - зміна рентабельності продукції.

$$P_{плА} = \frac{125 - 108}{108} \times 100 = 15,74\%, \quad P_{плБ} = \frac{65 - 49}{49} \times 100 = 32,65\%,$$

$$P_{\phi А} = \frac{125 \times 1,04 - 108 \times 0,95}{108 \times 0,95} \times 100 = \frac{130 - 102,6}{102,6} \times 100 = 26,71\%,$$

$$P_{\phi Б} = \frac{65 \times 1,04 - 49 \times 0,97}{49 \times 0,97} \times 100 = \frac{67,6 - 47,53}{47,53} \times 100 = 42,23\%,$$

$$\Delta P_A = 26,71 - 15,74 = 10,97\%,$$

$$\Delta P_B = 42,23 - 32,65 = 9,58\%,$$

$$\begin{aligned} P_{пр(пл)} &= \frac{125 \times 600 + 65 \times 930 - (108 \times 600 + 49 \times 930)}{108 \times 600 + 49 \times 930} \times 100 = \\ &= \frac{75000 + 60450 - (64800 + 45570)}{64800 + 45570} \times 100 = \\ &= \frac{135450 - 110370}{110370} \times 100 = \frac{25080}{110370} \times 100 = 22,72\%, \end{aligned}$$

$$P_{np(\phi)} = \frac{130 \times 650 + 67,6 \times 900 - (102,6 \times 650 + 47,53 \times 900)}{102,6 \times 650 + 47,53 \times 900} \times 100 =$$

$$= \frac{84500 + 60840 - (66690 + 42777)}{66690 + 42777} \times 100 = \frac{145340 - 109467}{109467} \times 100 = \frac{35873}{109467} \times 100 = 32,77\%$$

$$\Delta P_{np} = 32,77 - 22,72 = 10,05\%$$

Відповідь: фактична рентабельність виробу А – 26,71%, зростання склало на 10,97%, виробу Б фактична рентабельність склала 42,23%, що на 9,58% більше в порівнянні з плановою рентабельністю продукції. Загалом фактична рентабельність продукції склала 32,77%, що на 10,05% більше ніж планова рентабельність.

Завдання 3

Розрахувати показники рентабельності пекарні за наявності наступної інформації. Середньорічна вартість виробничих основних засобів – 105 тис. грн. і оборотних активів – 21,2 тис. грн.

Вихідна інформація за асортиментом

Асортимент	Річний обсяг реалізації, т	Повна собівартість виробу, грн.	Відпускна ціна виробу, грн.	Вага виробу, кг
Виріб 1	50	3,63	4,75	0,9
Виріб 2	52	3,49	4,55	1,0
Виріб 3	38	2,53	3,50	0,5
Виріб 4	12	1,83	2,30	0,2

Розв'язання

Для обчислення рентабельності виробництва продукції пекарні слід розрахувати виручку від реалізації продукції (V_p) і собівартість реалізованої продукції (C_p):

$$V_p = 4,75 \times 50000 \times 0,9 + 4,55 \times 52000 \times 1 + 3,50 \times 38000 \times 0,5 + 2,30 \times 12000 \times 0,2$$

$$= 213750 + 236600 + 66500 + 5520 = 522370 \text{ грн.}$$

$$C_p = 3,63 \times 50000 \times 0,9 + 3,49 \times 52000 \times 1 + 2,53 \times 38000 \times 0,5 + 1,63 \times 12000 \times 0,2$$

$$= 163350 + 181480 + 48070 + 3912 = 396812 \text{ грн.}$$

Прибуток від реалізації продукції:

$$Pr = V_p - C_p = 522370 - 396812 = 125558 \text{ грн.}$$

Рентабельність виробництва продукції:

$$P_{np} = \frac{Pr}{C_p} \times 100 = \frac{125558}{396812} \times 100 = 31,64\%$$

Рентабельність виробництва:

$$P_{\text{вир}} = \frac{П}{ОФ + ОК} \times 100 = \frac{125558}{195 + 210,2} \times 100 = 30,99\%$$

де *ОЗ*, *ОК* – вартість основних виробничих засобів і оборотних активів підприємства за рік, грн..

Відповідь: рентабельність продукції на підприємстві становить 31,64%, а рентабельність виробництва склала 30,99%.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Завдання 1

За даними Звіту про фінансові результати визначити прибуток підприємства від звичайної діяльності до оподаткування за звітний рік.

Дані та форма для розрахунку:

1. Дохід (виручка) від реалізації продукції – 8594,6 тис. грн.
2. Податок на додану вартість – 601,4 тис. грн.
3. Чистий дохід
4. Собівартість реалізованої продукції – 5320,7 тис. грн.
5. Валовий прибуток
6. Інші операційні доходи – 5930,8 тис. грн.
7. Адміністративні витрати - 857,3 тис. грн.
8. Витрати на збут – 54,2 тис. грн.
9. Інші операційні витрати – 6496,9 тис. грн.
10. Прибуток від операційної діяльності
11. Дохід від участі в капіталі – 47,1 тис. грн.
12. Фінансові витрати – 62 тис. грн.
13. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування

Завдання 2

Визначити фактичну рентабельність продукції та її зміну в порівнянні з плановою по кожному виду виробів та в цілому по продукції.

Планові показники	Виріб А	Виріб Б
Обсяг випуску та реалізації, штук	600	930
Ціна одного виробу, грн.	125	65
Собівартість виробу, грн.	120	58

Протягом року підприємство досягло зниження собівартості продукції по виробу А на 3%. Ціна по кожному виду виробів зросла на 4%. Фактичний обсяг випуску та реалізації склав по виробу А – 580 штук, по виробу Б – 910 штук.

Завдання 3

Обсяг реалізованої продукції – 350 тонн, ціна реалізації 1 тони – 1900 грн., рентабельність виробництва продукції – 25%, Рентабельність основного засобів – 30%. Рентабельність оборотних активів – 15%. Визначити рентабельність виробництва, рентабельність виробництва продукції, рентабельність основних засобів, рентабельність оборотних активів за умови, що обсяг реалізованої продукції зросте на 12%, розмір основних засобів зросте на 5%, собівартість продукції знизиться на 10%, розмір оборотних активів знизиться на 15%.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ПОКАЗНИК, ЯКИЙ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК різниця між доходами від реалізації продукції і обов'язковими платежами, що входять в ціну товару, називається
 - A. Необхідний дохід
 - B. Чистий прибуток
 - C. Чистий дохід
 - D. Валовий прибуток
2. ДОХОДИ, ДО ЯКИХ ВІДНОСИТЬСЯ ВИРУЧКА ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ, НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Надзвичайні
 - B. Інші доходи фінансової діяльності
 - C. Від фінансових операцій
 - D. Операційні
3. ПРИБУТОК — ЦЕ
 - A. Частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність
 - B. Виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних витрат
 - C. Виручка від підприємницької діяльності
 - D. Дохід підприємства
4. ВИД ПРИБУТКУ, ЯКИЙ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК РІЗНИЦЯ МІЖ ДОХОДОМ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОДАТКОВИМИ ПЛАТЕЖАМИ І СОБІВАРТІСТЮ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ — ЦЕ
 - A. Валовий прибуток
 - B. Чистий прибуток
 - C. Прибуток від операційної діяльності
 - D. Прибуток від звичайної діяльності
5. ПРИБУТОК, ЩО НАДХОДИТЬ В РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА ПІСЛЯ СПЛАТИ УСІХ ПОДАТКІВ, НАЗИВАЮТЬ
 - A. Операційним
 - B. Валовим
 - C. Балансовим
 - D. Чистим
6. РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ - ЦЕ
 - A. Відносний показник ефективності
 - B. Абсолютний показник ефективності
 - C. Показник платоспроможності
 - D. Показник фінансової стабільності
7. РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОЗРАХОВУЄТЬСЯ ЯК ВІДНОШЕННЯ ПРИБУТКУ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО
 - A. Собівартості реалізованої продукції
 - B. Обсягу реалізованої продукції
 - C. Повної собівартості продукції
 - D. Операційних витрат
8. РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК ВІДНОШЕННЯ
 - A. Прибутку від реалізації продукції до собівартості реалізованої продукції
 - B. Валового прибутку до обсягу реалізованої продукції
 - C. Валового прибутку до суми середньорічної вартості основних засобів і оборотних активів

- D. Валового прибутку та витрат операційної діяльності
9. РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК ВІДНОШЕННЯ
- A. Чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу
 - B. Прибутку на одиницю продукції до власного капіталу
 - C. Валового прибутку до середньорічної вартості активів
 - D. Прибутку від операційної діяльності до власного капіталу
10. ДО ПОКАЗНИКІВ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ВІДНОСЯТЬ
- A. Рентабельність активів, продаж, продукції
 - B. Оборотність оборотних активів
 - C. Коефіцієнти фінансової залежності, фінансової незалежності, левериджу
 - D. Коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності

ТЕМА 14. ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

- 14.1. Сутність і класифікація інвестицій.
- 14.2. Визначення необхідного обсягу та джерел формування реальних інвестицій.
- 14.3. Характеристика і типи інновацій.
- 14.4. Зміст інноваційної діяльності, форми її інвестування.
- 14.5. Поняття інвестиційного та інноваційного проєктів.
- 14.6. Методи і способи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів.

14.1. Суть і класифікація інвестицій

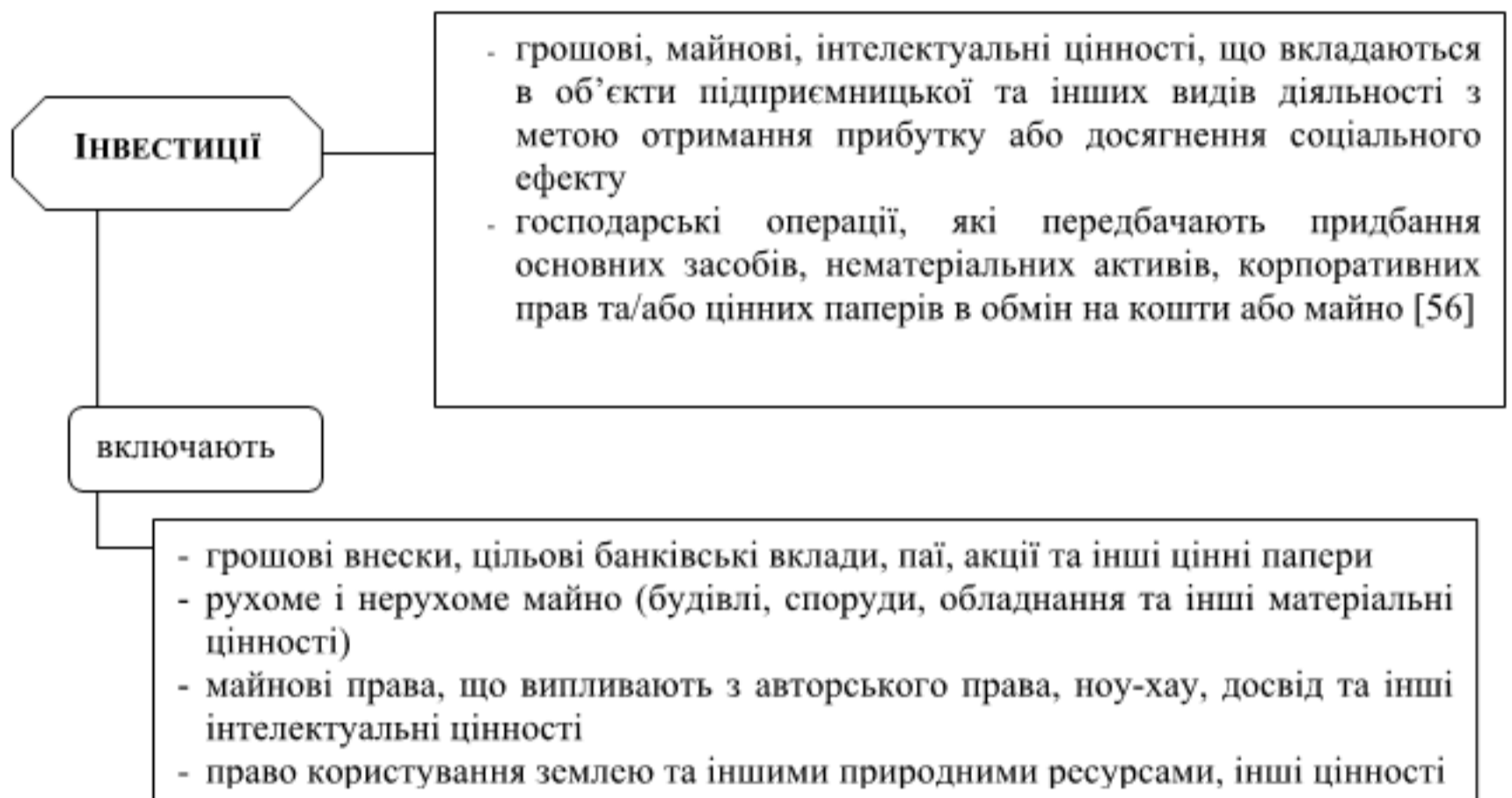

Рис. 14.1.1. Сутність інвестицій

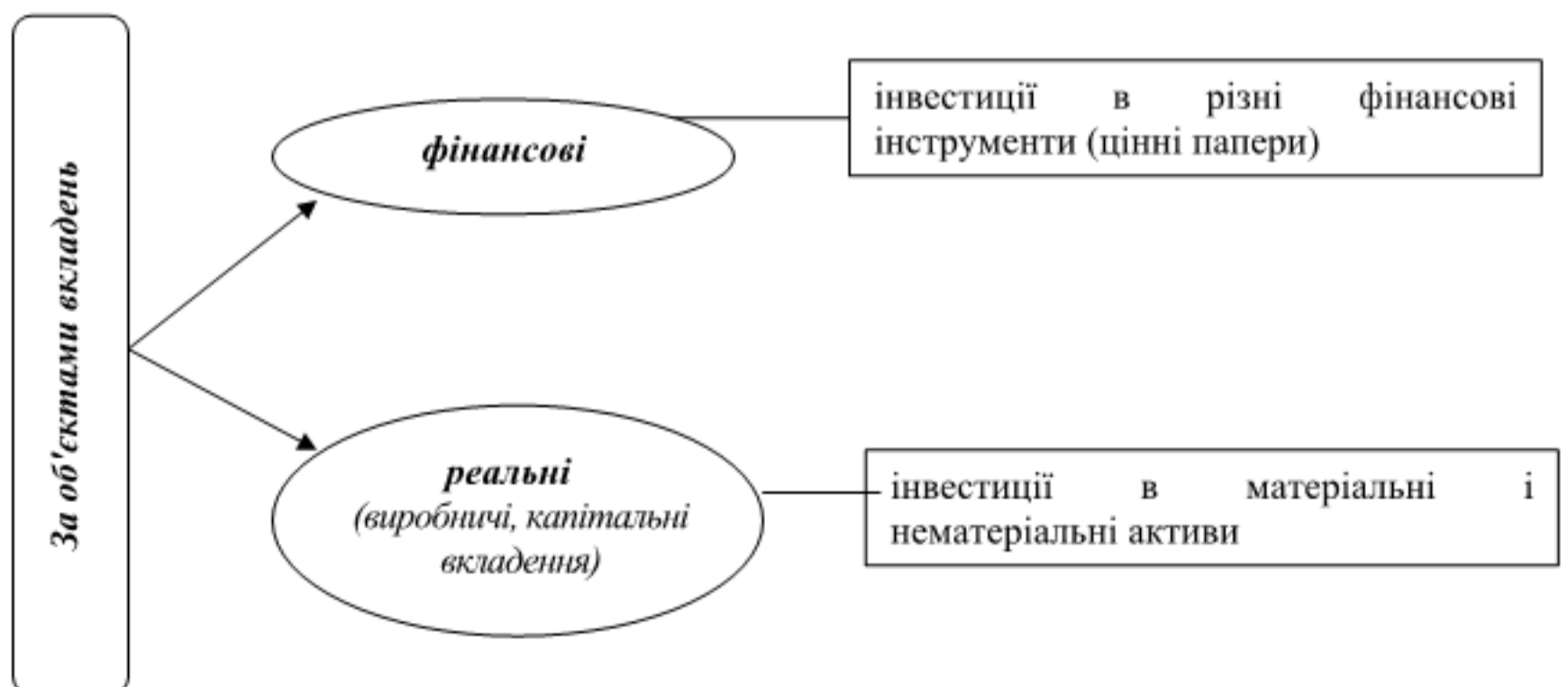

Рис. 14.1.2. Класифікація інвестицій

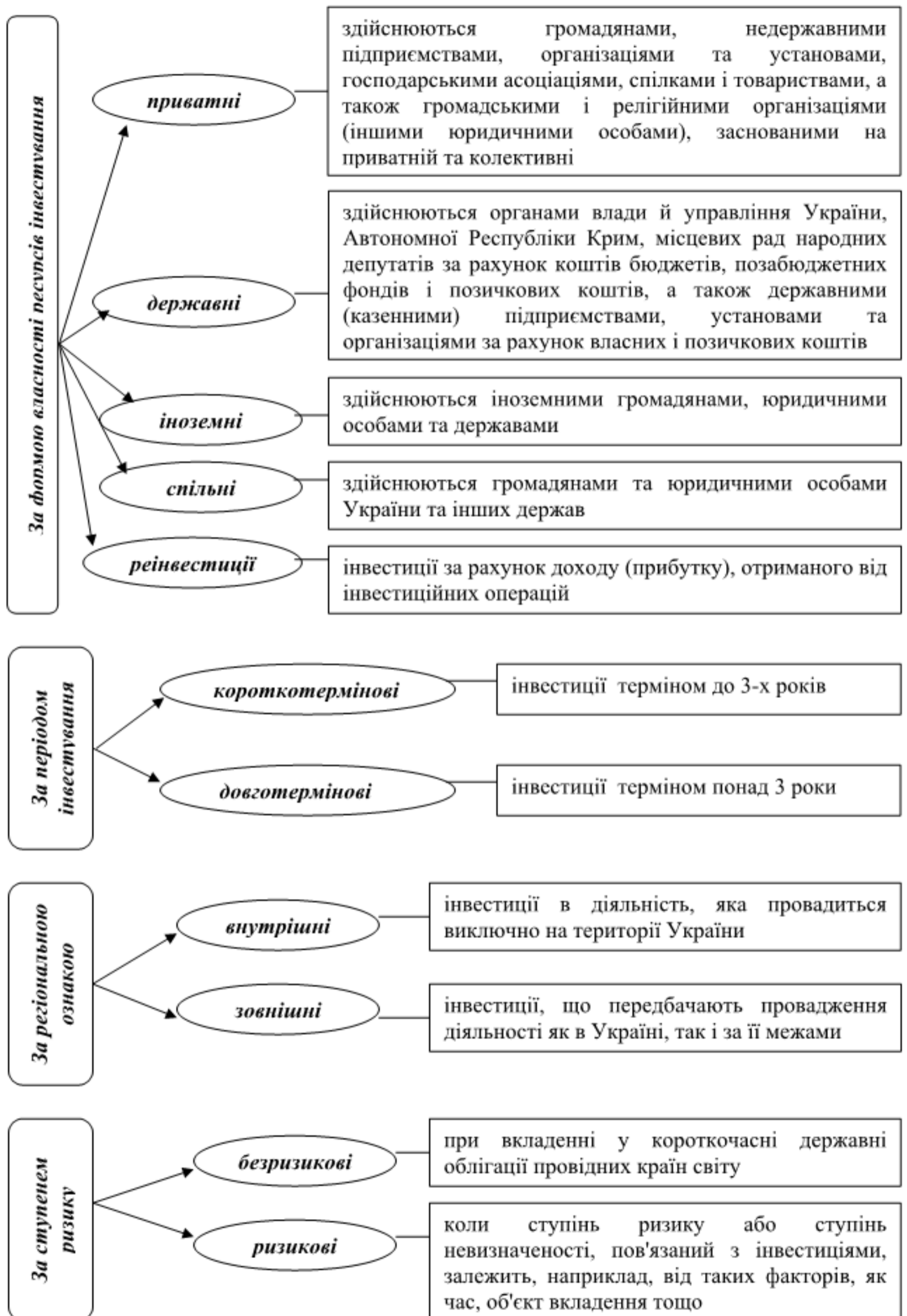

Рис. 14.1.3. Класифікація інвестицій (продовження)

Рис. 14.1.4. Класифікація реальних інвестицій

Рис. 14.1.5. Структура реальних інвестицій

14.2. Визначення необхідного обсягу та джерел формування реальних інвестицій

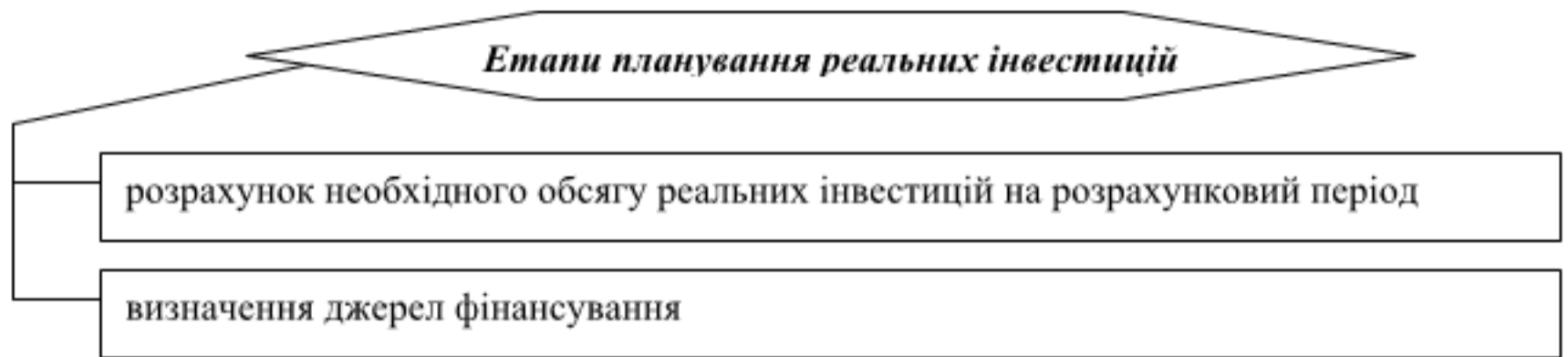

Рис. 14.2.1. Планування реальних інвестицій на підприємстві

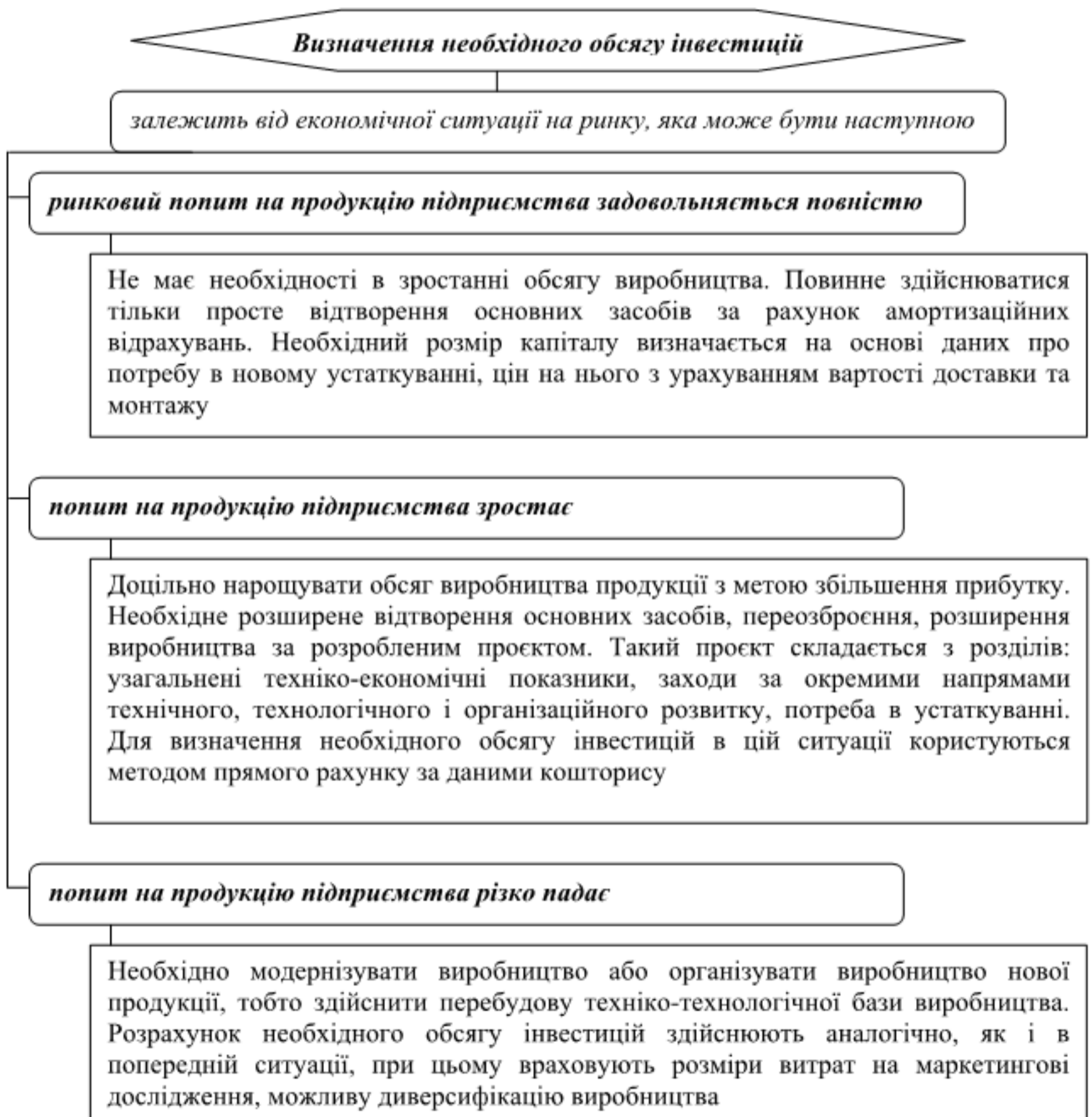

Рис. 14.2.2. Визначення необхідного обсягу реальних інвестицій

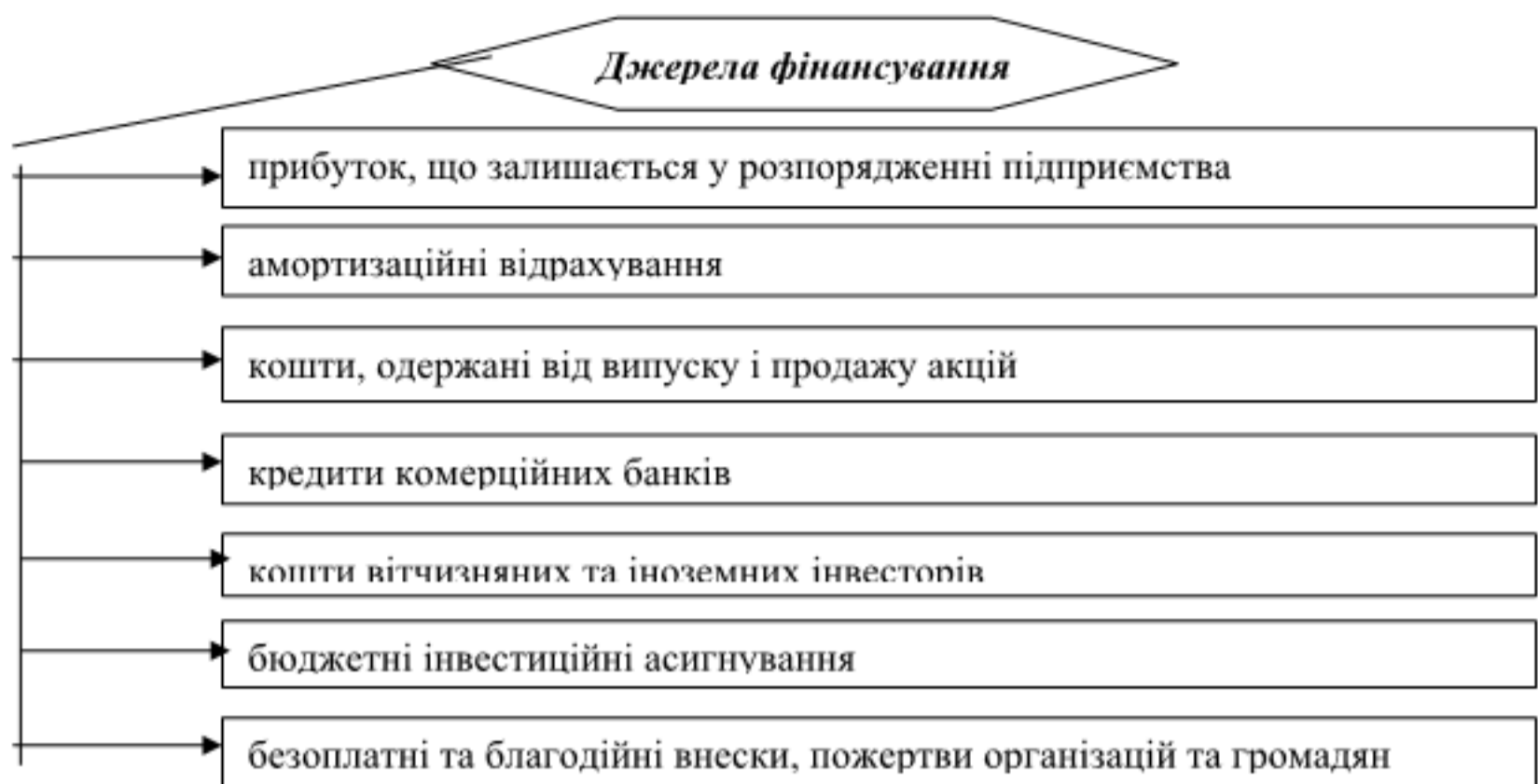

Рис. 14.2.3. Джерела фінансування реальних інвестицій

14.3. Характеристика і типи інновацій

Рис. 14.3.1. Сутність та типи інновацій

14.4. Зміст інноваційної діяльності, форми її інвестування

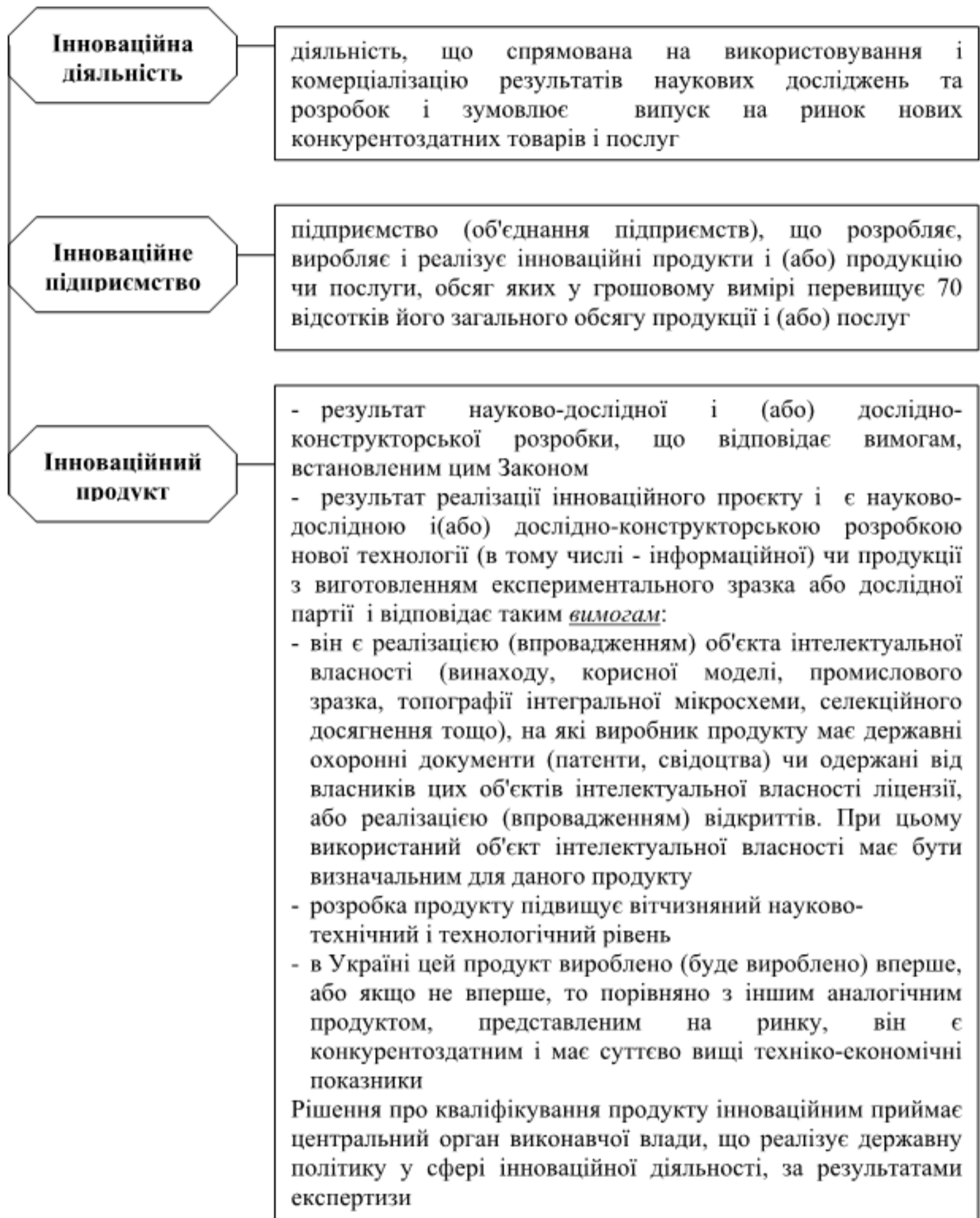

Рис. 14.4.1. Основні категорії інноваційної діяльності [61]

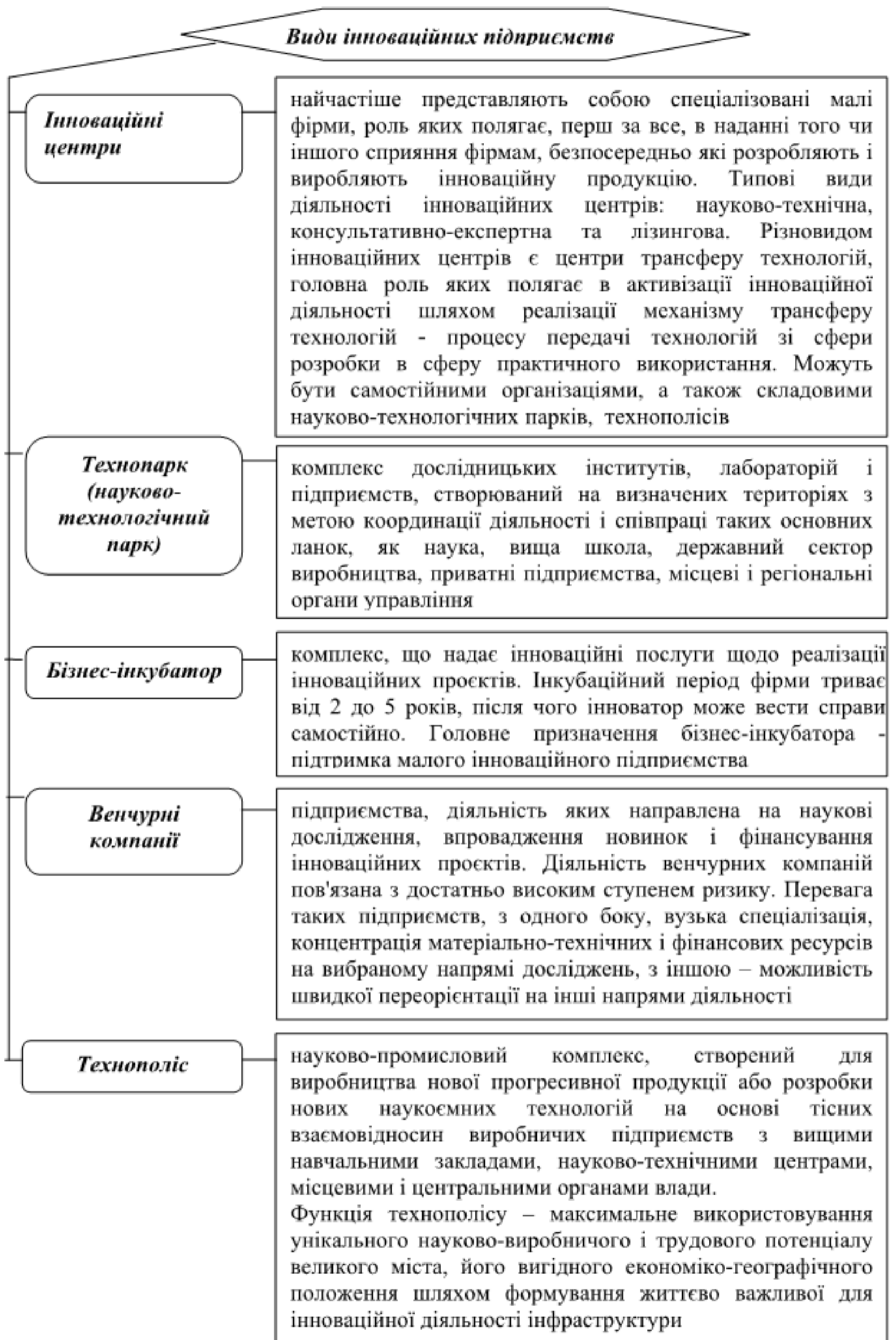

Рис. 14.4.2. Види інноваційних підприємств

14.5. Поняття інвестиційного та інноваційного проєктів

Рис. 14.5.1. Поняття та види інвестиційних проєктів

Рис. 14.5.2. Складові інвестиційного проєкту [61]

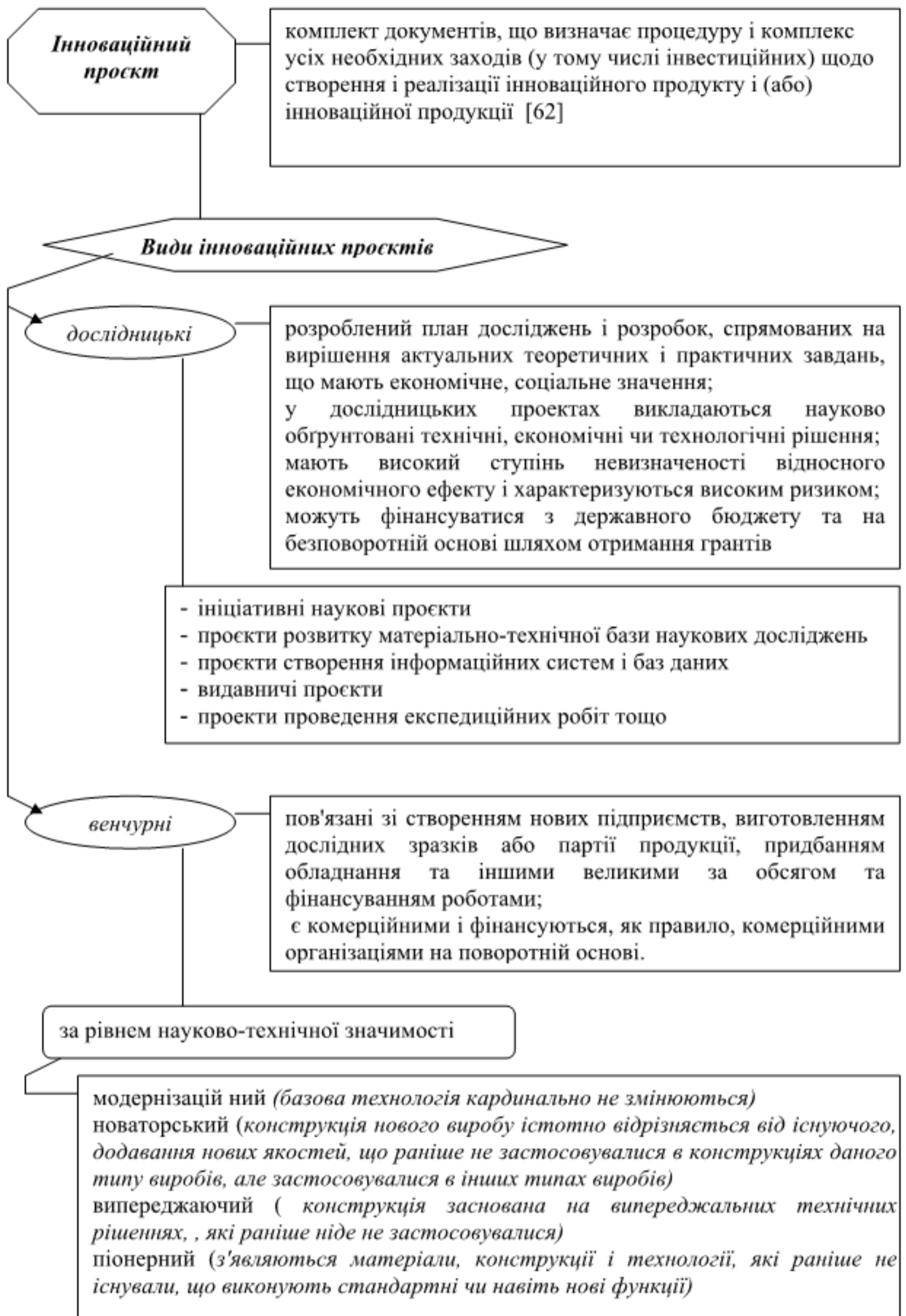

Рис. 14.5.3. Поняття та види інноваційних проєктів

14.6. Методи і способи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів

Рис. 14.6.1. Методи оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів

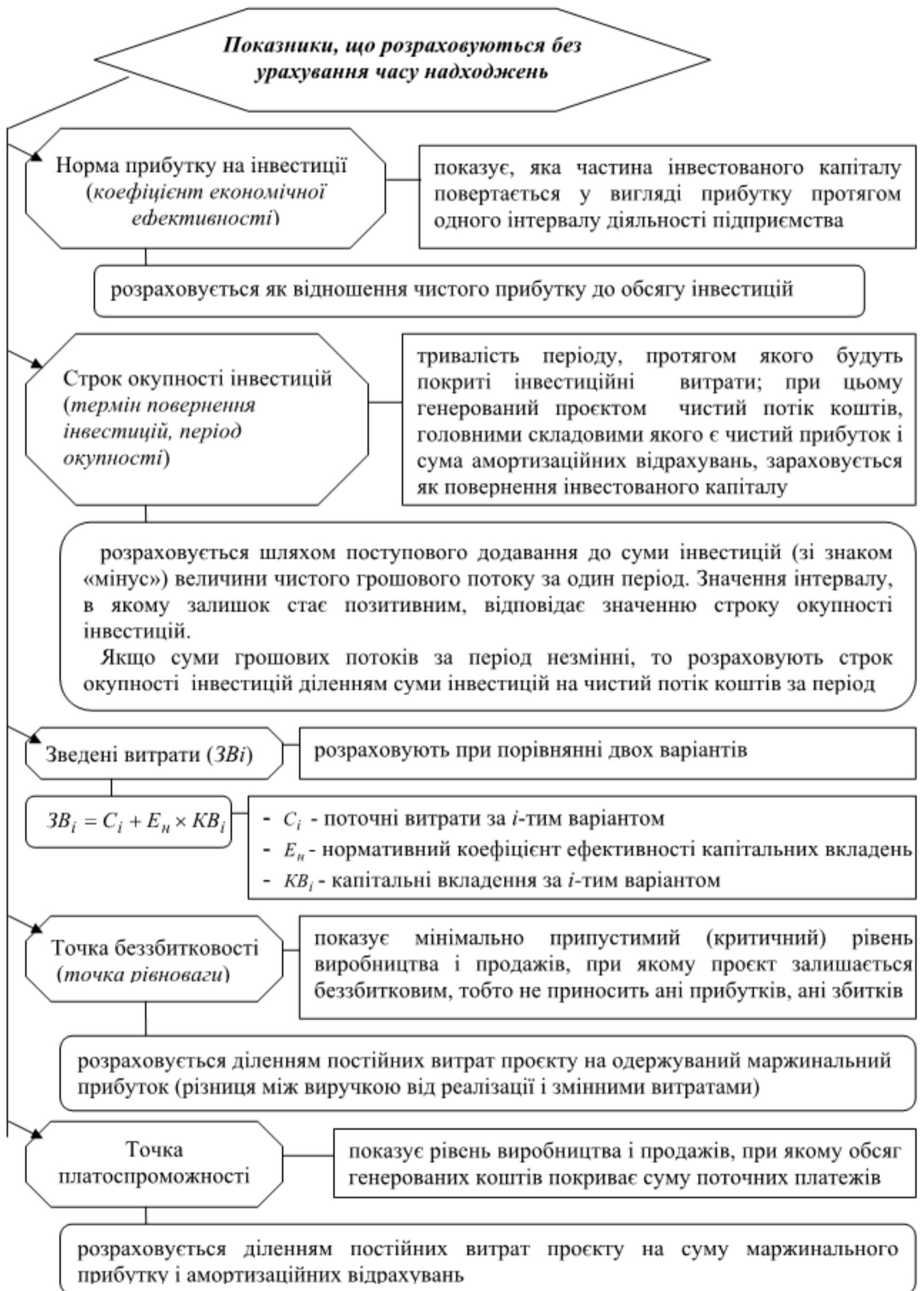

Рис. 14.6.2. Показники оцінки ефективності інвестиційних проектів, що розраховуються без урахування часу надходжень

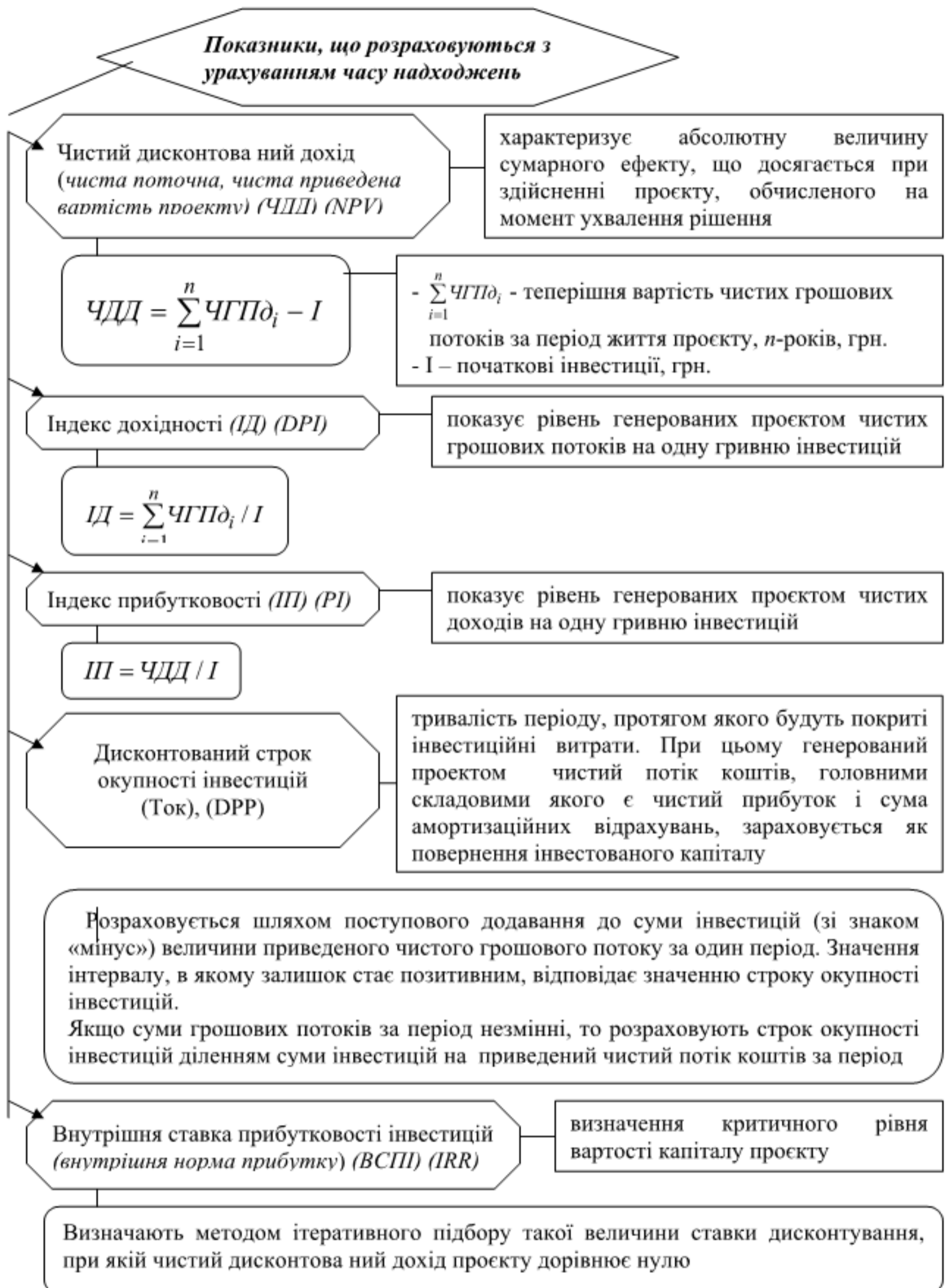

Рис. 14.6.3. Показники оцінки ефективності інвестиційних проєктів, що розраховуються з урахуванням часу надходжень

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.217-235, 304-312], [3,с.289-336], [4,с. 177-207], [5,с.207- 236], [61], [62].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ЗА ОБ'ЄКТОМ ВКЛАДЕННЯ КОШТІВ ВИДІЛЯЮТЬ НАСТУПНІ ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙ
 - A. Реальні та нереальні
 - B. Обмежені та фінансові
 - C. Реальні та фінансові
 - D. Фінансові та матеріальні
2. ФІНАНСОВИМИ НАЗИВАЮТЬ ІНВЕСТИЦІЇ
 - A. Які використовуються для придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів
 - B. Які фінансуються за рахунок фінансових коштів підприємства
 - C. Направлені на вдосконалення активної частини основних засобів
 - D. Вкладені у нематеріальні активи підприємства
3. ІННОВАЦІЯ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО МЕТОДУ ВИРОБНИЦТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Товарна
 - B. Технологічна
 - C. Ринкова
 - D. Соціальна
4. ПЕРШОЧЕРГОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА – ГОЛОВНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ
 - A. Технопарку
 - B. Технополісу
 - C. Бізнес-інкубатора
 - D. Венчурної компанії
5. ДО ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЄКТУ, ЯКІ РОЗРАХОВУЮТЬСЯ З УРАХУВАННЯМ ЗМІНИ ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ З ЧАСОМ НЕ ВІДНОСЯТЬ НАСТУПНИЙ
 - A. Чистий дисконтований дохід
 - B. Індекс дохідності
 - C. Точка беззбитковості
 - D. Дисконтова ний строк окупності інвестицій
6. ПЕРІОД ОКУПНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ ХАРАКТЕРИЗУЄ
 - A. Термін, за який інвестиції повністю окупаються
 - B. Ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок поточних активів
 - C. Рівень дохідності інвестицій
 - D. Правильної відповіді немає
7. ЧИСТИЙ ДИСКОНТОВАНИЙ ДОХІД ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК
 - A. Різниця між приведеним до теперішньої вартості грошовим потоком за період життя проекту і початковими інвестиціями
 - B. Сума інвестованих коштів і приведенного до майбутньої вартості грошового потоку
 - C. Різниця між сумою інвестованих коштів та приведеним до теперішньої вартості грошовим потоком
 - D. Різниця між отриманим доходом і сумою інвестованих коштів
8. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЄКТ Є ЕКОНОМІЧНО ЕФЕКТИВНИМ, ЯКЩО ІНДЕКС ДОХІДНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ
 - A. Більше одиниці

- B. Дорівнює нулю
 - C. Більше нуля, але менше одиниці
 - D. Дорівнює одиниці
9. СТАВКА, ЗА ЯКОЮ МАЙБУТНЯ ВАРТІСТЬ ГРОШОВОГО ПОТОКУ МАЄ БУТИ ПРИВЕДЕНА ДО ТЕПЕРІШНЬОЇ ВАРТОСТІ ІНВЕСТИОВАНИХ КОШТІВ, НАЗИВАЄТЬСЯ
- A. Ставка дисконту
 - B. Внутрішньою нормою дохідності
 - C. Депозитною ставкою
 - D. Ставкою капіталу
10. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЄКТ ВИЗНАЄТЬСЯ ПРИВАБЛИВИМ, ЯКЩО ЧИСТИЙ ДИСКОНТОВАНИЙ ДОХІД ЙОГО МАЄ
- A. Негативне значення
 - B. Позитивне значення
 - C. Нульове значення
 - D. Правильної відповіді немає

ТЕМА 15. ІНТЕГРАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

- 15.1. Сутнісна характеристика і види ефективності діяльності підприємства
- 15.2. Вимірювання ефективності діяльності: критерії і система показників
- 15.3. Поняття та показники конкурентоспроможності підприємства
- 15.4. Оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства
- 15.5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства

15.1. Сутнісна характеристика і види ефективності діяльності підприємства

Рис. 15.1.1. Сутність ефекту та ефективності діяльності підприємства

Рис. 15.1.2. Види ефективності

15.2. Вимірювання ефективності діяльності: критерії і система показників

Рис. 15.2.1. Критерії та показники ефективності діяльності підприємства

15.3. Поняття та показники конкурентоспроможності підприємства

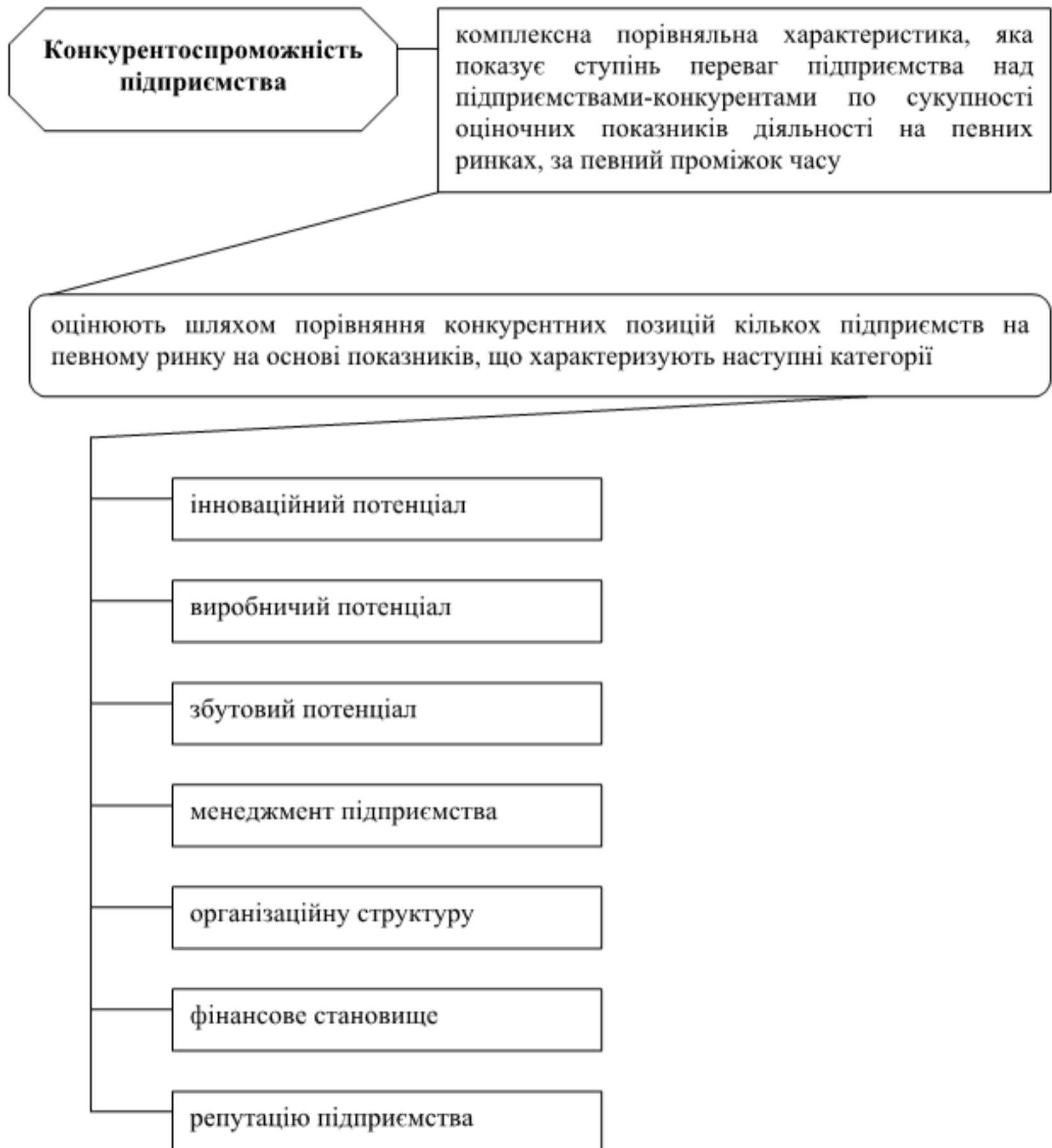

Рис. 15.3.1. Критерії та показники ефективності діяльності підприємства

15.4. Оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства

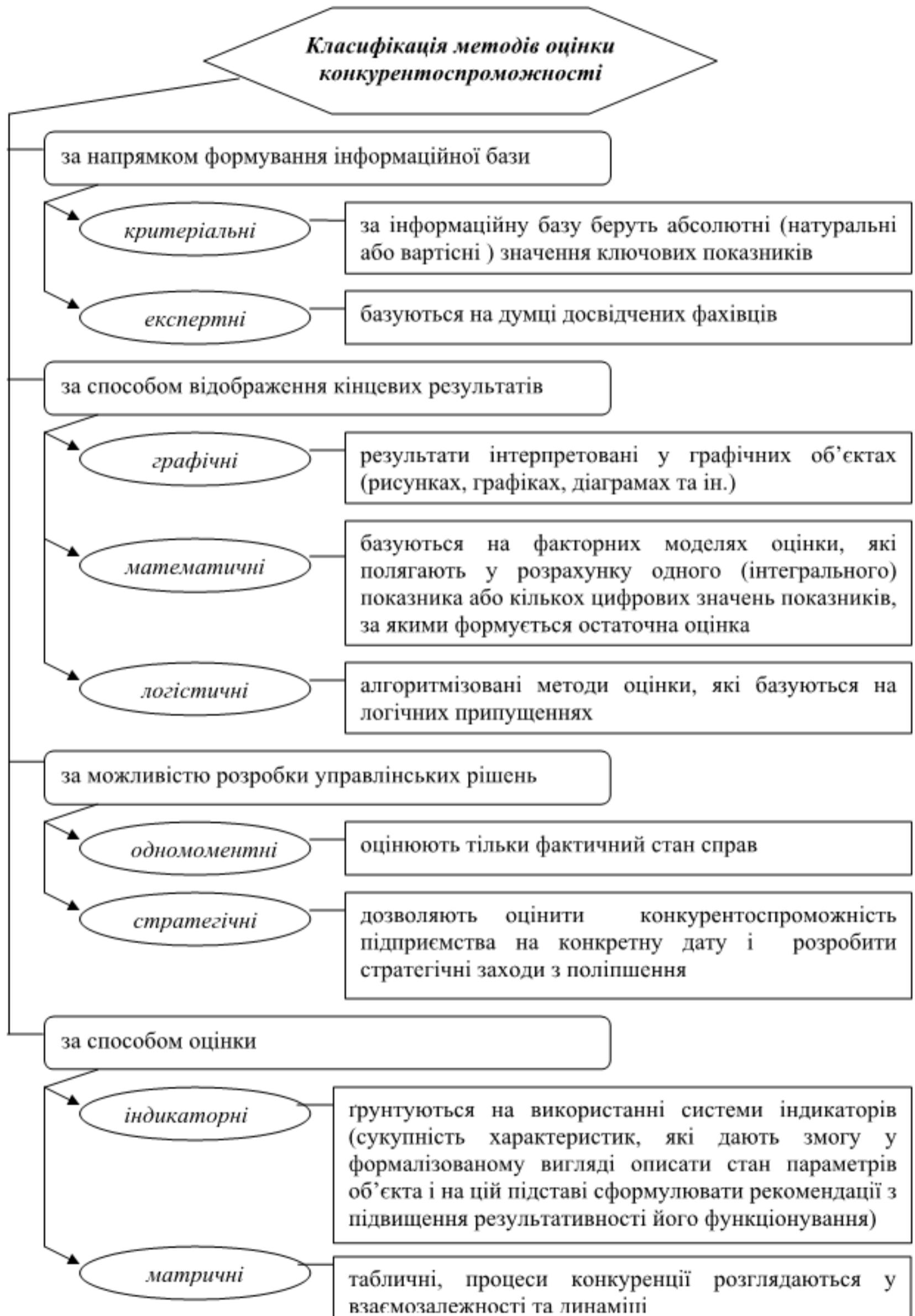

Рис. 15.4.1. Класифікація методів оцінки конкурентоспроможності підприємства

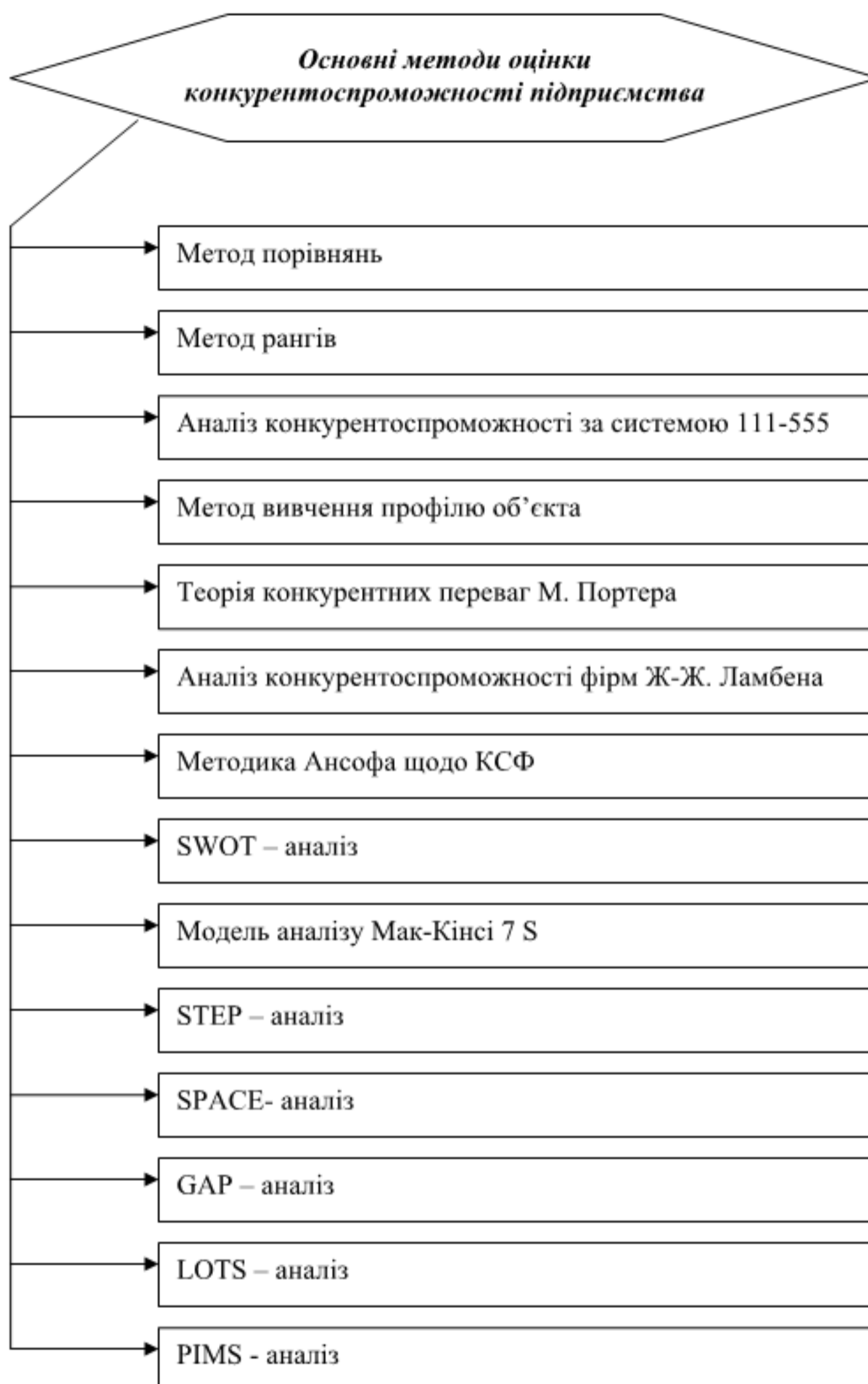

Рис. 15.4.2. Основні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства

15.5. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства

Рис. 15.5.1. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства

ЛІТЕРАТУРА: [1,с.314-320], [5,с.306-312].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ У ЗАГАЛЬНОМУ РОЗУМІННІ ХАРАКТЕРИЗУЄ
 - A. Співвідношення результатів і витрат діяльності
 - B. Співвідношення витрат і результатів діяльності
 - C. Різницю між результатом і витратами діяльності
 - D. Різницю між витратами і результатом діяльності
2. ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ У ЗАГАЛЬНОМУ РОЗУМІННІ ХАРАКТЕРИЗУЄ
 - A. Різницю між результатом і витратами діяльності
 - B. Співвідношення витрат і результатів діяльності
 - C. Співвідношення результатів і витрат діяльності
 - D. Різницю між витратами і результатом діяльності
3. ДО ВИДІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗА МЕТОДОМ РОЗРАХУНКУ НАЛЕЖАТЬ
 - A. Повна і часткова
 - B. Абсолютна і порівняльна
 - C. Статична і динамічна
 - D. Ресурсна і витратна
4. ДО ВИДІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗА БАЗОЮ РОЗРАХУНКУ НАЛЕЖАТЬ
 - A. Абсолютна і порівняльна
 - B. Ресурсна і витратна
 - C. Повна і часткова
 - D. Статична і динамічна
5. ПОКАЗНИКИ, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ УСІХ ВИДІВ РЕСУРСІВ, НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Інтегральні
 - B. Часткові
 - C. Диференційовані
 - D. Реальні
6. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВІДНОСЯТЬ ДО ГРУПИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ, ЯКІ НАЗИВАЮТЬСЯ
 - A. Часткові
 - B. Матеріаломісткі
 - C. Диференційовані
 - D. Узагальнюючі
7. СПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ПЕВНИЙ РІВЕНЬ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА РИНКУ - ЦЕ
 - A. Конкурентоспроможність підприємства
 - B. Конкурентоспроможність продукції
 - C. Конкурентна перевага
 - D. Економічна ефективність підприємства
8. МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА НАПРЯМКОМ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ПОДІЛЯЮТЬ НА
 - A. Одномоментні і стратегічні
 - B. Критеріальні і експертні
 - C. Індикаторні і матричні
 - D. Графічні і математичні
9. МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА СПОСОБОМ ОЦІНКИ ПОДІЛЯЮТЬ НА
 - A. Критеріальні і експертні
 - B. Одномоментні і стратегічні
 - C. Індикаторні і матричні

D. Графічні і математичні

10. ДО ПЕРЕВАГ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, ЯКІ ЗАСНОВАНІ НА ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ ІЗ ЗОВНІШНІМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, НАЛЕЖИТЬ

- A. Підвищення кваліфікації персоналу підприємства
- B. Отримання контролю над каналами збуту
- C. Покращення якості продукції
- D. Забезпечення оптимальної структури персоналу

ТЕМА 16. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

16.1. Сутнісна характеристика та функціональні складові економічної безпеки підприємства.

16.2. Оцінка рівня економічної безпеки та антикризове управління діяльністю підприємства.

16.3. Сутність і тенденції організаційного розвитку підприємств.

16.4. Характеристика окремих організаційних форм підприємств.

16.1. Сутнісна характеристика та функціональні складові економічної безпеки суб'єктів господарювання

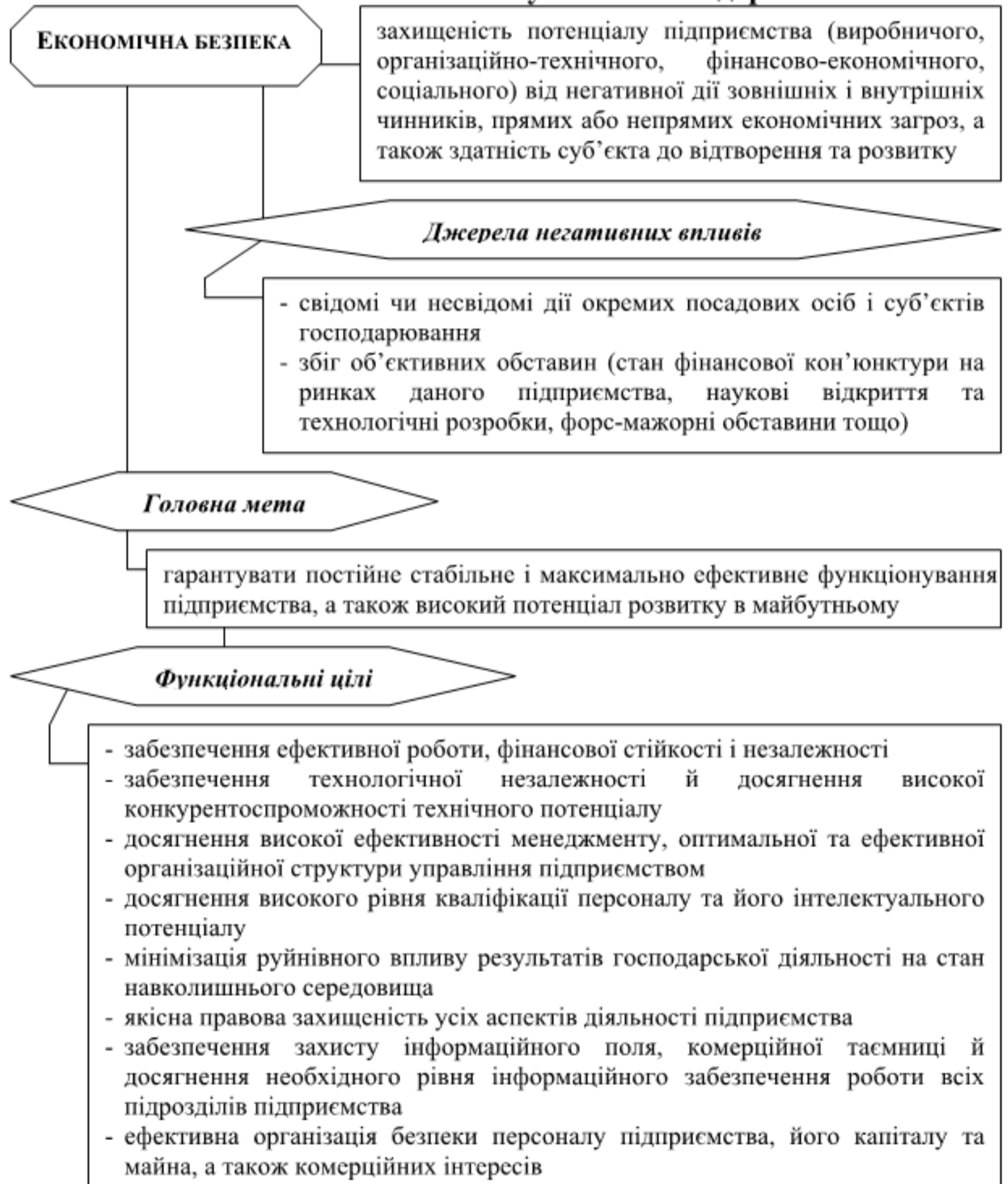

Рис. 16.1.1. Сутність і цілі економічної безпеки підприємства

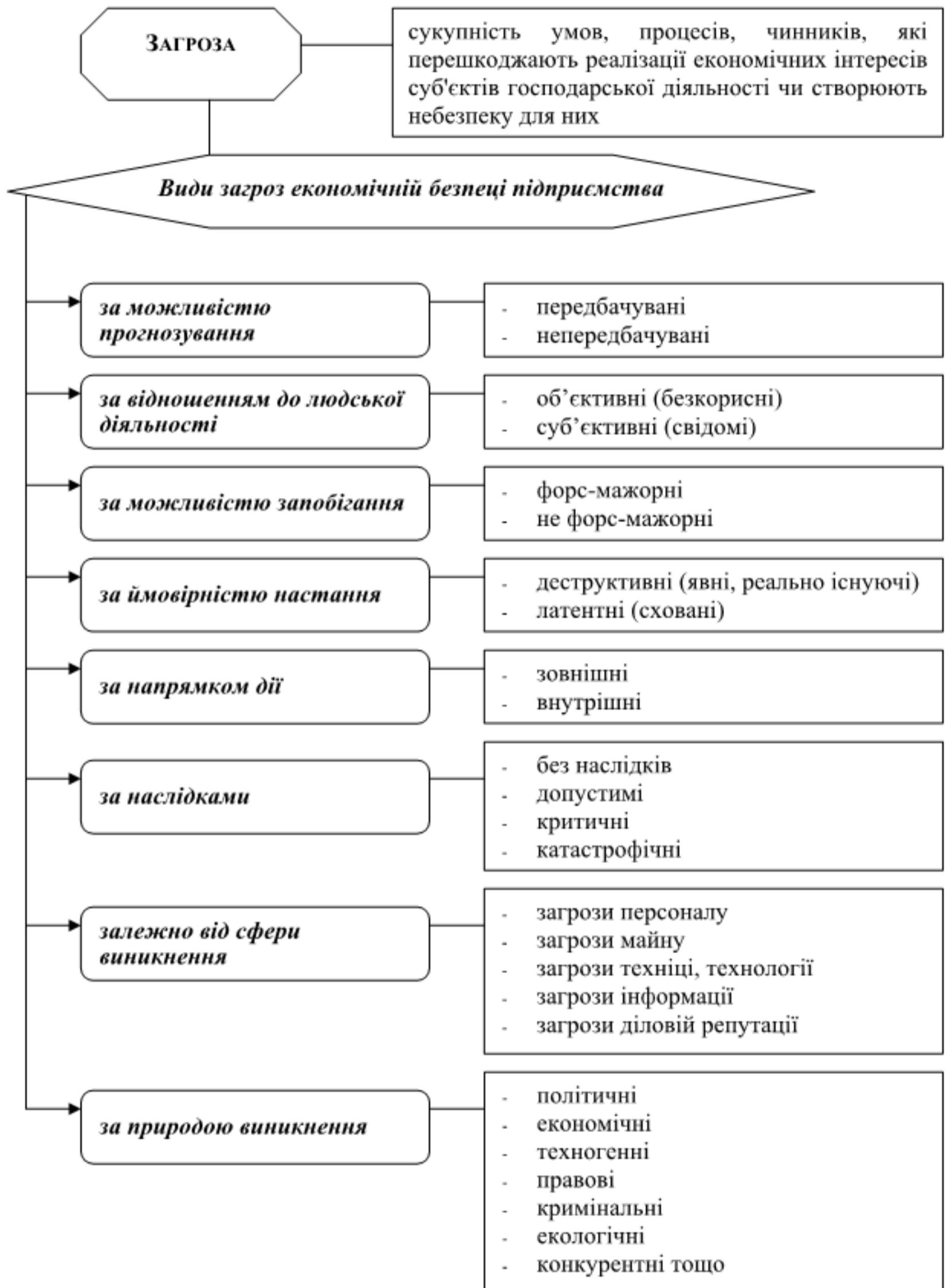

Рис. 16.1.2. Характеристика та види загроз економічній безпеці підприємства

Рис. 16.1.3. Складові економічної безпеки підприємства

16.2. Оцінка рівня економічної безпеки та антикризове управління діяльністю підприємства

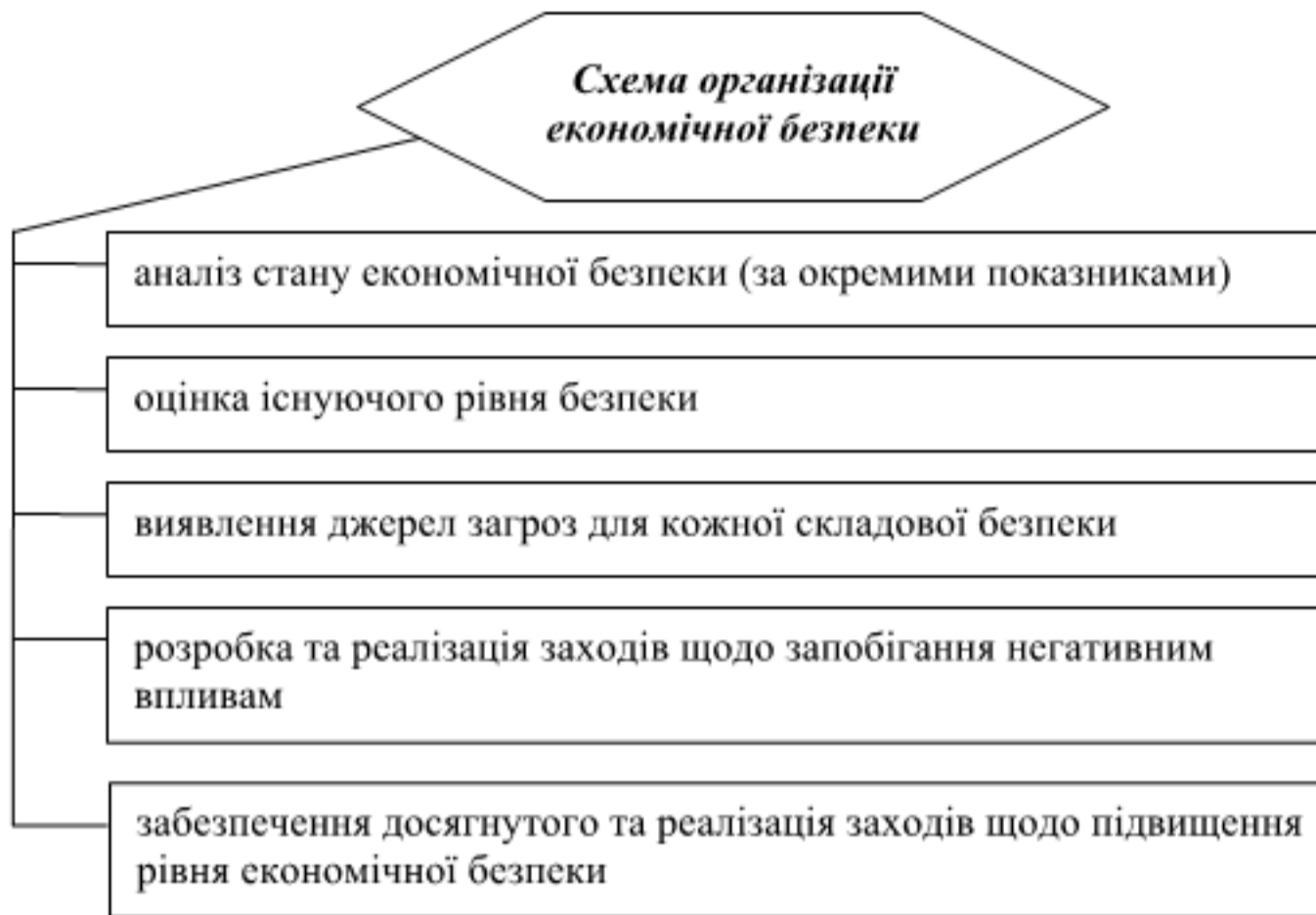

Рис. 16.2.1. Схема організації економічної безпеки підприємства

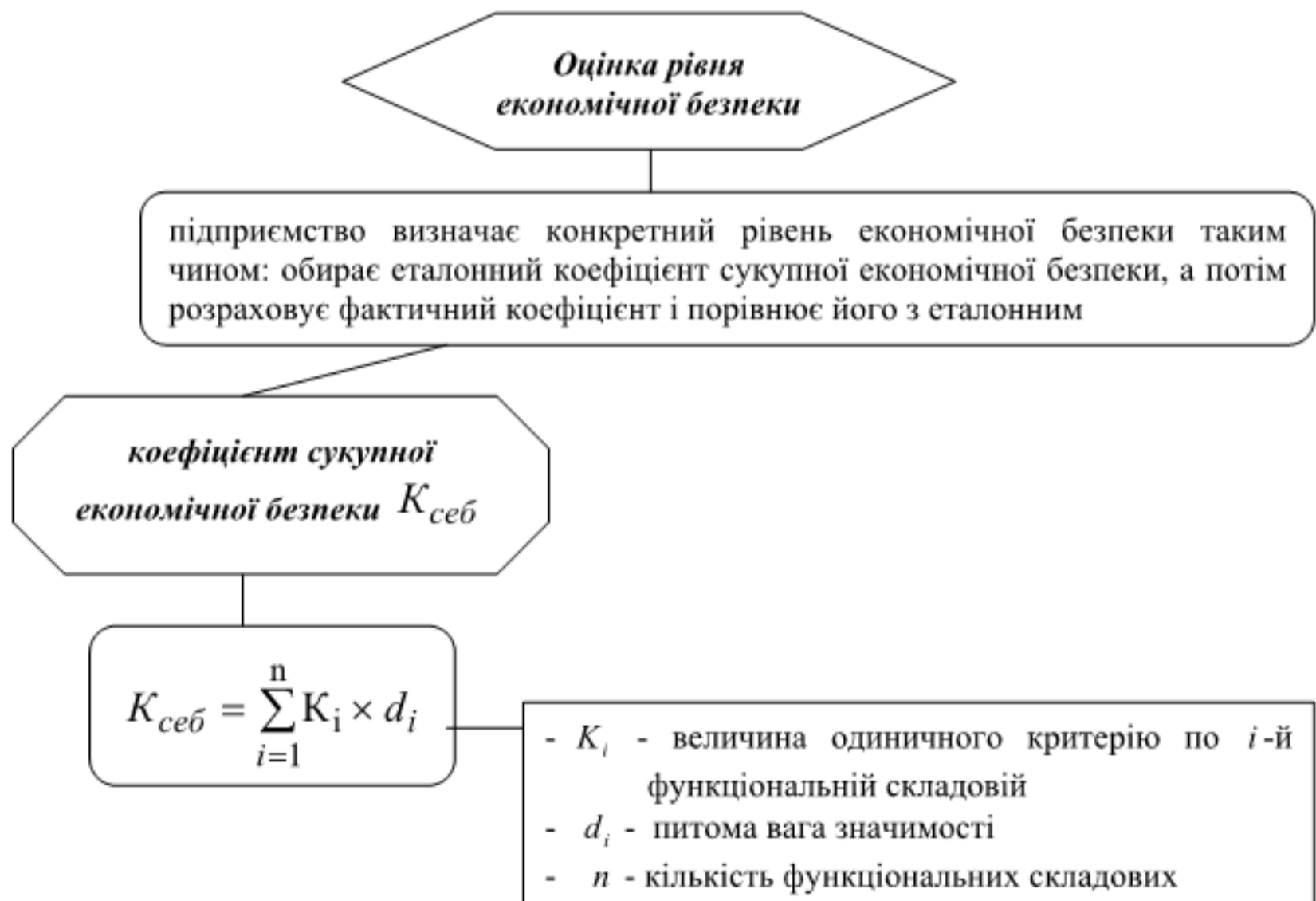

Рис. 16.2.2. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства

Рис. 16.2.3. Зміст антикризової діяльності підприємства

16.3. Сутність і тенденції організаційного розвитку підприємств

Рис. 16.3.1. Сутність і тенденції розвитку підприємств

Таблиця 16.3.1

Порівняльна характеристика сучасної і майбутньої моделей управління підприємствами [21]

<i>Об'єкт зміни</i>	<i>Сучасна модель</i>	<i>Майбутня модель</i>
Організація	Ієрархія, бюрократія	Мережі
Головний принцип діяльності	Функціональна спеціалізація	Інтеграція, насамперед, горизонтальна; інтелектуальне співробітництво
Критичний чинник конкурентної переваги	Матеріальні і фінансові активи (капітал)	Інтелектуальні активи(знання)
Організація структури управління	Структури вертикального підпорядкування	Адаптивні (органічні) структури
Персонал підприємства	Функціонери	Потенційні ресурси (центри визначених здібностей)
Основні дійові особи	Спеціалісти, професіонали	Групи персоналу, насамперед, віртуальні
Очікування персоналу	Задоволення першочергових потреб	Якісне зростання персоналу
Керівництво	Автократичність (концентрація влади в одних руках)	Цільова орієнтація
Стиль керівництва	Авторитарний (такий, що ґрунтується на повному підпорядкуванні владі, диктаторський, який намагається ствердити свою владу, авторитет)	Координаційний, демократичний (такий, що ґрунтується на спрямуванні зусиль підлеглих, на здійсненні допомоги у розкритті їхніх здібностей, на формуванні навколо себе груп однодумців)
Джерело влади	Посадова позиція	Знання
Діяльність	Індивідуальна	Групова
Статус ланок виробничої та організаційної структури управління	Замкнені й самодостатні одиниці	Доступні для всіх
Ринки	Внутрішні	Глобальні
Вигоди	Вартість	Час
Орієнтація діяльності підприємства	Прибуток, підвищення ефективності виробництва	Задоволення конкретного споживача
Реакція на зміни навколишнього середовища	Реактивність	Пристосування
Якість	Досягнення заданого	Безкомпромісне досягнення можливого

16.4. Характеристика окремих організаційних форм підприємств

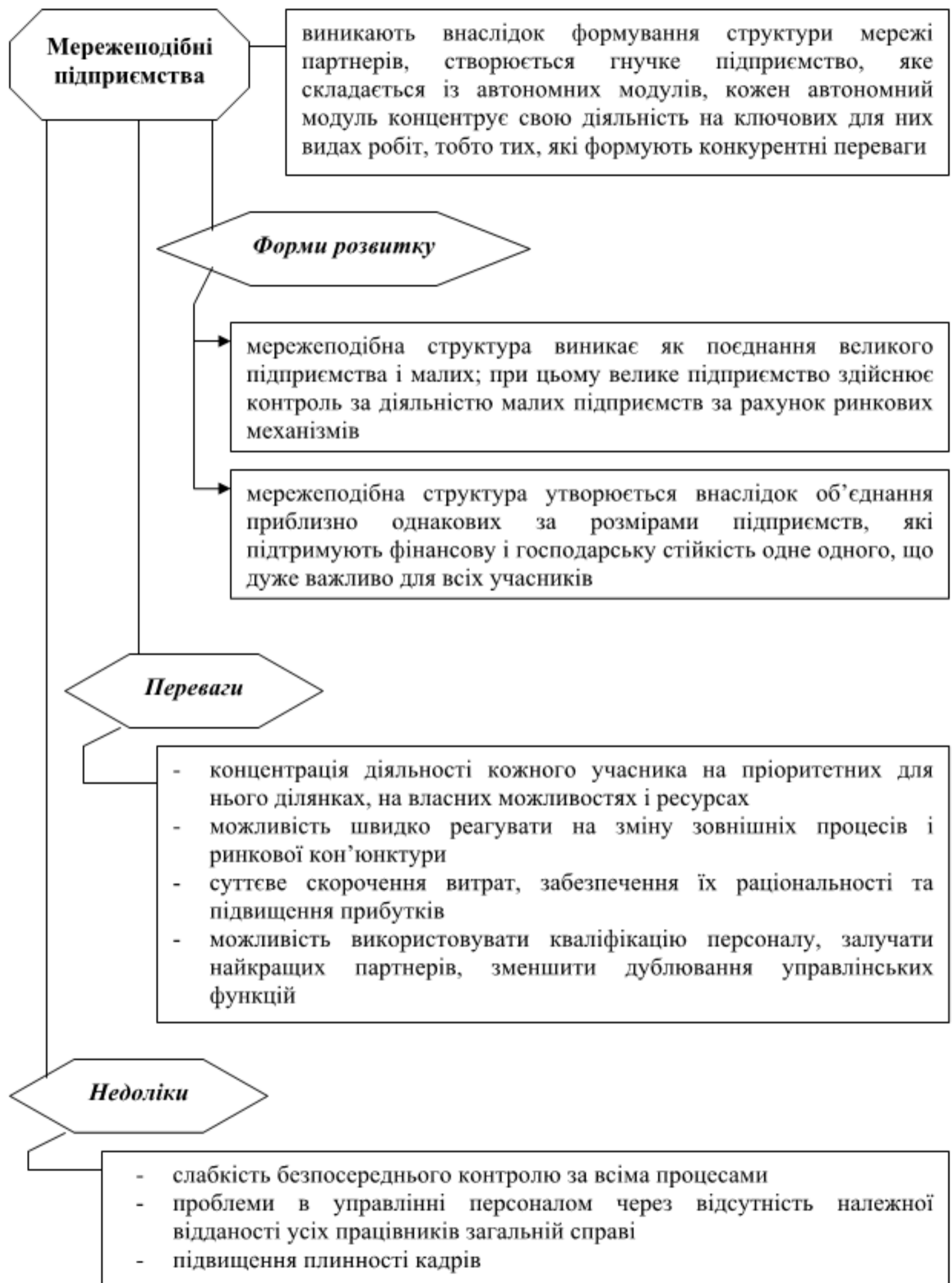

Рис. 16.4.1. Характеристика мереже подібних підприємств

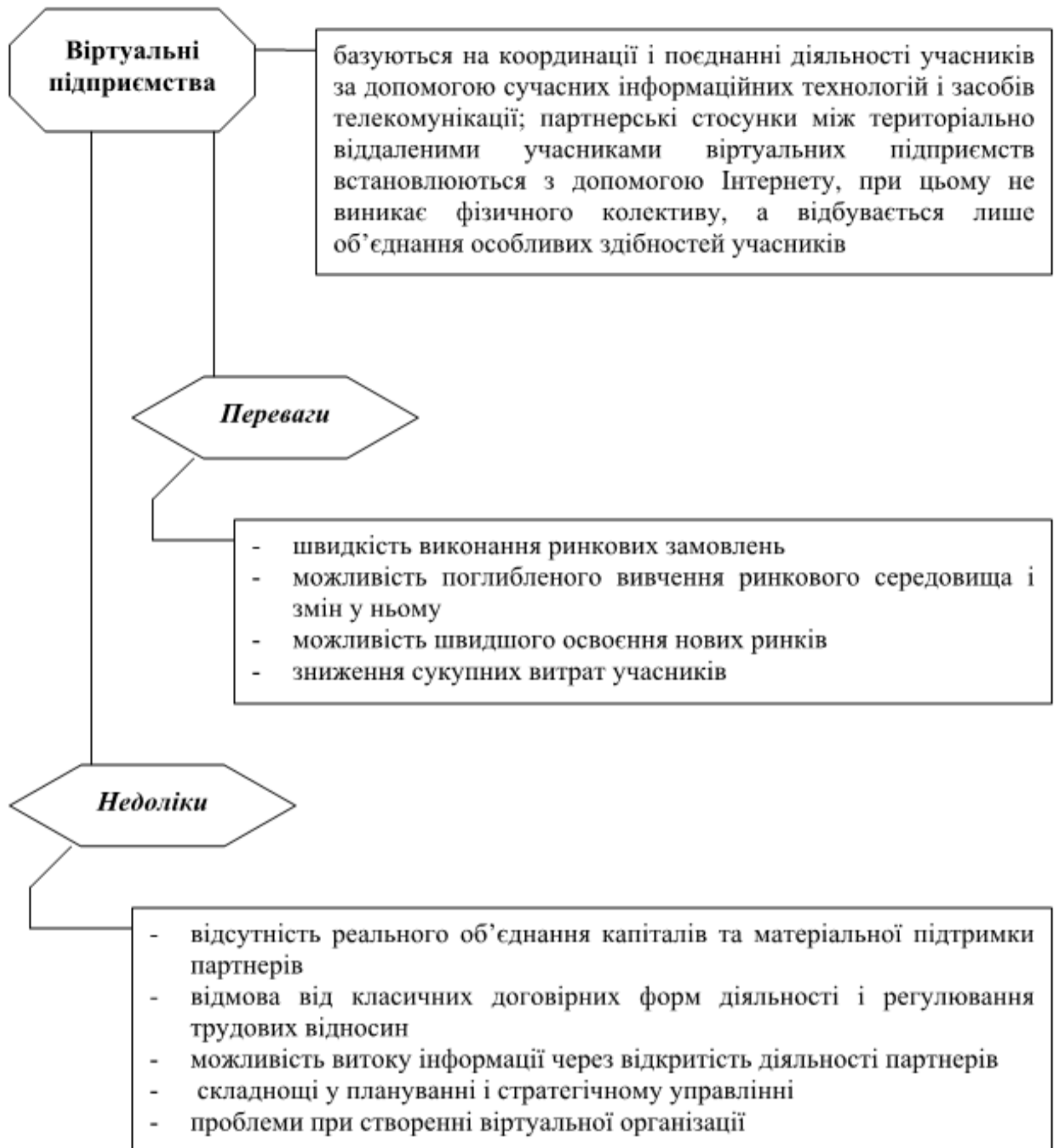

Рис. 16.4.2. Характеристика віртуальних підприємств

Рис. 16.4.3. Характеристика окремих нових організаційних форм підприємств

ЛІТЕРАТУРА: [1,с. 321-331, 346-351], [3,с. с.474-487, 512-553], [5,с.313-365], [21,с.5-43].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Оберіть правильну відповідь:

1. ДЖЕРЕЛОМ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА НЕ МОЖЕ БУТИ
 - A. Аналітична оцінка рівня безпеки
 - B. Збіг форс-мажорних обставин
 - C. Стан фінансової кон'юнктури
 - D. Наукові відкриття і технологічні розробки
2. ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ДОСЯГНЕННЯ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Фінансова
 - B. Кадрова
 - C. Техніко-технологічна
 - D. Політико-правова
3. ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ВСЕБІЧНЕ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, ДОТРИМАННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Фінансова
 - B. Інформаційна
 - C. Техніко-технологічна
 - D. Політико-правова
4. ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА І ЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙНА, НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Силова
 - B. Інформаційна
 - C. Техніко-технологічна
 - D. Екологічна
5. ЕВОЛЮЦІЙНА МОДЕЛЬ ЗМІН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ІНШИМИ СЛОВАМИ НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Трансформація
 - B. Реструктуризація
 - C. Організаційний розвиток
 - D. Реінжиніринг
6. РЕВОЛЮЦІЙНА МОДЕЛЬ ЗМІН ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ІНШИМИ СЛОВАМИ НАЗИВАЄТЬСЯ
 - A. Організаційний розвиток
 - B. Реінжиніринг
 - C. Трансформація
 - D. Реструктуризація
7. У МАЙБУТНІЙ МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВА ОСНОВНОЮ ВИГОДОЮ ВВАЖАТИ-МЕТЬСЯ
 - A. Час
 - B. Матеріальні і фінансові активи
 - C. Функції управління
 - D. Вартість
8. МЕРЕЖЕПОДІБНЕ ПІДПРИЄМСТВО — ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТИП, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ
 - A. Наявністю мережі рівних і незалежних партнерів
 - B. Наявністю декількох підрозділів, які підпорядковуються головному

C. Наявністю торгової мережі з однаковою назвою

D. Всі відповіді правильні

9. **ОБОЛОНКОВЕ ПІДПРИЄМСТВО — ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТИП ПІДПРИЄМСТВА, В ЯКОМУ**

A. Частина бізнес-функцій передається на контрактній основі стороннім підрядникам

B. Підприємство, яке володіє акціями інших підприємств, здійснює над ними функції контролю

C. Частина бізнес-функцій виконується внутрішніми підрозділами, якими керує головне підприємство

D. Надається фірмова марка іншим підприємствам

10. **ВІРТУАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА - ЦЕ ПІДПРИЄМСТВА, ЯКІ**

A. Мають свою інтернет-сторінку

B. Співпрацюють між собою на основі усних домовленостей

C. Володіють акціями інших підприємств, здійснюють над ними функції контролю

D. Базуються на партнерських стосунках між територіально віддаленими учасниками, які координують свою діяльність за допомогою сучасних інформаційних технологій і засобів телекомунікації

ВІДПОВІДІ НА ТЕСТИ

Тема 1

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	C	B	C	B	C	C	B	C	C	A

Тема 2

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	C	D	D	A	D	D	A	A	B

Тема 3

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	B	A	D	B	C	A	C	A	C

Тема 4

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	B	B	C	A	B	A	A	A	A	D

Тема 5

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	A	A	A	C	A	A	B	C	C

Тема 6

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	D	A	D	A	A	A	B	C	A	B

Тема 7

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	C	C	B	A	A	D	B	A	C	A

Тема 8

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	D	D	B	A	B	B	A	A	B

Тема 9

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	A	B	A	D	A	A	C	D	A

Тема 10

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	B	D	B	A	B	D	A	A	B	B

Тема 11

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	B	B	A	A	D	D	A	A	A

Тема 12

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	C	A	A	A	B	B	A	A	A

Тема 13

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	C	D	A	A	D	A	D	A	A	D

Тема 14

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	C	A	B	C	C	A	A	A	A	B

Тема 15

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	A	B	B	A	D	A	B	C	B

Тема 16

<i>№ тесту</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Правильна відповідь	A	A	D	A	C	B	A	A	A	D

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Терміни	С.
A	
Адаптивна організаційна структура управління	48,49
Акордна система оплати праці	121
Активні основні засоби	142
Активи підприємства	282
Акціонерне товариство	24
Амортизація	148
Антикризова діяльність	317
Асоціації	26
Аукціонна ціна	87
B	
Багатовимірна організаційна структура управління	57
Баланс виробничої потужності	205

Терміни	С.
Баланс робочого часу	108
Бізнес-інкубатор	295
Бізнес-план	75
Біржова ціна	87
Бренд	80,188
B	
Валовий оборот	71
Валовий прибуток	277,278
Валова продукція	71,72,73
Валовий випуск	71
Великі підприємства	17
Венчурні компанії	295
Вертикальне підприємство	322
Віддача основних засобів	156
Відновна вартість основних засобів	143
Відпускна ціна виробника	84,85
Відпускна ціна посередника	84,85

Терміни	С.
Відрядна система оплати праці	118
Відрядно-преміальна система оплати праці	119
Відрядно-прогресивна система оплати праці	119
Відтворення основних засобів	145
Вільна ціна	86
Віртуальні підприємства	321
Вітчизняні підприємства	18
Винахід	189,190
Виробіток	112
Виробнича діяльність	14,67
Виробнича інфраструктура	230
Виробнича логістика	212
Виробнича потужність	203
Виробнича програма	69,70
Виробнича собівартість	263
Виробнича структура підприємства	34,39
Виробничий метод амортизації	152
Виробничий процес	219
Виробничий цикл	222
Виробничі запаси	167,169,172
Виробничі основні засоби	141
Витрати	254
Витрати майбутніх періодів	167,169
Вказівка походження товару	190
Внутривиробничий оборот	71,72
Внутрішня ставка прибутковості інвестицій	299,301
Г	
Галузева тарифна угода	124
Гнучке підприємство	322
Горизонтальне підприємство	322
Господарські товариства	23
Гудвіл	192,195
Д	
Демпінгова ціна	87
Державний класифікатор професій України	105
Державні підприємства	18
Дивізійна організаційна структура управління	49,50,53
Дисконтований строк окупності інвестицій	299,301
Дільниця	38
Довідкова ціна	85,87
Договірна ціна	85,86
Додаткова заробітна плата	116

Терміни	С.
Допоміжні виробничі процеси	219
Дохід підприємства	274
Е	
Едхократичне підприємство	322
Економічна безпека	313
Економічні методи управління	46
Ендократична організаційна структура управління	57
Ефект	304
Ефект прискорення оборотності оборотного капіталу	177
Ефективний (реальний) фонд робочого часу	108
Ефективність	304
Ж	
Життєвий цикл товару	80,81
З	
Загальна структура підприємства	34,35
Загроза	314
Закупівельна ціна	86
Залишкова вартість основних засобів	143,146
Запаси	71
Заробітна плата	115
Зведені витрати	300
Звичайна діяльність	15
Змішані підприємства	18
Знаки для товарів і послуг	189,190,192
Знос основних засобів	147
Зовнішнє середовище	48,49
Зональні ціни	86,90
І	
Ієрархічна організаційна структура управління	48,49,50
Інвестиції	289
Інвестиційна діяльність	15
Інвестиційний проєкт	296
Індекс дохідності	299,301
Індекс прибутковості	299,301
Індивідуалістична організаційна структура управління	48,57
Індикативна ціна	87
Інновація	293
Інноваційна діяльність	294
Інноваційне підприємство	294
Інноваційний продукт	294

Терміни	С.
Інноваційний проєкт	298
Іноземні підприємства	18
Інтелектуальна власність	189
Інтелектуальний капітал підприємства	187,188
Інфраструктура підприємства	230
К	
Кадрова політика	98
Календарний фонд робочого часу	108
Калькулювання собівартості продукції	259
Капітал	140
Капітальний ремонт основних засобів	154
Кваліфікація	102,105
Керівники	103,106,110
Ковзаюча ціна	87
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	281
Коефіцієнт вибуття основних засобів	146
Коефіцієнт використання матеріалів	179
Коефіцієнт виходу готової продукції з одиниці сировини	179
Коефіцієнт екстенсивного використання основних засобів	155,206
Коефіцієнт завантаження (закріплення) оборотного капіталу	177
Коефіцієнт змінності	155,206
Коефіцієнт зносу основних засобів	146
Коефіцієнт інтегрального використання основних засобів	155,206
Коефіцієнт інтенсивного використання основних засобів	155,206
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	177
Коефіцієнт обороту за вибуттям	100
Коефіцієнт обороту за прийомом	100
Коефіцієнт оновлення основних засобів	
Коефіцієнт плинності кадрів	100
Коефіцієнт поточної ліквідності	281
Коефіцієнт придатності	146

Терміни	С.
основних засобів	
Коефіцієнт приросту основних засобів	146
Коефіцієнт сортності	242
Коефіцієнт фінансового левериджу	282
Коефіцієнт фінансової залежності	282
Коефіцієнт фінансової незалежності	282
Коефіцієнт швидкої ліквідності	281
Колективна відрядна (бригадна) система оплати праці	118,120
Колективні підприємства	18
Колективний договір	124
Командитне товариство	24
Комбінування	220,226,229
Комерційна діяльність	14
Комерційна таємниця	191
Комунальні підприємства	18
Конгломератна організаційна структура управління	49,54
Конкурентоспроможність підприємства	307
Конкурентоспроможність продукції	237
Консорціуми	26
Контроль	45,213
Концентрація	226
Концерни	26
Кооперативні підприємства	23
Кооперування	226,228
Координація	45,213
Корисна модель	189,190
Корпоративна організаційна структура управління	48,57
Корпоративні підприємства	19
Корпорації	26
Кошторис витрат на виробництво	258
Критерії ефективності	306
Кумулятивний метод (суми чисел) амортизації	150
Л	
Ліквідаційна вартість основних засобів	143
Лінійна організаційна структура управління	50

Терміни	С.
Лінійно-функціональна організаційна структура управління	50
Лінійно-штабна організаційна структура управління	50
Ліцензія	196
Ліцензійна угода	196
Логістика	212
М	
Макросередовище	29
Малі підприємства	17
Маркетингова діяльність	14,67
Масове виробництво	224
Матеріаломісткість	179
Матеріально-технічне забезпечення	213
Матрична організаційна структура управління	49,54
Мережеподібні підприємства	320
Метод зменшення залишкової вартості	150
Метод прискореного зменшення залишкової вартості	150
Методи управління	46
Мікросередовище	28
Мінімальна заробітна плата	116
Місія підприємства	12
Модернізація	154
Монопольна ціна	87
Моральний знос основних засобів	147
Мотивація	45
Н	
Надзвичайна діяльність	15
Науково-технологічний парк (технопарк)	295
Невиробничі основні засоби	141
Недобросовісна конкуренція	190
Незавершене виробництво і напівфабрикати власного виробництва	167
Нематеріальні активи	192
Нематеріальні ресурси	189
Непотоківий метод організації виробництва	225
Непряма відрядна система оплати праці	120
Номінальна заробітна плата	116
Номінальний фонд робочого часу	108

Терміни	С.
Норма амортизації	148
Норма запасу	172
Норматив оборотного капіталу	172
Нормування оборотного капіталу	169
«Ноу-хау»	191
О	
Об'єднання підприємств	23
Облікова чисельність	99
Оболонкове підприємство	322
Оборотний капітал	167
Оборотні кошти	167
Обслуговуючі виробничі процеси	219
Одиничне виробництво	224
Одноосібні підприємства	23
Оперативне планування	68
Операційна діяльність	218
Оптимізація витрат	264
Оптова ціна	86
Організаційна структура підприємства	34
Організаційна структура управління	47
Організаційні методи управління	46
Організаційний розвиток	318
Організація	45
Організація виробництва	218
Організація оплати праці	123
Орендні підприємства	23
Основна заробітна плата	116
Основний капітал	140
Основні виробничі процеси	219
Основні засоби	140
Оцінка конкурентоспроможності продукції	238
Оцінка основних засобів	143
П	
Паралельний рух	223
Паралельно-послідовний рух	223
Партисипативна організаційна структура управління	57
Партисипативне підприємство	322
Пасивні основні засоби	142

Терміни	С.
Патент	195
Паушальна виплата	197
Первісна вартість основних засобів	143
Персонал підприємства	98
Перспективне планування	65
Петля якості	245
Підготовчий запас	174
Підприємства з іноземними інвестиціями	18
Підприємство	9
Післяпродажний сервіс	14
План	63
Планування	60
Повна вартість основних засобів	143
Повне товариство	24
Погодинна система оплати праці	117
Погодинно-преміальна система оплати праці	121
Показники ефективності	155,177,179,306
Послідовний рух	223,224
Потоковий метод організації виробництва	225
Поточне планування	65
Поточний запас	174
Поточний ремонт основних засобів	154
Поясні ціни	86
Прейскурантна ціна	87
Прибуток	276
Прибуток від звичайної діяльності	277,278
Прибуток від операційної діяльності	277,278
Приватні підприємства	18
Прискорена амортизація	149
Продуктивність праці	111
Проектна організаційна структура управління	49
Промисловий зразок	190
Професія	102,105
Пряма відрядна система оплати праці	118
Пряма погодинна система оплати праці	118
Р	

Терміни	С.
Раціоналізаторська пропозиція	191
Реалізована продукція	73
Реальна заробітна плата	116
Регіональна тарифна угода	124
Реальні (виробничі, капітальні) інвестиції	289
Регіональні ціни	86
Регулювання	11
Регульована ціна	86
Резерв чисельності	99
Реінвестиції	290
Реінжиніринг	318
Рентабельність	280
Рентабельність господарської діяльності	280
Рентабельність інвестованих ресурсів	280
Рентабельність основних засобів	156
Рентабельність продукції	280
Реорганізація	31
Ринкова (справедлива) вартість основних засобів	143
Рівень якості	240
Рівномірна амортизація	148,149
Робітники	103
Робоче місце	38
Розвиток підприємств	318
Роздрібна ціна	84,86
Роялті	197
С	
Середні підприємства	17
Середньооблікова чисельність	99
Середньорічна вартість основних засобів	144
Середня тривалість одного обороту оборотного капіталу	177
Серійне виробництво	224
Сертифікат	246
Сертифікація	246
Система «директ-костинг»	265
Собівартість продукції	255
Собівартість реалізованої продукції	263
Соціальна інфраструктура	230
Спеціалізація	227
Спеціальність	102
Сповільнена амортизація	151
Стандарт	245

Терміни	С.
Стандартизація	245
Стратегічне планування	66
Страховий запас	174
Строк окупності інвестицій	299,300
Схема посадових окладів	122
Т	
Тактичні плани	67
Тарифи на послуги	86
Тарифна система оплати праці	122
Тарифні сітки	122
Тарифні ставки	122
Тверда ціна	87
Техніко-технологічна база виробництва	200
Технічний розвиток виробництва	201
Технологічні операції	219
Технологічний процес	219
Технополіс	294
Товар	80
Товариство з обмеженою відповідальністю	24
Товариство з додатковою відповідальністю	24
Товарна номенклатура	82
Товарна продукція	73
Товарний асортимент	82
Торговельна марка	80
Точка беззбитковості	299
Точка платоспроможності	299
Транспортний запас	174
Трансфертна ціна	86
Тривалість виробничого циклу	222
Трудовий колектив	44
Трудовий контракт	124
Трудомісткість	112
У	
Унітарні підприємства	19
Упаковка	80
Управління логістикою	212
Управління підприємством	44
Управління якістю продукції	244
Ф	
Фахівці	103
Фізичний знос основних засобів	147

Терміни	С.
Фіксована ціна	86
Фінансова діяльність	15
Фінансовий стан	280
Фінансові інвестиції	289
Фірмове найменування	190
Функціонально-організаційна структура управління	54
Ц	
Цех	38
Цілі підприємства	12
Ціна	83
Ціна виробника продукції	84
Ціни внутрішнього ринку	86
Ціни пропозиції	87
Ціни світового ринку	86
Ч	
Чиста продукція	74
Чистий дисконтований дохід	300
Чистий дохід	277
Чистий прибуток	277,278
Я	
Явочна чисельність	99
Якість продукції	240

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

а) основна (базова)

1. Шарко М.В., Мешкова–Кравченко.Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства (Частина 1) : навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 436 с.
2. Шарко М.В., Мешкова–Кравченко.Н.В., Латкіна С.А. Економіка підприємства (Частина 2. Практикум) : навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 278 с.
3. Економіка підприємства: теорія і практикум: навч. посіб. / Блонська В.І. та ін.. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 688 с.
4. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: центр учбової літератури. 2010. 304 с.
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.

б) додаткова

6. Ачкасов А. Є., Охріменко В. М., Мількін І. В. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Х.: ХНУМГ, 2014. 277 с.
7. Бандурка О. М., Ковальов Є. В., Садиков М. А., Маковоз О. С. Економіка підприємства: навч. посібник. Харків: ХНУВС. 2017. 192 с.
8. Боковець В. В., Драбаніч А. В. Організація виробництва : навч. посіб. Вінниця : ВФЕУ, 2012. 319 с.
9. Бідняк Н.М. Організація управління: навч. посіб. Київ: А.С.К., 2003. 176 с.
10. Бурик А.Ф. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2018. 260 с.
11. Варналій З. С. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Білик Р. Р.. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2019. 264 с.
12. Васильков В. Г. Організація виробництва: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2008. 524 с.
13. Васильков В. Г., Василькова Н. В. Організація і управління процесами виробництва: навч. посіб., К.: КНЕУ, 2011. 503 с.
14. Гриньова В.М., Салун М.М. Організація виробництва: підручник. К., 2009. 582 с.
15. Гетьман О.О. Шаповал В.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 488 с.
16. Должанський З. І., Загорна Т. О.. Бізнес-план: технологія розробки : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2019. 384 с.
17. Економіка підприємства : підручник. / за заг. ред. Й.М. Петровича. 2-ге вид., випр. Львів: Магнолія, 2007. 580 с.
18. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. 2-е вид. Київ: КНЕУ, 2000. 528 с.
19. Економіка підприємства: збірник практичних задач і ситуацій : навч. посіб. / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2005. 323 с.
20. Економіка підприємства: навч. посіб./ за ред. А.В. Шегди. Київ: Знання, 2005. 431 с.
21. Економіка та організація виробництва: підручник. / за ред.. В.Г.Герасимчука. Київ: Знання, 2007. 678 с.
22. Карпов В. А. Планування та аналіз підприємницьких проектів : навч. посіб. Одеса : ОНЕУ, 2015. 243 с.
23. Колесников О.В. Ціноутворення : навч. посіб. [3-те вид., виправл. та доповн.] К.: «ЦУЛ», 2016. 159 с.
24. Козик В. В., Гавриляк А. С. Організація виробництва : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 222 с.
25. Круш О. П. Організація виробництва: підручник. К.: Кондор, 2010. 285 с.
26. Круш П. В., Подвігіна В. І, Гулевич В. О. Організація виробництва: підручник . К.: Каравела, 2010. 536 с.
27. Круш П.В., Подвігіна В.І., Гулевич В.О. та ін. Організація виробництва: підручник. К.:

- Каравела, 2018. 552 с.
28. Кучеренко В. Р., Карпов В. А. Бізнес-планування підприємства : навч. посіб. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К. : Знання, 2016. 423 с.
29. Лисак О.І., Андреева Л.О., Завадських Г.М. Ціноутворення: курс лекцій. Мелітополь: 2020. 193с .
30. Максимов В. В. Войшвілло В. Д., Синиця Л. В. Організація виробництва : навч. посіб. Луганськ : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2011. 263 с.
31. Македон В. В. Бізнес-планування : навч. посіб. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К.: ЦНЛ, 2018. 236 с.
32. Метошоп І.М., Ящеріцина Н.І. Економіка і фінанси підприємства: навч.посіб. ІФНТУНГ, 2017. 291с.
33. Никифорак В. А., Кобеля З. І., Вербівська Л. В. Організація виробництва : навч. посіб.; Чернівці : Чернівецький національний університет, 2010. 407 с.
34. Нестерчук В. П., Онищенко В. О., Редкін О. В., Старовірець А. С., Чевганова В. Я. Організація виробництва. Практикум: навч. посіб. К.: Лібра, 2007. 375 с.
35. Онищенко В. О. Організація виробництва: навч. посіб. К.: Кондор, 2008. 385 с.
36. Останкова Л., Літвінов Ю., Літвінова Т., Підгорна О. Ціноутворення в умовах ринку. К.: «Центр навчальної літератури», 2019. 400 с.
37. Організація виробництва : підручник / за ред. А.І. Яковлева, С.П. Сударкіної, М.І. Ларки. Харків : НТУ «ХП», 2016. 436с.
38. Педько А. Б. Основи підприємництва і бізнес культури : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2019. 168 с.
39. Петров В. М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК: навч. посіб. Х.: Майдан, 2016. 362 с.
40. Петрович Й.М., Прокопишин-Рашкевич Л.М. Економіка і фінанси підприємства: підручник. Львів: Магнолія, 2005, 2014. 406 с.
41. Петрович Й. М. Організація виробництва: підручник. Львів: «Магнолія плюс», 2008. 400 с.
42. Петрович Й.М. Організація промислового виробництва: підручник. К.: Знання, 2009. 328 с.
43. Пінішко В.С. Ціно- і тарифотворення: навч. посіб. Львів, «Магнолія 2006», 2019.304 с.
44. Пінішко В. С., Рудницька О. С. Ціно- і тарифотворення у питаннях і відповідях: навч. посіб. Львів, «Магнолія 2006», 2019. 212 с.
45. Полонський О.М., Організація виробництва: Навч. посібник. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 182 с.
46. Прохорова В.В., Давидова О.Ю. Організація виробництва: навч.посіб. Харків.: Вид-во Іванченко І.С., 2018. 275 с.
47. Свелєба Н. А. Організація виробництва : навч. посіб. Л. : Вид-во Львів. комерц. акад., 2012. 383 с.
48. Семернікова І.О., Мешкова-Кравченко Н.В. Економіка підприємства: навч. посіб. (курс лекцій). Херсон: ОЛДІ – плюс, 2003. 312 с.
49. Сідун В.А. Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 356 с.
50. Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємства: підручник. Київ: Компринт, 2015. 465 с.
51. Тормоса Ю. Г. Ціни та цінова політика: навч.-метод. посіб. К. : КНЕУ, 2006. 247 с.
52. Тоцький В. І. Лаврененко В.В. Організаційний розвиток підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 247 с.
53. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Каравела, 2004. 568 с.
- Шульга О. А. Ціноутворення: курс лекцій: навч. посіб. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 110 с.
54. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017.

600 с.

55. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/anot/436>.
56. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
57. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
58. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.91 р. № 1576 – XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
59. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.92 р. №2343-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
60. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
61. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91р. № 1560–XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
62. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40 – IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
63. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 01.04.2011. № 2464-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.
64. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.95 р. №108/95. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.
65. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 23.12.93 і р.№ 3771 - XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
66. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21.06.2012 р. № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>
67. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999р. № 87. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99>.
68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04. 2000р. № 92. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
69. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
70. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
71. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада № 290. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
72. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
73. Національний класифікатор України. Класифікатор професій. ДК 003:2010. URL: <http://www.dk003.com/?code=1318&list=1318#1318>.